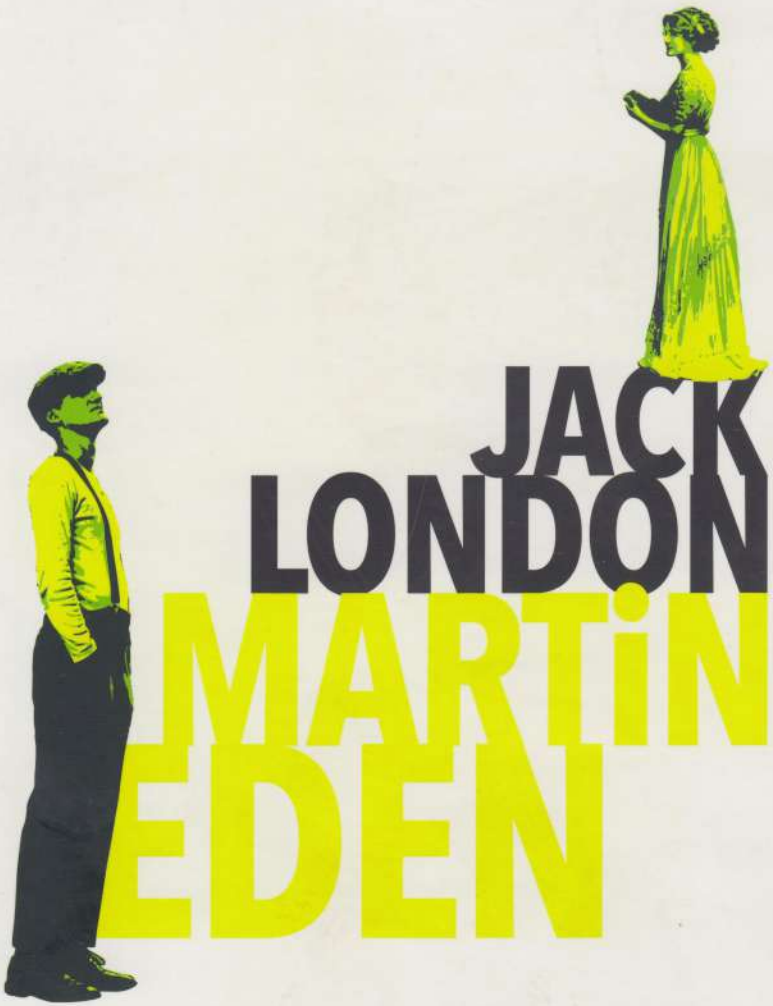

JACK LONDON

MARTIN EDEN

ALFA

MARTIN EDEN

JACK LONDON (1876-1916)

San Fransisco doğumlu ABD'li gazeteci ve roman yazarı. İnsan ve insanın doğayla olan mücadelesini tüm gerçekliğiyle anlattığı romanlarıyla ün saldı. Küçük yaşlarda çalışmaya başladı, şehir kütüphanesinde okuduğu kitaplarla kendi kendini eğitti. Okuduğu serüven romanlarından farksız, macerelarla dolu bir hayat sürdü. İstridye korsanlığı yaptı, türlü işlere girip çıktı, serserilik yaptı, hapis yattı, sosyalizmin aktif bir destekleyicisi olmasına rağmen ırklar hakkında tartışmalı görüşler besledi. 1897'de Klondike'a altın aramaya gidenlere katıldı ve *Vahşetin Çağrısı*, *Beyaz Diş* gibi en tanınmış kitaplarını buradaki deneyimlerinden yararlanarak yazdı. Yazdıklarından yüksek gelir elde eden ilk yazarlardan biriydi. İki kez evlendi ve 1916'da çiftliğinde öldü. Morfin kullandığı için pek çok kaynakta intihar ettiği söylense de ölüm raporunda üremiden öldüğü yazar. Alfa'da Jack London: *Güney Denizi Hikâyeleri* (Alfa, 2015), *Güneşin Oğlu* (Alfa, 2015), *Hawaii Öyküleri* (Alfa, 2015), *Makaloa Hasırı Üzerinde* (Alfa, 2015), *Bir Alkoliğin Anıları* (Alfa, 2015), *Uçurum İnsanları* (Alfa, 2015), *Âdem'den Önce* (Alfa, 2015) *Demiryolu Serserileri* (Alfa, 2015) *Cinayet Şirketi* (Alfa, 2016).

OSMAN ÇAKMAKÇI

1965 yılında Trabzon'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümünün ardından İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünden mezun oldu. 1982'den itibaren şiir ve yazıları ülkemizin önde gelen dergi ve gazetelerinde yayımlandı. Kafka, James Joyce, Kierkegaard, Unica Zürn, Daniil Kharms'ın da aralarında bulunduğu çok sayıda yazarın çok sayıda kitabını dilimize kazandırdı. *Zakkum Avı*, *Uçuşan Ağaç* ve Köryazı şiir kitaplarının yanı sıra *Konuşmanın İmkânsızlığı Üzerine Bir Diyalog* ve *Aşağılık Sanat* adlı deneme kitapları bulunuyor.

Martin Eden
© 2015, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

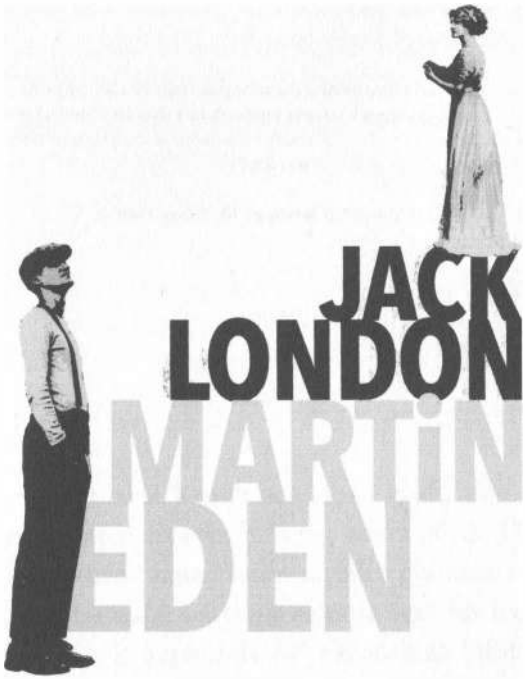
Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Yayına Hazırlayan Çetin Şan
Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu
Sayfa Tasarımı Zuhal Turan

ISBN 978-605-171-743-2
1. Basım: Haziran 2018

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29
Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika No: 10905

JACK LONDON

MARTİN EDEN

Çeviren
OSMAN ÇAKMAKÇI

ALFA

I

Biri anahtarla kapıyı açıp içeri girdi, onu şapkasını beceriksizce çıkaran bir genç adam izledi. Üzerine deniz kokusu sinmiş kaba giysiler giymişti ve kendini içinde bulduğu bu geniş salonla açık bir uyumsuzluk halindeydi. Şapkasını ne yapacağını bilmiyordu ve ceketinin cebine sokuştururken diğeri şapkayı ondan aldı. Hareket çok sessizce; doğal bir biçimde yapılmıştı ve beceriksiz genç adam buna minnettar kaldı. "Anlıyor" diye düşündü. "Bana yardımcı olacak."

Omuzlarını sallayarak diğerinin peşinden gitti; sanki geminin döşemeleri denizin kabarış ve atılışlarıyla yükselip alçalıyormuş gibi, bacakları farkında olmadan açılarak yürüyordu. Geniş odalar onun bu sallantılı yürüyüşü için çok dar gibi görünüyordu; ve o, geniş omuzları kapılara çarpacak ya da alçak şömine rafından küçük süsleri düşürecek diye korku içindeydi. Çeşitli eşyalar arasından bir o yana bir bu yana çekiliyor, gerçekte sadece kafasında var olan tehlike-

leri artırıyordu. Büyük kuyruklu piyano ile üzerine tepelemesine kitaplar yığılmış bir orta masanın arasında yarım düzine insanın yan yana yürüyebileceği kadar geniş bir boşluk vardı, ama o yine de buradan geçerken dehşete kapıldı. Kalın kolları gevşekçe her iki yanında sallanıyordu. Bu kollar ve ellerle ne yapacağını bilmiyordu. Heyecanlı tasavvurunda, sanki bir kolu kitaplara sürtünecekmiş gibi olduğunda, ürkmüş bir at misali geriye sıçradı ve bu sırada neredeyse piyanonun taburesine çarpacaktı. Önünden giden adamın rahat yürüyüşünü seyretti ve ilk kez kendi yürüyüşünün öbür adamın yürüyüşünden farklı olduğunu fark etti. Böylesine kaba biçimde yürüdüğü için anlık bir utanç duydu. Alnında boncuk boncuk terler belirdi. Durup bronzlaşmış yüzünü mendiliyle sildi.

"Dur, Arthur, oğlum," dedi, endişesini şakacı bir konuşmayla maskelemeye çalışarak. "Bu yaptığın sevgili dostun için biraz fazla. Kendime gelmem için bana bir şans ver. Gelmek istemediğimi biliyorsun, sanırım senin ailen de beni görmek için çok hevesli değil."

"Tamam, sorun değil," diye güven verici bir cevap geldi. "Bizden korkmamalısın. Sade insanlarız biz. Hey, bana bir mektup var."

Gerileyip masaya yöneldi, zarfı yırttı ve yabancıya kendini toparlaması için bir fırsat vererek okumaya başladı. Yabancı da bunu anlıyor ve değerini biliyordu. Ondaki sempati ve anlayış Tanrı vergisiydi; endişeli dış görünüşünün altında, karşısındakini anlama ve ona katılma süreci devam etti. Alnını kuruladı ve daha sakin bir bakışla çevresine bakındı, ama yine de gözlerinde tuzak sezip korkmuş vahşi hayvanların

ifadesi vardı. Bilinmeyenle sarılmıştı, olabileceklerden endişeliydi, ne yapması gerektiğini bilmiyordu, yürüyüşünün ve duruşunun beceriksizce olduğunun farkındaydı; bütün vasıflarının ve güçlerinin bundan benzer bir şekilde etkilenmiş olmasından korkuyordu. Aşırı duyarlı, umutsuz bir biçimde kendinin farkındaydı ve diğerinin mektubun üzerinden ona attığı kaçamak neşeli bakış içine bir hançer gibi saplanıyordu. Bakışı gördü, ama hiç belli etmedi. Çünkü öğrenmiş olduğu şeylerin arasında disiplin vardı. Aynı zamanda, bu hançer batışı gururuna dokundu. Geldiği için kendine lanet okudu, bir yandan da gelmiş olduğuna göre, artık ne olursa olsun bu işi sonuna kadar sürdürmeye karar verdi. Yüzünün çizgileri sertleşti ve gözlerinde savaşçı bir ışık belirdi. Çevresine daha kaygısızca, keskin bir gözlemcilikle baktı. İçerideki güzelliğin en küçük ayrıntısı bile beynine kazınıyordu. Gözleri sonuna kadar açılmıştı ve görüş alanının içindeki hiçbir şey gözlerinden kaçmıyordu; önlerindeki güzelliği içerlerken içlerindeki savaşçı ışık söndü ve yerini sıcak bir pırıltı aldı. Güzelliğe karşı duyarlıydı ve burada onu etkileyecek çok şey vardı.

Bir yağlıboya tablo dikkatini çekti ve onu bırakmadı. Köpüklü büyük bir dalga ileriye uzanmış bir kayaya çarpıyor, alçalmış fırtına bulutları gökyüzünü kaplıyordu; dalgaların kırılma çizgisinin ötesinde bir kılavuz yelkenli, rüzgâra baş vermiş, güvertesindeki tüm ayrıntılar görülebilecek şekilde yan yatmış olarak, fırtınalı bir günbatımının önünde sürükleniyordu. Bu resimde bir güzellik vardı ve onu karşı konulamaz biçimde kendine çekiyordu. Beceriksizce

yürüyüşünü unutup tablonun yanına yaklaştı, çok yakınına. Güzellik tuvalden silinip gitti. Yüzü şaşkınlığını dışa vuruyordu. Artık dikkatsizce sıvanmış boyalara bakıyordu, sonra yeniden geriye doğru çekildi. Birdenbire bütün güzellik tablonun üzerinde yeniden belirdi. "Hileli bir resim," diye düşündü ve konuyu kendi haline bıraktı. Etkilenmekte olduğu bir sürü izlenimin ortasındayken bile böylesine büyük bir güzelliğin sırf hile yapmak uğruna kurban edilmesine karşı bir öfke dürtüsü hissedebilecek zamanı buldu. Yağlıboya tablolar konusunda hiçbir şey bilmiyordu. Yakından ya da uzaktan bakılsın, her zaman belirli ve kesin olan fotoğraflar ve taşbaskılarla büyümüştü o. Gerçi daha önce dükkânların vitrinlerinde yağlıboya resimler görmüş, ama vitrin camları hevesli gözlerinin tabloya daha fazla yaklaşmasını engellemişti.

Mektubu okuyan arkadaşını görmek için çevresine bakındığında masanın üzerindeki kitapları fark etti. Gözlerinde bir isteklilik ve özlem belirdi, aç bir adamın gözlerinde yemeğin görünümü karşısında istekliliğin ve özlemin belirişi kadar çabucak. Kendiliğinden atılan uzun bir adım ve omuzların bir sağa bir sola sallanışı onu, üzerindeki kitaplara sevgiyle dokunmaya başladığı masaya götürdü. Başlıklara ve yazar isimlerine baktı, ciltleri gözleri ve elleriyle okşayarak metinlerden parçalar okudu ve hemen bunların içinde daha önce okuduğu bir kitabı tanıdı. Geri kalanlar ona yabancı kitaplar ve yabancı yazarlardı. Rastlantıyla Swinburne'ün bir cildini aldı ve nerede olduğunu unutup okumaya başladı. Yüzü coşkuyla parlıyordu. İki kez işaretparmağını araya koyup kita-

bı kapatarak yazarın adına baktı. Swinburne! Bu ismi unutmayacaktı. Bu adamın keskin gözleri vardı, hiç kuşkusuz renkleri ve ışıltıları görmüştü. Ama kimdi bu Swinburne? Şairlerin çoğu gibi yüzyıl falan önce ölmüş müydü? Yoksa hâlâ hayatta ve yazıyor muydu? Baş sayfaya döndü... Evet, başka kitaplar da yazmıştı; peki öyleyse, yarın sabah ilk iş bir halk kütüphanesine gidecek ve Swinburne'ün bazı kitaplarını almaya çalışacaktı. Yeniden metne döndü ve kendini kaybetti. Genç bir kadının odaya girmiş olduğunu fark etmedi. Arthur'un sesinin, "Ruth, bu Bay Eden," dediğini duyunca kendine geldi.

Kitap işaretparmağının üzerine kapandı, daha arkasını dönmeden bu yeni izlenimin, kızın değil ama ağabeyinin sözlerinin yarattığı izlenimin verdiği heyecanla titredi. Kaslı bedeninin altında titreşen bir duyarlıklar yığınıydı o. Dış dünyanın bilincine yaptığı en küçük bir etkiyle düşünceleri ve duyguları hareketleniyor ve yayılan alev gibi oynaşıyordu. Olağanüstü duyarlı ve alıcıydı, öte yandan çok fazla uyarılmış hayal gücü, sürekli benzerlik ve farklılık ilişkileri kurmakla uğraşıyordu. Onu heyecanla ürperten şey "Bay Eden" sözüydü. Tüm yaşamı boyunca "Eden" veya "Martin Eden" ya da sadece "Martin" olarak çağrılmıştı. Oysa şimdi, "*Bay*!" Bu kuşkusuz iyi bir şey, diye yorumladı içinden. Kafası o anda çok büyük bir fotoğraf makinesine dönüşmüş gibiydi ve yaşamından bitmek bilmez resimlerin bilincinin çevresine sıralandığını gördü: Ocak ağızları, gemi baş kasaraları, kamplar ve kumsallar, zindanlar ve meyhaneler, sıtma hastaneleri ve kenar mahalle sokakları. Bütün

bunları birbirine bağlayan zincirse bu tür durumlarda kendisinin çağırılış biçimiydi.

Daha sonra arkasını dönüp kızı gördü. Beyninin tutarsız hayalleri kızın görünüşüyle ortadan kayboldu. Solgun, uçacakmış gibi görünen bir yaratıktı. İri mavi gözleri, gür ve sarı saçları vardı. Kızın nasıl giyindiğini bilmiyordu, bildiği tek şey elbisesinin de kız kadar harika olduğuydu. Kızı ince bir sapın ucundaki solgun, altın sarısı bir çiçeğe benzetti. Hayır, o bir ruh, bir melek, bir tanrıçaydı; böylesine yüce bir güzellik yeryüzüne ait olamazdı. Ya da belki kitaplarda yazılanlar doğruydu ve toplumun üst sınıflarında onun gibi birçok kız vardı. Şu Swinburne denen adam bu kız için yazmış olabilirdi. Orada, masanın üzerinde duran kitapta, Iseult adlı o kızı anlatırken aklında belki de bu kıza benzer bir kız vardı. Bütün bu gözlem, duygu ve düşünce yığını bir anda oluşmuştu. İçinde yaşadığı gerçekliğe hiç yer kalmamıştı. Kızın elinin kendisininkine uzandığını gördü ve kız onunla bir erkek gibi samimiyetle el sıkışırken, dosdoğru gözlerinin içine baktı. Daha önce tanımış olduğu kadınlar bu şekilde el sıkışmazlardı. Aslında çoğu hiç el sıkışmazdı. Çeşitli biçimlerde tanımış olduğu kadınların imgelerinden oluşan bir çağrışım seli düşüncelerini silip süpürmekle tehdit ederek kafasına üşüştü; ama o onları bir kenara itip kıza baktı. Daha önce hiç böyle bir kadın görmemişti. Tanıdığı kadınlar! O anda kızın her iki yanına, onun daha önce tanıdığı kadınlar dizildiler. Sonsuz bir an boyunca kendisini bir portreler sergisinin ortasında buldu. Serginin en ortasında kız duruyordu ve çevresi çok sayıda kadınla çevriliy-

di. Kadınların hepsi çabuk bir bakışla ölçülüp tartılacaktı ve bu tartının ölçü birimi kızdı. Fabrika kızlarının zayıf ve hastalıklı yüzlerini, Market'in güneyindeki aptal aptal sırıtan, gürültücü kızları gördü. Sığır kamplarındaki kadınlar ve Eski Mexico'nun sigara içen esmer kadınları vardı: Bunların ardından sırasıyla tahta ayakkabılarının üzerinde işveyle yürüyen, taş bebek gibi Japon kadınları, zarif görünüşlü, ama çöküntünün damgasını yemiş Avrasyalılar; çiçekten taçları ve kahverengi tenleriyle dolgun vücutlu Güney Denizi Adalarının kadınları geldi. Bütün bunlar acayip ve korkunç bir karabasanın içinde silinip yok oldular. Whitechapel kaldırımlarının pasaklı, çirkin yaratıkları, genelevlerin durmadan cin içen kocakarıları ve bütün bu uçsuz bucaksız cehennemin iğrenç ağızlı, pis yırtıcı kuşları. Müthiş dişi dış görünüşlerinin altında denizcileri avlayan yırtıcı kuşlar; limanların çerçöpü, insanlık çukurunun balçığı ve köpüğü.

"Oturmaz mıydınız, Bay Eden?" diyordu kız. "Arthur bize anlattığından beri sizinle tanışmak için sabırsızlanıyordum. Yaptığınız çok cesurca–"

Martin karşı çıkarcasına elini salladı ve yaptığının hiçbir önemi olmadığını, yerinde kim olsa aynısını yapacağını mırıldandı. Kız kendisine sallanan elin iyileşme sürecine girmiş taze sıyrıklarla kaplı olduğunu fark etti. Sarkık durumda bulunan öteki ele bir göz attığında onun da aynı durumda olduğunu gördü. Aynı zamanda çabuk ve ciddi bakışlarla yanağında bir yara izi olduğunu, alnındaki bir başka yara izinin saçlarının altından çıktığını, üçüncü bir yaranınsa boynundan aşağı inip kolalı yakanın altında gözden kaybolduğunu

gördü. Yakanın, bronz boyunda bıraktığı kırmızı izi görünce gülümsememeye çalıştı. Sert yakalara alışkın olmadığı ortadaydı. Aynı biçimde, kadınsı gözleriyle üzerindeki giysileri inceledi; ucuz ve biçimsiz kesimli ceket, omuzlarındaki pot ve ceketin kollarında şişkin pazıların varlığını gösteren bir dizi kırışıklık.

Martin elini sallayıp yaptığının hiç de önemli olmadığını mırıldanırken, kızın buyruğuna uyarak bir sandalyeye oturmaya çalışıyordu. Kızın ne kadar rahat bir tavırla oturduğuna hayran olacak kadar zaman bulmuştu, sonra oluşturduğu hantal görünümün bilinciyle ezilmiş olarak kızın karşısındaki bir sandalyeye doğru yalpaladı. Bu onun için yeni bir deneyimdi. O zamana kadarki bütün yaşamında zarif mi hantal mı olduğunun farkına varmamıştı. Kendisiyle ilgili böyle düşünceler hiç aklına gelmezdi. Sandalyenin ucuna yavaşça ilişti, elleri onu çok rahatsız ediyordu. Ellerini nereye koyarsa koysun kendisine engel oluyordu. Arthur odadan çıkıyordu ve Martin Eden onun odadan çıkışını özlem dolu gözlerle izledi. Kendisini orada, bu solgun ruhlu kadınla odada yapayalnız ve boşlukta hissetti. İçki söyleyebileceği bir barmen, bir kutu bira alması için köşe başına gönderebileceği küçük bir oğlan çocuğu yoktu çevresinde. Tatlı bir arkadaşlığın akışını bu toplumsal sıvılar başlatırdı.

"Boynunuzda bir yara izi var, Bay Eden" diyordu kız. "Nasıl oldu bu? Eminim, bir macera olmalı."

"Bıçaklı bir Meksikalı, bayan," diye cevap verdi, bu arada kurumuş dudaklarını ıslatıp boğazını temizledi. "Yalnızca bir kavgaydı. Bıçağı elinden aldıktan sonra, burnumu ısırıp koparmaya çalıştı."

Olayı böyle yalın biçimde anlatırken gözlerinin içinde o sıcak ve yıldızlı Salina Cruz gecesinin zengin manzarası vardı. Kumsalın beyaz şeridi, limandaki şeker teknelerinin ışıkları, sarhoş denizcilerin uzaktan gelen sesleri, itişip kakışan rıhtım işçileri, Meksikalının yüzünde alev alev yanan tutku, yıldızların ışığında o hayvani gözlerinin parıltısı, çeliğin boynuna batışı ve kanın fışkırışı, kalabalık ve bağırıp çağrışmalar, birbirlerine kenetlenmiş iki bedenin –onunki ve Meksikalınınki– kumları yırtarak tekrar tekrar yuvarlanışı ve çok uzaklarda bir yerlerden duyulan bir gitarın tatlı tangırtısı. Gözlerinin önünde beliren görüntü buydu ve Martin bunun anısıyla ürperdi. Duvardaki kılavuz yelkenliyi yapmış olan adamın böyle bir tabloyu yapıp yapamayacağını merak etti. Beyaz kumsal, yıldızlar ve şeker teknelerinin ışıkları muhteşem görünürdü, diye düşündü, kumların orta yerinde kavga edenleri çevreleyen karanlık insan kalabalığı da öyle. Bıçağın da tabloda yer alması gerektiğine karar verdi; bıçak yıldızların ışığında bir tür parıltıyla güzel görünecekti. Ama konuşmasına bütün bu düşündüklerinin en ufak bir izi bile sızmadı. "Burnumu ısırıp koparmaya çalıştı" diyerek konuşmasını bitirdi.

"Ya," dedi kız soluk, uzak bir sesle ve Martin onun duyarlı yüzündeki sarsılmayı fark etti.

Martin'in kendisi de sarsıldığını hissetti, bir utanç kızıllığı güneş yanığı yanaklarında solgunca parıldadı. Ama ona öyle geldi ki yanakları geminin kazan dairesindeki ocağın açık kapısının önünde kalmış gibi alev alev yanıyordu. Belli ki bıçaklamalı kavgalar gibi

sefil konuların bir hanımefendiyle konuşulması uygun değildi. Kitaplardaki insanlar, bu kızın yaşamındaki insanlar böyle şeylerden konuşmazdı – belki de onlar hakkında hiçbir şey bilmezlerdi.

Başlatmaya çalıştıkları konuşmada kısa bir duraklama oldu. Daha sonra kız, boşluğu doldurmak istercesine yanağındaki yara izini sordu. Daha sorusunu sorarken bile Martin kızın onun anlayacağı türden konuşmaya çalıştığını fark etti ve bunu bir yana bırakıp kızın dilinden konuşmaya karar verdi.

"Yalnızca bir kazaydı," dedi, elini yanağına koyarak. "Sakin bir gecede deniz birden kabardı, ana seren taşıyıcı koptu, arkasından da palanga. Taşıyıcı telden yapılmıştı ve bir yılan gibi etrafa savruluyordu. Nöbetteki herkes onu yakalamaya çalışıyordu, ben ileri atıldım ve çarpıldım."

"Ya," dedi kız, bu kez sesinde bir anlayış vurgusuyla. Ama Martin'in konuşması ona Yunanca kadar anlaşılmaz gelmiş ve bir *taşıyıcının* ne olduğunu ve *çarpılmanın* ne anlama geldiğini merak etmişti.

"Şu Swineburne denen adam," diye söze başladı, Martin, planını uygulamaya koymaya kalkışmış, ama *i*'yi uzun söylemişti.

"Kim?"

"Swineburne," diye tekrarladı, aynı yanlış söyleyişle. "Şair."

"Swinburne" diye düzeltti kız.

"Evet, o adam," diye kekeledi, yanakları yine kızarmıştı. "Öleli ne kadar oldu?"

"Niye ki, onun öldüğünü duymadım." Kız ona merakla bakıyordu. "Onunla nerede tanışmıştınız?"

"Onu hiç görmedim" oldu cevap. "Ama siz içeri girmeden biraz önce masanın üzerindeki kitaptan şiirlerinden bazılarını okudum. Onun şiirlerini nasıl buluyorsunuz?"

İşte o zaman Ruth açtığı konu üzerinde çabuk çabuk ve kolayca konuşmaya başladı. Martin kendini daha iyi hissediyordu ve sandalyenin kenarından geriye doğru daha rahat yerleşti. Sanki sandalye ondan kaçabilir veya onu yere fırlatabilirmiş gibi, sandalyenin kollarını elleriyle sıkıca kavradı. Ruth'u kendi konularından konuşturmayı başarmıştı. Kız hızla anlatırken, Martin onun o güzel kafasının içine yerleşmiş tüm bu bilgilere hayranlık duyarak ve solgun yüzünün güzelliğini içine doldurarak onu izledi. Kızın dudaklarından büyük bir akıcılıkla dökülen bilmediği sözcüklerden ve kendi kafasına yabancı olan, ama yine de zihnini harekete geçirip sızlatan eleştirel anlatımlar ve düşünce süreçlerinden rahatsız olmasına karşın, kızın anlattıklarını takip edebildi. İşte entelektüel yaşam burada, diye düşündü ve buradaki güzellikti, hayal edemeyeceği kadar ılık ve olağanüstü bir güzellik. Kendinden geçti ve aç gözlerle kıza baktı. Burada uğrunda yaşanacak, kazanılacak, mücadele edilecek ve ölünecek bir şey vardı. Kitaplar doğru söylüyordu. Dünyada böylesi kadınlar vardı. Bu kız onlardan biriydi. Kız onun hayal gücünü kanatlandırmıştı; önünde büyük, ışıklı tablolar uzanıyordu ve bunların üzerinde aşk ve romantizmin, kadın uğruna, altın bir çiçek olan solgun bir kadın uğruna yapılan tüm o kahramanlıkların belli belirsiz, devasa figürleri vardı. Büyülü bir serap gibi uçuşup titreşen bu ha-

yalin içinden, orada oturup edebiyattan ve sanattan konuşan gerçek kadına bakıyordu. Aynı zamanda dinliyordu da, ama bakışının kıza dikildiğinin ya da doğasındaki erkeksi özün gözlerinde parıldadığının bilincinde olmadan kıza bakıyordu. Kız ise erkeklerin dünyası hakkında çok az şey bilmesine karşın, bir kadın olarak, Martin'in alev alev yanan gözlerinin tamamen farkındaydı. Şimdiye kadar hiçbir erkek ona böyle bakmamıştı ve bu durum onu utandırdı. Konuşması kesik kesikti. Konuşmanın akış çizgisini kaybetmişti. Martin onu korkutmuştu, aynı zamanda böyle bakılmak tuhaf bir biçimde hoştu. Yetiştirilişi onu tehlikeye karşı, yanlış, hileli, gizemli, aldatmacalı tuzaklara karşı uyarıyordu; oysa içgüdüleri bütün varlığında açık ve net bir biçimde çınlıyor, onu sınıf ve konumunu aşmaya, başka bir dünyadan gelen bu gezgini, bu yaralı elli, boynunda alışık olmadığı yakanın yaptığı kırmızı çizgi olan kaba var oluşun lekeleyip kirlettiği çok açık bu inceliksiz adamı kazanmaya zorluyordu. O temizdi ve temizliği başkaldırıyordu; ama o aynı zamanda bir kadındı ve kadın olmanın çelişkilerini daha yeni yeni öğrenmeye başlıyordu.

"Söylediğim gibi... Ne söylüyordum ben?" Birden konuşmasını kesip içine düştüğü kötü duruma neşeyle güldü.

"Bu Swinburne denen adamın büyük bir şair olmayı başaramadığını söylüyordunuz, çünkü... Tam buraya gelmiştiniz, bayan" dedi Martin. Kızın kahkahasının sesi omurgasında aşağı yukarı küçük, nefis ürpertiler yaratmış ve sanki birdenbire acıkmıştı. Gümüş gibi, diye düşündü kendi kendine, tıpkı çın-

layan gümüş çanlar gibi; ve o esnada bir an için çok uzak ülkelere gitti. Pembe vişne çiçeklerinin altında bir sigara içiyor ve sivri çatılı pagodanın hasır sandallı insanlarını ibadete çağıran çanları duyuyordu.

"Evet, teşekkür ederim" dedi kız. "Her halükârda Swinburne başarısız, çünkü o, evet, incelikten yoksun. Asla okunmaması gereken birçok şiiri var. Gerçekten büyük olan şairlerin her dizesi güzel gerçeklikle doludur, insanların yüce ve soylu yanlarına seslenir. Büyük şairlerin şiirlerinden tek bir dizeyi bile dünyayı o ölçüde yoksullaştırmadan çıkaramazsınız."

"Ben muhteşem olduklarını düşünmüştüm," dedi Martin tereddütle, "okuduğum kadarının. Onun böyle bir... Böyle bir alçak olduğunu bilmiyordum. Sanırım bu diğer kitaplarında ortaya çıkan bir şey."

"Okuduğunuz kitaptan da çıkarılabilecek birçok dize var," dedi kız, sesinde resmi ve dogmatik bir katılıkla.

"Onları gözden kaçırmış olmalıyım" dedi Martin. "Benim okuduklarım gerçekten iyiydi. Hepsi aydınlıktı ve parıldıyordu, doğrudan doğruya içimi güneş ya da bir fener gibi aydınlattı. Bana böyle bir etki yaptılar, ama sanırım ben şiirden pek anlamıyorum, bayan."

Birden bocalayarak durdu. Kafası karışmıştı ve meramını anlatamadığının bilincinde olmak ona acı veriyordu. Okuduklarında yaşamın büyüklüğünü ve ışığını hissetmişti, ama konuşması yetersizdi. Hissettiklerini ifade edemiyordu ve kendisini karanlık bir gecede, yabancı bir gemide alışık olmadığı donanımların arasında, el yordamıyla çabalayan bir denizciye benzetti. Pekâlâ, diye karar verdi, bu yeni

dünyayla tanışmak ona kalmıştı. Şimdiye dek isteyip de elde edemediği hiçbir şey olmamıştı ve şimdi de içindekileri söylemeyi öğrenme zamanı gelmişti. Kız ufkunu tamamıyla kaplıyordu.

"Şimdi Longfellow'a gelince..." diyordu kız.

"Evet onu okudum" diye söze girdi Martin. Kitaplar konusundaki azıcık bilgisini sergilemeyi ve kıza kendisinin bütünüyle aptal, budala biri olmadığını göstermeyi arzuluyordu. "'Yaşam İlahisi', 'Yongalar' ve... Sanırım hepsi bu kadar."

Kız başını sallayıp gülümsedi ve Martin her nasılsa kızın bu gülümsemesinin kendisine acıyan, hoşgörülü bir gülümseme olduğunu hissetti. Böyle kendini göstermeye kalkışmakla aptallık etmişti. O Longfellow denilen adam mutlaka sayısız şiir kitabı yazmıştı.

"Bu şekilde söze karıştığım için özür dilerim bayan. Sanırım böyle şeyler hakkında gerçekten pek bir şey bilmiyorum. Benim ait olduğum sınıfta böyle şeyler bulunmaz. Ama ben kendi sınıfıma da bunları sokacağım."

Bu bir tehdit gibi geldi. Sesi kararlıydı, gözleri parıldıyordu, yüzündeki çizgiler sertleşmişti. Ruth'a öyle gelmişti ki çenesinin açısı bile değişmişti; çıkıntısı hiç hoş olmayan, saldırgan bir görünüm almıştı. Aynı zamanda Martin'den yoğun bir erkeklik dalgası taşıyor ve Ruth'a çarpıyor gibiydi.

"Sanırım bunu yapabilirsiniz... Onu kendi sınıfınıza sokabilirsiniz" diye sözlerini kahkaha atarak bitirdi kız. "Çok güçlüsünüz."

Kızın bakışları bir an neredeyse boğa gibi güçlü, kaslı, güneşten bronzlaşmış, kalın damarlı, sağlık ve

dayanıklılık fışkıran boynunda durdu. Martin'in de orada, yüzü kızararak ve alçakgönüllü bir biçimde oturmasına karşın, yeniden ona doğru çekildiğini hissetti. Kafasına hücum eden şehvetli bir düşünce onu şaşırttı. Ona öyle geldi ki her iki elini o boyna koyabilse, Martin'in bütün gücü ve dinçliği kendisine akacaktı. Bu düşünceyle sarsıldı. Bu ona, doğasının hiç hayal edilmemiş düşkünlüğünün açığa çıkması gibi göründü. Bunun yanı sıra güç ona göre kaba ve yabanıl bir şeydi. Onun erkek güzelliği konusundaki ideali her zaman ince bir zariflik olmuştu. Yine de bu düşünce peşini bırakmadı. Ellerini bu güneş yanığı boynun üzerine koyma arzusu onu şaşkına çevirmişti. Gerçekte Ruth güçlü kuvvetli olmaktan çok uzaktı, bedeninin ve kafasının güce gereksinimi vardı. Ama o bunu bilmiyordu. Bildiği tek şey, o zamana kadar hiçbir erkeğin, zaman zaman korkunç dilbilgisiyle onu şaşkına çeviren bu adam kadar etkilemediğiydi.

"Evet, hiç de zayıf değilim" dedi Martin. "Zorda kalırsam, hurda demiri bile sindirebilirim. Ama şimdi hazımsızlık çekiyorum. Söylediklerinizin çoğunu sindiremem. O şekilde eğitilmedim, görüyorsunuz. Kitapları ve şiiri severim, zaman buldukça da okurum, ama onlar hakkında hiç sizin düşündüğünüz gibi düşünmedim. İşte bu nedenle onlar hakkında konuşamam. Yabancı bir denizde haritasız ya da pusulasız sürüklenen bir denizci gibiyim. Şimdi yönümü bulmak istiyorum. Belki beni doğru yola yöneltirsiniz. Bütün bu konuştuklarınızı nasıl öğrendiniz?"

"Okula giderek sanırım ve çalışarak" diye cevapladı kız.

"Çocukken ben de okula gitmiştim" diye karşı çıkmaya kalktı Martin.

"Evet; ama ben lise ve seminerler demek istiyorum, bir de üniversite."

"Üniversiteye mi gittiniz?" diye içten bir şaşkınlıkla sordu. Kızın kendisinden en az bir milyon yıl uzaklara gittiğini hissetti.

"Şimdi gidiyorum. İngilizce üzerine özel dersler alıyorum."

Martin "İngilizce"nin ne demek olduğunu bilmiyordu, ama bu konudaki bilgisizliğini kafasına not edip geçti.

"Üniversiteye gidebilmek için ne kadar okumam gerekir?" diye sordu.

Kız onun bu bilgi isteğini sevinçle yüreklendirerek dedi ki: "Bu sizin şimdiye kadar ne kadar okuduğunuza bağlı. Hiç liseye gitmediniz mi? Tabii ki gitmediniz. Ama temel eğitiminizi bitirdiniz, değil mi?"

"Ayrıldığımda bitirmeme iki yıl vardı" diye cevap verdi. "Ama okuldayken derslerim her zaman çok iyiydi."

Bir an sonra, böyle övündüğü için kendisine kızıp, sandalyenin kollarını öyle vahşice sıktı ki bütün parmak uçları sızladı. Aynı anda bir kadının odaya girdiğini fark etti. Kızın sandalyesinden kalktığını ve hızlı adımlarla salon boyunca yeni gelene doğru ilerlediğini gördü. Birbirlerini öptüler ve kollarını birbirlerinin beline dolayıp ona doğru ilerlediler. Bu, annesi olmalı, diye düşündü. Uzun boylu, sarışın bir kadındı; ince, görkemli ve güzeldi. Elbisesi, böyle bir evde görmeyi bekleyeceği türdendi. Gözleri elbisenin zarif çiz-

gilerinden keyif aldı. O ve elbisesi Martin'e sahne kadınlarını hatırlattı. Sonra Londra tiyatrolarına giren buna benzer muhteşem hanımefendileri ve elbiseleri hatırladı, bu arada o bir kenarda durup onları seyreder, polisler de onu tentenin altından geriye, çiseleyen yağmura itelerdi. Sonra düşünceleri Yokohama'daki Grand Hotel'e gitti; orada da kaldırımdan, muhteşem hanımefendiler görmüştü. Sonra Yokohama kenti ve limanı binlerce resim halinde gözlerinin önünde belirmeye başladı. Ama şimdinin acil gereksinimi tarafından bastırılmış olarak, anılarının bu çiçek dürbününü hızla kafasından uzaklaştırdı. Tanıştırılmak için ayağa kalkması gerektiğini biliyordu ve ayağa kalkmak için acıyla çabaladı. Dizleri torbalanmış pantolonuyla, kolları sarkık ve gülünç, yüzü yaklaşan büyük sıkıntıyı beklerken sertleşmiş halde durdu.

II

Yemek odasına girme süreci onun için tam bir karabasan oldu. Duraklama ve tökezlemeler, silkinme ve sallanmalar arasında hareket etmek zaman zaman imkânsız gibi göründü, ama en sonunda başardı ve kızın yanına oturtuldu. Bıçakların ve çatalların dizilişi onu korkuttu. Bilinmeyen tehlikelerle diken diken görünüyorlardı ve göz kamaştırıcı parıltılar, üzerinde bir dizi baş kasara resminin hareket ettiği bir fon olana kadar büyülenmiş bir şekilde onlara baktı. Bu resimlerde o ve arkadaşları oturmuş, kama ve parmaklarıyla tuzlu biftek yiyor ya da dövme demir kaşıklarla maşrapalardan koyu bezelye çorbası kaşıklıyorlardı. Ağız şapırtıları, gıcırdayan tahtalar ve inleyen gemi bölmelerinin sesleri eşliğinde kulaklarında yankılanırken, kötü bifteğin pis kokusu burun deliklerini dolduruyordu. Onları yemek yerken seyretti ve domuzlar gibi yediklerine karar verdi. Pekâlâ, o burada dikkatli olacaktı. Hiç ses çıkarmayacaktı ve bunu hep aklında tutacaktı.

Masanın çevresine göz gezdirdi. Karşısında Arthur ve Arthur'un kardeşi Norman vardı. Bunların kızın ağabeyleri olduğunu kendisine hatırlattı ve yüreğinde onlara karşı bir sıcaklık hissetti. Bu ailenin üyeleri birbirlerini nasıl da seviyorlardı! Orada birdenbire, kızın annesinin resmi, selamlama öpücüğü ve kolları birbirlerine dolanmış olarak ona doğru yürüyüşleri kafasında parladı. Onun dünyasında anne babalar ile çocuklar arasında böyle sevgi gösterilerine yer yoktu. Bu, yukarıdaki dünyada ulaşılan varlığın yüceliklerinin açığa vuruluşuydu. O dünyaya bu kısacık bakışında gördüğü en güzel şeydi bu. Bunun değerini anlayarak derinden etkilendi ve yüreği duygudaş bir sevecenlikle eridi. Bütün yaşamı boyunca sevgi açlığı çekmişti. Doğası sevgi istiyordu. Bu onun varlığının organik bir istemiydi. Yine de sevgisiz yaşamış ve bu süreç içinde kendisini katılaştırmıştı. Sevgiye ihtiyacı olduğunu kendisi de bilmiyordu. Bunu şimdi de bilmiyordu. O yalnızca sevgiyi iş başında görmüş ve bundan büyülenmiş; onun güzel, yüce ve muhteşem bir şey olduğunu düşünmüştü.

Bay Morse'un orada bulunmayışından memnundu. Kızla, kızın annesiyle ve erkek kardeşi Norman'la tanışmak yeterince güçtü. Arthur'u zaten biraz tanıyordu. Bir de baba onun için çok fazla olacaktı, buna emindi. Bütün yaşamı boyunca bu kadar çok çalışmamış gibi geliyordu ona. Bununla karşılaştırıldığında, en ağır iş bile çocuk oyuncağıydı. Alnında küçük ter damlaları belirmiş, bu kadar alışık olmadığı işi bir anda yapmaya çalışmanın yorgunluğuyla gömleği terden ıslanmıştı. Şimdiye kadar hiç yemediği

biçimde yemek yemesi, garip aletlerle başa çıkması, her yeni şeyi nasıl başaracağını öğrenmek için gizliden gizliye çevresine bakması, üzerine boşalan izlenim selini kafasında adlandırıp sınıflandırması gerekiyordu. Kıza karşı duyduğu, donuk ve acılı bir huzursuzluk biçiminde aklını karıştıran özlemin farkındaydı. Kızın içinde yürüdüğü yaşamın yollarında yürüme arzusunun dürtüsünü hissederek; kıza ulaşmak için kafasında oluşan belli belirsiz planları ve hayalleri içinde başıboş dolaşıyordu. Aynı zamanda bıçak ya da çatalın herhangi özel bir durumda nasıl kullanılacağına emin olmak için gizli bakışları karşısındaki Norman'ı ya da başka birini süzdüğü zaman, baktığı kişilerin yüz çizgileri beynine kazınıyor, onları otomatik olarak daha da değerli gösteriyor ve kızla ilişkileri yüzünden daha da yüceltiyordu. Sonra konuşmak zorundaydı; ona söylenenleri ve ötekilerin kendi aralarındaki konuşmalarını duymak, gerekli olduğunda konuşmak, bunu yaparken de gelişigüzel konuşmaya yatkın olan dilini sürekli denetim altında tutmak zorundaydı. Ve bütün bu karışıklığa karışıklık eklemek üzere bir de omuz başında sessizce belirip, sürekli bir tehdit oluşturan uşak vardı. Bu uğursuz sfenks hemen çözümler isteyen bulmacalar ve kelime oyunları ileri sürüyordu. Bütün yemek boyunca, böyle yerlerde insanların parmaklarını daldırarak ellerini temizlemeleri için masaya konan küçük parmak-kâselerinin düşüncesi altında ezildi. Konuyla ilgisiz biçimde, ısrarla birçok kez bunların ne zaman getirileceğini ve neye benzediklerini merak etti. Böyle şeyler olduğunu duymuştu ve şimdi, er ya da geç, önündeki birkaç dakika için-

de onları görecekti. Onları kullanan yüce varlıklarla aynı masada oturuyordu ve... Vay canına, onları kendisi de kullanacaktı. Hepsinden önemlisi, düşüncelerinin derininde ama yine de her zaman yüzeyinde, bu insanlara karşı kendisinin nasıl davranacağı sorunu vardı. Tutumu ne olacaktı? Sürekli olarak ve endişeyle bu sorunla mücadele etti. Rol yapması, onlardan biriymiş gibi davranması gibi korkakça düşünceler geliyordu aklına; böyle bir yol izlerse başarısızlığa uğrayacağı, mizacının bu şekilde yaşamaya uygun olmadığı ve kendisini aptal yerine koyacağı biçiminde, onu uyaran daha korkakça fikirler de vardı.

Nasıl bir tutum takınacağına karar vermeye çabaladığı yemeğin bu ilk yarısında çok sessizdi. Sessizliğinin Arthur'un bir gün önceki sözlerini yalanladığını bilmiyordu. Kızın ağabeyi eve yemeğe yabani bir adam getireceğini, ama telaşlanmalarına gerek olmadığını, çünkü bir yabani olarak onu çok ilginç bulacaklarını duyurmuştu. Martin Eden, daha o zaman, kızın ağabeyinin böyle bir ihanetten suçlu olabileceğini düşünemezdi – özellikle o ağabeyi tatsız bir kavgadan kurtarmışken. Martin, kendi uyumsuzluğundan rahatsız ve aynı zamanda çevresinde olup bitenlerden büyülenmiş bir halde masada oturuyordu. Yaşamında ilk kez yemek yemenin sadece karın doyurmaktan daha başka bir işlevi olduğunu fark ediyordu. Ne yediğinin farkında değildi. O yalnızca yemekti. Yemek yemenin estetik bir işlev olduğu bu masada kendisine güzellik sevgisiyle ziyafet çekiyordu. Aynı zamanda entelektüel bir işlevi de vardı. Kafası harekete geçmişti. Kendisine anlamsız gelen sözcükler

konuşulduğunu duymuştu, öbür sözcükleri de sadece kitaplarda görmüştü; tanıdığı hiçbir kadın ya da erkek bu sözcükleri kullanmaya yeterli çapta değildi. Bu kelimelerin, bu harika ailenin, o kızın aile üyelerinin dudaklarından önem verilmeden döküldüğünü duyduğu zaman zevkten ürperiyordu. Kitapların romantizmi, güzelliği ve yüce gücü gerçekleşiyordu. Düşlerinin, hayal dünyasının çatlaklarından sızıp gerçeğe dönüştüğünü gören bir kimsenin içinde bulunduğu o ender kendinden geçme durumundaydı.

Hiçbir zaman yaşamın böylesi yüksekliklerinde bulunmamıştı ve şimdi kendini geri planda tutarak dinliyor, gözlemliyor, zevk alıyor, tek heceli cevaplar veriyor, kıza "Evet, bayan" ve "Hayır, bayan," annesineyse "Evet hanımefendi" ve "Hayır hanımefendi" diyordu. Kızın ağabeylerine, deniz eğitiminin verdiği alışkanlıkla "Evet, efendim" ve "Hayır, efendim" deme içgüdüsünü bastırıyordu. Bunun kendi adına uygunsuz ve aşağı durumda oluşunun itirafı olacağını hissetti. Eğer kızı kazanmak istiyorsa bunu asla yapmamalıydı. Aynı zamanda, bu gururunun bir emriydi. "Tanrı aşkına!" diye bağırdı kendi kendine bir ara; "Ben de onlar kadar iyiyim, eğer onlar benim bilmediğim birçok şey biliyorlarsa ben de onların birkaçını öğrenebilirim, fark etmez!" Bir an sonra kız ya da annesi ona "Bay Eden," dediklerinde saldırgan gururunu unutup yüzü zevkle aydınlanıyor, içi ısınıyordu. O uygar bir adamdı; öyleydi işte; kitaplarda okuduğu insanlarla omuz omuza yemek yiyordu. Kendisi de kitapların içindeydi, ciltli kitapların basılı sayfaları arasında bir macera yaşıyordu.

Ama o Arthur'un kendisiyle ilgili yaptığı tanımlamayı yalanlayıp yabani bir adamdan çok uysal bir kuzu gibi görünürken, nasıl bir eylemde bulunacağını saptamak için kafa patlatıyordu. O uysal bir kuzu değildi ve doğasının yüksek sesli hâkimiyeti yüzünden ikinci keman rolü ona hiç uymuyordu. Sadece gerektiğinde konuşuyordu ve konuşması da masaya doğru yürüyüşü gibiydi. Çok dilli sözcük dağarcığında el yordamıyla sözcük aranırken; uygun olduğunu bildiği, ama telaffuz edemeyeceğinden çekindiği sözcükleri düşünürken, bildiği ama anlamadığı sözcükleri ya da kaba ve sert bulduğu sözcükleri reddederken konuşması bocalamalar ve duraksamalarla doluyordu. Ama bütün bu süre boyunca konuşma tarzına gösterdiği bu dikkatin onu bir budala gibi gösterdiğinin ve içindeki şeyleri ifade etmesini engellediğinin bilinciyle eziliyordu. Aynı zamanda, tıpkı boynunun kolalı yakadan tedirgin olması gibi, özgürlük aşkı da bu kısıtlamalardan tedirgin oluyordu. Üstüne üstlük de bu durumu sürdüremeyeceğine emindi. Doğası gereği düşünceleri ve duyarlığı güçlüydü, yaratıcı ruhu sabırsız ve aceleciydi. Biçim ve ifade bulmak için doğum sancılarıyla çabalayan kavram ve duygular tarafından çabucak alt edildi, sonra da kendisini ve nerede olduğunu unuttu; eski sözcükler –kendi bildiği konuşma araçları– ağzından döküldüler.

Bir keresinde canını sıkan ve sözünü kesen bir uşağın verdiği bir şeyi almak istemediğinde kısaca ve kesin olarak "Pof!" dedi.

O anda masada oturanlar gerginleştiler ve beklemeye başladılar. Uşak kendini beğenmişçesine du-

rumdan memnundu ve Martin küçük düşme içinde yuvarlanıyordu. Ama kendini çabuk toparladı.

"Bu Kanaka dilinde 'bitirmek' anlamına gelir," diye açıkladı, "ve kendiliğinden dilime geldi. P-a-u şeklinde yazılıyor."

Kızın meraklı ve düşünceli bakışlarının elleri üzerinde durup kaldığını yakaladı ve bir kez açıklamaya başlamışken bunu da açıklamaya girişti:

"Pasifik posta gemilerinin biriyle Körfez'e yeni geldim. Gemi gecikmişti ve Puget Sound limanlarında zenciler gibi çalışıyorduk. Karışık kargoları yüklüyorduk. Bunun ne demek olduğunu bir bilseniz. İşte ellerimin derisi o zaman böyle soyuldu."

"Ah, ondan değil," diye kız aceleyle açıklamaya girişti. "Elleriniz vücudunuza göre çok küçük görünüyor."

Martin'in yanakları yanıyordu. Bunu bir başka yetersizliğinin açığa vurulması olarak kabul etti.

"Evet," dedi önemsemezcesine. "Zorluklara dayanacak kadar büyük değiller. Kollarım ve omuzlarımla bir katır gibi vurabilirim. Çok güçlüler, ama ne zaman birsinin çenesini parçalasam ellerim de parçalanır."

Söyledikleri hoşuna gitmemişti. Kendisinden tiksindi. Dili üzerindeki denetimini yitirmiş ve hoş olmayan şeyler hakkında konuşmaya başlamıştı.

"Arthur'a öyle yardım etmiş olmanız ne kadar cesur olduğunuzu gösteriyor, üstelik bir yabancıydınız" dedi kız zarifçe. Nedenini anlayamamış olmasına karşın Martin'in rahatsız olduğunun farkına varmıştı.

Karşılığında Martin de kızın yaptığı inceliğin farkındaydı ve bunun sonucunda kabaran ılık bir minnet

duygusunun içini kaplamasıyla yerli yersiz konuşan dilini unuttu.

"Hiç önemli değildi," dedi. "Kim olsa öteki için bunu yapardı. O serseri sürüsü başlarına bela arıyordu ve Arthur onları rahatsız etmiyordu. Onlar Arthur'a girişince ben de onlara giriştim ve birkaç tane indirdim. İşte ellerimin bir kısım derisi o zaman, çetenin kimi dişleriyle birlikte gitti. Hiçbir şey için bunu kaçırmazdım. Gördüğümde –"

Durakladı, kendi ahlak bozukluğunun çukurunun kenarında ağzı açık kalakalmıştı ve bu kızla aynı havayı solumaya değmez biriydi. Arthur sözü alıp feribottaki sarhoş serserilerle macerasını ve Martin Eden'in nasıl koşup onu kurtardığını yirminci kez anlatırken, o, çatık kaşlarıyla kendisini nasıl da aptal konumuna düşürdüğünü düşünüyor ve bu insanlara karşı nasıl davranacağı sorunuyla daha kararlı bir biçimde boğuşuyordu. Şimdiye kadar kesinlikle başarılı olmamıştı. Onların kabilesinden değildi ve onların dilini konuşamıyordu. Durumu kendisine böyle açıklıyordu. Sahte olarak onlardan biriymiş gibi yapamazdı. Sahtecilik başarısız olurdu, üstelik sahtecilik onun doğasına aykırıydı. Onun yapısında hile ve yapmacığa yer yoktu. Ne olursa olsun, kendisi gerçek olmalıydı. Şimdilik onlar gibi konuşamıyordu, ama zamanla konuşacaktı. Bu konuda karar vermişti. Ama bu arada konuşması da gerekiyordu ve bu onun kendi konuşması olmalıydı. Tabii ki onların anlayabileceği ve onları çok fazla sarsmayacak biçimde yumuşatılmış şekilde. Bunun ötesinde, tanışık olmadığı bir şeye zımnen de olsa tanışıkmış gibi davranmayacaktı.

Bu kararın sonucu olarak, iki kardeş üniversiteden konuşurken birçok kez "trig" sözcüğünü kullanınca Martin Eden sordu:

"*Trig* nedir?"

"Trigonometri," dedi Norman; "Mat'in daha yüksek bir biçimi."

"Peki *mat* nedir?" oldu bir sonraki soru. Bu nedense Norman'ı güldürmüştü.

"Matematik, aritmetik," oldu cevap.

Martin Eden başını sallayarak onayladı. Görünüşe göre bilginin sınırsız ufuklarından küçük bir parçayı görebilmişti. Gördüğü şey somutlaştı. Olağandışı imgelem gücü, soyutlamaların somut bir biçim almasını sağlıyordu. Beyninin simyasında trigonometri, matematik ve onların işaret ettiği koca bir bilgi alanı bir manzaraya dönüştü. Gördüğü bu imgeler, tümü yumuşak bir aydınlık ya da birden parlayan ışıklarda çekilmiş yeşil yapraklar ve orman içi açıklıkları imgeleriydi. Uzakta ayrıntılar mor bir pusla peçelenip bulanıklaşmıştı, ama bu mor pusun ardında bilinmeyenin çekiciliğinin ve romantizmin tuzağının olduğunu biliyordu. Bu da ona şarap gibi geliyordu. Burada bir macera vardı, kafa ve elle yapılacak bir şey, fethedilecek bir dünya vardı. Bilincinin en arkalarından düşünceler dosdoğru kendilerini ileri attılar, *fethetmek, o kızı kazanmak, hemen yanında oturan zambak solgunluğundaki ruhu kazanmak.*

Bu parıltılı manzara, bütün bir akşam boyunca onun içindeki vahşi adamı dışarı çıkarmak isteyen Arthur tarafından paramparça edilip dağıtıldı. Martin Eden verdiği kararı hatırladı. İlk kez kendisi

oldu; bilinçli ve kasten ilk kez, ama çok geçmeden yaşamı bildiği biçimiyle ve dinleyicilerin gözlerinin önünde canlandırarak yaratma neşesi içinde kendini kaybetti. Kaçakçı yelkenlisi *Halycon* gümrük koruma tarafından yakalandığında o da tayfalardan biriydi. Gözlerini açıp her şeyi görmüştü ve gördüklerini anlatabilirdi. Çırpıntılı denizi, tayfaları ve tekneleri onların karşısına getirdi. Onlar, görmüş olduklarını onun gözünden görünceye kadar hayal gücünü onlara aktardı. Geniş ayrıntı yığınının arasından bir sanatçı dokunuşuyla önemli olanları seçip, ışık ve renkle yanan öyle yaşam sahneleri çizdi, hareketleri öylesine aktardı ki dinleyenler onunla birlikte o sert belagat, coşku ve güç selinde yuvarlandılar. Zaman zaman anlatımının canlılığı ve konuşurken kullandığı terimlerle onları sarstı, ama bunu hemen güzellik izledi. Yaşamın trajedisi denizcilerin kafalarındaki garip saplantılar ve acayipliklerin yorumlarıyla ve mizahla yumuşatıldı.

O konuşurken kız da ona şaşkın gözlerle baktı. Ateşi kızı ısıtmıştı. Şimdiye kadar hep üşümüş müydüm, diye merak etti kız. Güç, sağlamlık ve sağlık püskürten bir yanardağa benzeyen bu adama doğru eğilmek istedi. Ona doğru eğilmesi gerektiğini hissetti ve bir çabayla buna karşı direndi. Sonra bir de ondan uzak durmasını söyleyen bir dürtü vardı içinde. Yaşamın kiri etine işlemiş gibi çok çalışmayla kararmış, derisi sıyrılmış bu eller, yakanın yol açtığı boyundaki o kırmızılık ve şişkin kaslar ona itici geldi. Martin'in kabalığı onu korkutuyordu; konuşmasının her kabalığı kızın kulaklarına bir hakaret, yaşamının her kaba aşaması kızın ruhuna

bir hakaretti. Sonra Martin'in çekiciliği sürekli onun üzerine geliyordu; öyle ki kızın onun üzerinde böylesine bir güce sahip olması için Martin'in bir günahkâr olması gerekirdi. Kafasında sapasağlam yer etmiş olan her şey sallanıyordu. Maceraları ve romantizmi, kızın tanıdığı dünyanın geleneklerine darbeler indiriyordu. Onun sevimli tehlikeleri ve hazır gülüşü karşısında yaşam artık ciddi bir çaba ve kısıtlamalarla dolu bir iş değil; ama oynanacak, tepetakla edilecek, kaygısızca yaşanıp tat alınacak ve ardından kaygısızca bir kenara atılacak bir oyuncaktı. "Öyleyse, oyna!" diye bir ses çınlıyordu içinde. "Ona doğru eğil, eğer istiyorsan ve her iki elini de boynuna koy!" Bu düşüncenin pervasızlığına karşı haykırmak istedi, boş yere kendi temizliğine ve kültürüne övgüler düzdü, kendisinin karşı olduğu, ama Martin'in karşı olmadığı her şeyi dengelemeye çalıştı. Çevresine bir göz attı ve diğerlerinin kendinden geçmiş bir dikkatle Martin'e baktıklarını gördü; eğer annesinin gözlerindeki dehşeti –büyülenmiş bir dehşetti, doğru, ama yine de dehşetti– görmemiş olsaydı umutsuzluğa düşebilirdi. Bu uzak karanlıktan gelen adam bir günahkârdı. Annesi bunu görmüştü ve annesi haklıydı. Başka her şeyde her zaman güvenmiş olduğu gibi bu konuda da annesinin yargısına güvenecekti. Martin'in ateşi artık sıcak değil, onun korkusu da artık keskin değildi.

Daha sonra piyanonun başına geçip onun için ve ona piyano çalarken, çalışındaki saldırganlıkla ikisini ayıran uçurumun aşılamazlığını vurgulamayı amaçladığının kendisi de farkında değildi. Yaptığı müzik onun kafasına vahşice savurduğu bir sopaydı; onu

sersemletip yere sermesine karşın onu uyarmıştı da. Adam kıza huşuyla baktı. Kızınkinde olduğu gibi kendi kafasında da uçurum genişledi; ama uçurumun genişlemesinden daha hızlı biçimde, onu aşma arzusu da yükseldi. Ama Martin, bütün akşam boyunca oturup o uçurumu seyredemeyecek kadar karmaşık bir duyarlıklar ağıydı, özellikle de müzik varken. Müziğe karşı olağanüstü bir duyarlığı vardı. Sert bir içki gibiydi müzik onun için; duygularını hiçbir şeyi umursamamasına neden olacak ölçüde ateşe veriyordu. Düş gücünü ele geçirip onu dosdoğru gökyüzüne çıkaran bir ilaçtı. Pis gerçekleri aklından uzaklaştırıyor, kafasını güzellikle dolduruyor, romantizmi özgür bırakıyor ve topuklarına kanatlar takıyordu. Kızın çaldığı müziği anlamıyordu. Dans salonlarındaki piyano seslerinden ve daha önce duyduğu gürleyen bando müziğinden farklıydı. Ama böylesi bir müziğin ipuçlarını kitaplardan yakalamıştı. Başlangıçta belirgin ve basit ritimlerin oynak ölçülerini sabırla bekleyerek, kızın çalışını büyük bir inançla kabullendi; ama bu ölçülerin uzun sürmemesi karşısında kafası karıştı. Tam onların havasını yakalayıp düşleri uçuşa geçtiği sırada, bu ölçüler ona anlamsız gelen düzensiz ses karmaşasında kayboluyor ve düşleri süreduran bir ağırlıkla yeryüzüne indiriyorlardı.

Bir keresinde, bütün bunlarda kasti yapılmış bir terslik olduğu fikri aklına geldi. Kızın çelişkili ruh halini yakalamıştı ve parmaklarının tuşlardan çıkardığı mesajı sezmeye çabaladı. Daha sonra bunun üzerinde durmaya değmez diyerek olanaksız bir düşünce olduğuna karar verip bir kenara bıraktı ve kendini müziğe

daha özgürce verdi. O eski nefis durum yeniden oluşmaya başladı. Ayakları artık yere basmıyordu ve teni ruha dönüşmüştü; gözlerinin önünde ve gözlerinin ardında büyük bir zaferin ışıkları parlıyordu; daha sonra önündeki bu sahne gözden kayboldu, bulunduğu yerden kopup gitmişti, o artık uzaklarda çok sevgili bir dünya üzerinde salınıyordu. Bilinen ve bilinmeyen, hayaline üşüşen bu düş-gösteride birbirine karışmıştı. Güneşle yıkanan ülkelerin garip limanlarına girdi, şimdiye kadar hiç kimsenin görmediği ilkel insanların arasında, pazaryerlerinde dolaştı. Baharat adalarının kokularını, denizdeki o sıcak ve soluksuz gecelerde duymuş olduğu gibi burun deliklerinde duyuyordu. Uzun tropik günlerde güneydoğu rüzgârlarına karşı yelken açıyor, arkasında palmiyelerle süslü mercan adacıkları turkuvaz bir denize gömülürken önünde palmiyelerle süslü mercan adacıkları turkuvaz denizin üzerinde yükseliyordu. Resimler, tıpkı düşünceler gibi hızla gidip geliyordu. Bir vahşi ata binmiş olarak, sihirli renklerle boyalı çöl boyunca uçuyordu; bir an sonraysa titreşen sıcağın içinden Ölüm Vadisi'nin beyazlaşmış mezarına bakıyordu ya da güneşte parlayan, kule gibi yükselen büyük buz adalarının bulunduğu donmuş bir okyanusta kürek çekiyordu. Hindistancevizlerinin yumuşak sesli dalgalara eğildiği bir mercan adası kumsalında uzanıyordu. Eski bir gemi enkazı mavi alevlerle yanıyor, alevlerin ışığında *hula* dansçıları, *ukulelerin* tıngırtıları ve tamtamların eşliğinde şarkı söyleyen şarkıcıların barbarca aşk çağrılarına uyarak dans ediyorlardı. Bu duygusal ve tropik bir geceydi. Arka planda yıldızlara karşı bir

yanardağ krateri silueti görünüyordu. Tepede solgun bir yarımay sürükleniyor ve gökyüzünün aşağılarında Güney Haçı ışıldıyordu.

Martin bir arptı; tanıdığı tüm yaşam ve bilinciyse bu arpın telleriydi; müzik sesleri bu tellere akan bir rüzgârdı ve onları anılar ve düşlerle titreştiriyordu. Sadece hissetmekle kalmıyordu. Duygu kendini biçimlere, renklere ve ışıklara dönüştürüyordu. Düş gücünün cesaret edebildiği yerlerde duygu, yüce ve büyülü bir yolda kendini nesnelleştiriyordu. Geçmiş, şimdi ve gelecek iç içe geçmişti; geniş, sıcak bir dünyada bir o yana bir bu yana savruluyor, büyük maceralara giriyor, kız için soylu görevler üstleniyordu. Onunla birlikteydi, onu kazanmıştı, kolları onu sarmıştı ve kafasının imparatorluğundaki uçuşunda onu da yanında taşıyordu.

Kız da omzunun üzerinden ona baktığında yüzünde bütün bunlardan bir şeyler gördü. Bu yüz, sesin peçesinin ötesine bakarak onun ardında yaşamın hamlelerini ve nabzını, ruhun devasa hayaletlerini gören büyük parlayan gözleriyle, şekil değiştirmiş bir yüzdü. Kız ürkmüştü. Terbiye edilmemiş, tökezleyen kaba adam gitmişti. Üzerine yakışmayan elbiseler, yaralı eller ve güneş yanığı yüzü duruyordu; ama bunlar hapishanenin parmaklıkları gibiydi. Kız bunların ardından ileriye bakan kocaman ruhu görmüştü. Dudakları bunları söze dökemeyecek kadar zayıf olduğundan henüz kendini anlatamıyordu. Kız yalnızca parlayıp sönen bir an için gördü bunları. Sonra kaba adamın döndüğünü gördü ve hayalinin kendisine oynadığı oyuna güldü. Ama o çabuk geçen kısa görü-

nümün izlenimi hemen kaybolmadı ve Martin için çekilip gitme zamanı gelince, kız ona Swinburne'ün bir kitabıyla Browning'in bir kitabını ödünç verdi. İngilizce derslerinden birinde Browning'i okuyorlardı. Martin kızarıp kekeleyerek teşekkürlerini bildirirken bir oğlan çocuğu gibi göründü, bu da kızın içinde bir annelik duygusunun, bir acımanın yükselmesine neden oldu. Kız ne kaba adamı, ne hapsedilmiş ruhu, ne de gözlerindeki bütün erkekliğiyle kendisine bakışı bir yandan hoşuna giderken bir yandan da onu korkutan adamı hatırlıyordu. Önünde yalnızca bir oğlan çocuğu görüyordu şimdi. Öylesine nasırlı elleriyle ellerini sıkıyor, sanki bir hindistancevizi rendesi elini törpülüyor ve kekeleyerek ona şöyle diyordu:

"Yaşamımın en muhteşem anı. Görüyorsunuz ya, böyle şeylere alışık değilim..." Çevresine çaresizce bakındı. "Bunun gibi evlere ve insanlara alışık değilim. Bunların hepsi benim için yeni şeyler ve bundan hoşlandım."

"Umarım yine ararsınız" dedi kız, Martin ağabeylerine iyi geceler dilerken.

Martin şapkasını kafasına yerleştirdi, ümitsizce kapıya doğru atıldı ve gitti.

"Evet, ne düşünüyorsunuz onun için?" diye sordu Arthur.

"Son derece ilginç ve temiz bir esinti" diye cevap verdi kız. "Kaç yaşında?"

"Yirmi, neredeyse yirmi bir. Bu öğleden sonra sordum ona. O kadar genç olduğunu düşünmemiştim."

Ben ondan üç yaş daha büyüğüm, diye düşündü kız ağabeylerine iyi geceler öpücüğü verirken.

III

Martin Eden merdivenleri inerken ceketinin cebine dalan eli kahverengi pirinç kâğıdı ve bir tutam Meksika tütünüyle birlikte çıktı. Ustalıklı bir şekilde kendisine bir sigara sardı. Dumanın ilk nefesini derin derin ciğerlerine çekti ve yavaş yavaş boşalan uzun bir solukla dışarı üfledi. "Tanrım!" dedi yüksek sesle. Sesinde hayranlık ve şaşkınlık vardı. "Tanrım!" diye tekrarladı. Sonra yeniden mırıldandı, "Tanrım!" Daha sonra eli yakasına gitti, yakayı gömleğinden söküp cebine tıkıştırdı. Soğuk bir yağmur çiseliyordu, ama o harika bir aldırmazlıkla salınarak başını yağmura açtı ve yeleğinin düğmelerini çözdü. Yağmur yağdığının pek de farkında değildi. Kendinden geçmişti, düşler görüyor ve az önce geçen sahneleri yeniden yaşıyordu.

Sonunda gerçek bir kadınla karşılaşmıştı. Kadınlar hakkında çok düşünmediği için çok az aklına getirdiği, ama uzaktan uzağa bir gün karşılaşmayı ummuş olduğu o kadınla. Masada onun hemen yanında otur-

muştu. Ellerini ellerinin içinde hissetmiş, gözlerinin içine bakmış ve güzel bir ruhun görüntüsünü yakalamıştı. Ama bu ruh içlerinden parladığı gözlerden ya da anlatım ve biçimini onunla kazandığı tenden daha güzel değildi. Kızın tenini ten olarak düşünmüyordu, ki bu onun için yeni bir şeydi. Çünkü tanıdığı kadınları sadece o biçimde düşünürdü. Ama her nasılsa onun teni farklıydı. Kızın bedenini başka bedenlerin uğradığı hastalıklara ve zayıflıklara uğrayabilecek bir beden olarak görmüyordu. Bedeni, ruhunun kılığı olmaktan öte bir şeydi. Onun bedeni ruhunun ortaya çıkışı, ilahi özünün saf ve güzel bir billurlaşmasıydı. Bu ilahilik duygusu genç adamı ürküttü. Düşlerinden çıkarıp ayık düşünceye getirecek kadar sarstı onu. Şimdiye kadar daha önce hiçbir ilahi söz, ipucu ya da ima ona ulaşamamıştı. İlahi olana hiçbir zaman inanmamıştı. Her zaman dine karşı olmuş, kara cüppeliler ve onların ruhun ölümsüzlüğü iddiasıyla alay etmişti. Öteki tarafta yaşam yoktur, diye ileri sürmüştü; o burada ve şimdidedir, sonrası sonsuz bir karanlıktır. Ama kızın gözlerinde gördüğü ruhtu, hiçbir zaman ölmeyecek olan ölümsüz ruhtu. Tanıdığı hiçbir erkek ya da kadın ona ölümsüzlük mesajı vermemişti. Ama o vermişti. Kendisine ilk baktığı anda bu mesajı ona fısıldamıştı. Kızın yüzü o yürüdükçe gözlerinin önünde ışıldadı, solgun ve ciddi, tatlı ve duyarlı, sadece bir ruhun gülümseyebileceği şekilde acıma ve şefkatle gülümseyerek ve hiçbir zaman var olabileceğini düşlemediği bir saflıkla fısıldamıştı. Kızın saflığı bir yumruk gibi çarptı adama. Onu ürküttü. İyiyi ve kötüyü biliyordu; ama saflık varlığın bir niteliği olarak hiçbir

zaman kafasına girmemişti. Şimdiyse kızdaki saflığı iyiliğin ve temizliğin en üstün biçimi olarak kavrıyor ve bunların toplamı sonsuz yaşamı oluşturuyordu.

Tutkuları sonsuz yaşamı ele geçirmesi için onu hemen kamçıladı. Bu kızın eline su bile dökemezdi, bunu biliyordu; o akşam onu görebilmesi, onunla birlikte olabilmesi, onunla konuşabilmesi şansın bir mucizesi ve garip bir rastlantıydı. Bu rastlantısaldı. Bunda hiçbir hak edilmişlik yoktu. Böyle bir talihi hak etmemişti. Ruh hali esas olarak dinseldi. Alçakgönüllü ve uysaldı, kendini kötüleme ve alçaltmayla doluydu. Böyle bir kafa yapısıyla günahkârlar tövbekâr olurdu. O günah işlemekle suçluydu. Ama tövbekâr olanların o anda içinde oldukları ezik ve aşağılanmış durumlarında, ileride yaşayacakları efendi yaşamının muhteşem ışıltılarını görmeleri gibi, o da kıza sahip olmakla kazanacağı konumun benzer ışıltılarını yakalıyordu. Ama bu kızın ele geçirilmesi henüz donuk ve bulanıktı, şimdiye kadar bildiği sahip oluşlardan bütünüyle farklıydı. Tutku çılgın kanatların üzerinde süzülerek uçtu ve Martin kendini kızla birlikte yükseklere tırmanır, onunla birlikte düşüncelerini paylaşır, onunla birlikte soylu ve güzel şeylerden tat alırken gördü. Düşlediği şey bir ruhun ele geçirilmesiydi, herhangi bir kabalıktan arındırılışıydı, belirli bir düşünceye oturtamadığı özgür bir ruh yoldaşlığıydı. Bunu düşünmedi. Aslında hiçbir şey düşünmedi. Duyarlık akla el koymuştu ve daha önce hiç bilmediği duygularla titriyor, heyecanla ürperiyordu; kendisini yücelmiş ve ruhsallaşmış hissettiği bir duyarlılık denizinde nefis bir şekilde sürükleniyor, yaşamın doruklarından da ötesine taşınıyordu.

Yüksek sesle, "Tanrım! Tanrım!" diye ateşli bir şekilde mırıldanarak, sarhoş bir adam gibi sendeleyerek yürüyordu.

Caddenin köşesinde bir polis kuşkuyla onu izledi, sonra denizci sicilini inceledi.

"Bunu nereden aldın?" diye sordu polis.

Martin Eden yeniden yeryüzüne geri indi. Onunki her türlü çatlağın ve köşe bucağın içine sızarak oraları doldurma yeteneğine sahip, hızla uyum sağlayabilen akışkan bir organizmaydı. Polisin seslenmesiyle içinde bulunduğu durumu kavrayarak hemen her zamanki haline döndü.

"Muazzam bir şey, değil mi?" diyerek polise güldü. "Yüksek sesle konuştuğumun farkında değildim."

"Bunun arkasından da şarkı söylersin," oldu polisin tanısı.

"Hayır, söylemem. Bir kibrit versene bana, sonraki arabayı yakalayıp eve döneyim."

Sigarasını yaktı, iyi geceler dedi ve yola koyuldu. "Şimdi bu kafanı karıştırmaz mı?" diye soluğunun arasından söyleyiverdi. "Şu aynasız beni sarhoş sandı." Kendi kendine gülümseyip düşünceye daldı. "Sanırım sarhoştum," diye ekledi, "ama bir kadının yüzünün bana bunu yapabileceğini hiç düşünmemiştim."

Berkeley'e giden bir Telgraf Bulvarı arabasını yakaladı. Arabanın içi şarkılar söyleyen ve zaman zaman kolejli çığlıkları atan gençlerle doluydu. Dikkatle onları gözden geçirdi. Üniversiteli çocuklardı. O kızla aynı üniversiteye gidiyorlardı, onunla aynı toplumsal sınıftandılar, onu tanıyor olabilir, eğer isterlerse onu her gün görebilirlerdi. Niçin bunu istemediklerini, bu

akşamı onunla birlikte, hayran hayran çevresini sarıp oturarak geçirmek yerine, niçin dışarıda eğlendiklerini merak etti. Düşünceleri dolanıp duruyordu. Dar ve kısık gözlü, sarkık dudaklı birini fark etti. O adamın kötü olduğuna karar verdi. Bir gemide olsaydı sinsi, mızmız ve ispiyoncu olurdu. O, yani Martin Eden, bu adamdan daha iyi biriydi. Bu düşünce onu neşelendirdi. Kendisini kıza daha yaklaştırıyor gibi geldi ona. Kendini öğrencilerle kıyaslamaya başladı. Bedeninin kaslı yapısının farkına vardı ve fiziksel olarak onların efendisi olduğunu güvenle hissetti. Ama onların kafaları kızla konuşabilmelerini sağlayan bilgiyle doluydu, bu düşünce canını sıktı. Ama beyin ne işe yarar ki, diye sordu tutkuyla. Onlar ne yapmışsa, o da yapabilirdi. Onlar yaşamı kitaplardan öğrenirken, kendisi de yaşamı yaşamakla meşguldü. Farklı türden bir bilgi olsa bile onun beyni de tıpkı onlarınki gibi bilgiyle doluydu. Onların kaçı bir gemici düğümü atabilir, dümen kullanabilir ya da gözcülük yapabilirdi? Yaşamı bir dizi tehlike, cesaret, zorluk ve çaba dolu resim olarak gözlerinin önüne serildi. Öğrenme sürecindeki başarısızlıkları ve başına gelen belaları düşündü. En azından bu bakımdan iyi yandaydı. Daha sonra onlar da hayatı yaşamaya başlayacak ve onun geçtiği çarklardan geçeceklerdi. Pekâlâ. Onlar bununla meşgulken, o da yaşamın diğer yüzünü kitaplardan öğrenebilirdi.

Araba Oakland'ı Berkeley'den ayıran dağınık evler bölgesinden geçerken, cephesi boyunca asılı gururlu tabelasında HIGGINBOTHAM'IN PEŞİN SATIŞ DÜKKÂNI yazılı tanıdık ve iki katlı binayı görmeye

çalıştı. Martin Eden bu köşede indi. Bir an bu tabelaya baktı. Bu tabela onun için sözlerin ötesinde bir anlam taşıyordu. Harflerin kendilerinden küçüklük, kendini beğenmişlik ve basit hilekârlıklardan oluşan bir kişilik yayılıyor gibiydi. Bernard Higginbotham ablasıyla evliydi, onu iyi tanırdı. Anahtarla kapıyı açıp içeri girdi ve merdivenlerden ikinci kata çıktı. Eniştesi burada oturuyordu. Bakkal dükkânı aşağıdaydı. Havada bayat sebze kokusu vardı. Koridorda el yordamıyla yolunu ararken, sayısız yeğenlerinden birinin bıraktığı oyuncak bir arabaya takıldı ve gürültüyle bir kapıya çarptı. "Cimri," diye düşündü; "kiracılarını boyunlarını kırmaktan korumak için iki sentlik gaz yakmayacak kadar pinti."

Kapı tokmağını arandı, kız kardeşi ile Bernard Higginbotham'ın oturduğu aydınlatılmış bir odaya girdi. Ablası eniştesinin pantolonlarından birini yamıyordu; bu arada eniştesi de zayıf bedenini iki sandalyenin üzerine yaymıştı, harap keçe terlikleri içindeki ayakları ikinci sandalyenin kenarından aşağı sallanıyordu. Okumakta olduğu gazetenin üzerinden bir çift koyu renk, içtenlikten uzak ve keskin bakışlı gözle baktı. Martin Eden hiçbir zaman ona iğrenmeden bakamamıştı. Kız kardeşinin bu adamda ne bulduğunu anlayamıyordu. Kendisine bir böcek gibi geliyor ve içinde hep onu ayağının altında ezme dürtüsü yükseliyordu. "Bir gün suratını dağıtacağım," diyerek kendini böyle bir adamın varlığına katlanmak için sık sık rahatlatıyordu. Sansara benzeyen zalim bakışlar ona yakınarak bakıyordu.

"Peki," dedi Martin Eden. "Neyse, söyle bakalım."

"Kapıyı daha geçen hafta boyatmıştım," diyerek yarı sızlanıp, yarı kabadayılaştı Bay Higginbotham; "ve sendikanın istediği ücretleri biliyorsun. Daha dikkatli olmalıydın."

Martin cevap vermeye niyetlendi, ama bunun ne kadar boş bir şey olduğunu fark etti. Gözler, ruhun canavarca alçaklığından duvarda asılı, taşbaskısı bir resme kaydı. Resim onu şaşırttı. Bu resmi her zaman sevmişti, ama şimdi onu ilk defa görüyor gibiydi. Ucuz bir resimdi, evet öyleydi, bu evdeki her şey gibi. Aklı daha biraz önce çıktığı eve gitti; önce tabloları, sonra kızı, ayrılırken elini sıktığı zamanki o eritici tatlılığıyla kendisine bakan kızı gördü. Nerede olduğunu ve Bernard Higginbotham'ın varlığını unuttu; ta ki bu beyefendi bir soru sorana dek:

"Hayalet mi gördün?"

Martin kendine geldi; alaycı, korkak, merhametsizce onu süzen boncuk gibi gözlere baktı ve oradan, bir perdedeymiş gibi bir başka sahneye atladı. Aşağıdaki dükkânda satış yapan o aynı gözlerin sahipleri – kölece bakan gözler, kendini beğenmiş, kaypak ve pohpohlayan gözler.

"Evet" diye cevap verdi Martin. "Bir hayalet gördüm. İyi geceler. İyi geceler, Gertrude."

Odadan çıkmaya hazırlanmıştı ki pasaklı kilimin sökük iplerinden birine ayağı takıldı.

"Kapıyı çarpma" diye uyardı onu Bay Higginbotham.

Damarlarındaki kanın kaynadığını hissetti, ama kendini kontrol ederek kapıyı arkasından yavaşça kapadı.

Bay Higginbotham övünerek karısına baktı.

"İçmiş" diye bildirdi boğuk bir fısıltıyla. "Sana içeceğini söylemiştim."

Kadın teslimiyetle başını sallayarak onayladı.

"Gözleri oldukça parlaktı," diye itiraf etti; "ve yakası da yoktu, oysa giderken vardı. Ama belki de birkaç bardaktan fazla içmemiştir."

"Doğru dürüst ayakta duramıyordu" diye ileri sürdü kocası. "Onu seyrettim. Sendelemeden karşıya yürüyemedi. Sen kendin de duydun, koridorda neredeyse düşüyordu."

"Sanırım Alice'in arabasına takıldı" dedi kadın. "Karanlıkta görememiştir."

Bay Higginbotham'ın sesi ve öfkesi yükselmeye başladı. Dükkânda bütün gün kendini gösteremiyor, kendisi olma ayrıcalığını akşam ailesiyle birlikte olduğu zamana saklıyordu.

"Sana o değerli kardeşinin sarhoş olduğunu söylüyorum."

Sesi soğuk, keskin ve kesindi. Dudakları bir makine kalıbı gibi her sözcüğün söylenişini damgalıyordu. Karısı iç çekti ve sessiz kaldı. İri ve sağlam yapılı bir kadındı, her zaman pasaklı giyinir, her zaman bedeninin taşıdığı yüklerden, işlerden ve kocasından yorgun düşerdi.

"Bu onun içinde var, sana söylüyorum, babasından almış," diye devam etti Bay Higginbotham suçlayıcı bir sesle. "Ve aynı şekilde bir hendekte geberecek. Bunu sen de biliyorsun."

Kadın başını sallayarak onayladı, ardından iç çekti ve dikiş dikmeyi sürdürdü. Martin'in eve sarhoş gel-

diği konusunda anlaşmışlardı. Güzelliği tanımak ruhlarında yoktu, çünkü aksi halde bu parıltılı gözlerin ve parlayan yüzün gençliğin ilk aşk hayaliyle karşılaşmasını işaret ettiğini bilirlerdi.

"Çocuklara ne de iyi bir örnek oluyor," diye homurdandı Bay Higginbotham; birdenbire karısının sorumlu olduğu ve kendisinin içerlediği sessizliğin içinde. Kimi zaman karısının ona daha fazla karşı çıkmasını dilerdi neredeyse. "Eğer bunu bir kez daha yaparsa buradan çekip gitmek zorunda. Anladın mı! Onun ayyaşlığını çekmek zorunda değilim. Masum çocukları çok içki içerek ayartmasına katlanamam." Bay Higginbotham son zamanlarda bir gazete sütunundan öğrendiği ve kendi kelime hazinesi için yeni olan bu sözcüğü seviyordu. "Evet tam da bu, ayartma, bunun başka bir adı yok."

Karısı yine iç çekti, başını üzgün üzgün sallayıp dikiş dikmeyi sürdürdü. Bay Higginbotham yeniden gazetesine döndü.

"Geçen haftanın kirasını ödedi mi?" diye savurdu gazetesinin üzerinden.

Kadın başıyla onaylayıp ardından ekledi. "Hâlâ biraz parası var."

"Ne zaman bir daha denize gidiyor?"

"Paralı izni bitince sanırım" diye cevap verdi kadın. "Dün bir gemi aramak için San Francisco'ya gitmişti. Ama şimdilik parası var ve anlaşacağı gemi konusunda titiz."

"Havalara girmek onun gibi bir güverte paçavrasına hiç yakışmıyor" diye homurdandı Bay Higginbotham. "Titizmiş! O mu!"

"Gömülü bir hazineyi aramak için garip bir yere yelken açmaya hazırlanan bir gemiden söz ediyordu, parası bitse onunla giderdi."

"Eğer yerleşmek isteseydi, ona araba sürme işini verirdim," dedi kocası, ama sesinde iyilikseverlikten eser yoktu. "Tom işi bıraktı."

Karısı telaşlı ve sorgulayıcı bakışlarla baktı.

"Bu gece bıraktı. Carrutherler için çalışacakmış. Benim verebileceğimden daha çok para vermişler."

"O adamı elinden kaçıracağını sana söylemiştim" diye haykırdı kadın. "Ona verdiğinden daha fazla ederdi."

"Şimdi buraya bak kocakarı," diye dayılandı Higginbotham, "sana bin keredir işime burnunu sokma diyorum. Bir daha da söylemeyeceğim."

"Umurumda değil," diye burnunu çekti kadın. "Tom iyi bir çocuktu."

Kocası ona öfkeli gözlerle baktı. Bu tam bir meydan okumaydı.

"Eğer senin şu kardeşin aldığı parayı hak etseydi arabayı o sürerdi" diye homurdandı.

"Nasıl olsa kirasını ödüyor" oldu karşılık. "O benim kardeşim ve sana borcu olmadıkça durmadan ona saldırmaya hakkın yok. Seninle yedi yıldır evliysem, benim de duygularım var."

"Eğer yatakta okumayı sürdürürse gaz için de para alacağını söyledin mi ona?" diye sordu adam.

Bayan Higginbotham karşılık vermedi. Başkaldırısı sönüp bitti, ruhu canlılığını yitirerek yorgun bedeninin içine çöküyordu. Kocası kazanmıştı. Onu alt etmişti. Adamın kulakları kadının çıkardığı burun çekme ses-

lerinden keyiflenirken, gözleri kinle kıvılcımlar saçıyordu. Karısını susturmaktan büyük mutluluk duyuyordu; bugünlerde onu susturmak çok kolaylaşmıştı, oysa evlilik yaşamlarının ilk yıllarında, çocuklarının doğumu ve kocasının hiç kesilmeyen dırdırı kadının gücünü tüketmeden önce durum çok farklıydı.

"Tamam, yarın ona söylersin, hepsi bu kadar" dedi. "Bir de unutmadan sana şunu söylemek istiyorum. Yarın çocuklara bakması için Marian'a haber versen iyi olur. Tom işi bıraktığı için ben arabayla dışarıda olmak zorundayım ve sen de aşağıda tezgâhın başına geçmeye kendini hazırla."

"Ama yarın çamaşır günü" diye zayıfça karşı çıktı kadın.

"Öyleyse erken kalkıp önce çamaşırları yıka. Ben saat ondan önce dışarıya çıkmayacağım."

Gazeteyi haşin bir hareketle katlayıp okumasına geri döndü.

IV

Martin Eden, enişteşiyle karşılaşması yüzünden kan beynine sıçramış vaziyette, aydınlatılmamış arka koridor boyunca el yordamıyla ilerleyip odasına girdi. Oda bir yatak, bir lavabo ve bir sandalyenin güçbela sığabileceği kadar küçüktü. Bay Higginbotham, karısı bütün işleri yapabilecekken bir hizmetçi tutmayacak kadar tutumluydu. Ayrıca hizmetçi odası bir yerine iki kiracı almalarına olanak sağlıyordu. Martin, Swinburne ve Browning'in kitaplarını sandalyenin üzerine koydu, ceketini çıkarıp yatağın üzerine oturdu. Astımlı yayların gıcırtısı bedeninin ağırlığını selamladı, ama o bunu fark etmedi. Ayakkabılarını çıkarmaya başladığında gözleri karşısındaki beyaz alçı duvara takıldı. Çatıdan sızan yağmur, duvarda kirli kahverengi uzun şeritler oluşturmuştu. Bu pis zeminin önünde hayaller akmaya ve parlamaya başladı. Ayakkabılarını unutmuş, gözleri dalmıştı, sonunda dudakları kıpırdadı ve "Ruth" diye mırıldandı.

"Ruth." Bu basit sesin böylesine güzel olabileceğini düşünmemişti. Kulaklarına haz veriyor ve bunu yineleyerek sarhoş oluyordu. "Ruth." Bu bir tılsımdı, karşısındakini ele geçiren büyülü bir sözcüktü. Bu sözcüğü her mırıldanışında kızın yüzü, altından parıltısıyla pis duvarı kaplayarak karşısında titreşiyordu. Üstelik bu parıltı duvarda kalmıyor, sonsuza uzanıyor ve parıltının altın rengi derinliklerinde, ruhu kızın ruhunu kovalıyordu. İçindeki en iyi şeyler zevk verici bir sel olarak dışarı akıyordu. Yalnızca kızı düşünmek bile onu yüceltiyor, arılaştırıyor, kendisini daha iyi biri yapıyor ve daha da iyi olma isteği veriyordu. Bu onun için yeni bir şeydi. Şimdiye kadar onu daha iyi yapan bir kadın tanımamıştı. Onlar her zaman onu hayvanlaştıran bir etki yapmışlardı. Bunlardan çoğunun, ne kadar kötü olurlarsa olsunlar ellerinden gelenin en iyisini yaptıklarını bilmiyordu. Hiçbir zaman kendisinin bilincinde olmadığı için, kadınların aşkını çeken şeyin kendi varlığında olduğunu ve bunun onların kendi gençliğine uzanmalarının nedeni olduğunu bilmiyordu. Çoğu zaman kadınlar onu rahatsız etmelerine karşın, o hiçbir zaman kadınlar için canını sıkmamıştı. Hiçbir zaman, kendisiyle ilişkileri nedeniyle daha iyi olmuş kadınların varlığını hayal etmemişti. Şimdiye kadar her zaman kaygısızca yaşamıştı ve şimdi ona öyle geliyordu ki kadınlar her zaman kendisine uzanmış ve aşağılık elleriyle onu kendilerine çekmişlerdi. Bu hem onlara hem de kendisine karşı haksızlıktı. Ama ilk kez kendi kendisinin bilincine varmaya başlayan Martin, bunu yargılayabilecek durumda değildi. Rezaletlerinin hayalini süzerken utançla yanıp tutuşuyordu.

Birden kalktı ve lavabonun üzerindeki pis aynada kendini görmeye çalıştı. Aynayı bir havluyla silip yeniden uzun uzun ve dikkatle kendine baktı. Bu, kendisini şimdiye kadar ilk kez gerçekten görüşüydü. Gözleri görmek için yaratılmıştı, ama o ana kadar dünyanın sürekli değişen panoramasıyla dolu olmuşlardı; üstelik o da kendine bakmaktan çok dünyaya bakmakla meşgul olmuştu. Yirmisinde genç bir adamın kafasını ve yüzünü görüyordu, ama böyle bir incelemeye alışık olmadığı için bunu nasıl değerlendireceğini bilmiyordu. Kare biçiminde yüksek bir alnın üzerinde bir tutam kahverengi saç gördü. Fındık rengi saçların dalgası ve kıvırcıklığı herhangi bir kadının hoşuna gider, parmakları okşayarak saçların arasından geçmek isterdi. Ama Martin, Onun gözünde değersiz bularak bunları geçti ve uzun uzun düşünerek kare biçimindeki yüksek alnının üzerinde önemle durdu; bakışlarıyla içine işlemeye ve içeriğinin niteliğini anlamaya çalışarak. Buranın arkasında ne tür bir beyin yatıyor, sorusunu ısrarla sorguluyordu. Bu beyin neye yetenekliydi? Onu ne kadar ileriye götürebilirdi? Onu Ruth'a götürebilecek miydi?

Sık sık mavimsi bir renge dönüşen, güneşle yıkanmış enginlerin tuzlu havasıyla güçlenmiş o çelik grisi gözlerde ruh olup olmadığını merak etti. Aynı zamanda gözlerinin kıza nasıl baktığını merak etti. Kendisini, kendi gözlerinin içine bakan kız olarak hayal etmeye çalıştı, ama bu oyunda başarısız oldu. Kendisini başarıyla başka adamların kafalarının içerisine koyabilirdi, ama onlar yaşam biçimlerini bildiği adamlardı. Kızın yaşam biçimini bilmiyordu. Kız bir

mucize ve gizemdi, düşüncelerini nasıl tahmin edebilirdi ki? Evet, bu gözlerin dürüst gözler olduğuna karar verdi; içlerinde ne bir küçüklük ne de bir bayağılık vardı. Güneş yanığı kahverengi yüzü onu şaşırtmıştı. Bu kadar kara olduğunu hayal etmemişti. Gömleğinin kolunu sıvadı ve kolunun alt tarafının beyazlığını yüzüyle kıyasladı. Evet, o beyaz bir adamdı nihayetinde. Ama kolları da güneş yanığıydı. Kolunu kıvırdı, öbür eliyle pazısını çevirdi ve güneşin en az temas ettiği alt tarafına baktı. Çok beyazdı. Onun da bir zamanlar kolunun alt tarafı gibi beyaz olduğunu düşünerek aynadaki bronzlaşmış yüzüne güldü. Dünyada kendisininkinden daha beyaz, daha düzgün ciltleri olmasıyla övünebilecek çok az solgun kadın ruhunun olabileceğini hayal etmemişti; güneşin tahribatından kurtulmuş olan yerlerinden daha beyaz.

Dolgun, duygulu dudaklarının gerilim altında dişlerinin üzerine çekilme özelliği olmasaydı ağzı bir meleğin ağzı olabilirdi. Kimi zaman, öyle sıkıca geriliyordu ki ağzı sert ve katı, neredeyse çilekeş bir görünüm alıyordu. Bunlar bir kavgacının, bir âşığın dudaklarıydı. Yaşamın lezzetini tadabilir ve bu lezzeti bir yana bırakıp yaşamı yönetebilirdi bu dudaklar. Çenesi ve saldırganlığı çağrıştıran köşeli, güçlü çene kemikleri, yaşamı yönetmesinde dudaklara yardım ediyorlardı. Güç, duyarlığı dengeliyor, onun üzerinde güçlendirici bir etki yapıyordu; sağlıklı olan güzelliği sevmeye zorluyor ve sağlıklı olan duygularla onu canlandırıyordu. Dudaklarının arasında bir dişçinin bakımını hiç bilmeyen ve buna hiçbir zaman ihtiyaç duymamış olan dişler vardı. Bu dişlerin beyaz, güçlü ve düzgün olduklarına

karar verdi onlara baktığında. Ama bunlara bakarken tedirgin olmaya başladı. Aklının gerilerinde bir yerde, belli belirsizce hatırlanan bir izlenim vardı; dişlerini her gün fırçalayan insanlar vardı. Onlar yukarıdaki insanlardı – Onun sınıfının insanları. Kız da dişlerini her gün fırçalıyor olmalıydı. Martin'in bütün yaşamı boyunca dişlerini hiç fırçalamadığını öğrenseydi acaba ne düşünürdü? Bir diş fırçası almaya ve bu alışkanlığı edinmeye karar verdi. Hemen yarın başlayacaktı. Kızı yalnızca bir şeyler başararak kazanmayı ümit edemezdi. Kolalı bir yaka ona özgürlüğünü kısıtlayan bir engel olarak görünse bile dişlerini fırçalamak ve yaka takmak da dahil olmak üzere her şeyde kişisel bir reform yapması gerekiyordu.

Elini yukarı kaldırdı, başparmağının ucuyla nasırlı avcunu ovuşturarak hiçbir fırçanın temizleyemeyeceği biçimde etin içine işlemiş olan kire baktı. Kızın avcu ne kadar farklıydı! Hatırlayınca zevkli bir heyecanla ürperdi. Gül yaprağı gibi, diye düşündü; bir kar tanesi gibi serin ve yumuşak. Bir kadın elinin böylesine tatlı bir yumuşaklıkta olabileceğini hiç düşünmemişti. Kendisini böyle bir el tarafından okşanmanın harikalığını düşünürken yakaladı ve yüzü suçlulukla kızardı. Bu kız için böyle bir düşünce çok kaba geliyordu. Onun yüce ruhsallığının bir bakıma yadsınması gibiydi. O solgun ve ince bir ruhtu, tenin çok ötelerine yükselmişti; ama kızın avcunun yumuşaklığı yine de ısrarla düşüncelerinde kaldı. O, fabrika kızlarının ve işçi kadınların nasırlı sert ellerine alışıktı. Evet, onların ellerinin neden sert olduğunu biliyordu; ama kızın elleri... Bunlar yumuşaktı, çünkü onları hiçbir zaman

çalışmak için kullanmamıştı. Yaşamak için çalışmak zorunda olmayan bir insan düşüncesi onunla kızın arasındaki uçurumu genişletmişti. Birdenbire çalışmayan insanların aristokrasisini gördü. Önündeki duvarda sırmalar içinde, kibirli ve güçlü bir figür olarak yükseldi bu insanlar. Kendisi çalışmıştı; ilk anıları işlere ilişkindi ve bütün ailesi çalışmıştı. Gertrude vardı. Onun elleri bitip tükenmeyen ev işlerinden sertleşmediği zamanlar, çamaşır yıkamaktan şişmiş ve haşlanmış et gibi kırmızı olurdu. Bir de kız kardeşi Marian vardı. Önceki yaz bir konserve fabrikasında çalışmış, ince ve güzel elleri domates bıçaklarından yara bere içinde kalmıştı. Ayrıca iki parmağının uçları da önceki kış çalıştığı bir karton kutu fabrikasının kesme makinesinde kalmıştı. Annesinin, tabutunda yatarkenki sert avuçlarını hatırladı. Babası da son nefesini verene kadar çalışmıştı; öldüğünde ellerindeki boynuz gibi sertlikler bir buçuk santimetre kalınlığında olmalıydı. Ama Onun elleri yumuşaktı, annesinin ve ağabeylerininki de. Bu sonuncusu onu şaşırtmıştı; bu onların sınıfının yüksekliğinin ve kızla arasında uzanan korkunç uzaklığın müthiş bir göstergesiydi.

Acı bir gülüşle yeniden yatağa oturdu ve ayakkabılarını çıkarmayı tamamladı. O bir aptaldı; bir kadının yüzüyle bir kadının yumuşak ve beyaz elleriyle sarhoş olmuştu. Daha sonra, birdenbire gözlerinin önünde, kirli sıvalı duvarda bir hayal belirdi. Kasvetli bir pansiyonun önünde duruyordu. Geceydi, Londra'nın batı yakasındaydı ve önünde on beşinde bir fabrika kızı olan Margey duruyordu. Fasulye ziyafetinden sonra onu evine bırakmıştı. Domuzların bile

yaşamayacağı o kasvetli pansiyonda kalıyordu kız. İyi geceler derken eli kızınkine uzandı. Kız öpülmek için dudaklarını uzatmıştı, ama Martin onu öpmeyecekti. Bir şekilde bu kızdan korkuyordu. Daha sonra kızın eli onunkinin üzerine kapanmış ve ateşli bir biçimde sıkmıştı. Martin kızın nasırlarının kendisininkilerin üzerine sürtündüğünü hissetti ve içine büyük bir acıma dalgası yayıldı. Kızın istekli ve aç gözlerini, çocukluktan büyük bir hızla olgunluğa fırlayan ürkek, yabani ve kötü beslenmiş kadın bedenini gördü. O zaman büyük bir hoşgörüyle kollarını ona doladı ve durup onu dudaklarından öptü. Kızın küçük memnun haykırışı kulaklarında çınladı ve ona bir kedi gibi sokulduğunu hissetti. Zavallı küçük aç varlık! Martin çok önce olanların hayalini süzmeye devam etti. Teni, o gece Margey ona sıkıca sarıldığı zaman ürperdiği gibi ürperiyordu ve yüreği acıma duygusuyla sıcacık olmuştu. Bu gri bir sahneydi, yağlı gri bir sahne ve yağmur kaldırım taşları üzerine yağlı bir halde çiseliyordu. Daha sonra ışıltılı bir ihtişam duvarda parlamaya başladı, öteki görüntüyü silip onun yerine geçti; Ruth'un altın saçlarıyla taçlanmış solgun yüzü uzak ve erişilmez bir yıldız gibi parıldadı.

Browning ve Swinburne'ün kitaplarını sandalyeden alıp onları öptü. Ne olursa olsun, bana kendisini yeniden aramamı söyledi, diye düşündü. Aynada kendine bir kere daha baktı ve büyük bir ciddiyetle konuştu:

"Martin Eden, yarın yapacağın ilk iş bir halk kütüphanesine gitmek ve görgü kuralları üzerine kitaplar okumak olacak. Anladın mı!"

Gazı söndürdü, yaylar bedeninin altında gıcırdadı.

"Ama sövmeyi bırakmak zorundasın, Martin, oğlum; sövmeyi bırakmak zorundasın" dedi yüksek sesle.

Sonra uykuya daldı; çılgınlık ve cüretkârlıkta afyonkeşlere rakip olacak düşler görmeye başladı.

V

Ertesi sabah düşlerinin pembe sahnelerinden, eziyetli bir yaşamın sarsıntı ve gürültüleriyle titreşen, sabun köpüğü ve kirli çamaşır kokan buharlı bir atmosfere uyandı. Odasından çıkarken su şapırtıları, keskin bir haykırış ve ablası öfkesini sayısız çocuklarından birinden çıkarırken yankılanan bir şaplak duydu. Çocuğun yaygarası bir bıçak gibi içine saplandı. Her şeyin farkındaydı, soluduğu hava bile iğrenç ve kötüydü. Ruth'un içinde yaşadığı evin güzel ve soylu atmosferinden ne kadar farklı diye düşündü. Orada her şey ruhsaldı. Burada her şey maddesel, hem de çok bayağı bir biçimde maddeseldi.

"Buraya gel Alfred," diye seslendi ağlayan çocuğa, aynı zamanda elini pantolonunun cebine soktu. Genellikle yaşamını nasıl gelişigüzel yaşıyorsa parasını da öyle gelişigüzel cebinde taşıyordu. Küçüğün eline bir çeyrek sıkıştırdı ve bir an onu kollarının arasında tutarak hıçkırıklarını yatıştırdı. "Şimdi koş, git

biraz şekerleme al, kardeşlerine de vermeyi unutma. Dikkat et, en çok dayananlardan olsun."

Ablası kızarmış yüzünü çamaşır leğeninden kaldırarak ona baktı.

"Bir nikel versen yeterdi" dedi. "Tam sana göre işte, paranın değeri hakkında en küçük bir fikrin bile yok. Çocuk şeker yemekten kendini hasta edecek."

"Önemli değil kardeşim" diye cevap verdi Martin neşeyle. "Param kendi başının çaresine bakmayı bilir. Eğer bu kadar meşgul olmasaydın, seni öperek günaydın derdim."

Ablasına sevecen davranmak istiyordu. Kardeşinin iyi biri olduğunu ve kendince onu sevdiğini biliyordu. Ama her nasılsa yıllar geçtikçe kendisi olmaktan çıkmış ve giderek daha şaşırtıcı olmaya başlamıştı. Onu değiştirenin ağır işler, bir yığın çocuk ve kocasının söylenmeleri olduğuna karar verdi. Bir hayal çakışıyla ona öyle geldi ki kız kardeşinin doğası bayat sebzelerin, kokulu sabun köpüklerinin ve dükkânın tezgâhından ona uzatılan yağlı onlukların, beşliklerin ve çeyreklerin özelliklerini alıyordu.

"Hadi git de kahvaltını et," dedi ablası sertçe, ama içinden gizliden gizliye mutlu olmuştu. Her biri bir yana dağılmış olan kardeşleri arasında en çok Martin'i sevmişti her zaman. "Haberin olsun, seni *ben* öpeceğim," dedi, yüreğinde hissettiği ani bir kıpırtıyla.

Başparmağı ve işaretparmağıyla önce bir kolundan, sonra ötekinden damlayan sabun köpüklerini sıyırdı. Martin kollarını kadının kalın beline dolayıp ıslak buharlı dudaklarından öptü. Kadının gözlerine yaşlar doldu, bu duygunun gücünden çok, sürekli

aşırı çalışmadan kaynaklanıyordu. Kadının onu itip kendisinden uzaklaştırmasından önce Martin bir an için onun nemli gözlerini gördü.

"Kahvaltın fırında" dedi aceleyle. "Jim artık kalkmıştır. Çamaşır yıkamak için erken kalkmak zorundaydım. Hadi şimdi git ve evden de erken çık. Bugün hiç güzel bir gün olmayacak. Tom işten ayrılınca Bernard'dan başka arabayı kullanacak kimse kalmadı."

Martin kasvetli bir yürekle mutfağa gitti; kız kardeşinin kırmızı yüzünün ve pasaklı halinin imgesi beynini asit gibi kemiriyordu. Yalnızca birazcık zamanı olsaydı kız kardeşi onu sevebilirdi sonucuna vardı. Ama ölesiye çalışıyordu. Bernard Higginbotham onu böylesine çok çalıştırdığına göre bir hayvan olmalıydı. Ama öte yandan da ona verdiği öpücükte güzel hiçbir şey olmadığını hissetmenin önüne geçemiyordu. Evet doğruydu, alışılmadık bir öpücüktü bu.

Ablası onu yıllardır yalnızca yolculuklara giderken ya da yolculuklardan döndüğünde öpmüştü. Ama bu öpücük sabun köpüğü kokuyordu ve dudaklarının cansız olduğunu fark etmişti. Bir öpücüğe eşlik etmesi gereken hızlı, canlı bir dudak basıncı yoktu. Onunki yorgun bir kadının hem de nasıl öpüleceğini unutacak kadar uzun süredir yorgun bir kadının öpücüğüydü. Onu evlenmeden önceki genç kız haliyle hatırladı. Çamaşırhanede zor bir iş gününden sonra bütün gece en iyi biçimde dans eder ve ertesi günkü ağır işler için dans etmeyi bırakmak aklına bile gelmezdi. Daha sonra Ruth'u ve onun her yanında olduğu gibi dudaklarında da olması gereken serin tatlılığı düşündü. Öpücüğü de el sıkması ya da birine bakışı gibi sağ-

lam ve dürüst olmalıydı. Hayalinde onun dudaklarını kendi dudaklarının üstünde düşünmeye cesaret etti ve bunu öylesine canlı hayal etti ki bu düşünceyle başı döndü, gül yapraklarından bulutlar içinde sürükleniyor ve beyni onların kokusuyla doluyor gibiydi.

Mutfakta öteki kiracı Jim'i gözlerinde hasta ve dalgın bakışlarla isteksizce lapasını yerken buldu. Jim bir su tesisatçısının yanında çıraktı. Zayıf çenesi ve hazcı mizacı bir tür sinirli ahmaklıkla birleşiyor, onun ekmek kavgasında hiçbir yere varamayacağını gösteriyordu.

"Neden yemiyorsun?" diye sordu Jim, Martin soğuk ve yarı çiğ yulaf ezmesine sıkıntıyla bakarken. "Dün gece yine sarhoş muydun?"

Martin başını hayır anlamında salladı. Her şeyin bu sefilliğinden sıkılmıştı. Ruth Morse şimdi her zamankinden de daha uzaklara gitmiş gibi görünüyordu.

"Ben sarhoştum," diye devam etti Jim övünen ve sinirli bir kıkırdamayla. "Gırtlağıma kadar içkiye battım. Ah, kız tam bir papatyaydı. Beni eve Billy getirdi."

Martin duyduğunu göstermek için başını aşağı yukarı salladı – kim olursa olsun, onunla konuşanları dinlemek doğal alışkanlığıydı ve sonra bir bardak ılık kahve doldurdu kendine.

"Bu gece Lotus Kulübündeki dansa gidiyor musun?" diye sordu Jim. "Bira verecekler, eğer şu Temescal çetesi gelirse sert bir yer olacak. Aslında benim umurumda değil. Ne olursa olsun kız arkadaşımı götürürüm. Ağzımda garip bir tat var!"

Yüzünü ekşitti ve ağzındaki kötü tadı kahveyle gidermeye çalıştı.

"Julia'yı tanıyor musun?"

Martin başını iki yana salladı.

"O benim kız arkadaşım," diye açıkladı Jim, "ve şeftali gibi bir kız. Seni onunla tanıştırırdım, ama elimden alırsın. Anlamıyorum, kızlar sende ne buluyor; gerçekten anlamıyorum; ama onları arkadaşlarının elinden alman insanı hasta ediyor."

"Şimdiye kadar senin elinden hiç almadım" diye cevap verdi Martin ilgisizce. Bir şekilde kahvaltıyı sürdürmek gerekiyordu.

"Evet, aldın," diye heyecanla ileri sürdü öbürü. "Maggie vardı ya."

"Onunla hiçbir ilgim olmadı benim. O tek gece dışında hiç dans etmedim onunla."

"Evet, işte bu da yetti zaten" diye haykırdı Jim. "Onunla yalnızca dans ettin – ona baktın ve bütün iş bitti. Elbette senin kötü bir niyetin yoktu, ama o benim işimi bitirdi. Bir daha bana bakmadı bile. Her zaman seni soruyor. Eğer isteseydin seninle sürekli çıkardı."

"Ama ben istemedim."

"Gerekmiyordu. Beni ortada bıraktı." Jim ona hayran hayran bakıyordu. "Neyse, bunu nasıl yapıyorsun Mart?"

"Onlara aldırmayarak" oldu cevap.

"Yani onları aldırmadığına inandırarak mı demek istiyorsun?" diye sordu Jim hevesle.

Martin bir an düşündü ve sonra cevap verdi: "Belki bu da işe yarar, ama benim durumum sanırım biraz farklı. Hiçbir zaman aldırmadım ben onlara. Eğer sen de aldırmıyor gibi yapabilirsen bu da bir işe yarar herhalde."

"Dün akşam Riley'in ambarında olmalıydın" dedi Jim hiç ilgisi yokken. "Birçok kişi eldivenlerini giymişti. West Oakland'dan bir şeftali vardı. Ona 'Fare' diyorlardı. İpek gibi parlak ve kaygandı. Hiç kimse ona dokunamadı. Hepimiz senin de orada olmanı istedik. Her neyse, sen neredeydin?"

"Oakland'a inmiştim" diye cevap verdi Martin.

"Gösteriye mi?"

Martin tabağını bir kenara itip kalktı.

"Bu akşam dansa geliyor musun?" diye seslendi peşinden diğeri.

"Hayır, sanmam" diye cevap verdi.

Merdivenlerden inip sokağa çıktı, derin soluk aldı. Çırağın gevezeliğinin kendisini çileden çıkardığı o atmosferin içinde boğulur gibi hissetmişti. Uzanıp Jim'in suratını lapa tabağına sokmamak için kendini tutmaya çalıştığı anlar olmuştu. O ne kadar gevezelik ederse, Ruth ondan o kadar uzaklaşıyormuş gibi görünüyordu. Böyle bir sığır sürüsünün içindeyken o kıza nasıl layık olabilirdi? Bu sorun karşısında, kendi işçi sınıfı konumunun karabasanıyla ezilmiş olarak dehşete kapıldı. Her şey –ablası, ablasının evi ve ailesi, çırak Jim, tanıdığı herkes, hayatının tüm bağları– uzanmış, onu aşağı doğru çekiyordu. Var oluşun tadı ağzına iyi gelmiyordu. O zamana kadar, çevresini saran ve birlikte yaşadığı başka her şey gibi, var oluşu da iyi bir şey olarak kabul etmişti. Kitap okuduğu zamanlar dışında onu hiç sorgulamamıştı; ama o zaman bile bunlar sadece kitaptı, daha iyi ve imkânsız bir dünyanın peri masallarıydı. Oysa şimdi o dünyayı gerçek ve mümkün olarak görmüştü, tam ortasında

da Ruth adında çiçek gibi bir kadın vardı; o zamandan beri acıları ve acı kadar keskin özlemleri umutla beslendiği için hayal kırıklığına uğratan umutsuzluğu tanıması gerekiyordu.

Berkeley Halk Kütüphanesi ile Oakland Halk Kütüphanesi arasında bir süre kararsız kalmasının ardından sonunda ikincisine karar verdi; çünkü Ruth Oakland'da yaşıyordu. Kim bilir? Bir kütüphane onun için çok uygun bir yerdi ve onu orada görebilirdi. Kütüphanelerde nasıl davranılacağını bilmiyordu ve görevli olduğu anlaşılan, zarif yüzlü, Fransıza benzeyen bir kız ona başvuru bölümünün üst katta olduğunu söyleyene kadar bitip tükenmeyen roman rafları arasında dolandı. Masada oturan adama ne soracağını bilmiyordu ve macerasına felsefe bölümünden başladı. Felsefe kitapları olduğunu duymuş, ama bu konuda bu kadar çok kitap yazılmış olacağını hayal etmemişti. Ağır ciltlerle dolu yüksek ve dolgun raflar ona yetersizliğini gösterirken aynı zamanda da onu uyardılar. İşte beyninin gücüne uygun iş buradaydı. Matematik bölümünde trigonometri kitapları buldu, anlamsız formüllerle işaretlere bakarak sayfaları karıştırdı. İngilizce okumayı biliyordu, ama burada gördüğü yabancı bir dildi. Norman ve Arthur bu dili biliyorlardı. Onları bu konuda konuşurlarken duymuştu. Ve onlar Ruth'un ağabeyleriydi. Matematik bölümünü umutsuzluk içinde terk etti. Kitaplar her taraftan üzerine baskı yapıp onu eziyor gibiydi.

İnsanın bilgi birikiminin böylesine büyük bir yığına ulaştığını hiçbir zaman hayal etmemişti. Korkuya kapılmıştı. Beyni bütün bunların üstesinden nasıl ge-

lecekti? Daha sonra, başka insanların, birçok insanın bunlarla başa çıktığını hatırladı; derin bir soluk alırken kendi kendine, başkalarının yaptığı şeyi kendi beyninin de yapabileceğine tutkuyla ant içti.

Bilgelik dolu rafları süzerken çöküntü ve coşku arasında gidip gelerek dolaşmasını böylece sürdürdü. Çeşitli kitaplar bölümünde *Norrie'nin Özlü Sözleri*'ne rastladı. Sayfalarını saygıyla çevirdi. Bir bakıma tanıdık bir dille konuşuyordu kitap. Her ikisi de denizle ilişkiliydiler. Sonra bir "Bowditch" ve Lecky ile Marshall'ın kitaplarını buldu. İşte, kendi kendine denizciliği öğrenebilirdi. İçkiyi bırakacak, çalışacak ve kaptan olacaktı. O anda Ruth ona çok yakın göründü. Bir kaptan olarak onunla evlenebilirdi (eğer Ruth onu isterse). Eğer Ruth onu istemezse, eh – o zaman Onun sayesinde erkekler arasında güzel bir yaşam sürdürebilirdi, her neyse içkiyi nasıl olsa bırakacaktı. Sonra sigortacıları ve gemi sahiplerini hatırladı, bir kaptanın hizmet etmek zorunda olduğu iki efendi, bunların her ikisi de onu kırabilirdi ve kıracaklardı da, çıkarları taban tabana zıttı. Gözlerini odada gezdirdi ve gözkapaklarını on bin kitabın düşü üzerine kapattı. Hayır, artık onun için deniz yoktu. Tüm bu kitap zenginliği içinde güç vardı ve eğer o büyük şeyler yapacaksa onları karada yapması gerekiyordu. Ayrıca kaptanların eşlerini denize, yanlarına almalarına izin verilmiyordu.

Öğlen oldu, sonra da akşam üzeri. Yemek yemeyi unutmuştu, ama görgü kuralları üzerine kitaplar aramayı sürdürdü; çünkü kariyere ek olarak, kafası çok basit ve çok somut bir sorunla doluydu: *Genç bir ba-*

yanla tanıştığınızda kendisini aramanızı söylerse, onu en erken ne zaman arayabilirsiniz? diye kendi kendine söze dökmüştü sorununu. Ama doğru rafı bulduğunda, cevap için boşuna arandı. Görgü kuralları üzerine böylesine büyük bir bilgi yığını olmasından şaşkına dönmüştü ve kibar toplumun kişileri arasında kartvizit kullanımının labirentinde kendini yitirdi. Aramayı bıraktı. İstediğini bulamamıştı, ama kibar olmanın bir insanın bütün zamanını alacağını ve nasıl kibar olunacağını öğrenmenin önceki yaşamından gelme çok büyük bir birikim gerektirdiğini görmüştü.

"İstediğinizi buldunuz mu?" diye sordu resepsiyondaki adam, Martin kütüphaneden ayrılırken.

"Evet efendim" diye cevap verdi. "İyi bir kütüphaneniz var."

Adam başını sallayarak onayladı. "Sizi burada sık sık görmekten memnun oluruz. Denizci misiniz?"

"Evet efendim" diye cevap verdi. "Yine geleceğim."

Merdivenlerden inerken kendi kendine, adam denizci olduğumu nereden bildi, diye soruyordu.

Sokakta bir blok boyunca bir süre dimdik ve sallantılı bir biçimde yürüdü, ama sonra kendini düşüncelerinin içinde unutunca yuvarlana yuvarlana yürüyüşü bütün inceliğiyle geri geldi.

VI

Açlığa benzer korkunç bir huzursuzluk Martin Eden'in içini kaplamıştı. Narin elleriyle yaşamını bir devin kavrayışıyla kavramış olan o kızı görmek için açlık çekiyordu. Onu aramak için gerekli olan gücü toplayamıyordu. Onu çok erken aramaktan korkuyordu, böylece görgü kuralları denen korkunç şeyin berbat bir çiğnenişiyle suç işleyebilirdi. Oakland ve Berkeley kütüphanelerinde uzun saatler geçirdi, kendisi, kız kardeşleri Gertrude ve Marian ile Jim için üyelik başvuru formları doldurdu. Bu iş için Jim'in onayını almak bardaklarca biraya mal oldu. Kitap ödünç almasını sağlayan dört üyelik kartıyla hizmetçi odasının gazını geç saatlere kadar yaktı ve Bay Higginbotham bunun için ona haftada elli sent ödettirdi.

Okuduğu birçok kitap huzursuzluğunu artırmaktan başka hiçbir işe yaramadı. Her kitabın her sayfası bilgi diyarına açılan bir gözetleme deliğiydi.

Okudukları açlığını besleyip artırdı. Ayrıca, nereden başlayacağını bilmiyor, sürekli olarak hazırsızlığının acısını çekiyordu. Her okurun bilmesinin beklendiğini açıkça görebildiği en genel göndermeleri bile bilmiyordu. Aynı şey okuduğu ve onu zevkten delirten şiirler için de geçerliydi. Ruth'un ona ödünç verdiği ciltten daha fazla Swinburne okumuş ve "Dolores"i tamamen anlamıştı. Ama Ruth'un bunu kesinlikle anlamamış olduğu sonucuna vardı. Onunki gibi arıtılmış bir yaşamı yaşayarak bunu nasıl anlayabilirdi? Sonra Kipling'in şiirleriyle karşılaştı ve tanıdık şeyleri saran oynaklık, canlılık ve çekicilik onu sürükleyip götürdü. Adamın yaşama duyduğu sevgi ve keskin psikolojisi onu şaşkına çevirmişti. *Psikoloji*, Martin'in sözcük dağarcığı için yeni bir sözcüktü. Bir sözlük satın aldı. Bunun parasını ödeyince elindeki para azalmış ve daha fazla para bulmak için denize açılması gereken günü daha yakınlaştırmıştı. Ayrıca, parayı kira olarak almayı tercih edecek olan Bay Higginbotham'ı öfkelendirmişti.

Ruth'un oturduğu çevrenin yakınına gündüz gitmeye cesaret edemiyordu, ama geceler onu Morse'ların evinin çevresinde bir hırsız gibi saklanırken, pencerelere kaçamak bakışlar atarak, onu barındıran duvarları severken buldu. Birkaç kez ağabeyleriyle karşılaşmaktan ucu ucuna kurtulmuş; bir keresinde kente inen Bay Morse'un peşine takılmış, aydınlatılmış sokaklarda onun yüzünü incelemiş ve bütün bu süre boyunca ansızın onun yaşamını tehdit edecek bir ölüm tehlikesinin çıkmasını beklemişti ki fırlasın ve kızın babasını kurtarsın.

Bir başka gece, gece nöbeti ikinci katın penceresinden Ruth'un görünmesiyle ödüllendirilmişti. Sadece başını ve omuzlarını görmüştü; aynanın karşısında saçlarını düzeltirken kollarını yukarı kaldırmıştı. Bu sadece bir an sürmüştü, ama onun için uzun bir andı. Bu an içinde kanı şaraba dönmüş ve damarlarında şarkı söylemişti. Sonra Ruth perdeyi çekmişti. Ama bu onun odasıydı – bunu artık öğrenmişti, bundan sonra sık sık yolun karşı kıyısında karanlık bir ağacın altına gizlenerek ve sayısız sigara içerek oralarda başıboş dolaşmaya başladı.

Bir öğleden sonra annesini bankadan çıkarken gördü; bu Ruth'u ondan ayıran olağanüstü uzaklığın bir kanıtıydı. Ruth bankalarla iş yapan bir sınıftandı. Kendisi yaşamında bir kez bile bankaya girmemişti ve böyle kurumlara yalnızca çok zengin ve çok güçlü insanların girip çıktığı gibi bir düşünceye sahipti.

Bir bakıma bir ahlak devrimi geçiriyordu. Kızın temizliği ve saflığı onu etkilemişti ve o şimdi, varlığında temiz olmak için haykıran bir gereksinim hissediyordu. Eğer onunla aynı havayı solumaya değecek biri olacaksa böyle gerekiyordu. Dişlerini fırçalıyor, ellerini mutfak temizlik fırçasıyla fırçalıyordu. Bir eczane vitrininde tırnak fırçası görüp ne işe yaradığını anlayınca onu kullanmaya başladı. Fırçayı satın alırken tezgâhtar tırnaklarına baktı, bir tırnak törpüsü tavsiye etti ve böylece ek bir tuvalet malzemesi sahibi oldu. Kütüphanede beden bakımıyla ilgili bir kitaba rastladı; Jim'in hayretine ve Martin'in kullandığı fazladan su için para alıp almamayı ciddiyetle düşünen ve böyle yüce düşüncelere sıcak gözlerle bakmayan Bay

Higginbotham'ın şaşkınlığına karşın her sabah soğuk suyla banyo yapma alışkanlığı edindi. Diğer bir adım da ütülü pantolon yönündeydi. Şimdi bu konularda Martin'in gözü açılmıştı. İşçi sınıfının giydiği pantolonların torbalaşmış dizlerini ve üst sınıftan erkekler tarafından giyilen pantolonların dizlerinden ayaklara kadar uzanan düz çizgi arasındaki farkı görür olmuştu. Ayrıca bunun nedenini de öğrendi ve bir ütüyle ütü masası arayışı içinde kız kardeşinin mutfağını altüst etti. Başlangıçta şanssızlıklara uğradı, bir pantolonu onarılmaz biçimde yaktı ve yeni bir pantolon almak zorunda kaldı. Bu harcama da denize açılmak zorunda kalacağı günü yakınlaştırdı.

Ama reform yalnızca dış görünüşle kalmıyor, daha derinlere gidiyordu. Hâlâ sigara içiyordu, ama artık içkiyi bırakmıştı. O zamana kadar içki içmek ona erkeklere yaraşır bir şey gibi görünmüştü ve kendisi sızmadan pek çok kimseyi sızdırmasını sağlayan içkiye dayanıklılığıyla gururlanırdı. Ne zaman bir gemi arkadaşına rastlasa, ki San Francisco'da bunlar pek çoktu, onlara içki ısmarlıyor ve onlar da karşılığında ona içki ısmarlıyorlardı; tıpkı eskiden olduğu gibi, ama o kendisi için ya kök birası ya da zencefilli gazoz söylüyor ve kendisine takılmalarına güleryüzle katlanıyordu. Sonra sarhoşlukla gevşemeye başladıklarında onları inceliyor, içlerindeki hayvanın uyanıp onlara egemen oluşunu izliyor ve artık böyle olmadığı için Tanrı'ya şükrediyordu. Onların unutmak istedikleri kısıtlamaları vardı ve sarhoş olduklarında sönük, aptal ruhları tanrılarınki gibi oluyor ve her biri sarhoş isteklerinin cennetini yönetiyordu. Martin'de sert içki

gereksinimi kalmamıştı. O yeni ve daha derin şeylerle – kendisini aşkla, daha yüksek ve sonsuz yaşamın anlık görünümleriyle yakan Ruth'la, beynini kemiren sayısız istek kurtçuğu dolduran kitaplarla, ona eskiden olduğundan da üstün bir sağlık verip tüm bedenine fiziksel rahatlığın şarkısını söyleten, yeni elde ettiği kişisel temizlik duygusuyla sarhoştu.

Bir gece kör şans denk gelir de ona rastlayabilir düşüncesiyle tiyatroya gitti ve gerçekten de ikinci balkondan onu gördü. Yanında Arthur ve kafasında futbol topu gibi saçı olan, gözlüklü bir yabancıyla birlikte koltukların arasından aşağı indiğini gördü. Yabancının görünüşü içinde bir anlık kuruntu ve kıskançlık duygularını kamçıladı. Kızın orkestranın çevresindeki yerini alışını izledi ve o gece bundan – uzaktan bir çift narin beyaz omuz ve soluk altın rengi bir saç yığınından daha fazla bir şey görmedi. Ama gören ve zaman zaman onun çevresindekilere göz atan başkaları vardı. Ön sırada bir düzine koltuk öteden geriye bakan ve kendisine cesur gözlerle gülümseyen iki genç kız fark etti. Her zaman kolay ilişki kurulabilen bir insan olmuştu. Ters davranmak doğasında yoktu. Eskiden olsa o da onlara gülümser ve daha ileriye gidip gülümsemelerini cesaretlendirirdi. Ama şimdi durum farklıydı. Kızlara yine gülümsedi, ama sonra bakışlarını onlardan çevirdi ve bir daha onlara isteyerek bakmadı. Ama birkaç kez, iki kızın varlığını unutarak, gözleri onların gülümsemelerini yakaladı. Bir günde ne kendini yeni bir kalıba sokabilir ne de doğasının özünde olan şefkati çiğneyebilirdi: Böylece o anlarda, kızlara sıcak ve insanca bir arkadaşlıkla

gülümsedi. Bu onun için yeni bir şey değildi. Kızların kadın ellerini ona uzattıklarını biliyordu. Ama şimdi durum farklıydı. Çok aşağıda orada, orkestranın çevresinde dünyadaki tek kadın vardı. O kendi sınıfından bu iki kızdan öylesine farklı, öylesine korkunç biçimde farklıydı ki onlar için yalnızca acıma ve keder hissedebilirdi. Yüreğinde onun iyiliğine ve ışıltısına onların azıcık bile olsa sahip olabilmelerini istiyordu. Üstelik her ne olursa olsun, kızlar ona uzandıkları için onları incitemezdi. Böyle davranmaları onun gururunu okşamıyordu; dahası buna olanak veren sadeliğinden ötürü biraz utanç duyuyordu. Biliyordu ki eğer Ruth'un sınıfına ait olsaydı bu kızlardan ona herhangi bir yaklaşım olmayacaktı; ve ona her bakışlarında, kendi sınıfının parmaklarının kendisini aşağıda tutmak için sıkıca yakaladığını hissediyordu.

Onu dışarı çıkarken görmek niyetiyle son sahnede perde kapanmadan yerinden kalktı. Her zaman dışarıda kaldırımlarda bir sürü insan olurdu, o da görünmemek için kasketini gözlerinin üstüne indirebilir ve onun görmemesi için kendisini bir başkasının omzunun gerisine saklayabilirdi. İlk kalabalıkla birlikte tiyatrodan dışarı çıktı; ama yolun kenarındaki yerini daha yeni almıştı ki o iki kız göründü. Onu arıyorlardı, bunu biliyordu; bir an için kadınları kendisine çeken özelliğine lanet okudu. Kaldırımdan dönemece doğru ağır adımlarla yaklaşmaları onlar tarafından görüldüğü haberini verdi. Kızlar yavaşladılar, onun yanına geldiklerinde kalabalığın ortasında kalmışlardı. İçlerinden birisi ona sürtünerek geçti ve sanki onu daha şimdi fark etmiş gibi yaptı. Bu ince yapılı, esmer

bir kızdı, siyah küstah gözleri vardı. Kızlar Martin'e gülümsediler, o da onlara gülümseyerek karşılık verdi.

"Merhaba" dedi Martin.

Bu kendiliğinden olmuştu; ilk tanışmaların benzer koşulları altında daha önce sık sık söylemişti bu sözü. Üstelik daha azını da yapamazdı. Doğasının geniş hoşgörüsü ve duygudaşlığı daha azını yapmasına izin vermezdi. Siyah gözlü kız sevinçle selam verdi ve kol kola olduğu arkadaşı kıkırdayarak duraklar gibi yaparken o da durur gibi oldu. Martin hızla düşündü. Ruth'un dışarı çıktığında onu bu kızlarla konuşurken görmesi olacak şey değildi. Oldukça doğal bir davranışla siyah gözlü kızın yanına kaydı ve onunla birlikte yürüdü. Onun adına bu yaptığında hiçbir beceriksizlik yoktu, dili de tutulmamıştı. Burada kendi dünyasındaydı ve o tür hızlı gelişen ilişkilerde, ki tanışma öncesindeki şakalarda, argo ve keskin tavırlı diklenmelerle görkemli bir biçimde kendi benliğini buldu. İnsan kalabalığının ileri doğru aktığı köşeye geldiklerinde yan sokağa doğru yönelmeye başladı. Ama siyah gözlü kız kolunu tutmuş peşinden geliyor ve arkadaşını da peşinden sürüklerken sesleniyordu:

"Ağır ol Bill! Acelen ne? Bizi hemen silkelemeyeceksin değil mi?"

Martin gülerek durdu ve yüzünü onlara döndü. Kızların omuzlarının üzerinden, sokak lambalarının altından geçip giden kalabalığı görebiliyordu. Onun durduğu yer o kadar aydınlık değildi ve görünmeden Ruth'u görebilecekti. Kesinlikle buradan geçecekti, çünkü evine giden yol buydu.

"Adı ne?" diye sordu kıkırdayan kıza, siyah gözlü kızı göstererek.

"Sen sor" oldu gülmekten sarsılan kızın cevabı.

"Pekâlâ, nedir?" diye sordu Martin söz konusu kıza dönerek.

"Sen daha kendininkini söylemedin" diye karşılık verdi kız ona.

"Hiç sormadın ki" diyerek gülümsedi. "Ayrıca, ilk atışta doğru tahmin ettin. Adım Bill, tamam, tamam."

"Ah, hadi ordan." Kız tutkulu ve davetkâr gözlerle Martin'in gözlerinin içine baktı. "Adın ne, doğruyu söyle."

Kız yeniden baktı. Cinselliğin başlangıcından beri kadınlar yüzyıllardır gözleriyle etkili konuşurlardı. Martin ilgisizce onu ölçüp tarttı. Biliyordu ki şimdi gözüpek olan kız, eğer Martin peşine düşerse çekingenleşip yavaşça geri çekilmeye başlayacak ve oyunu tersine çevirecekti. Nihayetinde Martin de bir insandı, kızın çekimini hissediyordu. Kızın yumuşaklığı gururunu okşamıştı. Ah, bütün bunları biliyordu ve iyi biliyordu, A'dan Z'ye kadar. Onların sınıfında iyilik, düşük ücretlerle çok çalışmak ve daha kolay bir yaşam için kendini satmayı küçümsemek, varlığın çölünde bir damlacık mutluluk için sinirle, istekli ve hiç bitmeyen çabanın çirkinliği ile daha korkunç bir sefaletin kara çukuru arasında –ki buna giden yol daha paralı, ama daha kısaydı– bir kumar olan geleceği cesaretle karşılamakla ölçülebildiğine göre iyiydiler.

"Bill" diye cevap verdi, başını sallayarak. "Elbette, Pete, Bill, başka bir adım yok."

"Dalga geçmiyorsun değil mi?" diye sordu kız.

"Tabii ki Bill değil" diye diğeri söze girdi.

"Nereden biliyorsun?" diye sordu Martin. "Daha önce beni hiç görmedin ki."

"Yalan söylediğini bilmek için buna gerek yok" oldu karşılık.

"Doğru söyle Bill, adın ne?" diye sordu birinci kız.

"Bill desen olur" diye itiraf etti Martin.

Kız koluna uzanarak şakadan sarstı onu. "Yalan söylediğini biliyordum, ama yine de iyi birine benziyorsun."

Martin onu davet eden eli yakaladı ve avcunda alışık olduğu izleri ve şekil bozukluklarını hissetti.

"Konserve fabrikasından ne zaman sepetlendin?" diye sordu.

Kızlar koro halinde, "Nasıl bildin?" ve "Vay canına, zihin mi okuyorsun?" dediler.

Onlarla karşılıklı olarak aptal kafaların aptallıklarını değiş tokuş ederken, gözünün önünde kütüphanenin çağların bilgeliğiyle dolu kitap rafları kule gibi yükseldi. Bunların arasındaki uyuşmazlığa acı acı gülümsedi ve kuşkuların hücumuna uğradı. Ama içindeki bu düş ve dışarıdaki şakalaşmalar arasında yanlarından akıp giden tiyatro kalabalığını izlemeye zaman buldu. Sonra ışıkların altında, ağabeyi ile gözlüklü yabancı adamın arasında Onu gördü ve kalbi duracak gibi oldu. Uzun zamandır bu anı beklemişti. Kraliçelere yaraşır başını örten tüylü hafif bir şeye, giysilere bürünmüş bedeninin zevkli çizgilerine, yürüyüşünün soyluluğuna ve eteklerini tutan ele dikkat edecek zaman buldu; sonra kız gitti ve Martin konserve fabrikasından iki kıza, onların zevksizce güzelleşti-

rilmeye çalışılmış giysilerine, temiz ve bakımlı olabilmek için gösterdikleri acıklı çabalara, ucuz kumaşa, ucuz kurdelelere ve parmaklardaki ucuz yüzüklere bakakaldı. Kolunun çekiştirildiğini hissetti ve bir ses duydu:

"Uyan Bill! Neyin var?"

"Ne diyordun?" diye sordu.

"Ah, hiç," diye cevap verdi esmer kız başını geriye atarak. "Yalnızca diyordum ki..."

"Ne?"

"Şey, diyordum ki onun için (arkadaşını göstererek) bir erkek arkadaş bulabilseydin iyi olurdu, o zaman bir yerlere gidip dondurmalı gazoz, kahve ya da başka bir şeyler içebilirdik."

Martin ani bir ruhsal tiksintiye yakalandı. Ruth'tan bu kızlara geçiş fazlasıyla ani olmuştu. Karşısındaki kızın gözüpek, meydan okuyan gözleriyle Ruth'un saflığın ölçüsüz derinliklerinden ona bakan, bir azizeninki gibi temiz, aydınlık gözlerini yan yana gördü ve nedense içinde bir güç uyandığını hissetti. O bundan daha fazlasını hak edecek kadar iyiydi. Yaşam onun için düşünceleri dondurma ve bir erkek arkadaştan öteye gitmeyen şu iki kızdan daha fazla şey anlamına geliyordu. Düşüncelerinde her zaman gizli bir yaşam sürdürdüğünü hatırladı. Bu düşünceleri paylaşmaya çalışmış, ama hiçbir zaman bunları anlayabilecek ne bir kadın ne de bir erkek bulamamıştı. Zaman zaman denemiş, ama sadece dinleyicilerinin kafasını karıştırmıştı. Düşünceleri onların ötesinde olduğuna göre, diye düşünüyordu şimdi, kendisi de onların ötesinde olmalıydı. İçinde bir gücün kımıldadığını hissetti ve

yumruklarını sıktı. Eğer yaşam onun için daha fazla bir anlam ifade ediyorsa, o zaman yaşamdan daha fazlasını istemek kendisine düşüyordu, ama bunu şu karşısındakiler gibi arkadaşlıklardan isteyemezdi. Bu cesur siyah gözlerin ona sunabilecek hiçbir şeyi yoktu. Onların arkasındaki düşünceyi biliyordu – dondurma ve başka şeyler üzerine düşünceleri. Ama onların yanından geçen azizenin gözleri, bunlar ona bildiği tüm şeyleri ve düşünebileceğinden daha fazlasını veriyordu. Onlar kitapları ve tabloları, güzelliği ve güveni, yüce bir var oluşun güzel zarafetini sunuyorlardı. Şu siyah gözlerin arkasındaki her düşünce sürecini biliyordu. Bir saat mekanizması gibiydi. Tek tek her bir çarkın dönüşünü gözleyebiliyordu. Düşük zevkler teklif ediyorlardı, bir mezar kadar dar, yavan zevklerdi ve sonunda mezar vardı. Ama azizenin gözlerinin teklif ettiği şey gizemdi, düşünülemeyecek mucizeler ve sonsuz yaşamdı. Bunların içindeki ruhun anlık görünümlerini yakalamıştı, kendi ruhunun görünümlerini de.

"Bu programda tek bir yanlış var" dedi yüksek sesle. "Benim zaten bir randevum var."

Kızın gözleri hayal kırıklığıyla alevlendi.

"Sanırım oturup hasta bir arkadaşa bakacaksın" diye hakaretle dudak büktü.

"Hayır, gerçek bir randevu..." diye duraksadı, "bir kızla."

"Beni aldatmıyorsun değil mi?" diye sordu kız açık yüreklilikle.

Martin kızın gözlerinin içine bakarak cevap verdi. "Evet, doğru. Ama neden başka bir zaman buluşma-

yalım? Daha bana adını söylemedin. Nerede oturuyorsun?"

"Lizzie," diye cevap verdi kız, ona karşı yumuşamıştı ve bedeni Martin'e yaslanırken eli kolunu sıkıyordu. "Lizzie Connolly. Beşinci Cadde ile Market Caddesinin köşesinde oturuyorum."

Martin iyi geceler demeden önce birkaç dakika daha konuşmaya devam etti. Hemen eve gitmedi; nöbet tuttuğu ağacın altında durup bir pencereye bakarak mırıldandı: "Randevu seninleydi Ruth. Onu sana ayırmıştım."

VII

Ruth Morse'la ilk karşılaştığı akşamdan bu yana yoğun okumayla dolu bir hafta geçmişti ve hâlâ onu aramaya cesaret edemiyordu. Aramak için zaman zaman kendini yüreklendirdi, ama üstüne üşüşen kuşkuların altında kararlılığı sönüp gitti. Ne zaman aramanın doğru olacağını bilmiyordu ve ona bunu söyleyecek biri de yoktu; düzeltilemez bir gaf yapmaktan korkuyordu. Eski dostlarını, eski yaşam biçimini bıraktığı ve yeni arkadaşlar da edinmediği için kendisine okumaktan başka yapacak iş kalmamıştı. Okumaya adadığı uzun saatler bir düzineden fazla sıradan gözü bozabilirdi, ama onun gözleri güçlüydü ve olağanüstü güçlü bir beden tarafından destekleniyordu. Üstelik kafası nadasa hazırdı. Kitaplardaki soyut düşünceler söz konusu olduğunda, kafası tüm yaşamı boyunca nadasa bırakılmıştı ve şimdi ekim yapılacak derecede olgunlaşmıştı. Hiçbir zaman aşırı çalışmadan dolayı güçten düşmemişti ve kitaplardaki bilgiyi keskin dişleriyle yakalayıp tutmuştu, hiç bırakmayacaktı.

Ona öyle görünüyordu ki hafta sonu geldiğinde yüzyıllarca yaşamış gibiydi, eski yaşamı ve eski dünya görüşü şimdiden geride kalmıştı. Ama hazırlıksızlığı kafasını karıştırıyordu. Yıllarca bir ön uzmanlaşma gerektiren kitaplar okumaya kalkıştı. Bir gün antik felsefe üzerine bir kitabı ve ertesi gün ultra modern bir felsefe kitabını okuyordu. Öyle ki fikirlerin çelişkileri ve karşıtlıklarıyla kafası fırıldak gibi dönüyordu. Ekonomistler için de durum aynıydı. Kütüphanenin bir rafında Karl Marx, Ricardo, Adam Smith ve Mill'i buldu. Birinin soyut formülleri ötekilerin düşüncelerinin neden eskimiş olduğu konusunda hiçbir ipucu vermiyordu. Serseme dönmüştü, ama yine de bilmek istiyordu. Bir gün içinde ekonomi, endüstri ve politikayla ilgilenmeye başlamıştı. Belediye binasının önündeki parktan geçerken, ortasında yarım düzine adamın kızarmış yüzler ve yüksek sesle bir tartışmayı istekle sürdürdüğü bir grup adama dikkat etti. Dinleyicilerin arasına katıldı ve halk filozoflarının ağzından yeni, yabancı bir dil duydu. Biri bir serseri, bir diğeri işçi propagandacısı, üçüncüsü bir hukuk öğrencisiydi ve geri kalanlar da konuşkan işçilerden oluşuyordu. Yaşamında ilk kez sosyalizmi, anarşizmi ve tek vergiyi duydu; birbirleriyle savaşan toplumsal felsefeler olduğunu öğrendi. Kendi yavan okumasının hiç değinmediği düşünce alanlarına ait, onun için yeni olan yüzlerce teknik sözcük duydu. Bundan dolayı tartışmaları yakından izleyemedi ve böylesine garip anlatımlara bürünen fikirleri yalnızca tahmin edebildi. Bir teosofist olan siyah gözlü bir lokanta garsonu, agnostik bir fırıncı, *olan her şey doğrudur* diye ga-

rip bir felsefeyle hepsinin kafasını karıştıran yaşlı bir adam, kozmos, baba-atom, ana-atom üzerine sonu gelmeyen söylevler veren bir başka yaşlı adam vardı.

Saatler sonra oradan ayrıldığında Martin Eden'in kafası karmakarışık bir durumdaydı ve düzinelerce alışılmadık sözcüğün tanımlarına bakmak için hızla kütüphaneye gitti. Kütüphaneden çıkarken koltuğunun altında dört cilt taşıyordu: Madam Blavatsky'nin *Gizli Öğreti*, *İlerleme ve Yoksulluk*, *Sosyalizmin Özü* ve *Din ve Bilimin Savaşı* adlı kitapları. Ne yazık ki okumaya "*Gizli Öğreti*'den başladı. Her satır birçok heceli, anlayamadığı sözcüklerle doluydu. Yatağının üzerine oturmuş, kitaptan daha çok sözlüğe bakıyordu. O kadar çok yeni sözcüğe bakıyordu ki bunlar yeniden karşısına çıktığında anlamlarını unutmuş olduğu için yeniden bakmak zorunda kalıyordu. Tanımları bir deftere yazmayı tasarladı ve onlarla art arda sayfalar doldurdu. Ama hâlâ anlayamıyordu. Sabaha karşı üçe kadar okudu; beyni bir curcuna içindeydi, ama metindeki hiçbir özsel düşünceyi kavrayamamıştı. Başını kaldırdı ve oda gözüne denizin üzerindeki bir gemi gibi inip çıkıyor, suya dalıyor gibi göründü. O zaman *Gizli Öğreti*'yi ve birçok küfrü oda boyunca savurdu, gazı kapatıp uyumaya hazırlandı. Öteki üç kitapta da şansı daha iyi olmamıştı. Zayıf ya da yetersiz olan beyni değildi; düşünme eğitimi ve onlar aracılığıyla düşünülen düşünme araçları yokluğu olmasaydı o bu düşünceleri düşünebilirdi. Bunu o da anlıyordu, içindeki her sözcüğü öğrenene kadar sözlükten başka hiçbir şey okumamak düşüncesiyle oyalandı.

Bununla birlikte şiir onun avuntusuydu; en büyük zevki daha anlaşılır olan yalın şairlerde bularak bir sürü şiir okudu. Güzelliği seviyordu ve orada güzellik bulmuştu. Şiir de müzik gibi onu derinden etkiliyor ve henüz o bilmese bile gelecekteki ağır işlere kafasını hazırlıyordu. Aklının sayfaları bomboştu, okuduğu ve hoşlandığı şeylerin çoğu kıta kıta bu sayfaya kazınıyordu. Öyle ki çok geçmeden, okuduğu basılı sözcüklerin güzellik ve müziğini yüksek sesle ya da mırıldanarak söylemekten büyük zevk alabilmeye başlamıştı. Sonra kütüphanenin raflarından birinde yan yana duran Gayley'in *Klasik Mitler*'i ve Bulfinch'in *Masal Çağı* ile karşılaştı. Bu onun cahilliğinin karanlığında büyük bir ışık, bir aydınlanmaydı ve şiiri artık eskisinden de daha büyük bir coşkuyla okuyordu.

Kütüphanedeki masanın arkasında oturan adam Martin'i orada o kadar sık görmüştü ki oldukça samimi olmuştu. Kütüphaneye her girişinde onu gülümseyerek karşılıyor ve başını eğerek selam veriyordu. Bu nedenle Martin cüretkârca bir şey yaptı. Aldığı kitapları masanın üzerine koydu ve adam kartları damgalarken düşünmeden konuştu:

"Şey, size sormak istediğim bir şey var."

Adam gülümseyip dikkatle ona baktı.

"Bir genç bayanla tanıştığınızda size aramanızı söylerse, onu en erken ne zaman arayabilirsiniz?"

Martin gösterdiği çabanın sonucunda terden gömleğinin omuzlarına yapışıp gerildiğini hissetti.

"Herhangi bir zaman diyebilirim" diye cevap verdi adam.

"Evet, ama bu biraz farklı," diye karşı çıktı Martin.

"O –ben– yani, görüyorsunuz ya, şöyle diyeyim: Belki de orada olmaz. Üniversiteye gidiyor."

"Öyleyse yeniden ararsınız."

"Aslında söylemek istediğimi söyleyemedim" diye itiraf etti Martin kekeleyerek. Bu sırada kendisini bütünüyle karşısındaki adamın insafına bırakmaya karar vermişti. "Ben kaba bir insanım ve şimdiye kadar sosyeteye ait hiçbir şey görmedim. Bende olmayan her şey bu kızda var, onda olan hiçbir şey bende yok. Benim aptal rolü yaptığımı düşünmüyorsunuz değil mi?" diye sordu ansızın.

"Hayır hayır; hiç de öyle düşünmüyorum, inanın bana," diye karşı çıktı öteki. "Sizin isteğiniz tam olarak başvuru bölümünün çalışma alanına girmez, ama size yardım etmekten sadece memnun olurum."

Martin ona hayranlıkla baktı.

"O işleri bir kıvırabilseydim sorunum kalmazdı" dedi.

"Efendim?"

"Demek istiyorum ki böyle kolayca ve kibarca konuşabilseydim."

"Ya," dedi öteki, anlayışla.

"Aramak için en uygun zaman hangisidir? Öğleden sonra mı? Yemek zamanına çok mu yakın olur? Yoksa akşam mı? Ya da pazar günü?"

"Size şöyle söyleyeyim," dedi kütüphaneci adam parıldayan bir yüzle. "Onu telefonla arayın ve öğrenin."

"Bunu yapacağım" dedi kitaplarını alıp uzaklaşırken.

Sonra geri dönüp sordu:

"Genç bir bayanla konuşurken, diyelim, örneğin Bayan Lizzie Smith – ona Bayan Lizzie mi dersiniz, yoksa Bayan Smith mi?"

"Bayan Smith deyin," dedi kütüphaneci adam yetkili bir tavırla. "Her zaman Bayan Smith deyin, onu daha iyi tanıyıncaya kadar."

Böylece Martin Eden sorununu çözdü.

Martin'in telefonda, ödünç aldığı kitapları ne zaman geri getirebileceği hakkında kekeleyerek sorduğu soruya Ruth'un cevabı, "Ne zaman isterseniz gelin; bütün öğleden sonra evde olacağım" oldu.

Kız onu kapıda kendisi karşıladı ve kadın gözleri, ütülü pantolonu ve onda iyiye doğru çok hafif de olsa belirgin, ama tanımlanamaz bir gelişme olduğunu hemen fark etti. Aynı zamanda Martin'in yüzü kızda çarpıcı bir etki yapmıştı. Onun sağlığı neredeyse bir şiddet içeriyordu ve ondan fışkırıp genç kızı güç dalgalarıyla kuşatıyor gibiydi. Kız ısınmak için yine ona yaslanma isteği hissetti ve Martin'in varlığının üzerinde yaptığı bu etkiye tekrar şaşırdı. Buna karşılık Martin selamlaşma sırasında kızın elinin değişini hissettiğinde yeniden baş döndürücü bir mutluluk duygusuna kapıldı. İkisi arasındaki farklılık, Ruth sakin ve kendine hâkimken onun yüzünün saç diplerine kadar kızarmasında yatıyordu. Eski hantallığıyla kızın arkasından yürüdü, omuzları sallanıyor ve tehlikeli biçimde yalpalıyordu.

Oturma odasına oturdukları zaman umduğundan daha büyük bir kolaylıkla rahat davrandı. Bu kolaylığı ona Ruth sağlıyordu; ve Ruth'un gösterdiği bu incelik Martin'e onu her zamankinden daha çılgınca

sevdirdi. İlk önce ödünç alınan kitaplar, çok sevdiği Swinburne ve anlamadığı Browning hakkında konuştular; kız ona nasıl yardımcı olabileceği sorunu üzerinde düşünürken konuşmayı konudan konuya yönlendirdi. Kız, ilk tanışmalarından beri bu konuyu sık sık düşünmüştü. Ona yardım etmek istiyordu. Kızın acıma ve sevecenliğine Martin şimdiye kadar kimsenin yapmamış olduğu bir çağrı yaptı ve kızın hissettiği acıma Martin'i aşağılayıcı olmaktan çok bir annenin duygularına benzedi. Acıması sıradan bir acıma olamazdı, çünkü bu acımayı uyandıran adam öyle bir erkekti ki onun ruhunu genç kızlık korkularıyla sarıyor, aklını ve nabzını garip düşünceler ve duygularla, heyecanla ürpertiyordu. Martin'in boynunun çekiciliği ve ellerini onun boynuna koymak düşüncesinin tadı yine vardı. Bu hâlâ bir kösnül dürtü gibi görünüyordu, ama kız buna biraz daha alışmıştı. O yeni doğan bir aşkın kendisini böyle bir dış görünüşle ortaya koyacağını ve Martin'in ruhunda coşturduğu duyguların aşk olacağını hayal bile etmemişti. Onunla yalnızca çeşitli potansiyel üstünlüklere sahip, alışılmadık bir tip olarak ilgilendiğini, hatta bu ilginin insanseverliğinden kaynaklandığını düşünüyordu.

Kız onu arzuladığını bilmiyordu; ama Martin için durum farklıydı. O, kızı sevdiğini biliyor ve onu daha önce yaşamında hiçbir şeyi arzulamadığı kadar arzuluyordu. Şiiri güzellik adına seviyordu; ama kızla tanıştığından bu yana aşk şiirinin uçsuz bucaksız enginliklerinin kapısı önünde sonuna kadar açılmıştı. Ruth ona Bulfinch ve Gayley'den bile daha fazla anlayış vermişti. Bir hafta önce üzerinde ikinci bir kez

daha düşünmeyeceği "Bir öpücükle ölüyor Tanrı'nın çılgın âşığı" dizesi şimdi kafasından hiç çıkmıyordu. Bu dizenin olağanüstülüğüne ve içinde taşıdığı gerçeğe hayrandı; kıza bakarken bir öpücükle mutluluk içinde ölebileceğini biliyordu. Kendisini Tanrı'nın çılgın âşığı olarak hissetti, hiçbir şövalyelik unvanı ona daha büyük bir gurur veremezdi. Sonunda yaşamın anlamını ve neden doğmuş olduğunu biliyordu.

Ona bakar ve onu dinlerken bir yandan da düşünceleri cesaretlenmeye başladı. Kapıda elinin değmesiyle hissettiği çılgınca zevki hatırladı ve bunun için yeniden özlem duydu. Bakışları sık sık kızın dudaklarına gitti ve onları açlıkla özledi. Ama bu özleminde kaba ya da tensel bir şey yoktu. Kızın söylediklerini söze döken o dudakların her hareketini, her kıpırdayışını seyretmek ona şiddetli bir zevk veriyordu; yine de bunlar diğer tüm kadınların ve erkeklerin dudakları gibi sıradan dudaklar değildi. Bunların özü sadece insan hamuru değildi. Onlar saf ruhun dudaklarıydı ve Martin'in onlara duyduğu arzu diğer kadın dudaklarına duymuş olduğu arzudan bütünüyle farklı görünüyordu. Ruth'un dudaklarını öpebilir, kendi maddesel dudaklarını onların üzerine koyabilirdi, ama bu Tanrı'nın kaftanını öpen birinin yüce ve müthiş coşkusuyla olacaktı. O, içinde meydana gelen değerlerin yer değiştirmesinin bilincinde değildi ve kıza baktığında gözlerinde parıldayan ışığın, aşk arzusuyla doldukları zaman tüm erkeklerin gözlerinde parıldayan ışığın aynısı olduğundan habersizdi. Bakışlarının ne denli ateşli ve erkeksi olduğunu, ne de bu bakışların sıcak alevinin kızın ruhunun simyasını etkiledi-

ğini hayal edebilirdi. Kızın etkileyici bakireliği kendi duygularının içine işleyerek onları yüceltiyor ve kılık değiştirtiyor, düşüncelerini yıldız serinliğinde bir saflığa yükseltiyordu. Gözlerinin o parıldayışının kızın içinden akan ılık dalgalar gibi olduğunu ve onda da benzer bir alevi tutuşturduğunu öğrenseydi çok şaşırırdı. Bu, kızın aklını karıştırmış ve neden olduğunu bilmese de birçok kez onun düşünce zincirini bu tatlı huzursuzlukla bozmuş; onu kısmen söylenmiş düşüncelerin geri kalanını körü körüne aramaya mecbur bırakmıştı. Ruth her zaman rahat konuşan bir insan olmuştu. Konuşmalarının kesintiye uğramasının Martin'in dikkate değer bir tip olmasının yol açtığına karar vermiş olmasaydı bu kesintiler kafasını karıştırabilirdi. O izlenimlere karşı çok duyarlıydı ve başka bir dünyadan gelen bu yolcunun havasının onu böyle etkilemiş olması garip değildi.

Kızın bilincinin arka planında yatan sorun Martin'e nasıl yardım edeceğiydi ve konuşmayı bu yöne döndürdü; ama bu noktaya ilk gelen Martin oldu.

"Acaba sizden bazı öğütler alabilir miyim?" diye söze başladı ve yüreğini hoplatan istekli bir kabulle karşılaştı. "Hatırlarsınız, buraya geçen gelişimde kitaplar ve böyle şeylerle ilgili konuşamadığımı, çünkü nasıl konuşacağımı bilmediğimi söylemiştim. Evet, o zamandan beri çok düşündüm. Birçok kez kütüphaneye gittim, ama orada karşıma çıkan kitapların çoğu boyumu aşıyordu. Belki de başından başlasam iyi olacak. Şimdiye kadar bu iş için avantajım olmadı. Çocukluğumdan beri çok zor işlerde çalıştım, kü-

tüphaneye gittiğim ve kitaplara yeni bir gözle baktığımdan beri –yeni kitaplara da bakıyorum– şimdiye kadar doğru kitap türü okumamış olduğum sonucuna vardım. Sığır çiftliklerinde ya da gemilerde baş kasaralarda bulacağınız kitapların bu evde bulunan kitaplarla aynı türden olmadığını bilirsiniz. Evet, işte o tür kitapları okumaya alışıktım. Ama yine de –bunu övünmek için söylemiyorum –ben birlikte olduğum insanlardan farklıydım. Birlikte yolculuk yaptığım sığır sürücülerinden ve denizcilerden daha iyi bir insan olduğumu söylemek istemiyorum, ama her zaman kitapları sevdim, elime ne geçerse okudum ve evet, sanırım onların çoğundan farklı düşünüyorum."

"Şimdi, söylemek istediğime geleyim. Daha önce hiç böyle bir eve girmemiştim. Bir hafta önce gelip bütün bunları, sizi, annenizi, ağabeylerinizi ve her şeyi görünce bunlardan hoşlandım. Böyle şeyleri duymuş, bazı kitaplarda böyle şeyler hakkında okumuştum ve evinizde çevreme bakınca kitaplar gerçek oldu. Ama beni ilgilendiren şey, bunlardan hoşlanmış olmam. Bunu istedim. Şimdi de istiyorum. Bu evdeki havayı solumak istiyorum; kitaplarla, tablolarla, güzel şeylerle, insanların alçak sesle konuştuğu, temiz olduğu, hatta düşüncelerinin de temiz olduğu havayı. Benim her zaman soluduğum hava yemek artıkları, ev kirası, dökuntüler ve sarhoşlukla dolu; çevremde konuşulan şeylerin tümü de bunlar. Şey, siz annenizi öpmek için oda boyunca yürürken bunun şimdiye kadar gördüğüm en güzel şey olduğunu düşündüm. Hayatım boyunca pek çok şey gördüm ve her nasılsa benimle birlikte olanların çoğundan çok daha fazlasını gördüm.

Görmeyi seviyorum, daha çok şey görmek istiyorum ve farklı şeyler görmek istiyorum."

"Ama asıl noktaya henüz gelmedim. O da şu: Ben de yaşam yolumu sizin bu evde yaşadığınız gibi bir yaşama doğru çizmek istiyorum. Yaşamda içki içmekten, çok çalışmaktan ve orda burda dövüşmekten öte şeyler var. Şimdi, ben bunu nasıl elde edeceğim? Neresinden yakalayıp başlayacağım? Buna geçmek için çalışmaya istekliyim; iş çok çalışmaya gelirse, çoğu adamı hasta edecek kadar çok çalışırım. Bir kez başladım mı gece gündüz çalışırım. Belki bütün bunları size sormamı komik buluyorsunuz. Dünyada bunları soracağım son kişinin siz olduğunuzu biliyorum, ama sorabileceğim başka birini tanımıyorum – Arthur'dan başka. Belki de ona sormalıyım. Eğer ben–"

Sesi sönüp kesildi. Sağlam biçimde planlanmış niyeti, Arthur'a sorması gerektiği ve şimdi kendini gülünç duruma düşürmüş olduğu şeklindeki korkunç olasılığın sınırında duruvermişti.

Ruth hemen konuşmadı. Tökezleyen kaba konuşma ve düşüncelerin basitliğiyle Martin'in yüzünde gördükleri arasında uyum sağlamaya çalışmakla uğraşıyordu. O daha önce, böylesine büyük güç ifade eden gözlere bakmamıştı. Gözlerin anlattığı, burada her şeyi yapabilecek bir adam vardı ve bu da söze dökülen düşüncenin zayıflığına hiç uymuyordu. Aslında kızın kafası öylesine karmaşık ve hızlıydı ki basitliği gereğince doğru değerlendiremiyordu. Yine de Martin'in kafasının el yordamıyla araştırmalarının kendisi bile bir güç anlatımı yaratıyordu. Ona sanki bir dev kendisini yere bağlayan iplerin arasında kıv-

ranarak kurtulmaya çalışıyormuş gibi geldi. Sonunda konuştuğu zaman Ruth'un yüzü anlayışla doluydu.

"Size gereken şeyin ne olduğunu siz de biliyorsunuz, o da eğitim. Geri dönüp ilkokulu bitirmeli, sonra da liseye ve üniversiteye gitmelisiniz."

"Ama bu para gerektirir" diye sözünü kesti genç adam.

"Ah!" diye haykırdı kız. "Bu hiç aklıma gelmemişti. Ama herhalde akrabalarınız, size yardım edecek birileri vardır, değil mi?"

Martin başını hayır anlamında salladı.

"Babam ve annem öldü. İki kız kardeşim var, biri evli, diğeri de yakında evlenecek sanırım. Sonra bir sürü de ağabeyim var; ben en küçükleriyim, ama onlar hiç kimseye hiç yardım etmemişlerdir. Onlar kendilerini geçindirmek için dünyayı dolaşır dururlar. En büyüğü Hindistan'da öldü. İkisi şimdi Güney Afrika'da, bir başkası balina avcılığında, biri de bir sirkle gezinip, trapezcilik yapıyor. Sanırım ben de tıpkı onlar gibiyim. On bir yaşımdan beri kendi başımın çaresine bakıyorum, annem öldüğünden beri. Sanırım kendi kendime çalışıp öğrenmek zorundayım ve bilmek istediğim şey, nereden başlayacağım."

"Her şeyden önce dilbilgisini öğrenmeniz gerekecek. Sizin dilbilginiz..." Aslında "korkunç" diyecekti, ama bunun yerine, "Pek iyi değil" demekle yetindi.

Martin kızardı ve terledi.

"Biliyorum, bir yığın argo ve sizin anlamadığınız sözcük konuşmuş olmalıyım. Ama bunlar bildiğim yegane sözcükler – konuşmayı bildiğim. Kafamda kitaplardan toplanmış başka sözcükler var, ama onla-

rın nasıl telaffuz edildiklerini bilmiyorum, bu nedenle de onları kullanmıyorum."

"Söylediğiniz şeyler değil, bunları nasıl söylediğiniz önemli. Açıksözlü olmamın kusuruna bakmazsınız değil mi? Sizi incitmek istemiyorum."

"Hayır, hayır," diye haykırdı Martin, gizliden gizliye onun kibarlığını kutsarken. "Hepsini söyleyin. Bilmem gerekiyor ve başka biri yerine bunları zaman geçmeden sizden öğrenmem daha iyi."

"Pekâlâ öyleyse, 'sizdin' diyorsunuz, halbuki 'sizdiniz' olması gerekir. 'Gördüm' yerine 'görmüşüm' diyorsunuz. Bir de çift olumsuz kullanıyorsunuz–"

"Çift olumsuz ne demek?" diye sordu; sonra alçakgönüllülükle ekledi, "Görüyorsunuz ya, açıklamalarınızı bile anlamıyorum."

"Korkarım bunu açıklamadım," diye gülümsedi kız. "Çift olumsuz, durun bakayım, evet, siz diyorsunuz ki, 'hiç kimseye hiç yardım etmediler.' 'Hiç' bir olumsuzdur. 'Hiç kimse' bir başka olumsuzdur. Kural olarak iki olumsuz bir olumlu yapar. 'Hiç kimseye hiç yardım etmediler' demek, hiç kimseye hiç yardım etmediklerine göre birisine yardım ediyor olmalılar."

"Bu çok açık," dedi. "Bunu daha önce hiç düşünmemiştim. Ama bu birilerine *mutlaka* yardım etmişlerdir anlamına gelmez değil mi? Bana öyle geliyor ki, 'hiç kimseye hiç yardım etmediler' deyince onların birine yardım edip etmediklerini anlatmakta başarısız olunuyor. Bunu daha önce hiç düşünmemiştim, bir daha söylemeyeceğim."

Ruth, Martin'in kafasının hızlı ve sağlam çalışmasından memnun olup şaşırmıştı. İpucunu ele geçirir

geçirmez sadece anlamakla kalmıyor, ama aynı zamanda onun hatasını da düzeltiyordu.

"Bütün bunları dilbilgisinde bulacaksınız," diye devam etti genç kız. "Konuşmanızda dikkatimi çeken bir başka şey daha var. Söylememeniz gereken yerde 'n'oldu' diyorsunuz. 'N'oldu' bir kısaltmadır ve iki sözcük yerine geçer. Bunları biliyor musunuz?"

Bir an düşündü ve sonra cevap verdi, "'Ne oldu.'"

Kız başını sallayarak onayladı ve "'Yapmadım' demek istediğiniz zaman da 'n'oldu'yu kullanıyorsunuz," dedi.

Bu konuda kafası karıştı ve bunu o kadar çabuk anlayamadı.

"Bana bir örnek verir misiniz?" diye sordu.

"Yani..." Düşünürken kaşlarını çatmış, dudaklarını büzmüştü, bu arada Martin ona bakıp bu ifadenin tapınılacak bir ifade olduğuna karar verdi. "Aceleci yapmaya gerek yok diyorsunuz. Aceleci yapılmaz ki, acele edilir; ki sizin söylediğiniz garip oluyor."

Bunu kafasında evirdi çevirdi ve gözden geçirdi.

"Kulağınıza garip gelmiyor mu?" diye sordu kız.

"Tırmaladığını söyleyemem," diye karşılık verdi tarafsızca.

"Neden şimdi 'aceleci yapmak' yerine 'acele etmek' demediniz?" diye sordu kız.

"Kulağa yanlış geliyor," dedi yavaşça. "Diğeri için karar veremiyorum, sanırım benim kulağımın sizinki gibi bir eğitimli diil."

"'Diil' diye bir sözcük yok," dedi kız, sevimli bir vurguyla.

Martin yeniden kızardı.

"Ve 'yapıyorum' yerine 'yapırım' diyorsunuz," diye devam etti; "'Geldim' yerine 'gelirim' ve sözcüklerin sonunu kırpmanız korkunç bir şey."

"Ne demek istediniz?" Öne doğru eğildi, böylesine olağanüstü bir kafa karşısında diz çökmesi gerektiğini hissediyordu. "Nasıl kırpıyorum?"

"Sözcüklerin sonlarını tamamlamıyorsunuz. Geliyorum sözcüğünün 'r' harfi var, ama siz onu kırpıp 'geliyom' diyorsunuz. Bazen de sondaki sesleri atıyorsunuz. Ve sonra baştaki harfleri yutup geçiştiriyorsunuz. Sizse onu... Ah neyse bunları bir bir anlatmak gereksiz. Gereksindiğiniz şey dilbilgisi. Size bir dilbilgisi kitabı verip nasıl başlayacağınızı göstereceğim."

Kız yerinden kalkarken Martin'in aklına görgü kuralları kitaplarında okuduğu bir şey geldi ve doğru hareketi yapıp yapmadığından kaygılanarak beceriksizce ayağa kalktı. Kızın bundan gitmek istediği anlamını çıkarmasından korkuyordu.

"Bu arada, Bay Eden," diye seslendi kız odadan çıkarken, "*kelle almak* ne anlama geliyor? Bunu birkaç kez kullandınız."

"Ah, kelle almak" diye güldü Martin. "Argo bir deyim. Viski ve bira anlamına geliyor – seni sarhoş edecek her şey."

"Bir başka şey daha," dedi kız gülerek. "Kişisel olmayan bir anlatım kullanırken 'sen' demeyin. 'Sen' çok kişisel ve sizin onu şimdiki kullanışınız söylemek istediğinize uygun değil."

"Bunu tam anlayamadım."

"Bakın, daha şimdi bana 'viski ve bira – seni sarhoş edecek her şey' dediniz ya. Yani *beni* mi sarhoş edecek? Anladınız mı?"

"Evet, ederdi, etmez miydi?"

"Ederdi, elbette" diye gülümsedi kız. "Ama beni konuya dahil etmeseydiniz daha hoş olurdu. 'Sen' yerine 'bir insan' derseniz ve kulağa daha güzel geleceğini göreceksiniz."

Kız dilbilgisi kitabıyla geri döndüğünde, onun yanına bir sandalye çekti –Martin sandalyeyi çekerken ona yardım edip etmemesi gerektiğini düşünüyordu– ve yanına oturdu. Dilbilgisi kitabının sayfalarını çevirdi, başları birbirlerine doğru eğilmişti. Martin onun bu güzel yakınlığından öylesine şaşkın düşmüştü ki kızın çalışmanın ana hatlarını anlatışını güçlükle izleyebiliyordu. Ama kız fiil çekiminin önemini anlatmaya başladığında onu tamamen unuttu. Daha önce fiil çekimi diye bir şey duymamıştı ve dilin iskelet bağlantılarını yakalamaya başlamasıyla büyülenmişti. Sayfaya daha çok eğildi ve kızın saçları yanaklarına değdi. Hayatında sadece bir kez bayılmıştı ve gene bayılacağını düşündü. Zorlukla nefes alıyor, kalbi kanını boğazına pompalıyor ve onu boğuyordu. Hiçbir zaman şimdi olduğu gibi ulaşılabilir görünmemişti. Bir an için onları ayıran uçurum kapandı. Ama kıza karşı olan duygularının yüceliğinde bir eksilme olmamıştı. Kız alçalıp onun yanına inmiş değildi. Bulutlara yükselip ona yaklaşan Martin'di. O anda kıza duyduğu saygı dinsel huşu ve özlem düzeyindeydi. Ona öyle geliyordu ki kutsallar kutsalı bir yere izinsiz girmişti, yavaş yavaş ve dikkatle kafasını onu bir elektrik şoku gibi titreten dokunuştan uzaklaştırdı. Kız bunun farkına varmamıştı.

VIII

Haftalar geçti; bu sırada Martin Eden dilbilgisi çalıştı, görgü kuralları kitaplarını gözden geçirdi ve ilgisini çeken kitapları oburca okudu. Kendi sınıfının insanlarından hiç ve kimseyi görmedi. Lotus Kulübünün kızları ona ne olduğunu merak ettiler ve Jim'i sorularla bunalttılar. Riley'de eldivenlerini giyen adamların bazıları Martin'in artık oraya gelmemesinden memnundular. Martin kütüphanede yeni bir define keşfetti. Dilbilgisi kitabının ona dilin yapısını öğretmesi gibi, bu kitap da ona şiirin yapısını gösterdi. Böylece o çok sevdiği güzelliğin altında yatan uyak, yapı ve biçimi öğrenmeye, bu güzelliğin nereden geldiğini anlamaya başladı. Şiiri temsilci bir sanat olarak ele alan ve en iyi örneklerden yararlanarak derinlemesine inceleyen bir başka modern kitap buldu. Şimdiye kadar romanları hiçbir zaman bu kitapları incelerken okuduğu kadar istekli bir zevkle okumamıştı. Yirmi yıldır serbest kalmış ve şimdi isteğin olgunluğuyla uyarılan

taze kafası okuduklarını, öğrenci kafalarından beklenmeyecek bir güçle kavrayıp tutuyordu.

Bulunduğu üstün yerden şimdi geriye dönüp eski dünyasına baktığındaysa karanın, denizin ve gemilerin dünyası, denizcilerin ve gaddar kadınların dünyası ona çok küçük görünüyordu; yine de o eski dünya bu yenisiyle karıştı ve bunu genişletti. Onun kafası birleştiriciydi ve bu iki dünya arasındaki değme noktalarını ilk kez görmeye başladığında şaşırdı. Kitaplarda bulduğu güzellik ve düşüncenin yüceliği onu da soylulaştırmıştı. Bu onu, Ruth ve ailesi gibi, onun üzerindeki topluluklarda yaşayan bütün kadınların ve erkeklerin bu düşünceleri düşünüp yaşadıklarına her zamankinden daha kuvvetli bir biçimde inanmaya götürdü. Aşağısı, onun yaşadığı yer bayağıydı ve bütün günlerini kirletmiş olan bu bayağılıktan kendisini temizlemek ve yukarı sınıfların içinde yaşadığı o yüce diyara yükselmek istiyordu. Bütün çocukluğu ve gençliği belirsiz bir huzursuzlukla sıkıntılı geçmişti. Ne istediğini hiçbir zaman bilmemiş, Ruth ile karşılaşıncaya kadar boşuna arayıp durduğu bir şeyler istemişti. Şimdi huzursuzluğu keskin ve acılı bir hal almıştı. Sonunda açıkça ve kesinlikle biliyordu ki sahip olması gereken şeyler güzellik, zekâ ve sevgiydi.

Bu birkaç hafta boyunca Ruth'u altı kere gördü ve her görüşü genç adama yeni bir esin verdi. Ruth onun İngilizcesine yardım edip telaffuz hatalarını düzeltiyordu ve aritmetiğe başlatmıştı. Ama ilişkileri yalnızca temel eğitime adanmamıştı. Martin yaşamında çok şey görmüştü, kafası yalnızca kesirler, küp kökler, ayrıştırma ve çözümlemelerle yetinmeyecek kadar

olgundu. Zaman zaman konuşmaları başka konulara dönüyordu: En son okuduğu şiir veya Ruth'un incelediği en son şair gibi. Kız beğendiği parçaları ona yüksek sesle okuduğunda Martin zevkten göklere uçuyordu. Şimdiye kadar konuştuğu kadınların hiçbirinde onunki gibi bir ses duymamıştı. Bu sesin en küçük bir tınısı bile sevgisini uyarıyor ve söylediği her sözcük içini ürpertip, yüreğini hızla çarptırıyordu. Nazik bir ruhun ve kültürün yumuşak, zengin ve tanımlanamaz ürünü olan müzikal değişkenlik ve uyum, kızın sesinin temel niteliğiydi. Onu dinlerken, belleğinin kulaklarında barbar kadınların ve acuzelerin sert çığlıkları, kendi sınıfından işçi kadınların ve kızların o kadar sert olmasa bile haşin ve tiz sesleri çınlıyordu. O zaman hayalin kimyası çalışmaya başlıyor ve her biri zıtlığıyla Ruth'un ihtişamını artırarak kafasından kümeler halinde geçiyorlardı. Sonra da Ruth'un aklının okuduğu şeyleri anladığı bilinciyle neşesi artıyor, yazılı düşüncenin güzelliğinin değerini anlayarak ürperiyordu. Ruth ona "Prenses"ten birçok bölüm okudu; kızın estetik doğası öylesine güzel akort edilmişti ki Martin sık sık onun gözlerinin gözyaşları içinde yüzdüğünü gördü. Böyle anlarda kızın kendi duyguları Martin'i tanrısallaşana kadar yükseklere çıkarıyor ve oradan Ruth'a bakarken, onu dinlerken sanki yaşamın yüzüne bakıyor ve onun en derin gizlerini okuyor gibi oluyordu. Sonra, ulaştığı bu eşsiz duyarlığın doruklarının farkına vararak, bunun aşk olduğuna ve aşkın dünyadaki en büyük şey olduğuna karar verdi. Anılarının koridorlarında dolaşıp daha önce yaşadığı bütün heyecanları ve duyguları –şarabın sarhoşluğu,

kadınların okşayışları, fiziksel çekişmelerin kaba eğlenceleri– yeniden gözden geçirdi; ve tüm bunlar onun şimdi tattığı yüce ateşle kıyaslandığında önemsiz ve bayağı göründü.

Ruth içinse durum daha belirsizdi. Daha önce hiçbir gönül ilişkisi olmamıştı. Böyle konularla ilgili deneyimleri yalnızca kitaplardan geliyordu. Sıradan günlük olgular kitaplarda düş gücüyle gerçekdışılığın masalsı dünyasına aktarılırdı. Ruth bu kaba denizcinin yüreğine sokulduğunu ve oraya, bir gün patlayıp bütün içini ateşten dalgalarıyla kaplayıp sürükleyerek dışarı boşanacak olan güçler yığdığını bilmiyordu. Aşkın gerçek ateşini bilmiyordu. Aşka dair bilgisi tamamen kuramsaldı; o aşkı çiy damlasının nazik düşüşü ya da durgun bir suyun dalgacıkları ve yaz gecelerinin kadife karanlığı gibi serin bir şey olarak anlıyordu. Onun aşk görüşü daha çok dingin bir şefkatti, çiçek kokulu ve loş ışıklı, sonsuz bir huzur ortamında sevgiliye hizmet etmekti. Aşkın volkanik sarsıntılarını, onun kavuran sıcaklığını ve kavrulmuş küllerin verimsiz şekilde israfını hayal bile etmemişti. Ne kendi güçlerinden ne de dünyanın güçlerinden haberdardı; yaşamın derinlikleri onun için yanılsama denizleriydi. Anne ve babasının evlilik sevgileri onun aşk ilişkisi idealini oluşturuyordu. O da bir gün bir sevgiliyle sarsıntısız ve sürtüşmesiz olarak, aynı tatlı ve dingin varoluşun ortaya çıkmasını bekliyordu.

Bu yüzden Martin Eden'e bir yenilik, garip bir birey olarak bakıyor; onun kendi üzerinde yaptığı etkiyi bu yeniliğe ve garipliğe bağlıyordu. Bu çok doğaldı. Hayvanat bahçesindeki vahşi hayvanlara baktığında,

bir fırtınaya tanık olduğunda ya da bir şimşeğin parlak damarları karşısında ürperdiğinde de böyle olağandışı duygular yaşamıştı. Böyle şeylerde kozmik bir şeyler vardı ve Martin'de de kozmik bir yan vardı. Engin gökleri ve geniş alanları soluyarak gelmişti. Yüzünde tropik güneşlerin alevi vardı; onun şişkin ve esnek kasları yaşamın ilkel enerjisiydi. O, ileri karakolları kızın ufkunun ötesinde başlayan, sert erkeklerin ve sert işlerin gizemli dünyası tarafından yaralanıp berelenmişti. Ehlileştirilmemişti, yabaniydi ve böylesine yumuşak bir şekilde eline gelmesi gerçeği kızın gururunu gizli bir biçimde okşuyordu. Yabanıl bir şeyi ehlileştirmek için herkesin duyduğu dürtü onu da heyecanlandırıyordu. Bu bilinçsiz bir dürtüydü ve Martin'in hamurunu babasının imgesine göre –ki bu imgenin dünyadaki en iyi imge olduğuna inanıyordu– yeniden biçimlendirme isteğiydi. Deneyimsizliğinden dolayı Martin'in ona hissettirdiğinin, en kozmik duygu olan aşk olduğunu anlamasına olanak yoktu. Bu öyle bir duygudur ki yeryüzünde bütün erkek ve kadınları eşit bir güçle bir araya çeker, çiftleşme mevsimlerinde erkek geyikleri birbirlerini öldürmeye zorlar, hatta elementleri bile karşı konulmaz biçimde birleşmeye yöneltir.

Martin'in hızlı gelişmesi bir sürpriz ve ilgi kaynağıydı. Ruth onda, uygun toprağa dikilmiş çiçekler gibi günden güne filizlendiği görülen, öngörülemez incelikler bulup çıkardı. Ona yüksek sesle Browning'i okudu ve onun tartışmalı bölümlere getirdiği ilginç yorumlarla sık sık kafası karıştı. Yaşam ve insanlar konusundaki deneyimleri nedeniyle Martin'in yorumlarının, kendisinin yorumlarından çok daha sık

biçimde doğru olduğunu anlamasına olanak yoktu. Martin'in kavrayışının cüretkâr uçuşları onu ateşlemesine karşın, bunlar Ruth'a safça görünüyordu. Onun yıldızlar arasındaki yörüngesi öylesine genişti ki kız onu izleyemiyor, sadece oturup o öngörülemeyen gücün etkisiyle büyüleniyordu. Sonra ona piyano çalıyor ve kendi iskandilinin gidebileceği derinliklerin ötesine inen müzikle onu inceliyordu. Martin'in doğası, bir çiçeğin güneşe karşı açılması gibi müziğe açılıyordu; kendi işçi sınıfının kesik tempolu müziği ve kısa şarkılarından kızın neredeyse ezbere bildiği klasik müzik parçalarına geçişi çok hızlı olmuştu. Yine de kızın eseri anlayabilmesi için ona verdiği ipucundan sonra demokratik beğenisiyle Wagner'i ve "Tannhäuser" uvertürünü kendine yakın bulmuş ve bu müziğe kızın çaldığı diğer parçalara olmadığı kadar sahip çıkmıştı. Bu doğrudan doğruya onun yaşamını canlandırıyordu. Bütün geçmişi *Venusburg* motifiyken, kızı her nasılsa *Hacılar Korosu* motifiyle özdeşleştirmişti; bu müziğin onu yükselttiği yüce durumdan ileriye ve yukarıya, iyi ile kötünün sonsuz bir savaşa giriştiği ve ruhların dolaştığı uçsuz bucaksız bir gölgeler dünyasına sürükleniyordu.

Martin kimi zaman Ruth'u sorguluyor, kızın kafasında kendi müzik kavramları ve tanımlamalarının doğruluğu konusunda geçici kuşkulara neden oluyordu. Ama kızın şarkı söyleyişini hiç sorgulamıyordu; o çok fazla, bütünüyle kızın kendisiydi. Kızın saf soprano sesinin tanrısal melodisine hayran kalarak oturuyordu. Bu sesi, kötü beslenmiş ve eğitimsiz fabrika kızlarının zayıf, titrek sesli şarkıları ve liman kasaba-

larındaki kadınların alkolle çatallaşmış gırtlaklarından çıkan boğuk çığlıklarla kıyaslamaktan kendini alamıyordu. Ruth ona şarkı söyleyip piyano çalmaktan zevk alıyordu. Gerçekte ilk kez, oynayacağı bir insan ruhu bulmuştu ve onun yumuşak hamurunu yoğurmak bir zevkti; onu yoğurduğunu düşünüyordu ve niyeti iyiydi. Ayrıca onunla birlikte olmak zevkliydi. Ona itici gelmiyordu. Baştaki iticilik gerçekte kızın keşfedilmemiş benliğinin korkusundan kaynaklanıyordu ve bu korku şimdi uykuya dalmıştı. Kendisi bunun farkında olmasa bile genç adamın üzerinde mülkiyet hakkı olduğunu hissediyordu. Aynı zamanda Martin'in de onun üzerinde canlandırıcı bir etkisi vardı. Üniversitede çok çalışıyordu, tozlu kitapların arasından çıkıp da üzerinde onun taze deniz havasının esintisini duymak genç kızı güçlendirir görünüyordu. Güç! İhtiyacı olan şey güçtü ve Martin bunu ona cömertçe veriyordu. Onunla aynı odaya girmek ya da onu kapıda karşılamak yaşamın yüreğine girmekti. O gidince de daha keskin bir zevk ve taze bir enerjiyle kitaplarına dönecekti.

Kız Browning'i iyi biliyordu, ama ruhlarla oynamanın yakışıksız bir şey olduğunu hiçbir zaman hissetmemişti. Martin'e duyduğu ilgi arttıkça onun yaşamını yeniden şekillendirmek Ruth için bir tutkuya dönüştü.

"Bay Butler diye biri var," dedi bir öğleden sonra; dilbilgisi, aritmetik ve şiiri bir kenara bıraktıkları sırada. "Başlangıçta hiçbir işi yolunda gitmiyordu. Babası bir banka veznedarıydı, ama Arizona'da veremden ölmeden önce yıllarca işsiz kalmıştı. O öldüğü zaman Bay Butler, yani Charles Butler kendini bu dünyada

yapayalnız buldu. Babası Avustralya'dan gelmişti, bilirsin California'da hiç akrabası yoktu. Bir matbaada çalışmaya başladı –bunu birçok kez anlatırken onu dinledim– ve başlangıçta haftada üç dolar alıyordu. Bugünkü geliriyse yılda en az otuz bin dolar. Bunu nasıl yaptı? Dürüst, sadık, çalışkan ve tutumluydu. Gençlerin çoğunun düşkün olduğu zevkleri kendine yasakladı. Her hafta tasarruf etmeyi öyle bir noktaya getirdi ki tasarruf etmek için nelerden yoksun kalırsa kalsın sorun değildi. Kuşkusuz çok geçmeden haftada üç dolardan daha fazla kazanıyordu ve ücreti arttıkça daha fazla tasarruf etti."

"Gündüzleri çalışıyor, geceleriyse bir gece okuluna gidiyordu. Gözlerini her zaman geleceğe dikmişti. Daha sonra gece lisesine gitti. Sadece on yedi yaşındayken dizgicilikten çok iyi para kazanıyordu, ama hırslıydı. Geçinmeyi değil, kariyer yapmayı istiyordu, amacına ulaşmak için yaşadığı günü feda etmeye hazırdı. Hukuka karar verdi ve babamın bürosuna ayak işleri yapmak üzere girdi –düşünebiliyor musun?– ve haftada yalnızca dört dolar alıyordu. Ama nasıl tutumlu olunacağını öğrenmişti ve o dört dolarla para biriktirmeye devam etti."

Kız nefes almak ve Martin'in anlattıklarını nasıl karşıladığını görmek için durakladı. Martin'in yüzü Bay Butler'ın gençlik mücadelesine duyduğu ilgiyle aydınlanmıştı, ama aynı zamanda kaşları biraz çatıktı.

"Genç bir adam için oldukça zorlu günler diyebilirim," dedi. "Haftada dört dolar, bu! Bununla nasıl yaşayabildi? Eminim gereksiz hiçbir gösterişi yoktu. Vay be, ben şimdi yatacak yere beş dolar veriyorum ve hiç

de heyecan yerici bir yer olmadığına emin olabilirsin. Bir köpek gibi yaşamış olmalı. Yediği yiyecek–"

"Yemeğini kendi pişiriyordu," diye sözünü kesti kız, "küçük bir gaz ocağında."

"Yediği yemekler en kötü yemek veren açık deniz gemilerinde tayfaların yediği yemeklerden bile daha kötü olmalı; gerçi bundan daha kötüsünü bulmak biraz zordur."

"Ama bir de şimdiki durumunu düşün!" diye coşkuyla haykırdı kız. "Düşün, şimdiki geliri ona neler sağlayabilir. Eskiden yaptığı özveriler bin katıyla geri döndü."

Martin ona keskin bir bakışla baktı.

"Bir şeye bahse girebilirim ki," dedi, "şu Bay Butler bolluk günlerinde hiç de neşeli biri olmamıştır. Gençliğinde yıllar boyu karnını öyle doyurduktan sonra eminim midesi hiç de iyi bir durumda değildir."

Martin'in araştıran bakışları karşısında kız gözlerini yere indirdi.

"Bahse girerim, şimdi hazımsızlık çekiyordur," diye meydan okudu Martin.

"Evet, çekiyor," diye itiraf etti kız; "ama–"

"Ve bahse girerim," diye saldırıyı sürdürdü Martin. "Yaşlı bir baykuş kadar ağırbaşlı ve ciddidir; yılda otuz bin dolar kazanmasına karşın iyi vakit geçirmek umurunda değildir. Yine bahse girerim ki başkalarının iyi vakit geçirdiğini görünce de pek neşelenmiyordur. Haklı değil miyim?"

Kız başıyla onayladı ve aceleyle açıklamaya girişti:

"Ama o tür bir adam değil. Ağırbaşlılık ve ciddiyet doğasında var. Her zaman öyle olmuş."

"Eminim öyle olmuştur," diye haykırdı Martin. "Haftada üç dolar, haftada dört dolar, gaz ocağında kendine yemek pişirip bir yandan da para biriktiren genç bir çocuk, yalnızca çalışıyor ve hiç oynamıyor, hiç hoş vakit geçirmiyor ve hiçbir zaman nasıl hoş vakit geçirileceğini öğrenmiyor – kuşkusuz otuz bin dolar çok geç gelmiştir."

Onun duygudaş hayal gücü, çocuğun yaşantısının ve onu yılda otuz bin dolarlık adam yapan dar ruhsal gelişiminin binlerce ayrıntısını iç dünyasının gözleri önüne getirdi. Çok yönlü düşünebilmenin verdiği hız ve geniş açı Charles Butler'ın bütün yaşamını iç içe görüntüler olarak hayalinde canlandırdı.

"Biliyor musun," diye ekledi, "Bay Butler için üzüldüm. Daha iyisini bilebilmek için çok gençmiş, ama yılda hiçbir işine yaramayacak otuz bin dolar kazanabilmek için bütün yaşamından vazgeçmiş. Vay be, o otuz bin doların tümü bugün, ona çocukken biriktirdiği on sentin alabileceği şeker, fıstık ya da bir sinema üst balkonu bileti alamaz."

Ruth'u şaşırtan, onun bu benzersiz bakış açılarıydı. Bunlar onun için yalnızca yeni ve bütün inançlarına aykırı olmakla kalmıyor, ama aynı zamanda bunlarda kendi kanılarını geçersiz kılmakla ya da değiştirmekle tehdit eden gerçeklik tohumları seziyordu. Yirmi dört yerine on dört yaşında olsaydı bunlar onu değiştirebilirdi; ama yirmi dört yaşındaydı, doğası ve yetiştirilme tarzı nedeniyle tutucuydu ve içinde doğduğu, şekillendiği yaşam köşesinde şimdiden kristalleşmişti. Onun garip yargılarının söylendikleri anda kızı tedirgin ettiği doğruydu, ama bunları yaşamının ga-

ripliğine ve ilginç kişiliğine veriyor, çok geçmeden de unutuyordu. Bununla beraber, bu düşünceleri onaylamazken, bunların söylenişindeki güç ve gözlerdeki kıvılcımlar ve onlara eşlik eden yüzdeki coşku, kızı her zaman heyecanla ürpertip onu Martin'e doğru çekiyordu. Hiçbir zaman onun ufkunun ötesinden gelen bu adamın, böyle anlarda onun ufkunun ötesindeki daha geniş ve daha derin kavramları ortaya koyduğunu tahmin edemezdi. Kendi sınırları, ufkunun sınırlarıydı; ama sınırlı kafalar sınırları sadece başkalarında görebilirler. Bu nedenle Ruth kendi bakış açısının çok geniş olduğunu sanıyor ve Martin'in düşüncelerinin kendisininkilerle çelişen yerlerinin onun sınırlarını gösterdiğini düşünüyordu; kendi gördüğü gibi görmesine yardım etmenin, onun ufkunu kendisininkiyle özdeşleşene kadar genişletmenin hayalini kuruyordu.

"Ama hikâyemi daha bitirmedim," dedi. "Babam diyor ki ayak işlerine bakan bütün çocuklardan daha iyi çalışmış. Bay Butler her zaman çalışmaya istekliydi. İşe hiçbir zaman geç kalmadı, genellikle büroda olması gereken zamanın birkaç dakika öncesinde büroda oluyordu. Üstelik yine de zamanı artıyordu. Her boş anını öğrenimine adamıştı. Defter tutmayı ve daktiloyu öğrendi, geceleri bir mahkeme kâtibinin yazılarını temize çekerek steno derslerinin parasını ödüyordu. Çok geçmeden kâtip oldu ve büro için vazgeçilmez biri haline geldi. Babam onun değerini anladı ve ileride yükseleceğini gördü. Babamın önerisiyle hukuk fakültesine gitti. Avukat oldu ve okulu bitirir bitirmez babam onu yanına ortak aldı. O büyük bir adam. Birçok kez Birleşik Devletler Senatörlüğünü geri çevirdi. Babam onun eğer

istese boş bir yer açıldığı zaman Yüksek Mahkeme Yargıcı olabileceğini söylüyor. Böyle bir yaşam hepimiz için bir esin kaynağıdır. Bir insanın isterse çevresinin üzerine yükselebileceğini gösteriyor."

"Büyük bir adam" dedi Martin içtenlikle.

Ama ona öyle geliyordu ki anlatılan hikâyede onun güzellik ve yaşam duygusuyla uyuşmayan bir şey vardı. Bay Butler'ın yoksunluk ve ıstırapla dolu yaşamına uygun bir güdü bulamıyordu. Bunu bir kadının aşkı ya da güzele ulaşmak için yapmış olsaydı Martin bunu anlayabilirdi. Tanrı'nın çılgın âşığı bir öpücük için her şeyi yapmalıydı, ama yılda otuz bin dolar için değil. Bay Butler'ın kariyeri onu hoşnut etmemişti. Bunda değersiz bir yan vardı yine de. Yılda otuz bin dolar tamamdı, ama hazımsızlık ve insanca mutlu olamamak böylesine yüksek bir gelirin değerini yok ediyordu.

Bunların çoğunu Ruth'a anlatmaya çabaladı, ama bu kızı sarstı ve ona Martin'in daha çok yeniden şekillendirilmesinin gerekli olduğunu düşündürdü. Ruth'unki insanlara kendi renklerinin, inançlarının ve politikalarının en iyi olduğunu ve dünyaya dağılmış diğer insanların kendilerinden daha az şanslı olduğunu kabul eden genel dar görüşlülüktü. Bu dar görüşlülük, eski çağlarda yaşayan Yahudileri dünyaya bir kadın olarak gelmediği için Tanrı'ya şükrettirmiş, Tanrılarını değiştirmek için dünyanın öbür ucuna modern misyonerler göndertmişti. Yine bu dar görüşlülük, Ruth'a yaşamın bambaşka bir boyutundan gelen bu adamı, içinde kendisinin yaşadığı belirli bir dünyanın erkeklerine benzer bir yönde şekillendirmeyi istemekteydi.

IX

Martin Eden bir sevgilinin arzusuyla denizden dönüp California'ya gelmişti. Biriktirdiği para tükenmiş, define arayan yelkenliyle denize açılmış; Solomon Adalarında define bulamadan geçen sekiz aydan sonra seferin sonlandırılışına tanık olmuştu. Avustralya'da adamların ücretleri verilmiş ve Martin hemen bir açık deniz gemisine binip San Francisco'ya dönmüştü. O sekiz ay ona yalnızca uzun haftalarca karada kalmasına yetecek parayı kazandırmakla kalmamış, aynı zamanda yoğun biçimde okuyup çalışabilmesini de sağlamıştı.

Onunki bir öğrenci zihniydi ve öğrenme yeteneğinin arkasında, doğasının yılmaz boyun eğmezliği ve Ruth'a olan aşkı vardı. Yanına aldığı dilbilgisi kitabını, yıpranmamış beyni üstesinden gelene kadar tekrar tekrar okudu. Gemi arkadaşlarının kötü dilbilgisine dikkat ediyor ve onların konuşmasındaki kabalıkları kafasından düzeltip cümleleri yeniden kurmaya özen

gösteriyordu. Kulağının daha duyarlılaştığını ve dil konusunda ustalaştığını büyük bir neşeyle fark ediyordu. İki olumsuz sözcüğün yan yana kullanılması bir ahenksizlik gibi kulağını tırmalıyor, hatta çoğunlukla pratik yoksunluğu nedeniyle aynı şeyi kendisi de yapıyordu. Dili bir günde yeni numaralar öğrenmeyi reddediyordu.

Dilbilgisini tekrar tekrar okuyup üzerinden geçtikten sonra sözlüğü eline aldı ve her gün, sözcük dağarcığına yirmi sözcük ekledi. Bunun hiç de hafif bir iş olmadığını gördü. Dümendeyken ya da nöbet sırasında durmaksızın, giderek uzayan sözcük ve tanımlar listesini tekrar gözden geçiriyor, her zaman onları ezberleyerek uykuya dalıyordu. Ruth'un kullandığı dile alışmak için kendi kendine "asla bir şey yapmadı", "eğer ben olsaydım" ve "o şeyler" gibi deyimleri, birçok değişik biçimleriyle birlikte yineliyordu. Kelimelerin son seslerini yutmadan, düzgün telaffuz etmeye çalışıyor ve hiç vazgeçmiyordu. Büyük bir şaşkınlıkla gemi subaylarından ve seferin parasını karşılayan kamaradaki maceracı beyefendilerden daha temiz ve daha doğru İngilizce konuşmaya başladığını fark etti.

Kaptan balık gözlü bir Norveçliydi ve her nasılsa elinde hiç okumadığı Shakespeare'in bütün eserleri vardı. Martin onun çamaşırlarını yıkamış ve karşılığında bu değerli ciltleri okuma iznini almıştı. Bir süre bu oyunlara ve neredeyse hiç uğraşmadan kafasında yer eden birçok gözde bölüme öyle bir daldı ki tüm dünya kendini Elizabeth dönemi trajedi ve komedilerinin biçimleriyle şekillendiriyormuş gibi göründü,

hatta kendi düşünceleri bile serbest nazım biçimini aldı. Bu, kulağını eğitti ve ona soylu İngilizcenin değerini anlama olanağı verdi. Bunun yanında da kafasına eskimiş, modası geçmiş birçok şeyi soktu.

Sekiz ay iyi bir biçimde geçirilmişti. Doğru konuşmayı ve yüksek düşünmeyi öğrenmeye ek olarak, kendisi hakkında da çok şey öğrendi. Çok az şey bilmesinden kaynaklanan alçakgönüllülüğün yanı sıra kendi gücüne inancı da arttı. Kendisi ve gemi arkadaşları arasında keskin bir derece farkı olduğunu hissediyordu ve bu farklılığın başarılarından çok başarabileceklerinde olduğunu fark edecek kadar akıllıydı. Kendi yapabildiği şeyleri onlar da yapabilirlerdi; ama o içinde karışık bir mayanın varlığını hissediyor ve bu maya, şimdiye dek yaptıklarından daha fazlasının içinde olduğunu söylüyordu. Dünyanın eşsiz güzelliği genç adama işkence ediyor ve bunu onunla paylaşmak için Ruth'un da yanında olmasını istiyordu. Güney Denizinin güzelliklerini ona anlatmaya karar verdi. Bu düşünceyle içindeki yaratıcı ruh alevlendi ve bu güzelliği Ruth'dan daha geniş bir dinleyici topluluğu için yeniden yaratmaya onu kışkırttı. Sonra da ihtişam ve gururla büyük fikir geldi aklına. Yazacaktı. O, dünyanın gören gözlerinden, duyan kulaklarından, hisseden yüreklerinden biri olacaktı. Her türden yazacaktı, şiir ve düzyazı, roman ve betimleme, Shakespeare gibi oyunlar. Kariyer ve Ruth'u kazanma yolu buradaydı işte. Edebiyatçılar dünyanın devleriydi ve Martin onları yılda otuz bin dolar kazanan ve isterse Yüksek Mahkeme yargıcı olabilecek durumda olan Bay Butlerlardan çok ama çok daha iyi olarak görüyordu.

Düşüncenin tohumu bir kez atılınca ona egemen oldu. San Francisco'ya dönüş yolculuğu bir rüya gibiydi. Öngörülemeyen bir güçle sarhoş olmuştu ve her şeyi yapabileceğini hissediyordu. Büyük ve ıssız bir denizin ortasında bir görüş açısı edindi. Ruth'u ve dünyasını ilk kez apaçık görüyordu. Bu dünya kafasında tümüyle ve somut bir şey olarak canlanıyordu, öyle ki onu iki elinin arasına alıp evirip çevirerek inceleyebilirdi. Bu dünyada bulanık ve sisli pek çok şey vardı, ama o ayrıntıları değil, onu bir bütün olarak görüyordu; aynı zamanda onun efendisi olmanın yolunu da görüyordu. Yazmak! Bu düşünce içinde bir ateşti. Geri döner dönmez başlayacaktı. Yapacağı ilk iş, define avcılarının yolculuğunu anlatmak olacaktı. Yazıyı San Francisco gazetelerinden birine satacaktı. Bu konuda Ruth'a hiçbir şey söylemeyecek ve Ruth onun adını basılı olarak gördüğünde şaşırıp mutlu olacaktı. Yazarken eğitimine de devam edebilirdi. Her günde yirmi dört saat vardı. O yenilmezdi. Nasıl çalışılacağını biliyordu ve kaleler onun önünde yıkılıp gidecekti. Yeniden denize açılmak –bir denizci olarak– zorunda olmayacaktı. Tam o anda yanlarında bir buharlı yatın geçtiğini gördü. Buharlı yatları olan başka yazarlar vardı. Elbette, diye uyardı kendisini, başlangıçta başarı yavaş olacak ve bir süre sadece eğitimini sürdürmesini sağlayacak kadar para kazanmakla yetinmesi gerekecekti. Bir süre –çok belirsiz bir süre– sonra öğrendiği ve kendini hazırladığındaysa daha büyük şeyler yazacak ve adı tüm insanların dudaklarında olacaktı. Ama bundan daha çok büyüğüyse, mutlak olarak daha büyüğü ve hepsinin en büyüğü, Ruth'a layık olacağını kanıtlayacak-

tı. Ün çok iyiydi, ama onun görkemli düşü Ruth için doğmuştu. O bir ün avcısı değildi, yalnızca Tanrı'nın çılgın âşıklarından biriydi.

Sıcacık ücreti cebinde Oakland'a vardı. Bernard Higginbotham'ın evindeki eski odasını tuttu ve çalışmaya koyuldu. Ruth'a bile geri döndüğünü bildirmedi. Define avcıları hakkındaki yazısını bitirdiğinde onu görmeye gidecekti. İçinde yanan yaratıcı ateşin şiddetli sıcaklığı nedeniyle onu görmekten sakınmak çok zor olmuyordu. Üstelik yazmakta olduğu yazının kendisi, Ruth'u ona yakınlaştıracak şeydi. Ne uzunlukta bir yazı yazması gerektiğini bilmiyordu, ama *San Francisco Examiner*'in pazar ekindeki iki sayfalık bir yazının sözcüklerini sayıp bunu kendisine örnek aldı. Ateşli üç günün sonunda yazısını bitirmişti. Ama bunu okunması kolay, iri harflerle dikkatle temize çektiği sırada kütüphaneden ödünç aldığı bir konuşma sanatı kitabından paragraf ve tırnak işaretleri gibi şeylerin olduğunu öğrendi. Daha önce bu tür şeyleri hiç düşünmemişti; hemen yazıyı yeniden yazmaya koyuldu, sürekli olarak konuşma sanatı kitabının sayfalarına başvuruyor ve kompozisyon konusunda ortalama bir öğrencinin bir yılda öğrendiğinden daha fazlasını bir günde öğreniyordu. Yazıyı ikinci kez temize çekip dikkatle katladığı sırada bir gazetede yeni başlayanlar için yararlı öğütler başlıklı bir yazı okudu ve elyazmalarının hiçbir zaman katlanmaması ve kâğıdın yalnızca bir yüzüne yazılması gerektiğini öğrendi. O her iki kuralı da çiğnemişti. Ayrıca yazıdan birinci sınıf gazetelerin sütun başına en az on dolar ödediğini öğrenmişti. Böylece yazısını üçüncü kez te-

mize çekerken on sütunu on dolarla çarparak kendisini avuttu. Çarpım her zaman aynıydı, yüz dolar ve bu işin denizcilikten daha iyi olduğuna karar verdi. Aptalca yaptığı hatalar olmasaydı, yazıyı üç günde bitirebilirdi. Üç günde yüz dolar! Aynı miktarda parayı kazanmak, denizde üç aydan fazla zamanını alırdı. Para kendi başına onun için hiçbir anlam ifade etmese bile yazı yazabilecekken denize açılmak için bir insanın aptal olması gerektiğine karar verdi. Paranın değeri ona sağlayacağı özgürlükte ve ona satın alacağı düzgün giysilerdi. Bunların hepsi, yaşamının yönünü değiştirip ona esin veren ince, solgun kıza onu yaklaştıracak, hızla yaklaştıracaktı.

Elyazmasını büyük bir zarf içinde *San Francisco Examiner*'in editörünün adresine yolladı. Bir gazetenin yayımlamayı kabul ettiği her şeyi hemen yayımladığı gibi bir düşüncesi vardı ve elyazmasını cuma günü yolladığına göre gelecek pazar günü gazetede çıkmasını beklemeye başladı. Bu olayın Ruth'a dönüşünü bildirmesinin güzel olacağını düşündü. O zaman pazar öğleden sonra onu arayıp görmeye gidecekti. Bu arada kafası bir başka düşünceyle meşguldü. Bu düşünce gözüne makul, dikkatli ve alçakgönüllü bir düşünce gibi görünüyordu. Çocuklar için bir macera hikâyesi yazacak ve bunu *The Youth's Companion*'a satacaktı. Kütüphanenin okuma odasına gitti ve *The Youth's Companion* koleksiyonlarını gözden geçirdi. Bu haftalık dergide dizi hikâyeler genellikle her biri üç bin sözcük uzunluğunda beş bölüm olarak basılmıştı. Birkaç dizinin yedi bölüm sürdüğünü gördü ve o uzunlukta bir tane yazmaya karar verdi.

Bir keresinde Kuzey Kutbunda balina avına katılmıştı. Üç yıl sürecek olan yolculuk altı ayın sonunda bir gemi kazasıyla sonuçlanmıştı. Hayal gücü oldukça eğlenceli, hatta kimi zaman fantastik olmasına karşın, içinde onu bildiği konularda yazmaya zorlayan temel bir gerçeklik sevgisi vardı. Balina avcılığını biliyordu, bu konudaki deneyiminden edindiği gerçek bilgileri kullanarak, hikâyesinin ortak kahramanları yapmaya niyetlendiği iki delikanlının düşsel maceralarını yazmaya girişti. Cumartesi akşamı bunun kolay bir iş olduğuna karar verdi. O gün üç bin sözcüklük ilk bölümü tamamladı. Bu yaptığı iş Jim'i çok eğlendirmiş, ailede keşfetmiş oldukları bu "edebiyatçı" kişiyle Bay Higginbotham yemek boyunca alay ederek açıkça küçümsemişti.

Martin, pazar sabahı eniştesinin *Examiner*'i açıp define avcıları üzerine yazısını görünce nasıl şaşıracağını düşünerek kendisini avuttu. O sabah erkenden çok sayfalı gazeteyi sinirli bir biçimde karıştırırken dışarıda ön kapıdaydı. İkinci bir kez çok dikkatli bir şekilde gazeteyi baştan aşağı yeniden gözden geçirdi, ardından katlayıp bulduğu yere bıraktı. Yazısından kimseye söz etmediği için mutluydu. Biraz daha düşününce, yazıların gazete sütunlarına giriş hızı konusunda yanılmış olabileceğine karar verdi. Üstelik, onun yazısının hiçbir haber değeri yoktu ve büyük olasılıkla editör önce kendisiyle yazışmak isteyecekti.

Kahvaltıdan sonra dizi hikâyesine devam etti. Sık sık sözlükten tanımlara bakmak ya da konuşma sanatı kitabına başvurmak için yazmayı kestiği halde sözcükler kaleminden akıyorlardı. Böyle aralarda sık sık bir

bölümü tümüyle bir ya da iki kez okuyordu. İçinde olduğunu hissettiği büyük şeyleri yazmıyor olsa bile en azından kompozisyon yazmayı öğrendiğini ve düşüncelerini biçimlendirip ifade etme konusunda kendini eğittiğini düşünerek avunuyordu. Hava kararana kadar didinmeyi sürdürdü, sonra kütüphanenin okuma odasına gidip orası saat onda kapanana kadar aylık ve haftalık dergileri araştırdı. Bu onun bir haftalık programıydı. Her gün üç bin sözcük yazıyor, her akşam dergileri karıştırıp editörlerin basmaya uygun gördükleri hikâyeler, makaleler ve şiirler hakkında notlar alıyordu. Kesin olan bir şey vardı: Bu çeşitli yazarların yaptığını kendisi de yapabilirdi ve yalnızca ona zaman verilsin, o onların yapamayacağını da yapacaktı. *Book News* dergisinde dergi yazarlarına yapılan ödemelerle ilgili bir paragrafta Rudyard Kipling'in sözcük başına bir dolar aldığını, ama birinci sınıf dergilerin yaptığı en düşük ödemenin sözcük başına iki sent olduğunu okuyunca neşelendi. *The Youth's Companion* kuşkusuz birinci sınıf bir dergiydi ve her gün yazdığı üç bin sözcük ona en azından altmış dolar getirecekti – denizde alınacak iki aylık ücretti bu!

Cuma gecesi yirmi bir bin sözcük uzunluğundaki dizi hikâyesini bitirdi. Sözcük başına iki sentten hesaplayınca bunun ona dört yüz yirmi dolar getireceğini gördü. Bir haftalık çalışma için hiç de kötü değildi. Şimdiye dek bir kerede eline geçmiş olan paradan çok daha fazlaydı bu. Bunun hepsini nasıl harcayacağını bilmiyordu. Bir altın madeni bulmuştu. Bunun geldiği yerden her zaman daha fazlasını alabilirdi. Daha çok elbise almayı, bir sürü dergiye abone olmayı ve şimdi

bakmak için sık sık kütüphaneye gitmek zorunda olduğu düzinelerce başvuru kitabını satın almayı planladı. Ama yine de dört yüz yirmi doların büyük kısmı hâlâ harcanmadan duruyordu. Gertrude için bir hizmetçi tutmak ve Marion'a bisiklet satın almak aklına gelinceye kadar bu onu kaygılandırdı.

Hacimli elyazmasını *The Youth's Companion*'a postaladı ve cumartesi öğleden sonra inci avcılığı üzerine bir yazıyı planladıktan sonra Ruth'u görmeye gitti. Telefon etmişti ve kapıda onu Ruth'un kendisi karşıladı. Martin'den fışkıran o eski tanıdık sağlık ateşi kıza bir rüzgâr gibi çarptı. Sanki bu rüzgâr bedenine giriyor, damarlarında sıvı bir alev gibi dolaşıyor ve bilinen gücüyle genç kızı ürperti içinde bırakıyordu. Martin kızın elini tutup mavi gözlerinin içine bakınca kızardı, ama sekiz aylık güneşin yüzündeki taze bronzluğu bu kızarmayı gizliyordu; yine de boynunu sert yakanın kenarının rahatsız edici sürtünmesinden koruyamadı. Ruth yakanın kırmızı izine eğlenerek dikkat etti, ama Martin'in giysilerine göz gezdirdiğinde bu izlenim çabucak kayboldu. Elbiseler gerçekten üzerine oturmuştu –onun ilk ısmarlama elbiseleriydi– ve bunların içinde daha ince, daha biçimli görünüyordu. Ayrıca kumaş kasketi, kızın takmasını söylediği yumuşak bir şapkayla değişmişti. Sonra görünümünü beğendiğini söyledi. Kız daha önce kendisini bu kadar mutlu hissettiğini hiç hatırlamıyordu. Genç adamdaki bu değişiklik onun işiydi, bundan gurur duyuyor ve ona daha da çok yardım etme isteğini alevlendiriyordu.

Ama tüm bunlar arasında en kökten ve Ruth'u en çok memnun edense, delikanlının konuşmasın-

daki değişiklikti. Sadece daha doğru konuşmakla kalmıyor, ayrıca daha kolay konuşuyordu ve sözcük dağarcığında birçok yeni sözcük vardı. Yine de heyecanlandığı ya da coştuğu zamanlarda eskisi gibi sözcükleri yuvarlamaya ve son heceleri yutmaya geri dönüyordu. Ayrıca öğrendiği yeni sözcükleri denediği zamanlar acemice bir tereddüt gösteriyordu. Öte yandan, anlatımındaki akıcılığın yanı sıra ortaya koyduğu düşüncelerin hafifliği ve renkliliği kızın hoşuna gidiyordu. Bu onu kendi sınıfının sevilen insanı yapan o eski gülmece anlayışı ve şakacılığından geliyordu, ama şimdiye dek sözcük ve alıştırma yoksunluğu yüzünden bu özelliğini kızın önünde ortaya koyamamıştı. Şimdi yavaş yavaş çevresini tanımaya başlıyor ve bütünüyle bir acemi olmadığını hissediyordu. Ama çok ihtiyatlıydı, titizce ihtiyatlı. Şaka ve hafiflik hızını belirlemeyi Ruth'a bırakıyor, onunla birlikte gidiyor ama onun ötesine geçmeye asla cesaret etmiyordu.

Ruth'a neler yapmakta olduğunu, yaşamını kazanmak için yazı yazma ve eğitimini sürdürme planını anlattı. Ama Ruth'un onaylamaz görünmesinden hayal kırıklığına uğradı. Ruth bu planı pek sevmemişti.

"Bak," dedi kız açıksözlülükle, "yazı yazmak da başka her şey gibi bir zanaat olmalı. Elbette ben bu konuda hiçbir şey bilmiyorum. Sadece genel yargılar getirebilirim. İşi öğrenmek için üç yıl harcamadan demirci olamazsın ya da beş yıl! Şimdi yazarlara demircilerden çok daha fazla para ödendiğine göre, yazmayı isteyen ya da yazmayı deneyen çok daha fazla kişi olacaktır."

"İyi ama, ben de yazmak için özellikle yetenekli biri olamaz mıyım?" diye sordu Martin, kullandığı

dille gizliden gizliye övünerek. Hızlı hayal gücü, yaşamından binlerce başka sahneyle birlikte tüm bu sahneyi ve atmosferi geniş bir perde üzerine aktardı. Kaba ve sert, kötü ve hayvansı başka sahnelerin hemen yanına.

Bütün bu karmaşık sahne, konuşmada hiçbir kesintiye yol açmadan, düşüncelerinin sakin dizisini de hiç bozmadan bir ışık hızıyla oluşmuştu. Hayal gücünün perdesinde kendini ve bu tatlı güzel kızı kitaplar, tablolar, kültürle dolu bir odada, sürekli bir aydınlığın parlak ışığı altında karşılıklı güzel İngilizce konuşurlarken gördü. Karşıt sahneler perdenin uzak kenarlarına doğru diziliyor ve sönüp gidiyordu; her sahne bir tabloydu ve o, neyi isterse ona bakmakta özgür bir seyirciydi. Bu diğer sahneleriyse kırmızı ve göz alıcı ışık demetlerinin önünde dağılan kasvetli sis girdapları ve sürüklenen buharların arasından görüyordu. Barda oturmuş sert viskilerini içen kovboylar gördü, hava açık saçık ve bayağı sözlerle doluydu; kendisini bunların arasında içki içerken ve çılgın gibi sövüp sayarken görüyordu. Oyun kâğıtları dağıtılır, fişler takırdarken, dumanlı gaz lambasının altında onlarla masaya oturmuştu. Kendisini *Susquehanna*'nın baş kasarasında beline kadar soyunmuş halde, Liverpool Red ile yumruk yumruğa sıkı bir dövüşe girişirken görüyordu; gemide isyana kalkışılan o gri sabahta *John Rogers*'ın kanlı güvertesini, ambar kapağının üzerinde tekmeler atarak can çekişen ikinci kaptanı, yaşlı adamın elindeki ateş ve duman püskürten tabancayı, iğrenç küfürler savurarak çevresinde yerlere yıkılan adamların acıyla gerilmiş hayvansı yüzlerini görü-

yordu. Sonra merkezdeki sahneye, Ruth'un kitaplar ve tablolar arasında oturup konuştuğu sakin ve temiz, sürekli ışık içindeki sahneye döndü. Biraz sonra Ruth'un onun için çalacağı kuyruklu piyanoyu görüyordu ve kendisinin seçilmiş, doğru sözcüklerinin yankısını duydu, "İyi ama, ben de özellikle yazmak için yetenekli biri olamaz mıyım?"

"Ama bir kimse demircilik yapmak için ne kadar yetenekli olursa olsun," dedi kız gülerek, "önce çıraklık yapmadan demirci olmuş birini hiç duymadım."

"Sen ne önerirdin?" diye sordu Martin. "Unutma ki ben içimde yazı yazma yeteneğini hissediyorum. Bunu açıklayamıyorum, ama yalnızca içimde olduğunu biliyorum."

"Eksiksiz bir eğitim almalısın" oldu cevap. "Sonunda bir yazar olsan da olmasan da. Nasıl bir kariyer seçersen seç, böyle bir eğitim vazgeçilmez bir şey. Ayrıca özensiz ve yarım yamalak olmamalı. Liseye gitmen gerekir."

"Evet–" diye söze başladı Martin; ama kız onun sözünü kesti.

"Elbette, yazı yazmaya da devam edebilirsin."

"Yazmak zorundayım" dedi Martin sertçe.

"Neden?" Kız kafası karışmış şekilde ona bakıyordu; çünkü bu düşünceye ısrarla bağlı olmasından pek hoşlanmamıştı.

"Çünkü yazı yazmadan herhangi bir lise olmayacak. Yaşamak, kitaplar ve elbiseler almam gerekiyor, biliyorsun."

"Bunu unutmuştum," diyerek güldü Ruth. "Neden bir gelirle doğmadın?"

"Sağlığımın ve hayal gücümün olmasını yeğlerim," diye cevap verdi. "Gelirimle idare edebilirim, ama öteki şeylerin–" Neredeyse "senin" diyecekti, ama cümleyi "bir insan için ayarlanması gerekli" diye tamamladı.

"Ayarlamak deme," diye bağırdı Ruth, tatlı bir huysuzlukla. "Bu argo ve korkunç."

Martin kızardı ve kekeledi, "Haklısın, tek istediğim yanlışımı her zaman düzeltmen."

"Ben... Ben sevinerek yaparım," dedi kız kesik kesik. "Sende o kadar çok iyi şey var ki, mükemmel görmek istiyorum."

O anda kızın elinde bir kil gibiydi. Kızın onu biçimlendirip ideal erkeğinin kalıbına dökme isteği ne kadar tutkuluysa, onun da kız tarafından biçimlendirilme isteği o kadar tutkuluydu. Ve kız gelecek pazartesi günü başlayacak olan lise giriş sınavlarının zamanının uygunluğunu belirttiğinde, sınava girmeye hemen gönüllü oldu.

Daha sonra Ruth ona piyano çalıp şarkı söyledi, bu arada o da aç bir özlemle ona bakıyor, güzelliğini içiyor ve neden orada kendisinin dinlediği gibi, onu dinleyip özleyen yüzlerce âşığının olmadığını merak ediyordu.

X

Martin o akşam yemeğe kaldı ve babasının üzerinde olumlu bir izlenim bırakarak Ruth'u çok memnun etti. Bir meslek olarak deniz konusunda, Martin'in avcunun içi gibi bildiği bir konuda konuşmuşlardı. O gittikten sonra Bay Morse delikanlının çok açık fikirli biri gibi göründüğünü söyledi. Argodan kaçınması ve doğru sözcükleri araması Martin'i yavaş konuşmaya zorluyor ve bu ona içindeki en iyi düşünceleri bulabilme olanağını veriyordu. Yaklaşık bir yıl önce yemeğe kaldığı o ilk akşamdan çok daha rahattı. Utangaçlığı ve alçakgönüllülüğü Bayan Morse'un bile hoşuna gitmiş, kadın bu gelişmeden memnun kalmıştı.

"O, Ruth'dan geçer not alan ilk erkek" dedi kocasına. "Erkekler söz konusu olduğunda öylesine ilgisizdi ki çok kaygılanıyordum."

Bay Morse meraklı gözlerle karısına baktı.

"Yani bu genç gemiciyi onu uyandırmak için mi kullandığını söylemek istiyorsun?" diye sordu.

"Eğer ona yardımcı olabilirsem, yaşlı bir kız kurusu olarak ölmesini engelleyeceğimi söylemek istiyorum" oldu cevap. "Eğer bu genç Eden onun ilgisini genel olarak erkek cinsine çekebilirse, bu iyi bir şey olur."

"Çok iyi bir şey olur" diye yorumda bulundu kocası. "Ama varsayalım ki –kimi zaman varsayım yapmamız gerekir– tatlım varsayalım ki onun ilgisini özellikle kendi üzerine çekerse?"

"İmkânsız" diyerek gülümsedi Bayan Morse. "Ruth ondan üç yaş büyük ve üstelik bu imkânsız. Bundan hiçbir şey çıkmaz. Bu konuda bana güven."

Böylece Martin'in rolü belirlenmiş oldu. Bu sırada Martin, Arthur ve Norman'ın özendirmesiyle büyük bir savurganlık yapmaya niyetleniyordu. Onlar pazar sabahı bisikletleriyle tepelerde bir gezintiye çıkacaklardı. Ruth'un da bisikletiyle onlarla gideceğini öğrenene kadar Martin bu konuyla hiç ilgilenmemişti. Bisiklete binmesini bilmiyordu, üstelik bisikleti de yoktu, ama eğer Ruth bisiklete biniyorsa, bisiklete binmeyi öğrenmesi gerektiğine karar verdi. İyi geceler dileyip evden ayrıldıktan sonra yolunun üzerindeki bir bisikletçide durdu ve bir bisiklet almak için kırk dolar harcadı. Bu bir aylık ağır çalışmadan sonra kazandığı paradan daha fazlaydı ve elindeki paranın şaşırtıcı şekilde azalmasına neden oldu; ama *Examiner*'den alacağı yüz doları, *The Youth's Companion*'un ona ödeyebileceği dört yüz yirmi dolara ekleyince, bu alışılmadık ölçüde büyük ödemenin üzerinde yarattığı şaşkınlık bir ölçüde azaldı. Eve dönerken bisiklete binmeyi öğrenmeye çalıştığı sırada takım elbisesini harap etmiş olmasına da aldırmadı. O gece Bay Higginbotham'ın

dükkânından telefonla terziyi arayıp bir başka takım elbise ısmarladı. Sonra bisikleti, binanın arka duvarına yangın merdiveni gibi yapışık dar merdivenlerden yukarı taşıdı ve yatağını duvardan uzağa çekince küçük odada ancak kendisi ve bisiklet için yetebilecek kadar yer bulabildi.

Pazar gününü lise sınavına hazırlanmaya ayırmaya niyetlenmişti, ama inci avcılığı üzerine yazısı onu sürükleyip götürdü ve günü, içinde yanan güzellik ve romantizmi yeniden yaratmanın akkor halindeki ateşi içinde geçirdi. O sabahki *Examiner*'in define avcıları yazısını yayımlamamış olması hevesini kırmamıştı. Hevesi kırılamayacak kadar çok yükseklerdeydi ve iki kez tekrarlanan çağrıyı duymayarak Bay Higginbotham'ın değişmez biçimde masasını süslediği büyük pazar yemeğine gidemedi. Bay Higginbotham'a göre, böyle bir yemek dünyevi başarılarını ve zenginliğini herkese gösteriyordu ve bu yemekleri, Amerikan kurumları ile söz konusu kurumların çok çalışan herkese yükselme fırsatı –yükselme, onun durumunda, belirtmeyi hiç ihmal etmediği, bakkal tezgâhtarlığından Higginbotham'ın Nakit Dükkânının sahipliğine yükselmekti– verdiği konusunda küçük, yavan vaazlar vererek şereflendiriyordu.

Pazartesi sabahı Martin Eden bitmemiş "İnci Avcılığı" yazısına iç çekerek baktı ve Oakland'daki liseye giden arabaya bindi. Günler sonra sınavın sonuçlarını öğrenmek için başvurduğunda da dilbilgisi dışında bütün sınavlardan kaldığını öğrendi.

"Dilbilginiz mükemmel," diye bilgi verdi Profesör Hilton, kalın gözlüklerinin arkasından ona bakarak;

"ama diğer alanlarda hiç, ama gerçekten hiçbir şey bilmiyorsunuz ve Birleşik Devletler tarihi bilginiz berbat – onun için başka bir sözcük bulamıyorum, berbat. Size önereceğim şey–"

Profesör Hilton durakladı ve test tüplerinden biriymiş gibi duygusuz ve donuk gözlerle onu süzdü. Lisede fizik öğretmeniydi ve kalabalık bir ailenin, düşük bir ücretin ve papağan gibi ezberlenmiş bir seçme bilginin sahibiydi.

"Evet efendim," dedi Martin alçakgönüllülükle, nedense o anda Profesör Hilton'un yerinde, kütüphanedeki masa başındaki adamın oturuyor olmasını diledi.

"En az iki yıl süreyle ortaokula dönmenizi öneririm. İyi günler."

Profesör Hilton'un önerisini ona söylediğinde Ruth'un sarsılmış ifadesine şaşırmasına karşın, Martin başarısızlığından derinden etkilenmedi. Ruth'un hayal kırıklığı öylesine açıktı ki Martin sınavlardan kaldığına üzüldü, ama bu büyük ölçüde Ruth adınaydı.

"Görüyorsunuz ya haklıydım" dedi Ruth. "Liseye giren öğrencilerin çoğundan daha fazla şey biliyorsunuz, ama yine de sınavları geçemiyorsunuz. Bunun nedeni eğitiminizin bölük pörçük ve yarım oluşu. Sizin eğitim disiplinine gereksiniminiz var, bunu da sadece usta öğretmenler verebilir. Sağlam bir temelinizin olması gerekiyor. Profesör Hilton haklı, sizin yerinizde olsaydım gece okuluna giderdim. Bir buçuk yıl, geri kalan altı ayı da yakalamanızı sağlayabilirdi. Üstelik, böylece gündüzleriniz de yazı yazmak için size kalırdı ya da kaleminizle yaşamınızı kazanamaz-

sanız herhangi bir işte çalışabilmek için gündüzleriniz sizin olurdu."

Eğer gündüzlerimi çalışma, gecelerimi de okul alacaksa seni ne zaman göreceğim, oldu Martin'in ilk düşüncesi, ama bunu söylemekten kaçındı. Onun yerine dedi ki:

"Gece okula gitmek bana öylesine bebekçe görünüyor ki. Yine de işe yarayacağını düşünsem buna aldırmazdım. Ama işe yarayacağını sanmıyorum. Ben bu işi, onların bana öğreteceklerinden daha çabuk yapabilirim. Bu zaman kaybı olur–" Ruth'u ve ona sahip olma arzusunu düşündü... "Benim zamanım yok. Ayıracak zamanım gerçekten yok."

"Gerekli olan öyle çok şey var ki." Kız yumuşak gözlerle ona bakıyordu ve Martin kıza karşı çıkmanın hayvanlık olacağını hissetti. "Fizik ve kimya – bunları laboratuvar çalışması olmadan yapamazsınız; cebir ve geometrinin de birisi yol göstermezse umutsuz olduğunu göreceksiniz. Bilgi verme sanatının uzmanı olan usta öğretmenlere ihtiyacınız var."

Martin bir an sessiz kaldı, kendisini en az överek ifade edebilme yollarını arıyordu.

"Lütfen övündüğümü düşünmeyin" diye söze başladı. "Böyle bir şeye hiç niyetim yok. Ama içimde öyle bir his var ki ben doğal bir öğrenciyim diyebilirim. Kendi başıma çalışabilirim. Bir ördeğin suda yüzmesi gibi, bunu rahatlıkla yapabilirim. Dilbilgisinin üstesinden nasıl geldiğimi siz kendiniz de gördünüz. Ayrıca pek çok başka şey de öğrendim, ne kadar çok olduğunu hayal bile edemezsiniz. Üstelik daha yeni başladım. Bekleyin ben bir–" Duraksadı ve doğru te-

laffuz ettiğine kendini ikna ederek ekledi. "İvme kazanayım. Şimdi bazı şeyler hakkında ilk gerçek duyguları ediniyorum. Durumu çakmaya başlıyorum–"

"Lütfen 'çakma' demeyin" diye sözünü kesti Ruth.

"İşleri hizaya sokmaya" diye telaşla düzeltti.

"Bu doğruluk İngilizcede hiçbir anlam taşımaz" diye karşı çıktı kız.

Martin taze bir başlangıç yapmak için çabalıyordu.

"Şunu söylemek istiyorum. Yol yordam öğrenmeye başladım artık."

Ruth acıdığı için ses çıkarmadı ve Martin devam etti.

"Bilgi bana bir harita odası gibi görünüyor. Ne zaman kütüphaneye gitsem böyle etkileniyorum. Öğretmenlerin oynadığı rol, harita odasının içindekileri sistemli bir biçimde öğrencilere öğretmek. Öğretmenler harita odasının kılavuzları, hepsi bu. Bu onların kendi kafalarında olan bir şey değil. Kendileri yapmıyor, yaratmıyor. Her şey harita odasında var; onlar burada yollarını bulmayı biliyorlar ve işleri de orada kaybolabilecek yabancılara yolu göstermek. Ama ben kolay kolay kaybolmam. Yön duygum var. Genellikle olduğum yerde bilirim – Ne yanlış yaptım şimdi?"

"'Olduğum yerde' deme."

"Haklısın" dedi Martin şükranla. "Olduğum yeri. Ama olduğum yerde nereydi... Yani demek istiyorum ki olduğum yer? Ah evet, harita odası. Pekâlâ, kimi insanlar–"

"Kişiler" diye düzeltti kız.

"Kimi kişiler kılavuza gereksinim duyar, kişilerin çoğu; ama sanırım ben onlarsız da yapabilirim.

Şimdi harita odasında epey zaman geçirdim ve yolumu bulma bilgisinin kıyısındayım. Hangi haritalara başvurmak istediğimi, hangi kıyıları keşfetmek istediğimi biliyorum. Ve onları sıraladığımda, çok daha fazla şeyi çabucak kendim keşfedeceğim. Bir filonun hızı, siz de biliyorsunuzdur, içindeki en yavaş geminin hızıdır ve öğretmenlerin hızı da aynı biçimde etkilenir. Öğrencilerinden daha hızlı gidemezler. Ben kendi başıma onların bütün bir sınıfla izleyebildiklerinden çok daha hızlı bir yoldan ilerleyebilirim."

"Yalnız başına giden en hızlı gidendir" diye bir alıntı yaptı ona Ruth.

Ama ben yine de seninle birlikte daha hızlı giderdim, deyivermek istedi Martin; gözünün önünde kolu ona sarılı, soluk altın renkli saçları yüzüne savrularak içinde birlikte sürüklendikleri uçsuz bucaksız güneşli alanları, yıldızlı boşluklarıyla bir dünya belirmişti. Aynı anda sözlerin acıklı yetersizliğini fark etti. Tanrım! Kendi gördüklerini onun da görebilmesini sağlayacak biçimde sözcükler kurabilseydi! Çağrılmadan gelip kafasının aynasında çakıp duran bu sahneleri betimleme isteğinin bir özlem sancısı gibi içinde kımıldadığını hissetti. Ah, işte buydu! Gizi bir kenarından yakalamıştı. Büyük yazarların ve usta şairlerin yaptığı tam da buydu. Onun için böyle dev olmuşlardı. Düşündüklerini, hissettiklerini ve gördüklerini nasıl ifade edeceklerini biliyorlardı. Güneşin altında uyuklayan köpekler sık sık sızlanır ve havlarlar, ama onları böyle sızlatıp havlatan şeyi anlatamazlar. Sık sık onların ne gördüklerini merak ederdi. Kendisi de tam böyle, güneşte uyuyan bir köpekti işte. Soylu ve güzel düşler görüyor, ama

Ruth'un karşısında sadece sızlanıp havlıyordı. Ama o güneşin altında uyumaya son verecekti. Açık gözlerle ayağa kalkacak, gören gözleri ve çözülen diliyle düş zenginliğini onunla paylaşana dek savaşacak, uğraşacak ve öğrenecekti. Başka adamlar ifade oyunlarını, sözcükleri sadık köleler yapmanın ve sözcükleri bir araya getirerek onların tek tek anlamlarının toplamından daha fazla bir anlam ortaya çıkarmanın yolunu bulmuşlardı. Bu gizin akıp geçen anlık görünümü onu derinden sarstı; tekrar güneşle aydınlanmış alanlar ve yıldızlı boşlukların düşlerine daldı, sessizliği fark edene dek. Birden kendine geldiğinde Ruth'un yüzünde eğleniyormuş gibi bir ifade ve gözlerinde bir gülümsemeyle ona baktığını gördü.

"Muhteşem bir hayal kurmaya dalmıştım," dedi ve kendi sözcüklerinin kendi kulağındaki sesiyle yüreği çarptı. Bu sözcükler nereden gelmişti? Bunlar düşlerinin konuşmasında yarattığı kesintiyi yeterince iyi ifade ediyordu. Bu bir mucizeydi. Şimdiye kadar hiçbir zaman böylesine yüksek bir düşünceyi böylesine güzel bir biçimde anlatamamıştı. Ama daha önce hiçbir zaman yüksek düşünceleri söze dökmeye girişmemişti. İşte buydu. Bu her şeyi açıklıyordu. Daha önce hiç denememişti. Ama Swinburne, Tennyson, Kipling ve diğer tüm şairler bunu denemişti. Kafasında birden "İnci Avcılığı" yazısı aydınlandı. Hiçbir zaman büyük şeyleri, içinde bir ateş gibi yanan güzelliği anlatmaya cesaret edememişti. Bu yazı, bitirdiği zaman farklı bir şey olacaktı. Ondaki gerçek güzelliğin uçsuz bucaksızlığı karşısında afalladı, kafası yeniden aydınlanıp cesaretlendi; bu güzelliği neden büyük şairlerin yaptığı gibi soylu

dizelerle söze dökemeyecekmişim, diye kendi kendine sordu. Ayrıca Ruth'a aşkının gizemli mutluluğu ve ruhsal mucizesi de vardı. Neden şairlerin yaptığı gibi o da bunun şiirini yazamasındı? Onlar aşkın şarkısını söylemişlerdi. O da söyleyecekti. Tanrı adına!..

Ürkmüş kulaklarında kendi çığlığının yankısını duydu. Dalıp uzaklara sürüklenmiş, düşüncelerini yüksek sesle söylemişti. Kan dalga dalga yüzüne akın etti, utanç kızarıklığı yakasından saç diplerine kadar kendini göstererek yüzünün bronz rengine egemen oldu.

"Ben... Ben... Özür dilerim," diye kekeledi. "Düşünüyordum."

"Dua ediyormuşsunuz gibiydi," dedi Ruth cesurca, ama içinden ürktüğünü ve büzüldüğünü hissediyordu. Şimdiye kadar ilk kez, tanıdığı bir adamın dudaklarından bir yemin duyuyordu ve çok sarsılmıştı. Yalnızca bir ilke ve yetiştirilme sorunu değildi; korunaklı genç kızlık bahçesinde, yaşamın bu sert rüzgârı kızın ruhunu sarsmıştı.

Ama Martin'i bağışladı ve bağışlamasının kolaylığına kendisi de şaşırdı. Nedense Martin'i bağışlamak hiç de zor değildi. Onun başka erkekler gibi olma şansı olmamıştı ve çok çabalıyor başarıyordu da. Ona karşı hoşgörülü oluşunun başka bir nedeni olabileceği aklına hiç gelmiyordu. Martin'e sevecen bir biçimde yaklaşıyordu, ama bunu kendisi de bilmiyordu. Bunu bilmesine imkân yoktu. Bir tek aşk ilişkisinin yaşanmadığı yirmi dört yılın uysal dengesi, kızı kendi duygularının keskin bir algılayışı için hazırlamamıştı ve şimdiye kadar gerçek bir aşkla ısınmamış olan o, buna şimdi ısındığından habersizdi.

XI

Martin, şiir yazma girişimleri yüzünden kesilmemiş olsaydı çok daha çabuk bitecek olan inci avcılığı yazısına geri döndü. Şiirleri Ruth'dan esinlenen aşk şiirleriydi, ama hiçbir zaman tamamlanamıyorlardı. Bir gün içinde soylu dizeler yazmayı öğrenemezdi. Uyak, ölçü ve yapı kendi içlerinde yeterince ciddi konulardı, ama bunların üstünde ve ötesinde, bütün büyük şiirlerde, kendi şiirlerinde yakalayamadığı ele gelmez ve uçucu bir şey yakalıyordu. Bu hissettiği, peşinden koştuğu ama bir türlü yakalamayı başaramadığı şiirin ele geçmez ruhunun ta kendisiydi. Bu ona bir parıltı, sıcak ve iz bırakan bir buhar gibi görünüyordu; kimi zaman onun parçalarını yakalayarak ve beyninde akıldan çıkmayan seslerle yankılanan ya da görünmez güzelliğin puslu esintisiyle hayalinde sürüklenen cümlelere onları örerek ödüllendirildiyse de o hep ulaşabileceğinin ötesindeydi. Şaşırtıcı ve durmadan değişen bir şeydi. Anlatma arzusuyla kıvranıyor, ama herke-

sin anlaşılmaz bir şekilde mırıldanabileceği, değersiz sözler mırıldanabiliyordu. Yazdığı parçaları yüksek sesle okudu. Ölçü mükemmel bir şekilde ilerliyordu, uyak daha uzun ve eşit ölçüde hatasız bir ritimdeydi, ama içindeki o sıcak pırıltı, yüce heyecan yoktu. Anlayamıyordu; bir çok kez umutsuz, yenilmiş ve çökmüş olarak düzyazıya geri döndü. Düzyazı kuşkusuz daha kolay bir anlatım aracıydı.

"İnci Avcılığı"nın ardından bir meslek olarak deniz üzerine bir yazı, kaplumbağa avcılığı üzerine bir başkasını ve kuzeydoğu alizeleri üzerine de üçüncü bir yazı yazdı. Sonra bir kısa hikâye yazmaya çabaladı – bir deneme olarak. Bu tempoyla önce altı kısa hikâyeyi bitirip çeşitli dergilere gönderdi. Sabahtan gece yarılarına kadar ve okuma odasına gitmek için, kütüphaneden kitap almak için veya Ruth'u aramak için çalışmasına ara vermediği zamanlarda da geceler boyunca hiç durmadan yazdı. Derin bir mutluluk içindeydi. Yaşamı doruğundaydı. Hiç sönmeyen bir ateş içindeydi. Tanrılara özgü olduğu düşünülen yaratma coşkusu artık onundu. Çevresindeki tüm yaşam –bayat sebzelerin kokusu, sabun köpükleri, kız kardeşinin pasaklı hali ve Bay Higginbotham'ın alaycı yüzü– bir rüyaydı. Gerçek dünya kafasının içerisindeydi ve yazdığı hikâyeler kafasındaki gerçekliğin parçalarıydı.

Günler çok kısaydı. Öğrenmek istediği öyle çok şey vardı ki. Uykusunu beş saate indirdi ve bununla idare edebildiğini gördü. Sonra dört buçuk saat uyumayı denedi, ama üzülerek beş saate geri döndü. Uyanık olduğu tüm saatlerini uğraşlarından biriyle neşe içinde

geçirebilirdi. Çalışmaya başlamak için yazmayı bırakmak, kütüphaneye gitmek için çalışmayı bırakmak, bilginin harita odasından ya da ürünlerini satmayı başarmış yazarların sırlarıyla dolu dergilerin olduğu okuma odasından kopmak onun için her zaman üzücü oluyordu. Ruth'la birlikteyken kalkıp gitmek yüreğini parçalıyordu; ve en az zamanı harcayarak evine, kitaplarına ulaşmak için karanlık caddelerden hızla geçiyordu. Hepsinden zoruysa cebir ya da fizik kitabını kapatıp defteri ve kalemi bir kenara koymak ve yorgun gözlerini kapatıp uyumaktı. Öylesine kısa bir süre için bile olsa yaşamaya ara vermek düşüncesinden nefret ediyordu. Biricik avuntusu saatin beş saat ileriye kurulmuş olmasıydı. Ne de olsa yalnızca beş saat kaybedecek ve sonrasında çınlayan saat onu silkeleyip bilinçsiz durumundan çıkardığındaysa önünde on dokuz saatlik başka bir muhteşem gün olacaktı.

Bu arada haftalar geçiyor, parası azalıyor ve hiçbir yerden para gelmiyordu. Postaladıktan bir ay sonra, çocuklar için yazdığı macera dizisi *The Youth's Companion*'dan geri geldi. Reddetme yazısı öylesine kibarca yazılmıştı ki editöre karşı içinde dostça duygular hissetti. Ama *San Francisco Examiner*'in editörüne karşı hiç dostça duygular hissetmedi. İki koca hafta boyunca bekledikten sonra Martin ona yazmıştı. Bir hafta sonra yeniden yazdı. Bir ayın sonunda editörü şahsen görmek için San Francisco'ya gitti. Ama süslü kapılarda nöbet tutan kızıl saçlı, genç bir çalışanın engellemesi yüzünden bu yüce kişiyle karşılaşamadı. Beşinci haftanın sonunda elyazması postayla ve hiçbir yorum yapılmaksızın ona geri geldi. Bir

reddetme yazısı, bir açıklama, hiçbir şey yoktu. Öteki büyük San Francisco gazetelerine gönderdiği yazılar da aynı biçimde geri gelmişti. Onları geri alınca bu kez Doğudaki dergilere yolladı, ama her zaman basılı bir reddetme yazısının eşliğinde ve daha hızlı olarak geri döndüler.

Kısa hikâyeler de benzer biçimde geri döndü. Hikâyeleri tekrar tekrar okudukça onları öylesine çok beğeniyordu ki bir gün bir gazetede elyazmalarının her zaman daktiloya çekilmesi gerektiğini okuyuncaya kadar geri çevrilmelerinin nedenini bir türlü anlayamadı. Bu her şeyi açıklıyordu. Elbette editörler öylesine çok meşgullerdi ki el yazılarını okumaya zaman ve çaba harcayamıyorlardı. Martin bir daktilo kiraladı ve tüm gününü bu makinede ustalaşmaya harcadı. Her gün kafasında kurduklarını daktiloyla yazıyordu ve eski elyazmalarını da kendisine geri gelir gelmez daktiloya çekti. Ardından daktiloyla yazılanlar da geri gelmeye başlayınca çok şaşırdı. Çene kemikleri daha köşeli, çenesi daha saldırgan bir görünüme büründü ve el yazmalarını yeni editörlere gönderdi.

Aklına kendi yazıları için kendisinin iyi bir yargıç olmadığı düşüncesi geldi. Gertrude üzerinde denemeye karar verdi ve hikâyelerini yüksek sesle ona okudu. Kadının gözleri parladı ve konuşurken ona gururla baktı:

"Muazzam değil mi, böyle şeyler yazıyor olman."

"Evet, evet" diye sabırsızlıkla sordu. "Ama ya hikâye... Onu nasıl buldun?"

"Muazzam" oldu cevap. "Muazzam ve çok heyecan verici. Çok heyecanlandım."

Kadının kafasının berrak olmadığını görüyordu. İyi huylu yüzünde derin bir şaşkınlık vardı. Martin bu nedenle bekledi.

"Ama söylesene Mart," dedi kadın uzun bir sessizlikten sonra, "sonu nasıl bitti? Öyle tumturaklı konuşan adam sonunda kızı ele geçirdi mi?"

Martin sanatsal biçimde açıkça anlattığını düşündüğü sonu ona açıkladıktan sonra, kadın şunu söyledi:

"Benim de bilmek istediğim buydu. Neden hikâyede böyle yazmadın?"

Gertrude'a çok sayıda hikâye okuduktan sonra Martin, onun mutlu sonları sevdiğini öğrenmişti.

"Bu hikâye mükemmel," diye açıkladı yorgun bir iç çekişle çamaşır leğeninden doğrulup alnındaki terleri, üzerinden buharlar çıkan kızarmış eliyle silerken; "ama beni üzdü. Ağlamak istiyorum. Dünyada zaten üzücü çok şey var. Mutlu şeyleri düşünmek beni mutlu ediyor. Şimdi eğer o adam kızla evlenmiş olsaydı ve... Kusura bakmıyorsun değil mi Mart?" diye sordu endişeyle. "Belki de çok yorgun olduğum için böyle hissediyorumdur. Ama hikâye yine de muazzam olmuş, çok muazzam. Bunu nereye satacaksın?"

"O başka bir iş" diye güldü Martin.

"Ama eğer satabilseydin, sence ne kadar para verirlerdi?"

"Eh, yüz dolar. Geçerli fiyatlara göre en azından yüz dolar."

"Aman Tanrım! Umarım satarsın!"

"Kolay para, ha?" Sonra gururla ekledi: "Bunu iki günde yazdım. Yani günde elli dolar eder."

Hikâyelerini Ruth'a okumak için yanıp tutuşuyor, ama buna bir türlü cesaret edemiyordu. Bazıları basılıncaya kadar beklemeye karar vermişti, o zaman Ruth onun ne için çalıştığını anlayacaktı. Bu arada çalışmaya devam etti. Hiçbir macera onu düşünce dünyasındaki bu şaşırtıcı keşiflerden daha güçlü biçimde kendine çekmemişti. Fizik ve kimya ders kitapları satın aldı, cebirin yanı sıra problem çözmeye ve ispatlar yapmaya başladı. Laboratuvar kanıtlarına güvendi ve keskin görüş gücü, onun kimyasal tepkimeleri ortalama bir öğrencinin onları laboratuvarda görüp anlamasından daha iyi anlamasını sağladı. Varlıkların doğasına dair ipuçlarından çok etkilenerek kitapların zor sayfaları arasında dolaştı. Şimdiye dek dünyayı dünya olarak kabul etmişti; ama artık bunun örgütlenişini, madde ve kuvvetin rollerini ve karşı rollerini kavrıyordu. Tanıdık konularda açıklamalar kendiliğinden aklına geliyordu. Kaldıraçlar ve makaralar onu büyüledi ve kafası geriye giderek denizdeki el merdanelerine, makaralara ve palangalara gitti. Üzerinde yol olmayan okyanuslarda gemilerin rotalarından sapmadan gidebilmelerini sağlayan gemicilik kuramını şimdi açıkça anlayabiliyordu. Fırtına, yağmur ve gelgitin gizemi açığa çıkmıştı; alize rüzgârlarının varlık nedenlerini öğrendiğinde kuzeydoğu alizeleri üzerine yazdığı yazıyı çok erken yazıp yazmadığını düşünmeye başladı. Ne olursa olsun bu yazıyı şimdi daha iyi yazabileceğini biliyordu. Bir öğleden sonra Arthur'la birlikte California Üniversitesine gitti ve soluğu kesilmiş, neredeyse dinsel bir huşu duyarak laboratuvarları dolaştı, deneyleri seyretti, sınıfta ders veren bir fizik profesörünü dinledi.

Ama yazı yazmayı savsaklamadı. Kaleminden bir kısa hikâyeler ırmağı aktı, bunları dergilerden gördüğü türden kolay şiirlere dönüştürmeye kalkıştı. Kendini kaybedip bütün bir trajediyi uyaksız şiirle yazarak iki haftasını harcadı. Bu yazdığının yarım düzine dergi tarafından hemen reddedilmesi onu hayretler içinde bıraktı. Sonra Henley'i keşfetti ve onun "Hastane Karalamaları"nı örnek alarak bir dizi deniz şiiri yazdı. Bunlar ışık ve renk, romantizm ve macera dolu yalın şiirlerdi. Bunlara "Deniz Lirikleri" adını verdi ve şimdiye dek yaptığı en iyi çalışma olduklarına karar verdi. Bunlar otuz taneydi ve ortalama başarılı bir yazarın bir haftalık çalışmasına eşdeğer bir günlük hikâye çalışmasını yaptıktan sonra her gün bir tane yazarak onları bir ayda tamamlamıştı. Çok çalışmak onun için çok önemli değildi. Bu yorgunluk değildi. O konuşmayı öğreniyor; dilsiz dudaklarının arkasında yıllarca hapsedilmiş olan bütün güzellik ve harikalar şimdi canlı bir sel gibi vahşice dışarı akıyordu.

"Deniz Lirikleri"ni hiç kimseye, editörlere bile göstermedi. Editörlere güvenini yitirmişti. Ama "Lirikler"i onlara göstermemesinin nedeni duyduğu bu güvensizlik değildi. Bu şiirler onun için öylesine güzeldi ki yazdıklarını, ona okumaya cesaret edebileceği uzak ve güzel bir günde Ruth'la paylaşmak için saklıyordu. O güne kadar yüksek sesle okuyarak, ezberleyene kadar tekrar tekrar gözden geçirerek onları kendisine sakladı.

Uyanık olduğu saatlerin her anını yaşayarak geçiriyor, uykusunda da yaşamayı sürdürüyordu. Bu beş saatlik uyku boyunca onun kendine özgü kafası

başkaldırarak günün olaylarıyla düşüncelerini birleştirip garip ve inanılmaz mucizelere dönüştürüyordu. Gerçekte hiç dinlenmiyordu; daha zayıf bir beden ya da daha az güçlü bir beyin tükenerek genel bir çöküntüyle yıkılırdı. Şimdi öğleden sonraları Ruth'u arayışları seyrekleşmişti, çünkü onun diplomasını alıp üniversiteyi bitireceği haziran ayı yaklaşıyordu. Üniversite mezunu! Bunu düşündüğü zaman Ruth izleyemeyeceği bir hızla ondan uzaklaşıyormuş gibi geliyordu Martin'e.

Ruth haftada bir gün öğleden sonrasını ona ayırmıştı. Geç saatte giderek genellikle akşam yemeğine ve sonra da müzik dinlemeye kalıyordu. Bunlar onun yaşamının en önemli günleriydi. Ruth'un evinin, kendi içinde yaşadığı ortama böylesine zıt olan atmosferi ve kıza bu katıksız yakınlığı her seferinde onun yükseklere tırmanma kararlılığını daha da pekiştiriyordu. İçindeki güzelliğe ve yaratmaya olan acılı isteğe karşın, bütün çabaları Ruth içindi. Her şeyden önce ve her zaman o bir âşıktı. Diğer bütün her şey aşktan sonra geliyordu. Düşünce dünyasındaki macerasından daha büyüğü, onun bu aşk macerasıydı. Dünyanın kendisi karşı konulmaz bir gücün etkisine uygun olarak bir arada duran atomlar ya da moleküllerden oluşması nedeniyle hayret verici değildi. Dünyayı hayranlık verici yapan şey Ruth'un da bu dünyada yaşıyor olmasıydı. Bu kız onun şimdiye kadar bildiği, düşlediği ya da tahmin ettiği her şeyden çok daha hayranlık vericiydi.

Ama Ruth'un uzaklığı genç adamın üzerinde yıkıcı bir etki yapıyordu. Ruth ondan öylesine uzaktı ki ona

nasıl yaklaşacağını bilmiyordu. Kendi sınıfından kızlar ve kadınlarla başarılı olmuştu, ama onlardan herhangi birini sevmemişti; Ruth'uysa seviyordu, üstelik de kız yalnızca başka bir sınıftan olmakla kalmıyor, Ruth'a olan aşkı kızı bütün sınıfların üzerine yükseltiyordu. O her şeyden apayrı bir varlıktı. Öylesine ayrıydı ki bir sevgili olarak ona nasıl yakınlaşacağını bilmiyordu. Evet doğruydu, bilgiyi ve dili edindikçe, ona daha çok yaklaşıyor, onun dilinden konuşuyor, ortak düşünceler ve zevkler keşfediyordu; ama bunlar bir âşık olarak onun özlemini dindirmiyordu. Bir âşığın hayal gücüyle Ruth'u kutsallaştırmıştı, tensel olarak herhangi bir yakınlık kuramayacağı kadar çok kutsallaştırmış, çok ruhsallaştırmıştı. Ruth'u kendisinden uzağa iten ve onu kendisi için ulaşılması olanaksız kılan şey aslında onun kendi aşkıydı. Aşkın arzusuna ulaşmasını engelleyen şey yine aşkın kendisiydi.

Sonra bir gün, aralarındaki uçurum hiçbir uyarı olmaksızın, bir an için kapandı ve bundan sonrasında uçurum varlığını sürdürdüyse bile artık daha dardı. Birlikte kiraz yiyorlardı – büyük, etli, koyu kırmızı, şarap renginde suyu olan kirazlar. Daha sonra kız ona yüksek sesle "Prenses"i okurken Martin dudaklarındaki kiraz lekelerini fark etti. O anda Ruth'un kutsallığı zedelendi. O da topraktandı eninde sonunda, salt topraktan, o da Martin'in toprağının ya da başka herhangi birinin toprağının bağımlı olduğu toprak yasalarına bağımlıydı. Onun dudakları da kendisininkiler gibi ettendi, kiraz tıpkı kendi dudakları gibi onun dudaklarını da lekeliyordu. Eğer dudakları için bu böyleyse, o zaman bütünü için de böyleydi. O bir

kadındı, tümüyle bir kadındı, tıpkı diğer kadınlar gibi. Bu düşünce kafasında birdenbire doğmuştu. Bu onu şaşkına çeviren bir keşifti. Sanki güneşin gökyüzünden düştüğünü ya da tapınılan bir saflığın kirletildiğini görmüş gibiydi.

Daha sonra bunun önemini anladığında yüreği çarpmaya ve onu başka dünyalardan gelen bir ruh olmayan, ama bir kirazın dudaklarını lekeleyebildiği bir kadın olan bu kadına karşı âşık gibi davranması için zorlamaya başladı. Düşüncesinin küstahlığı karşısında titredi; ama bütün ruhu şarkı söylüyor ve mantığı bir zafer şarkısıyla ona haklı olduğu konusunda güvence veriyordu. Ondaki bu değişiklikten bir şey kıza ulaşmış olmalıydı ki Ruth okumaya ara verdi, başını kaldırıp ona baktı ve gülümsedi. Martin'in gözleri onun mavi gözlerinden dudaklarına kaydı ve lekenin görünüşü genç adamı çılgına çevirdi. Kolları o eski pervasız günlerinde olduğu gibi az kalsın uzanıp kızı saracaktı. Ruth ona doğru eğilmiş gibiydi ve bütün iradesini kullanıp kendini zor kontrol etti.

"Tek bir sözcüğü bile dinlemiyordun" dedi kız somurtarak.

Sonra onun şaşkınlığından zevk alarak Martin'e güldü. Martin kızın samimi gözlerine baktı ve onun neler hissettiği konusunda hiçbir şey anlamadığını görerek utandı. Gerçekten de düşüncelerinde çok ileri gitmeye cüret etmişti. Tanıdığı kadınların arasında kafasından geçenleri tahmin edemeyecek hiçbir kadın yoktu, Ruth dışında. Ruth da tahmin etmemişti. Farklılık buradaydı. O farklıydı. Kendi kabalığından utanmış, kızın masumluğundan derinden etkilenmişti.

Şimdi ona yine uçurumun öteki yanından bakıyordu. Köprü yıkılmıştı.

Ama yine de bu olay onu kızın yakınına getirmişti. Olayın anısı silinmedi ve kendini en yıkılmış hissettiği zamanlarda istekle bu olayın üzerinde yoğunlaştı. Aralarındaki uçurum bir daha hiç o kadar geniş olmadı. Martin bir edebiyat fakültesi diplomasından ya da bir düzine diplomadan çok daha büyük bir uzaklığı aşmıştı. Ruth hiçbir zaman düşleyemediği kadar saftı, bu doğruydu, ama kirazlar onun da dudaklarını lekelemişti. O da evrenin yasalarına, tıpkı Martin gibi karşı konulmaz bir biçimde bağımlıydı. Yaşamak için yemek yemek zorundaydı ve ayakları ıslandığında üşütüyordu. Ama konu bu değildi. Eğer acıkabiliyor, susayabiliyor, üşüyebiliyor, sıcaklığı hissedebiliyorsa o zaman aşkı da hissedebilirdi, yani bir erkeğe aşkı. Eh, Martin de bir erkekti ve neden o erkek Martin olmasındı? "Başarmak bana bağlı," diye ateşli ateşli mırıldandı. "*O* erkek ben olacağım. Kendimi *o* erkek yapacağım. Başaracağım."

XII

Bir akşam erken saatlerde, Martin beyninin içinden yükselen ateş ve buğularla sürüklenip gelen düşüncelerini ve güzelliği tümüyle çarpıtan bir soneyle uğraşırken telefona çağırıldı.

"Bir hanımefendinin sesi, zarif bir hanımefendinin," diye sırıtıyordu Bay Higginbotham onu çağırırken.

Martin odanın köşesindeki telefona gitti ve Ruth'un sesini duyunca içini bir sıcak dalgasının kapladığını hissetti.

Soneyle boğuşurken onun varlığını unutmuştu ve sesini duyduğunda olan aşkı, ansızın esen bir rüzgâr gibi genç adama güçlü bir darbe indirdi. Ah nasıl da güzel bir sesti! Hassas ve tatlı, tıpkı uzaklardan gelen müzik sesi gibi ya da daha iyisi gümüş bir çan gibi mükemmel bir tonda ve kristal saflığındaydı. Hiçbir kadının böyle bir sesi olamazdı. Sesinde göksel bir şey vardı ve başka dünyalardan geliyordu. Bay

Higginbotham'ın araştıran gözlerinin üzerine dikili olduğunu bildiği için kendini denetliyorduysa da öylesine kendinden geçmişti ki bu sesin ne söylediğini güçlükle duyabildi.

Ruth'un söylemek istediği çok fazla bir şey yoktu; yalnızca o akşam Norman onu bir konferansa götürecekmiş, ama Norman'ın başı ağrıyormuş; Ruth çok büyük hayal kırıklığına uğramış; biletler de hazırmış; eğer başka bir işi yoksa Martin onu götürmek iyiliğinde bulunur muymuş?

Götürebilir miymiş! Sesindeki hevesi bastırmak için mücadele etti. Bu olağanüstü bir şeydi. Onu şimdiye dek her zaman evinde görmüştü ve birlikte bir yerlere gitmelerini istemeye hiç cesaret edememişti. Daha onunla telefonda konuşurken, durup dururken içinde onun uğruna ölmek için çok güçlü bir istek hissetti. Fırıl fırıl dönen beyninde kahramanca fedakârlık düşleri şekillenip dağılıyordu. Onu öylesine çok, öylesine müthiş ve öylesine umutsuzca seviyordu ki... Ruth'un onunla dışarı çıkacağı, onunla, Martin Eden'le konferansa gideceği o delicesine mutluluk anında kız onun üstünde süzülüyor, Martin'in o anda kız için ölmekten başka yapabileceği bir şey kalmamış gibi görünüyordu. Ona hissettiği inanılmaz güçlü ve yüce duyguları ifade edebilmesinin en uygun yolu buydu. Bu, tüm sevenlerin hissettiği gerçek aşkın yücelmiş feragat duygusuydu ve Martin'e burada, telefon başında hissettiği ihtişam ve ateşin kasırgasında gelmişti. Onun için ölmenin yaşamak ve doyasıya sevmek anlamına geldiğini hissediyordu. Martin yalnızca yirmi bir yaşındaydı ve daha önce hiç âşık olmamıştı.

Telefonu yerine koyarken eli titriyordu, içini altüst eden duygulardan dolayı kendini güçsüz hissediyordu. Gözleri bir meleğinkiler gibi parlıyordu. Yüzü yücelmiş, yeryüzünün süprüntülerinden tamamen arınmıştı, tertemiz ve kutsaldı.

"Dışarda randevun var ha?" diye tısladı enişte. "Bunun ne anlama geldiğini bilirsin. Sonunda karakola düşeceksin."

Ama Martin bulunduğu yükseklikten aşağı inemedi. Dokundurmanın kabalığı bile onu yeryüzüne geri döndüremezdi. Öfke ve incinme onun aşağısındaydı. O muhteşem bir hayal görmüştü, bir Tanrı gibiydi ve bu solucan benzeri insan için yalnızca derin, korkunç bir acıma duyabilirdi. Ona bakmadı, bakışları adamın üzerinden geçmesine karşın onu görmedi ve bir rüyadaymış gibi odadan çıkıp giyinmeye gitti. Kendi odasına gidip kravatını bağlamaya başlayana dek kulaklarında çınlayıp duran bu rahatsız edici sesin farkına varmadı. Bu sesi nereden duyduğunu araştırınca, her nasılsa daha önce beynine girmeyen bu sesin, Bernard Higginbotham'ın son homurtusu olduğunu anladı.

Ruthların ön kapısı arkalarından kapanıp onunla birlikte merdivenlerden aşağı inerken Martin kafasının karmakarışık olduğunu fark etti. Onu bir konferansa götürmenin mutluluğu katışıksız bir mutluluk değildi. Nasıl davranması gerektiğini bilmiyordu. Onun sınıfından insanları sokaklarda, kadınlar erkeklerin kollarına girerken görmüştü. Ama sonra, yine, onları kol kola girmemiş olarak da görmüştü. Kol kola yalnızca akşamları mı girildiğini ve bunu ya-

panların yalnızca karı kocalar ve akrabalar mı olduğunu merak ediyordu.

Kaldırıma ulaşmadan hemen önce aklına Minnie geldi. Minnie her zaman bir etiket meraklısıydı. Onunla birlikte ikinci kez dışarı çıktıklarında, yolun iç tarafından yürüdüğü için onu azarlamış ve bir beyefendinin bir hanımla birlikte olduğunda her zaman dış taraftan yürümesi gerektiği kuralını ona söylemişti. Minnie, ne zaman yolun bir yanından ötekine geçseler, dış tarafa geçmesini hatırlatmak için topuklarına tekme atardı. Martin, onun bu görgü kuralını nereden öğrenmiş olduğunu ve bunun üst tabakalardan süzülüp gelen doğru bir kural olup olmadığını merak etti.

Kaldırıma ulaştıklarında bunu denemekten bir zarar gelmeyeceğine karar verdi ve Ruth'un arkasından dolanarak dış tarafta yerini aldı. Daha sonra bir başka sorun kendini gösterdi. Ruth'a kolunu uzatması gerekiyor muydu? Bütün yaşamı boyunca daha önce hiç kimseye kolunu uzatmamıştı. Tanıdığı kızlar hiçbir zaman bir erkeğin koluna girmezlerdi. Başlangıçta birçok kez yan yana serbestçe yürürler ve ondan sonra kollar bellere sarılır ve aydınlatılmamış sokaklarda başlar erkeğin omuzlarına yaslanırdı. Ama şimdi durum başkaydı. Ruth o türden bir kız değildi. Martin'in başka bir şey yapması gerekiyordu.

Ruth'un yanındaki kolunu kıvırdı; ama gizli bir deneyişle, davetkâr olmayan, dikkat etmeden olmuş da sanki o şekilde yürümeye alışıkmış gibi çok hafifçe kıvırdı. Sonra harika bir şey oldu. Kızın elini kolunda hissetti. Bu dokunuşla içinde nefis heyecan ürpertileri

koşuştu ve bir an için katı toprağı terk etmiş, onunla birlikte bulutların arasında uçtuğunu hissetti. Ama çok geçmeden, yeni bir sorunla kafası karışmış halde geri geldi. Sokağın karşısına geçiyorlardı. Bu durumda iç tarafta kalmıştı. Dış tarafta olması gerekiyordu. Bu durumda kızın kolunu bırakıp öteki yanına mı geçmesi gerekecekti? Ve eğer bunu yaparsa, gelecek sefer de aynı manevrayı yapması mı gerekecekti? Ya sonraki sefer? Yanlış bir şey vardı ve bu konuda acele etmemeye, budala rolünü oynamaya karar verdi. Yine de vardığı sonuç ona doyurucu gelmemişti. Kendini yolun iç tarafında bulunca hızlı hızlı ve heyecanla konuşuyor, sanki anlattıklarına kendini kaptırdığı için ne tarafta yürüdüğünü fark etmiyormuş gibi yapıyordu. Öyle ki yerini değiştirmemekle hata yaptıysa, dikkatsizliğinin nedeni coşkusuymuş gibi görünecekti.

Broadway'i geçtikleri sırada yeni bir sorunla yüz yüze geldi. Elektrik ışıklarının aydınlığında Lizzie Connolly ve onun kıkırdayan arkadaşını gördü. Yalnızca bir an için duraksadı, sonra eli havaya kalktı ve şapkasını çıkardı. Kendi türüne karşı sadakatsiz olamazdı ve şapkanın çıkarılması Lizzie Connolly'nin kendisinden öte bir şey içindi. Kız başını sallayıp cesaretle ona baktı. Ruth'unkiler gibi yumuşak ve tatlı gözler değildi bunlar, güzel ve keskin bakışlı gözlerdi. Sonra bakışları ondan Ruth'a kaydı ve onun yüzünü, giysilerini, konumunu inceledi. Martin, Ruth'un da bir güvercininki gibi yumuşak ve çekingen gözlerle kıza baktığının farkındaydı; ama ucuz şıklığı ve o sıralar bütün işçi kızların giydiği türden garip şapkanın altındaki işçi kızı gören bakışlarından bir telaş geldi geçti.

"Ne güzel bir kız!" dedi Ruth bir an sonra.

Martin o anda ona dua edebilirdi, ama bunun yerine şöyle dedi:

"Bilmem. Sanırım tümüyle kişisel beğeni sorunu bu, ama bana özellikle güzelmiş gibi gelmiyor."

"Neden, onunki kadar düzgün yüz hatları on bin kadından birinde bile bulunmaz. Çok çarpıcı. Yüzü işlemeli akik gibi düzgün. Gözleri de çok güzel."

"Öyle mi düşünüyorsun?" diye sordu Martin dalgınca. Çünkü onun için dünyada tek bir güzel kadın vardı, o da yanındaydı, üstelik eli de kolundaydı.

"Öyle mi düşünüyorum? Eğer bu kızın güzel giyinme şansı olsaydı, Bay Eden ve ona nasıl yürüyeceği öğretilmiş olsaydı senin ve tüm erkeklerin başını döndürürdü."

"Ona nasıl konuşulacağının da öğretilmesi gerekirdi" diye yorumladı Martin. "Yoksa erkeklerin çoğu ne dediğini anlamazdı. Eminim seninle alıştığı biçimde konuşsa söylediklerinin dörtte birini bile anlayamazdın."

"Saçmalık! Kendi görüşünü kabul ettirmek istediğin zaman sen de Arthur kadar kötü oluyorsun."

"Benimle ilk karşılaştığında nasıl konuştuğumu unutuyorsun. O günden bu yana yeni bir dil öğrendim. Ondan önce şu kızların konuştuğu gibi konuşuyordum. Ben şimdi sana o kızın dilini anlayamayacağını açıklayabilecek kadar yeterli biçimde, kendimi senin dilinle anlatabiliyorum. Bir de o kız neden öyle yürüyor biliyor musun? Daha önce böyle şeyler üzerinde düşünmememe karşın, şimdi bunları düşünüyor ve anlamaya başlıyorum, hem de çok."

"Peki neden öyle yürüyor?"

"Yıllarca, uzun saatler boyunca makinelerin başında çalıştığı için. İnsan bedeni gençken çok esnektir ve ağır işler, işin doğasına göre bu bedeni camcı macunu gibi şekillendirir. Ben sokakta karşılaştığım birçok işçinin işini bir bakışta söyleyebilirim. Bana bak. Neden böyle yalpalaya yalpalaya yürüyorum biliyor musun? Denizde geçirdiğim yıllar yüzünden. Eğer aynı yılları genç ve esnek bedenimle sığır gütmekle geçirseydim, şimdi yalpalaya yalpalaya yürüyor olmazdım, ama çarpık bacaklarım olurdu. O kız için de aynı şey geçerli. O sert diye niteleyebileceğim gözlerini fark etmişsindir. Onu kimse kollamamış. Her zaman kendi başının çaresine bakmak zorunda kalmış ve bir genç kız kendi başının çaresine bakıp aynı zamanda gözlerini de yumuşak ve tatlı olarak koruyamaz, seninkiler gibi örneğin."

"Sanırım haklısın" dedi Ruth alçak sesle. "Ne kötü. Öylesine güzel bir kız ki."

Martin Ruth'a baktı ve gözlerinin acımayla parladığını gördü; sonra onu sevdiğini hatırladı ve onu koluna alıp konferansa götürmesine izin veren talihine hayret edip kendisini kaybetti.

Kimsin sen, Martin Eden, diye sordu kendi kendisine, o gece odasına dönüp aynaya bakarken. Kendisine uzun uzun ve merakla baktı. Sen kimsin? Sen nesin? Nereye aitsin? Sen aslında Lizzie Connolly gibi kızlara aitsin. İşçi yığınlarına, aşağılık, sefil ve çirkin yerlere aitsin. Öküzlere ve köle gibi çalıştırılanlara, leş kokularına bürünmüş pis çevrelere aitsin. Şimdi orada bayat sebzeler var. Şu patatesler çürüyor. Kokla

onları, kahrolasıca, kokla onları. Sen yine de kitapları açmaya, güzel müzik dinlemeye, güzel tabloları sevmeyi öğrenmeye, iyi İngilizce konuşmaya, senin kendi türünden kimsenin düşünmediği düşünceleri düşünmeye, kendini öküzlerden ve Lizzie Connolly'lerden koparıp ayırmaya ve kendinden milyonlarca kilometre uzakta, yıldızlarda yaşayan solgun bir kadın ruhunu sevmeye cesaret ediyorsun! Kimsin sen? Ve nesin sen? Kahrolasıca! Peki başarabilecek misin?

Yumruğunu aynadaki görüntüsüne salladı ve gözlerini kocaman açarak bir süre hayal kurmak üzere yatağının kenarına oturdu. Sonra defterini ve cebir kitabını çıkarıp ikinci dereceden denklemler arasında kendini kaybetti. Bu sırada saatler geçti, yıldızlar donuklaştı ve şafağın kül rengi ışıkları penceresine vurdu.

XIII

Genç adamın büyük keşfinin sorumlusu, sıcak öğleden sonraları Belediye Parkında nutuk atan bir avuç konuşkan sosyalist ve işçi sınıfı filozofuydu. Ayda bir ya da iki kez, kütüphaneye gitmek için bisikletiyle parktan geçerken, Martin bisikletinden inip tartışmaları dinliyor ve her seferinde isteksiz bir biçimde kendini oradan koparıp ayırıyordu. Tartışmanın düzeyi, Bay Morse'un masasındakinden çok aşağıdaydı. Adamlar ciddi ve saygın değillerdi. Kolayca öfkelenip birbirlerine isimleriyle sesleniyorlardı; lanet ve açık saçık imalar sık sık dudaklarındaydı. Bir ya da iki kez yumruklaştıklarını görmüştü ve yine de, nedenini bilmiyordu ama bu adamların düşündüklerinde yaşamsal önem taşıyan bir şeyler varmış gibi görünüyordu. Onların yaptıkları sözcük oyunları, onun zekâsını Bay Morse'un ölçülü ve sessiz tutuculuğundan daha fazla uyarıyordu. İngilizceyi katleden, ellerini kollarını çılgınca sallayan ve birbirlerinin düşünceleriyle il-

kel bir öfke içinde savaşan bu adamlar her nasılsa ona Bay Morse ve dostu Bay Butler'dan çok daha canlı görünüyordu.

Martin parkta birçok kez Herbert Spencer'dan alıntı yapıldığını duymuştu, ama bir öğleden sonra Spencer'ın bir müridi ortaya çıktı; bu adam, gömleğinin olmadığını göstermemek için kirli ceketini gırtlağına kadar sıkıca düğmelemiş olan kılıksız bir serseriydi. Pek çok sigaranın içilip pek çok tütünün çiğnenip tükürüldüğü bu büyük savaşta, serseri konumunu başarıyla korudu. Sosyalist bir işçi yine de sonunda, "'Bilinmeyen'den başka tanrı yoktur ve onun peygamberi de Herbert Spencer'dır" diyerek hakaretle dudak büktüğünde bile. Martin tartışmanın hangi konuda olduğunu bile anlamamıştı, ama bisikletiyle kütüphaneye giderken beraberinde Herbert Spencer hakkında yeni doğmuş bir ilgiyi de götürdü. Serseri sık sık *İlk Prensipler*'den söz ettiği için Martin kütüphaneden bu kitabı aldı.

Böylece büyük keşif başladı. Daha önce Spencer'ı okumayı bir kez daha denemişti, ama başlangıç için *Psikolojinin İlkeleri*'ni seçmiş olduğundan, Madam Blavatsky'deki başarısızlığı kadar sefilce başarısız olmuştu. Kitabı anlamamış ve okumadan geri vermişti. Ama bu akşam, cebir ve fizikten ve bir sone yazmaya giriştikten sonra yatağına girip *İlk Prensipler*'i açtı. Sabah olduğunda hâlâ okuyordu. Uyuması imkânsızdı. O gün yazı da yazmadı. Bedeni yoruluncaya kadar yatağın üzerinde yattı, sert zeminde sırtüstü uzanarak okumayı denediği için, kitabı havaya kaldırmıştı ve bir o yanına bir bu yanına dönüyordu. O akşam uyudu

ve ertesi sabah yazdı. Sonra kitap onu yeniden kışkırttı, her şeyi unutarak ve o öğleden sonranın Ruth'un ona ayırdığı öğleden sonra olduğunu bile unutarak bütün öğleden sonra okudu. Çevresindeki dünyanın ilk farkına varması, Bernard Higginbotham'ın kapıyı hızla açıp Martin'in onların bir lokanta mı işlettiğini sandığını sormasıyla oldu.

Martin Eden'in yaşamının bütün günlerini merak duygusu yönetmişti. Bilmek istiyordu ve genç adamı dünyanın dört bir yanında maceralara atılmaya yönlendiren de bu arzusu olmuştu. Ama şimdi Spencer'dan, bugüne dek hiç bilmediği ve sonsuza dek gemilerle gezip dolaşmaya devam etse bile bilemeyeceği şeyi öğreniyordu. O yalnızca birbirinden kopuk olayları gözlemleyerek, olgu parçacıklarını birleştirerek, yüzeysel küçük genellemeler yaparak nesnelerin yüzeyinde dolaşmıştı. Şansın ve kaprisin düzensiz ve keyfince davranan dünyasında bütün her şey tümüyle bağlantısızdı. Kuşların uçuş düzeneklerini seyretmiş ve bunun hakkında akıl yürütmüştü; ama uçan organik düzenekler olarak kuşların gelişim sürecini açıklamayı denemek aklına bile gelmemişti. Böyle bir gelişim sürecinin olabileceğini hiç düşünmemişti. Kuşların oluşması düşünülemezdi. Her zaman var olmuşlardı. Var olmuşlardı işte.

Kuşlar konusunda böyle olduğu gibi, her şeyde de böyle olmuştu. Felsefeye girme konusunda yaptığı cahilce ve hazırlıksız girişimler verimsiz olmuştu. Kant'ın ortaçağ metafiziği ona hiçbir şeyin anahtarını vermemiş, yalnızca kendi akıl gücünden kuşkuya düşmesini sağlamıştı. Benzer biçimde, evrimi incele-

me girişimi Romanes'in çok teknik bir kitabıyla sınırlı kalmıştı. Hiçbir şey anlamamıştı, edindiği tek fikir evrimin kupkuru bir kuram olduğu ve bir sürü küçük adamın muazzam ve anlaşılmaz bir sözcük dağarcığına sahip olduğu olmuştu. Oysa şimdi öğreniyordu ki, evrim sadece bir kuram değil, artık kabul edilmiş bir gelişme süreciydi. Bilim adamları şimdi bu konuda anlaşmazlık içinde değillerdi, aralarındaki tek ayrılık evrimin yöntemleri konusundaydı.

Spencer diye bir adam karşısına çıkıyor, her şeyi birliğe indirgeyerek, mutlak gerçeklikleri inceden inceye işleyerek bütün bilgiyi onun için organize ediyor ve onun şaşkın bakışlarının karşısına denizcilerin yapıp cam şişeler içine koydukları gemi modelleri kadar somut olarak kavranan bir evren seriyordu. Bu evrende kaprislere ve rastlantılara yer yoktu. Her şey yasaydı. Kuşun uçuşu yasaya boyun eğerek oluyordu ve mayalanan balçık aynı yasaya boyun eğerek kıvrılıp bükülüyor, bacaklar ve kanatlar takıp kuşlara dönüşüyordu.

Martin entelektüel yaşamında adım adım yükselmişti ve burada şimdiye dek ulaştığının da yükseğindeydi. Bütün gizli şeyler gizemlerini açığa seriyordu. Anladığı şeylerden sarhoş olmuştu. Geceleyin, uykudayken, muazzam bir karabasanda tanrılarla birlikte yaşıyordu; ve uyanıkken, gündüzleri dalgın bir bakışla yeni keşfetmiş olduğu dünyaya bakarak uyurgezer gibi geziniyordu. Masada önemsiz ve bayağı şeyler üzerine yapılan konuşmaları duymuyordu, istekli kafası önündeki her şeyin nedenlerini ve etkilerini araştırıp buluyor ve izliyordu. Tabaktaki ette parlayan güneşi görüyor, onun enerjisini geçirdiği bütün dönü-

şümlerin içinde geriye, yüz milyon kilometre uzaktaki kaynağına doğru izliyordu; ya da onun enerjisini ileriye doğru, eti kesmesini sağlayan kollarındaki kasların hareketlerine, eti kesmesini kaslarına bildiren beynine kadar izleyerek bir iç gözlemle aynı güneşin beyninde parıldadığını görüyordu. Bu aydınlıkla kendinden geçmişti; ne Jim'in "Tımarhane" diye fısıldadığını duyuyor, ne kız kardeşinin yüzündeki endişeyi görüyor, ne de Bernard Higginbotham'ın parmaklarıyla kayınbiraderinin kafasında tekerlekler döndüğünü ima eder gibi işaretler yaptığına dikkat ediyordu.

Bir bakıma Martin'i en derinden etkileyen şey, bilginin karşılıklı ilişkisiydi; bütün bilginin. Her zaman şeyleri bilmeye meraklı olmuştu ve bilgi olarak ne edinmişse beyninin birbirinden ayrı bellek bölümlerinde depolamıştı. Böylece denizcilik konusunda muazzam bir depo edinmişti. Kadınlar konusunda da oldukça büyük bir deposu vardı. Ama bu iki konu birbiriyle ilişkisizdi. Bu iki bellek bölümü arasında bir bağlantı yoktu. Bu bilgilerin dokusunda, isterik bir kadınla fırtınaya tutulmuş bir yelkenli arasında herhangi bir bağlantı olabileceği düşüncesi, onun için gülünç ve olanaksızdı. Oysa şimdi Herbert Spencer ona bunun yalnızca gülünç olmadığını değil, ama arada bir bağlantı olmamasının olanaksızlığını göstermişti. Her şey, uzayın boşluğundaki en uzak yıldızdan, birinin ayağının altındaki kum tanesinin sayısız atomlarına kadar diğer her şeyle ilişkiliydi. Bu yeni kavram Martin'i sürekli olarak şaşkınlığa düşürüyor ve genç adam kendisini hiç durmadan, güneşin altındaki ve güneşin öte yanındaki şeyler arasındaki ilişkilerin izi-

ni sürerken buluyordu. En bağdaşmaz şeylerin listelerini yapıyor ve bunlar arasında yakınlıklar kurmayı başarana kadar mutsuz oluyordu: Aşk, şiir, deprem, ateş, çıngıraklı yılanlar, gökkuşakları, değerli taşlar, canavarlıklar, günbatımları, aslanların kükremeleri, yanıcı gazlar, yamyamlık, güzellik, cinayet, sevgililer, kaldıraçlar ve tütün arasındaki yakınlıklar. Böylece evreni birleştiriyor ve ellerinde havaya kaldırarak ona bakıyordu ya da ara sokaklarında, patikalarında ve cangıllarında dolaşıyordu; bilinmeyen bir amacın peşindeki ve çevresindeki gizemlerden korkmuş, dehşet içindeki bir gezgin olarak değil elbette; ama gözlemleyerek, haritasını çıkararak ve bilinecek her şeyle tanışarak yapıyordu bunu. Daha çok öğrendikçe de evrene, yaşama ve tüm bunların ortasındaki kendi yaşamına daha da tutkuyla hayran oluyordu.

"Seni ahmak!" diye bağırdı aynadaki görüntüsüne. "Yazmak istedin, yazmayı denedin ve hakkında yazacak hiçbir şeyin yoktu. Senin içinde ne vardı? Kimi çocuksu düşünceler, yarı olgun birkaç düşünce, birçok hazmedilmemiş güzellik, kocaman bir cehalet karanlığı, taşana kadar sevgiyle dolmuş bir yürek, aşkın kadar büyük ve cehaletin kadar boş bir tutku. Ve sen yazmak istedin! Oysa sen, henüz kendi içinde yazacak bir şeyler bulmaya başlamanın eşiğindesin. Sen güzelliği yaratmak istedin, ama güzelliğin doğası hakkında hiçbir şey bilmiyorken, bunu nasıl yapabilirdin? Yaşamın temel niteliği hakkında hiçbir şey bilmeden yaşam hakkında yazmak istedin. Dünya senin için bir Çin bilmecesiyken dünya ve varoluş planı üzerine yazmak istedin ve yazabileceğin tek şey var oluş planı üzerine hiçbir şey

bilmediğin olacaktı. Ama neşelen oğlum Martin. Yine de yazacaksın. Az, çok az şey biliyorsun ve daha fazlasını öğrenmek için doğru yoldasın. Bir gün, eğer şansın varsa, bilinebilecek her şeyi bilmeye çok yaklaşabilirsin. İşte o zaman yazacaksın."

Keşfinin kendisine sunduğu bütün sevinç ve coşkuyu onunla paylaşmak için, büyük keşfini Ruth'a götürdü. Ama o bu konuda pek de coşkulu görünmüyordu. Bir bakıma, bu konuda, kendi eğitimi sırasında haberdar görünerek konuyu zımnen kabul etti. Bu konu onu Martin'i etkilediği gibi derinden etkilememişti. Ve eğer bu konunun Ruth için, kendisi için olduğu gibi yeni ve taze olmadığını anlamasaydı çok şaşıracaktı. Onlar üzerinde herhangi bir yaşamsal etki yapmamış görünse de Arthur ve Norman'ın da evrime inandıklarını ve Spencer okumuş olduklarını öğrendi. Öte yandan gözlüklü, top saçlı Will Olney adındaki arkadaşları Spencer'a dudak büküyor ve "Bilinmeyenden başka tanrı yok ve Spencer da onun peygamberidir" özdeyişini tekrarlıyordu.

Ama Martin, onun Ruth'a âşık olmadığını keşfetmeye başladığı için Olney'in dudak bükmesini bağışlıyordu. Daha sonraları çok sayıda küçük olaydan, Olney'in Ruth'u sadece umursamadığını değil, ama ondan hiç hoşlanmadığını öğrenerek şaşkınlık içinde kaldı. Martin bunu anlayamıyordu. Bu olay, evrendeki diğer olaylarla ilişkisini kuramayacağı bir olaydı. Ama yine de Ruth'un inceliğini ve güzelliğini gerektiği gibi değerlendirmesini engelleyen doğasındaki büyük eksiklikten dolayı genç adama üzüldü. Pazar günleri bisikletleriyle tepelere tırmanıyorlardı ve Martin'in

Ruth ile Olney arasındaki silahlı ateşkesi gözlemlemek için bol bol fırsatı olmuştu. Olney, Norman ile birlik oluyor, Arthur ve Martin'i Ruth'la birlikte bırakıyordu; bunun için Martin ona müteşekkirdi.

Bu pazarlar Martin için büyük günlerdi; çok büyük günlerdi, çünkü Ruth ile birlikteydi; yine büyük günlerdi çünkü onu Ruth'un sınıfından genç erkeklerle eşit düzeye koyuyorlardı. Onların yaşadığı disiplinli uzun eğitim yıllarına karşın, kendisini kafa olarak onların eşiti görüyordu. Onlarla geçirdiği sohbet dolu saatler, üzerinde çok çalıştığı dilbilgisinin kullanımında çok iyi bir pratik oluyordu. Görgü kitaplarını okumayı bir yana bırakmış, onları gözlemleyerek doğru davranışları öğrenmeye karar vermişti. Kendini coşkuya kaptırdığı zamanlar dışında her zaman tetikteydi, davranışlarını dikkatle gözlüyor ve onların davranış inceliklerini, küçük kibarlıklarını öğreniyordu.

Spencer'ın çok az okunan bir yazar olması gerçeği bir süre Martin için büyük şaşkınlık kaynağı oldu. "Herbert Spencer," demişti kütüphanedeki görevli, "Ah, evet, büyük bir zekâ." Ama adam o büyük zekânın yazdıklarının içeriği konusunda herhangi bir şey bilir gibi görünmüyordu. Bir akşam yemekte, Bay Butler da oradayken, Martin konuşmayı Spencer'a getirdi. Bay Morse İngiliz felsefecisinin bilinemezciliğini acı bir biçimde suçladı, ama *İlk Prensipler*'i okumamış olduğunu itiraf etti; Bay Butler ise Spencer'ı okuyacak kadar sabrı olmadığını, ondan tek bir satır bile okumadığını ve onsuz da oldukça iyi yaşadığını bildirdi. Martin'in kafasında kuşkular belirdi ve eğer daha az güçlü bir birey olsaydı genel görüşü kabul-

lenir ve Spencer'dan vazgeçebilirdi. Ama Spencer'ın şeyler konusundaki açıklamalarını inandırıcı buluyordu; ve kendi kendine söylediği gibi, Spencer'dan vazgeçmek bir kaptanın pusulasını ve kronometresini denize atmasına eşdeğerdi. Böylece Martin, konuya kendi kendisine gittikçe daha çok hâkim olarak ve binlerce bağımsız yazarın onaylayan tanıklıklarına inanarak, evrim konusunda ciddi bir çalışmaya girişti. Daha çok çalıştıkça bilgi anlamında henüz keşfedilmemiş ne kadar çok alan olduğunu görüyordu ve günlerin yalnızca yirmi dört saat uzunluğunda olması, onun için kronik bir yakınma konusuydu artık.

Bir gün, günlerin böylesine kısa olması nedeniyle cebir ve geometriyi bırakmaya karar verdi. Trigonometriye hiç başlamamıştı bile. Sonra yalnızca fiziği alıkoyarak, çalışma listesinden kimyayı da çıkardı.

"Ben bir uzman değilim," dedi Ruth'a karşı kendisini savunurken. "Bir uzman olmaya da çalışmayacağım. Bir insanın tüm ömrünü verse bile onda birini öğrenemeyeceği birçok özel uzmanlık alanı var. Ben genel bir bilgi edinmeliyim. Uzmanların çalışmalarına ihtiyaç duyduğumda onların kitaplarına başvuracağım."

"Ama bu, bilgiye insanın kendinin sahip olmasıyla aynı şey değil" diye karşı çıktı kız.

"Ama sahip olmak gereksiz. Biz uzmanların çalışmalarından yararlanıyoruz. Onlar da bu iş için varlar. İçeri girerken baca temizleyicilerinin çalıştıklarını fark ettim. Onlar uzmandır ve işlerini bitirdiklerinde bacaların yapısı hakkında hiçbir şey bilmezken temiz bacaları kullanacaksın."

"Korkarım, bu abartılı bir benzetme oldu."

Ruth ona merakla bakıyordu; Martin onun bakışlarında ve tavrında bir ayıplama hissetti. Ama kendi söylediklerinin doğruluğuna inanıyordu.

"Genel konular üzerine yazan bütün düşünürler, dünyanın en büyük kafaları, aslında uzmanlara güveniyorlar. Herbert Spencer bunu yaptı. Binlerce araştırmacının bulguları üzerine genelleme yaptı. Tüm bunları kendi başına yapabilmesi için bin yaşam daha yaşaması gerekirdi. Darwin için de öyle. Çiçekçilerin ve sığır yetiştiricilerin öğrenmiş olduğu her şeyden yararlandı."

"Haklısın Martin," dedi Olney. "Sen neyin peşinde olduğunu biliyorsun. Ruth bilmiyor. Kendisi için bile neyin peşinde olduğunu bilmiyor."

"Evet, öyle," diye aceleyle devam etti Olney, Ruth'un karşı çıkmasını önleyerek. "Biliyorum, sen buna genel kültür diyorsun. Ama eğer genel kültür istiyorsan ne çalıştığın fark etmez. Fransızca çalışabilirsin, Almanca çalışabilirsin ya da her ikisini bırakıp Esperanto çalışabilirsin, sen yine de o genel kültür tonunu elde edersin. Aynı amaç için Yunanca ya da Latince de çalışabilirsin, hiçbir zaman işine yaramayacak olsalar bile. Yine de kültür olur. Biliyor musun, Ruth Sakson dilini çalışıp öğrenmişti, bundan iki yıl önce ve şimdi bundan tüm hatırladığı 'Yatıştırıcı yağmurlarıyla o tatlı nisan' sözlerini Sakson lehçesinde söyleyebilmek oldu. Böyle değil mi?

"Ama o sana yine de istediğin kültür tonunu verdi" diye kahkahalarla güldü, Ruth'u yine önleyerek. "Biliyorum. Biz aynı sınıftaydık."

"Ama sen kültürden sanki bir şeyin aracı olmalıymış gibi söz ediyorsun" diye haykırdı Ruth. Gözleri kıvılcımlar saçıyordu ve yanaklarında iki kırmızı benek belirmişti. "Kültürün kendisi bir amaçtır."

"Ama bu Martin'in istediği şey değil."

"Nereden biliyorsun?"

"Sen ne istiyorsun, Martin?" diye sordu Olney, dosdoğru ona dönerek.

Martin kendisini çok rahatsız hissetti, yalvaran gözlerle Ruth'a baktı.

"Evet, sen ne istiyorsun?" diye sordu Ruth. "Bu konuyu açığa kavuşturacak."

"Evet, elbette, kültür istiyorum" diye kekeledi Martin. "Güzelliği seviyorum ve kültür güzelliğin değerini daha derin ve daha iyi anlamamı sağlıyor."

Ruth başını sallayıp zafer dolu gözlerle baktı.

"Boş laf ve sen de bunu biliyorsun" oldu Olney'in yorumu. "Martin kariyer peşinde, kültür değil. Onun durumunda kültür kariyer konusunda bir araç sadece. Eğer kimyager olmak isteseydi kültür gereksiz olacaktı. Martin yazmak istiyor; ama bunu söylemeye korkuyor; çünkü o zaman seni haksız durumuna düşürmüş olacak."

"Peki Martin neden yazmak istiyor?" diye devam etti. "Çünkü para içinde yüzmüyor. Sen neden kafanı Sakson dili ve genel kültürle dolduruyorsun? Çünkü kendi yaşamını kazanmak zorunda değilsin. Bununla baban ilgileniyor. Sana elbiselerini ve başka her şeyi alıyor. Bizim eğitimimiz, seninki, benimki, Arthur'unki ve Norman'ınki ne işe yarar ki? Biz genel kültüre bulanmışız; ama babalarımız bugün iflas etse,

yarın öğretmenlik sınavlarında başarılı olacağımız bile kuşkulu. Senin yapabileceğin en iyi iş Ruth, bir taşra okulunda ya da yatılı bir kız okulunda müzik öğretmenliği yapmak olurdu."

"Peki sen ne yapmak zorunda kalırdın?" diye sordu kız.

"İşe yarar bir şey değil. Niteliksiz bir işçi olarak günde bir buçuk dolar kazanır, belki de öğretmen olarak Hanley'in özel okulunda çalışabilirdim. Belki diyorum, dikkatini çekerim, hafta sonunda da sırf yeteneksizliğim yüzünden kapı dışarı edilebilirdim."

Martin tartışmayı yakından izliyordu. Olney'in haklı olduğuna inanmasına karşın, Ruth'a karşı saygısızca davrandığı için ona içerliyordu. Konuşmaları dinlerken kafasında yeni bir aşk kavramı şekilleniyordu. Aklın aşkla hiçbir ilgisi yoktu. Sevdiği kadının doğru ya da yanlış akıl yürütmesi hiç fark etmiyordu. Aşk aklın üzerindeydi. Eğer Ruth onun bir kariyere gereksinimi olduğunu bütünüyle değerlendiremiyorsa, bu onu bir parçacık daha az sevilir yapmıyordu. O bütünüyle sevilebilirdi ve ne düşündüğünün sevilebilirliğiyle hiçbir ilgisi yoktu.

"Ne dedin?" diye cevapladı Martin, Olney'in düşünce zincirini koparan bir sorusunu.

"Umarım Latinceyle uğraşacak kadar ahmak olmazsın diyordum."

"Ama Latince kültürden daha fazla bir şey" diye araya girdi Ruth. "O bir araç."

"Peki, Latinceyle uğraşacak mısın?" diye ısrarla sordu Olney.

Martin çok zor durumda kalmıştı. Ruth'un heveste onun cevabını beklediğini görebiliyordu.

"Korkarım zamanım olmayacak" dedi sonunda. "İsterdim, ama zamanım olmayacak."

"Görüyorsun ya, Martin kültürün peşinde değil" diyerek coştu Olney. "O bir yerlere varmaya, bir şeyler yapmaya çalışıyor."

"Ah, ama Latince düşünce alıştırması demek. O düşünce disiplinidir. O disiplinli kafalar yaratır." Ruth, bir şey bekler gibi Martin'e bakıyordu, sanki onun yargısını değiştirmesini bekliyordu. "Biliyorsun, futbolcuların büyük maça çıkmadan önce antrenman yapmaları gerekir. Latince de bir düşünür için bunu yapar. Eğitir."

"Boş laf ve zırva! Bunlar bize çocukken söylenen şeyler. Ama o zaman bize söylemedikleri bir şey var. Onu daha sonra bulmamız için bize bıraktılar." Olney etkinin sürmesi için bir süre durakladı ve sonra ekledi. "Bize söylemedikleri şey şu: Her beyefendinin Latince okumuş olması gerekir, ama hiçbir beyefendinin Latince bilmesi gerekmez."

"Ama bu haksızlık" diye haykırdı Ruth. "Sırf bunları söylemek için konuşmayı bu yöne çevirdiğini biliyordum."

"Tamam, kurnazcaydı," oldu cevap, "ama haklıyım da aynı zamanda. Latince bilenler yalnızca eczacılar, hukukçular ve Latince profesörleridir. Eğer Martin onlardan biri olmak istiyorsa ben tahminimde yanılmışım demektir. Ama bütün bunların Herbert Spencer'la ne ilgisi var? Martin, Spencer'ı daha yeni keşfetti ve çok heyecanlı. Neden? Çünkü Spencer onu bir yerlere götürüyor. Spencer ne beni ne de seni bir yerlere götürebilirdi. Sen bir gün evleneceksin, benim

de babamın bana bırakacağı parayı yönetecek olan avukatları ve iş acentelerini izlemekten başka yapacak bir işim olmayacak."

Onley gitmek için ayağa kalktı, ama kapıda geri dönerek son vuruşunu yaptı.

"Martin'i rahat bırak Ruth. O kendisi için neyin en iyi olduğunu biliyor. Bak şimdiden neler yaptı. Bazen beni hasta ediyor; hasta ediyor ve kendimden utandırıyor. Dünya, yaşam, insanın konumu ve daha birçok şey konusunda Arthur'dan da, Norman'dan da, benden de, senden de daha fazla şey biliyor. Bizim tüm Latincemiz, Fransızcamız, Saksoncamız ve kültürümüze karşın."

"Ama Ruth benim öğretmenim," diye şövalye edasıyla cevap verdi Martin. "Öğrendiğim azıcık bir şey varsa onun sayesinde."

"Hadi sen de!" Olney Ruth'a baktı, yüzünde kötü niyetli bir ifade vardı. "Sanırım şimdi de bana Spencer'ı onun önerisi üzerine okuduğunu söyleyeceksin. Ama böyle olmadı. Ruth, Darwin ve evrim hakkında benim Kral Süleyman'ın hazineleri hakkında bildiğimden daha fazla bir şey bilmez. Geçen gün bize söylediğin, Spencer'ın o karmakarışık tanımı neydi – hani şu şeylerin belirsiz, bağlantısız, türdeş birliği? Ruth'a söyle de bak bakalım tek sözcüğünü anlıyor mu. Bu kültür değil, anlıyorsun ya. Eh, eğer Latinceyle uğraşırsan sana hiç saygım kalmayacak Martin."

Tartışmayla ilgilendiği bütün bu süre içinde, Martin aynı zamanda tartışmanın bıktırıcılığının da farkındaydı. Bütün bunlar hep çalışmalar ve dersler-

le ilgiliydi, bilginin temel ilkelerini ele alıyorlardı ve tartışmanın okul çocuğu tonu, Martin'in içinde kaynaşan büyük şeylerle – o anda bile parmaklarını bir kartal pençesi gibi büken yaşamı kavrayışıyla, içini sızlatan kozmik ürpertilerle ve bunların tümüne egemen olmanın yeni belirmeye başlamış bilinciyle çelişiyordu. Martin kendisini, yabancı bir ülkenin kıyılarında gemisi batan, içi güzelliğin gücüyle dolu, ama yeni ülkedeki kardeşlerinin kaba, barbarca dillerinde şarkı söylemeye boş yere çabalayan, tökezleyip kekeleyen bir şaire benzetiyordu. Kendisi de tıpkı böyleydi. Bilinçliydi, büyük evrensel şeylere karşı acı duyacak kadar duyarlıydı ve yine de okul çocuğu konularıyla oyalanmak, el yordamıyla aranmak ve Latince çalışmasının gerekip gerekmediğini tartışmak zorundaydı.

"Kahrolasıca Latincenin bütün bunlarla ne ilgisi var?" diye sordu kendi kendine o gece, aynanın karşısında. "Ölülerin ölü kalmalarını dilerdim. Neden ben ve içimdeki güzellik ölüler tarafından yönetilsin? Güzellik canlı ve sonsuzdur. Diller gelir geçer. Onlar ölümün tozlarıdır."

Bundan sonraki düşüncesiyse, düşüncelerini çok güzel söze döktüğüydü. Yatağa giderken neden Ruth ile birlikteyken böyle konuşamadığını merak ediyordu. Onun yanındayken okul çocuklarının dilini kullanan bir okul çocuğuydu yalnızca.

"Bana zaman ver" dedi yüksek sesle. "Yalnızca zaman ver bana."

Zaman! Zaman! Zaman! Bu onun hiç bitmeyen feryadıydı.

XIV

Olney nedeniyle değil, ama Ruth'tan ve ona olan aşkından dolayı, sonunda Latinceyle uğraşmamaya karar verdi. Parası onun için zaman demekti. Latinceden çok daha önemli öyle çok şey, zorbaca sesiyle haykıran öylesine çok çalışılacak şey vardı ki. Ayrıca yazmak zorundaydı. Para kazanmalıydı. Kabul edilmiş hiçbir yazısı yoktu. Yirmiden fazla elyazması, dergilerin sonsuz dairesi arasında dolaşıp duruyordu. Başkaları bu işi nasıl yapmışlardı? Okuma odasında, başkalarının yazdıklarını okuyarak, onların yazılarını merakla ve eleştirel bir biçimde inceleyerek, onları kendi yazdıklarıyla karşılaştırarak ve o adamların çalışmalarını satmalarını sağlayan, keşfettikleri gizli hilenin ne olduğunu merak ederek uzun saatler geçirdi.

Basılı şeylerin büyük bir çoğunluğunun ruhsuz şeyler olduğunu görmek onu şaşkına çevirmişti. İçlerinde ne ışık, ne yaşam, ne de renk vardı. Yaşamın soluğu yoktu içlerinde, ama yine de satılmışlardı; gazete kupü-

rünün yazdığına göre, sözcük başına iki sentten bin sözcüğü yirmi dolara. Hafif ve zekice yazılmış olduğunu kendisinin de kabul ettiği, ama içlerinde hiçbir canlılık ya da gerçeklik olmayan sayısız kısa hikâyeyle kafası karıştı. Muazzam sorunlar, rüyalar, kahramanca çabalarla dolu olan yaşam öylesine garip ve ilginçti ki, ama yine de bu hikâyeler yalnızca yaşamın sıradan yanlarıyla uğraşıyorlardı. Martin içinde yaşamın gerginliğini, baskısını, ateşini, terini ve vahşi isyanlarını hissediyordu; yazılacak şeyler kesinlikle bunlar olmalıydı! O, boş umutların önderlerini, çılgın âşıkları, gerilim ve baskı altında, dehşet ve dram içinde dövüşen, çabalarının gücüyle yaşamı çatırdatan devleri övmek istiyordu. Oysa dergilerdeki kısa hikâyeler Bay Butlerları, sefil para avcılarını, sıradan kadın ve erkeklerin sıradan aşk maceralarını övmeye istekli görünüyorlardı. Bunun nedeni dergi editörlerinin sıradan olması mı, diye soruyordu kendi kendine. Yoksa bu yazarlar, editörler ve okurlar yaşamdan mı korkuyorlardı?

Ama onun asıl sorunu, herhangi bir editör ya da yazar tanımamasıydı. Hiçbir yazar tanımamakla kalmıyor, yazı yazmaya girişmiş hiç kimseyi de tanımıyordu. Ona bir şeyler anlatacak, bir ipucu verecek, yol gösterecek hiç kimse yoktu. Editörlerin gerçek insanlar olduklarından kuşkulanmaya başlamıştı. Bir makinenin dişlileri gibi görünüyorlardı. Buydu işte, bir makine. O ruhunu hikâyelere, yazılara, şiirlere döküyor ve ardından onları bir makineye teslim ediyordu. Yazdıklarını öylece katlıyor, uzun bir zarfın içine elyazmasıyla birlikte gerekli pulları koyuyor, zarfı kapatıyor, üzerine biraz daha pul yapıştırıp posta kutu-

suna atıyordu. Bu kıta boyunca yolculuk ediyordu ve belli bir süre geçtikten sonra, postacı elyazmasını bir başka uzun zarf içinde ve onun içine koyduğu pullar zarfın üzerine yapışmış olarak geri getiriyordu. Öteki uçta bir insan editör yoktu; yalnızca elyazmalarını bir zarftan diğerine geçirip ardından da üzerine pullar yapıştıran kurnaz bir dişliler düzeni vardı. Bu tıpkı içine para atılınca makinenin metalik bir dönüşüyle çikolata ya da sakız veren otomatlar gibiydi. Çikolata mı yoksa sakız mı çıkacağı, paranın hangi deliğe atıldığına bağlıydı. Editör makinesi de böyle bir şeydi. Bir delik çekleri, öteki delikse reddetme yazılarını veriyordu. Şimdiye dek o yalnızca ikinci deliği bulmuştu.

Makineye benzeyen bu berbat süreci tamamlayan şeyse reddetme yazılarıydı. Bu yazılar basmakalıp formlara basılmış ve bunlardan şimdiye kadar eline yüzlercesi geçmişti. İlk elyazmalarının her biri için en az bir düzine ya da daha fazlası gelmişti. Eğer bütün bu ret yazıları içinde tek bir satırlık kişisel bir yazı almış olsaydı sevinecekti. Ama tek bir editör bile varlığını kanıtlayacak hiçbir şey yazmamıştı. Bütün bunlardan öteki uçta canlı bir insan olmadığı, ama sadece iyi yağlanmış makinenin içinde iyi dönen dişliler olduğu sonucunu çıkarabiliyordu.

Martin iyi bir savaşçıydı; ruhu sağlam ve inatçıydı; bu makineyi yıllarca beslemeye devam etmekten hoşnut olacaktı; ama ölümcül bir şekilde kan kaybediyordu, savaşın sonunu yıllar değil, ama haftalar belirleyecekti. Her hafta ödediği oda kirası genç adamı yıkıma yaklaştırırken, kırk elyazmasının posta gideri ona neredeyse aynı şiddette kan kaybettiriyordu.

Artık kitap almıyor ve küçücük tasarruflarla kaçınılmaz sonu geciktirmeye çalışıyordu. Ama nasıl tasarruf edileceğini bilmiyordu ve kız kardeşi Marian'a elbise alması için beş dolar vererek sonunu bir hafta daha yakınlaştırmıştı.

Karanlığın ortasında öğütsüz, kimsenin yüreklendirmesi olmaksızın ve düş kırıklığının güçlü dişleri arasında mücadele ediyordu. Gertrude bile ona yan gözle bakmaya başlamıştı. Başlangıçta bir abla şefkatiyle aptallık olarak gördüğü bir işle uğraşmasını hoşgörüyle karşılamıştı, ama şimdi yine bir abla kuruntusuyla endişeleniyordu. Ona göre Martin'in aptallığı bir çılgınlığa dönüşmekteydi. Martin bunu biliyordu ve bu ona, Bernard Higginbotham'ın sürekli dırdır eden küçümsemesinden daha çok acı veriyordu. Martin'in kendisine inancı vardı, ama bu inancında yapayalnızdı. Ruth bile ona inanmıyordu. O da Martin'in kendisini çalışmaya vermesini istemiş ve onun yazı yazmasına açıkça karşı çıkmamasına karşın, hiçbir zaman onaylamamıştı.

Yazılarını genç kıza göstermeyi hiç önermemişti. Titiz bir incelik Martin'i engellemişti. Ayrıca Ruth üniversitede çok yoğun olarak çalışıyordu ve onun zamanını çalmaktan çekiniyordu. Ama diplomasını aldıktan sonra Ruth, Martin'in yazdığı şeylerden birisini kendi görmek istedi. Martin hem sevinmişti hem de çekiniyordu. İşte yargıç buradaydı. Edebiyat fakültesi mezunuydu. Usta eğitimcilerin gözetiminde edebiyat eğitimi almıştı. Belki editörler de yetenekli yargıçlardı, ama Ruth onlardan farklı olacaktı. O eline basmakalıp bir reddetme yazısı vermeyecekti, ne de

yazdıklarının tercih edilmemesinin zorunlu olarak değersiz olduklarını gösterdiğini söyleyecekti. Martin'le bir insanın sıcaklığıyla, o hızlı, parlak konuşmasıyla konuşacak ve hepsinden önemlisi gerçek Martin Eden'den parıltılar yakalayacaktı. Yazılarından yüreğinin ve ruhunun içinde neler olduğunu görecek, onun düşlerinin içeriğinden ve büyük gücünden bir şeyler anlamaya başlayacaktı.

Martin kısa hikâyelerinin karbon kopyalarından bir kısmını bir araya topladı, bir an duraksadıktan sonra "Deniz Lirikleri"ni de ekledi. Haziran sonlarında bir öğleden sonra bisikletlerine bindiler ve tepelere çıktılar. Bu Martin'in ikinci kez onunla yalnız dışarı çıkışıydı ve denizden gelen esintinin hafifçe serinlettiği huzur verici ılıklık içinde bisikletlerini sürerken, Martin dünyanın çok güzel ve iyi düzenlenmiş olduğu gerçeğiyle derinden etkilendi; yaşamak ve sevmek güzeldi. Bisikletlerini yolun kenarında bıraktılar ve güneşin kavurduğu otların bir harman havasının kuru tadını ve hoşnutluğunu fısıldadığı kahverengi bir tepeciğe tırmandılar.

"Bunun işi tamam" dedi Martin, yerleşirlerken. Ruth onun ceketinin üzerine oturuyor, kendisi de sıcak toprağın üzerine yayılmış uzanıyordu. Martin sarımsı kahverengi otların beynine giren ve düşüncelerini tek tek örneklerden evrensel olana doğru döndüren tatlı kokusunu içine çekti. "O var oluş nedenini elde etmiş," diye devam etti konuşmasına, kuru otları sevgiyle okşayarak. "O geçtiğimiz kış yağan kasvetli sağanak yağmurların altında tutkuyla canlandı, şiddetli ilkbaharda mücadele etti, çiçeklendi, böcekleri ve arıları yanına

çekti, tohumlarını saçtı, kendisini görevlerine ve dünyaya karşı uyumlu duruma getirdi ve –"

"Neden her şeye böyle çok yararcı gözlerle bakıyorsun?" diye sözünü kesti Ruth.

"Çünkü evrimi öğreniyorum da ondan sanırım. Gerçeği söylemek gerekirse, görme yeteneğimi daha yeni elde ettim."

"Ama bana öyle geliyor ki böyle pratik olarak güzelliğin görünüşünü kaybediyorsun. Tıpkı kelebekleri yakalayıp o güzelim kanatlarını koparan oğlan çocukları gibi güzelliği yok ediyorsun."

Martin başını hayır anlamında salladı.

"Güzelliğin önemi var, ama onun önemini daha önce bilmiyordum. Güzelliği anlamsız bir şey olarak, hiçbir uyumu ya da nedeni olmayan bir şey olarak öylece kabul ediyordum. Güzellik hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Ama şimdi biliyorum ya da daha doğrusu bilmeye başlıyorum. Bu ot benim için, onun neden ot olduğunu ve güneşin, yağmurun, onun ot olmasını sağlayan tüm gizli kimyasını bildiğim için şimdi daha güzel. Herhangi bir otun yaşamöyküsünde romantizm var, evet ve macera da var.Yalnızca bunu düşünmek bile bana heyecan veriyor. Kuvvetin ve maddenin oyunlarını, onların o müthiş savaşını düşündüğüm zaman, otlar üzerine bir destan yazabileceğimi hissediyorum."

"Ne kadar da güzel konuşuyorsun," dedi kız dalgınca ve Martin onun kendisine araştıran gözlerle baktığını fark etti.

O anda baştan aşağı şaşkınlık ve mahcubiyet kesildi, kanı alnına ve boynuna hücum etti.

"Umarım konuşmayı öğreniyorumdur" diye kekeledi. "İçimde söylemek istediğim öyle çok şey var ki. Ama hepsi çok büyük. Gerçekten içimde olanları söylemenin bir yolunu bulamıyorum. Bazen bana öyle geliyor ki bütün dünya, bütün yaşam, her şey içime yerleşmiş ve haykırarak benim onların sözcüsü olmamı istiyorlar. Öyle hissediyorum ki –ah, bunu anlatamıyorum– onun büyüklüğünü hissediyorum, ama konuştuğum zaman küçük bir bebek gibi gevelemekten başka bir şey yapamıyorum. Duyguları, ister yazılı ister sözlü olarak sözcüklere dönüştürmek çok büyük bir görev; öyle ki onları okuyanların ya da dinleyenlerin içinde yeniden kendilerini aynı duygu ve heyecana dönüştürebilsinler. Muhteşem bir iş bu. Bak, yüzümü otlara gömüyorum ve burun deliklerimden içime çektiğim soluk beni bin düşünce ve hayalle ürpertiyor. Bu soluduğum nefes, evrenin soluğu. Şarkıyı ve kahkahayı, başarıyı ve acıyı, savaşımı ve ölümü biliyorum; bu otun kokusundan her nasılsa beynimde uyanan düşleri görüyorum ve onları sana, dünyaya anlatmak isterdim. Ama nasıl yapabilirim? Dilim bağlı. O otun kokusunun üzerimde yaptığı etkiyi sana anlatmaya çalıştım, ama başaramadım. Acemi bir konuşmayla söylemek istediğimi ima etmekten başka bir şey yapamıyorum. Sözcüklerim bana bile anlaşılmaz geliyor, ama yine de anlatmak arzusuyla yanıp tutuşuyorum. Ah!.." Umutsuzca bir hareketle ellerini havaya doğru savurdu. "Bu imkânsız! Anlaşılır değil! İfade edilemez!"

"Ama güzel konuşuyorsun" diye ısrar etti Ruth. "Seni tanıdığım şu kısa süre içinde ne kadar ilerlediğini bir düşün. Bay Butler ünlü bir konuşmacıdır. O

her zaman kampanyalar sırasında Devlet Komitesi tarafından konuşma yapmaya davet edilir. Yine de sen önceki akşam yemekte en az onun kadar iyi konuştun. Yalnızca o daha kontrollüydü. Sen çok heyecanlandın; ama pratik yaparak bunun da üstesinden gelebilirsin. Neden olmasın ki, çok iyi bir konuşmacı olurdun. Eğer istersen daha da ilerlersin. Sen mükemmelsin. İnsanlara önderlik edebilirsin eminim ve elini attığın her şeyde, tıpkı dilbilgisinde başarılı olduğun gibi, başarılı olmaman için hiçbir neden yok. İyi bir avukat olurdun. Politikada parlayabilirsin. Bay Butler kadar başarılı olmanı engelleyecek hiçbir şey yok. Üstelik hazımsızlık da çekmeden" diye ekledi gülümseyerek.

Konuşmalarını sürdürdüler; Ruth sürekli olarak kendi yumuşak ama kararlı yolunda gidiyor, konuşmayı eğitimde iyi bir temelin gereksinimine ve iyi bir kariyer oluşturulması için bir unsur olarak Latincenin yararlarına getiriyordu. İdeal başarılı adam portresini çiziyordu; bu büyük ölçüde babasının imgesiydi ve bunda Bay Butler'ın imgesinden gelen birkaç çizgi ve renk vardı. Martin sırtüstü yatmış, gökyüzüne bakarak ve Ruth konuşurken dudaklarının her hareketiyle coşarak, can kulağıyla onu dinliyordu. Ama kafası anlatılanlarda değildi. Kızın çizdiği tablolarda onu çeken hiçbir şey yoktu ve Martin içinde düş kırıklığının buruk acısını ve ona duyduğu aşkın daha da keskin sızısını duyuyordu. Ruth'un söylediği şeyler arasında kendi yazılarından hiç söz edilmiyordu ve okumak için getirdiği elyazmaları yerde unutulmuş, öylece duruyorlardı.

Sonunda, bir sessizlik anında, Martin güneşe bak-

tı, ufuğun üzerindeki yüksekliğini ölçtü ve elyazmalarını yerden alarak ona uzattı.

"Unutmuştum," dedi Ruth çabucak. "Dinlemek için öyle sabırsızlanıyorum ki."

Ona, en iyilerinden biri olarak görüp kendi kendine övdüğü bir hikâyesini okudu. Buna "Yaşam Şarabı" adını vermişti ve yazarken hikâyenin şarabı başına vurmuştu, şimdi okurken de aynı şey oluyordu. Orijinal konuda belirli bir büyü vardı ve Martin onu üslup ve anlatım büyüsüyle donatmıştı. Hikâyeyi yazarken içine dolan eski ateş ve tutku, okurken yeniden uyandı ve kendisini öylesine kaptırmıştı ki hikâyenin kusurlarına karşı kör ve sağırdı. Ama Ruth için durum bu değildi. Eğitimli kulakları zayıflıkları ve abartmaları, acemiliğin aşırı vurgularını ayırt ediyor, cümle uyumunun aksayıp duraklayışını her zaman tam anında farkına varıyordu. Amatörlüğü ve onu hoşa gitmeyecek şekilde etkileyen fazla süslü yerler dışında, cümlenin ritmine güçlükle dikkat ediyordu. Hikâyenin bütünü için son yargısı, amatörce olduğuydu. Ama böyle demedi. Bunun yerine, ufak yanlışları belirtip hikâyeyi sevdiğini söyledi.

Ama Martin düş kırıklığına uğramıştı. Onun eleştirileri haklıydı. Bunu kabul ediyordu, ama çalışmasını, o dershane düzeltmeleri için onunla paylaşmadığını hissediyordu. Ayrıntılar önemli değildi. Onlar başlarının çaresine bakabilirlerdi. Onları düzeltebilir, onları düzeltmeyi öğrenebilirdi. Yaşamdan büyük bir şey yakalamış ve hikâyesinin içine yerleştirmeye çalışmıştı. Ona okumuş olduğu bu yaşamdan çıkardığı büyük şeydi, cümle yapısı ya da noktalı virgüller değil.

Onun olan, kendi gözleriyle gördüğü, kendi beyniyle kavradığı ve sayfanın üzerine kendi elleriyle yazdığı o büyük şeyi Ruth'un da kendisiyle birlikte hissetmesini istemişti. Ne yapalım, başaramamıştı; gizli düşüncesi buydu. Belki de editörler haklıydı. Büyük şeyi hissediyor, ama onu yazıya dökemiyordu. Düş kırıklığını gizledi ve öylesine kolaylıkla onun eleştirilerine katıldı ki kız onun ruhunun derinliklerinde doğan güçlü bir karşıt fikir dip akıntısını fark etmedi.

"Bu ikinci şeye 'Çömlek' adını verdim," dedi, el yazmasını açarken. "Şimdiye kadar dört ya da beş dergi reddetti, ama ben hâlâ iyi bir hikâye olduğunu düşünüyorum. Aslında, bu hikâye konusunda ne düşüneceğimi pek bilmiyorum, sadece burada bir şeyleri yakaladım. Belki seni, beni etkilediği kadar etkilemez. Kısa bir şey, sadece iki bin sözcük."

"Ne kadar korkunç!" diye haykırdı kız Martin okumayı bitirdiğinde. "Dehşet verici bir şey bu, anlatılamayacak kadar dehşet verici!"

Martin gizli bir tatminle onun solgun yüzüne, iri iri açılmış gerilimli gözlerine ve sıkılmış yumruklarına dikkat etti. Başarmıştı. Beyninden çıkan hayallerin ve duyguların içeriğini iletmeyi başarmıştı. Kızı yüreğinden vurmuştu. Beğenip beğenmediği önemli değildi, hikâye onu yakalamış, ona egemen olmuştu; onu orada oturtup dinletebilmiş ve ayrıntıları unutturabilmişti.

"Yaşam bu," dedi, "ve yaşam her zaman güzel değildir. Yine de belki ben garip biri olduğum için burada güzel bir şeyler buluyorum. Bana öyle geliyor ki güzellik on katına çıkıyor, çünkü –"

"Ama neden o zavallı kadın..." diye sözünü kesti Ruth bağlantısızca. Sonra Ruth düşüncelerinin başkaldırısını ifade edilmemiş olarak bırakıp haykırdı: "Ah! Bu çok aşağılayıcı! Güzel değil! İğrenç!"

Bir an için Martin'e kalbi durmuş gibi geldi. *İğrenç*! Bunu hiç düşünmemişti. Bunu demek istememişti. Tüm taslak ateşten harflerle önünde duruyordu ve bu alevin ışığında iğrençliği boş yere aradı. Sonra kalbi yeniden çarpmaya başladı. Suçlu kendisi değildi.

"Neden güzel bir konu seçmedin?" diyordu kız. "Dünyada iğrenç şeyler olduğunu biliyoruz, ama bu bir neden değil..."

Kız öfkeli gerilimi içinde konuşmasını sürdürdü, ama Martin onu izlemiyordu. Onun bakirelere özgü yüzüne bakarken kendi kendine gülümsüyordu: Bu yüz öylesine masum, öylesine içe işlercesine masumdu ki onun saflığı içine işliyor ve tüm süprüntüleri içinden atarak bir yıldız ışığı gibi serin, yumuşak ve kadifemsi bir göksel nur içinde yıkanıyor gibi oluyordu. *Dünyada iğrenç şeyler olduğunu biliyoruz!* Onun bilmek sandığı şeyi bağrına bastı ve bir aşk şakası olarak güldü. Bir sonraki an, bir sürü ayrıntının parladığı hayalin içinde, yaşamın kendi bildiği, kendi gezindiği iğrençlikler denizini gördü ve Ruth'un hikâyesini anlamamasını bağışladı. Hikâyeyi anlayamaması onun kusuru değildi. Ruth böylesine saf ve korunaklı bir dünyaya gelmiş olduğu için Tanrı'ya şükrediyordu. Ama Martin yaşamı, güzelliklerini olduğu kadar çirkinliklerini de tanıyor, üzerine yapışan pisliklere karşın yaşamın büyük bir şey olduğunu biliyordu. Ve Tanrı aşkına, bu konuda dünyaya söyleyecekleri

vardı. Cennetteki azizler – onlar iyi ve saf olmaktan başka nasıl olabilirlerdi? Bu övülecek bir şey değildi. Ama pisliklerin içindeki azizler – ah, bu ölümsüz mucizeydi! Yaşamı yaşanmaya değer kılan şey buydu. Kötülüğün lağım çukurlarından ahlaki ihtişamın yükseldiğini görmek; kendisi yükselmek ve çamur damlayan gözlerinden güzelliğin ilk görünümünü silik ve uzaktan görmek; zayıflık, dayanıksızlık, kötülük ve tüm sınırsız hayvanlıktan gücün, gerçeğin, ruhsal yüceliğin yükselişini görmek...

Ruth'un söylemekte olduğu bir dizi cümleyi yakaladı.

"Hikâyenin tonu çok düşük. Halbuki öyle çok yüce şey var ki. 'Memoriam'ı ele alalım."

Martin "Locksley Koridoru"nu önermek üzereydi ve eğer düşleri onu kavrayıp kıza bakakalır bir halde bırakmasaydı öyle de yapacaktı. Kendi türünün kadınları, ilk mayadan başlayarak binlerce yıldır yaşamın büyük merdivenini tırmanmış ve en üst basamakta Ruth şeklini almışlardı. Saf, güzel ve ilahi bir kadın. Martin'in güzeli bilmesini, saflığa yönelmesini ve tanrısallığın tadını almayı arzulamasını sağlayacak gücü elinde tutan kadın. Martin Eden de aynı şaşılası biçimde, sonsuz yaratılış sürecinin yığınının ve çamurunun, sayısız yanlış ve düşüğünün içinden ortaya çıkmıştı. Bunda romantizm, mucize ve görkem vardı. Anlatacak dili bir bulsaydı, yazılacak şey buydu. Cennetteki azizler! Onlar yalnızca azizdi ve kendileri olmaktan başka bir şey yapamazlardı. Ama o bir insandı.

"Sen güçlüsün," dediğini duyuyordu Ruth'un, "ama bu eğitilmemiş bir güç."

"Porselen dükkânında bir boğa gibi," dedi Martin ve bir gülücük kazandı.

"Ayrım yapabilmeyi geliştirmelisin. Zevki, inceliği ve tonu hesaba katmalısın."

"Çok fazla ileri gidiyorum," diye mırıldandı Martin.

Ruth onaylayarak gülümsedi ve başka bir hikâyeyi dinlemek için hazırlandı.

"Bu hikâyeyi nasıl bulacaksın bilmiyorum," dedi Martin özür dilercesine. "Gülünç bir şey bu. Korkarım burada kendi derinliğimin ötesine gittim, ama niyetim iyiydi. İçindeki ufak tefek şeylere aldırma. Sadece burada anlattığım büyük şeyin duygusunu yakalayıp yakalayamayacağını görmeye çalış. Büyük olasılıkla anlatmakta başarılı olamadım, ama bu büyük bir şey ve gerçek."

Hikâyeyi okudu ve okurken genç kadını seyretti. En sonunda ona ulaşabildiğini düşündü. Ruth kımıldamadan oturuyordu, gözlerini üzerine dikmiş, belli belirsiz nefes alıyordu. Onun, yarattığı şeyin büyüsüne kapılıp kendini unuttuğunu düşündü Martin. Hikâyeye "Macera" adını vermişti ve hikâye maceranın tanrılaştırılmasıydı. Hikâye kitaplarındaki maceraların değil, gerçek maceranın. Yabani bir angaryacı, cezanın korkuncu ve ödülün korkuncu, inançsız ve düzenbaz. Korkunç bir sabır ve günlerce, gecelerce sürecek üzücü bir çaba istiyor, açlık ve susuzluğun ya da çürüten hummanın korkunç sayıklamalarıyla uzun bir sürünmenin sonucunda ya göz kamaştıran güneş gibi bir zafer ya da karanlık ölüm sunuyordu. Kan ve ter, sokan böcekler, değersiz ve alçakça ilişkilerin

uzun zincirinin sonunda, muhteşem doruklar ve tanrısal başarılar.

Hikâyesine koyduğu şeyler bunların hepsi ve daha fazlasıydı; oturmuş kendisini dinleyen Ruth'u heyecanlandıran şeylerin bu olduğuna inanıyordu. Ruth'un gözleri kocaman açılmış, solgun yanakları renklenmişti. Okumayı bitirmeden önce Martin'e öyle geldi ki kızın neredeyse nefesi kesilecekti. Gerçekten de heyecanlanmıştı; ama hikâyeden dolayı değil, Martin'den dolayı heyecanlanmıştı. Hikâye hakkında çok fazla düşünmemişti; onu asıl etkileyen Martin'in gücünün yoğunluğu, Martin'in bedeninden taşıp onun üzerine boşanır gibi akan o eski aşırı güçtü. Buradaki çelişki onun gücünü aktaran şeyin hikâyenin kendisi olmasıydı. O an için öykü bir kanaldı ve onun gücü bu kanal aracılığıyla kızın üzerine boşalıyordu. Kız yalnızca gücün farkındaydı, aracın değil. Yazmış olduklarına en çok kapılmış göründüğü sırada aslında tüm bunlara yabancı, beyninde çağrılmadan oluşmuş, korkunç ve tehlikeli bir düşünceye kapılmıştı. Kendisini evliliğin nasıl bir şey olduğunu düşünürken bulmuş, bu düşüncenin inatçılığının ve şevkinin yavaş yavaş farkına varmasıyla dehşete kapılmıştı. Bu kızlara yaraşır bir düşünce değildi; kendisine uymuyordu. Şimdiye kadar kadın olmanın acısını çekmemişti, Tennyson'a özgü şiirlerin hayal dünyasında yaşamıştı; bu zarif ustanın kraliçelerin ve şövalyelerin ilişkilerine soktuğu kabalıkların ince imasının bile tüm önemini anlayamayacağı kadar yoğundu bu hayal dünyası. Şimdiye kadar uykudaydı, her zaman; ve şimdi yaşam buyurgan

bir biçimde tüm kapılarında gümbürdüyordu. Kafası sürgüleri sürüp, parmaklıkları yerine indirip kapatacak bir panik içindeyken, şehvet dürtüleri onu kapılarını sonuna kadar açmaya, bu hoş yabancı konuğu içeri çağırmaya zorluyorlardı.

Martin kendinden hoşnut bir biçimde kızın kararını bekliyordu. Bu kararın ne olacağı konusunda hiç kuşkusu yoktu ve şunu söylediğini duyunca afalladı:

"Güzel."

"Güzel," diye vurgulayarak, tekrarladı kız, bir duraksamadan sonra.

Elbette güzeldi; ama hikâyenin içinde yalnızca güzellikten daha fazla bir şey vardı; güzelliği kendine hizmet etmesi için tutmuş olan daha yakıcı ve olağanüstü bir şey vardı. Kendi önünde yükselen büyük bir kuşkunun tüyler ürpertici biçimini seyrederek, sessizce toprağın üzerine yayıldı. Başaramamıştı. Kendisini iyi ifade edemiyordu. Dünyadaki en büyük şeylerden birini görmüş ama bunu ifade edememişti.

"Ne düşünüyorsun bu–" Martin bir an duraksadı, yabancı bir sözcük kullanmaya ilk kez kalkışmasından utanmıştı. "Bu *motif* hakkında?" diye sordu.

"Biraz karışık," diye cevapladı kız. "Bu genel olarak tek eleştirim. Hikâyeyi izleyebildim, ama başka pek çok şey daha var gibi geldi. Çok fazla uzun. Çok fazla konu dışı malzeme eklerken olayı kösteklemişsin."

"Ana *motif* buydu," diye aceleyle açıkladı Martin. "Hepsinin altından akan büyük *motif*, kozmik ve evrensel olan şey. Ne de olsa yapay olan hikâyenin kendisiyle birlikte gitmesine çabaladım. Doğru koku almıştım, ama sanırım kötü anlattım. Asıl söylemek

istediğimi anlatmakta başarısız oldum, ama zamanla öğrenirim."

Ruth onu dinlemiyordu. Edebiyat fakültesi mezunuydu, ama Martin onun sınırlarının ötesine geçmişti. Bunu anlamıyor ve anlamadığı şeyi de Martin'in tutarsızlığına yüklüyordu.

"Fazla laf kalabalığı yapmışsın" dedi. "Ama yer yer güzeldi."

Ona "Deniz Lirikleri"ni okuyup okumamayı kendi içinde tartışırken, kızın sesi çok uzaklardan geliyordu. Kız onu araştıran gözlerle seyrederken ve kafasında yine çağrısız gelen inatçı evlilik düşüncelerini tartarken, Martin donuk bir umutsuzluk içinde yerde yatıyordu.

"Ünlü olmak mı istiyorsun?" diye sordu Ruth ansızın.

"Evet, birazcık," diye itiraf etti Martin. "Bu maceranın bir parçası. Ünlü olmanın kendisi değil, ama ünlü olma süreci önemli olan. Her şeyden önce ünlü olmak benim için sadece başka bir şeyin aracı olacak. Bu yüzden ve bu nedenle ünlü olmayı çok istiyorum."

"Senin için," diye eklemek istedi ve eğer kız ona okuduklarından coşkuya kapılmış olsaydı ekleyebilirdi de.

Ama Ruth, onun ima ettği bu asıl şeyin ne olduğunu soramayacak kadar kafasında onun için olanaklı bir kariyer oluşturmakla meşguldü. Martin için edebiyatta bir kariyer yoktu. Buna emindi. Bugün okuduğu amatörce ve olgunlaşmamış yazılarıyla bunu kanıtlamıştı. İyi konuşuyor olabilirdi, ama kendisini edebi yoldan anlatma yeteneği yoktu. Onunla Tennyson'u,

Browning'i ve en beğendiği düzyazı ustalarını kıyasladı ve durumunu umutsuz buldu. Yine de kafasından geçenlerin tümünü ona söylemedi. Ona karşı duyduğu garip ilgi uzlaşmasına neden oluyordu. Yazmaya duyduğu istek ne de olsa zamanla vazgeçebileceği bir zayıflıktı. Sonra kendini yaşamın daha ciddi konularına adayacaktı ve başaracaktı da. Bunu biliyordu. Başarısız olamayacak kadar güçlüydü, yalnızca yazı yazmayı bırakması yeterdi.

"Bütün yazdıklarını bana göstermeni dilerdim, Bay Eden," dedi.

Martin sevinçle kızardı. Yazdıklarıyla ilgilenmişti, buna emindi. En azından ona bir reddetme yazısı vermemişti. Çalışmasının belirli bölümlerini güzel olarak nitelendirmişti ve bu herhangi birinden aldığı ilk yüreklendirmeydi.

"Göstereceğim," dedi tutkuyla. "Ve size söz veriyorum Bayan Morse, bu işi başaracağım. Çok yol aldım, bunu biliyorum; ama daha gitmem gereken çok yolum var, yine de ellerim ve dizlerim üzerinde gitmem gerekse bile bu yolu gideceğim." Bir deste elyazmasını eline aldı. "Bunlar 'Deniz Lirikleri'. Eve gittiğinde, boş zamanlarında okumak üzere bunları sana vereceğim. Bunlar hakkında düşündüklerini bana olduğu gibi söylemelisin. Benim ihtiyacım olan şey, biliyorsun, her şeyden önce eleştiri. Ve lütfen bana karşı dürüst ol."

"Tam anlamıyla dürüst olacağım," diye söz verdi Ruth, ona karşı dürüst olamayışının verdiği huzursuzlukla ve bir dahaki seferde de dürüst olabileceğinden kuşku duyarak.

XV

"İlk savaş yapıldı ve bitti," dedi Martin on gün sonra aynaya bakarak. "Ama ikinci bir savaş olacak ve üçüncü bir savaş, sonsuza kadar savaşlar sürecek, ta ki–"

Cümleyi bitirmemişti, ama içinde bulunduğu küçük, sefil odaya bakındı ve gözleri üzüntüyle, yerde bir köşede, hâlâ uzun zarflarının içinde duran, geri gönderilmiş elyazmaları yığınının üzerinde durdu. Yolculuklarını sürdürmelerini sağlayacak pulu yoktu ve bir haftadır oraya öylece yığılıyorlardı. Yarın yenileri gelecekti, sonraki ve daha sonraki gün gelmeyi sürdüreceklerdi; ta ki hepsi geri gelene kadar. Üstelik onları tekrar gönderemeyecekti. Daktilonun bir aylık kira parasını ödeyememişti ve ödeyemeyecekti, çünkü yalnızca bir haftalık oda kirasına ve iş bulma kurumuna ödeyeceği aidata yetecek kadar parası kalmıştı.

Oturup düşünceli düşünceli masaya baktı. Masanın üzerinde mürekkep lekeleri vardı ve ansızın bu masayı sevdiğini fark etti.

"Sevgili eski masa," dedi, "seninle birlikte mutlu saatler geçirdim ve bana çok iyi arkadaşlık ettin. Beni hiç geri çevirmedin, hiçbir zaman bana işe yaramayan reddetme yazıları göndermedin, hiçbir zaman fazla çalışmaktan yakınmadın."

Kollarını masanın üzerine koydu ve yüzünü kollarına gömdü. Boğazı yanıyor, ağlamak istiyordu. Bu ona ilk dövüşünü hatırlattı. O zaman altı yaşındaydı. Kendisinden iki yaş daha büyük olan diğer çocuk onu dövmüş ve bitkin düşünceye kadar vurmuştu. En sonunda yere yıkıldığında barbarlar gibi bağrışan çocukların çevresinde oluşturduğu halkayı görmüştü. Mide bulantısından kıvranıyor, burnundan kan, morarmış gözlerinden yaşlar akıyordu.

"Zavallı küçük çocuk," diye mırıldandı. "Şimdi de o kadar berbat bir sopa yedin ki. Posan çıkıncaya kadar. İşin bitti."

Ama ilk dövüşün hayali gözkapaklarının altından hâlâ gitmiyordu ve bunu izlerken hayalin dağılıp onu izleyen bir dizi başka dövüşe dönüştüğünü gördü. Altı ay sonra Peynir Surat (çocuğun adı buydu) onu yeniden dövmüştü. Ama o da Peynir Surat'ın gözünü morartmıştı bu kez. Bu da bir şeydi. Birbiri ardına bütün dövüşlerini gördü; o her zaman dayak yiyor ve Peynir Surat bununla övünüyordu. Ama hiç kaçmamıştı. Bunun anısıyla kendisini güçlenmiş hissetti. O her zaman orada kalmış ve dayaktan payını almıştı. Peynir Surat dövüşürken küçük bir şeytan oluyor ve ona hiç acımıyordu. Ama o hiç kaçmamıştı! Hiç kaçmamıştı!

Sonra, viraneye dönmüş binaların arasında daracık bir sokak gördü. Sokağın sonu, tek katlı tuğla

bir çıkmaz binayla kapanmıştı. Buradan *Enquirer*'ın ilk baskısını yapan matbaa makinelerinin ritmik uğultusu yükseliyordu. O sadece on bir yaşındaydı, Peynir Surat on üç yaşında ve her ikisi de *Enquirer* taşıyordu. Onun için buradaydılar, gazetelerini bekliyorlardı. Ve elbette Peynir Surat yine ona sataşmıştı. Bir başka dövüş daha oldu, ama bu sonuçlanmadan önce, saat dörde çeyrek kala baskı odasının kapıları açılmış ve bir yığın çocuk gazeteleri katlamak için içeri doluşmuştu.

"Yarın seni tepeleyeceğim," diye söz verdiğini duydu Peynir Surat'ın; dökülmemiş gözyaşlarıyla titreyen kendi tiz sesinin ertesi gün orada olacağını söylediğini de duydu.

Ertesi gün oraya ilk varan olmak için aceleyle okuldan çıkmış ve Peynir Surat'tan iki dakika önce orada olmuştu. Diğer çocuklar onun dövüşte iyi olduğunu söylüyor, bir dövüşçü olarak yanlışlarını göstererek öğütler veriyor ve eğer öğütlerini dinlerse onu yeneceğini söylüyorlardı. Aynı çocuklar Peynir Surat'a da öğütler veriyorlardı. Dövüş izlemeyi nasıl da çok seviyorlardı! Anılarına bir an için ara verip çocukların Peynir Surat'la ikisini izlerken ne kadar eğlendiklerini düşündü. Sonra dövüş başladı ve baskı odasının kapısı açılıncaya kadar aralıksız yarım saat boyunca sürdü.

Günlerce okuldan aceleyle çıkıp *Enquirer*'in sokağına giden kendisinin gençlik hayalini seyretti. Çok hızlı yürüyemiyordu. Sürekli dövüşmekten bedeni tutulmuştu ve topallıyordu. Kolları sayısız vuruşa karşı kendini savunmaktan, bileklerinden dirseklerine ka-

dar morarıp kızarmıştı; hatta ezilen eti iltihaplanmaya bile başlamıştı. Başı, kolları ve omuzları ağrıyordu, sırtı ağrıyordu; her yeri ağrıyordu, beyni uyuşmuş ve sersemdi. Okulda oyun oynamıyordu. Ders de çalışmıyordu. Bütün gün, onun yaptığı gibi, sırada kımıldamadan, dimdik oturmak bir işkenceydi. Bu günlük dövüşler dizisine başlayalı yüzyıllar geçmiş gibi geliyordu ona ve zaman bir karabasan olarak bu günlük dövüşlerin sonsuz geleceğine doğru uzanıyordu. Neden Peynir Surat yenilemiyor, diye sık sık düşünüyordu. Bu, Martin'in sefilliğini bitirecekti. Dövüşe son vermek, Peynir Surat'ın onu yenmesine izin vermek aklının ucundan bile geçmemişti.

Bedeni ve ruhu yaralı, ama uzun bir sabırla ebedi düşmanı Peynir Surat'a karşı durmayı öğrenerek kendini *Enquirer*'ın sokağına sürükledi. Peynir Surat da en az onun kadar yaralıydı ve eğer olayı izleyip ve gururlu davranmayı acılı ve zorunlu kılan gazeteci oğlanlar çetesi olmasaydı, bu işi bırakmaya istekliydi. Bir öğleden sonra, tekmelemeye, belden aşağı vurmaya ve yere düşene vurmaya izin vermeyen kurallara göre birbirlerini yok etmek için umutsuzca çabalarla geçen yirmi dakikanın ardından Peynir Surat soluk soluğa kalıp sersemlemiş bir durumda dövüşü sona erdirmeyi önerdi. Martin de başı kollarının arasında, gözlerinin önüne gelmiş olan o uzun zaman öncesinin öğleden sonrasının o anındaki, soluk soluğa kalmış, sersemlemiş ve patlamış dudaklarından ağzına akan ve ağzından boğazına dolan kanla boğulurken ve Peynir Surat'a doğru sendeleye sendeleye yürüyerek, konuşabilmek için bir ağız dolusu kan tükürdükten

sonra, kavgayı asla bırakmayacağını, ama eğer isterse Peynir Surat'ın vazgeçebileceğini söylediği zamanki kendi görünümüyle heyecanla ürperdi. Peynir Surat vazgeçmedi ve dövüş devam etti.

Ertesi gün ve daha ertesi gün, sonu gelmez günler boyunca, her günün öğleden sonrası aynı dövüşe tanık olmuştu. Her gün başlamak için kollarını kaldırdığında kolları şiddetle ağrıyordu, attığı ve ona atılan yumruklar ruhunu sarsıyordu; bunun arkasından her şey uyuşuyordu ve kör gibi dövüşmeyi sürdürüyordu. Bir rüyadaymış gibi Peynir Surat'ın kaba hatları ve hayvanlara benzeyen yakıcı gözleri çevresinde dans ediyor ve dalgalanıyordu. Bütün dikkati o yüzün üzerinde yoğunlaştı; çevresindeki diğer her şey dönen bir boşluktu. Dünyada o yüzden başka hiçbir şey yoktu ve kanayan yumruklarıyla o yüzü bir pelte haline getirinceye kadar ya da her nasılsa karşısındaki yüzün sahibine ait olan kanayan yumruklar tarafından dövülerek kendini bir pelteye çevrilmiş bulana kadar ona rahat yoktu. O zaman, şu ya da bu şekilde, rahat edecekti. Ama vazgeçmek, Martin için vazgeçmek, işte bu imkânsızdı.

Sonunda bir gün *Enquirer*'in sokağına kendini sürüklediğinde Peynir Surat orada değildi. Gelmedi de. Çocuklar onu kutladılar ve onun Peynir Surat'ı tepelemiş olduğunu söylediler. Ama Martin memnun değildi. Ne o Peynir Surat'ı ne de Peynir Surat onu yenebilmişti. Sorun çözülmemişti. Çok geçmeden Peynir Surat'ın babasının o gün aniden öldüğünü öğrendiler.

Martin yılların üzerinden hızla geçip gösteri salonunun zenci cenneti denilen üst balkanlardan bi-

rinde olduğu o geceye atladı. On yedi yaşındaydı ve denizden yeni dönmüştü. Bir kavga başlamıştı. Birisi birisine kabadayılık ediyordu, Martin araya karıştı ve Peynir Surat'ın yanan gözleriyle karşılaştı.

"Gösteriden sonra senin işini halledeceğim" diye tısladı eski düşmanı.

Martin başını sallayarak tamam dedi. Bu üst balkonun fedaisi, karışıklığın olduğu yere doğru geliyordu.

Fedai dikkatle çevresine bakıp uzaklaştı.

"Çeten mi var?" diye sordu Peynir Surat'a gösterinin sonunda.

"Elbette."

"Öyleyse ben de bir çete toplayayım" diye bildirdi Martin.

Gösteri aralarında o da kendi taraftarlarını topladı. Çivi işlerinden tanıdığı üç adam, bir demiryolu itfaiyecisi, Boo Çetesinden yarım düzine adam ve bir o kadar da korkunç On Sekizinci Cadda ve Market çetesinden adamlar.

Tiyatro boşaldığında, iki çete göze çarpmayacak şekilde sokağın iki yanı boyunca ilerlediler. Sakin bir köşeye gelince toplandılar ve bir savaş konseyi oluşturdular.

"Yer, Sekizinci Cadde Köprüsü," dedi Peynir Surat'ın çetesinden kızıl saçlı bir adam. "Siz ikiniz yolun ortasında, elektrik ışığının altına dövüşürsünüz ve aynasızlar hangi taraftan gelirse, biz de öbür taraftan sıvışırız."

"Bu bana uyar," dedi Martin, kendi çetesinin liderlerine danıştıktan sonra.

San Antonio Halici'nin bir kolunun üzerinden geçen Sekizinci Cadde Köprüsü üç blok uzunluğundaydı. Köprünün ortasında ve her iki ucunda elektrik lambaları vardı. Hiçbir polis bu lambaların altından görünmeden geçemezdi. Martin'in gözkapakları altında canlanmaya başlayan bu yer, savaş için çok uygundu aslında. Martin, saldırgan ve somurtkan yüzleriyle kesinlikle birbirlerinden uzak duran ve her biri kendi şampiyonlarına destek veren iki çeteyi de gördü. Sonra kendisini ve Peynir Surat'ı soyunurken gördü. Biraz ileriye nöbetçiler dikildi, görevleri köprünün ışıklandırılmış uçlarını gözetlemekti. Boo Çetesinin bir üyesi Martin'in ceketini, gömleğini, kasketini aldı ve eğer polis karışırsa bunlarla birlikte güvenli bir yere koşmaya hazırlandı. Martin kendisinin ortaya, Peynir Surat'ın karşısına gidişini seyretti ve ardından elini uyarır gibi havaya kaldırıp konuştuğunu duydu:

"Bu işte el sıkışma yok. Anladın mı? Ivır zıvırdan başka bir şey değil bu. Havlu atmak da yok. Bu eski bir dövüş ve burada bitecek. Anladın mı? Birimizden biri yenilecek."

Peynir Surat karşı çıkmak istedi –Martin bunu görebiliyordu– ama iki çetenin önünde, Peynir Surat'ın o eski korkulu gururuna dokunulmuştu.

"Hadi be," diye karşılık verdi. "Ne geveleyip duruyorsun burada? Ben eski hesabı kapamaya geldim."

Sonra gençliğin ihtişamı içinde, çıplak yumruklarıyla ve nefretle yaralamak, sakatlamak, birbirlerini yok etmek isteğiyle genç boğalar gibi birbirlerinin üzerine atladılar. İnsanlığın yaratılış sürecinde yukarıya doğru tırmanışının acılı ve binlerce yıllık kazanım-

larının hepsi yok olmuştu. İnsanlığın büyük macera yolunda bir kilometre taşı olarak geriye sadece elektrik lambası kalmıştı. Martin ve Peynir Surat, taş devrinden gelme, ağaçlara sığınan iki vahşiydi. Çamurlu uçurumların derinlerine battıkça batıyorlar, yaşamın ham başlangıcının tortularının içine daha da gömülüyorlardı. Onlar atomların çabaladığı gibi, göklerdeki yıldız tozlarının çabaladığı gibi, çarpışarak, geri çekilerek ve yeniden çarpışarak sonsuza kadar yinelediği gibi birbirlerine çarpıp duruyorlardı.

"Tanrım! Biz hayvanız! Vahşi hayvanlar!" diye yüksek sesle mırıldandı Martin, kavganın gelişimini düşünürken. Olağanüstü düş gücü sayesinde bütün bunlar bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçiyordu. O hem izleyici hem de dövüşçüydü. Gördükleri karşısında aylar süren kültür ve incelik hisleri diken diken oldu; sonunda şimdi yaşadığı an bilincinden silindi ve geçmişin hayaletleri ona egemen oldular. O, denizden daha yeni dönmüş olan ve Sekizinci Cadde Köprüsünde Peynir Surat'la dövüşen Martin Eden'di. Acı çekiyor, çabalıyor, kan ter içinde kalıyor, çıplak yumrukları karşısındakinin suratını buldukça coşuyordu.

Onlar birbirlerinin çevresinde canavarlar gibi dönen ikiz kin kasırgalarıydı. Zaman geçti ve iki düşman çete çok sessizleşti. Böylesine yoğun bir vahşete hiç tanık olmamışlar ve bundan dehşete düşmüşlerdi. Bu iki dövüşçü onlardan daha büyük hayvandılar. Gençliğin o ilk kadife ucu ve durumu yok oldu; daha dikkatli ve düşünerek dövüşüyorlardı. Her iki taraf da üstünlük sağlayamamıştı. "Bu dövüşün sonu

yok," dediğini duydu birinin Martin. Aldatıcı bir sağ ve sol vuruş yaptı, bunların karşılığı çok şiddetli olmuştu. Yanağının kemiğine kadar yarıldığını hissetti. Bunu çıplak bir yumruk yapmamıştı. Açılan korkunç yara karşısında şaşkınlık mırıltıları duydu ve kendi kanıyla sırılsıklam oldu. Ama hiç belli etmedi. Kendi türünün aşağılık kurnazlıklarını ve hilelerini çok iyi bildiğinden aşırı temkinli olmuştu. Gözleyip bekledi, vahşi bir saldırı yapar gibi yapıp bunu yarıda kesti, çünkü metalin ışıltısını görmüştü.

"Elini yukarı kaldır!" diye haykırdı. "O pirinç bir muşta ve bana onunla vurdun!"

Her iki çete de homurdanarak ve hırlayarak ileri doğru atıldılar. Bir saniye içinde herkesin katılacağı bir kavga çıkacak ve o da öcünü alamayacaktı.

"Siz uzak durun!" diye haykırdı boğuk bir sesle. "Anladınız mı? Söyleyin, anladınız mı?"

Ondan uzaklaştılar. Onlar da hayvandı, ama kendisi baş hayvandı. Onların önünde yükselen ve onlara egemen olan bir dehşet dalgasıydı.

"Bu benim kavgam ve kimse buna karışmayacak. Muştayı bana ver."

Kendine gelmiş ve biraz da korkmuş olan Peynir Surat iğrenç silahı teslim etti.

"Muştayı sen verdin ona, sen kalabalığın arkasından sinsice sokulan kızıl kafa," diye devam etti Martin, muştayı suyun içine atarken. "Seni gördüm, ne yapacağını merak etmiştim. Eğer bir daha böyle bir şey yapmayı denersen, seni döve döve gebertirim. Anladın mı?"

Dövüşmeye devam ettiler; tümüyle tükenene ka-

dar, bunun da ötesine, ölçülemez, kavranamaz bir noktaya gelmişlerdi. Onları izleyen hayvan kalabalığının kana susamışlığı doymuştu, gördüklerinden dehşete düşüp taraf tutmayarak dövüşmeyi bırakmaları için onlara yalvardılar. Düşüp ölmek ya da ayakta ölmek üzere olan Peynir Surat, Peynir Surat'a benzerliği yediği yumruklarla artık silinmiş durumdaki korkunç canavar, olduğu yerde titredi ve duraksadı; ama Martin üzerine atılıp ona yeniden yeniden vurmaya devam etti.

Sonra, neredeyse yüzyıl kadar uzun görünen bir süre geçtikten sonra, Peynir Surat hızla güçsüzleşti. Bu arada yumrukların birbirine karıştığı sırada yüksek bir çatırtı duyuldu ve Martin'in sağ kolu yanına düştü. Bu kırılan bir kemikti. Herkes bunu duymuş ve anlamıştı. Peynir Surat da anlamıştı ve bir kaplan gibi karşısındakinin üzerine atlamış, yağmur gibi yumruk üstüne yumruk yağdırıyordu. Martin'in çetesi araya girmek için ileri atıldı. Martin, birbirini hızla izleyen yumruk darbeleriyle sersemlemiş bir durumda, iğrenç küfürlerle onları karışmamaları yönünde ciddi olarak uyardı ve mutlak bir perişanlık, ümitsizlik içinde homurdandı.

Yalnızca sol elini kullanarak yumruklamaya devam etti ve sebatla yumruk atarken, yarı bilinçli ve uzak bir mesafeden çetelerden korku mırıltıları yükseldiğini dudu. Birisi titreyen bir sesle, "Bu bir kavga değil arkadaşlar. Bu bir cinayet ve bunu durdurmalıyız" dedi.

Ama kimse kavgayı durdurmadı. Tek koluyla bıkkın ve durmaksızın vururken memnundu; artık bir yüz

olmaktan çıkmış, dehşet verici, titreyen, iğrenç, anlaşılmaz sesler çıkaran, karşısında duran bu isimlendirilemez kanlı şeye vuruyordu; çünkü bu şey titrek görüş alanında ısrarla duruyor, önünden çekilmiyordu. Yumruklarını atmaya devam etti, ama giderek daha yavaş. Yüzlerce yıl, çok uzun süreler ve muazzam zaman kaymaları içinde gücünün son damlaları yavaş yavaş tükenirken, bulanık bir şekilde o isimsiz şeyin battığını, yavaşça aşağı doğru, köprünün kaba tahta kaldırımına doğru battığını fark etti. Ve bir an sonra onun üzerinde ayakta duruyordu ve titrek bacaklarıyla yalpalayarak, sallanarak ve destek bulmak için havayı yakalamaya çalışarak, tanıyamadığı bir sesle konuştu:

"Daha istiyor musun? Söyle daha istiyor musun?"

Kendi çetesinden adamların onu tuttuğunu, sırtını sıvazladığını ve ceketini giydirmeye çalıştıklarını hissettiği sırada, hâlâ tekrar tekrar aynı şeyleri söylüyordu – onun daha fazla isteyip istemediğini soruyor, yalvarıyor, tehdit ediyordu. Ardından karanlığın ve unutuşun ani saldırısı geldi.

Masanın üzerindeki tenekeden çalar saat çalmaya başladı, ama yüzünü kollarına gömmüş olan Martin Eden bunu duymadı. Hiçbir şey duymuyordu. Düşünmüyordu. Eski anılarını öylesine canlı biçimde yeniden yaşamıştı ki, tıpkı yıllarca önce Sekizinci Cadde Köprüsünde olduğu gibi bayılmıştı. Bu karanlık tam bir dakika boyunca sürdü. Sonra ölümden dönen biri gibi, gözleri alev alev, yüzünden terler akarak yerinden fırladı ve haykırdı:

"Seni yendim Peynir Surat! On bir yılımı aldı, ama seni yendim!"

Dizleri titriyordu, bayılacakmış gibi oldu ve yatağa doğru sendeledi, çökerek yatağın kenarına oturdu. Hâlâ geçmişin pençesindeydi. Aklı karışmış, telaşlanmış, nerede olduğunu anlamaya çalışarak, köşedeki elyazması yığınını görünceye kadar odaya bakındı. Sonra belleğinin çarkları dört yıl ileriye kaydı. Şimdiki zamanın, okumuş olduğu kitapların, onların sayfalarından kazanmış olduğu evrenin, düşlerinin ve tutkularının, duyarlı, korunmuş ve göksel bir kızın solgun hayaline, aşkının bilincine vardı. O kız, yaşamış olduklarının bir saniyesine bile –yürüyerek geçmiş olduğu o çamurlu yaşamın tek bir anına– tanık olmuş olsaydı dehşetten ölürdü.

Ayağa kalktı ve aynadaki görüntüsünün karşısına geçti.

"Sen çamurdan yükseldin Martin Eden" dedi ciddi bir sesle. "Gözlerini büyük bir parlaklıkla temizledin ve omuzlarını yıldızların arasına çıkardın. Tüm yaşamın yaptığını yaparak 'maymunu ve kaplanı ölüme' bırakıp tüm gücünle en yüksek mirası zorla söküp almaya çalışıyorsun."

Kendisine daha yakından bakıp güldü.

"Biraz histeri ve melodram, ha?" diye sordu. "Pekâlâ, aldırma. Peynir Surat'ı yendin; bu ikinci kez de on bir yılını alsa bile editörleri de yeneceksin. Burada duramazsın. Devam etmek zorundasın. Bu işi de bitirmelisin, bunu biliyorsun."

XVI

Çalar saatin sesi Martin'i uykusundan öylesine sarsarak çekip çıkardı ki daha az mükemmel bünyeli biri olsa bundan başı ağrırdı. Derin uyumasına karşın bir kedi gibi anında ve beş saatlik bilinçsizliğin bitmiş olmasına sevinerek hevesle uyandı. Uykunun her şeyi unutturmasından nefret ediyordu. Yapılacak çok fazla şey, yaşanacak çok fazla yaşam vardı. Uykunun ondan çaldığı her anı kıskanıyordu ve daha çalar saatin sesi kesilmeden önce, o başını ve kulaklarını lavaboya sokmuş halde soğuk suyun ısırışıyla ürperiyordu.

Ama her günkü programını izlemedi. El atmasını bekleyen bitmemiş ya da yazılmayı bekleyen yeni bir hikâye yoktu. Gece geç saatlere kadar çalışmıştı ve şimdi neredeyse kahvaltı yapma vaktiydi. Fiske'den bir bölüm okumaya çalıştı, ama beyni huzursuzdu ve kitabı kapattı. Bugün, içinde bir süreliğine yazmanın yer almayacağı, yeni bir savaşın başlayışına tanık olacaktı. Birinin evini ve ailesini terk ederken duyduğu

üzüntüye benzer bir üzüntü duyuyordu. Köşedeki el-yazmalarına baktı. İşte buydu. Onları, hiçbir yerden kabul görmemiş, zavallı ve onursuz çocuklarını bırakıp gidiyordu. Onların yanına gidip şuradan buradan küçük parçalar, en beğendiği bölümleri okuyarak incelemeye başladı. "Macera" gibi, "Çömlek"i de yüksek sesle okuyarak onurlandırdı. En son doğan, önceki gün tamamlanmış, ama pul yokluğundan köşeye atılmış haldeki "Sevinç" en büyük beğenisini kazandı.

"Anlayamıyorum" diye mırıldandı. "Ya da anlayamayanlar belki de editörlerdir. Bu yazılarda hiçbir kusur yok. Her ay bunlardan daha kötülerini basıyorlar. Bastıklarının hepsi bunlardan daha kötü, neredeyse hepsi."

Kahvaltıdan sonra daktilosunu kutusuna koyup Oakland'a taşıdı.

"Bir aylık borcum var," dedi dükkândaki tezgâhtara. "Ama yöneticiye söyleyin, çalışmaya gidiyorum ve bir ay kadar sonra gelip ödeyeceğim."

Feribotla San Francisco'ya geçti ve iş bulma kurumuna gitti. "Her türlü iş olabilir, pazarlıksız" dedi görevliye. Daha iyi şeylere eğilimi olan kimi işçilerin giyindiği gibi, oldukça züppece giyinmiş yeni gelen biri tarafından sözü kesildi. Görevli başını umutsuzca salladı.

"Hiç kimse yapmıyor ha?" dedi öteki. "Benim bugün birilerini bulmam gerek."

Dönüp Martin'i süzdü. Martin de dönüp ona bakınca adamın renksiz ve şişmiş yüzünü fark etti; yakışıklı ve zayıftı. Martin onun geçirdiği geceden dolayı böyle olduğunu anladı.

"Bir iş arıyorsun öyle mi?" diye sordu öteki. "Ne iş yapabilirsin?"

"Ağır iş, denizcilik, daktilo yazarım, steno bilmem, ata binebilirim, ne iş olursa yaparım, her şeyin üstesinden gelirim" oldu cevap.

Öteki başını sallayarak tamam dedi.

"Bana uygun geliyor. Adım Dawson, Joe Dawson ve bir çamaşırhane işçisi bulmaya çalışıyorum."

"Bu beni aşar." Martin, kendisinin, kadınların giydiği beyaz, yumuşak ve kabarık şeyleri ütülerkenki halini gördü. Ama öteki adam hoşuna gitmişti, "Sadece çamaşır yıkayabilirim. Bu kadarını denizde öğrendim" diye ekledi.

Joe Dawson bir an görünür biçimde düşündü.

"Buraya bak, gel şu işi bir konuşalım. Dinlemek ister misin?"

Martin başını salladı.

"Bu küçük bir çamaşırhane, şehir dışında, Shelly kaplıcalarındaki otelin çamaşırhanesi, bilirsin. Bütün işi iki kişi yapıyor, patron ve yardımcısı. Ben patronum. Benim için çalışmayacaksın, ama benim altımda çalışacaksın. Düşün, öğrenmeye istekli misin?"

Martin düşünmek için bir an durdu. İş çekici görünüyordu. Birkaç ay çalışabilir ve bu arada okumaya zamanı olabilirdi. Çok çalışabilir ve çok okuyabilirdi.

"İyi yemek ve kendine ait bir oda" dedi Joe.

Bu işe yaradı. Kendi başına, gece yarısına kadar rahatsız edilmeden lamba yakabileceği bir oda.

"Ama iş çok ağır" diye ekledi öteki.

Martin şişkin omuz kaslarını anlamlı bir biçimde okşadı. "Bunlar ağır işten böyle oldular."

"Öyleyse iş başına." Joe bir an için elini başına götürdü. "Başım zemberek gibi. Güçlükle görebiliyorum. Dün akşam sınırı aştım. İşin çerçevesi şöyle: İki kişinin ücreti yüz dolar ve yatacak yer. Ben atmış alıyorum, ikinci adam kırk. Ama o işi biliyordu. Sen acemisin. Eğer seni işe alırsam ilk başta senin işinin çoğunu ben yapacağım. Otuzla başlarsın diyelim, çalıştıkça kırka çıkarsın. Dürüst davranırım. Sen kendi işini yapmaya başlar başlamaz kırk alırsın."

"Seninle geliyorum" dedi Martin elini uzatırken. Öteki, uzatılan eli sıktı. "Avans var mı? Tren bileti ve diğer şeyler için?"

"Hepsini yedim," oldu Joe'nun üzgün cevabı. Elini ağrıyan başına götürmüştü. "Elimde yalnızca dönüş bileti var."

"Pansiyon kiramı ödediğim zaman ben de beş parasız kalacağım."

"Kirayı atlat" diye öğütledi Joe.

"Yapamam. Kız kardeşime veriyorum."

Kafası karışmış haldeki, Joe uzun bir ıslık çaldı ve aklını zorlayarak düşündü.

"İçki param var" dedi umutsuzca. "Gel bakalım, belki bir şeyler ayarlayabiliriz."

Martin istemedi.

"İçkiyi bıraktın mı?"

Martin bu kez başını sallayarak onayladı ve Joe kederle, "Keşke ben de bırakabilseydim" dedi. "Ama her nasılsa bırakamıyorum" diye sızlandı. "Bütün hafta cehennem gibi bir işte çalıştıktan sonra kafayı çekmeye mecburum. Böyle yapmazsam ya kendi boğazımı keserim ya da işyerini yakarım. Ama senin içmemene sevindim. Sen böyle kal."

Martin kendisi ve bu adam arasındaki korkunç uçurumun –kitapların açtığı uçurumun– farkındaydı; ama bu uçurumu aşmak onun için hiç de zor değildi. Bütün yaşamı boyunca işçi sınıfı dünyasında yaşamıştı ve emek yoldaşlığı onun ikinci doğasıydı. Ötekinin ağrıyan başı için çok büyük bir sorun olan ulaşım sorununu o çözümledi. Bavulunu Shelly kaplıcalarına Joe'nun biletiyle gönderecekti. Kendisine gelince, bisikleti vardı. Yol yetmiş mildi, pazar günü bisikletle gidebilir ve pazartesi sabahı işe başlamak için hazır olabilirdi. Bu arada eve gidip eşyalarını toplayacaktı. Hoşça kal diyeceği hiç kimse yoktu. Ruth ve ailesi uzun yazı Sierra Dağlarındaki, Tahoe Gölünde geçiriyordu.

Pazar gecesi yorgun ve toz içinde Shelly kaplıcalarına vardı. Joe onu coşkuyla selamladı. Ağrıyan alnına ıslak bir havlu sarılı olarak bütün gün çalışmıştı.

"Seni bulmak için buradan ayrıldığımdan, geçen haftanın çamaşırları birikmişti" diye açıkladı. "Kutun sağlam olarak geldi. Odanda. Bavul dediğin şey bir cehennem kadar ağırdı. İçinde ne var? Altın külçeleri mi?"

Martin eşyalarını çıkarırken Joe yatağa oturdu. Kutu kahvaltılık yiyeceklerin konduğu bir ambalajdı ve Bay Higginbotham bunun için ondan yarım dolar almıştı. İki yanına çaktığı çivilere takılı ipler sayesinde kutuyu, teknik olarak tren bagajıyla gönderilmeye uygun bir duruma getirmişti. Joe şişkin gözlerle birkaç gömlek ve çok sayıda iç çamaşırının arkasından kitapların, yığınla kitabın çıkışını seyrediyordu.

"Dibine kadar kitapla mı dolu?" diye sordu.

Martin başını sallayarak evet dedi ve kitaplarını odada lavabo olarak kullanılan bir mutfak masasının üzerine yerleştirmeye devam etti.

"Vay be!" diye patladı Joe. Sonra kafasından bir sonuç çıkarana kadar sessizlik içinde bekledi. Sonunda bulmuştu.

"Demek, kızlarla pek fazla işin olmuyor ha?" diye sordu.

"Hayır" oldu cevap. "Kitaplarla uğraşmaya başlamadan önce onların peşinden çok koştum. Ama o zamandan beri vaktim yok."

"Burada da vaktin olmayacak. Yapabileceğin tek şey çalışmak ve uyku."

Martin gecede beş saat uyuduğunu düşünüp gülümsedi. Oda çamaşırhanenin üzerindeydi ve suyu pompalayan, elektriği üreten ve çamaşırhane makinelerini çalıştıran motorla aynı binadaydı. Bitişik odada kalan teknisyen yeni gelenle tanışmak için odaya uğradı ve Martin'in uzatma kablosuyla odasına bir elektrik ampulü takmasına yardım etti. Kablo masanın üzerinden yatağın yanına uzanıyordu.

Ertesi sabah altıyı çeyrek gece, yediye çeyrek kala kahvaltısı için odadan çıkarıldı. Çamaşırhane binasında hizmetçiler için bir banyo küveti vardı ve Martin soğuk suyla banyo yaparak Joe'yu şaşkına çevirdi.

"Vay canına, sen çelik gibisin!" dedi Joe, otel mutfağının bir köşesinde kahvaltıya otururlarken.

Onlarla beraber teknisyen, bahçıvan, bahçıvan yardımcısı ve ahırlardan iki üç adam daha vardı. Az konuşarak, aceleyle ve keyifsiz yüzlerle yemeklerini yediler. Martin yemeğini yerken ve onları dinlerken

diğerlerinin konumundan ne kadar uzaklaşmış olduğunu fark etti. Küçük zihinsel çapları onun için çok sıkıcıydı ve onlardan bir an önce uzaklaşmak için istekliydi. Kahvaltısını keyifsiz ve aceleci bir iş olarak onlar kadar hızla yedi ve mutfak kapısından dışarı çıktığında ferahlamış bir halde iç çekti.

Çamaşırhane, buharlı makinelerin çalıştığı, çok iyi düzenlenmiş bir yerdi ve içindeki modern makineler, bir makinenin yapabilmesi olanaklı olan her şeyi yapabiliyorlardı. Martin, birkaç yol göstermenin ardından büyük kirli çamaşır yığınlarını sınıflandırdı. Bu arada Joe eziciyi çalıştırdı ve bir mumyaya benzeyene kadar ağzını, burnunu, burun deliklerini ve gözlerini banyo havlularıyla sarmaya zorlayan yakıcı kimyasal maddelerle karışık yumuşak bir sabun hazırlamaya girişti. Sınıflandırmayı bitiren Martin çamaşırları sıkmaya yardım etti. Bu iş dakikada birkaç bin devirle dönerek kumaşlardan suyu merkezkaç kuvvetiyle ayıran döner haznelere atılarak yapılıyordu. Sonra Martin kurutucu ve sıkıcı arasında değişimli çalışmaya, bu arada da çorapları silkelemeye başladı. Öğleden sonra olduğunda birisi makineyi dolduruyor, öteki çıkanları yığıyordu. Ütüler ısınırken çorapları sıkma makinesinden geçiriyorlardı. Sonra saat altıya kadar sıcak ütü ve iç çamaşırların arasında çalıştılar. Altıda Joe başını kuşkuyla salladı.

"Çok geri kaldık" dedi. "Akşam yemeğinden sonra da çalışmamız gerek."

Yemekten sonra saat ona kadar, son parça iç çamaşırı ütülenip, katlanıp dağıtım odasına teslim edilene kadar yakıcı elektrik ışıklarının altında çalıştılar.

Sıcak bir California gecesiydi, camlar ardına kadar açılmış olmasına karşın, kıpkırmızı olmuş ütü sobası yüzünden oda bir fırına dönmüştü. Martin ve Joe iç çamaşırlarına kadar soyunmuş, kolları çıplak, ter içinde kalmışlardı ve nefes nefese solumaya çalışıyorlardı.

"Tropiklerde gemiden kargoyu boşaltmaya benziyor" dedi Martin, yukarı çıktıklarında.

"Becereceksin" diye cevap verdi Joe. "İşi iyi kavrıyorsun. Bu hızla gidersen sadece bir ay otuz dolar alacaksın. İkinci ay kırk dolar alıyor olacaksın. Ama daha önce hiç ütü yapmadığını söyleme bana. Bu işlerden anlarım."

"Bugüne kadar ömrümde bir parça bez bile ütülemedim, doğru söylüyorum" diye karşı çıktı Martin.

Odasına gittiğinde yorgunluğuna şaşırmıştı, on dört saattir ayakta ve hiç ara vermeden çalıştığını unutmuştu. Saati altıya kurdu, beş saat geriye gidince bire kadar okuyabileceğini hesapladı. Şişmiş ayaklarını rahatlatmak için ayakkabılarını çıkararak kitaplarıyla birlikte masaya oturdu. Fiske'yi açtı, iki gün önce bıraktığı yerden okumaya başladı. Ama kitabı ikinci kez okumayı zorlu buldu. Uyandığında sertleşmiş kasları ağrıyor, pencereden esmeye başlamış olan dağ rüzgârı onu ürpertiyordu. Saate baktı. İkiyi gösteriyordu. Dört saattir uyuyordu. Elbiselerini çıkarıp yatağa kıvrıldı. Başı yastığa değer değmez uykuya dalmıştı.

Salı günü de, hızı kesilmeyen, benzer bir çalışma günü oldu. Joe'nun çalışma hızı Martin'i hayran bırakıyordu. Joe çalışırken bir düzine ifrit gibiydi. Çalışma

temposuyla coşuyordu ve uzun gün boyunca bir saniye daha kazanmak için çabalamadığı bir an bile yoktu. Kendisini işi ve nasıl zaman kazanacağı üzerine yoğunlaştırıyordu. Martin'e, beş harekette yaptığı bir işi nasıl üç harekette yapabileceğini ya da üç harekette yaptığı işleri nasıl iki harekette yapabileceğini gösteriyordu. Martin onu seyredip aynısını yapmaya çalışırken, "gereksiz hareketlerin giderilmesi" adını takmıştı onun çalışmasına. Kendisi de çabuk, becerikli ve iyi bir işçiydi ve kendi işini başka kimseye yaptırmamak ya da işinde kimseden geri kalmamak onun için her zaman bir gurur meselesi olmuştu. Sonuç olarak, iş arkadaşının önerilerini ve verdiği ipuçlarını hırsla kaparak, o da benzer biçimde tek bir amaç üzerinde yoğunlaştı. Yaka ve kol ağızlarını ovalıyor, kumaşın iki kat olduğu yerlerdeki kolaları ovalayarak çıkarıyor, böylece sıra ütülemeye gelince kabarcıklar olmuyordu. Martin'in bunu yapma hızı Joe'nun övgüsünü kazandı.

Yapılacak bir iş olmadığında bile ara vermek yoktu. Joe hiçbir şey için beklemiyor, hiçbir şey için oyalanmıyor; bir işten hemen başka bir işe atlıyordu. İki yüz gömleği kolaladılar. Tek bir hareketle gömleği tutan sağ el kol ağızlarını, dik yakaları, omuzları ve gömleğin önünü kolaya daldırırken, aynı anda sol el gömleğin geri kalanını kolaya girmemesi için yukarıda tutuyor ve o anda sağ el kolaya dalıyordu. Kola o kadar sıcaktı ki kolalı kısmı sıkabilmek için ellerini sürekli olarak bir kova soğuk suya batırmak zorundaydılar. Geceleyin saat on buçuğa kadar hanımefendilerin süslü, fırfırlı, zarif giysilerini fantezi kolaya batırarak çalıştılar.

"Bence en iyisi tropikler, orada hiç elbise yok" diyerek güldü Martin.

"Ben de işsiz kalırdım," diye cevap verdi Joe ciddi ciddi. "Çamaşırcılıktan başka bir iş bilmiyorum."

"Bu işi de çok iyi biliyorsun."

"Bilmek zorundayım. On bir yaşındayken Oakland'da Contra Costa'da silindirli sıkacağa girecek çamaşırları silkeleyerek başladım. Bu on sekiz yıl önceydi, başka bir iş de yapmadım. Ama bu iş, şimdiye dek yaptıklarımın içinde en ağır olanı. En azından bir kişi daha olması gerek. Yarın gece çalışacağız. Sıkma makinesini her zaman çarşamba geceleri çalıştırırım – yakalar ve kol ağızları."

Martin çalar saati kurdu, masanın başına gitti ve Fiske'yi açtı. İlk paragrafı dahi bitiremedi. Satırlar bulanıklaşıp birbirinin içine geçti ve başı önüne düştü. Yumruklarıyla başına vurarak bir aşağı bir yukarı yürüdü, ama uykunun uyuşukluğunu yenemedi. Kitabı karşısına dayadı, gözkapaklarını parmaklarıyla açık tuttu, ama bu kez de gözleri açıkken uykuya daldı. Daha sonra teslim oldu ve ne yaptığının pek farkında olmaksızın, elbiselerini çıkarıp yatağa girdi. Yedi saat boyunca hayvanlar gibi derin bir uyku çekti ve çalar saatin sesiyle uyandığında yeterince uyku uyumadığını hissediyordu.

"Çok mu okuyorsun?" diye sordu Joe.

Martin başını hayır anlamında salladı.

"Aldırma. Sıkma makinesini bu gece de çalıştırmalıyız, ama perşembe günü saat altıda çalışmayı bırakırız. Bu sana okuma şansı verir."

O gün Martin yünlüleri büyük bir varilin içinde

keskin yumuşak sabunla ve tepesinden demir bir çubuğa takılıp bir silindirin üzerine geçirilmiş bir araba tekerleğinin göbeğini kullanarak elde yıkadı.

"Benim buluşum" dedi Joe gururla. "Yıkama tahtasının ve yumrukların yerine geçiyor, ayrıca haftada en az on beş dakika kazandırıyor ve bu işte on beş dakika hiç de küçümsenecek bir şey değil."

Yakaları ve kol ağızlarını sıkma makinesinden geçirmek de Joe'nun buluşuydu. O gece elektrik ışıklarının altında çalışırlarken bunu açıkladı.

"Bu çamaşırhanenin dışında hiçbir yerde yapılmayan bir şey bu. Ve eğer cumartesi günü öğleden sonra saat üçte işleri bitireceksem, bunu yapmak zorundayım. Ama nasıl yapılacağını biliyorum, fark da burada. Doğru ısıyı, doğru basıncı bulmak ve üç kere makineden geçirmek gerek. Şuna bak!" Bir kol ağzını yukarı kaldırdı. "Elle ya da ütü tahtasıyla bundan daha iyisini yapamazdın."

Perşembe günü Joe öfkeliydi. Fazladan bir deste fantezi kola gelmişti.

"İşi bırakacağım," diye açıkladı. "Bu kadarına dayanamam. Kesinlikle bırakacağım işi. Bütün hafta bir dakika artırmak için köle gibi çalışayım, sonra da onlar bana fazladan fantezi kola getirsinler. Burası özgür bir ülke, o şişko Hollandalıya gidip hakkında ne düşündüğümü söyleyeceğim. Üstelik Fransızca da söylemeyeceğim. Sade Amerikan dili bana yeter. Tutup bana fazladan fantezi kola getiriyor!"

"Bu gece çalışmamız gerekiyor," dedi bir an sonra, yargısını değiştirip kaderine boyun eğerek.

Martin o gece de okumadı. Bütün hafta boyunca

tek bir günlük gazete görmemişti ve gariptir ki görmek için de bir istek duymamıştı. Haberlerle ilgilenmiyordu. Herhangi bir şeyle ilgilenemeyecek kadar yorgun ve bitkindi. Ama cumartesi günü saat üçte işi bitirirlerse öğleden sonra bisikletiyle Oakland'a gitmeyi planlıyordu. Yol yetmiş mildi ve pazar öğleden sonra da aynı yolu dönmek ona ikinci haftanın çalışması için dinlenmekten başka zaman bırakmayacaktı. Trenle gitmek daha kolay olurdu, ama gidiş dönüş iki buçuk dolar ediyordu ve o para biriktirmeye niyetliydi.

XVII

Martin pek çok şey yapmayı öğrenmişti. İlk hafta içinde bir öğleden sonra, o ve Joe iki yüz gömleğin işini bitirmişlerdi. Joe, içinde basıncı sağlayan sıcak bir ütünün çelik bir yaya asılı durduğu bir makine olan ütü masasını çalıştırıyordu. Bununla omuzları, kol ağızlarını ve dik yakayı ütülüyor, dik yakayı gömlekle dik açı yapacak şekilde yerleştirip gömleğin önüne son parlaklığı veriyordu. Gömlekleri bitirir bitirmez Martin ile arasındaki rafın üstüne fırlatıyor, Martin de bunları yakalayıp "fırınlıyordu". Bu görev, gömleğin kolalanmamış kısımlarının ütülenmesinden oluşuyordu.

Saatler boyunca son hızla süren tüketici bir çalışmaydı bu. Dışarıda, otelin geniş verandalarında serin beyaz giysileri içinde oturan kadınlar ve erkekler buzlu içkilerini yudumluyor, kan dolaşımını yavaşlatıyorlardı. Ama çamaşırhanenin içindeki hava yakıcıydı. Ütüler nemli kumaşın üzerinde dolaşırken buhar

bulutları yükseltiyor, devasa fırın kıpkızıl ve akkor halinde gürüldüyordu. Bu ütülerin sıcaklığı ev kadınlarının kullandıklarından farklıydı. Islak bir parmakla yapılan sıradan bir test, Joe ve Martin için fazla soğuktu, üstelik böyle bir test yararsızdı. Onlar ütüleri yanaklarına yaklaştırıyor, Martin'in hayran olduğu, ama anlayamadığı gizli bir zihinsel süreçle sıcaklığı ölçüyorlardı. Yeni ısınmış ütülerin çok sıcak olduğu anlaşılırsa, onları demir kancalara takıp soğuk suya daldırıyorlardı. Ama bu işlem bile dakiklik ve ince ayar istiyordu. Suyun içinde, bir saniyenin bir kesiri kadar fazla kalınca, uygun sıcaklığın o ince ve ipeksi ayarı bozuluyordu. Martin, adamın geliştirdiği inceliğe –otomatik ve makine gibi şaşmaz ölçütlere dayalı inceliğe– hayran olacak zamanı buldu.

Ama hayranlığını sürdürmesi için çok az zamanı vardı. Martin'in bütün bilinci iş üzerinde yoğunlaşmıştı. Durmaksızın çalışan kafası ve elleriyle, düşünen bir makine olmuştu; onu insan yapan her şey bu düşünen makineyi çalıştırmaya adanmıştı. Kafasında evrene ve onun büyük sorunlarına yer kalmamıştı. Aklının bütün geniş ve engin koridorları kapanıp mühürlenmişti. Ruhunun yankılanan salonu şimdi daracık bir oda, kol ve omuz kaslarının, on çevik parmağın yönetildiği bir kontrol kulesi olmuştu ve kendi buharlar tüten yolunda hızla hareket eden ütünün okşayışları sadece belirli sayıdaydı ve her okşayış tam belirli bir noktaya kadardı, bir santimin bir kesiri kadar bile ileriye değil. Akıp gelen bitmez tükenmez elbise kolları, yanları, arkaları, etekleri ve biten gömleklerin buruşturulmadan teslim etme bölümüne atılı-

şı... Aceleci ruhu sendelerken bile o bir başka gömleğe uzanıyordu. Dışarda tüm dünya tepedeki California güneşi altında gevşerken bu iş saatlerce sürdü. Ama bu aşırı sıcak odada gevşekliğe yer yoktu. Verandada oturan havalı konuklara temiz çarşaflar gerekiyordu.

Martin'in her yanından ter boşanıyordu. Muazzam miktarda su içti, ama günün sıcaklığı ve kendi çabaları öylesine büyüktü ki su bedeninin tüm gözeneklerinden, teninin bütün deliklerinden dışarı akıyordu. Seyrek aralar dışında hep denizde olmuştu ve yaptığı iş ona kendisiyle baş başa kalma olanağı verirdi. Geminin kaptanı Martin'in zamanının efendisiydi; ama otelin yöneticisi Martin'in düşüncelerinin de efendisiydi. Sinirlerini yıpratan, bedenini harap eden çalışmanın dışında hiçbir düşünceye yer kalmamıştı. Bunun dışında düşünmesi imkânsızdı. Ruth'u sevdiğini bilmiyordu. Sürüklenen ruhunun onu hatırlayacağı zamanı olmadığı için o var olmamıştı bile. Ancak geceleri yatağına sürünür ya da sabahleyin kahvaltıya inerken kısa süreli anılar olarak Ruth kendini ileri sürebiliyordu.

"Burası cehennem gibi, değil mi?" dedi Joe bir keresinde.

Martin başıyla onayladı, ama içinde bir öfkenin törpüsünü hissetti. Söylenen söz çok açık ve gereksizdi. Çalışırken konuşmuyorlardı. Konuşmak, bu kez olduğu gibi onların tempolarını bozuyordu; bu Martin'in ütüyü sürüş hızını aksatmış ve temposunu yeniden bulabilmek için fazladan iki hareket yapmak zorunda bırakmıştı.

Cuma sabahı çamaşır makinesini çalıştırdılar. Haftada iki kere otelin yatak takımlarını, çarşafları,

yastık kılıflarını, yatak örtülerini, masa örtülerini ve peçetelerini makineden geçirmeleri gerekiyordu. Bu bittikten sonra, ciddiyetle fantezi kola işine giriştiler. Bu titizlik ve incelik isteyen, ağır giden bir işti ve Martin bunu kolayca öğrenememişti. Üstelik işi şansa da bırakamıyordu. Hatalar felaket olurdu.

"Şuna bak," dedi Joe, buruşturup bir avcuna sığdırabileceği incecik bir korseyi havaya kaldırırken. "Bunu yakarsan ücretinden yirmi dolar kesildi demektir."

Martin de onu yakmadı, kas gerilimi azalırken sinir gerginliği giderek yükseliyordu. Kendi çamaşırlarını yıkamak zorunda olmayan kadınların giydiği güzel şeylerle uğraşıp sıkıntı çekerken, yanındakinin ettiği küfürleri anlayışlı bir şekilde dinliyordu. Fantezi kola Martin'in karabasanıydı, bu Joe için de öyleydi. Onların zorlukla kazandıkları dakikaları çalan şey işte bu fantezi kolaydı. Bütün gün çalışıp çabaladılar. Akşam yedide otel örtülerini sıkma makinesinden geçirmek için bu işe ara verdiler. Saat onda otel müşterileri uyurken iki çamaşırcı fantezi kola için gece yarısına kadar, hatta saat bire kadar, ikiye kadar ter döktüler. İki buçukta işi bıraktılar.

Cumartesi sabahı fantezi kola ve ufak tefek başka işler vardı ve öğleden sonra saat üçte o haftanın işi tamamlanmıştı.

"Bütün bunların üstüne Oakland'a yüz on kilometre bisiklet sürmeyeceksin herhalde?" diye sordu Joe, merdivenlere oturmuş zafer sigaralarını içerlerken.

"Sürmek zorundayım," oldu cevap.

"Niçin gidiyorsun? Bir kız mı?"

"Hayır; tren biletine iki buçuk dolar vermemek için. Kütüphaneye gidip bazı kitapları yenilemek istiyorum."

"Neden onları ekspresle göndermiyorsun? Gidiş ve dönüş yalnızca bir çeyreğe mal olur."

Martin bunun üzerinde düşündü.

"Hem yarın dinlen" diye üsteledi öteki. "Buna ihtiyacın var. Benim var, biliyorum. Ben bezdim."

Öyle görünüyordu. Boyun eğmez bir biçimde, hiç dinlenmeden, bütün hafta boyunca saniyeler ve dakikalarla boğuşan, gecikmeleri atlatan, engelleri aşıp geçen, karşı konulmaz bir enerji kaynağı, son gücüyle çalışan bir insan motor, bir iş ifriti olan adam, şimdi bir haftanın görevini tamamlayıp bitirdiğinde çöküntü içindeydi. Yıpranmış ve bitkin görünüşlüydü; yakışıklı yüzü tükenmiş halde zayıf ve sarkıktı. Sigarasını ruhsuz bir biçimde içine çekiyordu, sesi belirgin bir biçimde monoton ve ölü gibiydi. İçindeki tüm enerji ve ateş onu terk etmişti. Zaferi, kederli bir zafer görünümündeydi.

"Önümüzdeki hafta bütün bunları yeniden yapmak zorundayız" dedi Joe kederli bir sesle. "Peki bütün bunların yararı ne, ha? Kimi zaman bir serseri olmayı istiyorum. Çalışmıyor ve yaşamlarını sürdürüyorlar. Vay be! Bir bardak bira olsaydı; köye inip bira alacak cesaretim yok. Sen burada kal ve kitaplarını ekspresle gönder. Yoksa lanet olası bir aptalsın."

"Ama pazar bütün gün burada ne yapabilirim?" diye sordu Martin.

"Dinlen. Ne kadar yorulduğunu bilmiyorsun. Ben pazar günleri o kadar yorgun oluyorum ki gazete bile

okuyamıyorum. Bir keresinde hasta olmuştum, tifo. Hastanede iki buçuk ay yattım. Tek bir iş bile yapmadım. Çok güzeldi."

"Çok güzeldi," diye tekrarladı bir dakika sonra, sanki bir rüyadaymış gibi.

Martin banyo yaptı, sonra baş çamaşırcının ortadan kaybolmuş olduğunu gördü. Büyük olasılıkla bir bardak bira içmeye gittiğini düşündü, ama bunu öğrenmek için köye bir kilometre yürümek ona uzun bir yolculuk gibi göründü. Kafasını toparlamaya çalışarak ayakkabılarını çıkarıp yatağına uzandı. Uyuyamayacak kadar yorgundu; yemek zamanına kadar neredeyse hiçbir şey düşünmeksizin, bezginliğin yarı uyuşukluğu içinde yattı. Joe yemeğe de gelmemişti ve bahçıvanın, onun şimdi büyük olasılıkla barın tahtalarını söktüğünü anlattığını duyunca Martin anladı. Yemekten sonra hemen yatağına gitti ve sabahleyin çok iyi dinlenmiş olduğuna karar verdi. Joe hâlâ ortalıkta yoktu, Martin bir pazar gazetesi edinip ağaçların altında gölgelik bir kuytuya uzandı. Nasıl olduğunu anlamadan sabah geçti. Uyumamıştı, kimse onu rahatsız etmemişti, ama yine de gazeteyi okuyup bitirememişti. Öğleden sonra gazeteyi yeniden okumaya başladı ve akşam yemeğinden sonra gazeteyi okurken uyuyakaldı.

Pazar böylece geçti ve pazartesi sabahı yeniden ağır iş başındaydı. Martin çamaşırları sınıflandırırken, Joe da başına sıkıca bir havlu sarmış, homurdanarak ve söverek çamaşır makinesini çalıştırıyor, ardından da yumuşak sabunu karıştırmaya uğraşıyordu.

"Elimde değil," diye açıkladı. "Cumartesi akşamı geldiğinde içki içmek zorundayım."

Bir hafta daha geçti, her gece elektrik ışığı altında süren ve cumartesi öğleden sonra saat üçte, Joe'nun solgun zafer anını tadıp, sonra unutmak üzere köye sürüklenişiyle biten büyük savaş sürdü. Martin'in pazar günü de bir önceki gibiydi. Ağaçların gölgelerinde uyudu, gazeteyi okumak için amaçsızca çabaladı, hiçbir şey yapmadan, hiçbir şey düşünmeden sırtüstü yatarak uzun saatler geçirdi. Düşünemeyecek kadar sersemlemişti, ama kendisinden memnun olmadığının da farkındaydı. Bir rezalete maruz kalmış ya da aslında iğrenç biriymiş gibi kendisinden iğreniyordu. İçinde tanrısal olan her şey silinmişti. Tutkunun mahmuzu körelmişti; içinde onun dürtüsünü hissedecek canlılık yoktu. Ölüydü. Ruhu ölmüş gibi görünüyordu. Bir hayvandı, bir iş hayvanı. Ne yeşil yaprakların arasından süzülen güneş ışığında bir güzellik görüyor, ne de gökyüzünün koyu mavi kemeri, eskisi gibi kozmik genişliğin ipuçlarını ve açığa vurulmak için titreyen sırlarını kulağına fısıldıyordu. Yaşam çekilmez ölçüde sıkıcı ve aptalcaydı, ağzında bıraktığı tat kötüydü. İçindeki aynanın üzerine kara bir perde çekilmişti ve hayal, hiçbir ışığın girmediği karanlık bir hasta odasında yatıyordu. Aşağıya köye inmiş, başıboş, barın tahtalarını söken, beyni kurtçuklarla kemirilen, aşırı duygusal şeyler üzerine sarhoş duygusallığıyla coşan, muhteşem bir şekilde sarhoş olan, önlerindeki pazartesi sabahını ve öldürücü didinme haftasını unutmayı başaran Joe'ya imreniyordu.

Üçüncü hafta da geçti; Martin kendisinden ve yaşamdan iğrendi. Bir başarısızlık duygusuyla eziliyordu. Editörlerin yazdıklarını reddetmelerinin bir nedeni

vardı. Bunu şimdi daha açık görebiliyor, kendisine ve gördüğü düşlere gülüyordu. Ruth "Deniz Lirikleri"ni postayla geri göndermişti. Ruth'un mektubunu duygusuz bir biçimde okudu. Kız onları ne kadar beğendiğini ve ne kadar güzel olduğunu söyleyebilmek için elinden gelenin en iyisini yapmıştı. Ama yalan söyleyemiyor ve gerçeği kendinden gizleyemiyordu. Bunların başarısız olduklarını biliyordu ve Martin onun beğenmediğini mektubun her heyecansız ve baştan savma satırından anlayabiliyordu. Üstelik kız haklıydı. Şiirleri yeniden okuduğunda, Martin buna kesin olarak inandı. Güzellik ve mucize genç adamı terk etmişlerdi. Şiirleri okurken, onları yazdığı sırada kafasında neler olduğunu anlayamayarak kafası karıştı. Cüretkâr anlatımı ona tuhaf geldi, anlatımının etkileyiciliği canavarcaydı; her şey saçma, gerçekdışı ve imkânsızdı. Eğer o anda iradesi onları yakmaya yetecek kadar güçlü olsaydı, "Deniz Lirikleri"ni hemen yakabilirdi. Makine odası oradaydı, ama onları ocağa taşımak için göstereceği emeğe değmezdi. Bütün gücü başkalarının çamaşırlarını yıkamakta kullanılmıştı. Kendi özel işleri için gücü kalmamıştı.

Pazar günü geldiğinde, kendini toparlayıp Ruth'un mektubunu cevaplamaya karar verdi. Ama cumartesi günü öğleden sonra, iş bittikten ve banyo yaptıktan sonra unutma isteği onu yendi. "Sanırım köye, Joe'nun ne yaptığını görmeye gideceğim," diyordu kendi kendine; ve aynı anda yalan söylediğini de biliyordu. Ama bu yalan üzerine düşünecek gücü yoktu. Eğer enerjisi olsaydı bile yalanın üzerinde düşünmeyi reddederdi, çünkü unutmak istiyordu. Yavaşça ve ka-

rarsız adımlarla köye doğru yola çıktı. Bara yaklaştıkça istemeden adımları hızlandı.

"İçkiyi bıraktığını düşünüyordum," diye selamladı onu Joe.

Martin bahane bulmaya tenezzül etmedi, ama viski söyledi ve şişeyi geri vermeden önce bardağını ağzına kadar doldurdu.

"Bütün geceyi onunla geçirme" dedi kabaca.

Öteki şişeyle oyalanıyordu ve Martin onu beklemeyi reddederek bardağını bir yudumda bitirdi ve yeniden doldurdu.

"Şimdi seni bekleyebilirim," dedi vahşice; "ama acele et."

Joe acele etti ve birlikte içtiler.

"İş yüzünden, ha?" diye sordu Joe.

Martin konuyu tartışmayı reddetti.

"Burası tam bir cehennem, biliyorum," diye öteki devam etti, "ama senin içkiye yeniden başlamandan bir şekilde nefret ediyorum, Mart. İşte böyle bu iş!"

Martin, içki ısmarlamalarını ve ikramlarını söyleyerek ve saçları ortadan ayrılmış, soluk mavi gözlü, kadınsı bir taşra delikanlısı olan barmeni dehşete düşürerek sessizce içki içmeye devam etti.

"Biz zavallı iblisleri böylesine çalıştırmaları rezalet bir şey" diyordu Joe. "Eğer kafayı çekmeseydim, dağıtır ve çamaşırhaneyi yakardım. Onları kurtaran tek şey benim kafayı çekişim, bunu söyleyebilirim sana."

Ama Martin cevap vermedi. Birkaç içki daha içtikten sonra beyninde sarhoşluğun kurtçuklarının kıpırdandığını hissetti. Ah, bu yaşamaktı, üç haftadır aldığı ilk yaşam soluğuydu. Düşleri geri geldi. Hayal karanlık

odadan dışarı çıktı ve alev alev ışıltılarıyla onu kendisine çekti. Hayallerinin aynası gümüş parlaklığındaydı. İmgeler göz kamaştırıcı parşömenlerin üzerindeydi. Mucize ve güzellik onunla birlikte el ele yürüyordu ve bütün gücü ona aitti. Bunu Joe'ya anlatmaya çalıştı, ama Joe kendi hayallerini görüyordu. Onu çamaşırhanenin esaretinden kurtarıp büyük bir buharlı çamaşırhanenin sahibi yapacak, şaşmaz planlar.

"Sana söylüyorum Mart, benim çamaşırhanemde hiç çocuk çalışmayacak, ömrümde olmayacak. Akşam altıdan sonra tek bir canlı çalışmayacak. Beni duyuyor musun! Yeterince makine ve yeterince işçi olacak, işler çalışma saatleri içinde yapılacak ve Mart sen bana yardım edeceksin, seni çamaşırhanenin şefi yapacağım, her şeyi sen yöneteceksin. Şimdi, plan bu. İçki içmeyi bırakacak ve iki yıl boyunca para biriktireceğim, parayı biriktirip sonra..."

Ama Martin, Joe'yu barmenle baş başa bırakarak arkasını döndü. Biraz sonra, o da içeri girip Martin'in ikramını kabul eden iki çiftçiye içkilerini götürmek üzere yanlarından ayrıldı. Martin herkese, çiftlik işçilerine, seyise, otelin bahçıvan yardımcısına, barmene ve bara bir gölge gibi giren, bir gölge gibi barın ucunda sallanıp duran serseriye içki ısmarlayarak krallar gibi eli açık davranıyordu.

XVIII

Pazartesi sabahı Joe daha ilk araba dolusu çamaşırı makineye taşırken bile homurdanıyordu.

"Diyorum ki" diye başladı.

"Benimle konuşma" diye hırladı Martin.

"Özür dilerim, Joe" dedi öğleyin, yemeğe gitmek için işi bıraktıklarında.

Ötekinin gözleri dolmuştu.

"Önemli değil dostum" dedi. "Biz bir cehennemdeyiz ve elimizde değil. Hem biliyorsun ki, seni çok sevdim. Onun için bana dokundu. Seninle en başından beri çok iyi anlaştık."

Martin onun elini sıktı.

"Bırakalım şu işi" diye önerdi Joe. "İstifa edelim ve serserilik yapalım. Daha önce hiç denemedim, ama çok kolay olmalı. Yapacak hiçbir iş yok. Bir düşünsene, yapacak hiçbir iş yok. Bir kere hastalanmıştım, tifo olmuştum, çok güzeldi. Yeniden hasta olmayı isterdim."

Hafta böylece sürüklenerek geçip gitti. Otel doluydu ve üstlerine fazladan fantezi kolalar yağıyordu. Yiğitçe uğraşarak mucizeler gösterdiler. Her gece elektrik ışıkları altında geç saatlere kadar savaştılar, yemeklerini alelacele yediler, hatta kahvaltıdan önce bile yarım saat çalıştılar. Martin artık soğuk banyolarını yapmıyordu. Her anı çaba, çaba, çabaydı ve Joe saniyelerin usta çobanıydı, onları dikkatle güdüyor, hiçbirini kaybetmiyor, cimri bir adamın altınlarını sayması gibi onları sayıyordu. Kendisinin bir zamanlar Martin Eden adında bir insan olduğunu düşünen bir başka makinenin yardımıyla, çılgınlar gibi uğraşan ateşli bir makine olarak çalışmayı sürdürüyordu.

Ama Martin, sadece ender anlarda düşünebiliyordu. Düşünce evi kapanmış, pencereleri tahtayla kaplanmıştı ve Martin yalnızca gölge bir nöbetçiydi. O bir gölgeydi. Joe haklıydı. Her ikisi de birer gölgeydi ve burası bitmek bilmeyen bir çalışma zindanıydı. Yoksa bu bir rüya mıydı? Kimi zaman buharlar tüten yakıcı sıcakta, ağır ütüleri beyaz çamaşırların üzerinde ileri geri iterken, tüm bunlar ona bir rüya gibi geliyordu. Kısa bir süre içinde ya da belki bin yıl kadar sonra mürekkep lekeli masasının olduğu küçük odada uyanacak ve yazılarına bir gün önce bıraktığı yerden devam edecekti. Ya da belki bu da bir rüyaydı ve uyanış nöbet değişimiyle olacak, sallanan baş kasaradaki ranzasından aşağı inip yukarıya, güverteye tropik yıldızlarına altına çıkacak, dümeni eline alacak ve serin alize rüzgârının içine işlediğini hissedecekti.

Cumartesi günü saat üçte anlamsız zaferi geldi.

"Sanırım aşağı gidip bir bardak bira içeceğim,"

dedi Joe, hissettiği her zamanki hafta sonu çöküntüsünü gösteren tuhaf ve tekdüze ses tonuyla.

Martin ansızın uykudan uyanır gibi göründü. Alet çantasını açtı, zincirlere grafit sürerek ve bağlantılarını ayarlayarak bisikletini yağladı. Martin gidonun üzerine eğilmiş, bacakları ritmik bir güçle doksan altı dişli çarkı sürerek, yüzü yüz on kilometrelik yola, yokuşa ve toza hazırlıklı olarak yanından geçerken, Joe bara giden yolu yarılamıştı. O gece Oakland'da uyudu ve pazar günü yüz on kilometreyi geri döndü. Pazartesi sabahı da bezgin bir biçimde yeni haftanın işlerine başladı, ama ayık kalmıştı.

Beşinci hafta geçti, sonra da altıncısı. Bu süre içinde Martin bir makine gibi yaşayıp çabaladı. İçinde yalnızca küçücük bir kıvılcım kalmıştı. Ruhundan geriye onu her hafta iki yüz yirmi kilometre bisiklet sürmeye zorlayan minik bir ruh parçacığı kalmıştı. Ama bu dinlenme değildi. Bu süper makinelikti ve önceki yaşamından ona geri kalan, parlayan ruh parçacığını da söndürmeye yaradı sadece. Yedinci haftanın sonunda buna niyetlenmediği halde, karşı koymak için çok zayıf olduğundan Joe ile birlikte aşağıya, köye sürüklendi, pazartesi sabahına kadar içindeki yaşamı boğdu ve yeniden buldu.

Yine hafta sonlarında iki yüz yirmi kilometrelik yolu gitti; aşırı çabanın verdiği uyuşukluğu daha da büyük bir çabanın verdiği uyuşuklukla bastırmaya çalışarak. Üç ayın sonunda üçüncü kez Joe'yla birlikte köye indi. Her şeyi unuttu, yeniden yaşadı; içerek değilse bile çalışarak kendini nasıl bir hayvana dönüştürdüğünü apaçık bir biçimde gördü. İçki neden

değil, bir sonuçtu. Gecenin gündüzü izlemesi gibi, içki de kaçınılmaz biçimde çalışmayı izliyordu. Viskinin ona fısıldadığı mesaj, bir iş hayvanı olarak amaçladığı yükseklikleri fethedemeyeceğiydi. Bu bilgiyi onaylarcasına başını sallayarak kabullendi. Viski bilgeydi. Ona kendi sırlarını anlatıyordu.

Martin kâğıt ve kalem istedi, çevresindeki herkese içki söyledi ve onlar genç adamın sağlığına içerken o bara tutunup aceleyle bir şeyler yazdı.

"Bir telgraf Joe" dedi. "Oku."

Joe sarhoş ve şaşkın gözlerle yazılanları okudu. Ama okudukları onu ayıltmışa benziyordu. Sitemle diğerine baktı, yanaklarına gözyaşları süzülüyordu.

"Benimle birlikte dönmüyor musun, Mart?" diye sordu umutsuzca.

Martin başını salladı ve orada tembellik yapanlardan birini telgrafı postaneye götürmesi için yanına çağırdı.

"Dur," diye mırıldandı Joe boğuk bir sesle. "İzin ver de düşüneyim."

Bara tutundu, bacakları altında iki yana sallanıyor ve o düşünürken Martin de kolunu ona dolayıp destek veriyordu.

"Şunu iki çamaşırcı yap" dedi ansızın. "Dur, ben düzelteyim."

"Sen neden işi bırakıyorsun?" diye sordu Martin.

"Senin ayrıldığın nedenle."

"Ama ben denize gidiyorum. Sen bunu yapamazsın."

"Evet," oldu cevap, "ama ben de pekâlâ serserilik yapabilirim, pekâlâ."

Martin bir an araştıran gözlerle ona baktı ve sonra haykırdı:

"Tanrı aşkına, sanırım haklısın! Serseri olmak, yük hayvanı olmaktan daha iyidir. Hey, arkadaş, yaşayacaksın. Şimdiye kadar yaşadığının hepsinden daha çok."

"Bir keresinde hastanedeydim" diye düzeltti Joe. "Çok güzeldi. Tifo olmuştum. Anlatmış mıydım sana?"

Martin telgrafı "iki çamaşırcı" diye değiştirirken, Joe anlatmaya devam etti:

"Hastanedeyken canım hiç içki içmek istemedi. Komik değil mi? Ama bütün hafta boyunca köle gibi çalışırken, kafayı çekmem gerekiyor. Aşçıların ve fırıncıların nasıl da korkunç içki içtiklerine dikkat ettin mi? Bunun nedeni yaptıkları iş. Kesinlikle içmeleri gerek. Al, telgrafın yarı parasını ben ödeyeyim."

"Bunun için zar atalım" diye önerdi Martin.

"Hadi, herkes içsin," diye seslendi Joe, zarları sallayıp ıslak barın üzerine yuvarlarken.

Pazartesi sabahı Joe beklentiden deliye dönmüştü. Ne ağrıyan başını umursuyor ne de işle ilgileniyordu. Dakika sürüleri kaybolurken, dikkatsiz çobanları sadece pencereden güneş ışığına ve ağaçlara bakıyordu.

"Şuna bir baksana!" diye bağırdı. "Bunların hepsi benim. Hem de bedava. Ağaçların altına yatabilir ve eğer istersem bin yıl boyunca uyuyabilirim. Hey, hadi Mart, işi bırakalım. Başka bir anı beklemenin yararı ne? Dışarıda yapılacak hiçbir işin olmadığı bir ülke ve benim oraya bir biletim var, dönüş bileti de yok, vay canına!"

Birkaç dakika sonra, arabayı çamaşır makinesi için kirli çamaşırlarla doldururken, Joe otel yöneticisinin gömleğini buldu. Bunun üzerindeki işaretleri tanıyordu. Birden özgürlüğünün görkemli bilinciyle gömleği yere atıp onu çiğnemeye başladı.

"Keşke gömleğin içinde sen de olsaydın, seni domuz kafalı Hollandalı!" diye bağırdı. "Gömleğin içinde, seni becereceğim bir yerde! Al sana! Al sana! Al sana! Kahrolasıca! Birisi beni tutsun! Beni tutsun!"

Martin güldü ve onu işinin başına döndürdü. Salı gecesi yeni çamaşırcılar geldiler ve haftanın geri kalanı onlara işleri öğretmekle geçti. Joe ortalıkta dolaşıp sistemini açıkladı, ama hiçbir iş yapmadı.

"Elimi bile sürmem" diye bildirdi. "Elimi bile sürmem. İsterlerse beni kovabilirler, ama kovarlarsa ben de işi bırakırım. Bana çalışmak yok artık, içtenlikle teşekkür ederim. Artık bana marşandiz vagonları ve ağaçların altındaki gölgelikler var. Çalışın, sizi köleler! Böyle işte. Köle ve ter! Köle ve ter! Öldüğünüz zaman siz de benim gibi çürüyüp gidecek olduğunuza göre, nasıl yaşadığınız ne fark eder ha? Söyleyin bana, uzun vadede bunun ne anlamı olacak?"

Cumartesi günü ücretlerini aldılar ve yollarının ayrılma vakti geldi.

"Kararını değiştirip benimle birlikte yollara düşmeni istememin bir yararı yok, değil mi?" diye sordu Joe umutsuzca.

Martin başını hayır anlamında salladı. Bisikletinin yanında yola çıkmak üzere hazır duruyordu. El sıkıştılar, Joe elini bir süre tutup konuşmasını sürdürdü:

"Seni, sen ve ben ölmeden önce, yine göreceğim

Mart. Bunu kesinlikle biliyorum. Kemiklerimde hissediyorum. Hoşça kal Mart, kendine iyi bak. Seni çok severim bilirsin."

Martin dönemeci dönüp gözden kayboluncaya kadar yolun ortasında kimsesiz bir halde durup peşinden baktı.

"İyi bir çocuk bu" diye mırıldandı. "İyi bir çocuk."

Daha sonra kendini bırakıp yoldan aşağıya doğru, tren yolunun kenarına bırakılmış yarım düzine boş su tankının marşandize yüklenmeyi beklediği su deposuna doğru isteksizce yürüdü.

XIX

Ruth ve ailesi evlerine dönmüşlerdi; Oakland'a geri gelen Martin onu sık sık gördü. Ruth üniversiteden mezun olduğu için artık ders çalışmıyordu; Martin de bedeninin ve ruhunun tüm canlılığını tüketmiş olduğundan hiç yazı yazmıyordu. Bu onlara birbirlerini görmeleri için şimdiye kadar hiç olmadığı kadar zaman verdi ve yakınlıkları hızla olgunlaştı.

İlk günlerde Martin dinlenmekten başka bir şey yapmıyordu. Çok fazla uyumuş, uzun saatlerini düşünerek, derin düşüncelere dalarak, hiçbir şey yapmadan geçirmişti. Korkunç bir güç sarfından sonra kendine gelmeye çalışan biri gibiydi. Yeniden uyanışının ilk belirtileri, günlük gazetelere isteksiz bir ilgiden daha fazlasını gösterdiğini keşfettiği zaman geldi. Sonra yeniden okumaya başladı – hafif romanlar ve şiir; birkaç gün daha geçince uzun zamandır ihmal ettiği Fiske'ye balıklama daldı. Muhteşem bedeni ve sağlığı yeni bir canlılık getirirken gençliğin esnekliğine yeniden sahip oldu.

İyice dinlenir dinlenmez yeni bir yolculuk için denize açılacağını söylediğinde, Ruth hoşnutsuzluğunu açıkça gösterdi.

"Bunu neden yapmak istiyorsun?" diye sordu.

"Para" oldu cevap. "Editörlere bir sonraki saldırım için birikim yapmak zorundayım. Benim durumumda para bir savaş gücüdür – para ve sabır."

"Ama eğer tüm istediğin para idiyse, neden çamaşırhanede kalmadın?"

"Çünkü çamaşırhane beni bir iş hayvanı haline getiriyordu. Bu türden aşırı çalışmak insanı içmeye yöneltiyor."

"Yani demek istiyorsun ki..." dedi titrek bir sesle.

Bu konuşmadan sıyrılmak onun için kolay olabilirdi; ama Martin'in doğası açıksözlü olmaktan yanaydı ve her ne olursa olsun açıksözlü olma konusundaki eski kararını hatırladı.

"Evet," diye cevap verdi. "Tam bunu demek istiyorum. Birçok kez."

Ruth ürperdi ve ondan uzaklaştı.

"Şimdiye kadar tanıdığım hiçbir erkek bunu yapmamıştı. Hiçbir zaman yapmamıştı."

"Onlar hiçbir zaman Shelly kaplıcalarındaki çamaşırhanede çalışmamışlardı" diye acı acı güldü Martin. "Emek iyi bir şey. İnsan sağlığı için gerekli, bütün vaizler bunu söylüyor ve Tanrı bilir ya, ben çalışmaktan hiç korkmadım. Ama iyi bir şeyin bile aşırısı diye bir gerçek var ve o çamaşırhane de onlardan biri. Bir yolculuk için daha denize açılmamın nedeni bu. Bu benim son yolculuğum olacak sanırım, çünkü geri geldiğimde kendimi dergilere kabul ettireceğim. Bundan kuşkum yok."

Ruth sessiz ve duygusuzdu; karamsarlıkla genç adama bakarken neler yaşadığını bilmesinin kendisi için imkânsız olduğunu anladı.

"Bir gün bu konuda yazacağım: 'Emeğin Alçalışı ya da 'İşçi Sınıfında İçki Psikolojisi' ya da buna benzer bir adı olacak."

İlk karşılaşmalarından bu yana hiçbir zaman o günkü kadar birbirlerine uzak görünmemişlerdi. Açıksözlülükle ve arkasındaki isyancı ruhla yaptığı itiraf kıza itici gelmişti. Ama Ruth itilmenin nedeninden çok, itilmenin kendisinden daha fazla sarsılmıştı. Bu Martin'le ne kadar çok yakınlaşmış olduğunu gösteriyordu. Bir kez bu kabul edilince de, daha büyük bir yakınlığın yolu açılıyordu. İçinde masum, idealist reform düşünceleri ve acıma duygusu da uyandı. Bu duygu, çok uzaktan gelmiş olan bu işlenmemiş genç adamı kurtaracaktı. Onu eski çevresinin lanetinden ve kendisine karşın kendisinden de kurtaracaktı. Tüm bunlar kızı soylu ve vicdani bir durum olarak etkiledi; bunun arkasında ve altında yatan şeyin kıskançlık ve aşk arzusu olduğunu hayal bile etmiyordu.

Mutluluk verici sonbahar havasında bol bol bisiklete bindiler ve tepelerde kimi zaman biri, kimi zaman diğeri yüksek sesle şiirler okudu. Bunlar insanın düşüncelerini yüce şeylere yönelten soylu ve yüceltici şiirlerdi. Ruth dolaylı yoldan feragat, fedakârlık, sabır, çalışkanlık, üstün çabayı övüyordu. Kafasındaki bu tür soyutlamaları babasıyla, Bay Butler'la ve yoksul bir göçmen çocuğuyken kitaplarını bütün dünyanın okuduğu biri olmaya yükselen Andrew Carnegie ile nesnelleştiriyordu.

Martin bütün bunlara değer veriyor ve hoşlanıyordu. Kızın zihinsel süreçlerini şimdi daha açık izleyebiliyordu ve onun ruhu artık eskisi gibi kapalı bir mucize değildi. Onunla entelektüel olarak eşit düzeydeydi. Ama anlaşmazlık noktaları genç adamın aşkını etkilemedi. Kızı olduğu gibi sevdiği için, aşkı eskisinden daha ateşliydi ve hatta fiziksel zayıflığı bile onun gözünde ek bir çekicilikti. Browning'le kaçtığı o ateşli güne kadar ayağını yıllarca yere basmayan, ama o gün yeryüzünde, açık gökyüzünün altında dimdik durmuş olan hastalıklı Elizabeth Barrett'in hikâyesini okumuştu. Browning'in onun için yaptığı şeyi kendisinin de Ruth için yapabileceğine karar verdi. Ama önce Ruth onu sevmeliydi. Gerisi kolay olacaktı. Ruth'a güç ve sağlık verecekti. Sonra gözünün önünde, ilerideki yaşamlarından küçük sahneler belirdi. Çalışma, rahatlık ve genel bir refahtan oluşan bir fonun önünde, kendisini ve Ruth'u şiir okuyup tartışırken gördü. Ruth yüksek sesle ona şiir okurken yerde bir sürü yastığa uzanmıştı. Sürecekleri yaşamın anahtarı buydu. Martin her zaman bu belirli tabloyu görüyordu. Kimi zaman da bir koluyla ona sarılmış, başı omzunda olduğu halde okurken, ona yaslanan Ruth oluyordu. Kimi zaman basılı sayfalardaki güzelliğin içine birlikte dalıyorlardı. Sonra Ruth da doğayı sevdiği için, cömert bir düş gücüyle Martin okuma sahnelerini değiştiriyordu. Kimi zaman sarp kayalıklarla çevrili kapalı bir vadide ya da yüksek dağların tepesindeki çayırlarda ve yine aşağıda dalgaların ayaklarının dibinde çelenk yaptığı gri kum tepeciklerinde ya da uzaklarda, çağlayanlardan dökülen suyun yükselip

sis haline geldiği, her başıboş rüzgâr demetiyle titreyip salınan buhar peçeleriyle denize ulaştığı volkanik bir tropik adacıkta okuyorlardı. Ama her zaman, ön planda güzelliğin, sonsuza dek okumanın ve paylaşmanın efendileri olarak kendisi ve Ruth uzanıyordu. Ve her zaman arka planda, doğa manzaralarının gerisinde, bulanık ve puslu bir biçimde çalışma, başarı ve onlara dünyanın tüm hazinelerinin tadını çıkarma özgürlüğünü veren kazanılmış para vardı.

"Küçük kızıma dikkatli olmasını öğütlemem gerekiyor" diye uyardı Ruth'un annesi bir gün.

"Ne demek istediğini biliyorum. Ama bu imkânsız. O–"

Ruth kızardı, ama bu yaşamın kutsal şeylerini eşit derecede kutsal tuttuğu bir anneyle ilk kez tartışmanın verdiği bir genç kızlık kızarmasıydı.

"Sana göre değil," diye onun yerine tamamladı annesi cümlesini.

Ruth başını sallayarak onayladı.

"Bunu söylemek istemezdim, ama sana göre değil. Kaba, yaban, güçlü.... Çok güçlü. O–"

Genç kız duraksadı ve sözlerine devam edemedi. Bu konuları annesiyle konuşmak onun için yeni bir şeydi. Yine annesi düşüncelerini onun yerine tamamladı.

"Temiz bir yaşam sürmemiş demek istiyorsun."

Ruth yine başını sallayarak kabullendi ve yüzünü tekrar kızarıklık kapladı.

"Tamamen öyle," dedi. "Onun hatası değil, ama elleri çok fazla..."

"Zifte bulaşmış?"

"Evet, zifte. Üstelik beni korkutuyor. Kimi zaman gerçekten dehşete kapılıyorum, hiç önemli şeyler değilmiş gibi, o yaptığı şeyleri öylesine kolay ve rahatça anlattığında. Ama bunlar önemli, değil mi?"

Kollarıyla birbirlerine sarılmış olarak oturuyorlardı ve sustuğunda annesi elini okşayıp konuşmaya devam etmesini bekledi.

"Ama korkunç bir biçimde onunla ilgileniyorum" diye devam etti. "Bir bakıma korumam altında. Sonra, o benim ilk erkek arkadaşım – ama tam arkadaş da değil; daha çok koruma ve arkadaşlık bir arada. Kimi zaman da beni korkuttuğunda, oynamak için aldığım bir buldog köpeği gibi görünüyor gözüme. Beni kuvvetle çekiştiriyor, dişlerini gösteriyor ve zincirini koparıp kurtulmakla tehdit ediyor."

Annesi yine bekliyordu.

"Sanırım bir buldog gibi benim ilgimi çekiyor. Birçok iyi yanı da var; ama hoşlanmadığım birçok şey de var. Görüyorsun, düşünüyorum. Küfür ediyor, sigara içiyor, içki içiyor, yumruklarıyla dövüşmüş (bana kendisi söyledi, hoşuna gidiyormuş, öyle söylüyor). Bir erkekte olmaması gereken her şey onda var. Yani benim kendime–" Sesi çok alçalmıştı, "bir eş olarak isteyebileceğim bir erkekte. Sonra çok güçlü. Benim prensim uzun boylu, ince yapılı ve esmer olmalı – zarif, büyüleyici bir prens. Hayır, benim Martin Eden'e âşık olma tehlikem yok. Bu benim başıma gelebilecek en kötü kader olurdu."

"Ama benim sözünü ettiğim şey bu değil," diye kaçamak konuştu annesi. "Onun hakkında hiç dü-

şündün mü? O her yanıyla sana uygunsuz biliyorsun. Ya o sana âşık olursa?"

"Ama o âşık, şimdiden," diye haykırdı Ruth.

"Bu beklenen bir şey," dedi Bayan Morse kibarca. "Seni tanıyan biriyle nasıl başka türlü olabilirdi ki?"

"Olney benden nefret ediyor!" diye bağırdı Ruth tutkuyla. "Ben de Olney'den nefret ediyorum. O çevrede olunca kendimi her zaman bir kedi gibi hissediyorum. Ona kötü davranmalıymışım gibi hissediyorum; ben böyle hissetmediğimde bile o bana kötü davranıyor zaten. Ama Martin Eden'le birlikteyken mutluyum. Daha önce beni hiç kimse sevmedi – yani bu türlü hiçbir erkek demek istiyorum. Ve bu tür sevilmek çok tatlı. Ne demek istediğimi sen anlıyorsun, değil mi sevgili anneciğim. Gerçekten ve bütünüyle bir kadın olduğunu hissetmek tatlı bir duygu." Yüzünü hıçkırarak annesinin kucağına gömdü. "Benim çok korkunç olduğumu düşünüyorsun, biliyorum, ama dürüstüm ve sana tam olarak nasıl hissettiğimi anlatıyorum."

Bayan Morse garip bir biçimde üzgün ve mutluydu. Edebiyat fakültesi mezunu olan küçük kızı gitmiş, onun yerine yetişkin bir kadın olan kızı gelmişti. Deney başarıyla sonuçlanmıştı. Ruth'un doğasındaki o garip boşluk, üstelik herhangi bir tehlike ya da ceza olmadan doldurulmuştu. Bu kaba denizci araç olmuştu ve Ruth ona âşık olmamasına karşın, onun kadınlık bilincini oluşturmuştu.

"Elleri titriyor," diye itiraf etti Ruth, yüzü utancından hâlâ annesinin kucağına gömülü olduğu halde. "Çok eğlendirici ve garip, ama onun için üzülü-

yorum da. Elleri böylesine titrer ve gözleri parıl parıl parlarken, ona yaşamı ve yaşamını toparlamak için tuttuğu yanlış yol üzerine dersler veriyorum. Ama bana tapıyor, biliyorum. Gözleri ve elleri yalan söylemiyor. Yalnızca bunu düşünmek bile bana kendimi büyümüş hissettiriyor. Hakkıyla benim olan bir şeye sahip olduğumu hissediyorum ve bu beni diğer kızlar gibi – ve genç kadınlar gibi yapıyor. Daha önce onlar gibi olmadığımı ve bunun seni kaygılandırdığını biliyordum. Bu kaygını benim hissetmeme izin vermediğini düşünüyordun, ama bunu hissediyordum ve Martin Eden'in dediği gibi 'işleri yoluna koymak' istiyordum."

Bu anne ve kızı için kutsal bir saatti ve Ruth bembeyaz masumluğu ve açıksözlülüğüyle, annesi duygudaş, anlayışlı, ama gene de açıklayıcı ve yol gösterici olarak alacakaranlıkta konuşurlarken gözleri nemliydi.

"Senden dört yaş küçük" dedi annesi. "Dünyada hiçbir yeri yok. Ne bir konumu ne de maaşı var. Beceriksiz biri. Seni sevdiğine göre, sağduyu adına, çocuksu düşleri ve yazdığı hikâyeleriyle ortalıkta dolanıp duracağına, ona seninle evlenmek hakkını verecek bir şeyler yapardı. Korkarım Martin Eden hiç büyümeyecek. Baban gibi, başka tanıdıklarımız, örneğin Bay Butler gibi bu dünyada bir erkeğin işini ve sorumluluklarını yüklenmiyor. Korkarım Martin Eden hiçbir zaman para kazanan biri olmayacak. Ama bu dünya öyle düzenlenmiş ki mutluluk için para gerekli; ah, hayır, o şişkin servetler değil, ama genel bir rahatlığa ve ve saygınlığa yetecek kadar para. O... O hiç konuşmadı mı seninle?"

"Tek kelime bile etmedi. Böyle bir şeye kalkışmadı; ama eğer kalkışmış olsaydı da ona izin vermezdim, çünkü görüyorsun ya, onu sevmiyorum."

"Buna memnun oldum. Böylesine saf ve temiz olan kızımın, benim biricik kızımın, onun gibi bir adamı sevmesi hoşuma gitmezdi. Dünyada temiz, dürüst ve erkek gibi seven soylu erkekler var. Onları bekle. Bir gün birini bulacaksın, onu sevecek ve onun tarafından sevileceksin, babanın ve benim birbirimizle mutlu olduğumuz gibi, sen de onunla mutlu olacaksın. Bir de her zaman aklında tutman gereken bir şey var..."

"Evet, anne."

Bayan Morse'un konuşurken sesi alçak ve tatlıydı, "Bu da çocuklarındır."

"Bu konuda ben de düşündüm," diye itiraf etti Ruth, geçmişte canını sıkan zevk düşkünü düşünceleri hatırlayarak. Böyle şeylerden söz etmek zorunda kaldığı için genç kızlık utancı ile yüzü yeniden kızardı.

"Ve Bay Eden'i imkânsız yapan şey de bu çocuklar sorunu," diye devam etti Bayan Morse kesin ve açık olarak. "Soylarının temiz olması gerek ve o, korkarım, temiz değil. Baban bana denizcilerin yaşamları konusunda bir şeyler anlattı ve – ve anlıyorsun."

Düş gücünün ötesinde belirsiz, uzak ve korkunç bir şeyler düşündüğü halde, Ruth gerçekten anladığını hissederek annesinin elini onaylarcasına sıktı.

"Biliyorsun, sana söylemeden hiçbir şey yapmam," diye konuşmaya başladı genç kız. "Yalnız, kimi zaman bana sormalısın, şimdi yaptığın gibi. Sana anlatmak istedim, ama nasıl anlatacağımı bilmiyordum. Bu yalancı bir utangaçlık, bunu biliyorum, ama her

şeyi benim için kolaylaştırabilirsin. Kimi zaman, şimdi olduğu gibi, bana bir şans vermelisin.

"Ama, anne, sen de bir kadınsın!" diye bağırdı heyecanla. Ayağa kalkmışlardı, annesinin ellerini tutmuş, alacakaranlıkta karşısında dimdik durmuş, aralarındaki garip, tatlı eşitliğin farkına varmış bir yüzle ona bakıyordu. "Eğer bu konuşmayı yapmamış olsaydık, seni hiçbir zaman böyle düşünemezdim. Senin de bir kadın olduğunu bilmem için kendimin bir kadın olduğunu öğrenmem gerekiyordu."

"İkimiz de kadınız," dedi annesi, onu kendisine çekip öperek. "İkimiz de kadınız," diye tekrarlıyordu, kollarını birbirlerinin beline dolamış, yürekleri yeni bir dostluk duygusuyla kabararak odadan çıkarken.

"Bizim küçük kızımız bir kadın oldu," dedi Bayan Morse bir saat sonra kocasına gururla.

"Bu demektir ki," dedi adam, karısına uzun uzun baktıktan sonra, "bu demektir ki âşık oldu."

"Hayır, ama seviliyor" oldu gülümseyerek verilen cevap. "Deney başarılı oldu. En sonunda uyandı."

"Öyleyse şimdi Martin'den kurtulmalıyız." Bay Morse canlı, ama duygusuz bir işadamı sesiyle konuşuyordu.

Ama karısı hayır anlamında başını salladı. "Buna gerek kalmayacak. Ruth onun birkaç gün içinde denize açılacağını söylüyor. Geri döndüğündeyse kızımız burada olmayacak. Onu Clara Teyzesine göndereceğiz. Ayrıca doğuda geçireceği bir yıl, iklim değişikliği, insanlar, fikirler ve her şey tam da onun ihtiyacı olan şeyler."

XX

Yazma isteği bir kez daha Martin'in içinde uyanmaya başlamıştı. Hikâyeler ve şiirler kendiliğinden ortaya çıkarak beyninde oluşuyor ve ilerde bunları kullanacağı zamanlar için notlar alıyordu. Ama yazmıyordu. Bu onun küçük tatiliydi, bunu dinlenmeye ve aşka adamaya karar vermişti ve her iki konuda da başarılı olmuştu. Çok geçmeden Martin canlılıkla dolup taşmaya başladı ve Ruth'u her gördüğünde, buluşma anlarında, kız onun gücünün ve sağlığının eski sarsıntısını hissetti.

"Dikkatli ol," diye uyardı annesi, genç kızı bir kez daha. "Korkarım Martin Eden'i gereğinden fazla görüyorsun."

Ama Ruth güvenle güldü. Kendisinden emindi ve birkaç gün içinde Martin denize açılacaktı. Sonra, o geri döndüğünde, kendisi doğu gezisine çıkmış olacaktı. Bununla beraber, Martin'in gücünde ve sağlığında bir büyü vardı. Bu arada genç adama da

Ruth'un planlanan doğu yolculuğundan söz edilmişti ve Martin acele etme gereksinimi hissetti. Ama Ruth gibi bir kıza aşkını nasıl anlatacağını bilmiyordu. Üstelik, daha önceden tanıdığı ve ondan tamamıyla farklı kadınlar ve kızlarla ilgili deneyim zenginliği tarafından engelleniyordu. Onlar aşkı, yaşamı ve kur yapmayı biliyorlardı, oysa Ruth bu konular hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Ruth'un şaşılacak masumluğu onu ürkütüyor, konuşmasının bütün ateşi dudaklarında donuyor, kendisine karşın kendi değersizliğine onu inandırıyordu. Aynı zamanda başka bir açıdan da engellenmişti. Daha önce hiç âşık olmamıştı. O tumturaklı geçmişinde kadınlardan hoşlanmış ve bazılarından etkilenmişti, ama onları sevmenin ne demek olduğunu bilmiyordu. Ustalıkla ve aldırmaz bir tavırla ıslık çalmış, kadınlar da ona gelmişti. Onlar eğlence, önemsiz olay, bir erkeğin oynadığı oyunun bir parçasıydı, ama oyunun yalnızca küçük bir parçasıydılar. Şimdi ilk kez yalvaran oydu, hassas, çekingen ve kuşkuluydu. Sevdiğinin temiz masumluğundan korkarken, aşkın yolunu da dilini de bilmiyordu.

Her an değişen görünüşleriyle farklı bir dünyayı tanıma sürecindeki Martin bir davranış kuralı öğrenmişti. Buna göre birisi bilmediği bir oyunu oynuyorsa, ilk önce oynamayı karşısındakine bırakmalıydı. Bunun ona binlerce kez yararı olmuş ve aynı zamanda onu bir gözlemci olarak da eğitmişti. Kendisine yabancı olan bir şeyi nasıl izleyeceğini ve içeri dalmak için bir zayıflığın kendini göstermesini beklemeyi biliyordu. Bu yumruk dövüşünde karşısındakinin bir açığını yakalamaya benzer bir şeydi. Martin uzun

deneyimleriyle böyle bir açık yakaladığında bunu kullanmayı, üstelik sonuna dek acımasızca kullanmayı biliyordu.

Böylece Ruth'u beklemeye ve gözlemeye başladı. Aşkını anlatmayı arzuluyor, ama buna cesaret edemiyordu. Onu sarsmaktan korkuyordu ve kendinden emin değildi. Aslında bilmeyerek, onunla ilişkisinde doğru yolu izliyordu. Aşk dünyaya, insanlar konuşmaya başlamadan önce gelmişti ve ilk gençliğinde hiçbir zaman unutulmayan yollar ve araçlar öğrenmişti. Martin Ruth'a işte bu eski ve ilkel yolla kur yaptı. Başlangıçta böyle yaptığını bilmiyordu, ama sonrasında bunu sezdi. Elinin kızınkine hafifçe dokunuşu, söyleyebileceği herhangi bir sözcükten sonsuz derecede daha fazla etkiliydi. Gücünün kızın hayal gücü üzerindeki etkisi, binlerce kuşak boyunca sevgililerin söze döktükleri tutkulardan ve basılı şiirlerden çok daha fazla çekiciydi. Dilinin anlatabileceği ne olursa olsun kısmen kızın yargılarıyla karşılaşacaktı; ama elinin dokunuşu, bu uçucu sürtünme, doğrudan doğruya kızın içgüdülerine sesleniyordu. Ruth'un yargıları da onun kadar gençti, ama içgüdüleri insanlık kadar yaşlı, hatta belki daha da yaşlıydı. Onlar aşk gençken gençtiler ve gelenekten, düşünceden ve tüm yeni doğmuş şeylerden daha bilgeydiler. Bu yüzden kızın yargısı işlemedi. Ona başvuran bir şey yoktu ve Martin'in andan ana kendisinin sevgi doğasına yaptığı başvuruların gücünü fark etmedi. Öte yandan, Martin'in onu sevdiği gün gibi açıktı ve Ruth onun sevgi gösterilerinden, şefkatli ışıklarla parlayan gözlerini, titreyen ellerini ve güneş yanığı tenini daha da koyulaştıran sürekli esmer kıza-

rıklığı görerek, bundan bilinçli bir biçimde zevk alıyordu. Üstelik Ruth daha da ileriye giderek çekingen bir şekilde onu kışkırtıyordu; ama bunu öylesine incelikle yapıyordu ki Martin hiç kuşkulanmıyordu, Ruth bunu yarı bilinçli bir şekilde yaptığı için o da kendisinden kuşkulanmıyordu. Onun bir kadın olduğunu ortaya koyan gücünün bu kanıtlarıyla ürperdi ve Martin'e eziyet etmekten, onunla oynamaktan Havva'nınkine benzer bir zevk aldı.

Deneyimsizlikten ve ateşinin fazlalığından dili bağlanmış olarak beceriksizce ve sakarca kur yaparken, Martin dokunarak yaklaşımını devam ettiriyordu. Onun elinin dokunuşu Ruth için hoştu ve hoştan da öte nefis bir şeydi. Martin bunu bilmiyordu, ama onun hoşlanmadığı bir şey olmadığını biliyordu. Buluşurken ve ayrılırken dokunmalarının dışında elleri birbirine çok sık dokunmuyordu; ama bisikletlerini tutarken, tepelere taşıdıkları şiir kitaplarını kayışla bağlarken ve yan yana oturmuş kitapları okurken, ellerinin birbirine değmesi için fırsatlar çıkıyordu. Birlikte kitapların güzelliği üzerine eğildiklerinde, saçının Martin'in yanağına sürünmesi, omuzlarının birbirine değmesi için de fırsatlar çıkıyordu. Okumaktan yorgun düştüklerinde Martin büyük bir istekle başını onun kucağına koyup kapalı gözlerle onların olacak bir geleceğin hayalini kurmak isterken, Ruth onun saçını karıştırmak için içinde uyanan, nereden geldiği belirsiz duygulara kendi kendine gülümsüyordu. Geçmişte, Shellmound ve Schuetzen parklarındaki pazar pikniklerinde başını birçok kucakta dinlendirmişti ve genellikle o derin ve bencil bir uykuya dalmışken

kızlar yüzünü güneşten korur, ona bakar, onu sever ve kendi sevgilerine karşı onun o gururlu ilgisizliğine şaşırırlardı. Başını bir kızın kucağında dinlendirmek şimdiye kadar dünyanın en kolay işi olmuştu, ama şimdi Ruth'un kucağını erişilemez ve imkânsız buluyordu. Yine de bu kucak onun tam yanı başındaydı, onun kur yapışının gücü suskunluğunda yatıyordu. Bu suskunluğundan dolayı onu hiç ürkütmemişti. Ruth'un kendisi de titiz ve çekingen olduğu için aralarındaki ilişkinin tehlikeli bir yöne doğru gittiğinin bilincine hiçbir zaman varmıyordu. Martin cesaret etmeyi özlediği ama korktuğu, aralarında büyüyen yakınlığı hissederken, Ruth ağır ağır ama farkına varmaksızın ona yakınlaşmış, daha yakın olmuştu.

Bir keresinde cesaret etti; bir öğleden sonra, Ruth'u karartılmış oturma odasında kör edici bir baş ağrısıyla bulduğu zaman.

"Hiçbir şeyin yararı yok," diye cevap verdi Ruth onun sorgulamalarına. "Üstelik baş ağrısı ilacı da almıyorum. Doktor Hall kullanmama izin vermiyor."

"Sanırım ben seni ilaç kullanmadan iyi edebilirim," oldu Martin'in cevabı. "Emin değilim, elbette, ama denemek isterdim. Yalnızca biraz masaj yapacağım. Bu işi ilk önce Japonlardan öğrenmiştim. Biliyorsun, onlar masajcı bir ırk. Sonra tümünü yeniden çeşitli türleriyle Hawaiililerden öğrendim. Onlar *lomi-lomi* diyorlar. İlaçların başarabildiği şeylerin çoğunu başarabiliyor ve ilaçların iyileştiremediği birkaç şeye daha iyi geliyor."

Martin'in elleri daha başına değer değmez kız derin bir biçimde iç çekti.

"Çok iyi geliyor" dedi.

Yarım saat sonra bir kere daha konuştu ve "Yorulmadın mı?" diye sordu.

Öylesine sorulmuş bir soruydu ve cevabın ne olacağını biliyordu. Sonra Ruth onun gücünün yatıştırıcı merhemiyle rahatlayarak kendini uykulu düşüncelere bıraktı. Martin'in parmak uçlarından yaşam akıyor, ağrıyı sürüp götürüyordu ya da kıza öyle geliyordu. Ağrının dinmesiyle kız uykuya daldı ve Martin sessizce uzaklaştı.

O akşam teşekkür etmek için onu aradı.

"Akşam yemeğine kadar uyudum" dedi. "Beni bütünüyle iyileştirdin, Bay Eden ve sana nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum."

Martin kıza cevap verirken kızarmıştı, acemice konuşuyordu ve çok mutluydu. Telefon konuşması boyunca Browning ile hastalıklı Elizabet Barrett'in anıları kafasında dans etti. Bir kez yapılan bir şey yeniden yapılabilirdi ve o, Martin Eden, bunu yapabilirdi, üstelik bunu Ruth Morse için yapacaktı. Odasına ve yatağın üstünde açık duran Spencer'ın *Sosyoloji*'sine geri döndü. Ama okuyamıyordu. Aşk ona işkence ediyor ve iradesini ezip geçiyordu. Öyle ki bütün kararlılığına karşın, kendisini küçük mürekkep lekeli masasının başında buldu. O gece yazdığı sone iki ay içinde tamamlayacağı elli sonenin ilki oldu. Yazarken aklında "Portekiz'den Aşk Soneleri" vardı. Büyük bir çalışma için en uygun koşullarda yazıyordu, yaşamının doruğunda ve kendi aşk çılgınlığının çabalamaları içindeydi.

Ruth'la birlikte olmadığı uzun saatleri "Aşk Döngüsü"nü yazarak, evde kitap okuyarak ya da gü-

nün dergilerinin politikalarını ve içeriklerinin doğasını daha yakından izleyebildiği kütüphanenin okuma odasında geçiriyordu. Ruth'la birlikte geçirdiği saatler ümit vermek ve sonuç alamamaya benzer bir çıldırtıcılıktaydı. Ruth'un baş ağrısını iyileştirmesinden bir hafta sonra Norman, Merrit gölünde bir yelkenli gezisi yapmalarını önerdi, Arthur ve Olney de destekledi. Bir tekneyi kullanabilecek yetenekteki tek kişi Martin'di ve iş ona düşmüştü. Üç genç geminin ortasına tembel tembel otumuş öğrenci sorunları tartışırlarken, Ruth yelkenlinin kıç tarafında Martin'in yanında oturuyordu.

Ay daha doğmamıştı; Ruth gözlerini gökyüzünün yıldızlı boşluğunda gezdirir ve Martin'le konuşmazken, ansızın içine bir yalnızlık duygusu çöktü. Martin'e baktı. Bir rüzgâr esintisi, dalgalar güverteyi suya batıracak kadar tekneyi yana yatırıyordu. Martin bir eli dümen yekesinde, diğeri ana yelkende, hafifçe orsa ediyor, aynı zamanda yakında uzanan kuzey kıyısını gözlemek için ileri bakıyordu. Kızın kendisine baktığından habersizdi. Ruth, dikkate değer yetenekleri olan genç bir adamı, sıradanlığa ve başarısızlığa mahkûm hikâyeler ve şiirler yazarak zamanını boşa harcamaya yönelten o garip çarpıklığın üzerine hayalci spekülasyonlar yaparak, onu dikkatle seyrediyordu.

Ruth'un gözleri, yıldızların ışığında belli belirsiz görünen güçlü boyunda ve bunun üzerinde sağlam duran başta dolaşıyordu. Ellerini onun boynu üzerine koymak için duyduğu o eski istek geri gelmişti. Horgördüğü güç onu kendine çekti. Yalnızlık duygu-

su daha da belirginleşmişti ve kendini yorgun hissetti. Yan yatan teknedeki konumu onu usandırmıştı, sonra Martin'in başının ağrısını nasıl iyileştirdiğini ve nasıl yatıştırıcı bir güce sahip olduğunu hatırladı. Kızın oldukça yakınında oturuyor ve tekne Ruth'u ona doğru yaslıyor gibiydi. Sonra kızın içinde ona yaslanmak, onun gücüne dayanarak dinlenmek dürtüsü yükseldi. Kendi düşündüğü zaman bile belli belirsiz, yarı biçimlenmiş dürtü ona egemen oldu ve onu Martin'e yaslandırdı. Yoksa bunu yapan teknenin yan yatışı mıydı? Bilmiyordu. Hiçbir zaman bilemeyecekti. Tek bildiği şey ona yaslandığı, hissettiği rahatlık ve huzurun çok güzel olduğuydu. Bu belki de teknenin hatasıydı, ama o da bu durumu düzeltmek için hiçbir çaba göstermedi. Onun omzuna hafifçe yaslanmıştı, ama yaslanmıştı işte ve Martin Ruth'un daha rahat etmesi için yerinden biraz kımıldadığında bile ona yaslanmayı sürdürdü.

Bu bir çılgınlıktı, ama Ruth bu çılgınlığı düşünmek istemiyordu. Artık daha fazla kendisi değildi, bir kadındı ve bir kadının duyacağı gereksinimleri duyuyordu. Çok hafifçe yaslanmasına karşın, bu gereksinim tatmin edilmiş görünüyordu. Artık yorgun değildi. Martin konuşmuyordu. Eğer konuşsaydı, büyü bozulacaktı. Ama sevgiden kaynaklanan suskunluğu bu büyüyü uzatıyordu. Martin'in gözleri kamaşmış ve başı dönmüştü. Neler olduğunu anlayamıyordu. Bu bir hezeyan olabilmek için fazlasıyla harikaydı. Dümen yekesini ve ana yelkeni bırakıp kızı kollarının arasına almak için duyduğu çılgınca isteği yendi. Sezgileri bunun yanlış bir şey olduğunu söylüyordu;

yelken ve dümen yekesinin ellerini meşgul edip kışkırtmadan uzak tuttuğu için memnundu. Kuzey kıyısına gitmeyi geciktirmek için utanmazca, rüzgârı yelkenden boşaltarak, tekneyi daha az incelikle orsa ediyordu. Kıyıya vardıklarında aralarındaki bağlantı kopacaktı. Tartışanların dikkatini çekmeden teknenin hızını keserek, ustalıkla kullanıyordu. Ona deniz, tekneler ve rüzgâr konusunda ustalık sağlayarak böylesine güzel bir geceyi mümkün kılan en zor deniz yolculuklarını bile bağışlıyordu. Bu eski yolculuklar sayesinde şimdi Ruth'un sevgili ağırlığını omzunda hissederek yelkenliyle gezebiliyordu.

Yükselen ayın ilk ışıkları yelkene dokunup tekneyi inci gibi ışıklarla aydınlatınca, Ruth ondan uzaklaştı ve uzaklaşırken Martin'in de uzaklaştığını hissetti. Hareketlerinin fark edilmesinden kaçınma dürtüsü karşılıklıydı. Yaşadıkları o an, söze dökülmeyen ve gizli bir yakınlıktı. Ruth yanakları ateş içinde yanarak ondan ayrı otururken, yaptığının gerçek anlamını beraberinde taşıdı. Ne ağabeylerinin ne de Olney'in görmesini isteyeceği bir şeyi yapmakla suçluydu. Bunu neden yapmıştı? Daha önce yaşamında hiç böyle bir şey yapmamıştı, oysa daha önce genç erkeklerle ay ışığında yelkenli gezilerine çıkmıştı. Şimdiye dek böyle bir şey yapmayı hiç arzulamamıştı. Utanç verip filizlenen kadınlığının gizemi altında ezildi. Tekneyi doğru yola sokmakla uğraşan Martin'e gizli gizli baktı. Ona iffetsiz ve utanç verici bir şey yaptırdığı için ondan nefret edebilirdi. Üstelik de bütün erkekler içinde o! Belki de annesi haklıydı ve Martin'le gereğinden çok görüşüyordu. Bir daha böyle bir şey asla olmayacak

diye karar verdi ve ileride onu daha az görecekti. Onunla ilk yalnız kaldıklarında yalan söylemek, gelişigüzel söylüyormuş gibi ay yükselmeden hemen önce kendisini bayılacakmış gibi hissettiğini söylemek gibi çılgınca bir düşünceyle oyalandı. Sonra her şeyi ortaya seren ayın önünde ikisinin de birbirlerinden nasıl uzaklaştıklarını hatırladı ve Martin'in bunun bir yalan olduğunu anlayacağını düşündü.

Bu olayı izleyen günlerde Ruth artık kendisi değildi; ama kararlarında inatçı, kendini çözümlemeye dudak bükerek bakan, geleceğe bakmayı, kendisini ve nereye doğru sürüklendiğini düşünmeyi reddeden garip, kafası karışık biriydi. Sırasıyla korkarak ve cezbedilerek, sürekli bir şaşkınlık duyarak, ürpertici gizemin ateşi içindeydi. Bununla birlikte güvenliğini garantileyen, sağlam bir fikre sımsıkı sarılmıştı. Martin'in aşkından söz etmesine izin vermeyecekti. Bunu yaptığı sürece her şey iyi gidecekti. Birkaç gün içinde Martin denize açılacaktı. Konuşsa bile her şey iyi gidecekti. Başka türlü olamazdı, çünkü onu sevmiyordu. Elbette bu Martin için acı verici ve kendisi için de utandırıcı bir yarım saat olacaktı, bunu biliyordu, çünkü bu aldığı ilk evlenme teklifi olacaktı. Bu düşünce onu zevkle ürpertti. Olgun bir erkeğin ona evlenme teklif edeceği gerçek bir kadındı artık. Kendi cinsiyetinin temellerini oluşturan her şey için bu bir tuzaktı. Yaşamının dokusu, onu oluşturan her şey titreşiyor ve ürkekleşiyordu. Bu düşünce ışığa tutulmuş bir pervane gibi kafasında çırpınıyordu. Martin'in evlenme teklifini yaptığı anı hayal edecek kadar ileri gitti, sözleri onun ağzına tıkacaktı; sonra da Martin'in evlen-

me teklifini nasıl geri çevireceğinin provasını yaptı. Bunu şefkatle yumuşatacak, onu gerçek ve soylu bir erkek olmaya teşvik edecekti. Özellikle sigara içmeyi bırakması gerekiyordu. Bunu belirtecekti. Ama hayır, onun konuşmasına izin vermemeliydi. Onu durdurabilirdi ve annesine bunu yapacağını söylemişti. Yüzü kıpkırmızı kesilmiş ve alevler içinde, zihninde oluşmuş sahneden üzüntüyle vazgeçti. Alacağı ilk evlenme teklifi, daha elverişli bir zamana ve daha uygun bir adaya kadar ertelenmeliydi.

XXI

Puslu bir güneşle ve havanın uyuşukluğunu harekete geçirmeksizin dolaşan bir tutam esintiyle, California'nın yaz sonuna ait bir günü, değişen mevsimin derin sessizliğiyle heyecandan titreyen sıcak, yumuşak ve güzel bir sonbahar günü geldi. Buhar değil de örülü renk yığınları gibi görünen saydam mor puslar, tepelerin oyuklarına saklanmışlardı. San Francisco tepelerin üzerinde bir duman lekesi gibi uzanıyordu. Araya girmiş olan koy, erimiş metalin donuk parlaklığındaydı. Orada yelkenli bir tekne hareketsizce yatıyor ya da kendini akıntıya bırakmış olarak tembel tembel sürükleniyordu. Uzakta, gümüş rengi hafif bir sisin içinde zorlukla görülebilen Tamalpais, batıya doğru yönelen güneşte solgun altın bir patika olarak görünen Golden Gate Köprüsü tarafından fazlasıyla genişletilmişti. Ötelerde Pasifik engin ve loştu; ufuk çizgisinin üzerinde yuvarlanarak karaya doğru sürüklenen bulut yığınları, kışın ilk şiddetli soluğunun uyarısını veriyordu.

Yaz neredeyse silinip gitmek üzereydi. Yine de bu mevsim, kentin tepeleri arasında solarak ve donuklaşarak, vadilerin mor rengini koyulaştırarak, aşırı sevinçten ve zayıflayan güçlerden bir sis örtüsü eğirerek, yaşamış ve iyi yaşamış olmanın sakin doyumu içinde oyalanarak ölüyordu. Tepelerin arasında, en sevdikleri bir tepeciğin üzerinde, Martin ve Ruth yan yana oturmuş, başlarını aynı sayfaların üzerine eğmişlerdi. Martin yüksek sesle, pek az erkeğe nasip olacak biçimde Browning'i sevmiş olan kadının aşk sonelerini okuyordu.

Ama okuma ruhsuzlaştı. Çevrelerindeki gelip geçici güzelliğin büyüsü çok güçlüydü. Altın yıl, güzel ve pişmanlık içermeyen bir şehvet düşkünü olarak yaşadığı gibi ölüyordu, ardında bıraktığı sevinç ve doygunluk havada ağır biçimde yüklüydü. Bu, kararlılığın liflerini zayıflatarak, ahlakın ya da yargının yüzünü puslu ve mor bir sisle bulanıklaştırarak, rüyalı ve bitkinlik veren bir biçimde iki gencin içlerine işliyordu. Martin kendini çok duygulu ve eriyor gibi hissediyor, zaman zaman üzerinden sıcak dalgalar geçiyordu. Başı Ruth'unkine çok yakındı ve esintinin dolaşan hayaletleri onun saçlarını yüzüne değdirdiğinde, gözünün önündeki sayfanın yazıları bulanıklaşıyordu.

"Okuduklarının bir tek sözcüğünü bile anladığına inanmıyorum" dedi Ruth, bir keresinde okuduğu yeri kaybedince.

Martin alev alev yanan gözleriyle ona bakıyordu, dudaklarının ucuna bir karşılık geldiğinde saçmalamanın eşiğindeydi.

"Senin de anladığına inanmıyorum. Son sone ne hakkındaydı?"

"Bilmiyorum" diye güldü Ruth açıksözlülükle. "Şimdiden unuttum. Artık okumayalım. Gün çok güzel."

"Bir süre için tepelerdeki son beraberliğimiz olacak" diye açıkladı Martin ciddi bir sesle. "Denizin kıyısında fırtına bulutları toplanıyor."

Kitap adamın ellerinden kayıp yere düştü ve aşağıdaki düş gibi koya, görmeyen, ama düş gören gözlerle bakarak hiçbir şey yapmadan, sessizce oturdular. Ruth yan gözle Martin'in boynuna baktı. Ona doğru eğilmedi; aslında kendisinin dışında ve yerçekiminden daha güçlü, kader kadar güçlü bir güçle ona doğru çekilmişti. Yaslanmasına yalnızca birkaç santim vardı ve onun iradesi dışındaki bu mesafeyi Ruth geçti. Omuzu bir kelebeğin bir çiçeğe dokunuşu kadar hafif bir şekilde adamın omzuna dokundu. Martin'in omzunun karşı dokunuşu da çok hafifti. Kız Martin'in omzunun basıncını hissederken bir ürperti de Martin'in içini sardı. Şimdi Ruth'un geri çekilme zamanı gelmişti, ama o isteği dışında hareket ediyordu. Ruth'un hareketleri artık iradesinin denetiminden çıkmıştı. Gömüldüğü bu nefis çılgınlık içinde kendini denetlemeyi hiç düşünmedi ve istemedi. Martin'in kolu habersizce arkasına uzanmaya ve onu sarmaya başladı. Kız kolun ağır ilerlemesini acı verici bir hazla bekliyordu. Neden olduğunu bilmeden, soluğu kesilerek, kuru ve yanan dudaklarla, hızla atan kalbiyle ve bütün kanında dolaşan bekleyişin ateşiyle bekliyordu. Arkasına dolanan kol daha yukarı çıktı, ağır ağır ve okşarcasına onu Martin'e doğru çekti. Ruth

artık daha fazla bekleyemiyordu. Yorgun bir iç çekişle ve kasıtsız ani bir kasılma gibi bütünüyle kendinin kışkırtıcı bir hareketiyle başını onun göğsüne yasladı. Martin'in başı hızla eğildi, dudakları yaklaşırken Ruth'unkiler de onlarla buluşmak için uçtular.

Kendisine lütfedilen mantıklı bir an içinde, bu aşk olmalı diye düşündü kız. Eğer bu aşk değilse, çok utanç verici bir şeydi. Bu aşktan başka bir şey olamazdı. Kollarını ona dolamış, dudaklarını onunkine bastıran bu adama âşıktı. Bedeninin sokulgan bir hareketiyle ona daha sıkı sarıldı. Bir an sonra, kendini onun sarılışından çekip koparark, ansızın ve coşkuyla yukarı doğru uzandı ve her iki elini Martin Eden'in güneş yanığı boynuna koydu. Aşk sancısı ve yerine gelen istek öylesine tatlıydı ki hafifçe inledi, elleri gevşedi ve Martin'in kollarının arasına yarı baygın olarak uzandı.

Tek bir sözcük bile konuşulmamıştı, uzun bir süre tek bir sözcük bile konuşulmadı. Martin iki kere eğilip onu öptü ve her keresinde Ruth'un dudakları utangaç bir biçimde onunkiyle buluştu ve bedeni mutlu bir biçimde genç adama sokuldu. Martin'e yapışmıştı, kendini ondan ayıramıyordu. Martin körfezin ötesindeki koca kentin bulanıklığına görmeyen gözlerle bakarken, kollarının arasında onu yarı destekleyerek oturdu. İlk kez beyninde tek bir düş bile yoktu. Yalnızca o gün gibi sıcak, aşkı gibi sıcak renkler, ışıklar ve sıcak pırıltılar kafasında nabız gibi atıyordu. Ruth'un üzerine eğildi. Kız konuştu.

"Bana ne zaman âşık oldun?" diye fısıldadı.

"İlk baştan, seni ilk gördüğüm andan beri. O zaman sana duyduğum aşktan deliye dönmüştüm ve

sonra geçen bütün zaman boyunca da daha çok delirdim. Şimdiyse tam bir çılgınım, sevgilim. Neredeyse mecnun oldum, başım sevinçten dönüyor."

"Bir kadın olduğuma seviniyorum, Martin... sevgilim," dedi Ruth, uzun bir iç çekişten sonra.

Martin onu kollarında tekrar tekrar sıktı ve sonra sordu:

"Ya sen? İlk ne zaman anladın?"

"Ah, her zaman biliyordum, neredeyse en başından beri."

"Ben de bir yarasa kadar körmüşüm!" diye haykırdı adam, sesinde bir kızgınlık çınlaması vardı. "Şimdiye kadar hayal bile etmemiştim... Seni öptüğüm şu ana kadar."

"Onu demek istemedim." Ruth hafifçe kendini ondan uzağa çekip ona baktı. "Senin beni sevdiğini en başından beri biliyorum demek istedim."

"Ya sen?" diye ısrar etti Martin.

"Bana birdenbire oldu." Kız çok yavaş konuşuyordu, gözleri sıcaktı, telaşlıydı ve eriyordu, hafif bir kırmızılık yanaklarından geçmiyordu. "Sen kollarını bana dolayıncaya kadar bilmiyordum. Seninle evlenmeyi hiç beklemiyordum Martin, şu ana kadar. Bana kendini nasıl sevdirdin?"

"Bilmiyorum," diyerek güldü genç adam, "yalnızca sevdim seni. Çünkü senin gibi yaşayan, nefes alan bir kadının değil, bir taşın kalbini bile eritmeye yetecek kadar çok sevdim seni."

"Bu, benim sevgi diye düşündüğüm şeyden o kadar farklı ki" dedi Ruth, durup dururken.

"Neye benzeyeceğini düşünüyordun?"

"Bunun gibi olacağını düşünmemiştim." O anda Martin'in gözlerinin içine bakıyordu, ama sonra kendi sözlerini sürdürürken bakışlarını aşağı indirdi. "Görüyorsun ya, nasıl bir şey olduğunu bilmiyordum."

Martin onu yeniden kendine çekti, ama çok açgözlü görünmek korkusuyla bu, onun beline sarılan kolunun geçici kas hareketinden öte bir şey değildi. Sonra kızın bedeninin kendini bıraktığını hissetti, bir kez daha Ruth kollarının arasındaydı ve dudaklar dudakların üzerine bastırıldı.

"Bizimkiler ne diyecek?" diye sordu Ruth, verdikleri aralardan birinde, sanki aniden aklına gelmiş gibi.

"Bilmiyorum. Ama istediğimiz zaman bunu çok kolayca öğrenebiliriz."

"Ama ya annem karşı çıkarsa? Ona söylemekten korktuğuma eminim."

"İzin ver ben söyleyeyim," diye Martin yiğitçe gönüllü oldu. "Annenin benden hoşlanmadığını düşünüyorum, ama onun kalbini kazanabilirim. Seni kazanabilen biri her şeyi kazanabilir. Ve eğer yapamazsak–"

"Evet?"

"Olsun, yine de birbirimizin olacağız. Ama annenin bizim evliliğimize razı olmaması diye bir sorun yok. O seni çok seviyor."

"Onun kalbini kırmak hoşuma gitmeyecek," dedi Ruth dalgın bir şekilde.

Martin, annelerin kalbinin öyle kolay kolay kırılmadığına genç kızı inandırmak istedi, ama bunun yerine, "Aşk dünyanın en büyük şeyidir" dedi.

"Biliyor musun Martin, bazen beni korkutuyorsun. Seni ve senin başından geçenleri düşündüğüm-

de korkuyorum. Bana karşı çok, çok iyi olmalısın. Hatırla, ne de olsa ben yalnızca bir çocuğum. Daha önce hiç kimseyi sevmedim."

"Ben de sevmedim. Biz ikimiz birlikte çocuğuz. İlk aşkı birbirimizde bulduğumuz için çok şanslıyız."

"Ama bu imkânsız!" diye haykırdı Ruth, kendini hızlı ve tutkulu bir hareketle Martin'in kollarından çekerken. "Senin için imkânsız. Sen bir denizcisin ve denizciler, duyduğuma göre–"

Sesi titredi ve söndü.

"Her limanda bir karıları olmaya alışmışlardır" dedi Martin. "Bunu mu söylemek istiyorsun."

"Evet" diye cevap verdi Ruth kısık bir sesle.

"Ama o aşk değil ki." Martin kesin bir sesle konuşuyordu. "Birçok limanda bulundum, ama seni gördüğüm ilk geceye kadar aşkın dokunuşunu hiç tanımadım. Biliyor musun, o gece size iyi geceler deyip eve dönerken neredeyse tutuklanıyordum."

"Tutuklanıyor muydun?"

"Evet. Bir polis beni sarhoş sandı; ben de sarhoştum – Sana olan aşkımdan."

"Ama sen ikimizin de çocuk olduğunu söylemiştin, ben de bunun senin için imkânsız olduğunu söyledim, sonra konudan uzaklaştık."

"Senden başkasını hiçbir zaman sevmedim dedim" diye karşılık verdi adam. "Sen benim ilk, gerçekten ilk sevgilimsin."

"Yine de sen bir denizciydin" diye karşı çıktı Ruth.

"Ama bu ilk kez seni sevmemi engellemez."

"Ve kadınlar oldu... Başka kadınlar... Ah!"

Sonra Martin Eden'i çok şaşırtan bir şey oldu. Ruth

birden bir gözyaşı fırtınasına tutuldu ve fırtınayı atlatması birçok öpücüğü ve okşamayı gerektirdi. Bütün bu süre boyunca Martin'in kafasından Kipling'in, *"Ve Albayın karısı ve Judy O'Grady derilerinin altında kız kardeştirler"* dizesi geçiyordu. Okuduğu romanlar ona aksini inandırmaya çalışsa da, bu doğru, diye karar verdi. Onun romanların sorumlu olduğu düşüncesine göre, üst sınıflarda ancak resmi evlenme teklifleri yapılırdı. Onun gelmiş olduğu aşağı kesimlerdeyse genç kızlar ve delikanlıların dokunarak birbirlerini kazanmaları yeterince olağandı, ama yükseklerdeki soylu kişilerin benzer şekilde birlikte olmaları düşünülemezdi. Yine de romanlar yanılıyordu. Kanıtı buradaydı. İşçi sınıfından kızlarda etkili olan aynı okşamalar, sevmeler ve konuşmalar, işçi sınıfının üstündeki kızlarda da aynen etkiliydi. Ne de olsa hepsi derilerinin altında kız kardeştiler, aynı hamurdan yapılmışlardı. Spencer'ını hatırladığında bunun böyle olduğunu kendisi de bulabilirdi. Ruth'u kollarında tutup yatıştırırken, Albay'ın karısı ve Judy O'Grady'nin derilerinin altında oldukça benzer oldukları düşüncesinde büyük bir teselli buluyordu. Bu Ruth'u ona yakınlaştırdı, onu ulaşılır kıldı. O sevgili teni herkesin teni gibiydi, kendi teni gibiydi. Evliliklerinin önünde hiçbir engel yoktu. Tek farklılık sınıf farkıydı ve sınıf geçici bir şeydi. Silkeleyip atılabilirdi. Bir kölenin Roma imparatoru olmaya yükseldiğini okumuştu. Bu olabildiğine göre, o zaman o da Ruth'a yükselebilirdi. Saflığının, temizliğinin, kültürünün, ruhunun uçucu güzelliğinin altında, tıpkı Lizzie Connolly ve bütün Lizzie Connollyler gibi özünde insan olan şeyler arasındaydı. Onlar için mümkün olan şeyler, bu kız için de mümkündü. Âşık olabilir, nefret

edebilir ve isteri krizi geçirebilirdi; tıpkı şimdi kollarında son hıçkırıklarıyla hıçkırırken olduğu gibi, kuşkusuz kıskanç da olabilirdi.

"Üstelik ben senden daha büyüğüm," dedi ansızın gözlerini açıp ona bakarak, "üç yaş daha büyüğüm."

"Sus, sen yalnızca bir çocuksun ve tecrübe bakımından ben senden kırk yaş daha büyüğüm" oldu cevabı.

Gerçekte, sevgi söz konusu olduğunda, ikisi de çocuktu ve aşklarını anlatırken bir çift çocuk kadar saf ve olgunlaşmamışlardı. Bu Ruth'un kafasının üniversite eğitimiyle dolu olmasına, Martin'in kafasınınsa bilimsel felsefenin ve yaşamın sert gerçekleriyle dolu olmasına karşın böyleydi.

Günün ağır ağır geçen ihtişamının içinde oturmaya devam ettiler. Aşkın harikalığına ve onları böylesine garip biçimde birbirine savuran kadere şaşarak ve daha önceki hiçbir sevgilinin ulaşamadığı bir düzeyde birbirlerini sevdiklerine körü körüne inanarak, âşıkların konuşmaya eğilimli olduğu konuları konuştular. Ve tekrar tekrar, ısrarla birbirleri üzerindeki ilk izlenim provasına ve birbirleri için o zaman neler hissettiklerine ve bunun ne kadar büyük olduğunu çözümlemeye umutsuzca çabaladılar.

Batı ufkundaki bulut yığınları batan güneşin ışınlarını aldı, gökyüzü pespembe olmuş, tepeler aynı sıcak ışığın rengiyle parlıyordu. Ruth "Hoşça Kal Tatlı Gün" adlı şarkıyı söylerken, pembe ışık her yanlarını sarmış, üstlerine dökülüyordu. Ruth onun kolunun beşiğine yaslanarak, elleri onun ellerinin içinde, kalpleri birbirlerinin ellerinin içinde yumuşakça şarkı söylüyordu.

XXII

Ruth eve döndüğünde yüzündekileri okuması için Bayan Morse'un bir annenin sezgisine ihtiyacı yoktu. Yanaklarından hiç silinmeyen kızarıklık bütün hikâyeyi anlatıyordu. İçsel ihtişamı yansıtan parlak ve iri gözlerse, bunu çok daha açıkça anlatıyordu.

"Ne oldu?" diye sordu Bayan Morse. Ruth yatmaya gidene kadar beklemişti.

"Anladın mı?" diye sordu Ruth, titreyen dudaklarla.

Cevap olarak annesinin kolu onu sardı ve eli hafifçe saçlarını okşadı.

"Konuşmadı" diye düşünmeden söyledi kız. "Bunun böyle olacağını tasarlamadım ve onun konuşmasına asla izin vermeyecektim... O da konuşmadı."

"Ama eğer konuşmadıysa o zaman bir şey olmuş olamaz, değil mi?"

"Ama yine de oldu."

"Tanrı adına çocuk, ne geveleyip duruyorsun?" Bayan Morse'un kafası karışmıştı. "Sanırım neler olduğunu anlayamıyorum. Ne oldu?"

Ruth şaşkınlıkla annesine baktı.

"Anladığını sandım. Şey, biz nişanlandık, Martin ve ben."

Bayan Morse inanmaz bir tavırla ve sıkıntıyla güldü.

"Hayır, hiç konuşmadı" diye açıkladı Ruth. "O beni yalnızca sevdi, bu kadar. Senin kadar ben de şaşırdım. Tek bir sözcük söylemedi. Yalnızca kolunu bana doladı. Ve... Ve ben artık kendim değildim. Beni öptü, ben de onu öptüm. Elimde değildi. Yapmam gerekiyordu. Sonra onu sevdiğimi anladım."

Ruth annesinin onu öpücüğüyle kutsamasını bekleyerek duraksadı, ama Bayan Morse soğuk bir sessizlik içindeydi.

"Bu korkunç bir kaza, biliyorum," diye yeniden söze başladı Ruth, sönen bir sesle. "Beni hiç bağışlayacak mısın, bilmiyorum. Ama elimde değildi. O ana kadar onu sevdiğimi hayal bile etmemiştim. Ve bunu benim için babama sen anlatmalısın."

"Babana bir şey söylemesek daha iyi değil mi? Bırak Martin Eden'i ben göreyim, onunla konuşup açıklayayım. Anlayacak ve seni bırakacaktır."

"Hayır! Hayır!" diye haykırdı Ruth yerinden doğrularak. "Ben bırakılmak istemiyorum. Onu seviyorum ve aşk o kadar tatlı ki. Onunla evleneceğim... Tabii eğer izin verirseniz."

"Senin için başka planlarımız var Ruth, sevgili kızım, baban ve ben... Ah, hayır, hayır; senin için birini seçmek ya da ona benzer bir şey değil. Bizim planlarımız senin toplumsal konumuna sahip, iyi ve namuslu bir beyefendiyle evlenmenden daha öteye geçmiyor. Kendi seçeceğin ve sevdiğin birisiyle."

"Ama ben zaten Martin'i seviyorum" oldu kederli karşı çıkış.

"Seçimini hiçbir şekilde etkileyemeyiz; ama sen bizim kızımızsın ve senin böyle bir evlilik yapmanı görmeye dayanamayız. Sendeki bütün incelik ve güzelliğe karşılık, onun kabalık ve sertlikten başka sana verebileceği hiçbir şey yok. Hiçbir bakımdan sana uygun değil. Seni geçindiremez. Zenginlik konusunda aptalca düşüncelerimiz yok, ama rahatlık başka bir konu ve bizim kızımız, en azından ona bunu verebilecek biriyle evlenmeli; meteliksiz bir maceracı, bir denizci, bir kovboy, bir kaçakçı ve Tanrı bilir başka ne işlere girip çıkmış ve her şeye ek olarak kuşbeyinli ve sorumsuz biriyle değil."

Ruth sessizdi. Her sözcüğün gerçek olduğunu anlıyordu.

"Dâhilerin ve üniversite mezunu çok az insanın ulaşabildiklerine ulaşabilmek için zamanını yazarak harcıyor. Evlenmeyi düşünen bir erkeğin, evlenmek için hazırlanıyor olması gerek. Ama o bunu yapmıyor. Daha önce de söylediğim ve senin de bana katıldığını bildiğim gibi sorumsuz biri o. Neden öyle olmasın ki? Denizciler hep böyle olurlar zaten. O hiçbir zaman tutumlu olmayı ya da ılımlı davranmayı öğrenmemiş. Savurganlıkla geçirilen yıllar onun üzerinde etkisini bırakmış. Elbette bu onun hatası değil, ama böyle olması onun doğasını değiştirmez. Peki onun kaçınılmaz biçimde yaşamış olduğu ahlaksızlık yıllarını düşündün mü? Bunu düşündün mü kızım? Evliliğin ne demek olduğunu biliyorsun."

Ruth'un tüyleri ürperdi ve annesinin yakınına sokuldu.

"Düşündüm." Ruth düşüncenin kendini şekillendirmesi için uzun bir süre bekledi. "Ve bu korkunç bir şey. Bunu düşünmek beni hasta ediyor. Sana bunun, onu sevmemin korkunç bir kaza olduğunu söyledim; ama elimden hiçbir şey gelmiyor. Babamı sevmek senin elinde miydi? Benim için de aynı şey geçerli. İçimde bir şeyler var, onun içinde de var –bugüne kadar orada olduğunu bilmiyordum– ama orada ve onu bana sevdiriyor. Onu sevmeyi hiç düşünmemiştim, ama sen de görüyorsun ya seviyorum," diye tamamladı sözlerini; sesinde belli belirsiz bir zafer tonu vardı.

Uzun bir süre amaçsızca konuştular, sonuçta hiçbir şey yapmadan, belirsiz bir süre boyunca beklemek üzerinde anlaştılar.

Aynı gece Bayan Morse ile kocası arasında da aynı sonuca varıldı. Bayan Morse planlarının başarısızlığı konusunda itirafta bulundu.

"Sonucun başka türlü olabilmesi çok zordu," oldu Bayan Morse'un yargısı. "Bu denizci onun ilişkide bulunduğu tek erkekti. Er ya da geç nasılsa uyanacaktı, uyandı ve işte o anda ulaşılabilir tek erkek olarak bu denizci buradaydı; doğal olarak Ruth ona hemen âşık oldu ya da âşık olduğunu sandı, ki o da aynı anlama gelir."

Bayan Morse, Ruth ile savaşmak yerine, üzerinde ağır ağır ve dolaylı olarak çalışmayı üstlendi. Martin evlenebilecek durumda olmadığı için zaten bunu yapmaya bol bol zamanı vardı.

"Bırak onu istediği zaman görsün" oldu Bay Morse'un öğüdü. "Onu ne kadar çok tanırsa o kadar az seveceğine bahse girerim. Ayrıca zıtlıkları görebil-

mesini sağla. Evde genç insanları bulundurmaya özen göster. Genç kadın ve genç erkekler, her türden genç erkeğe, akıllı erkekler, bir şeyler yapmış ya da bir şeyler yapmakta olan erkekler, Ruth'un kendi sınıfından erkekler, beyefendiler. Martin'i onlarla karşılaştırarak ve onlar da onun ne olduğunu açığa çıkaracaktır. Ne de olsa yalnızca yirmi bir yaşında bir oğlan. Ruth da bir çocuktan başka bir şey değil. Bu bir çift çocuğun çocukluk aşkı, büyüyünce vazgeçerler."

Böylece sorun beklemeye alındı. Aile arasında Ruth ile Martin'in nişanlanmış oldukları kabul edildi, ama herhangi bir duyuru yapılmadı. Aile bunun gerekli olacağını hiç düşünmemişti. Ayrıca, zımnen bunun uzun bir nişanlılık olacağı anlaşıldı. Martin'den işe girmesini ya da yazmayı bırakmasını istemediler. Onu, yaşamını düzeltme konusunda yüreklendirmeye niyetlenmediler. Martin de onların bu dostça olmayan tasarılarına yardımcı ve destek oluyordu, çünkü bir işe girmek kafasındaki en uzak düşünceydi.

"Yaptığımı beğenecek misin merak ediyorum!" dedi Ruth'a günlerce sonra. "Ablamın evinde kalmanın çok pahalı olduğuna karar verdim ve kendime başka bir pansiyon buldum. Kuzey Oakland'da küçük bir oda kiraladım, münzevi bir mahalle, bilirsin. Yemek pişirmek için de kendime bir gaz ocağı aldım."

Ruth aşırı sevinmişti. Gaz ocağı onu özellikle memnun etmişti.

"Bay Butler da başlangıçta böyle başlamıştı" dedi.

Bu değerli beyefendinin sözünün edilmesine, Martin'in içinden kaşları çatıldı, ama konuşmasını sürdürdü: "Bütün elyazmalarımın üzerine pul yapış-

tırdım ve onları yeniden editörlere göndermeye başladım. Bugün taşındım ve yarın çalışmaya başlarım."

"Bir iş mi buldun!" diye haykırdı kız, bu sürprizden duyduğu sevinci bedeniyle ele vermiş, ona sokularak ve gülümseyerek elini sıkıyordu. "Ve bana hiç söylemedin! Nasıl bir iş?"

Martin başını hayır anlamında salladı.

"Yazılarım üzerinde çalışmaya başlayacağımı demek istemiştim." Ruth'un yüzü asıldı ve Martin aceleyle devam etti. "Beni yanlış değerlendirme. Bu kez yanardöner bir fikirle işe girişmiyorum. Soğuk, sıkıcı ve resmi bir iş olacak bu. Yeniden denize açılmaktan daha iyi bir şey ve Oakland'da vasıfsız bir işçinin herhangi bir işte kazanabileceğinden daha fazla para kazanabileceğim."

"Görüyorsun, yaptığım tatil bana görüş açısı sağladı. Canım çıkana kadar çalışmıyordum, yazı yazmıyordum, en azından yayımlanacak bir şey yazmıyordum. Bütün yaptığım seni sevmek ve seni düşünmek oldu. Biraz da okudum, ama bu da düşünmemin bir parçasıydı ve özellikle dergileri okudum. Kendim, dünya, bu dünyadaki yerim ve sana uygun bir yer kazanma şansım üzerine genelleme yaptım. Ayrıca, Spencer'ın '*Üslup Felsefesi*'ni okudum ve bende, daha doğrusu yazılarımda neyin yanlış olduğu konusunda epey bir şey öğrendim; her ay dergilerde yayımlanan yazıların çoğunda da var olan yanlışın ne olduğunu öğrendim."

"Ama tüm bunların sonucunda ulaştığım nokta, yani düşünmemin, okumamın ve sevmemin sonucunda vardığım karar Grub Sokağına taşınmak oldu. Başyapıtlarla uğraşmayı bırakacağım ve sıradan ya-

zılar –espriler, kısa yazılar, güncel konularda makaleler, gülmece şiirleri, sosyete şiirleri– çok talep olan bütün bu ıvır zıvırları yazacağım. Sonra gazetelere yazı satan ajanslar var, kısa hikâye ajansları, pazar ekleri ajansları. Yazmaya devam edip onların istediği şeyleri karalayabilir ve bununla iyi bir maaşa denk para kazanabilirim. Ayda dört ya da beş yüz dolar kadar kazanabilen serbest yazarlar var biliyorsun. Onlar kadarını istemiyorum; ama iyi yaşam sürecek kadar kazanacağım ve kendime ayıracağım boş zamanım olacak. Başka hiçbir işte bunu bulamam."

"Sonra, eğitim ve gerçek çalışma için boş zamanım olacak. Bu sıkıcı ve bitmek tükenmek bilmeyen iş arasında başyapıtlar yazmaya uğraşacağım, başyapıtlar yazmak için çalışacak ve kendimi hazırlayacağım. Bak, daha şimdiden aldığım yola ben de şaşıyorum. İlk yazı yazmaya çalıştığım sırada ne anladığım ne de değerini bildiğim birkaç önemsiz deneyim dışında yazacak hiçbir şeyim yoktu. Düşüncelerim yoktu. Gerçekten yoktu. Onlarla düşüneceğim sözcüklere bile sahip değildim. Deneyimlerim yalnızca kafamda beliren anlamsız resimler biçimindeydi. Ama bilgimi ve sözcük dağarcığımı geliştirmeye başladıkça, deneyimlerimde yalnızca resimlerden fazla şeyler gördüm. Resimleri aklımda tuttum ve onların yorumlarını buldum. O zaman iyi işler çıkarmaya başladım. 'Macera', 'Neşe', 'Çömlek', 'Yaşam Şarabı', 'Sokak Kargaşası', 'Sevgi Döngüsü' ve 'Deniz Lirikleri'ni yazdım. Onlar gibi, ama onlardan daha iyi şeyler yazacağım, ama bunu boş zamanlarımda yapacağım. Ayaklarımı şimdi yere sağlam basıyorum. Önce ıvır zıvır işler ve düzenli para, arkasından

başyapıtlar. Sadece sana göstermek için dün gece haftalık mizah dergilerine göndermek için yarım üzere espri yazdım ve tam yatmaya gidiyordum, kendimi sekiz dizeli kıtalarda, güldürücü olanlarda denemek geldi aklıma; bir saat içinde dört tane yazdım. Bunların tanesinin bir dolar etmesi gerek. Gece yatağa giderken aklıma geliveren birkaç düşünce için dört dolar."

"Elbette bunların hepsi değersiz, yalnızca sıkıcı ve sefil; ama ayda atmış dolara, ölene kadar anlamsız rakamların sonsuz sütunlarını toplayarak defter tutmaktan daha sıkıcı ve sefil değil. Bundan başka, bu ıvır zıvır işler beni edebi şeylerle ilişki içinde tutuyor ve bana daha büyük şeyleri denemek için zaman bırakıyor."

"Ama bu daha büyük şeyler, bu başyapıtlar ne işe yarıyor?" diye sordu Ruth. "Onları satamıyorsun."

"Ah, evet, satabilirim," diye söze başladı Martin; ama kız sözünü kesti.

"Bütün o adını söylediklerinin iyi olduklarını söylüyorsun, ama hiçbirini satamadın. Satılmayan başyapıtlara dayanarak evlenemeyiz."

"O zaman biz de satacak olan sekiz dizelik kıtalara dayanarak evleneceğiz," deyip kendine güvenle konuştu; kolunu kıza dolamış, çok tepkisiz bir sevgiliyi kendine çekerek.

"Şunu dinle," diye neşeli bir sesle devam etti. "Bu sanat değil, ama bir dolar.

Ben dışardayken
O içeri girdi,
Borç para istemekti
Gelmesinin nedeni,

Alamadan gitti;
Ben içerdeyken
O açıkta kaldı."

Tekerlemeye yüklediği neşeli makam, bitirdiğinde yüzüne çöken kederle çelişti. Ruth'u gülümsetmeyi başaramamıştı. Ruth ona ciddi ve sıkıntılı bir biçimde bakıyordu.

"Bu bir dolar olabilir," dedi, "ama bir soytarının doları, bir palyaçonun ücreti. Görmüyor musun Martin, bu iş bütünüyle alçaltıcı. Sevdiğim ve saydığım erkeğin, şakalar ve komik şiirler yazan birisinden daha ince ve yüksek birisi olmasını isterim."

"Onun diyelim ki... Bay Butler'a benzemesini mi istersin?" diye sordu.

"Bay Butler'dan hoşlanmadığını biliyorum" diye söze başladı kız.

"Bay Butler sorun değil," diye sözünü kesti Martin. "Onda bulduğum kusur sadece hazımsızlığı. Ama kendimi kurtarmak için espriler ya da komik şiirler yazmakla daktilo kullanıp sekreterlik yapmak ya da defter tutmak arasında herhangi bir fark göremiyorum. Bunların hepsi bir amacın araçları. Benim için senin teorin başarılı bir avukat ya da işadamı olmam için işe defter tutarak başlamam. Benim teorimse ıvır zıvır yazılarla başlayıp başarılı bir yazar olmak."

"Bir fark var" diye ısrar etti Ruth.

"Nedir?"

"Şu iyi çalışmalarını, kendinin iyi dediğin çalışmaları satamıyorsun. Bunu denedin, biliyorsun, ama editörler bunları satın almayacak."

"Bana yalnızca zaman tanı, sevgilim" diye yalvardı Martin. "Ivır zıvır işler yalnızca gelip geçici, bunları ciddiye almıyorum. Bana iki yıl ver. Bu süre içinde başaracağım ve editörler benim iyi çalışmalarımı satın almaktan memnun olacaklar. Ne söylediğimi biliyorum; kendime inanıyorum. İçimde ne olduğunu biliyorum; şimdi edebiyatın ne olduğunu biliyorum; birçok küçük adamın dışarıya döktüğü ortalama süprüntüyü biliyorum; biliyorum ki iki yılın sonunda başarıya giden anayola çıkmış olacağım. İşadamlığına gelince, bu konuda hiçbir zaman başarılı olamam. Bu işe hiç yakınlık duymuyorum. Bana sıkıcı, aptalca, paragöz ve hileli geliyor. Her neyse, bütün bunlar bana uygun değil. Hiçbir zaman kâtiplikten öteye geçemezdim, yani bir kâtibin önemsiz geliriyle sen ve ben nasıl mutlu olabiliriz? Ben senin için dünyadaki her şeyin en iyisini istiyorum ve bunu istemeyeceğim tek zaman, bundan daha iyi bir şeyi gördüğüm zaman olur. Ve bunu elde edeceğim, tümünü elde edeceğim. Başarılı bir yazarın gelirinin yanında Bay Butler'ınki hiç kalır. Çok satan bir kitap her yerde elli ile yüz bin dolar arasında kazanıyor, kimi zaman daha fazla, kimi zaman daha az; ama kural olarak bu rakamların yakınlarında dolaşıyor."

Ruth sessiz kaldı; uğradığı düş kırıklığı apaçık görünüyordu.

"Eee?" diye sordu Martin.

"Ben başka türlüsünü ümit etmiş ve planlamıştım. Senin için en iyi şeyin steno öğrenmek –daktilo yazmayı zaten biliyorsun– ve babamın ofisinde çalışmaya başlaman olduğunu düşünmüştüm, hâlâ da öyle düşünüyorum. İyi bir kafan var, bir avukat olarak başarılı olacağına eminim."

XXIII

Ruth'un onun bir yazar olarak sahip olduğu güce inancının az olması, Martin'in gözünde genç kızın konumunu değiştirmiyor ya da küçültmüyordu. Yaptığı tatilin kendisine sağladığı soluk alma zamanlarında Martin kendini çözümleyerek uzun saatler harcamış ve bu şekilde kendi hakkında birçok şey öğrenmişti. Ünden çok güzelliği sevdiğini keşfetti; ün için duyduğu istek büyük ölçüde Ruth uğrunaydı. Ünlü olma isteği bu nedenle çok güçlüydü. Dünyanın gözlerinde büyük olmayı istiyordu; kendi deyişiyle "bu işi becerebilmek" istiyordu, böylece sevdiği kadın onunla gurur duyacak ve ona değer verecekti.

Kendisine gelince, güzelliği tutkuyla seviyordu ve yalnızca onun hizmetinde olmanın sevinci Martin için yeterli bir ücretti. Ruth'u güzellikten de çok seviyordu. Sevgiyi dünyadaki en iyi şey olarak değerlendiriyordu. Onun içindeki devrimi yaratan, kendisini kaba bir denizci olmaktan bir öğrenciye ve ardından

bir sanatçıya dönüştüren şey sevgiydi; bundan dolayı onun için bu üçü içerisinde en değerlisi ve en büyüğü, öğrenmekten ve sanatçılıktan da büyük olan şey sevgiydi. Daha şimdiden kendi beyninin, Ruth'un kardeşlerinin ya da babasının beyninin ötelerine geçtiği gibi, Ruth'un beyninin de ötesine geçtiğini keşfetmişti. Üniversite eğitiminin bütün üstünlüklerine karşın, edebiyat fakültesi diplomasına karşın, Martin'in akıl gücü Ruth'unkini gölgede bırakıyordu. Kendi başına çalışarak geçirdiği yaklaşık bir yıl ona dünya, sanat ve yaşam konularında Ruth'un sahip olmayı hiçbir zaman umut edemeyeceği bir ustalık kazandırmıştı.

Bütün bunları anlıyordu, ama bu ne onun Ruth'a olan aşkını ne de Ruth'un ona olan aşkını etkiledi. Aşk aşırı güzel ve soylu bir şeydi ve Martin de aşkı eleştiriyle kirletmeyecek kadar sadık bir âşıktı. Ruth'un sanat, doğru davranış, Fransız Devrimi ya da eşit oy kullanma hakkı üzerine farklı görüşlere sahip olmasının aşkla ne ilgisi olabilirdi? Bunlar düşünsel süreçlerdi, ama aşk aklın ötesindeydi; aşk akıl üstüydü. Aşkı küçümseyemezdi. O aşka tapıyordu. Aşk aklın vadilerinin ötesinde, dağların doruklarında yatıyordu. Var oluşun yüceltilmiş bir durumu, yaşamanın en yüksek doruğuydu ve ender gelen bir şeydi. Beğendiği bilimsel filozoflar okulunun sayesinde aşkın biyolojik önemini biliyordu; ama aynı bilimsel akıl yürütmenin daha inceltilmiş bir sürecinin sonunda, insan organizmasının en yüksek amacına aşkta ulaştığı ve aşkın sorgulanmaması gerektiği, ama yaşamın en büyük ödülü olarak kabul edilmesi gerektiği sonucuna varmıştı. Böylece, âşığı tüm yaratıkların üzerinde

kutsanmış kabul ediyordu ve "Tanrı'nın kendi çılgın âşığı"nın dünyadaki her şeyin üzerine, zenginlik ve yargının, kamu görüşü ve alkışın, yaşamın kendisinin üzerine yükseldiğini ve "bir öpücük için canını verdiğini" düşünmek onun için büyük zevkti.

Bunların çoğunu Martin zaten düşünüp bulmuş ve kimilerini de daha sonra keşfetmişti. Bu arada çalışıyor, Ruth'u görmeye gittiği zamanlar dışında hiç eğlenmiyor ve bir Ispartalı gibi yaşıyordu. Portekizli ev sahibesi Maria Silva'dan kiraladığı küçük oda için ayda iki buçuk dolar kira ödüyordu. Maria, bir sürü çocuğunu ne yapıp edip büyütmeye çalışan, kederini ve bitkinliğini düzensiz aralıklarla köşedeki dükkândan ve bardan on beş sente satın aldığı bir galon ekşi şarapta boğmaya çalışan, sert huylu, çok çalışan bir duldu. Başlangıçta ondan ve ağzı bozuk konuşmalarından iğrenen Martin, onun verdiği yiğitçe mücadeleyi görüp ona hayran olmaya başlamıştı. Küçük evde yalnızca dört oda vardı ve Martin'inki çıkarılınca geriye üç oda kalıyordu. Bu odalardan biri, canlı renkli bir halıyla neşeli ve Maria'nın ölen sayısız bebeğinden birinin cenaze kartı ve ölüm resmiyle kederli olan salon yalnızca ziyaretçilere ayrılmıştı. Salonun perdeleri her zaman kapalıydı ve önemli durumlar dışında ev sahibesinin yalınayaklı kabilesinin bu kutsal bölgeye girmesine hiçbir zaman izin verilmezdi. Yemekleri Maria pişirir ve hepsi birlikte mutfakta yerlerdi. Pazar günü dışında haftanın her günü aynı şekilde orada çamaşır yıkar, kola yapar ve elbise ütülerdi; çünkü geliri büyük oranda, daha zengin komşularının çamaşırlarını yıkamaktan geliyordu. Geriye Martin'in

kaldığı oda kadar küçük yatak odası kalıyordu, o ve yedi küçük çocuğu buraya doluşup uyuyorlardı. Bunu nasıl başardıkları Martin için sürekli bir mucizeydi ve incecik bölmenin kadının odasına bakan kısmından her gece yatağa yatmalarının her ayrıntısını, yaygaraları ve hır gürü, yumuşak gevezelikleri, kuşlar gibi cıvıldaşan uykulu gürültüleri duyuyordu. Maria'nın bir başka gelir kaynağı da inekleriydi. Her gece ve her sabah sağdığı iki ineği vardı. Bunlar karınlarını gizlice boş arsalarda ve yaya kaldırımlarının iki yanında büyüyen çimenlerde doyuruyorlardı. İnekler her zaman perişan kılıklı oğullarının birinin eşliğinde gezinir ve çocuğun görevi esas olarak başıboş hayvanları toplayan görevlilerden korumaya yönelik olurdu.

Martin kendi küçük odasında yaşıyor, uyuyor, çalışıyor, yazıyor ve ev işlerini yapıyordu. Küçücük ön verandaya bakan tek pencerenin önünde çalışma masası, kitaplık ve daktilo rafı olarak hizmet gören bir mutfak masası vardı. Arka duvara dayalı yatak, odanın toplam alanının üçte ikisini kaplıyordu. Masanın bir yanında, bir işe yaramaktan çok gösteriş için yapılmışa benzeyen cicili bicili çekmeceli bir dolap vardı. Bu dolabın ince kaplaması günden güne dökülüyordu. Bu çekmeceli dolap bir köşede duruyordu ve karşı köşede, yani masanın diğer yanındaysa, Martin'in mutfağı vardı. İçine kap kacağını koyduğu bir bisküvi kutusunun üzerinde gaz ocağı, duvarda erzak için bir raf ve yerde bir kova su. Odasında musluk olmadığı için Martin'in suyunu mutfaktan taşıması gerekiyordu. Yemek pişirip de ortalık çok buharlandığı günlerde, çekmeceli dolaptan dökülen

kaplamalar olağanüstü ölçüde artıyordu. Yatağın üzerinde bir palangayla tavana asılı olarak bisikleti duruyordu. Başlangıçta bisikleti bodrum katına koymayı denemişti; ama Silva'nın kabilesi bütün vidaları söküp tekerlekleri patlatarak Martin'i oradan dışarı sürmüşlerdi. Sonra küçük ön verandaya koymayı denedi, burada da uluyan bir keşişleme fırtınası bisikleti bütün gece sırılsıklam etti. Sonunda bisikletiyle beraber odasına geri çekildi ve onu tavana astı.

Biriktirdiği ve ne masada ne de masanın altında koyacak yer olan kitapları ve elbiseleri küçük bir dolabın içindeydi. Okurken not alma alışkanlığı geliştirmişti ve öylesine çok not alıyordu ki sıkışık odasına boylu boyunca çamaşır ipleri gerip notlarını bunların üzerine asmamış olsaydı sınırlı barınağında kendi varlığı için hiç yer kalmayacaktı. Böyle olduğu halde bile oda, içinde hareket edilemeyecek kadar dolmuştu. Önce dolabın kapağını kapatmadan kapıyı açamıyordu ya da dolabı açmak için kapıyı kapatması gerekiyordu. Odanın içinde herhangi bir yere düz bir çizgi üstünde gidemiyordu. Kapıdan yatağın başına gitmek zikzaklı bir yoldu ve geceleri karanlıkta bir yere çarpmadan bu yolu tamamlamayı başaramamıştı. Çelişen kapılarla ilgili zorluğu çözdükten sonra mutfağa çarpmamak için sağa doğru keskin bir dümen kırmak zorundaydı. Sonra yatağın ayağından kurtulmak için sola kırması gerekiyordu, ama çok açıktan kıvrılırsa bu kez de masanın köşesi karşısına çıkıyordu. Ani bir sıçrama ve silkinmeyle rotasına son verip bir yanında yatağın, ötekinde masanın bulunduğu bir tür kanal boyunca sağa doğru gitmesi gerekiyordu. Odadaki tek sandalye

masanın önündeki her zamanki yerinde durduğunda bu kanal ulaşıma kapalıydı. Sandalye kullanılmadığında yatağın üzerine yatırılıyordu, ama zaman zaman yemek pişirirken veya su kaynatırken kitap okuyarak sandalyede oturuyordu. Biftek kızarırken bile bir ya da iki paragraf okuyabilecek kadar ustalaşmıştı. Ayrıca, mutfağı oluşturan köşe öyle küçüktü ki gerek duyduğu her şeye oturduğu yerden ulaşabiliyordu. Aslında oturarak yemek pişirmek daha uygundu; ayaktayken kendi hareket etmesini engelliyordu.

Her şeyi sindirebilen kusursuz bir midenin yanı sıra aynı zamanda hem besleyici hem de ucuz olan çeşitli yiyecekler konusunda bilgi sahibiydi. Bezelye çorbasının yanı sıra patates ve Meksika usulü pişmiş iri ve kahverengi fasulye değişmez yemeklerinin başında geliyordu. Martin'in masasında günde en az bir kere, Amerikalı ev kadınlarının hiç pişirmedikleri ve hiçbir zaman da pişirmeyi öğrenemedikleri bir şekilde pişirilmiş pilav bulunurdu. Kurutulmuş meyveler tazelerinden daha ucuzdu, genellikle bunları pişirir ve bir kavanozun içine koyarak yemeğe hazır duruma getirirdi, çünkü ekmeğinin üzerine sürülen yağın yerini tutuyordu. Arada sırada masasını bir parça yuvarlak biftek ya da bir çorba kemiğiyle şereflendiriyordu. Günde iki kez sütsüz ya da kremasız kahve içiyor, akşamları kahvenin yerini çay alıyordu; ama hem kahve hem de çay mükemmel pişmiş oluyordu.

Ekonomik davranması gerekiyordu. Tatili çamaşırhanede kazandığı paranın neredeyse tümünü tüketmişti ve sıradan yazılarından ilk karşılığın gelmesini ümit edebilmesi için haftalar geçmesini gerektirecek kadar

o işin pazarından uzakta kalmıştı. Ruth'u gördüğü ya da kız kardeşi Gertrude'u görmek için ona uğradığı zamanlar dışında, her gün sıradan bir insanın üç günde yapacağı işi bitirerek münzevi biri olarak yaşıyordu. Beş saatle sınırlı uykusunu uyuyordu. Ancak demir yapılı bir kişi, Martin gibi, art arda her gün on dokuz saatlik bir çalışmayı yürütebilirdi. Tek bir anını bile boşa yitirmiyordu. Aynanın üzerinde tanımların ve okunuşların bir listesi vardı; tıraş olurken, giyinirken ya da saçlarını tararken bu listeleri tekrar tekrar okuyordu. Benzer listeler gaz ocağının arkasındaki duvara da asılmıştı ve yemek pişirirken ya da bulaşık yıkarken bunları ezberliyordu. Eski listelerin yerini sürekli olarak yenileri alıyordu. Okuması sırasında karşılaştığı her yabancı ya da daha az tanıdık sözcüğü hemen not alıyordu ve daha sonra yeterli sayıda sözcük biriktiğinde bunlar daktiloya çekilip duvara ya da aynanın üzerine iliştiriliyordu. Hatta bunları ceplerinde taşıyor, yolda yürürken boş anlarında ya da kasapta, bakkalda sırasını beklerken gözden geçiriyordu.

Bu konuda daha da ileri gitti. Bir yerlere gelmiş kimselerin eserlerini okuyarak, onların ulaştığı her sonucu yazıp, onlar aracılığıyla başarıya ulaşmış oldukları ustalıkları –anlatım, ifade, üslup, bakış açıları, zıtlıklar, epigramlar– inceliyor ve üstlerinde çalışmak için bunların hepsinin listelerini yapıyordu. Taklit etmiyordu. İlkeler arıyordu. Birçok yazardan seçilmiş kişisel özelliklerden, kişisel özelliklerin genel ilkelerini çıkarıp genelleme yapana kadar, etkili ve çekici kişisel özelliklerin listelerini çıkardı. Böylece kendine has yeni ve özgün bir kişilik tasarlayıp bunu tartmak, ölçmek

ve gereğince değer biçmek için donandı. Aynı şekilde güçlü deyimlerin, yaşayan dile dair deyimlerini, asit gibi delici ve alev gibi yakıcı ya da parlak deyimlerin ve sıradan konuşmanın kıraç çölünün ortasında, olgun ve pek tatlı şekilde duran deyimlerin listelerini de topladı. Sürekli bunların altında ve arkasında yatan ilkeleri araştırıyordu. Bu işin nasıl yapıldığını bilmek istiyordu; ondan sonra bunu kendisi de yapabilirdi. Güzelliğin tatlı yüzüyle tatmin olmuyordu. O güzelliği, yemek kokularının Silva kabilesinin dışarıdaki şamatasını takip ettiği kalabalık yatak odasının laboratuvarında inceden inceye inceliyordu; güzelliğin anatomisini inceleyip öğrendikten sonra, güzelliğin kendisini yaratabilmeye daha çok yaklaşmıştı.

Öyle yaratılmıştı ki ancak anlayarak çalışabilirdi. Körlemesine, karanlıkta ve neyi ürettiğini bilmeksizin, üretilen etkinin doğru ve güzel olmasını şansa ve dehasının yıldızına bırakarak çalışamazdı. Şansın etkilerini bekleyecek sabrı yoktu. Neden ve nasıl olduğunu bilmek istiyordu. Onun dehası, düşünerek yaratan bir dehaydı ve bir hikâye ya da şiire başlamadan önce, yazacağı şeyin kendisi beyninde şimdiden canlanıyor, sonu görünür oluyor ve o sonu gerçekleştirmenin araçları bilincinde beliriyordu. Yoksa çaba başarısızlığa mahkûmdu. Öte yandan, beynine açıklıkla ve kolayca gelen ve daha sonra da bütün güzellik ve güç sınavlarını geçip inanılmaz, anlatılamaz çağrışımlar geliştiren sözcükler ve deyimlerin şans etkilerinin değerini de biliyordu. Bunların önünde hayranlıkla eğiliyor ve herhangi birisinin düşünerek yarattıklarının çok ötesinde olduğunu biliyordu. Güzelliğin altında yatan ve onu olanaklı kı-

lan ilkeleri araştırırken, güzelliği ne kadar çok incelerse incelesin, kendisinin içine işleyemediği ve hiçbir insanın da işleyememiş olduğu en iç gizemini her zaman farkındaydı. Spencer'dan çok iyi öğrenmişti ki insan herhangi bir şeyin mutlak bilgisine asla ulaşamazdı ve güzelliğin gizemi yaşamınkinden daha az değildi, hatta daha fazlaydı. Güzelliğin ve yaşamın lifleri iç içe örülmüştü ve Martin'in kendisi de güneş ışığından, yıldız tozundan ve mucizelerden örülmüş bu aynı anlaşılmaz dokunun bir parçasından başka bir şey değildi.

Gerçekte, bu düşüncelerle doluyken "Yıldız Tozu" adlı denemesini yazdı. Bu denemede eleştirinin ilkelerini değil, ama başlıca eleştirmenleri silkeledi. Çok parlak, derin, felsefi ve tatlı bir mizah yaklaşımıyla yazılmış bir yazıydı. Aynı zamanda her gönderilişinde de, gönderildiği dergiler tarafından hemen reddedildi. Ama Martin kafasını bu düşüncelerden arındırdıktan sonra sakince kendi yoluna devam etti. Bir konu üzerindeki düşünceleri belleğinde tasarlayıp olgunlaştırdıktan sonra, hemen daktilosunun başına koşmak yeni geliştirdiği bir alışkanlıktı. Bunun basılmaması Martin için küçük bir an sorunuydu. Bunu yazmak, uzun bir zihinsel sürecin son noktası, düşüncenin dağılmış ipliklerinin bir araya getirilmesi ve kafasına dolan bütün verilerin son bir genellemesiydi. Böyle bir makale yazmak sadece kafasını özgürleştiren, yeni malzemeler ve sorunlar için onu hazırlayan bilinçli bir çabaydı. Bu bir bakıma, gerçek ya da hayali sıkıntılarla bunalan insanların, uzun süren sessizliklerini düzenli aralıklarla ve yüksek seslerle kırarak en son söz söylenene kadar "söyleyeceklerini söylemelerine" benziyordu.

XXIV

Haftalar geçti. Martin'in parası bitti ve yayıncıların çekleri her zamanki gibi çok uzaklardaydı. Bütün önemli elyazmaları geri gelmiş ve yeniden gönderilmeye başlamışlardı; ıvır zıvır yazılarının başına gelenler de daha iyi değildi. Küçük mutfağını artık çeşitli yiyecekler süslemiyordu. Pirinç ve kayısı son beş gündür, günde üç kez yediği yemeğiydi ve torbanın dibinde biraz pirinç, birkaç kilo da kurutulmuş kayısı kalmıştı. Sonra veresiye yapmaya başladı. O güne dek peşin para ödediği Portekizli bakkal Martin'in hesabı üç dolar seksen beş sentlik muazzam toplama ulaşınca veresiyeyi kesti.

"Görüyorsun ya," dedi bakkal, "iş bulduğun filan yok, kaybeden de benim."

Martin hiçbir cevap veremedi. Açıklama yolu yoktu. Çalışmayacak kadar tembel olan, işçi sınıfından güçlü kuvvetli genç bir adama veresiye vermek doğru bir iş ilkesi değildi.

"Sen bir iş bul, o zaman yiyecek alırsın," diye bakkal Martin'e güvence veriyordu. "İş yoksa, yiyecek de yok. Ticaret bu." Sonra bunun bir önyargı değil de yalnızca ticari bir öngörü olduğunu göstermek için, "Gel benden bir içki iç, yine de iyi arkadaşız senle" dedi.

Martin rahat tavrıyla, iyi arkadaş olduğunu göstermek için onunla birlikte giderek bir içki içti ve akşam yemeği yemeden yatağa girdi.

Martin'in sebzelerini aldığı manav ticaret ilkeleri öylesine gevşek olan bir Amerikalı tarafından işletiliyordu ki veresiyeyi kesmeden önce Martin'in hesabının beş dolar olmasına izin vermişti. Fırıncı iki dolarda kesti, kasap ise dört dolarda. Martin borçlarını topladı ve dünyanın ona açtığı kredi toplamının on dört dolar seksen beş sent olduğunu buldu. Daktilo kirası da gelmişti, ama bunu iki ay erteleyebileceğini hesaplıyordu, ki o da sekiz dolar ediyordu. O zaman bütün kredisini kullanmış olacaktı.

Manavdan son alışverişi bir çuval patates oldu ve bir hafta boyunca günde üç kez patatesten başka bir şey yemedi. Bir ara Ruth'larda yediği akşam yemeği, önüne yayılmış böylesine çok yiyeceğin görüntüsü karşısında iştahı kabarırken daha fazla yiyeceği geri çevirmeyi yeterince hayal kırıklığına uğratıcı bulmasına karşın, beden gücünü korumasına yardımcı oldu. Arada sırada gizli bir utançla mahzunlaşmış olarak yemek zamanı ablasına uğruyor, cesaret edebildiği kadar –Ruth'ların masasında cesaret ettiğinden çok– yiyordu.

Günden güne Martin çalışmayı sürdürüyordu ve postacı da her gün ret mektuplarını getiriyordu. Pullara

verecek parası kalmadığı için elyazmaları masanın altında bir yığın halinde birikmişti. Bir gün geldi, kırk saat boyunca ağzına tek bir lokma girmedi. Ruthlarda yemek yemeyi ümit edemezdi, çünkü Ruth iki haftalık bir ziyaret için San Rafael'e gitmişti ve utancından ablasına da gidemiyordu. Talihsizliğini tamamlamak üzere, postacı öğleden sonra servisinde beş reddedilmiş elyazması getirdi. İşte o zaman Martin paltosunu giyip Oakland'a gitti ve paltosuz, ama cebinde şıngırdayan beş dolarla geri döndü. Alacaklısı olan dört esnafın her birine birer dolar ödedi, mutfağında biftek ve soğan kızarttı, kahve yaptı, koca bir teneke dolusu kuru erik kaynattı. Yemeğini yedikten sonra masasının başına oturdu ve gece yarısı olmadan önce "Tefeciliğin Saygınlığı" adını verdiği bir denemeyi tamamladı. Beş dolardan geriye pul alacak parası kalmadığı için daktiloya çektikten sonra yazıyı masanın altına attı.

Daha sonra önce saatini, bunun ardından da bisikletini rehin verdi. Yemek için ayırdığı parayı azaltarak bütün elyazmalarını pullayıp gönderdi. Sıradan yazıları da Martin'i hayal kırıklığına uğratmıştı. Kimse onları satın almadı. Yazdıklarını gazetelerde, haftalık dergilerde ve ucuz dergilerde gördükleriyle kıyasladığında onların ortalamadan çok çok daha iyi olduklarına karar verdi; yine de satılmıyorlardı. Daha sonra gazetelerin çoğunun çoğunlukla ısmarlama yazılar bastıklarını keşfetti ve bunları gazetelere sağlayan birliğin adresini aldı. Yolladığı kendi çalışmasını geri gönderdiler. Yanına bir de kendi çalışanlarının dergi için gereken tüm yazıları yazdıklarını bildiren klişe bir not eklemişlerdi.

Büyük gençlik dergilerinden birinde pek çok sütunun olaylara ve anekdotlara ayrıldığına dikkat etti. Burada bir şansı olabilirdi. Yolladığı paragraflar oradan da geri çevrildi ve ısrarla denemesine karşın birini bile bastırmayı başaramadı. Daha sonra, bunun artık bir önemi kalmadığı bir sırada, editörlerin ve alt editörlerin bu yazıları kendileri yazarak gelirlerini artırdıklarını öğrendi. Mizah dergileriyse, esprilerini ve komik şiirlerini reddetti; hatta büyük dergiler için yazdığı hafif sosyete şiirleri kendilerine hiçbir yer bulamadılar. Sonra gazetelerdeki küçük hikâyeler vardı. Yayınlananlardan daha iyilerini yazabileceğini biliyordu. İki gazete sendikasının adreslerini ele geçirmeyi başararak onları küçük hikâyelere boğdu. Yirmi tane yazıp birini bile bastıramayınca yazmayı bıraktı. Yine de her gün gazeteler ve dergilerde bir sürü küçük hikâye okuyor, hiçbirinin kendi yazdıklarıyla kıyaslanamayacağına inanıyordu. Bulunduğu ümitsizlik içinde hiçbir biçimde yargı gücünün olmadığına karar verdi, kendi yazdıklarıyla hipnotize oluuyor ve yazarlık taslayarak kendini aldatıyordu.

İnsanlık dışı editörlük makinesi her zamanki gibi pürüzsüz bir biçimde çalışıyordu. Elyazmasının içine pul koyup katlayarak posta kutusuna atıyordu ve üç hafta ya da bir ay sonra postacı merdivenleri çıkıp ona elyazmasını geri veriyordu. Öteki uçta canlı kanlı editörler olmadığı kesindi. Yalnızca çarklar, dişliler ve yağdanlıklar vardı – robotların çalıştırdığı akıllı bir makine. Editörlerin gerçekten var olup olmadıklarından kuşkulandığı bir umutsuzluk aşamasına ulaştı. Onların varlığının tek bir işaretiyle karşılaşmamıştı ve

bütün yazdıklarının reddedilmesinden kaynaklanan bir yargı yoksunluğunda editörlerin, büro çalışanları, dizgiciler ve baskıcılar tarafından uydurulup sürdürülen bir mit olduğu akla uygun geliyordu.

Ruth ile birlikte geçirdiği saatler, sahip olduğu tek mutlu anlardı ve bunlar da çok mutlu saatler değildi. Sürekli içini kemiren bir huzursuzlukla kaygılanıyordu. Ruth'un aşkına sahip olmadan önceki eski günlerine göre daha umudu kırıktı; çünkü şimdi onun aşkına sahipti, ama ona sahip olmak her zamanki kadar uzaklardaydı. İki yıl istemişti; zaman uçup gidiyordu ve o hiçbir şey elde edememişti. Aynı zamanda, Ruth'un onun yaptıklarını onaylamadığı gerçeğinin her zaman bilincindeydi. Kız bunu doğrudan söylemiyordu. Ama yine de dolaylı olarak, sözlerle söylemiş gibi açıkça ve kesin olarak anlamasını sağlamıştı. Ruth ona kızmıyor, ama onu onaylamıyordu. Daha az tatlı bir mizacı olan kadınlar yalnızca düş kırıklığına uğramakla kalmaz, Martin'e kızarlardı. Genç kızın düş kırıklığı, eline yoğurmak üzere aldığı erkeğin, yoğrulmaya karşı çıkışında yatıyordu. Belirli bir noktaya kadar onun hamurunu esnek bulmuş, ama sonrasında babasının ya da Bay Butler'ın imgesine göre biçimlenmeyi reddederek bir inatçılık geliştirmişti.

Martin'in içindeki büyük ve güçlü yanı göremiyor ya da daha kötüsü bunu yanlış anlıyordu. İnsan var oluşunun herhangi bir barınağında yaşayabilecek kadar hamuru esnek olan bu adamı, kafasının dikine giden, dik kafalı biri olarak düşünüyordu; çünkü onu tek bildiği barınak olan kendi barınağında yaşayacak biçimde şekillendiremiyordu. Ruth onun dü-

şüncesinin uçuşlarını izleyemiyordu ve beyni kendi beyninin ötesine geçtiğinde, genç adamı kararsız biri sayıyordu. Şimdiye dek hiç kimsenin beyni onunkinin ötesine geçmemişti. Her zaman babasının, annesinin, kardeşlerinin ve Olney'in düşüncelerini izleyebilmişti; bu nedenle de, Martin'in düşüncelerini izleyemediği zamanlarda, hatanın adamda olduğuna inanıyordu. Bu, bütün evrene akıl hocası olarak hizmet etmeye çalışan dar görüşlülüğün eski dramıydı.

"Sen yerleşik düzenin tapınağında tapınıyorsun," dedi ona Martin bir keresinde, Praps ve Vanderwater üzerine tartışmaları sırasında. "Alıntı yapılacak otoriteler olarak, onların çok mükemmel olduklarını kabul ediyorum – Birleşik Devletler'in önde gelen iki edebiyat eleştirmeni. Her okul öğretmeni Vanderwater'a Amerikan eleştirisinin dekanı gözüyle bakar. Onun yazdıklarını okudum, ama onlar bana yine de anlamsız şeylerin anlatımında eşsiz örnekler olarak görünüyor. Ne olacak, Gelett Burgess'e şükürler olsun ki Vanderwater sıkıcı ve soğuk birinden başka bir şey değil. Praps da ondan daha iyi değil. Örneğin onun 'Köknar Yosunları' çok güzel yazılmış. Bir virgül bile yersiz değil; ve tonu –ah!– yüce, çok yüce. O Birleşik Devletler'in en yüksek ücret alan eleştirmeni. Yine de Tanrı korusun! O hiç de bir eleştirmen değil. Eleştiri işini İngiltere'de daha iyi yapıyorlar."

"Ama asıl önemli nokta şu ki, onlar popüler notaları seslendiriyorlar ve bunu öylesine güzel ve ahlaksal ve öylesine hoşnut biçimde seslendiriyorlar ki... Onların eleştirileri bana İngiltere'deki pazar eklerini hatırlatıyor. Popüler sözcüler onlar. Onlar senin

İngilizce profesörlerini destekliyorlar ve senin İngilizce profesörlerin de onları destekliyor. Hiçbirinin kafatasının içinde özgün bir fikir yok. Yalnızca kurulu düzeni biliyorlar – aslında onlar kurulu düzenin ta kendisi. Onlar zayıf kafalı ve kurulu düzen kendi damgasını, bir bira şişesinin üzerine bira fabrikasının adının basılması kadar kolayca, onlara vuruyor. Onların işlevi, üniversiteye giden genç insanları yakalayıp, şans eseri orada bulunabilecek parlak ve özgün görüşleri kafalarından temizleyerek, onların üzerine kurulu düzenin damgasını basmak."

"Sanırım ben gerçeğe daha yakınım," diye cevap verdi Ruth, "ben kurulu düzenin yanında olurken sen putları kıran bir Güney Denizi Adalarının yerlisi gibi öfkeyle oradan oraya savruluyorsun."

"Putları kıranlar misyonerlerdi" diye güldü Martin. "Ve ne yazık ki tüm misyonerler putperestlerin arasına karıştı, bu yüzden burada şu eski putları, Bay Vanderwater ve Bay Praps'ı kıracak hiç kimse kalmadı."

"Ve üniversite profesörlerini de" diye ekledi Ruth.

Martin başını kendinden emin şekilde iki yana salladı. "Hayır, bilim profesörleri yaşamalı. Onlar gerçekten büyük insanlar. Ama İngilizce profesörlerinin –küçük, mikroskobik kafalı papağanların– onda dokuzunun kafasını kırmak iyi bir iş olurdu!"

Profesörler için söylenen bu oldukça sert sözler, Ruth için sanki küfürdü. Ruth zarif, bilim adamı görünüşlü, giysileri üzerine oturan, iyi ayarlanmış seslerle konuşan, kültür ve incelik soluyan profesörleri, bu, elbiseleri hiçbir zaman üzerine uymayan, güçlü

kasları ağır işçilik yaptığını anlatan ve konuşurken heyecanlanan, sakin bir şekilde konuşacağına sövüp sayan, sakince kendine egemen olacağına tutkulu konuşmaya kaptıran, her nasılsa sevdiği, ama bir türlü tanımlayamadığı bu genç adamla elinde olmadan kıyasladı. Profesörler en azından iyi ücret alıyorlardı ve onlar –kendini bununla yüzleşmeye zorladı– birer beyefendiydi; oysa Martin tek bir kuruş bile kazanamıyordu ve onlar gibi değildi.

Martin'in sözlerini onların sözleriyle tartmıyor yargılamalarını da onlarınkiyle kıyaslamıyordu. Martin'in muhakemesinin yanlış olduğu sonucuna –gerçekte, bilincine varmaksızın– onların dış görünüşlerini karşılaştırarak varmıştı. Onlar, yani profesörler, edebi yargılarında haklıydılar, çünkü başarılıydılar. Martin'in edebi yargıları yanlıştı, çünkü yazdıklarını satamıyordu. Martin'in kendi deyimiyle onlar "beceriyordu", ama o "beceremiyordu." Üstelik Martin'in haklı olması mantıklı görünmüyordu. Martin ki çok kısa süre önce şu aynı oturma odasında onunla tanışırken kızarıyor ve sakarlaşıyor, sallanan omuzlarının kırma tehdidi altında olan çevresindeki süs eşyalarına korkuyla bakıyor, Swinburne öleli ne kadar olduğunu soruyor ve övünerek "Yaşam İlahisi"ni okumuş olduğunu söylüyordu.

Farkında olmadan Ruth, Martin'in onun kurulu düzene taptığı görüşünü kanıtlamıştı. Martin onun düşüncelerinin sürecini izledi, ama daha ileri gitmekten kaçındı. Onu Praps, Vanderwater ve İngilizce profesörleri konusunda düşündükleri nedeniyle sevmemişti. Ayrıca giderek artan bir inançla farkına va-

rıyordu ki kendisi, Ruth'un asla anlamadığı ve var olduğunu dahi bilmediği düşünce alanlarına ve bilgi genişliğine sahipti.

Genç kız, müzik konusunda da Martin'in mantıksız olduğunu düşünüyordu; opera konusundaysa yalnızca mantıksız değil, ayrıca kasıtlı olarak huysuz buluyordu.

"Nasıl buldun?" diye sordu Ruth bir gece operadan eve dönerlerken.

Yemeklerine uyguladığı bir aylık sıkı bir kısıtlama pahasına genç kızı operaya götürdüğü bir akşamdı. Martin'in opera üzerine konuşmasını boşuna bekledikten sonra az önce duymuş ve görmüş olduklarının heyecanıyla hâlâ ürpererek bu soruyu sormuştu.

"Uvertürü sevdim" oldu cevabı. "Mükemmeldi."

"Evet, ama operanın kendisi?"

"O da mükemmeldi; yani orkestra demek istiyorum. Gerçi şu sıçrayıp duran adamlar seslerini kesseler ya da sahneyi terk etselerdi daha çok hoşuma giderdi."

Ruth donakalmıştı.

"Tetralani ya da Barillo demek istemiyorsun değil mi?" diye sordu.

"Hepsi, tümü birden."

"Ama onlar büyük sanatçılar" diye karşı çıktı Ruth.

"Yine de soytarılıkları ve gerçekdışı görünüşleriyle müziği berbat ettiler."

"Ama Barillo'nun sesini sevmiyor musun?" diye sordu Ruth. "Caruso kadar iyi olduğunu söylüyorlar."

"Elbette beğendim, Tetralani'yi daha da çok be-

ğendim. Sesi nefis ya da en azından ben öyle düşünüyorum."

"Ama, ama..." diye kekeledi Ruth. "O zaman ne demek istediğini anlamıyorum. Seslerine hayran oluyorsun, ama yine de müziği berbat ettiklerini söylüyorsun."

"Tam olarak öyle. Onları bir konserde dinlemek için her şeyi verirdim, ama orkestra çalarken onları dinlememek için biraz daha fazlasını verirdim. Korkarım ben iflah olmaz bir gerçekçiyim. Büyük şarkıcılar büyük oyuncular değildir. Barillo'nun melek sesiyle bir aşk pasajı söylediğini duymak, Tetralani'nin bir başka melek gibi karşılık verdiğini dinlemek ve bütün bunları rengârenk, ışıltılı bir müziğin mükemmel coşkunluğunun eşliğinde dinlemek büyüleyici, çok büyüleyici. Bunu sadece kabul etmiyorum, aynı zamanda iddia da ediyorum. Ama onlara baktığımda bütün etki bozuluyor. Külotlu çoraplarının içinde bir elli boyunda ve neredeyse yüz kilo ağırlığındaki Tetralani ve ancak bir altmış boyunda, yağlı görünümlü, bodur, cılız bir demirci göğsüyle Barillo ve her ikisinin göğüslerini kavrayarak çalım satmaları, bir tımarhanedeki kaçıklar gibi kollarını havaya savuruşları... Ve benden bütün bunları narin, güzel bir prenses ve yakışıklı, romantik, genç bir prens arasındaki aşk sahnesinin gerçeğe uygun bir görüntüsü olarak kabul etmem bekleniyor. Olmaz ki, bunu kabul edemem. Berbat, saçma ve gerçekdışı. Sorun da bu işte. Gerçek değil. Bana bu dünyada herhangi bir kişinin böyle aşk yaşadığını söyleme. Eğer ben sana bu şekilde aşkımı sunmuş olsaydım, beni yumruklardın."

"Ama sen yanlış anlıyorsun" diye karşı çıktı Ruth. "Sanatın her biçiminin kendi kısıtlamaları vardır." (Ruth, sanatın gelenekleri üzerine üniversitede dinlediği bir konferansı hatırlamakla meşguldü.) "Resimde tuval üzerinde yalnızca iki boyut vardır, yine de ressamın sanatının, tuval üzerinde şekillendirmesini mümkün kıldığı üç boyut yanılsamasını kabul edersin. Yazıda, yine, yazar her şeye gücü yeten biri olmalı. Yazarın kahramanın gizli düşünceleri üzerine anlattıklarını tam olarak kabul edersin, ama yine de kahramanın bu düşünceleri düşünürken yalnız olduğunu ve ne yazarın ne de başka birinin bunları duyabileceğini her zaman bilirsin. Tiyatroda, heykelde, operada, sanatın her biçiminde bu böyle. Belli uzlaştırılamaz şeylerin kabul edilmesi gerekir."

"Evet, bunu anladım" diye cevap verdi Martin. "Bütün sanatların kendi gelenekleri var." (Ruth onun bu sözcüğü kullanmasına şaşırdı. Sanki kütüphanede kitapların gelişigüzel gözden geçirilmesiyle elde edilmiş eksik bir donanıma sahip değilmiş de kendisi bir üniversitede okumuş gibiydi.) "Ama geleneksel düzenlerin bile gerçek olması gerekir. Düz bir kartona boyanıp sahnenin her iki yanına dikilen ağaçları bir orman olarak kabul ediyoruz. Bu yeterince gerçek bir geleneksel düzendir. Ama öte yandan, bir deniz sahnesini bir orman olarak kabul edemeyiz. Bunu yapamayız. Bu duyularımızı ihlal eder. Sen de bu gece o iki çılgının deli saçması çırpınmalarını ve acı içinde kıvranmalarını aşkın inandırıcı bir betimlemesi olarak kabul edemezsin ya da daha doğrusu etmemen gerekir."

"Ama sen kendini bütün müzik eleştirmenlerinden üstün görmüş olmuyor musun?" diye karşı çıktı Ruth.

"Hayır, hayır, tek bir an için bile görmüyorum. Ben yalnızca bir birey olarak kendi hakkımı koruyorum. Madame Tetralani'nin fil gibi zıplamalarının neden orkestrayı benim için berbat ettiğini anlatmak amacıyla sana yalnızca düşüncemi anlatıyorum. Dünyanın müzik yargıçları tamamen haklı olabilirler. Ama ben benim ve zevkimi insanların bağlaşık yargısına tabi kılmayacağım. Eğer bir şeyden hoşlanmazsam, ondan hoşlanmamışımdır, hepsi bu. Yalnızca insanların çoğunluğu bundan hoşlanıyor ya da hoşlandığına inandırılıyor diye, benim de bundan hoşlanıyor taklidi yapmam için dünyada hiçbir neden yok. Hoşlandığım ve hoşlanmadığım şeylerde modayı izleyemem."

"Ama müzik, biliyorsun, bir eğitim işidir," diye tartıştı Ruth; "ve opera daha da fazla bir eğitim işidir. Belki de..."

"Ben opera konusunda eğitilmemişim?" diye atıldı Martin.

Ruth başını sallayarak kabullendi bunu.

"Evet, tam da öyle" diye onayladı Martin. "Gençken yakalanmadığım için de şanslı olduğumu düşünüyorum. Eğer yakalanmış olsaydım, bu gece duygulu gözyaşları dökecektim ve bu değerli çiftin komik soytarılıkları, seslerinin güzelliğini ve onlara eşlik eden orkestranın güzelliğini artırmaktan başka bir şey yapmayacaktı. Haklısın. Bu, büyük ölçüde eğitim sorunu ve ben şimdi bu iş için çok yaşlandım artık. Benim için bir şey ya gerçek olmalı ya da hiç olmamalı. İnandırıcı olmayan bir yanılsama apaçık bir

yalandır ve küçük Barillo'nun kriz geçirerek kendisi de kriz geçirmekte olan iriyarı Tetralani'yi kollarıyla sarması ve ona nasıl tutkuyla tapındığını söylemesi sırasında büyük opera da benim için böyledir."

Ruth yine onun düşüncelerini dış görünümün kıyaslamaları ve kurulu düzene duyduğu inanca göre ölçüyordu. Bu adam kimdi ki bütün kültürlü dünya yanılırken o haklı olacaktı? Sözleri ve düşünceleri kızın üstünde hiç etki yapmıyordu. Ruth, devrimci fikirlere sempati duyamayacak kadar kurulu düzende sıkıca sabitleşmişti. Her zaman müzik dinlemeye alışık olmuştu, çocukluğundan beri operadan zevk almıştı ve onun yaşadığı çevre de bundan zevk almış. Öyleyse zenci orkestra müziği ve işçi sınıfı şarkılarından gelen Martin Eden ne hakla ortaya çıkıp dünya müziği üzerinde yargılarda bulunuyordu? Martin onun canını sıkıyordu ve yanında yürürken belli belirsiz bir hakarete uğramışlık duygusu yaşıyordu. En iyimser düşündüğü zamanlarda bile genç adamın düşüncelerini bir kapris, kararsız ve gereksiz bir şaka olarak kabul ediyordu. Ama Martin kapıda onu kollarına alıp sevecen âşık tavrıyla ona iyi geceler öpücüğü verdiğinde, aşkının olanca coşkusuyla her şeyi unuttu. Daha sonra, uykusuz yatağında son zamanlarda sık sık olduğu gibi kafası karıştı. Nasıl olmuştu da böylesine garip bir adamı, ailesinin karşı çıkmasına rağmen sevmişti?

Ertesi gün Martin Eden sıradan yazıları bir kenara attı ve "Yanılsamanın Felsefesi" adını verdiği denemesini yazdı. Bir pul yazıyı yolculuklara çıkardı, ama bu yazısı da birçok kere pullanmaya ve izleyen aylarda birçok yolculuğa çıkmaya yazgılıydı.

XXV

Maria Silva yoksuldu ve yoksulluğun tüm durumlarını biliyordu. Ruth içinse yoksulluk, var oluşun iyi olmayan bir durumunu simgeleyen bir sözcüktü. Konu hakkındaki bütün bilgisi bu kadardı. Martin'in yoksul olduğunu biliyor; kafasında onun durumuyla Abraham Lincoln'ün, Bay Butler'ın ve başarılı olmuş başka adamların çocuklukları arasında bir ortaklık kuruyordu. Aynı zamanda, yoksulluğun hiç de hoş olmayan bir şey olduğunun farkında olmasına karşın, yoksulluğun yararlı bir şey olduğuna ilişkin rahatlatıcı bir orta sınıf duygusuna sahipti. Yoksulluk, alçalmış ve umutsuz köleler dışındaki bütün erkekleri başarıya yönelten keskin bir mahmuzdu. Bu yüzden Martin'in saatini ve paltosunu rehin verecek kadar yoksul olduğunu bilmek genç kadını rahatsız etmiyordu. Hatta bunu, onu er ya da geç uyandıracağına ve yazı yazmayı bırakmaya zorlayacağına inanarak, durumun ümitli bir yanı olarak değerlendiriyordu.

Ruth Martin'in incelen ve yanaklarındaki hafif çukurları genişleyen yüzünde açlığı hiçbir zaman okumuyordu. Aslında yüzündeki bu değişiklik hoşuna bile gidiyordu. Bu sanki onu inceltiyor, Ruth'un tiksindiği, ama yine de onu çeken hayvansı canlılığı ve etin posasını adamın üzerinden alıyordu. Kimi zaman Martin ile birlikteyken gözlerinde olağandışı bir parlaklık olduğuna dikkat ediyor ve buna hayran oluyordu, çünkü bu parlaklık onun bir şair ya da bir bilim adamı gibi görünmesini sağlıyordu. Bu hem Martin'in olmak istediği hem de Ruth'un onun olmasını istediği bir şeydi. Ama Maria Silva, bu çukur yanaklarda ve yanan gözlerde başka bir hikâye okuyor ve her gün bunlardaki değişikliğe dikkat ederek Martin'in şansının gelgitlerini izliyordu. Onun evden çıkıp, çok soğuk ve ıslak bir gün olmasına karşın paltosuz geri döndüğünü ve hemen ardından onun yanaklarının hafifçe dolduğunu ve açlık ateşinin gözlerini terk ettiğini görmüştü. Aynı şekilde bisikletinin ve saatinin de gittiğini ve her olaydan sonra üzerine bir canlılık geldiğini fark etmişti.

Aynı şekilde onun çabalarını da izliyordu ve yaktığı gazyağının miktarını biliyordu. Çalışması farklı türden bile olsa, Martin'in onu cebinden çıkaracağını biliyordu. Üstelik ne kadar az yemek yerse o kadar çok çalıştığını şaşkınlıkla gözlemliyordu. Kimi zamanlar, açlığının en fazla ıstırap verdiğini düşündüğü zamanlarda, hiç önemsemezmiş gibi yeni pişirdiği ekmeklerden birini gönderiyor ve bu yaptığını ondan daha iyi ekmek yaptığı şeklinde beceriksizce şakalarla örtmeye çalışıyordu. Yine, kendi canından, kanından

olan çocuklarının boğazından keserek ona göndermesinin doğru olup olmadığını içinde tartışarak, ufaklıklardan biriyle büyük bir maşrapa çorba gönderiyordu. Martin yoksulların yaşamını bildiği için nankörlük edemezdi ve eğer dünyada yardımseverlik diye bir şey varsa işte bu oydu.

Bir gün Maria çocuklarının karnını evde kalan artıklarla doldurduktan sonra, son on beş sentiyle bir galon ucuz şarap aldı. Mutfağa su almaya gelmiş olan Martin de, oturup içmeye davet edildi. Martin onun sağlığına içti, karşılık olarak da Maria onun sağlığına içti. Sonra Martin'in girişimlerinin başarısı için içti ve Martin de James Grant'in gelip çamaşırlarının parasını ödemesi ümidine içti. James Grant hiçbir zaman borcunu ödemeyen gezgin bir marangozdu ve Maria'ya üç dolar borcu vardı.

Hem Maria hem de Martin yeni yapılmış ekşi şarabı boş midelerine içtikleri için içki çabucak kafalarına vurdu. Birbirlerinden tamamıyla farklı yaratıklar olarak kendi sefaletleri içinde yalnızdılar ve bilmezlikten geldikleri sefaletleri onları birbirlerine bağlayan bağdı. Maria, on bir yaşına kadar yaşadığı Azor adalarına Martin'in gittiğini öğrenince çok şaşırdı. Kendisinin ailesiyle birlikte Azor adalarından göç ettiği Hawaii adalarında da bulunduğunu öğrenince şaşkınlığı iki katına çıktı. Ama kendisinin kadınlığa erdiği ve evlendiği ada olan Maui'ye bile gittiğini söyleyince şaşkınlığı sınır tanımaz oldu. Kocasıyla ilk karşılaştığı Kahului'de o, yani Martin iki kez bulunmuştu! Evet, buharlı şeker gemilerini hatırlıyordu ve Martin bu gemilerdeydi... Evet, evet, dünya küçüktü.

Ya Wailuku! Orada da bulunmuştu! Martin plantasyonun baş kâhyasını tanıyor muydu? Evet, onunla birkaç kadeh içki bile içmişti.

Böylece anılarını hatırladılar ve açlıklarını olgunlaşmamış eski şarapta boğdular. Martin'e gelecek artık o kadar bulanık görünmüyordu. Başarı tam karşısında titriyordu. Onu yakalamanın eşiğindeydi. Sonra karşısındaki çalışmayla yıpranmış kadının derin çizgili yüzünü inceledi, onun çorbalarını ve yeni pişmiş ekmeklerini hatırladı, en sıcak minnettarlığın ve insan sevgisinin içinde kaynadığını hissetti.

"Maria," diye haykırdı birdenbire. "Neye sahip olmak isterdin?"

Maria şaşkın bir yüzle ona baktı.

"Tam şimdi, eğer alabilecek olsaydın neye sahip olmak isterdin?"

"Çocuklar için ayakkabı... Yedi çift ayakkabı."

"Onlara sahip olacaksın," diye bildirdi, Maria başını ciddi ciddi sallarken. "Ama daha büyük bir istek demek istiyorum, istediğin büyük bir şey."

Maria'nın gözleri iyi yüreklilikle kıvılcımlandı. Martin şakalaşmak için onu seçmişti, bugünlerde pek az kişinin şakalaştığı Maria'yla.

"İyi düşün," diye uyardı Martin, tam o konuşmak için ağzını açarken.

"Pekâlâ" diye cevap verdi. "İyi düşündüm. Evi isterdim, bu evi. Ayda yedi dolar kira ödemeden bu ev benim olsun isterdim."

"Onu alacaksın," diye bağışladı Martin, "ve kısa bir süre içinde. Şimdi en büyük isteğini dile. Benim Tanrı olduğuma inan ve sana istediğin her şeye sahip

olabileceğini söylüyorum. Şimdi o isteğini dile ve ben de dinliyorum."

Maria ciddi bir yüzle havaya baktı.

"Korkmuyor musun?" diye sordu uyarırcasına.

"Hayır, hayır," diye güldü Martin. "Korkmuyorum. Devam et."

"Ama bu gerçekten çok büyük" diye yeniden uyardı.

"Pekâlâ, başla."

"İyi, o zaman..." Yaşamdan isteyeceği en büyük şeyi söylemeden önce bir çocuk gibi derin bir nefes aldı. "Bir süt çiftliğim, iyi bir süt çiftliğim olmasını isterdim. Bir sürü inek, bol toprak, bol çimenlik. San Le-an'a yakın olmasını isterdim; kız kardeşim de orada oturuyor. Sütü Oakland'da satardım. Çok param olurdu. Joe ve Nick inek gütmezlerdi. Okula giderlerdi. Bimeby iyi bir mühendis olur, demiryollarında çalışırdı. Evet, süt çiftliği isterim."

Durakladı ve ışıldayan gözlerle Martin'e dikkatle baktı.

"Ona sahip olacaksın" diye hemen cevap verdi Martin.

Maria başını sallayarak ve dudaklarını saygıyla şarap bardağına ve hiçbir zaman verilmeyeceğini bildiği hediyenin vericisine dokundurdu. Martin'in yüreği iyiydi ve hediye sanki verilmiş gibi onun bu niyetinin değerini kendi yüreğinde biliyordu.

"Hayır, Maria," diye devam etti Martin; "Nick ve Joe'nun gezgin sütçülük yapmasına gerek kalmayacak, bütün çocuklar okula gidebilecek ve yıl boyunca ayakkabı giyecek. Her şeyin eksiksiz olduğu, birinci sınıf bir

süt çiftliği olacak. İçinde yaşamak için bir ev, atlar için bir ahır ve elbette inek ahırları da olacak. Tavuklar, domuzlar, sebzeler, meyve ağaçları ve buna benzer her şey olacak. Kiralık bir iki adam çalıştırıp onlara para ödemeye yetecek kadar çok inek olacak. O zaman sen çocuklara bakmaktan başka bir şey yapmak zorunda kalmayacaksın. Hatta eğer iyi bir adam bulursan evlenirsin ve o çiftliği işletirken, sen de rahatına bakarsın."

Geleceğinden dağıttığı böylesi cömertlikten sonra odasına dönüp tek iyi takım elbisesini alarak rehineci dükkânına götürdü. Bunu yaparken umutsuzca kötü bir durumdaydı, çünkü böyle yapmak onu Ruth'dan ayırıyordu. Düzgün görünümlü ikinci bir takım elbisesi daha yoktu; gerçi kasaba, fırına ve belki arada sırada kız kardeşinin evine gidebilirdi, ama Morse'ların evine böylesine itibarsız bir kılıkla girmeyi hayal bile etmek her türlü cüretin ötesindeydi.

Sefil ve neredeyse ümitsiz biçimde çabalarını devam ettiriyordu. Ona ikinci savaş da kaybedilmiş ve işe dönmek zorunda kalacakmış gibi görünmeye başlamıştı. Bunu yaparak herkesi, bakkalı, kız kardeşini, Ruth'u, hatta bir aylık oda kirası borçlu olduğu Maria'yı tatmin etmiş olacaktı. Daktilonun kirası iki ay gecikmişti, acente ödeme yapması ya da makineyi geri vermesi için gürültü koparıyordu. Bu umutsuzluk içinde, teslim olmaktan başka her şeye hazır bir halde, taze bir başlangıç yapana kadar kaderle ateşkes sağlamak için Demiryolu Postasının memurluk sınavına girdi. Kendisine de sürpriz olacak biçimde birinci geldi. İş garantiydi, yine de işbaşı yapmak için ne zaman çağırılacağını hiç kimse bilmiyordu.

İşte tam bu sırada, en kötü durumdayken, pürüzsüz çalışan editörlük makinesi bozuldu. Bir vida kaymış ya da bir yağdanlık kurumuş olmalıydı, çünkü bir sabah postacı ona kısa, ince bir zarf getirdi. Martin sol üst köşeye bir göz attı ve *Transcontinental Monthly*'nin ismini ve adresini okudu. Yüreği şiddetle çarptı ve aniden bayılacakmış gibi hissetti, dizlerindeki garip bir titremenin eşlik ettiği bir yıkılma duygusu duydu. Sendeleyerek odasına gitti ve yatağın üzerine oturdu; zarfı hâlâ açmamıştı ve o anda insanların olağanüstü güzel haberler aldığında nasıl düşüp öldüklerini anladı.

Elbette bu iyi bir haberdi. İnce zarfın içinde el yazması yoktu, öyleyse bu bir kabul mektubuydu. *Transcontinental*'in elindeki hikâyeyi biliyordu. Korku hikâyelerinden biri olan "Çan Sesleri"ydi ve tam beş bin sözcüklüktü. Birinci sınıf dergiler her zaman yazıyı kabul eder etmez ödeme yaptıklarına göre zarfın içinde bir çek olmalıydı. Sözcük başına iki sentten bin sözcüğe yirmi dolar; çek yüz dolarlık olmalıydı. Yüz dolar! Zarfı yırtıp açarken tüm borçları kalem kalem beynine akın etti: 3,85 bakkala, 4,00 kasaba, 2,00 fırıncıya, 5,00 manava, toplam 14,85. Sonra 2,50 ev kirası vardı, öteki aylık peşin 2,50, iki aylık daktilo kirası 8,00, bir aylık avans 4,00, toplam 31,85. Ve son olarak rehinciye olan rehinleri, faizleriyle birlikte eklemeliydi. Saat 5.50, palto 5.50, bisiklet 7,75, takım elbise 5,50 (yüzde altmış da faizi vardı, ama ne fark ederdi?), genel toplam 56,10 ediyordu. Karşısında havada görülebilir biçimde sanki aydınlık rakamlarla bütün toplamı ve geriye kalan

43,90'ı görüyordu. Bütün borçlarını ödedikten, bedelini geri verip rehinciden her şeyi aldıktan sonra yine de cebinde şıngırdayan, prenslere layık 43,90 doları olacaktı. Hepsinin üstüne de hem oda hem de daktilo için bir aylık peşin verilmiş olacaktı.

Bu sırada daktiloyla yazılmış tek sayfalık mektubu çıkarıp açmıştı. Çek yoktu. Zarfın içine baktı, ışığa tuttu, ama gözlerine inanamıyordu; titreyen bir telaşla zarfı yırtarak parçalara ayırdı. Çek yoktu. Mektubu satır satır gözden geçirerek, editörün hikâyesine düzdüğü övgüleri çabucak geçerek, mektubun özünü ve çekin neden gönderilmemiş olduğunu anlatan cümleyi arayarak okudu. Böyle bir cümle bulamadı, ama onu ansızın mecalsiz bırakan şeyi buldu. Mektup elinden kaydı. Gözleri donuklaştı ve başını yastığın üzerine koyup battaniyeyi çenesine kadar çekti.

"Çan Sesleri" için beş dolar, beş bin sözcük için beş dolar! Sözcük başına iki sent yerine bir sente on sözcük! Bir de editör yazısını övüyordu. Üstelik çeki hikâye yayınlandıktan sonra alacaktı. Öyleyse en düşük ödemenin sözcük başına iki sent olduğu ve yazı kabul edilir edilmez ödeme yapıldığı fasa fisoydu. Bu bir yalandı ve onu yanlış yola saptırmıştı. Bunu bilseydi hiçbir zaman yazmaya girişmezdi. Çalışmaya giderdi – Ruth için çalışmaya. Yazı yazmaya ilk giriştiği güne geri döndü ve korkunç zaman kaybı karşısında afalladı – bütün bunlar bir sente on sözcük içindi. Ayrıca yazarların başka kazançları konusunda okuduğu şeyler de yalan olmalıydı. Yazarlık konusundaki ikinci elden edindiği düşünceler yanlıştı, işte kanıtı buradaydı.

Transcontinental yirmi beş sente satılıyordu ve ağırbaşlı, artistik kapağı onun birinci sınıf dergiler arasında olduğunu açığa vuruyordu. Ciddi, saygıdeğer bir dergiydi ve Martin doğmadan çok önceden beri sürekli olarak çıkıyordu. Dış kapakta, her ay dünyanın en büyük yazarlarından birinin sözleri basılırdı. Bu sözler, ilk karalamaları bu aynı kapakların içinde çıkmış bir edebiyat yıldızının olur ve *Transcontinental*'in ilham veren yazarları yüreklendirme misyonunu açığa vururdu. Ve bu yüce, kibirli ve göksel esinli *Transcontinental* beş bin sözcüğe beş dolar ödüyordu! Martin büyük bir yazarın yakınlarda yabancı bir ülkede korkunç bir yoksulluk içinde öldüğünü hatırladı; yazarların aldığı bu muhteşem ücretler göz önünde bulundurulunca bunda şaşılacak bir şey yoktu.

Pekâlâ, yemi yutmuştu; yazarlar ve onların ücreti hakkında gazeteler yalan söylüyordu ve bu yüzden iki yıl harcamıştı. Ama şimdi yemi tükürüp atmıştı. Artık tek bir satır bile yazmayacaktı. Ruth'un yapmasını istediği şeyi, herkesin yapmasını istediği şeyi yapacak ve bir işe girecekti. İşe gitme düşüncesi ona Joe'yu –yapacak hiçbir işi olmayanlar ülkesinde aylak aylak dolaşan Joe'yu– hatırlattı. Martin kıskançlık dolu derin bir nefes aldı. Uzun günler boyunca günde on dokuz saat çalışmanın üzerindeki etkisi çok güçlüydü. Ama öte yandan Joe âşık değildi, aşkın sorumluluklarından hiçbirini taşımıyordu ve yapacak hiçbir işi olmayanlar ülkesinde avarece gezebilirdi. Onun, yani Martin'inse uğruna çalışacağı bir şey vardı ve çalışmaya gidecekti. Ertesi sabah erkenden iş aramaya

başlayacaktı. Ruth'a da artık yolunu düzeltmiş olduğunu ve babasının bürosunda çalışmaya istekli olduğunu bildirecekti.

Beş bin sözcük için beş dolar, bir sente on sözcük, sanatın pazar fiyatı buydu. Bunun yarattığı düş kırıklığı, bunun yalanı, bunun alçaklığı aklından çıkmıyordu. Kapalı gözkapakları altında ateşli rakamlarla bakkala borçlu olduğu "3,85" yanıyordu. Ürperdi, kemiklerinin sızladığını hissediyordu. Özellikle sırtı ağrıyordu. Başı ağrıyordu; başının tepesi ağrıyordu, başının arkası ağrıyordu, kafasının içindeki beyni ağrıyordu ve beyni şişmiş gibiydi. Kaşlarının üzerindeki ağrı dayanılmazdı. Kaşların altına, gözkapaklarının altına bu acımasız "3,85" rakamı yerleşmişti. Bundan kaçıp kurtulmak için gözlerini açtı, ama odanın beyaz ışığı gözlerini yaktı ve gözlerini tekrar kapamaya zorladığında "3,85" onu yeniden karşıladı.

Beş bin sözcük için beş dolar, bir sente on sözcük. Bu belirli düşünce beynine yerleşmişti; nasıl gözkapaklarının altındaki "3,85"ten kurtulamıyorsa bundan da artık kaçıp kurtulamıyordu. Bu ikincisi üzerinde bir değişiklik olur gibi ve onun yerine "2,00" yanmaya başlayıncaya kadar bunu merakla izlemeye başladı. Ah, diye düşündü, bu fırıncıydı. Sonra görünen toplam "2,50" idi. Bu onu şaşırtmıştı, sanki çözümü ölüm kalım meselesiymiş gibi bunu düşünüp taşınmaya başladı. Birine iki buçuk dolar borçluydu, bu kesindi, ama kimdi bu? Zorba ve kötü niyetli evrenin kendisine verdiği görev bunu bulmaktı. Cevabı boşu boşuna ararken çeşit çeşit sandık odalarını, ufak tefek anı parçacıkları ve bilgilerle dolu odaların kapılarını

açarak aklının sonsuz koridorlarında dolaştı. Birkaç yüzyıl sonra cevap kolayca, çaba göstermeksizin geliverdi, bu Maria'ydı. Büyük bir iç rahatlamasıyla ruhunu gözkapaklarının altındaki işkence perdesine çevirdi. Problemi çözmüştü; şimdi dinlenebilirdi. Ama hayır, "2,50" silinmiş, bunun yerine "8,00" yanmaya başlamıştı. Bu kimdi? Yeniden aklının sıkıcı dönemeçlerinde dolaşması ve bulması gerekiyordu.

Bu araştırmalarla ne kadar zaman geçirdiğini bilmiyordu, ama muazzam uzun görünen bir sürenin sonunda kapının çalınması ve Maria'nın hasta olup olmadığını sormasıyla kendine geldi. Kendisinin bile tanıyamadığı boğuk bir sesle yalnızca biraz kestirdiğini söyledi. Odadaki gece karanlığına dikkat edince şaşırdı. Mektubu öğleden sonra ikide almıştı ve hasta olduğunu anladı.

Sonra "8,00" sayısı gözkapaklarının altında yeniden için için yanmaya başladı ve kendini bu köleliğe teslim etti. Ama kurnazlaşmıştı. Aklının içinde dolaşmasına gerek yoktu. Ahmaklık yapmıştı. Manivela kolunu çekti ve aklı onun çevresinde dönmeye başladı; devasa bir çarkıfelek, bir anılar atlıkarıncası, kendi çevresinde dönen bir bilgelik küresi. Martin karanlık bir kaosa fırlatılıncaya ve girdap onu içine çekinceye kadar giderek daha hızlı dönmeye başladı.

Oldukça doğal olarak kendisini silindirli ütü makinesinin başında, kolalı kol ağızlarını makineye verirken buldu. Ama bunu yaparken kol ağızlarına basılı sayıları fark etti. Yakından bakıp kol ağızlarından birinin üstünde "3,85" rakamını görünceye kadar bunun yeni bir kumaş işaretleme yöntemi olduğunu

düşündü. O zaman bunun bakkalın borcu olduğu aklına geldi. Ütü makinesinin ve gömleğin çevresinde uçuşan şeyler aslında onun borçlarıydı. Aklına kurnaz bir fikir geldi. Bütün bu faturaları yere atacak ve onları ödemekten kurtulacaktı. Düşünür düşünmez yaptı ve kol ağızlarını olağanüstü kirli yere atarken, onları kinle buruşturdu. Yığın giderek büyüyordu, her fatura binlerce kez çoğaldığı halde o yalnızca, Maria'ya borçlu olduğu, iki buçuk dolarlık faturayı buldu. Bu, Maria'nın onu ödeme yapmak için zorlamayacağı anlamına geliyordu ve ödeyeceği tek faturanın da o olacağına cömertlikle karar verdi. Böylece devasa yığının içinden onun faturasını aramaya başladı. Çağlar süren umutsuz bir aramaya girişmişti ve otelin yöneticisi olan şişko Hollandalı içeri girdiğinde hâlâ arıyordu. Yöneticinin yüzü öfkeyle alevlendi ve evrende yankılanan çok yüksek bir sesle bağırdı. "Bu kol ağızlarının parasını ücretinden düşeceğim!" Kol ağızları yığını bir dağ kadar büyümüştü ve bunların ücretini ödemek için bin yıl boyunca çalışmaya mahkûm olduğunu biliyordu. Evet, yöneticiyi öldürmek ve çamaşırhaneyi yakmaktan başka yapacak bir şey kalmamıştı. Ama iriyarı Hollandalı onu ensesinden yakalayıp aşağı yukarı silkeleyerek bu niyetini engelledi. Genç adamı ütüleme masalarının, ocağın, silindirli ütü makinesinin üzerinde iyice silkeledikten sonra yıkama odasına geçip, çamaşır mengenesinin ve çamaşır makinesinin üzerinde de silkeledi. Martin dişleri takırdayıncaya, başı ağrıyıncaya kadar silkelendi. Hollandalının nasıl bu kadar güçlü olabildiğine şaşıp kalmıştı.

Sonra kendini silindirli ütü masasının önünde buldu. Bu sefer makinenin öbür tarafındaki bir dergi editörünün makineye verdiği kol ağızlarını makineden alıyordu. Her bir kol ağzını çekerken, Martin beklenti ateşiyle ve kaygıyla bunların her birini inceledi, ama hepsi boştu. Orada durup yaklaşık bir milyon yıl kadar boş zarfları aldı, ama içlerinden birinin doldurulmuş olabileceği korkusuyla tek birini bile atlamıyordu. Sonunda onu buldu. Titreyen parmaklarla ışığa tuttu. Beş dolarlıktı. "Ha! Ha!" diye güldü editör makinenin karşısından. "Pekâlâ, öyleyse seni öldüreceğim" dedi Martin. Bir balta almak için yıkama odasına gitti ve Joe'yu elyazmalarını kolalarken buldu. Onu vazgeçirmeye çalıştı, sonra baltayı ona fırlattı. Ama silah havada asılı kaldı ve Martin kendini yeniden ütüleme odasında, bir kar fırtınasının ortasında buldu. Hayır, yağan kar değildi, en küçüğü bin dolardan az olmayan, büyük sayılarla doldurulmuş çeklerdi. Onları toplamaya, yüzlük paketler halinde ve her paketi sicimle güvenli bir biçimde bağlayarak, sınıflandırmaya başladı.

İşinden başını kaldırdığında Joe'yu karşısında durmuş, düz ütüler, kolalı gömlekler ve elyazmalarıyla hokkabazlık yaparken gördü. Zaman zaman uzanıyor ve aldığı bir çek destesini uçuşan, çok büyük bir daire halinde süzülerek çatıdan geçip gözden kaybolan şeylerin arasına ekliyordu. Martin ona vurdu, ama Joe baltayı alıp uçuşan dairenin arasına kattı. Sonra Martin'i yakalayıp onu da fırlattı. Martin çatıdan yukarı doğru yükselerek elyazmalarını yakaladı, böylece aşağı indiğinde kocaman bir kucak dolusu

elyazması tutuyordu. Ama aşağı iner inmez yeniden yükseldi, sonra ikinci, üçüncü ve sonsuz kere dairenin içine kapılıp döndü. Çok uzaklardan çocuksu tiz bir sesin "Döne döne vals yapalım, Willie, döne döne, döne döne, döne döne," diye şarkı söylediğini duyabiliyordu.

Çeklerden, kolalı gömleklerden, elyazmalarından oluşan samanyolunun ortasında baltayı yeniden ele geçirdi ve aşağı indiğinde Joe'yu öldürmeye hazırlandı. Ama aşağı inmedi. Onun yerine, sabaha karşı ikide, incecik bölmenin ardından onun iniltilerini duyan Maria odasına geldi, bedenine sıcak ütüler ve acıyan gözlerine nemli bezler koydu.

XXVI

Martin Eden sabahleyin iş aramaya çıkamadı. Sayıklamalarından çıkıp sızlayan gözlerle odada etrafına baktığında, öğleden sonrayı geçmişti. Silva kabilesinden biri olan ve onu gözleyen sekiz yaşındaki Mary, adamın yeniden bilincine kavuştuğunu görünce keskin bir çığlık attı. Maria mutfaktan aceleyle odaya geldi. Çalışmaktan nasırlaşmış elini sıcak alnına koydu ve nabzına baktı.

"Bir şey yemek ister misin?" diye sordu.

Martin başını iki yana salladı. Yemek yemek en son isteğiydi ve yaşamı boyunca hiç acıkmış mıydı diye düşünüyordu.

"Hastayım, Maria" dedi güçsüz bir sesle. "Nedir bu? Biliyor musun?"

"Grip" diye cevap verdi Maria. "İki üç güne kadar iyi olursun. En iyisi, şimdilik bir şey yeme. Sonra acısını çıkarırsın. Belki yarın yiyebilirsin."

Martin hastalanmaya alışkın değildi, Maria ve küçük kızı yanından ayrılınca kalkıp giyinmeyi denedi.

İradesinin büyük gayretiyle, beyninin zonklamasına ve gözlerinin açık tutamayacak kadar ağrımasına karşın, yatağından çıkmayı başardı, ama duyuları tarafından masanın başında yarı yolda bırakıldı. Yarım saat sonra yatağına geri dönmeyi başardı, çeşitli ağrılarını ve zayıflıklarını analiz ederek kapalı gözlerle yatmaya razı oldu. Maria alnındaki soğuk bezleri değiştirmek için birkaç kere odasına geldi. Gevezelikleriyle canını sıkmayacak kadar akıllı olduğu için bunun dışında onu yalnız bıraktı. Bu Martin'i minnet duygusuyla doldurdu ve kendi kendine, "Maria, o süt çiftliğini alacaksın, peki, tamam" diye mırıldandı.

Sonra çok uzaklarda kalan bir önceki günü hatırladı. *Transcontinental*'den o mektubu aldığından bu yana bir ömür geçmiş gibiydi, her şeyin sona erip de yeni bir sayfa açıldığından bu yana geçen bir ömür. O elinden geleni yapmış, elinden gelenin en iyisini yapmıştı ve şimdi sırtüstü yuvarlanmıştı. Eğer bu kadar aç kalmamış olsaydı La Grippe'ye yakalanmayacaktı. Bitkin düşmüş ve sistemini istila etmiş olan hastalık mikrobunu dışarı atacak gücü kalmamıştı. İşte sonuç buydu.

"Bir kütüphane dolusu yazı yazıp da kendi yaşamını yitirmenin bir insana ne yararı var?" diye sordu yüksek sesle. "Burada bana yer yok. İçimde artık edebiyat yok. Benim için artık muhasebe odası, muhasebe defteri, aylık maaş ve Ruth ile birlikte yaşayacağım küçük bir ev var."

İki gün sonra bir yumurta ve iki dilim kızarmış ekmek yiyip bir fincan kahve içtikten sonra mektuplarını sordu, ama gözleri okumasına izin vermeyecek kadar ağrıyordu.

"Benim için sen oku, Maria" dedi. "Büyük ve uzun mektupları boş ver. Onları masanın altına at. Küçük mektupları oku bana."

"Okuma bilmiyorum" oldu cevap. "Teresa okula gidiyor, o okuyabilir."

Böylece dokuz yaşındaki Teresa Silva mektuplarını açtı ve ona okudu. Daktiloyu kiralayanların uzun bir alacaklarını isteme mektubunu dalgın bir biçimde dinledi. Kafası bir iş bulmanın yollarını aramakla meşguldü. Birden sarsılarak kendine geldi.

"Hikâyenizin bütün seri hakları için size kırk dolar öneriyoruz." Teresa yavaş yavaş heceleyerek okuyordu. "Ancak bizim önerdiğimiz değişiklikleri yapmamıza izin vermeniz şartıyla."

"Bu hangi dergi?" diye haykırdı Martin. "Ver bakayım onu bana!"

Şimdi okuyabilecek kadar görebiliyordu ve yaptığı bu hareketin verdiği acının farkında değildi. Ona kırk dolar öneren dergi *White Mouse*'da ve istedikleri hikâye ilk korku hikâyelerinden biri olan "Girdap"tı. Mektubu tekrar tekrar okudu. Editör ona açıkça fikri iyi işleyememiş olduğunu söylüyordu; onların satın aldıkları şey öykünün içindeki fikirdi, çünkü bu özgündü. Eğer hikâyenin üçte birini keserlerse, cevabını alır almaz kırk dolar göndereceklerdi.

Kalem ve mürekkep isteyip editöre eğer isterse öykünün üçte üçünü kesebileceğini, ama kırk doları hemen göndermesini yazdı.

Mektup posta kutusuna Teresa ile gönderildi ve Martin sırtüstü uzanmış düşünüyordu. Demek yine de söylenenler yalan değildi. *White Mouse* kabul eder

etmez ödeme yapıyordu. "Girdap"ta üç bin sözcük vardı. Üçte biri kesilince iki bin sözcük kalacaktı. Kırk dolar ödediklerine göre bu sözcük başına iki sent yapacaktı. Kabul eder etmez ödeme ve sözcük başına iki sent... Gazeteler doğruyu söylemişlerdi. Üstelik o, *White Mouse*'un üçüncü sınıf bir dergi olduğunu düşünmüştü! Dergiler hakkında fazla bir şey bilmediği açıktı. *Transcontinental*'i birinci sınıf saymıştı, oysa bu dergi on sözcüğe bir sent ödüyordu. *White Mouse*'u sınıflamada hesaba katmamıştı, ama *Transcontinental*'den yirmi kat daha fazla ödüyor ve aynı zamanda kabul eder etmez ödeme yapıyordu.

Evet, kesin olan tek bir şey vardı: İyileştiğinde iş aramaya çıkmayacaktı. Kafasında "Girdap" kadar iyi daha birçok hikâye vardı ve hikâye başına kırk dolardan, herhangi bir işte ya da memuriyette kazanacağından çok daha fazlasını kazanabilirdi. Tam savaşı kaybettiğini düşündüğü sırada, kazanılmıştı savaş. Kariyerini kanıtlamıştı. Yolu açıktı. *White Mouse*'dan başlayarak büyüyen listesine dergi üstüne dergi ekleyecekti. Sıradan yazılar bir kenara bırakılabilirdi. Asıl onlar zaman kaybı olmuş, çünkü ona bir dolar bile kazandırmamıştı. Kendisini çalışmaya, iyi yazılar yazmaya adayacak ve içindekilerin en iyilerini ortaya koyacaktı. Sevincini paylaşmak için Ruth'un da orada olmasını diledi ve yatağın üzerine saçılıp bırakılmış mektupları karıştırınca onun mektuplarından birini buldu. Mektup tatlı bir biçimde sitem doluydu ve onu böylesine korkunç bir süre neyin uzakta tutmuş olduğunu merak ediyordu. Martin mektubu, el yazısını inceleyerek, kaleminin

her çizgisini severek ve sonunda imzasını öperek, tapınarak yeniden okudu.

Mektuba cevap verdiğinde pervasızca, onu görmeye gelememiş olduğunu, çünkü en iyi elbiselerinin rehinde olduğunu söyledi. Ona hastalandığını, ama şimdi neredeyse yeniden iyileştiğini ve on gün ya da iki hafta içinde (bir mektubu New York'a gidip geri gelir gelmez) elbiselerini rehinden alıp onunla birlikte olacağını söyledi.

Ama Ruth on gün ya da iki hafta beklemeyi kabul etmedi. Üstelik sevgilisi hastaydı. Ertesi gün öğleden sonra, Arthur'un eşliğinde, Silva kabilesinin ve sokaktaki diğer afacan çocukların bütün sevincinin arasında ve Maria'yı şaşkınlığa düşürerek Morse'ların arabasıyla geldi. Maria küçük ön verandada ziyaretçilerin çevresinde kalabalık yapan küçük Silvaları tokatladı ve her zamankinden berbat İngilizcesiyle kılık kıyafeti için özür dilemeye çalıştı. Sıvalı, sabun benekli kolları ve beline doladığı ıslak çuval, hangi işle uğraşırken yakalandığını ortaya koyuyordu. Böylesine debdebeli iki gencin kiracısını sorması kadını öylesine bocalatmıştı ki onları oturmaları için küçük oturma odasına davet etmeyi bile unuttu. Martin'in odasına girmek için yıkanmakta olan çamaşırlardan dolayı sıcak, nemli ve buhar dolu olan mutfaktan geçtiler. Maria heyecanından yatak odasının kapısı ile odadaki dolabın kapısını birbirine sıkıştırdı ve beş dakika boyunca yarı açık kapıdan buhar bulutları, köpüklü sabun suyu ve kir kokusu hastanın odasına doldu.

Ruth önce sağa, sonra sola, sonra yeniden sağa dönüp masa ile yatağın arasındaki dar koridordan ge-

çerek Martin'in yanına koşmayı başardı; ama Arthur çok geniş bir dönüş yaptı ve tencere tavanın patırtı gürültüsü arasında Martin'in yemek pişirdiği köşede durdu. Odada daha fazla oyalanamayan Arthur, Ruth odadaki tek sandalyeye oturduğu ve kendisi de görevini yapmış olduğu için odadan dışarı çıktı ve kapının yanında, kendisini bir kenar mahalle gösterisini izliyormuşçasına merakla izleyen yedi şaşkın Silva'nın ortasında kaldı. Arabanın çevresine bir düzine binadan gelen çocuklar doluşmuş, hevesli bir şekilde heyecanlı ve korkunç bir şeyler olmasını bekliyorlardı. Onların sokaklarında atlı arabalar yalnızca evlilik ve cenaze törenlerinde görülürdü. Burada ne evlilik ne cenaze vardı: Öyleyse bu şimdiye kadar yaşadıklarını aşan bir şeydi ve beklemeye değerdi.

Martin, Ruth'u gördüğü için çıldırmıştı. O esas olarak sevgiye büyük bir yatkınlık duyuyordu ve sempatiye ortalama bir insandan daha fazla gereksinimi vardı. Onun için düşünsel bir anlayış anlamına gelen sempati açlığı çekiyordu; ama Ruth'un sempatisinin büyük ölçüde duygusal ve ince düşünüşlü olduğunu, karşısındakinin durumunu anlamaktan çok, doğasının yumuşaklığından kaynaklandığını henüz öğrenmemişti. Martin kızın elini tutup mutluluk içinde konuşurken, Ruth'un aşkı karşılık olarak onu Martin'in elini sıkmaya yöneltti ve Martin'in çaresizliğinin, çektiği ıstırabın yüzüne damgaladığı işaretlerin görünümü karşısında gözleri nemli ve parlaktı.

Ama Martin ona aldığı iki kabul mektubunu, *Transcontinental*'den geleni aldığı zamanki umutsuzluğunu ve *White Mouse*'dan aldığı mektupla umut-

suzluğun yerini alan sevinci anlattığı zaman onu dinlemedi. Söylediği sözleri duymuş ve bunların edebi önemini anlamıştı, ama genç adamın umutsuzluğunu ve sevincini onunla paylaşmadı. Kendisinin dışına çıkamıyordu. Dergilere hikâye satmakla ilgilenmiyordu. Onun için önemli olan evlilikti. Bununla birlikte bunun farkında değildi, tıpkı Martin'in bir işinin olmasını istemesinin annelik için içgüdüsel ve hazırlayıcı bir güdü olduğunun farkında olmaması gibi. Bunlar ona böylesine apaçık ve katı terimlerle söylenmiş olsaydı, yüzü kızarırdı ve hemen ardından kızıp biricik ilgisinin sevdiği adam ve onun kendisine en yaraşan durumda olması isteği olduğunu öne sürerdi. Bu yüzden Martin ona yüreğini dökerken, dünyada seçilmiş olan ilk çalışmasının ilk başarısıyla sevinçliyken; zaman zaman odaya, çevresine bakınarak ve gördüklerinden derin bir şaşkınlığa düşerek adamın söylediklerini üstünkörü dinledi.

Ruth yaşamında ilk kez yoksulluğun sefil yüzüne bakıyordu. Açlık çeken sevgililer ona her zaman romantik görünmüştü, ama açlık çeken sevgililerin nasıl yaşadıklarına ilişkin en küçük bir fikri bile yoktu. Böyle olabileceğini hiçbir zaman hayal etmemişti. Mutfaktan odaya giren kirli çamaşırların buharlı kokusu tiksindiriciydi. Eğer o korkunç kadın sık sık çamaşır yıkıyorsa, bu kokunun Martin'in her yanına sinmiş olması gerektiği sonucuna vardı. Düşkünlüğün bulaşıcılığı böyle bir şey olmalıydı. Martin'e baktığında, çevresinin onun üzerinde bıraktığı lekeyi görür gibi oluyordu. Onu hiç tıraşsız görmemişti ve şimdi yüzündeki üç günlük sakal genç kıza iğrenç geliyor-

du. Bu ona yalnızca Silva evinin içinin ve dışının aynı karanlık, kasvetli görünümünü vermekle kalmıyor, üstüne üstlük Ruth'un iğrendiği hayvansı gücünü de vurguluyor gibiydi. Üstelik işte o oradaydı; Ruth'a anlatmakla böylesine gurur duyduğu iki kabul mektubuyla genç adamın deliliği onaylanmıştı. Eğer biraz daha uzasaydı teslim olacak ve çalışmaya gidecekti. Oysa şimdi bu korkunç evde yazmayı ve birkaç ay daha açlık çekmeyi sürdürecekti.

"Bu koku ne?" diye sordu Ruth ansızın.

"Sanırım Maria'nın çamaşır kokuları" oldu cevap. "Bu kokulara giderek alışmaya başladım."

"Hayır hayır; o değil. Başka bir şey. Bayat, iç bulandırıcı bir koku."

Martin cevap vermeden önce havaya bakındı.

"Başka bir koku alamıyorum; tütün kokusundan başka" diye açıkladı.

"Evet bu. Korkunç. Neden bu kadar çok sigara içiyorsun, Martin?"

"Bilmiyorum, tek bildiğim şey yalnız olduğumda her zamankinde daha çok içtiğim. Bir de bu çok uzun süren bir alışkanlık. Daha küçücük bir çocukken alışmıştım."

"Güzel bir alışkanlık değil, biliyorsun" diye azarladı Ruth. "Kokusu göğe yükseliyor."

"Bu, tütünün suçu. Yalnızca en ucuz olanlarına para dayandırabiliyorum. Ama kırk dolarlık çeki alana kadar bekle. Melekleri bile rahatsız etmeyecek bir marka alacağım. Ama hiç fena değil, öyle değil mi, üç gün içinde iki kabul mektubu almak? O kırk beş dolar bütün borçlarımı ödeyecek."

"İki yıllık çalışma için mi?" diye sordu Ruth.

"Hayır, bir haftalık çalışmadan daha az. Lütfen masanın öbür ucundaki defteri bana uzatır mısın, gri kaplı hesap defterini." Defteri açıp sayfaları hızla çevirmeye başladı. "Evet, haklıymışım. 'Çan Sesleri' için dört gün, 'Girdap' için iki gün. Bu bir haftalık iş için kırk beş dolar, bir aylık iş için yüz seksen dolar eder. Bu alabileceğim herhangi bir ücretten daha yüksek. Üstelik daha yeni başlıyorum. Senin sahip olmanı istediğim şeyleri alabilmek için ayda bin dolar çok fazla değil. Aylık beş yüz dolar maaş çok az olurdu. Bu kırk beş dolar sadece bir başlangıç. Hızımı alana kadar bekle, sonra arkamı nasıl toz duman içinde bırakacağımı seyret."

Ruth onun kullandığı bu dumanlı argoyu yanlış anlamıştı ve sigara konusuna geri döndü.

"Sen gereğinden fazla sigara içiyorsun ve tütünün markası hiçbir şeyi değiştirmez. Markası ne olursa olsun, sigara içmenin kendisi güzel bir şey değil. Baca gibisin; yaşayan bir volkan gibi, yürüyen bir fabrika bacası gibisin ve tam bir yüz karasısın, sevgili Martin, bunu biliyorsun."

Ruth gözlerinde bir yalvarışla Martin'in üzerine doğru eğildi ve Martin genç kızın narin yüzüne, saf ve berrak gözlerine baktığında, eskiden olduğu gibi kendisinin değersizliğiyle bir kez daha çarpıldı.

"Artık sigara içmemeni isterdim" diye fısıldadı Ruth. "Lütfen, benim hatırım için."

"Pekâlâ, içmeyeceğim" diye haykırdı genç adam. "İstediğin her şeyi yapacağım sevgili aşkım, her şeyi; bunu biliyorsun."

Büyük bir günaha kışkırtma hamlesi Ruth'a hücum etti. Israrlı bir biçimde, Martin'in doğasının rahat, uysal yanının görüntülerini yakalamıştı ve eğer ondan yazı yazmayı bırakmasını istemiş olsaydı, bu isteğini de yerine getireceğinden emindi. Hızla geçip giden o an içinde sözcükler dudaklarında titredi. Ama onları söylemedi. Yeterince cesur değildi; cesaret edemiyordu. Bunun yerine, ona doğru eğildi ve adamın kollarının arasında mırıldandı:

"Biliyorsun, aslında bu benim hatırım için değil Martin, kendi iyiliğin için. Eminim sigara içmek sana zarar veriyor; üstelik herhangi bir şeyin kölesi olmak iyi bir şey değil, en kötüsü de uyuşturucuya köle olmak."

"Ben her zaman senin kölen olacağım" diyerek gülümsedi Martin.

"Bu durumda, ben de emirlerimi vermeye başlayacağım."

İçinin derinliklerinde, en büyük isteğini söze dökmemiş olmaktan dolayı daha şimdiden pişmanlık duyarak Martin'e yaramazca baktı.

"Size itaat etmek için yaşayacağım, majesteleri."

"Pekâlâ, öyleyse ilk emrim, her gün tıraş olmayı bırakmaman. Bak yanağımı nasıl tahriş ettin."

Böylece konuşma okşayışlar ve aşk gülüşleriyle bitti. Ama Ruth bir konuyu çok iyi anlamıştı: Bir kerede birden fazlasını elde etmeyi ümit edemezdi. Ona sigarayı bıraktırmakta kadınca bir gurur duymuştu. Bir başka seferinde de onu bir işe girmeye ikna edecekti. Onun istediği her şeyi yapacağını söylememiş miydi?

Odayı incelemek için Martin'in yanından ayrıldı. Tepesinde uzanan, notların asılı olduğu çamaşır iplerini inceledi, tavanın altında bisikleti askıya almak için kullanılan palanganın sırrını öğrendi ve onun için böylesi bir zaman kaybını temsil eden masanın altındaki elyazması yığınını görünce üzüldü. Gaz ocağı hayranlığını kazandı, ama yiyecek raflarını incelediğinde bunları boş buldu.

"Baksana, yiyecek hiçbir şeyin yok, benim zavallı sevgilim" dedi şefkatle. "Açlıktan ölüyor olmalısın."

"Yiyeceklerimi Maria'nın tel dolabında ve kilerinde saklıyorum" diye yalan söyledi. "Orada daha iyi dayanıyor. Açlıktan ölme tehlikem yok. Şuna baksana."

Ruth onun yanına döndü ve kolunu dirseğinden kıvırdığı zaman gömlek kolunun içinde pazılarının kıpırdadığını, kabararak güçlü ve sert bir kas düğümüne dönüştüğünü gördü. Bu görünüm onu itiyordu. Duygusal olarak bundan hoşlanmıyordu. Ama nabzı, kanı ve bedeninin her bir lifi bunu seviyor, buna özlem duyuyordu. O eski, açıklanamaz biçimde ona doğru eğildi, ondan uzaklaşmadı. Ve bunu izleyen anda, Martin onu kollarının arasında sıktığında, yaşamın yüzeysel yanlarıyla ilgilenen beyni isyan etti; oysa yaşamın kendisiyle ilgilenen yüreği, içindeki kadınlık ve zaferle coşuyordu. Böyle anlarda Martin'e olan aşkının eşsiz büyüklüğünü hissediyordu; çünkü onun güçlü kollarının sarılışını, onu sıkıca tutuşunu, ateşli bir biçimde sıktığında canını yaktığını hissetmek neredeyse bir zevk baygınlığıydı. Böyle anlarda kendi ilkelerine ihanetine, kendi yüksek ideallerini çiğneyişine ve hepsinden çok anne ve babasına üstü

kapalı itaatsizliğine hak veriyordu. Onun bu adamla evlenmesini istemiyorlardı. Böyle bir adamı seviyor olması onları şaşkına çevirmişti. Bu, kimi zamanlar, ondan ayrıyken serinkanlı ve mantıklı bir yaratık olarak kendisini de şaşkına çeviriyordu. Onunla birlikteyken onu seviyordu; gerçekten, kimi zaman üzgün ve kaygılı bir aşktı; ama aşktı, kendisinden daha güçlü bir aşk.

"Bu La Grippe hiçbir şey değil," diyordu Martin. "Biraz can yakıyor ve berbat bir baş ağrısı veriyor, ama kırık kemik hummasıyla karşılaştırılamaz."

"Ona da mı tutuldun?" diye sordu Ruth dalgın dalgın, onun kollarında bulduğu göklerden gelme hoşgörüye dikkat ederek.

Böyle dalgın dalgın sorular sorarken birden duyduğu sözlerle afalladı.

Martin o hummaya Hawaii adalarından birinde, otuz cüzamlıdan oluşan gizli bir toplulukta yakalanmıştı.

"Ama neden oraya gittin?" diye sordu.

Bedenine karşı böyle ihmalkâr davranmak genç kadına suç gibi geliyordu.

"Çünkü bilmiyordum" diye cevap verdi adam. "Cüzamlılar aklıma bile gelmemişti. Yelkenliden kaçıp sahile çıktığımda, saklanacak bir yer bulmak için adanın içlerine gittim. Üç gün boyunca, tümü ormanda yabani bir şekilde yetişen, guava, *ohia* elmaları ve muz yiyerek yaşadım. Dördüncü gün bir patika buldum, yalnızca bir yaya patikası. Adanın içlerine girip yukarıya doğru çıkıyordu. Bu benim gitmek istediğim yoldu ve üzerinde taze ayak izleri görünüyordu.

Yolun üzerinde bir yerde patika bıçak sırtı gibi bir dağın üzerinden geçiyordu. Dağın doruğunda patikanın bayırdaki genişliği yarım metreden fazla değildi ve dağın her iki yanında yüzlerce metre derinliğinde uçurum vardı. Bir adam bol cephaneyle orada yüz bin kişiye karşı koyabilirdi."

"Saklandıkları yere giden tek yol buydu. Patikayı bulduktan üç saat sonra oradaydım; küçük bir dağ vadisinde, lav zirveleri arasında küçük bir çukur. Her yer kulkas tarlaları için teraslar biçimine getirilmişti, meyve ağaçları yetişmişti ve otlardan yapılmış sekiz on kulübe vardı. Ama orada yaşayanları görür görmez nereye geldiğimi anlamıştım. Onlara bir kez bakmak bile yeterliydi."

"Peki, sen ne yaptın?" diye sordu Ruth nefesi kesilircesine. Desdemona gibi afallamış ve büyülenmiş bir şekilde dinliyordu.

"Yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Liderleri yaşlı ve iyi bir adamdı, hastalığı çok ilerlemişti, ama bir kral gibi hükmediyordu. Bu küçük vadiyi keşfedip ve bu yerleşimi kurmuştu. Yaptıkları her şey yasalara aykırıydı. Ama silahları, bol cephaneleri ve yaban sığırlarıyla yaban domuzlarını vurmak için eğitilmiş çok iyi nişancı olan Kanakalar vardı. Hayır, Martin Eden için herhangi bir kaçış yolu yoktu. O da üç ay boyunca orada kaldı."

"Ama nasıl kaçtın?"

"Eğer orada yarı Çinli, çeyrek beyaz ve çeyrek Hawaiili o kız olmasaydı, hâlâ orada olurdum. Zavallı kız çok güzeldi ve iyi eğitimliydi. Honolulu'da annesi bir milyonerdi. Evet, bu kız en sonunda kaç-

mamı sağladı. Yerleşimi annesi finanse ediyordu, bu yüzden de kız beni kaçırdığı için cezalandırılmaktan korkmuyordu. Ama önce bana bu gizli yeri hiç kimseye açıklamayacağıma yemin ettirdi; ben de kimseye söylemedim. Bu, oradan ilk kez söz edişim. Kızda cüzamın yalnızca ilk belirtileri vardı. Sağ elinin parmakları hafifçe bükülmüştü ve kolunda küçük bir benek vardı. Hepsi bu. Sanırım şimdi ölmüştür."

"Ama korkmadın mı? Bu korkunç hastalığı kapmadan oradan kaçtığın için sevinmedin mi?"

"Şey" diye itiraf etti Martin. "Başlangıçta biraz ürperdim; ama sonra alıştım. O zavallı kıza acıyordum. Bu bana korkuyu unutturdu. O hem görünümü hem de ruhuyla öylesine güzeldi ki yalnızca çok az hastalanmıştı. Ama yine de orada kalmaya, ilkel bir vahşi gibi yaşamaya ve yavaş yavaş çürümeye yazgılıydı. Cüzam senin hayal edebileceğinden çok daha korkunç bir şey."

"Zavallı şey" diye mırıldandı Ruth yumuşak bir sesle. "Senin gitmene izin vermesi şaşılacak bir şey."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Martin, farkında olmadan.

"Çünkü seni sevmiş olmalı" dedi Ruth, hâlâ yumuşak bir sesle. "Samimiyetle söyle şimdi, sevmemiş miydi?"

Martin'in güneş yanığı yüzü, çamaşırhanedeki işinden ve yaşadığı ev içi yaşamı nedeniyle beyazlaşmış, üstelik şimdiki açlık ve hastalık yüzünü daha da solgunlaştırmıştı; bu solgunluğun üzerine hafif bir kızarma dalgası yayıldı. Konuşmak için ağzını açtı, ama Ruth onu susturdu.

"Boş ver, cevap verme; buna hiç gerek yok" diyerek güldü.

Ama Martin'e, gülüşünde metalik bir şey varmış gibi geldi ve gözlerindeki ışık soğuktu. O anda bu Martin'e, Kuzey Pasifik'te yaşadığı bir fırtınayı hatırlattı. Bir an için fırtınanın hayali gözünün önünde yükseldi. Berrak bir gökyüzü ve dolunayın altında, ay ışığında soğuk soğuk parlayarak kabaran bir deniz. Sonra cüzamlıların sığınağındaki kızı gördü ve kaçmasına izin vermesinin nedeninin ona olan aşkı olduğunu hatırladı.

"Soylu bir kızdı" dedi sade bir biçimde. "Bana yaşam verdi."

Olay konusunda tek söylediği bu oldu, ama Ruth'un boğazında kuru bir hıçkırığı boğduğunu duydu ve pencereden dışarı bakmak için başını öte yana çevirdiğini fark etti. Tekrar Martin'e döndüğündeyse artık kendini toplamıştı ve gözlerinde fırtınadan hiçbir iz kalmamıştı.

"Ben bir aptalım" dedi sızlanarak. "Ama elimde değil. Seni öylesine çok seviyorumki Martin, seviyorum, seviyorum. Zaman içinde daha açık fikirli olacağım, ama şimdilik geçmişin o hayaletlerini kıskanmaktan kendimi alamıyorum. Biliyorsun, geçmişin hayaletlerle dolu."

"Öyle olmalı" diye susturdu Martin'in karşı çıkışını. "Başka türlü olamazdı. Zavallı Arthur, oradan bana gelmemi işaret ediyor. Beklemekten yoruldu. Şimdilik hoşça kal sevgilim."

"Eczacıların yaptığı ve insanların tütün kullanmasını önlemeye yardımcı olan bir tür karışım var," diye

seslendi kapıdan geriye doğru. "Sana biraz göndereceğim."

Kapı kapandı, ama yeniden açıldı.

"Seviyorum, seviyorum," diye fısıldadı Martin'e; ve bu kez gerçekten gitti.

Maria saygı dolu, bununla birlikte elbisesinin kumaşına ve kesimine (gizemli bir şekilde güzel bir etki yaratan tanıdık olmayan bir kesim) dikkat edecek ölçüde keskin bakışlarla Ruth'u arabasına kadar geçirdi. Hayal kırıklığına uğramış afacan çocuk kalabalığı, araba gözden kaybolana kadar baktılar ve sonra bakışlarını birdenbire sokağın en önemli kişisi haline gelmiş olan Maria'ya çevirdiler. Ama büyük konukların kiracısına geldiğini bildirerek Maria'nın itibarını yerle bir eden de, kendi çocuklarından biri oldu. Bundan sonra Maria eski önemsiz konumuna geri döndü ve Martin mahalledeki ufaklıkların kendisine gösterdiği saygılı tavrın farkına varmaya başladı. Maria'ya gelince, bu kadının gözünde Martin'in yeri yüzde yüz yükseldi ve eğer Portekizli bakkal o öğleden sonra arabalı ziyarete tanık olsaydı Martin'e üç dolar seksen beş sent değerinde ek bir kredi daha açardı.

XXVII

Martin'in şansına güneşi yükseliyordu. Ruth'un ziyaretinden bir gün sonra haftalık bir New York skandal dergisinden üç tane sekiz dizelik kıtası için üç dolarlık bir çek aldı. İki gün sonra, basıldığında on dolar ödemek üzere, Chicago'da yayımlanan bir gazete "Define Avcıları"nı kabul etti. Fiyat azdı, ama bu yazdığı ilk makaleydi, düşüncelerini yazıya dökmek için yaptığı ilk girişimdi. Bütün bunların üstüne, yazıdaki ikinci girişimi olan, oğlan çocukları için yazdığı macera dizisi, hafta sonundan önce *Youth and Age* adındaki aylık bir gençlik dergisi tarafından kabul edildi. Dizinin yirmi bir bin sözcükten oluştuğu bir gerçekti ve dergi basıldığı zaman on altı dolar ödemeyi öneriyordu. Bu bin sözcüğe yetmiş beş sent gibi bir şeydi, ama aynı zamanda, bunun ikinci yazı girişimi olduğu da aynı derecede doğruydu ve onun beceriksizce değersizliğinin bütünüyle farkındaydı.

Ama en erken çabalarında bile bayağılığın beceriksizliği yoktu. Onları niteleyen şey, çok büyük bir

gücün beceriksizliğiydi – bir aceminin hoyrat darbelerle bir kelebeği ezdiğinde, bir mızrakla nakışlar şekillendirmeye kalktığında ortaya koyduğu türden bir beceriksizlikti. Bu yüzden Martin, ilk çabalarını ucuza bile olsa satmaktan memnundu. Onların ne olduklarını biliyordu ve bu bilgiyi elde etmesi çok sürmemişti. Asıl inancını bağladığı daha sonraki çalışmalarıydı. Yalnızca dergi hikâyeleri yazarı olmaktan daha büyük bir şeye ulaşmak için çabalamıştı. Kendisini sanatının araçlarıyla donatmaya uğraşmıştı. Öte yandan gücünü kurban etmemişti. Bilinçli amacı, gücün aşırılıklarından kaçınarak gücünü artırmak olmuştu. Gerçek sevgisinden uzaklaşmamıştı. Hayal gücünün güzellikleri ve hayalleriyle eritip kaynaştırmaya çalışmasına karşın, çalışmaları gerçekçiydi. Onun aradığı şey, insan inancı ve esininden doğmuş olan heyecanlı bir gerçekçilikti. İstediği şeyse, bütün ruhsal arayışları ve duygu yücelikleriyle birlikte yaşamı olduğu gibi yansıtmaktı.

Okumaları sırasında iki edebiyat okulu keşfetmişti. Biri insana tanrı gibi davranıyor ve onun dünyasal kökenini inkâr ediyordu; öteki insana toprak gibi davranıyor, göklerden gelen rüyalarını ve tanrısal olanaklarını inkâr ediyordu. Martin'e göre, hem tanrı okulu hem de toprak okulunun ikisi de yanılıyordu ve yanılmalarının nedeni de görüş ve amaçlarının fazlasıyla tek yanlı olmasıydı. Tanrı okulunu övmeyerek ve toprak okulunun hayvansal yabanıllığına meydan okuyarak gerçeğe yaklaşan bir uzlaşma olabilirdi. Martin, bir zamanlar Ruth'u sürükleyen "Macera" hikâyesinde gerçek kurgu idealini gerçekleştirmiş ol-

duğuna inanıyordu; ve "Tanrı ve Toprak" denemesinde bu konu üzerindeki düşüncelerini ifade etmişti.

Ama "Macera" ve en iyi çalışmaları saydığı bütün öteki yazıları hâlâ yayıncılar arasında gidip geliyordu. Onun gözünde ilk çalışmalarının, getirdikleri para dışında hiçbir değeri yoktu ve ikisini sattığı korku hikâyelerini ne yüksek çalışmalar ne de kendisinin en iyi hikâyeleri olarak değerlendiriyordu. Ona göre bu hikâyeler açıkça düşsel ve fantastik hikâyelerdi, ama içlerinde gerçekliğin parıltısı vardı ve güçleri de buradaydı. Acayip olan ile olanaksız olanın gerçeklikle karıştırılmasına bir oyun olarak bakıyordu, en iyisinden ustaca bir oyun. Büyük edebiyat böyle bir alanda bulunmazdı. Sanatsallıkları yüksekti, ama insanlıktan ayrıldığında, sanatsallığın değerini inkâr ediyordu. Oyun sanatsallığının yüzüne insanlık maskesi takmak olmuştu ve bunu "Macera", "Neşe", "Çömlek" ve "Yaşam Şarabı"nın yüksek zirvelerine çıkmadan önce yazdığı yarım düzine kadar korku hikâyesinde yapmıştı.

Sekizlik kıtaları için aldığı üç doları *White Mouse* çekinin gelişine kadar sıkıntılı yaşamını devam ettirebilmek için kullandı. İlk çeki, kuşkucu Portekizli bakkala bozdurdu, hesabına karşılık bir dolar ödedi ve kalan iki doları da fırıncıyla manav arasında paylaştırdı. Martin henüz et alabilecek kadar zengin değildi ve *White Mouse*'un çeki geldiğinde azıcık bir parayla yaşıyordu. Bu çeki nasıl bozduracağı konusunda ikircikliydi. Yaşamında hiç bankaya girmemiş, herhangi bir iş için bankada bulunmamıştı. Oakland'daki büyük bankalardan birine girmek ve ciro edilmiş kırk

dolarlık çekini ortaya sürmek için saf ve çocuksu bir isteği vardı. Öte yandan, pratik sağduyusu çekini bakkala bozdurmasını ve böylece daha sonra kredisini yükseltecek bir izlenim yaratmasını söylüyordu. Martin isteksizce bakkalın isteklerine boyun eğdi, borcunu ona tamamen ödedi ve çekin üstü olarak da bir cep dolusu şıngırdayan para aldı. Aynı zamanda diğer esnaflara olan borcunun tamamını ödedi, elbisesini ve bisikletini rehinden geri aldı, daktilosunun bir aylık kirasını ödedi, Maria'ya gecikmiş bir aylık kirasını verdi ve bir aylık da peşin ödedi. Bütün bunlar onu cebinde sadece acil durumlar için yaklaşık üç dolarla bırakmıştı.

Bu küçük miktar kendi başına bir servet gibi görünüyordu. Elbiselerini rehinden alır almaz Ruth'u görmeye gitti ve yolda, cebindeki küçük bir avuç dolusu gümüş bozukluğu şıngırdatmaktan kendini alamadı. O kadar uzun süre parasız kalmıştı ki, açlıktan ölürken kurtarılmış birinin yiyemediği yiyecekleri gözünün önünden ayıramaması gibi Martin de ellerini bu gümüşlerden ayıramıyordu. Martin ne cimri ne de açgözlüydü, ama bu para dolarlardan ve sentlerden daha fazla bir anlama geliyordu. Başarıyı temsil ediyordu ve paraların üzerine basılı kartallar onun için sayısız kanatla süslenmiş bir zaferdi.

Anlamsız bir biçimde dünya ona çok iyi bir yer gibi geldi. Gözüne dünyanın daha güzel göründüğü kuşkusuzdu. Haftalardır burası sıkıcı ve kasvetli bir dünya olmuştu; ama şimdi, neredeyse bütün borçları ödenmiş, cebinde şıngırdayan üç doları ve kafasında başarının bilinciyle güneş parlak ve sıcaktı, hazırlıksız

yayaları ıslatan sağanak yağmur bile ona neşeli bir olay olarak görünüyordu. Açlık çekerken, düşünceleri sık sık dünyada açlık çektiğini bildiği binlerce kişi üzerinde duruyordu; ama şimdi karnı doymuşken, beyni artık açlık çeken binlerce kişinin düşüncesiyle dolu değildi. Onları unutmuştu ve şimdi âşık olduğu için dünyadaki sayısız âşığı hatırlıyordu. Bu konu üzerinde bilerek düşünmediği halde, aşk lirikleri için *motifler* beynini kışkırtmaya başlamıştı. Yaratıcı dürtülerle sürüklenerek ineceği duraktan iki durak ötede inmesi bile onu hiç kızdırmadı.

Morse'ların evinde çok sayıda insanın toplanmış olduğunu gördü. Ruth'un iki kız kuzeni San Rafael'den onu ziyarete gelmişlerdi ve Bayan Morse onları eğlendirmek bahanesiyle Ruth'un çevresini genç insanlarla çevrelemek planını uyguluyordu. Bu kampanya Martin'in zorunlu yokluğu sırasında başlamış ve daha şimdiden tüm hızını almıştı. Evde bir şeyler yapan erkekler bulundurmaya özen gösteriyordu. Böylece, Dorothy ve Florence adlı kuzenlere ek olarak Martin biri Latince, diğeri İngilizce profesörü olan iki üniversite profesörüyle; Filipinler'den yeni dönmüş bir genç subayla; San Francisco Tröst Şirketinin başkanı Joseph Perkins'in özel sekreteri olan Melville adında genç bir adamla ve son olarak gerçek bir banka kasiyeri olan, otuz beş yaşlarında, Stanford Üniversitesi mezunu, Nil Kulübünün ve Birlik Kulübünün üyesi, kampanyalar sırasında Cumhuriyetçi Partinin tutucu bir konuşmacısı olan, kısaca her bakımdan yükselen genç bir adam olan Charles Hapgood'la karşılaştı. Kadınlar arasında bir

portre ressamı, bir profesyonel müzisyen, sosyoloji doktorası olan ve San Francisco'nun kenar mahallelerinde toplumsal yerleşim çalışmalarıyla ünlenmiş biri de vardı. Ama Bayan Morse'un planında kadınlar hesapta değildi. En iyi ihtimalle bunlar zorunlu aksesuarlardı. Bir şeyler yapan erkekler bir yolunu bulup eve çekilmeliydi.

"Konuşurken heyecanlanma," diye tembih etti Ruth Martin'e, tanıştırmanın çetin sınavı başlamadan önce.

Martin ilkin kendi sakarlık duygusuyla, özellikle de mobilyalara ve çevredeki süslere zarar vereceğinden korktuğu omuzlarıyla biraz gergin duruyordu. Aynı zamanda orada bulunanlar da onu çekingen yapmıştı. Daha önce böyle yüksek varlıklarla birlikte olmamıştı, hem de bu kadar çoğuyla birden. Banka kasiyeri olan Melville kendisini büyüledi ve ilk fırsatta onu incelemeye karar verdi. Martin'in hayranlığı altında iddiacı benliği pusuya yatmış bekliyor, kendini bu adam ve kadınlarla karşılaştırmak, onların kitaplardan ve yaşamdan kendisinin öğrenmemiş olduğu neleri öğrendiklerini bulmak dürtüsünü duyuyordu.

Ruth'un gözleri sık sık çevresiyle nasıl anlaştığını görmek için ona dönüyordu. Martin'in kuzenleriyle ne kadar kolayca arkadaşlık kurduğunu görmek, genç kızı şaşırtıp ve sevindirmişti. Martin omuzlarından anlaşıldığı kadarıyla kaygıdan kurtulmuş olarak otururken, kesinlikle heyecanlanmamıştı. Ruth kuzenlerini zeki ve yüzeysel de olsalar göz alıcı kızlar olarak bilirdi ve o gece geç saatte yataklarına gittiklerinde, Martin'i sürekli övmelerini güçlükle anlayabil-

di. Ama öte yandan, Martin kendi sınıfından insanlar arasında şakacılığıyla tanınırdı. Pazar pikniklerinin, dansların neşeli şakacısı ve kahkaha kaynağıydı ve bu ortamda da şakalar yapıp iyi niyetli engelleri kırmayı yeterince kolay bulmuştu. Üstelik bu akşam başarı, sırtını okşayarak ve ona iyi yaptığını söyleyerek arkasında duruyordu, öyle ki gülebiliyor, güldürebiliyordu ve sıkılganlığını üzerinden atmıştı.

Daha sonra Ruth'un endişesinin haklı olduğu ortaya çıktı. Martin ve Profesör Caldwell göze çarpan bir köşeye çekilmişlerdi; Martin artık ellerini havada sallayıp durmayı bırakmasına karşın, Ruth'un eleştirel bakışlarına göre gözlerinin alevlenmesine ve parlamasına gereğinden çok izin veriyor, çok hızlı ve coşkulu konuşuyor, fazlaca gerginleşiyor ve hareketlenen kanının yanaklarını çok fazla kızartmasına izin veriyordu. Uygun davranışlardan ve kendini denetlemeden yoksundu; yani kendisiyle konuştuğu genç İngilizce profesörüyle kesin bir karşıtlık içindeydi.

Ama Martin görünüşlerle ilgilenen biri değildi! Karşısındakinin eğitimli kafasına dikkat etmekte ve bilgiye egemenliğinin değerini anlamakta geç kalmamıştı. Bundan başka, Profesör Caldwell, Martin'in ortalama İngilizce profesörü kavrayışını fark etmemişti. Martin onun kendi konularından konuşmasını istiyordu ve başlangıçta isteksiz görünmesine karşın, sonunda ona bunu yaptırmayı başarmıştı. Çünkü Martin bir kimsenin neden işinden konuşmaması gerektiğini anlamıyordu.

"Bu saçma ve haksız bir şey," demişti Ruth'a haftalar önce, "iş konuşmalarına bu karşı çıkış. Kadınlar

ve erkekler, içlerindeki en iyi şeyleri paylaşmak için değilse yeryüzünde hangi nedenlerle bir araya gelirler? İçlerindeki en iyi şey de ilgilendikleri şeydir; yaşamlarını kazandıkları şeydir; uzmanlaştıkları, günler ve geceler boyu uğraştıkları, hatta düşlerinde gördükleri şeydir. Bir düşün, Bay Butler toplumsal görgü kurallarına uygun davranmak için Paul Verlaine ya da Alman tiyatrosu ya da D'Annunzio'nun romanları üzerine görüşlerini söyleseydi sıkıntıdan ölürdük. Eğer ben Bay Butler'ı dinlemek zorundaysam, kendi yasası üzerine konuşmasını tercih ederim. Onun içindeki en iyi şey bu ve yaşam öylesine kısa ki karşılaştığım her erkek ve her kadının en iyi yanlarını görmek isterim."

"Ama," diye karşı çıkmıştı Ruth, "herkesi genel olarak ilgilendiren konular da var."

"Burada yanılıyorsun," diye konuşmasını hızla sürdürmüştü Martin. "Toplumdaki bütün insanlar, toplumdaki bütün gruplar –ya da daha doğrusu neredeyse bütün insanlar ve bütün gruplar– kendilerinden daha iyi olanları taklit ederler. Şimdi, bu daha iyilerin daha iyileri kimlerdir? Boş gezenler, zengin boş gezenler. Kural olarak onlar dünyada bir şeyler yapan insanların bildiği şeyleri bilmezler. Bu konular hakkındaki sohbetleri dinlemek sıkılmaları anlamına gelir, bundan dolayı boş gezenler bu şeylerin iş olduğunu ve haklarında konuşulmaması gerektiğini emrederler. Aynı şekilde, iş konuşması olmayan ve hakkında konuşulabilecek şeyleri emrederler. Bunlar da en son operalar, son çıkan romanlar, kâğıt oyunları, bilardo, kokteyller, otomobiller, at yarışları, alabalık

avcılığı, turna avcılığı, atıcılık, yatçılık gibi şeyler olur ve dikkat et bütün bunlar da sadece boş gezenlerin bildiği şeylerdir. Gerçekte, bunlar boş gezenlerin iş konuşmalarını oluşturur. Bunun en komik yanıysa akıllı olan insanların çoğunun ve akıllı olabilecek insanların tümünün, boş gezenlerin bunları kendilerine dayatmasına izin vermesi. Bana gelince, ister buna iş konuşması kabalığı istersen başka şey de, bir insanın içindeki en iyi şeyi isterim."

Ruth bunu anlamamıştı. Martin'in kurulu düzene yaptığı bu saldırı ona göre görüş inatçılığından başka bir şey değildi.

Böylece Martin, onu aklındakileri anlatmaya kışkırtarak, kendi içtenliğini Profesör Caldwell'e de bulaştırdı. Ruth onların yanında durakladığı sırada, Martin'in şunları söylediğini duydu:

"Kuşkusuz böylesine sapkınca görüşleri California Üniversitesinde dile getirmiyorsunuzdur, değil mi?"

Profesör Caldwell omuzlarını silkti. "Dürüst vergi mükellefi ve politikacı, bilirsiniz. Bizim ödeneğimizi Sacramento verir ve bu yüzden Sacramento'ya, Mütevelli Heyetine, partinin yayın organına ya da her iki partinin yayın organına sorgusuz sualsiz boyun eğeriz."

"Evet, bu açık; peki ama siz orada ne yapıyorsunuz?" diye sıkıştırdı Martin. "Sudan çıkmış balık gibi olmalısınız."

"Üniversite havuzunda benim gibi pek az kişi olduğunu sanıyorum. Kimi zamanlar sudaki balık halimden oldukça emin oluyorum ve Paris'te, Grub Sokağındaki bir münzevi mağarasında ya da kırmızı

Bordo şarabı içen –ona San Francisco'da dago-kızıl diyorlar– Latin Quartier'de ucuz lokantalarda yemek yiyen ve yaratılış üzerine gürültülü biçimde köktenci görüşler ifade eden bohem kalabalığına ait olmalıymışım gibi de geliyor. Gerçekten sık sık neredeyse bir köktenci olmak için yaratıldığıma inanıyorum. Ama sonra emin olamadığım o kadar çok soru var ki... Kendi insan zayıflığımla yüz yüze gelince ürkekleşiyorum. Bu zayıflığım herhangi bir problemin bütün faktörlerini kavramamı engelliyor, insana ait yaşamsal sorunları demek istiyorum."

O konuşmaya devam ederken, Martin dudaklarının ucuna "Alize Rüzgârının Şarkısı"nın geldiğini fark etti:

"En güçlüyüm öğleyin
Ama ayın altında
Yelkeni gererim."

Bu sözcükleri neredeyse mırıldanıyordu ve diğerinin ona alize rüzgârlarını, sürekli, serin ve güçlü kuzeydoğu alizelerini hatırlattığını sezdi. O düzenliydi, güvenilirdi ve ayrıca onda belirli bir şaşırtıcılık vardı. Martin tıpkı sık sık alizelerin hiçbir zaman tüm güçleriyle esmediklerini ve her zaman hiç kullanmadıkları yedek bir güç bulundurduklarını hissettiği gibi, onun da aklından geçenlerin tamamını söylemediğini hissediyordu. Martin'in düşleme yeteneği her zaman olduğu gibi canlıydı. Beyni hatırlanan olayların ve hayallerin kolay ulaşılabilir ambarıydı ve içindekiler sadece onun denetlemesi için düzenlenip ve sergilenmiş gibiy-

di. İçinde yaşadığı anda her ne oluyorsa, Martin'in kafası hemen kendini genellikle bir hayal biçiminde ifade eden ilişkili bir karşıtlık ya da benzerlikleri ona sunuyordu. Bu bütünüyle kendiliğindendi ve onun hayalleri yaşanan zamanın şaşmaz eşlikçileriydi. Nasıl Ruth'un yüzünün bir anlık kıskançlığı gözlerinin önüne unutulmuş bir mehtap fırtınası getiriyorsa ve Profesör Caldwell ona, mor bir denizin üzerindeki beyaz ve büyük dalgaları güden kuzeydoğu alizelerini gösteriyorsa, tıpkı böyle, andan ana ve düzenlerini bozarak değil, ama daha çok tanımlayarak ve sınıflandırarak yeni anı-hayaller gözlerinin önünde yükseliyor ya da gözkapaklarının altına yayılıyor yahut bilincinin perdesi üzerine saçılıyordu. Bu hayaller, geçmişin eylemlerinden ve duygularından, dün ya da bir hafta önce yaşadıklarından, okuduğu kitaplardan geliyordu; sayısız hayalet ordusu, uyurken ya da uyanıkken sürekli olarak kafasına üşüşüyordu.

Martin, işte böyle, Profesör Caldwell'in akıcı konuşmasını –akıllı ve kültürlü bir adamın konuşmasını– sanki onun bütün geçmişini görmeyi sürdürerek dinledi. Kendisini, sert kenarlı bir Stetson şapka ve kare biçimi kesimli bir ceket giymiş, omuzlarında belirli bir kasılmayla ve polisin izin verdiği ölçüde sert olma idealini taşıdığı ve bir sokak serserisi olduğu zamanlarda görüyordu. Bunu ne kendinden gizliyor, ne de mazur görmeye çalışıyordu. Yaşamının bir döneminde sıradan bir sokak serserisi, hem polisin başına dert olan, hem de işçi sınıfının dürüst insanlarına dehşet saçan bir çetenin başıydı. Ama sonradan idealleri değişmişti. Çevresine, bu iyi beslenmiş, iyi giyimli

erkek ve kadınlara baktı, onların kültürünü ve incelik havasını ciğerlerine çekti. Aynı anda ilk gençliğinin hayaleti de sert kenarlı şapkası, kare kesimli ceketi, kasıntılı omuzları ve sertliğiyle odayı baştan başa geçti. Bu köşe başı sokak serserisi figürünün onunla birleştiğini ve gerçek bir üniversite profesörüyle oturup konuştuğunu gördü.

Çünkü her şeyden önce o kendine sürekli, kalıcı bir yer bulamamıştı. Kendini nerede bulduysa oraya uyum sağlamış, gerek işte gerek eğlencede üstüne düşeni yerine getirdiği, hakları için mücadele etmeye istekli ve yetenekli olduğu için her zaman ve her yerde gözde olmuştu. Ama hiçbir zaman kök salmamıştı. Kendisini tatmin etmeye değil, ama arkadaşlarını tatmin etmeye yetecek kadar uyum sağlamıştı. Her zaman bir huzursuzluk duygusuyla rahatsız olmuş, her zaman ötelerdeki bir şeyin çağrısını duymuş ve kitapları, sanatı, aşkı bulana kadar yaşamında bunu arayıp durmuştu. Ve işte buradaydı, bütün bunların ortasındaydı, birlikte maceralar yaşadığı yoldaşları arasında Morse'ların evine uygun tek kişi o olmuştu.

Ama böyle düşünceler ve gözlerinin önünde beliren hayaller, onun Profesör Caldwell'i yakından izlemesini önlemiyordu. Kavrayarak ve eleştirerek onu izlerken, karşısındakinin bilgi alanının kesiksizliğine dikkat etti. Kendisine gelince, konuşma ona zaman zaman konularının tanışığı olmadığı boşluklar ve açıklıklar gösteriyordu. Bununla beraber Spencer sayesinde, bilgi alanının ana hatlarına sahip olduğunu görüyordu. Bu ana hatların içini doldurmak yalnızca bir zaman sorunuydu. O zaman dikkat edin, diye dü-

şündü – sığlığa dikkat etsin, herkes! Profesörün ayaklarının dibinde, tapınırcasına ve ağzından çıkanları yutarcasına oturduğunu hissediyordu; ama dinlerken karşısındakinin yargılarındaki bir zayıflığı ayırt etmeye başlamıştı. Bu zayıflık öylesine uçucu ve ele geçmezdi ki sürekli olarak var olmasaydı Martin onu yakalayamayabilirdi. Bunu yakalar yakalamaz da hemen eşitlik durumuna sıçradı.

Tam Martin konuşmaya başladığında, Ruth ikinci kez yanlarına geldi.

"Nerede yanıldığınızı ya da daha doğrusu yargılarınızı neyin zayıflattığını size söyleyeceğim" dedi. "Biyolojiden yoksunsunuz. Sizin varlıklar şemanızda onun yeri yok. Ah, gerçek yorumlayıcı biyoloji, demek istiyorum. En temelinden, laboratuvardan, test tüplerinden canlandırılmış inorganik maddeden, en geniş estetik ve toplumsal genellemelere kadar uzanan biyoloji."

Ruth afallamıştı. Profesör Caldwell'in iki kursuna katılmıştı ve ona bütün bilginin yaşayan deposu gözüyle bakıyordu.

"Sizi tam anlayamıyorum" dedi Profesör Caldwell kuşkuyla.

Martin de onun anladığına pek emin değildi.

"Öyleyse açıklamaya çalışayım" dedi. "Mısır tarihini okurken, önce toprak sorununu incelemeden, Mısır sanatı anlaşılamaz şeklinde bir şey okumuştum."

"Çok doğru" diyerek başını salladı Profesör.

"Ve bana öyle geliyor ki," diye devam etti Martin, "toprak sorunu bilgisine, aslında bütün sorunların bil-

gisine, yaşamın yapısı ve içeriği bilinmeden sahip olunamaz. Nasıl olur da yalnızca onları yapan yaratıkların doğasını anlamaksızın değil, ama aynı zamanda bu yaratıkların yapıldığı maddelerin doğasını anlamadan yasaları ve kurumları, dinleri ve gelenekleri anlayabiliriz? Edebiyat, Mısır mimarisi ve heykel sanatından daha mı az insansaldır? Bilinen evrende evrim yasasına bağlı olmayan tek bir şey var mı? Ah, çeşitli sanatların evriminin ayrıntılı olarak ortaya konulmuş olduğunu biliyorum, ama bu bana fazlasıyla mekanik görünüyor. İnsanın kendisi dışarıda bırakılmış. Aletlerin, harpın, müziğin, şarkının ve dansın evrimleri çok güzel bir şekilde işlenmiş; ama ya insanın kendisinin evrimi, ilk aletini yapmadan, ilk şarkısını gevelemeden önce onun içinde bulunan esas ve içsel parçalarının gelişiminden ne haber? Bu sizin dikkate almadığınız şey ve benim de biyoloji dediğim şey. En geniş anlamıyla biyoloji."

"Biliyorum kendimi tutarsız bir şekilde ifade ettim, ama düşünceye bir şekil vermeye çalıştım. Bu fikir siz konuşurken aklıma geldi, bu yüzden geliştirip anlatılmaya hazır bir duruma getiremedim. Siz bütün faktörleri göz önüne almayı engelleyen insan zayıflığından söz ediyorsunuz; ama kendiniz bile buna karşılık –ya da bana öyle geliyor– bütün sanatların kumaşının örülmüş olduğu, bütün insan eylemlerinin ve başarılarının atkısı ve çözgüsü olan asıl şeyi, yani biyolojik faktörü dışarıda tutuyorsunuz."

Martin'in hemen ezilmemiş olması Ruth'u şaşırttı ve profesör Martin'in gençliğini hoşgörür biçimde karşılık verdi. Profesör Caldwell tam bir dakika sessizce oturdu ve saatinin zinciriyle oynadı.

"Biliyor musunuz," dedi en sonunda, "aynı eleştiri önceden bana bir kere daha yapılmıştı, çok büyük bir adam, bilimadamı ve evrimci Joseph Le Conte tarafından. Ama o öldü ve bunu başka kimsenin fark etmeyeceğini düşünüyordum; şimdi de siz geliyor ve beni açığa vuruyorsunuz. Ciddi olarak söylüyorum –ve bu bir itiraf– tartışmanızda bir şey olduğunu, gerçekte çok şey olduğunu düşünüyorum. Ben çok klasiğim, bilimin yorumlayıcı dallarında yeterince güncel değilim ve yalnızca benim eğitimimin dezavantajlarıyla, bu çalışmayı yapmamı engelleyen tabiatımdan gelen tembelliğimi ileri sürebilirim. Hiçbir zaman bir fizik ya da kimya laboratuvarına girmediğime bilmem inanacak mısınız? Yine de bu doğru. Le Conte haklıydı, siz de haklısınız Bay Eden, en azından belli bir dereceye kadar, ama ne kadar bilmiyorum."

Ruth bir bahaneyle Martin'i ondan uzaklaştırdı, onu bir kenara çekince fısıldadı:

"Profesör Caldwell'i böyle tekeline almamalısın. Onunla konuşmak isteyen başkaları olabilir."

"Benim hatam" diye kabul etti Martin pişmanlıkla. "Ama onu heyecanlandırdım ve o öylesine ilginçti ki düşünemedim. Biliyor musun, şimdiye kadar konuştuğum en parlak, en entelektüel adam. Sana bir şey daha söyleyeceğim. Bir zamanlar üniversiteye giden herkesin ya da toplumun yüksek yerlerinde oturanların tıpkı onun gibi parlak ve entelektüel olduğunu düşünürdüm."

"O bir istisna" diye cevap verdi Ruth.

"Bence de öyle. Şimdi kiminle konuşmamı istiyorsun? Ah, beni şu kasiyerin yanına götürsene."

Martin onunla on beş dakika konuştu, Ruth sevgilisinin payına daha iyi davranmasını isteyemezdi. Bir kez bile gözleri parlamamış, yanakları kızarmamıştı; konuşurkenki sakinliği ve dengeliliği Ruth'u şaşırttı. Ama Martin'in yorumuna göre, bütün banka kasiyerleri kabilesi yüzde birkaç yüz aşağılara düşmüştü ve gecenin kalan süresi boyunca banka kasiyerlerinin ve yavan konuşanların eşanlamlı deyimler olduğu izlenimiyle doldaştı. Subayı iyi huylu ve basit, sağlıklı, enerjik bir genç adam olarak bulmuştu. Doğumun ve şansın kendini savurduğu yeri işgal etmekten memnundu. Onun üniversitede iki yılı tamamladığını öğrendiğinde, bu bilgileri nereye sakladığını düşünerek Martin'in kafası karıştı. Bununla beraber Martin ondan, yavan konuşmalardan ibaret olan banka kasiyerinden daha çok hoşlanmıştı.

"Gerçekten yavan sözlere karşı değilim," dedi Ruth'a daha sonra, "ama beni sinirlendirecek kadar canımı sıkan şey, bunları söylerken takındığı süslü, kendini beğenmiş, kendinden sonuna kadar emin tavırları ve bunu yapmak için harcanan zaman. Biliyor musun, bana İşçi Partisinin Demokratlarla birleşmesini anlatmak için harcadığı zaman içinde, ben ona bütün Reformasyon tarihini anlatabilirdim. Biliyor musun, sözcüklerini profesyonel bir poker oyuncusunun kendisine dağıtılan kâğıtları incelemesi gibi inceliyor. Bir gün sana ne demek istediğimi göstereceğim."

"Ondan hoşlanmadığına üzüldüm" oldu Ruth'un cevabı. "O, Bay Butler'ın gözdesi. Bay Butler onun güvenilir ve dürüst olduğunu söyler, ona Kaya Peter diye sesleniyor ve herhangi bir bankacılık kurumunun onun üzerine kurulabileceğini söylüyor."

"Bundan kuşku duymam, görebildiğim kadarı ve ondan duyduklarımın daha da azı bunu anlamama yetti; ama bankaları eskiden olduğu kadar çok düşünmüyorum. Düşüncelerimi bu şekilde söylememe kızmıyorsun değil mi sevgilim?"

"Hayır, hayır; çok ilginç."

"Evet," diye devam etti Martin istekle. "Ben uygarlığın ilk izlenimlerini edinen bir barbardan daha fazlası değilim. Böyle izlenimler uygar bir insan için eğlendirici bir yenilik olmalı."

"Kuzenlerim hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu Ruth.

"Onlardan diğer kadınlardan daha çok hoşlandım. Daha az rol yapmalarının yanı sıra çok eğlenceliler."

"O zaman diğer kadınlardan da hoşlanmışsındır?"

Martin başını hayır anlamında salladı.

"Toplumsal yerleşimlerle ilgilenen o kadın, toplumbilimci anket papağanından başka bir şey değil. Yemin ederim, onu Tomlinson gibi yıldızların arasına savursan tek bir özgün düşünce bulamazsın. Portre ressamına gelince, o gerçek bir sıkıntı. Kasiyer için iyi bir eş olurdu. Ya o müzisyen kadın! Parmaklarının ne kadar çevik olduğu, tekniğinin nasıl mükemmel olduğu veya anlatımının ne kadar harika olduğu umurumda bile değil, gerçek şu ki, müzik hakkında hiçbir şey bilmiyor."

"Çok güzel çalar" diye karşı çıktı Ruth.

"Evet, müziğin biçimsel yanları konusunda çok alıştırmalı olduğu kuşkusuz, ama müziğin içinde yatan ruhsal yanı bilmiyor. Müziğin onun için ne anlama geldiğini sordum, biliyorsun bunu öğrenmeye her zaman

meraklıyımdır; ona hayran olduğu, sanatların en büyüğü olduğu ve ona yaşamdan daha anlamlı geldiği dışında, müziğin onun için ne anlama geldiğini bilmiyordu."

"Onları işleri üzerine konuşturuyorsun" diye suçladı onu Ruth.

"Bunu itiraf ediyorum. Ama eğer onlar işleri konusunda konuşmakta başarısız oluyorlarsa, başka konulardan konuşmaya başladıklarında nasıl acı çekerdim bir düşün. Bak, bunu burada düşündüm, kültürün bütün üstünlüklerinden yararlanılan bu yer..." Bir an için duraksadı ve kendi gençliğinin gölgesinin sert kenarlı şapkası ve kare kesimli ceketiyle kapıdan içeri girip oda boyunca kasıla kasıla yürüyüşünü izledi. "Diyordum ki buradaki bütün erkeklerin ve kadınların parlak ve çevrelerine ışık yayan kişiler olduğunu düşünürdüm. Ama şimdi, onları azıcık görmüş olduğum kadarıyla, çoğu bir budala sürüsü olarak beni etkiledi ve kalanların yüzde doksanı da can sıkıcı kimseler. Aralarında sadece Profesör Caldwell var, o farklı. O her santimi ve beyninin her atomuyla bir erkek."

Ruth'un yüzü aydınlandı.

"Bana onu anlatsana" diye üsteledi. "Büyük ve parlak yanını değil, o niteliklerini biliyorum; ama bunun tersi olduğunu hissettiğin yanlarını. Öğrenmeyi çok merak ediyorum."

"Belki kendimi güç duruma sokacağım." Martin bir an şaka yollu düşündü. "Önce sen bana anlat. Belki de onda en iyiden başka bir şey bulamıyorsundur."

"Ben iki kursuna katıldım ve onu iki yıldır tanıyorum. Bu nedenle senin ilk izlenimlerini merak ediyorum."

"Kötü izlenimlerimi mi demek istiyorsun? Pekâlâ, işte. Sanırım, onun için düşündüğün bütün iyi şeylere sahip. En azından, şimdiye kadar karşılaştığım en iyi entelektüel insan örneği, ama aynı zamanda gizli bir utancı olan biri."

"Ah, hayır, hayır!" diye aceleyle haykırdı Martin. "Değersiz ya da kaba bir şey değil. Söylemek istediğim, o şeylerin kökenine inmiş bir adam olarak beni etkiledi. Ama gördüklerinden o kadar çok korkmuş ki kendini bunları hiç görmediğine inandırmış. Belki bu, bunu anlatmanın en açık yolu değil. Bir başka yolla söyleyeyim. Gizli tapınağa giden yolu bulan, ama o yoldan gitmeyen, belki de tapınağın ışıltılarını görmüş ve daha sonra gördüklerinin yalnızca bir serap olduğuna kendini inandırmış bir adam. Daha başka bir yolla söyleyeyim: Bir şeyler yapabilecek olan, ama onları yapmaya değer vermeyen, ama her zaman yüreğinin en derinlerinde bunları yapmamış olduğu için pişmanlık duyan; yapmanın ona vereceği ödüllere gizlice gülen, ama yine de daha da gizli olarak yaptığında elde edeceği ödüllerin ve coşkunun özlemini duyan bir adam."

"Ben onu bu şekilde görmüyorum" dedi Ruth. "Bu nedenle, senin tam olarak ne demek istediğini anlamadım."

"Bu benim payıma da belli belirsiz bir duygu," diyerek sözlerini yumuşattı Martin. "Böyle düşünmek için bir nedenim yok. Bu yalnızca bir duygu ve büyük olasılıkla da yanlış. Kuşkusuz sen onu benden daha iyi tanıyor olmalısın."

Martin, Ruthlarda geçirdiği geceden beraberinde garip bir karmaşa ve çelişkili duygular götürmüştü.

Bulundukları yere tırmanıp onlarla birlikte olmaya çalıştığı kişilerden hayal kırıklığına uğramıştı. Öte yandan, kendi başarısıyla cesaretlenmişti. Tırmanış umduğundan çok daha kolay olmuştu. Tırmanmakta üstündü ve (sahte bir alçakgönüllülükle bunu kendisinden saklamıyordu) aralarına tırmandığı kişilerden de üstündü; elbette Profesör Caldwell dışında. Yaşam ve kitaplar hakkında onlardan daha çok şey biliyordu ve eğitimlerini hangi köşe bucağa attıklarını merak ediyordu. Olağanüstü bir beyin gücüne sahip olduğunu bilmiyordu; derinlikleri incelemeyen ve yüksek düşünceler düşünmeyen kişilerin, Morse'ların misafir odasında bulunamayacaklarını da bilmiyordu. Böyle kişilerin yalnız kartallar olarak yeryüzünden ve toplu yaşamın sürüleştirici yükünden kurtulmuş olarak yukarılarda, gökyüzünde tek başlarına uçan kişiler olduğunu hayal bile etmiyordu.

XXVIII

Ama başarı Martin'in adresini kaybetmişti ve habercileri artık onun kapısına gelmiyordu. Yirmi beş gün boyunca, pazarları ve tatillerde bile çalışarak otuz bin sözcüklük uzun bir deneme olan "Güneşin Utancı" üzerinde uğraştı. Bu Maeterlinck okulunun gizemciliğine bilinçli bir saldırıydı; pozitif bilimin kalesinden mucize düşleyenlere yapılan bir saldırı, ama bununla beraber, araştırılmış gerçeklere uygun türden güzellik ve harikaları çoğunu da içinde barındırıyordu. Kısa bir süre sonra bu saldırıyı iki kısa deneme izledi: "Mucize Düşleyenler" ve "Egonun Denek Taşı." Sonra da bu uzun ve kısa denemelerin dergiden dergiye yolculuk harcamalarını ödemeye başladı.

"Güneşin Utancı" için harcanan yirmi beş gün boyunca Martin altı dolar elli sentlik sıradan yazılar sattı. Bir şaka elli sent getirmişti. Yüksek tirajlı haftalık bir mizah dergisine satılan başka biriyse bir dolar getirdi. Sonra iki güldürü şiiri sırasıyla iki ve üç

dolar kazandırdılar. Sonuç olarak, esnafın kredisini tükettiğinde (bakkaldaki kredisi beş dolara yükselmiş olmasına karşın) bisikleti ve takım elbisesi yeniden rehinciye geri gitti. Daktilosunu kiraladığı insanlar para için tekrar yaygara koparıyorlar ve anlaşmaya göre kiranın kesin olarak peşin ödenmesi gerektiğini ısrarla belirtiyorlardı.

Birkaç küçük satışla cesaretlenerek, Martin yeniden sıradan yazılarına döndü. Belki de bunlarla geçinebilirdi, kim bilir. Masanın altında, gazetelerin kısa hikâye sendikası tarafından reddedilmiş yirmi kadar hikâyecik yığılmıştı. Gazeteler için yazdığı kısa hikâyelerinin nasıl yazılmaması gerektiğini bulmak için onları baştan okudu ve böyle yaparak mükemmel bir formül bulup çıkardı. Gazete kısa hikâyelerinin hiçbir zaman acıklı olmaması, mutsuz sonla bitmemesi ve içinde dil güzelliği, düşünce inceliği, duyguların gerçek inceliklerini barındırmaması gerektiğini buldu. İçlerinde bol duygusallık olmalıydı, onun ilk gençliğinde "zenci cenneti"nden alkışladığı, "Tanrı-ülkem-ve-Çar-için" veya "Yoksul-olabilirim-amadürüstüm" türünden arı ve soylu bir duygusallık.

Böyle önlemleri öğrendikten sonra Martin üslup için "Düşes"e başvurdu ve formülüne göre bir karışım hazırlamak için yola çıktı. Formül üç bölümden oluşuyordu: (1) Bir çift sevgili sarsılarak birbirinden ayrı düşer; (2) kimi işler ya da olaylarla yeniden birleşirler; (3) evlilik çanları. Üçüncü bölüm değişmez bir nitelikti, ama birinci ve ikinci bölümler sonsuz sayıda çeşitlendirilebilirdi. Böylece iki sevgili yanlış anlamalarla, kaderin bir cilvesiyle, kıskanç rakipler

nedeniyle, öfkeli anne babalar, hilekâr koruyucular, düzenbaz akrabalar ve benzerleri tarafından birbirlerinden ayrılabilirlerdi; erkek sevgilinin cesur bir davranışıyla, kadın sevgilinin benzer bir davranışıyla, sevgililerden birinin ya da diğerinin duygularının değişmesiyle, hilekâr koruyucunun, düzenbaz akrabaların veya kıskanç rakiplerin zoraki itirafıyla ya da gönüllü itirafıyla, önceden bilinmeyen bir sırrın açığa çıkmasıyla, sevgilinin kızın kalbinde fırtına yaratmasıyla, sevgilinin uzun ve soylu özverisiyle ve benzeri sonsuz nedenlerle yeniden birleşebilirlerdi. Yeniden birleşme sürecinde, evlenme teklifini kıza yaptırmanın memnun edici olduğunu bulmuştu Martin. Adım adım ilerleyerek diğer etkileyici ve memnun edici hileleri de buldu. Ama sonundaki evlilik çanları hiç dokunamayacağı biricik şeydi. Gökler bir tomar gibi sarılsa ve yıldızlar üstlerine düşse bile evlilik çanları çalmaya devam etmeliydi. Bu formül, miktar olarak, en az bin iki yüz, en çok da bin beş yüz sözcüklük dozları salık veriyordu.

Kısa hikâye sanatında çok ilerlemeden önce Martin yarım düzine yedek kalıp hazırladı ve hikâyelerini kurgularken her zaman bunlara başvuruyordu. Bu kalıplar matematikçilerin kullandığı gibi yukarıdan, aşağıdan, sağdan ya da soldan girilebilen, girişleri birçok sıradan ve düzinelerle sütundan oluşan hünerli tablolara benziyordu. Bunlardan hiç akıl yürütmeden ya da düşünmeden, hepsi de tartışılmaz kesinlikte ve gerçek binlerce farklı sonuca ulaşılıyordu. Böylece bu kalıplarıyla Martin yarım saat içinde bir düzine kadar küçük hikâyenin çatısını kuruyordu. Sonra bunları

bir kenara bırakıyor ve uygun bir zamanda içlerini dolduruyordu. Ciddi bir çalışma gününden sonra yatağa gitmeden önceki bir saat içinde bunlardan bir tanesini tamamlayabildiğini fark etmişti. Daha sonra Ruth'a itiraf ettiği gibi, bunu neredeyse uykusunda bile yapabiliyordu. Asıl iş çatılarını kurmaktı ve bu da yalnızca mekanik bir işti.

Ne olursa olsun bulduğu formülün etkinliğinden hiç kuşkusu yoktu ve ilk kez editörlerin kafa yapısını anladığı için bu kez gönderdiği ilk iki hikâyenin çek getireceğini kendi kendine söylüyordu. On iki günün sonunda her biri dört dolarlık çekler getirdi.

Bu arada dergilerle ilgili yeni ve endişe uyandırıcı buluşlar yapıyordu. *Transcontinental*'in "Çan Sesleri"ni yayınlamasına karşın çek bir türlü gelmemişti. Martin'in ona ihtiyacı vardı ve bu yüzden bir mektup yazdı. Aldığı tüm karşılıksa kaçamak bir cevap ve çalışmalarından daha fazlasını göndermesi için bir istek oldu. Cevabı beklerken iki gün aç kalmış ve o zaman bisikletini rehin vermişti. Yalnızca ara sıra cevap almasına karşın beş doları için haftada iki kez düzenli olarak *Transcontinental*'e yazdı. *Transcontinental*'in yıllardır tehlikeli biçimde sendelediğini, hiçbir dayanağı olmayan dördüncü ya da onuncu sınıf bir dergi olduğunu, dağıtımını kısmen zorbalık yaparak kısmen de yurtseverliğe hitap ederek sürdürdüğünü, aldığı ilanların büyük ölçüde hayırsever bağışlar olduğunu bilmiyordu. Aynı zamanda *Transcontinental*'in editörünün ve yönetim müdürünün tek geçim kaynağı olduğunu, dergiden geçimlerini sağlayabilmelerinin ancak kirayı ödemekten kaçmak

için sürekli taşınarak ve yakayı sıyırabildikleri hiçbir faturayı ödemeyerek mümkün olduğunu da bilmiyordu. Ona ait olan beş doların yönetim müdürü tarafından Alameda'daki evinin boyanması için ayrıldığını, boyama işini yönetim müdürünün kendisinin hafta içinde akşamları yaptığını, çünkü sendikalı işçi ücreti veremediğini ve işe aldığı sendikasız işçinin de merdiven ayağının altından kaydığı için kırık bir köprücük kemiğiyle hastaneye gönderildiğini tahmin edemezdi.

Martin'in bir Chicago gazetesine sattığı "Define Avcıları" için ödenecek olan on dolar da eline geçmedi. Kütüphanenin Merkez Okuma Odasındaki dergi koleksiyonundan araştırıp basılmış olduğunu öğrenmişti ama editörden hiç haber alamamıştı. Mektupları dikkate alınmıyordu. Mektuplarının ellerine geçtiğine emin olmak için birkaçını taahhütlü yolladı ve bunun soygunculuktan başka bir şey olmadığı sonucuna vardı. Soğukkanlılıkla yapılmış bir hırsızlıktı; o açlık çekerken, yiyecek almanın tek yolu onların satılması olan ticari eşyaları, malları ondan çalınıyordu.

Youth and Age haftalık bir dergiydi ve basılmasını durdurduğu sırada yirmi bir bin sözcüklük yazı dizisinin üçte ikisini yayınlamıştı. Onunla birlikte, Martin'in on altı dolar alma ümitleri de gitti.

Bütün bunların üzerine, yazmış olduğu en iyi şeylerden biri gözüyle baktığı "Çömlek" kaybolmuştu. Umutsuzluk içinde dergiler arasında çılgınca gidip gelirken onu San Francisco'da yayınlanan haftalık bir sosyete dergisi olan *The Billow*'a göndermişti. Onu bu yayına göndermesinin başlıca nedeni, yalnızca Oakland körfezinin öteki yanına geçeceği için çabuk

sonuç alınabileceğiydi. İki hafta sonra bayideki son sayıda hikâyesinin tamamının resimli olarak baş köşede yayımlandığını görünce çok sevindi. Yüreği çarparak eve gitti; yazmış olduğu en iyi şeylerden birine ne kadar ödeyeceklerini merak ediyordu. Ayrıca, kabul edilişindeki ve yayınlanışındaki hız hoşuna gitmişti. Editörün hikâyenin kabul edilişinden onu haberdar etmemesi sürprizi eksiksiz kılmıştı. Bir hafta, iki hafta ve yarım hafta daha bekledikten sonra umutsuzluk mahcubiyeti yendi ve büyük olasılıkla yönetim müdürünün ihmalkârlığı sonucunda küçük hesabının gözden kaçmış olabileceğini belirterek *The Billow*'un editörüne mektup yazdı.

Gelecek para beş dolardan fazla olmasa bile, diye düşündü Martin kendi kendine, bununla onun gibi ve belki de onun kadar iyi yarım düzine kadar hikâye yazabilmeme yetecek kadar fasulye ve bezelye çorbası alabilirim.

Sonunda editörden en azından Martin'in hayranlığını uyandıran sakin bir mektup geldi. Şöyle diyordu mektup:

"Mükemmel katkınız için size teşekkür ederiz. Büroda hepimiz yazınızdan çok hoşlandık; gördüğünüz gibi ona baş köşede yer verildi ve hemen yayınlandı. Resimleri beğendiğinizi samimiyetle ümit ediyoruz.

Mektubunuzu yeniden okuduğumuzda bize öyle geldi ki sipariş edilmeyen yazılara ödeme yaptığımız yanlış anlaşılmasıyla çalışıyorsunuz. Bu bizim çalışma tarzımız değildir ve kuşkusuz

sizin yazınız da sipariş edilmemişti. Sizin hikâyenizi aldığımızda doğal olarak bu durumu anladığınızı varsaydık. Bu talihsiz yanlış anlama için derin bir pişmanlık duyuyoruz. Nazik katkınız için yeniden teşekkür eder ve yakın bir gelecekte sizden daha fazla hikâye bekleriz. Derin saygılarımızla."

Ayrıca *The Billow*'un ücretsiz abonelerinin olmamasına karşın, övücü bir armağan olarak ertesi yıl onu abone yapmaktan büyük sevinç duyacakları anlamında bir dipnot vardı.

Bu yaşadıklarından sonra Martin, bütün elyazmalarının ilk sayfasının başına daktiloyla, "Olağan fiyatınız kabul edilir" diye yazdı.

Bir gün, diye avuttu kendini, yazılarım *benim* olağan fiyatımla kabul edilecekler.

Bu dönemde kendisinde bir mükemmellik tutkusu keşfetti ve bunun etkisiyle "Kalabalık Sokak", "Yaşam Şarabı", "Neşe" ve "Deniz Lirikleri"yle ve diğer ilk çalışmalarını yeniden yazıp cilaladı. Eskiden olduğu gibi on dokuz saatlik bir çalışma günü onun için kısa geliyordu. Sigarayı bırakmasının neden olduğu ani sancıları unutarak, müthiş bir biçimde yazdı ve müthiş bir biçimde okudu. Ruth'un o alışkanlıktan kurtulması için vaat ettiği rengârenk etiketli ilacı çekmeceli dolabının en ulaşılmaz yerine sakladı. Özellikle açlık çektiği dönemlerde tütünün yokluğu yüzünden acı çekti; ama şiddetli özlemini ne kadar sık yenerse yensin, içinde eskisi kadar güçlü bir biçimde duruyordu. Martin bunu şimdiye kadar başarmış ol-

duğu en büyük şey olarak görüyordu. Ruth'un bakış açısına göre yalnızca doğru olanı yapıyordu. Kendi cebinden satın aldığı tütün karşıtı ilacı ona getirmiş ve birkaç gün içinde olayı bütünüyle unutmuştu.

Makine yapımı kısa hikâyeleri, onlardan nefret edip alay etmesine karşın, başarılı olmuşlardı. Onlar sayesinde tüm rehinlerini geri aldı, faturalarının çoğunu ödedi ve bisikletine bir çift yeni lastik aldı. Kısa hikâyeler en azından tencerenin kaynamasını sürdürüyor ve tutkulu çalışması için ona zaman veriyordu; bu arada onu ayakta tutan tek şey *White Mouse*'dan aldığı kırk dolardı. İnancını ona bağlamıştı ve gerçekten birinci sınıf bir derginin tanınmamış bir yazara daha fazla olmasa da en azından eşit bir ödeme yapacağına emindi. Ama sorun birinci sınıf dergilere nasıl girileceğiydi. En iyi hikâyeleri, denemeleri ve şiirleri bunların arasında gidip geliyor ve yine de her ay onların tümünün çeşit çeşit kapakları arasında bir yığın donuk, sıkıcı, sanatla hiç ilgisi olmayan yazı okuyordu. Yalnızca bir editör, diye düşünüyordu zaman zaman, bana neşelendirici bir satır yazmak için o gururlu yüce yerinden aşağı inseydi! Çalışmalarım alışılmadık olsalar da, sağduyulu nedenlerle onların sayfalarına uygun olmasalar da, kuşkusuz içlerinde bir yerde onlardan birkaçını bir tür değer vermeye yöneltecek birkaç kıvılcım olmalıydı. Bunun üzerine yazılarından birini ya da diğerini, örneğin "Macera"yı eline alıyor ve editörlerin suskunluğunu haklı çıkarmak için boşuna uğraşarak tekrar tekrar okuyordu.

Tatlı California baharı gelirken Martin'in bolluk dönemi de sona erdi. Haftalar boyunca süren gaze-

te kısa hikâyeleri sendikasının garip sessizliğinden kaygılanmıştı. Sonra bir gün, makine yapımı kusursuz kısa hikâyelerinden on tanesi postayla geri geldi. Hikâyelere, sendikanın elinde çok fazla yazı biriktiği ve bunların yeniden pazara girmesi için birkaç ay geçmesi gerektiğini belirten kısa bir mektup eşlik ediyordu. Martin bu on hikâyeden güç alarak tutumsuz davranmıştı. Son zamanlarda sendika gönderdiği her hikâyeyi kabul ederek her biri için ona beş dolar ödeme yapıyordu. Bu yüzden bu on hikâyeye satılmış gözüyle bakıyordu ve elli doları bankada sayarak ona göre yaşamıştı. Böylece ansızın çok verimsiz bir döneme girdi. Bu dönemde ilk çalışmalarını ödeme yapmayan yayıncılara satmayı ve son çalışmalarını onları satın almayan dergilere göndermeyi sürdürdü. Aynı zamanda Oakland'daki rehinciye yaptığı yolculuklarına yeniden başladı. New York'un haftalık dergilerine sattığı birkaç şaka ve gülünç şiir parçası onu güçlükle geçindiriyordu. Çeşitli büyük aylık ve on beş günlük dergilere araştırma mektupları yazması ve onların cevaplarından sipariş edilmeyen yazıları nadiren dikkate aldıklarını öğrenmesi de bu sıralarda gerçekleşti. Bu dergilerdeki yazıların çoğu, her biri çeşitli alanlarda tanınmış uzmanlar tarafından ve ancak sipariş üzerine yazılıyordu.

XXIX

Martin için zor geçen bir yaz oldu. Elyazmalarını okuyanlar ve editörler tatile çıkmışlardı. Genellikle kararlarını üç hafta içinde bildiren yayıncılar, şimdi elyazmalarını üç ay ya da daha uzun bir süre ellerinde tutuyorlardı. Martin'in bunlardan avuntusu, bu çıkmazın etkisiyle posta masraflarında bir tasarruf olmasıydı. Yalnızca soyguncu yayımcılar çalışmalarını hareketli biçimde sürdürüyor gibiydi ve Martin "İnci Dalgıçlığı", "Bir Meslek Olarak Denizcilik", "Kaplumbağa Avcılığı" ve "Kuzeydoğu Alizeleri" gibi tüm ilk çalışmalarını bunlara gönderdi. Bu yazılar için tek bir kuruş bile almadı. Ancak altı aylık bir yazışmadan sonra bir uzlaşmayı başardığı doğruydu; böylece "Kaplumbağa Avcılığı" için bir tıraş makinesi almıştı. *Acropolis* dergisi "Kuzeydoğu Alizeleri" için beş dolar para ve beş yıllık abonelik anlaşması yaptı, ama anlaşmanın sadece ikinci yarısını yerine getirdi.

Stevenson üzerine yazdığı bir soneyle Matthew Arnold tarzı yazılar yayımlayan bir dergiyi çıkaran ve

meteliksiz olan bir editörden iki dolar koparmayı başardı. Beyni akkor halindeyken yazıp bitirdiği iki yüz dizelik zekice bir hiciv şiiri olan "Peri ve İnci" büyük bir demiryolu yararına çıkarılan bir San Francisco dergisinin editörünün gönlünü kazandı. Editör ona yazıp demiryolu bileti önerdiğinde, Martin bu biletlerin devredilebilir olup olmadığını soran bir mektup yazdı. Devredilemiyordu, böylece biletleri azar azar satabilmesi önlenen Martin, şiirin geri gönderilmesini istedi. Editörün üzüntüleriyle birlikte şiir geri geldi ve Martin şiiri bu kez San Francisco'ya, *Hornet* adlı gösterişli bir aylık dergiye yolladı. Bu dergi, onu kuran parlak gazeteci tarafından birinci sınıf takımyıldızlarının arasına yükseltilmişti. Ama *Hornet*'in ışığı daha Martin doğmadan önce donuklaşmaya başlamıştı. Editör Martin'e şiir için on beş dolar ödeme yapma sözü verdi, ama yayımlandıktan sonra bunu unutmuş göründü. Yazdığı birkaç mektup görmezlikten gelindi ve Martin cevap gelmesini sağlayan suçlayıcı bir mektup yazdı. Cevap mektubu, eski editörün hatalarından sorumlu tutulmayı reddettiğini ve zaten "Peri ve İnci"yi pek beğenmediğini soğuk bir biçimde Martin'e belirten yeni editör tarafından yazılmıştı.

Ama bir Chicago dergisi olan *Globe* Martin'e hepsinden daha zalimce davrandı. Martin açlık nedeniyle bunu yapana kadar "Deniz Lirikleri"ni yayımlanması için göndermekten uzak durmuştu. Bir düzine dergi tarafından reddedildikten sonra *Globe*'un bürosunda takılmışlardı. Derlemede otuz şiir vardı ve her bir parça için bir dolar alacaktı. İlk ay dört tanesi basıldı ve Martin hemen dört dolarlık bir çek aldı;

ama dergiye baktığı zaman gördüğü kıyım karşısında afalladı. Kimi yerlerde isimler değiştirilmişti: Örneğin "Bitiş" "Son", "Dış Resifin Şarkısı" ise "Mercan Kayalığının Şarkısı" olarak değiştirilmişti. Hatta, şiirlerden birine, onun yazdığından tamamen farklı ve hiç uygun olmayan bir isim verilmişti. Martin'in "Medusa Işıkları" olan isminin yerine editör "Arka Yol" ismini basmıştı. Ama şiirlerin kendilerinde yapılan kıyım daha korkunçtu. Martin inliyor, terliyor, ellerini saçlarına daldırıyordu. Deyimler, dizeler ve kıtalar anlaşılmaz bir biçimde kesilip çıkarılmış, değiştirilmiş ya da birbirine karıştırılmıştı. Kendisine ait olmayan dizeler ve kıtalar, onun yazdıklarının yerine koyulmuştu. Aklı başında bir editörün böylesine bir kötü davranışta suçlu olabileceğine inanamıyordu; en iyi varsayım büroda ayak işlerine bakan birinin ya da stenocunun şiirlerin üzerinde oynadığıydı. Martin hemen bir mektup yazarak editörden şiirlerin yayınlanmasını durdurmasını ve onları geri göndermesini rica etti. Tekrar tekrar rica ederek, yalvararak, gözdağı vererek mektuplar yazdı, ama hepsi göz ardı edildi. Otuz şiir de yayımlanana kadar her ay kıyım devam etti ve aydan aya son sayıda çıkanlar için bir çek aldı.

Bu çeşitli kötü maceralara karşın, *White Mouse*'un kırk dolarlık çekinin anısı ona destek oldu, ama yine de giderek daha çok sıradan çalışmalara sürüklendi. Bulduğu haftalık dinsel dergiler arasında kolayca aç kalabilirdi, ama haftalık tarım dergileri ve ticaret gazetelerinde karnını doyuracak bir alan keşfetmişti. Çok kötü bir durumdayken, yani siyah takım elbisesi bile rehindeyken, Cumhuriyetçi Parti Kırsal Komitesinin

düzenlediği bir yarışmada hedefi on ikiden vurdu ya da ona öyle geldi. Yarışmada üç dal vardı ve o sırada yaşamak için böyle sıkıntıların içine sürüklenişine acı acı gülerek hepsine katıldı. Şiiri on dolarlık birincilik ödülünü, kampanya şarkısı beş dolarlık ikincilik ödülünü ve Cumhuriyetçi Partinin ilkeleri üzerine yazdığı denemesi de yirmi beş dolarlık birincilik ödülünü kazandı. Ödüllerini almaya çalışıncaya kadar her şey çok güzeldi. Kırsal Komitede bir şeyler ters gitmişti ve zengin bir bankacıyla bir senatör komitenin üyesi olmasına karşın para gelmiyordu. Bu iş sürüncemede dururken, benzer bir yarışmada yazdığı denemesiyle kazandığı birincilik ödülüyle Demokrat Partinin ilkelerini de anladığını kanıtlamıştı. Dahası yirmi beş dolar parasını da almıştı. Ama birinci yarışmada kazanılan kırk dolarını hiçbir zaman alamadı.

Ruth'u görmek için kurnazlıklara zorlanarak ve Kuzey Oakland'dan onların evine yürüyerek gidip gelmenin çok zaman aldığına karar vererek, bisikletinin yerine siyah takım elbisesini rehine verdi. Bisikletiyle egzersiz yapıyor, çalışması için zaman kazanıyor ve aynı zamanda Ruth'u görebiliyordu. Bir kısa pantolon ve eski bir kazak, öğleden sonraları Ruth'la birlikte gezmeye çıkabildikleri, uygun bir bisiklet giysisi oldu. Üstelik Bayan Morse'un eğlence kampanyasını baştan aşağı ilerlettiği evinde Ruth'u görmeye pek istekli değildi. Kısa süre önce orada karşılaştığı ve saygı duyduğu yüksek kademeden varlıklar şimdi canını sıkıyordu. Artık yüksek varlıklar değillerdi. Yaşadığı zorlu günlerden, hayal kırıklıklarından ve yaklaşan işe girme başvurusundan dolayı sinirli ve alıngandı, üste-

lik o tip insanların konuşmaları çıldırtıcıydı. Martin boşuna bencil değildi. Onların dar kafalılığını, okuduğu kitaplardaki düşünürlerin kafalarıyla karşılaştırıyordu. Ruth'un evinde Profesör Caldwell dışında büyük bir kafayla hiç karşılaşmamış ve Caldwell'i de yalnızca bir kez görmüştü. Geri kalanlara gelince, onlar boş kafalı, budala, yüzeysel, dogmatik ve cahildiler. Onu şaşırtan şey de bu insanların cahillikleriydi. Bunların sorunu neydi? Eğitimlerine ne yapmışlardı? Onun okuduklarıyla aynı olan kitaplar onların da elindeydi. Nasıl olmuştu da onlardan bir şey çıkaramamışlardı?

Martin büyük kafaların, derin ve doğru düşünürlerin var olduğunu biliyordu. Bunun kanıtlarını kitaplarda, kendisini Morse ölçülerinin ötesinde eğitmiş olan kitaplarda görüyordu. Dünyada Morse'ların çevresindekilerden çok daha yüksek zekâların bulunduğunu da biliyordu. Politika ve felsefe konuşan erkek ve kadınların görünümlerini yakaladığı İngiliz sosyete romanları okumuştu. Birleşik Devletler'de bile, büyük kentlerde sanat ve zekânın bir araya getirildiği salonların bulunduğunu okumuştu. Geçmişte, aptalca bir biçimde, işçi sınıfının üzerindeki tüm iyi giyimli kişilerin zekânın gücüne ve güzelliğin dinçliğine sahip kişiler olduğunu düşünürdü. Onun için kültür ve kolalı yakalar el ele gidiyordu ve üniversite eğitimiyle üstünlüğün aynı şeyler olduğuna inanarak aldanmıştı.

Pekâlâ, kendi yolunda devam edip daha da yukarılara yükselmek için savaşacaktı. Ruth'u da yanına alacaktı. Onu yürekten seviyordu ve onun nerede bu-

lunursa bulunsun ışıldayacağına emindi. Kendisinin eski çevresi tarafından engellendiği nasıl artık ona apaçık görünüyorsa, şimdi de Ruth'un benzer şekilde engellendiğini fark ediyordu. Gelişmek için bir şansı olmamıştı. Babasının raflarındaki kitaplar, duvarlardaki tablolar, piyanodaki müzik, bütün bunlar yalnızca cicili bicili gösterişlerdi. Gerçek edebiyata, gerçek resme, gerçek müziğe karşı Morse'lar ve onların türünden insanlar ölüydü. Bütün bunlardan daha da büyük olansa yaşamdı, ki bu konuda da çok yoğun bir biçimde, umutsuzca cahildiler. Liberal eğilimlerine ve muhafazakâr geniş görüşlülük maskelerine karşın, yorumlayıcı bilimin iki kuşak gerisindeydiler: Bu insanların düşünce süreçleri ortaçağa aitken, varoluşun mutlak bilgisi ve evren üzerine düşünceleri yeryüzünde gezinen ilk insanlarınki kadar güçsüz, mağara adamlarınınki kadar eski olan metafizik yöntemle aynıydı. Söz konusu bu yöntem, ilk pleistosen maymun adamını karanlıktan korkmaya yönelten; ilk aceleci İbrani vahşiyi Âdem'in kaburga kemiğinden Havva'yı yaratmaya yönelten; Descartes'ı kendi çelimsiz benliğinin yansımalarından evrenin idealist bir sistemini kurmaya yönelten; ve ünlü İngiliz rahibini, kendisini hemen alkışlatan, ama adını tarihin sayfalarında berbatlığıyla ün salmış bir karalama olarak bırakacak kadar sert bir yergiyle evrimi suçlamaya yönelten yöntemle aynıydı.

Martin böyle düşünüyordu ve karşılaştığı bütün bu avukatlar, subaylar, işadamları ve banka kasiyerleri ile tanıdığı işçi sınıfından insanlar arasındaki farkın yedikleri yiyeceklerin, giydikleri giysilerin, ya-

şadıkları semtlerin farkından başka bir şey olmadığını görmeye başlayana kadar düşünmeyi sürdürdü. Kuşkusuz bunların hepsinde, Martin'in kendi içinde ve kitaplarda bulduğu, daha ötelerde yatan bir şey eksikti. Morse ailesi toplumsal konumlarının üretebildiğinin en iyisini ona göstermişler, ama o bunlardan etkilenmemişti. Kendisinin bir yoksul ve borç para verenin kölesi olmasına karşın Morse'ların evinde karşılaştığı o insanlardan daha üstün olduğunu biliyordu; ve tek iyi takım elbisesi rehinde olmadığı zamanlarda keçi sürülerinin arasında yaşamaya mahkûm edilmiş bir prensin hissedeceğine benzer bir hakarete uğrama duygusuyla, onların arasında yaşamın efendisi gibi dolaşıyordu.

"Sosyalistlerden nefret ediyor ve onlardan korkuyorsunuz," dedi bir akşam yemekte, Bay Morse'a; "Ama neden? Ne onları ne de öğretilerini tanıyorsunuz."

Konuşma bu yöne, Bay Hapgood'a kıskandırıcı övgüler düzen Bayan Morse tarafından çekilmişti. Kasiyer, Martin'in en nefret ettiği kişiydi ve bu boş konuşan adam söz konusu olduğunda çileden çıkıyordu.

"Evet," demişti, "Charley Hapgood yükselen genç adam dediklerinden biri; birileri bu kadarını bana söylemişti. Ayrıca bu doğru. Ölmeden önce eyalet valisinin koltuğuna oturacaktır ve kim bilir belki de Birleşik Devletler Senatosuna seçilir."

"Sizi böyle düşünmeye iten şey nedir?" diye sordu Bayan Morse.

"Onu bir kampanya konuşması yaparken dinledim. Çok zekice kurulmuştu, ama aptalca ve özgün

olmaktan öylesine uzak ve aynı zamanda öylesine inandırıcıydı ki önderlerin onu güvenilir ve sağlam görmemeleri olanaksız, yavan sözleri de ortalama bir seçmenin yavan sözlerine öylesine çok benziyorken. Ah, evet, herhangi bir insana zaten sahip olduğu düşünceleri süsleyip püsleyerek yeniden sunmak, bunu bilirsiniz."

"Gerçekten senin Bay Hapgood'u kıskandığını düşünüyorum" diyerek sözü kesip konuşmaya katıldı Ruth.

"Tanrı korusun!"

Martin'in yüzündeki dehşet ifadesi Bayan Morse'u tartışmaya kışkırttı.

"Kuşkusuz Bay Hapgood'un aptal olduğunu söylemek istemiyorsunuzdur?" diye sordu soğuk bir şekilde.

"Ortalama bir Cumhuriyetçiden daha fazla değil," oldu cevap, "ya da ortalama bir Demokrattan. Hilekâr olmadıklarında hepsi aptal ve içlerinden çok azı hilekârdır. Cumhuriyetçiler arasında sadece milyonerler akıllı ve onların bilinçli uşakları. Ekmeklerine hangi tarafta yağ sürüldüğünü ve bunu niçin yaptıklarını onlar biliyorlar."

"Ben bir Cumhuriyetçiyim," dedi Bay Morse hafife alarak. "Tanrı aşkına beni nasıl sınıflandırıyorsunuz?"

"Ah siz bilinçsiz bir uşaksınız."

"Uşak mı?"

"Ya evet. Siz şirketlerle çalışıyorsunuz. Ne işçi sınıfındansınız, ne de kanunsuz işlerle uğraşıyorsunuz. Geliriniz için karılarını dövenlere ve yankesicilere

bağımlı değilsiniz. Geçiminizi toplumun efendilerinden sağlıyorsunuz ve bir adamı kim besliyorsa onun efendisi odur. Evet, siz bir uşaksınız. Hizmet ettiğiniz sermayenin tümünün çıkarlarını geliştirmekle ilgileniyorsunuz."

Bay Morse'un yüzü birazcık kızardı.

"İtiraf edeyim bayım," dedi, "alçak bir sosyalist gibi konuşuyorsunuz."

İşte bu noktada Martin kendi görüşünü söylemişti:

"Sosyalistlerden nefret ediyor ve onlardan korkuyorsunuz; ama neden? Ne onları ne de öğretilerini tanıyorsunuz."

"Sizin öğretinizin sosyalizme benzediği kesin," diye cevap verdi Bay Morse. Bu sırada Ruth önce birine sonra diğerine bakıyordu ve Bayan Morse da kızının yüreğinin efendisinin husumetini kışkırtmak için karşısına çıkan bu fırsattan dolayı sevincini mutlulukla gösteriyordu.

"Cumhuriyetçilerin aptal olduğunu söylemem; özgürlük, eşitlik ve kardeşlik sözlerini patlamış balonlar olarak kabul etmem beni sosyalist yapmaz," dedi Martin bir tebessümle. "Jefferson'ı ve ona akıl veren, bilimden habersiz Fransızları sorgulamam da beni sosyalist yapmaz. İnanın bana, Bay Morse, siz sosyalizme, ona açıkça düşman olan benden daha yakınsınız."

"Şimdi de şakacılıktan hoşlanıyorsunuz," oldu karşısındakinin tek söyleyebildiği.

"Hiç de değil. Bütün ciddiyetimle konuşuyorum. Siz hâlâ eşitliğe inanıyor, ama yine de şirketlerin işini yapıyorsunuz ve şirketler de günden güne, eşitliği yerin dibine gömmekle uğraşıyorlar. Eşitliği reddettiğim ve

sizin ulaşmaya çalışmak için yaşadığınız şeyi onayladığımdan bana sosyalist diyorsunuz. Cumhuriyetçiler eşitliğin düşmanıdır, pek çoğu eşitliğe karşı savaşım verirken dudaklarındaki slogan da bu sözcüğün ta kendisidir. Eşitlik adına eşitliği yok ederler. Bu nedenle onlara aptal dedim. Bana gelince, ben bir bireyciyim. Yarışı hızlı olanın, savaşıysa kuvvetli olanın kazanacağına inanıyorum. Biyolojiden öğrendiğim ya da öğrendiğimi sandığım ders bu. Dediğim gibi ben bir bireyciyim ve bireycilik de sosyalizmin kalıtsal ve ebedi düşmanıdır."

"Ama sık sık sosyalist toplantılara katılıyorsunuz" diye meydan okudu Bay Morse.

"Kuşkusuz, ama tıpkı casusların düşman kampına sık sık gitmesi gibi. Başka türlü nasıl düşman hakkında bilgi edinebilirsiniz? Üstelik, onların toplantılarında eğleniyorum. İyi savaşçılar ve doğru ya da yanlış kitap okumuş insanlar. Onlardan herhangi biri sosyoloji ve tüm diğer 'loji'leri ortalama bir sanayiciden çok daha iyi biliyor. Evet, onların yarım düzine toplantısında bulundum, ki bu beni, Charley Hapgood'un nutkunun beni bir Cumhuriyetçi yapmasından daha fazla sosyalist yapmaz."

"Elimde değil," dedi Bay Morse zayıf bir sesle, "ama hâlâ sizin böyle bir eğiliminiz olduğuna inanıyorum."

Aman Tanrım, diye düşündü Martin kendi kendine, benim neden söz ettiğimi bilmiyor. Tek kelimesini bile anlamıyor. Eğitimi ne işe yarıyor peki?

Böylece, gelişimi sırasında Martin kendini ekonomik ahlakla ya da sınıf ahlakıyla yüz yüze buldu; çok

geçmeden de bu onun için korkunç bir canavar haline geldi. Kişisel olarak o entelektüel bir ahlakçıydı ve onu tatsız laftan ibaret tantanadan daha çok rahatsız eden şey çevresindeki kişilerin sahip olduğu ekonomi, metafizik, duygusallık ve taklidin görülmemiş bir karışımı halindeki ahlakıydı.

Bu görülmemiş dağınıklıktaki karışımın bir örneğiyle daha yakınındaki insanlarda bile karşılaşmıştı. Kız kardeşi Marian, mesleği iyice öğrendikten sonra kendisine bir bisiklet tamiri dükkânı açmış olan, Alman kökenli, çalışkan ve genç bir tamirciyle arkadaşlık ediyordu. Aynı zamanda, düşük kaliteli bisikletlerin acenteliğini aldığı için işleri de yolundaydı. Marian kısa bir süre önce nişanlandığını bildirmek için Martin'i odasında ziyaret etmiş ve bu ziyareti sırasında Martin'in avcunu inceleyip ona geleceğini söylemişti. Bir dahaki ziyaretinde, yanında Hermann von Schmidt'i de getirmişti. Martin onları ağırladı ve kız kardeşinin sevgilisinin köylü kafasına hoş olmayan bir etki yapacak şekilde kullandığı rahat ve zarif bir dille ikisini de kutladı. Martin'in Marian'ın bir önceki ziyaretini anmak için yazdığı yarım düzine kıtadan oluşan şiir bu kötü izlenimi daha da artırdı. Martin'in "Falcı" adını verdiği, hafif ve eğlenceli bir sosyete şiiriydi. Şiiri okumayı bitirdiğinde kız kardeşinin yüzünde hiçbir zevk alma belirtisi görmemek onu şaşırttı. Bunun yerine kızın gözleri endişeyle nişanlısına dikilmişti. Ve Martin kız kardeşinin bakışlarını izlediğinde, o değerli kişinin asimetrik yüz hatlarına karanlık ve kasvetli bir hoşnutsuzluğun yayıldığını gördü. Olay atlatıldı, misafirleri erkenden gittiler ve

Martin bütün bunları unutup gitti. Yine de, işçi sınıfından bile olsa bir kadının kendisi hakkında bir şiir yazılmış olmasından hoşlanmamış, gururunun okşanmamış olması bir an için kafasını karıştırmıştı.

Birkaç akşam sonra Marian onu bu kez yalnız olarak yeniden ziyaret etti. Yaptığı şeyden dolayı ağabeyini kederle azarlayarak konuya girmek için zaman kaybetmedi.

"Neden Marian," diye azarladı Martin, "sanki akrabalarından ya da en azından ağabeyinden utanıyormuş gibi konuşuyorsun."

"Utanıyorum" diye ağzından kaçırdı kız.

Martin onun gözlerinden akan onur kırıklığı yaşlarından şaşkınlığa uğradı. Bu ruh durumu, her ne ise gerçekti.

"Ama Marian, senin Hermann'ın benim, kendi kız kardeşim hakkında şiir yazmamı neden kıskansın?"

"Kıskanmıyor," diye hıçkırdı kız. "Bunun yakışıksız ve terbiyesiz bir şey olduğunu söylüyor."

Martin inanmadığını gösteren uzun, alçak bir ıslık çaldı ve sonra "Falcı"nın bir kopyasını bulup okumaya başladı.

"Anlayamıyorum," dedi en sonunda, elyazmasını kız kardeşine uzatarak. "Kendin oku ve sana terbiyesizce –sözcük buydu, değil mi?– gelen yerleri bana göster."

"O öyle söylüyor ve bir bildiği olmalı," oldu cevap ve iğrenen bir bakış eşliğinde yazıyı bir kenara itti. "Onu yırtmak gerektiğini söylüyor. Hakkında böyle şeyler yazılan ve herhangi birinin okuyabileceği bir karısının olmasını istemediğini söylüyor.

Bunun bir rezalet olduğunu, buna katlanamayacağını söylüyor."

"Şimdi, buraya bak, Marian, bu saçmalıktan başka bir şey değil," diye söze başladı Martin; sonra ansızın fikrini değiştirdi.

Karşısında mutsuz bir kız görmüştü ve kocasını ya da onu ikna etmeye çalışmanın yararsızlığını biliyordu. Durum bütünüyle saçma ve akıl almaz olduğu halde teslim olmaya karar verdi.

"Pekâlâ," diyerek yazıyı yarım düzine parçaya bölüp çöp sepetine attı.

Şiirin daktiloyla yazılmış aslının bir New York dergisinin bürosunda durduğu bilgisiyle kendini avuttu. Marian ve kocasının bundan asla haberi olmayacaktı ve eğer bu sevimli, zararsız şiir bir gün yayınlanırsa ne kendisi, ne onlar ne de dünya bir şey kaybedecekti.

Marian çöp sepetine uzanırken çekindi.

"Alabilir miyim?" dedi yalvarırcasına.

Martin başını sallayarak al dedi. Kız yırtık kağıt parçalarını, yani görevini başardığının gözle görülebilir kanıtlarını toplayıp cebine tıkıştırırken Martin de düşünceli bir biçimde onu süzüyordu. Kız kardeşi ona Lizzie Connolly'yi hatırlattı. Gerçi kız kardeşinde Martin'in iki kere gördüğü işçi sınıfından o öteki kızdan daha az ateş ve daha az parlak bir yaşam kıvılcımı vardı. Ama gerek giysileri gerek davranışlarıyla birbirlerinin eşitiydiler. Martin onların ikisinin de Bayan Morse'un misafir odasındaki görünüşlerini gözünün önüne getiren hayalinin kaprisiyle içinden eğlenerek gülümsedi. Ama bu eğlenmesi uzun sürmedi ve büyük bir yalnızlığın farkına vardı. Kız kardeşi

ve Bayan Morse'un misafir odası, kendisinin geçmiş olduğu yoldaki kilometre taşlarıydı. Ve onları arkasında bırakmıştı. Çevresine, birkaç kitabına sevgiyle baktı. Ona kalan tüm yoldaşları onlardı.

"Hey, ne diyorsun?" diye sordu şaşkınlıkla irkilerek.

Marian sorusunu tekrarladı.

"Neden mi bir işe girmiyorum?" Martin isteksiz bir kahkaha attı. "Şu senin Hermann'ın, anlaşılan seninle konuşmuş."

Kız başını iki yana salladı.

"Yalan söyleme," diye emretti Martin. Kızın başını öne eğişi yaptığı suçlamayı doğruluyordu.

"Peki, şu Hermann'ına kendi işine bakmasını söyle; onun arkadaşlık ettiği kızla ilgili şiir yazmam onun işi olabilir, ama bunun dışında söyleyebileceği hiçbir şey yok. Anladın mı?"

"Demek bir yazar olarak başarılı olacağımı düşünmüyorsun, ha?" diye devam etti. "Yeterince iyi olmadığımı düşünüyorsun değil mi? Alçaldığımı ve ailenin yüz karası olduğumu?"

"Bir işe girsen çok daha iyi olacağını düşünüyorum" dedi kız kararlı bir sesle. Martin onun samimi olduğunu görüyordu. "Hermann diyor ki...."

"Lanet olsun Hermann'a!" diye onun sözünü kesti Martin tatlılıkla. "Benim tek bilmek istediğim senin ne zaman evleneceğin. Aynı zamanda Hermann'a sor bakalım, benden bir düğün hediyesi kabul etmene izin verme lütfunda bulunur muymuş?"

Kız kardeşi gittikten sonra Martin olay üzerinde uzun uzun düşündü ve bir iki kez acılı kahkaha-

lar attı. Sahip oldukları, küçük yaşamlarını daracık formüllerle yöneten kız kardeşini, onun nişanlısını, kendi sınıfının tüm üyelerini ve Ruth'un sınıfının bütün üyelerini gözünün önünde görmüştü. Bir araya toplanmış, yaşamlarını birbirlerinin görüşleriyle biçimlendiren, kölesi oldukları çocuksu formüllerden dolayı bireyler olmayı ve yaşamı gerçekten yaşamayı başaramayan sürü yaratıklarıydı hepsi. Hepsini bir bir gözünün önüne getirdi: Bay Butler'la kol kola girmiş Bernard Higginbotham, Charley Hapgood'la yanak yanağa vermiş Hermann Von Schmidt. Tek tek ve çifter çifter yargıladı onları, sonra da bir kenara attı. Onları, kitaplardan öğrenmiş olduğu aklın ve ahlakın ölçülerine göre yargıladı. Boşu boşuna sordu: Büyük ruhlar, büyük erkekler ve kadınlar nerede? Daracık odasında düşsel çağrısını kabul eden bu dikkatsiz, kaba ve aptal ruhların arasında onları bulamadı. Circe'nin domuzlarına karşı hissettiğine benzer bir tiksinme hissetti onlar için. En sonuncusunu da kovalayıp yalnız kaldığını düşündüğü zaman, beklenmedik davetsiz misafir içeri girdi. Martin onu süzdü ve bir zamanlar kendisi olan genç sokak serserisinin sert kenarlı şapkasını, kare kesimli ceketini ve sallanan omuzlarını gördü.

"Sen de diğerleri gibiydin, genç dostum," diye hakaretle dudak büktü Martin. "Senin ahlakın ve bilgin de tıpkı onlarınki gibiydi. Kendin için düşünmüyor, kendin için davranmıyordun. Elbiselerin gibi görüşlerin de hazır alınmaydı; davranışların toplumsal beğeni tarafından biçimlendiriliyordu. Çetenin horozuydun, çünkü ötekiler senin gerçekten öyle olduğunu

haykırıyorlardı. Dövüşüyor ve çeteyi yönetiyordun, ama bundan hoşlandığın için değil –biliyorsun ya bunu gerçekten horgörüyordun– ama öteki adamlar sırtını okşadıkları için. Peynir Surat'ı yendin, çünkü vazgeçmeyecektin; vazgeçemezdin, çünkü sen sınırsız bir hayvandın ve çevrendeki herkesin inandığı şeye inanıyordun. Erkekliğin ölçüsünün kendiniz gibi yaratıkların beden yapılarını sakatlayarak ve ona zarar verilerek ortaya konulan etobur bir vahşet olduğuna inanıyordun. Hey, sen köpek yavrusu, hatta arkadaşlarının kızlarını ellerinden aldın, kızları istediğin için değil, ama çevrendeki kişilerin ve senin ahlakını belirleyenlerin iliklerinde vahşi bir aygırın ya da bir ayıbalığının içgüdüleri olduğu için. Pekâlâ, yıllar gelip geçti, bu konuda ne düşünüyorsun şimdi?"

Hayal cevap verir gibi hızlı bir başkalaşıma uğradı. Sert kenarlı şapka ve kare kesimli ceket, yerlerini daha yumuşak giysilere bırakarak silindi; yüzdeki sertlik, gözlerdeki acımasızlık yok oldu; ve yüz yola geldi, arındı, güzellik ve bilgiyle birlikteliğin ışığı parlamaya başladı. Hayal şimdiki kendisine çok benziyordu ve onu süzerken, onu aydınlatan öğrenci lambasına ve ışığın üzerine döküldüğü kitaba dikkat etti. Kitabın ismine bir göz attı ve okudu, *Estetik Bilimi*. Sonra bu görüntünün içine girdi, öğrenci lambasını düzeltti ve *Estetik Bilimi*'ni okumaya devam etti.

XXX

Bir yıl önce, aşklarının açıklanmasına tanıklık eden o yazdan kalma güne benzeyen güzel bir sonbahar günü Martin "Aşk Döngüsü"nü Ruth'a okudu. Öğleden sonraydı ve eskiden yaptıkları gibi bisikletle tepelerdeki en sevdikleri yeşilliğe gitmişlerdi. Ruth zaman zaman zevk haykırışlarıyla Martin'in okumasını kesiyordu ve şimdi en son sayfayı öteki sayfaların üzerine koyarken kızın yargısını beklemeye başladı.

Ruth konuşmayı geciktiriyordu, ama sonunda, düşüncelerinin sertliğini sözcüklere dökmekte duraksayarak, kesik kesik konuştu.

"Bunların güzel, çok güzel olduğunu düşünüyorum, ama bunları satamazsın, değil mi? Ne demek istediğimi anlıyorsun," dedi, neredeyse yalvarırcasına. "Senin bu yazdıkların bir işe yaramıyor. Bir sorun var –belki de sorun pazardadır– yaşamını bunlarla kazanmanı önlüyor. Ah, lütfen sevgilim, beni yanlış anlama. Benim için bu şiirleri yazman beni gururlandırdı, sevindirdi, zaten başka türlü olsaydı gerçek bir kadın

olamazdım. Ama bunlar bizim evliliğimizi olanaklı kılmıyor. Görmüyor musun, Martin? Beni paragöz biri sanma. Benim sıkıntısını çektiğim şey aşk ve bizim geleceğimiz. Birbirimizi sevdiğimizi öğrendiğimizden bu yana tam bir yıl geçti, ama düğün günümüz eskisinden daha yakın değil. Düğünümüzden bu şekilde söz ettiğim için sakın benim utanmaz bir kız olduğumu düşünme, çünkü gerçekten yüreğim ve bütün varlığım tehlike altında. Yazmaya bu kadar bağlıysan neden bir gazetede iş bulmaya çalışmıyorsun? Neden bir gazete muhabiri olmuyorsun, en azından kısa bir süre için?"

"Bu benim üslubumu bozardı," oldu alçak ve tekdüze bir sesle verilen cevap. "Üslup için ne kadar çok çalıştığım hakkında hiçbir fikrin yok."

"Ama şu küçük hikâyeler," diye tartıştı Ruth. "Onlara uyduruk işler diyorsun. Onlar üslubunu bozmuyor mu?"

"Hayır, o farklı bir durum. Küçük hikâyeler üslup uygulamasıyla geçen uzun bir günün sonunda yer alıyor. Ama bir muhabirin işi sabahtan akşama kadar uyduruk yazılar yazmaktır. Yaşamının en önemli şeyi bu. Ve bu yaşam fırıldak gibi bir şey, ne geçmişi ne geleceği olan anlık bir yaşam ve gazetecilik üslubunun dışında herhangi bir üslup düşüncesinden uzak, kuşkusuz bu kesinlikle edebiyat değil. Şimdi, tam üslubum şekillenir ve kristalleşirken muhabir olmak edebi bir intihar olurdu. Şimdi bile, her küçük hikâye, her küçük hikâyenin her sözcüğü kendimi, özsaygımı ve güzelliğe saygımı çiğnemem anlamına geliyor. Sana söylüyorum, bu hasta edici bir şey. Ben bir günah işle-

mekle suçluyum. Satılmadıkları zaman elbiselerim rehine gitse bile gizliden gizliye seviniyorum. Ama "Aşk Döngüsü'nü yazmanın sevinci! En soylu biçimiyle yaratma sevinci! Bu her şeyi telafi ediyor."

Martin, Ruth'un yaratma sevincine karşı duyarsız olduğunu bilmiyordu. Bu deyimi o kullanmıştı, ilk kez bu kızın dudaklarından duymuştu. Bu konuda okumuştu, edebiyat fakültesi diplomasını alırken bu konu üzerinde çalışmıştı; ama özgün değildi, yaratıcı değildi ve onun payına kültürün tüm görünümü başkalarının sazını çalmaktan başka bir şey değildi.

"Senin 'Deniz Lirikleri'ni düzelten editör haklı olamaz mı?" diye sordu. "Unutma ki bir editör yeteneklerini kanıtlamış olmalı, yoksa editör olamazdı."

"Bu söylediklerin kurulu düzene uymaktaki ısrarınla aynı çizgide," diye cevap verdi Martin, editör milletine karşı kızgınlığı iyice artmıştı. "Olan şey yalnızca doğru değil, ama aynı zamanda olanaklı en iyi şeydir. Herhangi bir şeyin var olması onun var olmaya uygun oluşunun yeterli bir doğrulamasıdır; var olmak, dikkat et, ortalama bir insanın bilinçsizce inandığı gibi, sadece şimdiki koşullarda değil, ama bütün koşullarda. Böylesi bir saçmalığa inanmalarına neden olan şey de elbette cahillikleridir. Bu cahillikleri, Weininger tarafından betimlenen düşünsel süreçten daha azı ya da daha fazlası değil. Onlar sadece düşündüklerini düşünürler ve böyle düşüncesiz yaratıklar, ne yazık ki gerçekten düşünen pek az insanın yaşamları üzerinde söz sahibidirler."

Ruth'un anlayabileceği düzeyin üzerinde konuştuğunun bilincine vararak duraksadı.

"Bu Weininger'in kim olduğunu bilmediğime eminim," diye karşılık verdi Ruth. "Ve öylesine genel konuşuyorsun ki seni izleyemiyorum. Benim sözünü ettiğim editörlerin nitelikleriydi–"

"Sana şunu söyleyeceğim," diye sözünü kesti Martin. "Editörlerin yüzde doksan dokuzunun başlıca niteliği başarısızlık. Onlar yazar olarak başarısız olmuşlardır. Onların masa başındaki sıkıcı işlerini tiraj ve yönetim müdürlerine esir olmayı yazma zevkine yeğlediklerini sanma. Yazı yazmaya çalışıp başarısız olmuşlardır. İşte lanet olası ikilem de tam burada. Edebiyatta başarıya giden her kapı, edebiyatta başarısız olmuş bu bekçi köpekleri tarafından korunuyor. Editörler, alt editörler, yardımcı editörler, bunların çoğu dergi ve kitap yayınevleri için elyazmalarını okuyanlar, bunların çoğu ve neredeyse hepsi de yazı yazmayı istemiş, ama bunda başarısız olmuş kimselerdir. Yine de onlar, yeryüzündeki yaratıkların bu işe en uygun olmayanları, neyin basılıp neyin basılmayacağına karar veren yaratıkların ta kendisidirler. Onlar, özgün olmadıklarını kanıtlamış olanlar, tanrısal ateşten yoksun olduklarını göstermiş olanlar, oturmuşlar da özgünlüğü ve dehayı yargılıyorlar. Onların ardından da eleştirmenler geliyor, ki onlar da bir yığın başka başarısız insandır. Bana onların bu düşü görmemiş olduklarını, şiir ya da roman yazmaya kalkışmadıklarını söyleme. Çünkü denemiş ve başarısız olmuşlardır. İşte bu yüzden de ortalama bir eleştirmen balıkyağından daha mide bulandırıcıdır. Ama sen benim eleştirmenler ve sözde eleştirmenler hakkındaki görüşlerimi biliyorsun. Büyük eleştirmenler elbette var, ama kuy-

rukluyıldız kadar nadir bulunuyorlar. Eğer bir yazar olarak başarısız olursam, editörlük mesleği için kendimi kanıtlamış olacağım. Her durumda ekmek, yağ ve reçel var bana."

Ruth'un kafası hızlı çalışıyordu ve sevgilisinin onun görüşlerini onaylamaması, konuşmasında yakaladığı bir çelişkiyle destekleniyordu.

"Ama Martin, eğer böyleyse, eğer bütün kapılar senin kesinlikle gösterdiğin gibi kapalıysa, büyük yazarların herhangi birinin ortaya çıkması nasıl olanaklı oluyor?"

"Olanaksızı başararak ortaya çıkıyorlar" diye cevap verdi. "Onlara karşı çıkanları yakıp kül edecek kadar yakıcı ve göz kamaştırıcı eserler verdiler. Bir mucizeyle, bire binlik bir bahsi kazanarak oraya ulaştılar. Oraya ulaştılar, çünkü Carlyle'ın savaşta yaralanmış, alt edilemez devleriydiler. Benim de yapmak zorunda olduğum şey bu; olanaksızı başarmalıyım."

"Ama ya başarısız olursan? Beni de düşünmelisin Martin."

"Başarısız olursam mı?" Martin bir an, ona hiç düşünülemez bir şey söylemiş gibi Ruth'u süzdü. Sonra zekâ parıltıları gözlerini aydınlattı. "Eğer başarısız olursam, editör olacağım ve sen de bir editörün karısı olacaksın."

Ruth Martin'in şakacılığına kaşlarını çattı; ama bu öylesine tatlı ve sevimli bir kaş çatıştı ki Martin onu kollarının arasına alıp kaş çatışını öperek giderdi.

"Bu kadarı yeter," diye ısrar etti kız, bir irade çabasıyla kendini onun gücünün büyüsünden geri çekerek. "Babamla ve annemle konuştum. Şimdiye dek daha

önce onlara hiç karşı çıkmamıştım. Beni dinlemelerini istedim. Onlara karşı çok sorumsuz davrandım. Sana karşılar, bunu biliyorsun; ama onları sana karşı olan sonsuz aşkıma ikna etmek içim çok uğraştım ve sonunda babam eğer istersen hemen onun bürosunda işe başlamana razı oldu. Ardından kendi rızasıyla evlenebilmemiz ve bir yerde küçük bir kulübe almamıza yetecek kadar sana para ödeyeceğini söyledi. Bunun çok iyi bir davranış olduğunu düşünüyorum, sen de öyle düşünmüyor musun?"

Martin, yüreğinde umutsuzluğun donuk acısıyla mekanik olarak bir sigara sarmak için tütün ve kağıda uzandı (ama artık bunları taşımıyordu); anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı ve Ruth sözlerine devam etti:

"Bunun seni incitmesine izin verme, ama açıkçası –bunu sana tam olarak onunla nasıl geçineceğini göstermek için söylüyorum– senin köktenci görüşlerinden hoşlanmıyor ve tembel olduğunu düşünüyor. Elbette ben senin tembel olmadığını biliyorum. Çok çalıştığını biliyorum."

Ne kadar çok çalıştığını onun bile bilmediğini düşündü Martin.

"Pekâlâ, öyleyse," dedi Martin, "görüşlerim hakkında ne düşünüyorsun? Sen de onların o kadar köktenci olduğunu mu düşünüyorsun?"

Kızın gözlerine bakıp cevabı bekledi.

"Ben onların, şey, çok düzen bozucu olduğunu düşünüyorum," diye karşılık verdi.

Martin için sorusu cevaplanmıştı ve yaşamın griliğiyle öyle bunalmıştı ki işe girmesi için Ruth'un yaptığı deneme niteliğindeki öneriyi unuttu. Ruth ise cesa-

ret edebildiği kadar ileri giderek soruyu yeniden ortaya koymadan önce istekle cevabı beklemeye başladı.

Uzun süre beklemesi gerekmedi. Martin'in ona soracak kendi sorusu vardı. Kızın kendisine sadakatinden emin olmak istiyordu ve bir hafta içinde her ikisinin de sorusu cevaplandı. Martin kıza kendi yazdığı "Güneşin Utancı"nı okuyarak cevabın verilmesini hızlandırmıştı.

"Neden bir muhabir olmuyorsun?" diye sordu kız Martin okumayı bitirdiğinde. "Yazmayı çok seviyorsun ve başarılı olacağına eminim. Gazetecilikte yükselebilir ve kendine bir isim yapabilirdin. Çok sayıda büyük muhabir var. Maaşları dolgun ve çalışma alanları bütün dünya. Her yere gönderiliyorlar; Stanley gibi Afrika'nın göbeğine ya da Papa'yla röportaj yapmaya veya bilinmeyen Tibet'i keşfetmeye."

"Öyleyse denememi beğenmedin," dedi Martin. "Gazetecilikte şansım olduğuna, ama edebiyatta olmadığına inanıyorsun, değil mi?"

"Hayır hayır; denemeni beğendim. Güzel okunuyor. Ama korkarım okuyucularının düzeyinin üstünde. En azından benimkinin üzerinde. Kulağa güzel geliyor, ama ben anlamıyorum. Bilimsel terimlerin beni aşıyor. Sen aşırı giden birisin, biliyorsun sevgilim ve senin için anlaşılır olan şey, biz geri kalanlar için anlaşılır olmayabilir."

"Sanıyorum seni felsefe terimleri rahatsız etti," oldu Martin'in bütün söyleyebildiği.

Şimdiye kadar ulaştığı en olgun düşünceyi daha yeni okumuş olmanın ateşiyle yanarken, Ruth'un yargısı onu sersemletmişti.

"Ne kadar zayıf ifade edilmiş olursa olsun," diye ısrar etti, "içinde hiçbir şey görmüyor musun? Fikir olarak demek istiyorum?"

Kız başını iki yana salladı.

"Hayır, benim okuduğum şeylerden öylesine farklı ki. Maeterlinck'i okudum ve onu anlıyorum..."

"Onun gizemciliğini, bunu mu anlıyorsun?" diye parladı Martin.

"Evet, ama ona bir saldırı olduğu varsayılan şu senin yazını anlamıyorum. Elbette, eğer önemli olan özgünlükse–"

Martin, bir konuşmanın izlemediği sabırsız bir hareketle kızı durdurdu. Ansızın kızın konuşuyor olduğunu ve bir süredir de konuştuğunu fark etmişti.

"Ne de olsa yazı yazmak senin için bir oyundu" diyordu kız. "Kesinlikle yazıyla yeterince uzun bir süre oynadın. Şimdi yaşamı ciddiye alma zamanı – *bizim* yaşamımızı Martin. Şimdiye kadar yalnızca kendi yaşamını yaşadın."

"İşe girmemi mi istiyorsun?" diye sordu.

"Evet. Babamın önerdiği–"

"Bütün bunları anlıyorum," diye kızın sözünü kesti; "ama benim bilmek istediğim şey, bana olan inancını kaybedip kaybetmediğin."

Ruth sessizce onun elini sıktı, gözleri donuktu.

"Senin yazılarına sevgilim," diye kabul etti yarı fısıldayarak.

"Birçok yazımı okudun," diye devam etti Martin kabaca. "Onlar hakkında ne düşünüyorsun? Tamamen umutsuzlar mı? Başkalarının yazılarıyla karşılaştırılınca nasıllar?"

"Onlar kendilerininkini satıyorlar, oysa sen satmıyorsun."

"Bu benim sorumu cevaplamıyor. Edebiyatın benim işim olmadığını mı düşünüyorsun?"

"Öyleyse cevap vereceğim." Ruth bunu yapmak için kendini katılaştırdı. "Senin yazı yazmak için yaratıldığını düşünmüyorum. Beni affet, sevgilim. Bunu söylemeye beni sen zorladın; ve biliyorsun edebiyat konusunda senin bildiğinden daha çok şey biliyorum."

"Evet, sen edebiyat fakültesi mezunusun," dedi düşünceli bir şekilde, "bilmen gerekir."

"Ama söylenecek daha fazla şey var," diye devam etti Martin, ikisi için de acılı olan bir duraksamadan sonra. "İçimde ne olduğunu biliyorum. Kimse bunu benim kadar iyi bilemez. Başaracağımı biliyorum. Beni engelleyemeyecekler. Şiirde, romanda, denemede söyleyeceklerimle alev alev yanıyorum. Yine de buna inanmanı istemiyorum senden. Bana da yazdıklarıma da inanmanı istemiyorum. Senden istediğim şey beni sevmen ve aşka inanman."

"Bir yıl önce iki yıl istemiştim. Bu yıllardan daha biri geçecek. Şerefim üzerine, ruhum üzerine inanıyorum ki o yıl bitmeden önce başarmış olacağım. Uzun süre önce bana yazarlıkta çıraklık dönemi geçirmem gerektiğini söylediğini hatırlıyor musun? İşte, o dönemi geçirdim. Çok sıkı çalışarak bu süreyi kısalttım. Sonunda beni sen beklediğin için hiçbir zaman kaytarmadım. Biliyor musun, huzur içinde uykuya dalmanın ne olduğunu unuttum. Birkaç milyon yıl önce doyasıya uyumanın ve uykuya kanmış olarak kendi

kendine uyanmanın ne olduğunu biliyordum. Şimdi her zaman beni bir çalar saat uyandırıyor. Eğer erken ya da geç uyursam saatin zilini ona göre ayarlıyorum; bunu yapmak ve lambayı söndürmek uyumadan önceki son bilinçli hareketlerim."

"Uyku sersemliğini hissetmeye başlayınca, okuduğum ağır kitabı daha hafif bir kitapla değiştiriyorum. Kitabın üzerinde uyuklamaya başlayınca, uykuyu uzaklaştırmak için yumruklarımla başıma vuruyorum. Bir yerlerde uyumaktan korkan bir adam hakkında bir şeyler okumuştum. Hikâyeyi Kipling yazmış. Bu adam bir mahmuz düzeneği kurmuş, öyle ki uyuklamaya başlayınca çıplak bedeni demir dişlere bastırıyormuş. Ben de aynısını yaptım. Saate bakıyor, gece yarısına kadar, saat bire ya da ikiye kadar mahmuzun yerinden çıkmamasına karar veriyordum. Böylece kararlaştırılan saate kadar beni mahmuzlayarak uyanık tutuyor. Bu mahmuz aylarca benim yatak arkadaşım oldu. Öylesine umutsuzluğa kapıldım ki beş buçuk saatlik uyku bile bana aşırı gelmeye başladı. Şimdi dört saat uyuyorum. Uyku açlığı çekiyorum. Kimi zamanlar uykusuzluktan başım dönüyor, dipsiz uykusu ve dinlenişiyle ölümün benim için çekici olduğu zamanlar oluyor. Kimi zaman Longfellow'un dizeleri aklımdan çıkmıyor:

Deniz sakin ve derin;
Bağrındaki her şey uyuyor;
Tek bir adım ve her şey biter,
Bir dalış, bir hava kabarcığı ve o kadar.

Kuşkusuz bu tam bir saçmalık. Sinirlilikten ve gergin bir kafadan kaynaklanıyor. Ama asıl nokta şu: Bunu neden yapıyorum? Senin için. Çıraklık dönemimi kısaltmak için. Başarının gelişini çabuklaştırmak için. Ve çıraklığım artık tamamlandı. Aletlerimi biliyorum. Yemin ederim ki her ay ortalama bir üniversite öğrencisinin bir yılda öğrendiğinden daha fazla şey öğreniyorum. Bunu biliyorum diyorum sana. Ama senin beni anlamana böylesine çok ihtiyacım olmasaydı bunu sana söylemezdim. Bu bir övünme değil. Elde ettiğim sonuçları kitaplarla ölçüyorum. Bugün senin kardeşlerin, benimle ve onların uyuduğu saatlerde benim kitaplardan söküp aldığım bilgilerle karşılaştırılınca, cahil barbarlar halindeler. Çok önceleri ünlü olmak istiyordum. Şimdi ün pek umurumda değil. Benim istediğim şey sensin: Yiyecekten, giyecekten ya da tanınmaktan daha çok açım sana. Başımı göğsüne dayayıp çok uzun bir süre uyumayı hayal ediyorum ve önümüzdeki yıl bitmeden önce bu düş gerçekleşecek."

Martin'in gücü dalga dalga Ruth'a çarpıyordu; iradesinin kızınkine en zıt olduğu anlarda Ruth ona doğru en güçlü biçimde çekildiğini hissediyordu. Her zaman ondan kıza doğru akan güç şimdi onun heyecanlı sesinde, parıldayan gözlerinde, içinde kabaran yaşam ve zekânın canlılığında çiçekleniyordu. Ve o anda, o an için, kız kararlılığında bir çatlağın oluştuğunun farkına vardı, bu çatlağın arasından gerçek Martin Eden'in muhteşem ve yenilmez görüntüsünü yakaladı; tıpkı hayvan eğiticilerinin kuşkuya düştükleri anlarda olduğu gibi, o da bir an için bu adamın

vahşi ruhunu ehlileştirmeye yönelik gücünden kuşkuya kapılır gibi oldu.

"Başka bir şey daha," diye devam etti Martin. "Beni seviyorsun. Ama beni neden seviyorsun? İçimde beni yazmaya zorlayan şey senin sevgini çeken şeyin ta kendisi. Beni seviyorsun, çünkü ben senin tanıdığın ve sevebileceğin erkeklerden her nasılsa farklıyım. Ben masa başında oturmak için, muhasebe bürosu için, küçük iş hır gürü için ya da yasal çekişmeler için yaratılmamışım. Bana böyle şeyler yaptırırsan, beni diğer insanlar gibi yaparsan, onların yaptığı işi yapar, onların soluduğu havayı solur, onların geliştirdiği görüş açılarını geliştiririm; böylece de aradaki farkı yok eder, beni yok eder, sevdiğin şeyi yok edersin. Yazı yazma isteğim içimdeki en yaşamsal şey. Yalnızca bir budala olsaydım ne yazı yazma isteğim olurdu, ne de sen beni koca olarak isterdin."

"Ama şunu unutuyorsun," diye sözünü kesti kız, hızlı çalışan kafası bir paralellik yakalamıştı. "Devridaim makinesi gibi kuruntularının peşinden koşarken ailelerine açlık çektiren tuhaf mucitler olmuştur. Kuşkusuz onların karıları da onları, devridaim makinesine olan delice sevdalarından dolayı değil, ama buna karşın sevmişlerdi ve onlarla birlikte, onlar için acı çekmişlerdi."

"Doğru," oldu cevap. "Ama tuhaf olmayan ve yararlı şeyler icat etmeye çalışırken açlık çekenler de olmuştu; ve kimi zaman başarıya ulaştıkları olmuştur. Kuşkusuz ben olanaksız bir şeyin peşinde değilim..."

"Sen ona 'olanaksızı başarmak' demiştin" diye konuşmayı değiştirdi Ruth.

"Ben mecazi olarak konuştum. İnsanların benden önce yapmış oldukları yapmaya çabalıyorum, yazmak ve yaşamımı yazarak kazanmak."

Kızın suskunluğu onu kışkırttı.

"Yani benim amacım senin için devridaim makinesi gibi bir kuruntu mu?" diye sordu.

Onun cevabını elini sıkışından okuyordu, incinmiş bir çocuğa acıyan anne eli gibiydi. Kıza göre tam o anda Martin incinmiş bir çocuktu, olanaksızı başarmaya çalışan sırılsıklam bir âşıktı.

Konuşmalarının sonlarına doğru Martin'i yeniden anne ve babasının husumetine karşı uyardı.

"Ama sen beni seviyorsun, değil mi?" diye sordu Martin.

"Seviyorum! Seviyorum!" diye haykırdı kız.

"Ben de seni seviyorum, onları değil ve onların yapacağı hiçbir şey beni incitemez." Sesinde zafer çınlıyordu. "Çünkü senin sevgine inanıyorum, onların düşmanlığından korkmuyorum. Bu dünyada her şey kötü yola sapabilir, ama aşk asla. Aşk yolda bayılan ve tökezleyen zayıf bir şey olmadıkça, yanlış yola sapmaz."

XXXI

Martin rastlantı sonucu ablası Gertrude ile Broadway'de karşılaştı; daha sonra ortaya çıktığı gibi bu çok sevindirici, ama aslında endişelendirici bir rastlantıydı. Köşede araba beklerken, onu ilk önce ablası gördü ve kardeşinin yüzündeki açlık çizgilerine, gözlerindeki umutsuz ve kaygılı bakışlara dikkat etti. Gerçekten de umutsuz ve kaygılıydı. Rehindeki bisikleti karşılığında biraz daha para istemiş olduğu rehinciyle yaptığı sonuçsuz görüşmeden daha yeni çıkmıştı. Çamurlu sonbahar havası başladığı için Martin bir süre önce siyah takım elbisesini alıp bisikletini rehine vermişti.

"İşte siyah takımın," demişti rehinci, Martin'in her eşyasını biliyordu. "Sakın bana gidip o Yahudi Lipka'ya rehin vereceğini söyleme. Çünkü eğer böyle bir şey yaparsan–"

Adam tehditkâr gözlerle bakıyordu ve Martin aceleyle haykırdı:

"Hayır, hayır. Sadece bir iş nedeniyle bunları giymek istiyorum.

"Tamam," diye karşılık verdi yumuşayan tefeci. "Sana başka para vermeden önce, bunları bana geri getirmeni istiyorum. Bu işi zevk için yaptığımı düşünmüyorsun herhalde."

"Ama bu çok iyi durumda, kırk dolarlık bir bisiklet," diye tartıştı Martin. "Ve sen bana onun için sadece yedi dolar verdin. Hayır, yedi dolar bile değil. Altı dolar ve bir çeyrek; faizi peşin aldın."

"Eğer biraz daha para istiyorsan, siyah takımı getir," oldu Martin'i havasız küçük inden dışarıya, yüreğinin umutsuzluğunu ablasının acıma duygusuna dokunacak biçimde yüzüne yansımış şekilde çıkaran cevap.

Telgraf Bulvarı arabası gelip öğleden sonra alışverişçileri kalabalığını almak üzere durduğu sırada daha yeni karşılaşmışlardı. Bayan Higginbotham, arabaya binmesi için ona yardımcı olurken, kolunu tutuşundan Martin'in onunla birlikte gelmeyeceğini sezmişti. Basamakta geri döndü ve aşağıdaki Martin'e baktı. Onun bitkin görünüşlü yüzü yeniden yüreğine dokundu.

"Gelmiyor musun?" diye sordu.

Bir an sonra Martin'in yanına indi.

"Ben yürüyorum... Egzersiz oluyor, biliyorsun" diye açıkladı.

"O zaman ben de birkaç blok yürüyeceğim" diye bildirdi ablası. "Belki bana da bir yararı dokunur. Şu son günlerde kendimi pek dinç hissetmiyorum."

Martin ablasına baktı ve onun genel dağınık görü-

nüşünde, sağlıksız şişmanlığında, düşük omuzlarında, çizgileri sarkmış yorgun yüzünde ve hiçbir esnekliği kalmamış adımlarının hantal basışında söylediklerinin doğrulandığını gördü. Yürüyüşü özgür ve neşeli bir bedenin hareketlerinin karikatürü gibiydi.

"En iyisi burada dur," dedi, daha ilk köşede ablası zaten durmuştu, "ve bir sonraki arabaya bin."

"Aman Tanrım! Daha şimdiden öylesine yoruldum ki!" Nefes nefese kalmıştı. "Ama senin o ayakkabılarla yürüyebileceğin kadar ben de yürüyebilirim. Altları o kadar incelmiş ki sen Kuzey Oakland'a varmadan önce patlar bunlar."

"Evde daha iyi bir çift ayakkabım var" oldu cevap.

"Yarın akşam yemeğe gel," diye davet etti ablası durup dururken. "Bay Higginbotham evde olmayacak. İş için San Leandro'ya gidiyor."

Martin başını iki yana salladı, ama yemek önerisi karşısında gözlerine sıçrayan kurt gibi aç bakışları saklamayı başaramadı.

"Tek bir penin bile yok Mart, bu nedenle yürüyorsun. Egzersizmiş!" Kibirli bir şekilde burnunu bükmeye çalıştı, ama sadece burnunu çekmeyi başardı. "Dur bakayım, izin ver."

El çantasını beceriksizce aradıktan sonra kardeşinin eline bir beş dolarlık sıkıştırdı. "Sanırım senin son yaş gününü unutmuşum Mart" diye mırıldandı geveleyerek.

Martin'in eli içgüdüsel bir şekilde altın parçasının üzerine kapandı. Aynı anda bunu kabul etmemesi gerektiğini düşündü ve kendisini kararsızlığın bocalaması içinde çırpınırken buldu. Bu altın parçası bey-

ni için yiyecek, yaşam ve ışık, yazmaya devam etmesi için güç anlamına geliyordu ve –kim bilir?– birçok altın parçası getirecek olan bir şeyler yazması anlamına da geliyordu belki. Yeni tamamladığı iki denemesinin elyazması hayalinde açık bir biçimde yanarak belirdi. Masanın altında, pul kalmadığı için yollayamadığı geri gönderilmiş elyazması yığınının üstünde onları ve tam daktiloyla yazdığı gibi başlıklarını gördü: "Gizemin Yüce Papazları" ve "Güzelliğin Beşiği." Onları hiçbir yere göndermemişti. Bu doğrultuda yazdığı herhangi bir şey kadar iyiydiler. Bir de onlar için pulu olsaydı! Sonra mutlak başarının kesinliği, açlığın güçlü yandaşı içinde yükseldi ve hızlı bir hareketle parayı cebine attı.

"Sana geri ödeyeceğim, Gertrude, yüz kat fazlasıyla," diye yutkundu, boğazı acıyla kasılmıştı ve gözlerinde nem vardı.

"Sözlerimi bir kenara yaz!" diye haykırdı birden, olumlu bir duyguyla. "Bu yıl bitmeden eline bu küçük sarı oğlanlardan yüz tane sayacağım. Bana inanmanı istemiyorum. Tek yapman gereken şey bekleyip görmek."

Gertrude inanmadı. Kuşkuculuğu onu rahatsız etti ve bunlara uygun bir cevap veremeyerek şöyle dedi:

"Aç olduğunu biliyorum, Mart. Her yanından belli oluyor bu. Ne zaman istersen yemeğe gel. Bay Higginbotham evde olmadığı zamanlar sana çocuklardan birini yollayacağım. Ve Mart–"

Martin yüreğinin derinliklerinde ablasının ne söyleyeceğini biliyordu ve onun düşünce süreçleri öylesine açıktı ki, ama yine de bekledi.

"Bir iş bulma zamanının geldiğini düşünmüyor musun?"

"Başaracağıma inanmıyorsun, değil mi?" diye sordu.

Gertrude başını iki yana salladı.

"Kendimden başka hiç kimse bana inanmıyor Gertrude." Sesi tutkulu ve isyancıydı. "Şimdiden çok iyi eserler yazdım, çok sayıda, er ya da geç satacak bunlar."

"İyi olduklarını nereden biliyorsun?"

"Çünkü–" Aklından uçsuz bucaksız edebiyat ve edebiyat tarihi alanı geçince durakladı; inancının nedenlerini kız kardeşine ifade etmeye çalışmasının boşluğunu gördü. "Çünkü dergilerde yayınlananların yüzde doksan dokuzundan daha iyiler."

"Mantığın sesini dinlemeni isterdim," diye cevap verdi kadın güçsüzce, ama onun hastalığına koyduğu tanının doğruluğuna dair değişmez bir inançla. "Mantığın sesini dinlemeni isterdim," diye tekrarladı, "ve yarın akşam yemeğe gel."

Martin ablasının arabaya binmesine yardım ettikten sonra postaneye koşturdu ve beş doların üçünü pullara harcadı. Aynı günün daha sonraki saatlerinde, Morse'ların evine giderken, çok sayıda uzun, şişkin zarfı tarttırmak için postanede durdu ve iki sentlik üç pulun dışında hepsini zarfların üzerine yapıştırdı.

O gece Martin için önemli bir gece oldu çünkü yemekten sonra Russ Brissenden ile karşılaştı. Adam nasıl olmuştu da oraya gelmişti, kimin arkadaşıydı ya da hangi tanıdık onu oraya getirmişti, Martin bilmiyordu. Ne de bunları Ruth'a soracak kadar merak etmişti. Kısacası, Brissenden Martin'e anemili ve kuş

beyinli biri olarak görünmüş ve hemen aklından çıkarıp atmıştı onu. Bir saat sonra, bir odadan diğerine sinsi sinsi dolaşmasına, tablolara bakmasına ya da burnunu masadan ya da raflardan aldığı kitaplara ve dergilere daldırmasına bakarak, Brissenden'in aynı zamanda kaba ve görgüsüz biri olduğuna da karar verdi. Evde bir yabancı olmasına karşın, büyük bir Morris koltuğa gömülerek ve cebinden çıkardığı incecik bir kitabı sürekli okuyarak kendini topluluktan soyutladı. Okurken, parmaklarını dalgın bir biçimde saçlarının arasında dolaştırıyordu. Martin o akşam onunla bir daha ilgilenmedi, yalnızca bir kere genç kadınların birkaçıyla büyük bir başarıyla şakalaşırken gördü.

Martin evden ayrılmış, neredeyse caddeye doğru yarı yola gelmişken Brissenden'e yetişti.

"Merhaba, siz misiniz?" dedi Martin.

Öteki hoşnutsuz bir sesle homurdandı, ama Martin'in yanı sıra yürüdü. Martin konuşmak için daha başka bir girişimde bulunmadı ve birkaç blok boyunca kesilmeyen bir sessizlik içinde yürüdüler.

"Kendini beğenmiş ihtiyar eşek!"

Bağırışın aniliği ve sertliği Martin'i afallattı. Eğlendiğini hissediyordu ve aynı zamanda diğerine karşı giderek büyüyen bir hoşnutsuzluğun da farkına vardı.

"Böyle bir yere neden gidersiniz ki?" Soru epeyce süren bir sessizlikten sonra, yine ansızın savrulmuştu.

"Siz niye gidersiniz?" diye karşı bir soru sordu Martin.

"Tanrı aşkına, bilmiyorum," oldu karşılık. "En

azından bu benim ilk düşüncesizliğim. Ama her günde yirmi dört saat var ve bunları bir şekilde geçirmem gerekiyor. Gel, bir içki içelim."

"Tamam" diye cevap verdi Martin.

Bir an sonra da bu öneriyi kabule neden böyle hazır oluşuna şaştı. Evde yatağa gitmeden önce kendisini bekleyen ve saatlerce sürecek sıradan yazı işi vardı, ayrıca yatağa girdikten sonra, herhangi bir heyecanlı roman kadar romantizmle dolu olan Herbert Spencer'ın otobiyografisini saymazsa, Weisman'ın bir kitabı da onu bekliyordu. Hoşlanmadığı bu adamla neden zaman harcamalı, diye düşündü. Yine de içki denilince aklına ne bu adam ne de içkinin kendisi geliyordu, onu asıl çeken şey içkinin aklına getirdiği şeylerdi: Parlak ışıklar, aynalar ve göz kamaştırıcı bardak sıraları, sıcak ve ışıltılı yüzler ve insan seslerinin çınlayan mırıltıları. Evet, buydu işte, insan sesleri, iyimser insanların, başarıyı soluyan ve paralarını insan gibi içkiye harcayan insanların sesleri. Martin yalnızdı, onun sorunu buydu; davete oltanın ucuna asılmış beyaz beze atılan orkinos gibi atılmasının nedeni buydu. Shelly kaplıcalarında Joe ile içtiklerinden bu yana, Portekizli bakkalla birlikte içtiği şarap dışında Martin gidip bir barda içki içmemişti. Düşünsel yorgunluk bedensel yorgunluğun yaptığı gibi alkollü içki özlemi yaratmıyordu ve içkiye hiç gereksinim duymamıştı. Ama tam şimdi içki içmeye, daha doğrusu içkilerin dağıtıldığı ve satıldığı bir ortama istek duyuyordu. Brissenden ile birlikte büyük deri koltuklara gömülüp viski ve soda içtikleri Grotto da böyle bir yerdi.

Konuştular. Pek çok şey hakkında konuştular, sırasıyla bir Martin, bir Brissenden viski ve soda ısmarlıyordu. İçkiye çok dayanıklı olan Martin, diğerinin içki içme kapasitesi karşısında hayret etti ve zaman zaman diğerinin söylediklerine hayranlıkla sözlerini kesti. Brissenden'in her şeyi bildiğini varsayması ve karşılaştığı ikinci entelektüel olduğuna karar vermesi için uzun bir süre geçmesi gerekmemişti. Brissenden'in Profesör Caldwell'in yoksun olduğu şeye, yani ateşe, parlak bir kavrayışa ve algılayışa, dehanın kontrolsüz ateşine sahip olduğuna dikkat etmişti. Ondan yaşayan bir dil akıyordu. İnce dudakları kesilip bitirilmiş cümleleri bir makinenin kalıpları gibi damgalıyor ya da o ince dudaklar çıkardıkları tamamlanmamış seslerin çevresinde okşarcasına büzülerek onlara yumuşak ve kadifemsi bir şekil veriyor, ateşin ve ihtişamın, unutulmayan güzelliğin, yaşamın gizeminin ve kavranamazlığının yansıması olan olgun deyimleri peş peşe sıralıyordu. Yine aynı ince dudaklar kozmik mücadelenin gürültü ve karmaşasıyla çınlayan bir borazan gibi, gümüş berraklığında, yıldızlı boşluklar kadar parlak, bilimin son sözünü özetleyen ve yine de daha fazlası olan –şairin sözü, fizik ötesi gerçek, anlaşılması zor ve anlatabilecek sözcükler olmadan ve gene de incelikle anlatım bulan ve genel sözcüklerin kavranamaz çağrışımlarından başka bir şey olmayan– cümleler sıralıyordu. O bir mucizeyle, deneyciliğin en uç noktalarından ötesini, anlatım için dilin bulunmadığı yeri gördü ve yine de konuşmanın altın bir mucizesiyle bilinen sözcüklere bilinmeyen anlamlar vererek, Martin'in bilincine sıradan ruhlara anlatılması imkânsız olan mesajlar aktardı.

Martin o ilk hoşnutsuzluk izlenimini unutmuştu. Burada kitapların sunabileceği en iyi şeyler gerçekleşiyordu. Burada bir zekâ ve önünde eğilebileceği yaşayan bir adam vardı. "Ben ayaklarının dibindeki çamurum," diye tekrarlıyordu Martin kendi kendine.

"Biyoloji çalışmışsınız," dedi Martin yüksek sesle ve manidar bir imayla.

Brissenden sanki onaylamazmış gibi başını iki yana sallayınca şaşırdı.

"Ama yalnızca biyolojinin doğruladığı gerçekleri belirtiyorsunuz," diyerek ısrar etti Martin ve boş bir bakışla ödüllendirildi. "Vardığınız sonuçlar okumuş olmanız gereken kitaplarla aynı doğrultuda."

"Bunu duyduğuma sevindim," oldu cevap. "Kulaktan dolma bilgilerimin beni kestirmeden gerçeğe ulaştırması çok güven verici. Bana gelince, haklı olup olmadığımı bulmaya çalışarak canımı sıkmam. Nasıl olsa bunun hiçbir değeri yok. İnsan asla mutlak gerçekleri bilemez."

"Siz Spencer'ın bir müridisiniz!" diye haykırdı Martin zafer dolu bir sesle.

"Delikanlılığımdan beri okumadım onu, o zaman da tek okuduğum şey *Eğitim*'iydi."

"Ben de bilgiyi sizin kadar kayıtsızca elde etmeyi isterdim," dedi Martin ansızın, yarım saat sonra. Brissenden'in kafa yapısını çok yakından çözümlüyordu. "Siz halis bir dogmacısınız ve her şeyi bu kadar şaşırtıcı yapan da bu. Bilimin yalnızca tümdengelimli bir şekilde ortaya koymayı başarabildiği en son olguları dogmatik bir biçimde belirtiyorsunuz. Doğru sonuçlara sıçrıyorsunuz. Kuşkusuz son derece kestir-

me yoldan gidiyorsunuz. Aklın ötesinde bir süreçle, gerçeğe giden yolu ışık hızıyla bulabiliyorsunuz."

"Evet, Peder Joseph ile Birader Dutton'u da bu rahatsız ederdi," diye karşılık verdi Brissenden. "Ah, hayır," diye ekledi; "dindar filan değilim. Eğitimim için beni bir Katolik kolejine gönderen şey, aslında kaderimin şanslı bir oyunuydu. Peki, sen bildiklerini nerelerden öğrendin?"

Ve Martin anlatırken bir yandan da ince uzun aristokrat yüzünden, düşük omuzlarından yanındaki sandalyeye asılı, ceplerindeki birçok kitabın yüküyle sarkmış ve şişmiş paltosuna kadar onu incelemekle meşguldü. Brissenden'in yüzü ve uzun, ince elleri güneşten kahverengileşmişti – aşırı ölçüde yanmış diye düşündü Martin. Bu güneş yanığı Martin'i rahatsız ediyordu. Brissenden'in zamanını evin dışında geçiren bir adam olmadığı açıktı. Öyleyse güneşten nasıl olmuştu da bu kadar yanmıştı? Bu güneş yanığı hastalıklı ve önemli bir şeyle ilgili olmalı, oldu Martin'in düşüncesi, onun dar, çıkık elmacık kemikli, çökük yanaklı ve Martin'in şimdiye kadar gördüğü en narin ve ince, kartal gibi bir burunla süslenmiş olan yüzünü incelemeye dönerken. Gözlerin büyüklüğünde dikkat çekici hiçbir şey yoktu. Ne büyük ne de küçüktüler, renkleri kolay tanımlanamaz bir kahverengiydi; ama içlerinde için için yanan bir ateş ya da daha doğrusu ikili ve garip biçimde çelişkili bir ifade gizliydi. Küstah, boyun eğmez, hatta aşırı sertti, ama aynı zamanda acıma duygusu uyandırıyorlardı. Martin nedenini bilmeden ona acırken buldu kendini, çok geçmeden de bunun nedenini öğrenecekti.

"Ah, ben veremliyim," diye bildirdi düşünmeden, biraz sonra. Arizona'dan geldiğini daha önce söylemişti. "O iklimde yaşamak için iki yıl orada kaldım."

"Buradaki iklimin sana yaramamasından korkmuyor musun?"

"Korkmak mı?"

Martin'in sözcüğünü yinelemesinde hiçbir özel vurgu yoktu. Ama Martin o münzevi yüzde, bu yüzün sahibinin korkacağı hiçbir şey olmadığının ilanını okudu. Gözler, kartal gözlerine benzeyecek kadar kısılmıştı ve Martin genişlemiş delikleriyle meydan okuyan, küstah, kendine güvenen ve saldırgan kartal gagasına dikkat edince neredeyse soluğunu tutacaktı. Görünüm karşısında kanı ürpererek muhteşem diye yorum yaptı kendi kendine. Yüksek sesle bir alıntı yaptı:

"Yazgının darbeleri altında
Başım kanlı, ama dimdik."

"Henley'i seviyorsun," dedi Brissenden, ifadesi hızla büyük bir cana yakınlığa ve duyarlılığa dönüşmüştü. "Elbette, senden daha başka bir şey bekleyemezdim. Ah, Henley! Cesur ruh! Çağdaş kafiye cambazları, yani dergilerin kafiye cambazları arasında o, harem ağaları takımının ortasındaki bir gladyatör gibi göze çarpıyor."

"Dergilerden hoşlanmaz mısınız?" diye sordu Martin hafiften suçlarcasına.

"Ya sen?" diye gerisin geri öylesine yabanca hırladı ki Martin afalladı.

"Ben – Ben yazıyorum, daha doğrusu yazmaya çalışıyorum, dergiler için" diye kekeledi Martin.

"Bu daha iyi" oldu yatışmış cevap. "Yazmaya çalış, ama başarılı olamazsın. Başarısızlığına saygı ve hayranlık duyuyorum. Ne yazdığını biliyorum. Gözüm kapalı bile görebiliyorum onu, yazdıklarında öyle bir içerik vardır ki dergiler kapısını onlara kapatır. Gözüpeklikten söz ediyorum, dergilerin özellikle buna hiç gereksinmesi yoktur. Onların istedikleri vıcık vıcık bir duygusallık ve göz boyama; Tanrı bilir bunu da buluyorlar, ama sende değil."

"Ben de ıvır zıvır yazıların üzerine çıkmadım" diye karşı çıktı Martin.

"Tersine–" Brissenden duraksadı ve terbiyesiz gözlerle Martin'in açıkça görünen yoksulluğunu, iyice yıpranmış kravatını, kenarları aşınmış yakalarını, ceketinin eskilikten parlayan kollarını, kol ağzının hafif yırtığını süzdü, bunların üzerindeki yüzün çökmüş yanaklarında durdu. "Tersine, ıvır zıvır yazılar seni aşar, öylesine aşar ki hiçbir zaman ona ulaşmayı umamazsın. Baksana arkadaş, seni bir şeyler yemeye davet ederek sana hakaret edebilirdim."

Martin istemeden yüzüne sıçrayan kanın sıcaklığını hissetti ve Brissenden zaferle güldü.

"Sarhoş bir adam böyle bir davetle hakarete uğramaz" diyerek sözlerini tamamladı.

"Siz bir şeytansınız," diye haykırdı Martin sinirli bir şekilde.

"Her neyse, zaten davet etmedim."

"Cesaret edemediniz."

"Ah, bunu bilmiyordum. Seni şimdi davet ediyorum."

Brissenden konuşurken sandalyesinden yarı kalkmıştı ve sanki hemen bir lokantaya gitmeye niyetlenmiş gibiydi.

Martin'in yumrukları iyice sıkılıydı ve kanı şakaklarını dövüyordu.

"Bosco! Onları canlı canlı yer! Canlı canlı yer!" diye bağırıyordu Brissenden, ünlü bir yerel yutucunun *çığırtkanını* taklit ederek.

"Sizi kesinlikle canlı canlı yiyebilirdim," dedi Martin, diğerinin hastalıktan yıpranmış yüzünü terbiyesiz gözlerle baştan aşağı süzerek.

"Yalnızca ben buna değmem, değil mi?"

"Tersine," diye düşündü Martin, "çünkü bu olay buna değmez." Martin ansızın yürekten ve dolu dolu bir kahkaha attı. "İtiraf ediyorum, beni aptal yerine koydun Brissenden. Benim aç olmam ve sizin de bunun farkına varmanız sadece sıradan bir olay, bunda utanılacak bir yan yok. Görüyorsunuz ya, beylik sürü ahlakına gülüyorum; ardından keskin ve gerçek bir söz söylüyorsunuz ve ben birdenbire aynı sürü ahlakının kölesi oluyorum."

"Hakarete uğramıştın" diye doğruladı Brissenden.

"Bir saniye önce kesinlikle uğramıştım. İlk gençliğin önyargıları işte, biliyorsunuz. Böyle şeyleri o zamanlar öğrendim ve bunlar o zamandan bu yana öğrendiklerimi ucuzlatıyorlar. Benim küçük odamın iskeleti onlar."

"Ama odanın kapısını onların üzerine artık kapattın, değil mi?"

"Kesinlikle."

"Emin misin?"

"Eminim."

"O zaman gidip bir şeyler yiyelim."

"Sizi ben götüreceğim," diye cevap verdi Martin, son viski ve sodayı iki dolarından geri kalan son bozuk paralarıyla ödemeye girişti, ama Brissenden'in garsona parayı masaya geri bıraktırdığını gördü.

Martin suratını buruşturarak parayı cebine koydu ve bir an için Brissenden'in elinin arkadaşça ağırlığını omuzlarında hissetti.

XXXII

Hemen ertesi gün öğleden sonra Maria, Martin'in ikinci ziyaretçisiyle heyecanlandı. Ama bu kez aklı başından gitmediği için Brissenden'i salonunun saygın ihtişamında oturmayı becermişti.

"Umarım gelmemden rahatsız olmamışsındır?" diye söze başladı Brissenden.

"Hayır, hayır, kesinlikle olmadım," diye cevap verdi Martin, adamın elini sıkarak ve kendisi yatağa geçip onu odadaki tek sandalyeye oturtarak. "Ama nerede yaşadığımı nasıl öğrendin?"

"Morse'ları aradım. Bayan Morse telefona çıktı. Ve işte buradayım." Elini ceketinin cebine attı ve masaya ince bir kitap fırlattı. "Bir şairin kitabı. Oku ve sakla." Daha sonra, Martin'in itirazına cevap olarak, "Benim kitaplarla ne işim var? Daha bu sabah yeni bir kanama geçirdim. Hiç viskin var mı? Hayır, elbette yoktur. Bekle bir dakika."

Çıkıp gitti. Martin onun uzun bedenini dış merdi-

venlerden inerken izledi ve bahçe kapısını kapatmak için dönerken, bir zamanlar geniş olan ve ama artık göğsünün çökmüş yıkıntısının üzerinde, içeriye doğru kıvrılmış omuzlarına dikkat edince içi sızladı. Martin iki su bardağı getirdi ve Henry Vaughn Marlow'un son şiirlerinin toplandığı kitabı okumaya daldı.

"İskoç viskisi yoktu," diye bildirdi Brissenden geri döndüğünde. "O dilenci Amerikan viskisinden başka bir şey satmıyor. Ama bir litre aldım."

"Ufaklıklardan birini limon almaya göndereyim de *toddy* yapalım," diye önerdi Martin.

"Acaba böyle bir kitap Marlow'a ne kadar kazandırıyordur?" diye devam etti, söz konusu kitabı elinde tutarak.

"Muhtemelen elli dolar," diye geldi cevap. "Gerçi bu paranın tamamını alabilirse ya da bir yayımcıyı bu kitabı basma riskini almaya kandırabilirse şanslıdır."

"Öyleyse insan şiir yazarak yaşamını kazanamaz, ha?"

Martin'in hem sesi hem de yüzü kederini gösteriyordu.

"Kesinlikle kazanamaz. Hangi aptal böyle bir şeyi umar? Manzumelerden evet. Bruce, Virginia Spring ve Sedwick var. Onlar iyi iş yapıyorlar ama şiir... Vaughn Marlow'un hayatını nasıl kazandığını biliyor musun? Pennsylvania'da erkek çocuklarının gittiği uyduruk bir okulda öğretmenlik yapıyor. Tüm küçük cehennemler arasında böylesi bir iş aslında uç noktadır. Önünde yaşayacak elli yılı olsaydı bile onun yerinde olmak istemezdim. Ama yine de eserleri çağdaş şair bozuntuları yığını içinde, havuçların arasındaki

yakut gibi göze çarpıyor. Bir de aldığı eleştirilere bak! Hepsine lanet olsun, dangalak cüceler!"

"Yazı yazanlar hakkında yazı yazamayan insanlar tarafından gereğinden çok fazla yazılıyor," diye aynı fikirde olduğunu belirtti Martin. "Stevenson ve onun yapıtları üzerine yazılan saçmalıkların çokluğu beni şaşkınlığa düşürmüştü."

"Mezar hırsızları, zalimler!" Brissenden takırdayan dişlerinin arasından homurdandı. "Evet, onun hakkında yazılanları, Peder Damien'e yazdığı mektup için kendini beğenmişçesine onu nasıl gagaladıklarını, çözümlediklerini, tarttıklarını biliyorum–"

"Kendi sefil egolarının denek taşında onu ölçerek," diye sözünü kesti Martin.

"Evet, doğru, güzel bir deyim... Gerçeği, güzeli ve iyiyi ağızlarına sakız yapıp kirleterek ve sonunda, 'Cici köpek, Fido' deyip sırtını okşayarak. Of be! Öldüğü gece Richard Realf, onlar için 'İnsanlığın küçük geveze kargaları' demişti."

"Yıldız tozlarını gagalıyorlar," diye devam etti Martin hararetle; "ustalar göktaşları gibi süzülürken. Bir keresinde onlar üzerine bir hiciv yazmıştım... Eleştirmenler, daha doğrusu değerlendiriciler üzerine."

"Göster bakayım" diye sabırsızlıkla rica etti Brissenden.

Böylece Martin "Yıldız Tozu"nun bir kopyasını çıkardı; yazıyı okurken Brissenden kıkırdıyor ve ellerini ovuşturuyordu, *toddy*'sini yudumlamayı bile unutmuştu.

"Dikkatimi çekti, sen kendin de kukuletalı, gözleri görmeyen bu yeraltı cücelerinin dünyasına atılmış bir

yıldız tozusun aslında," oldu yazının sonundaki yorumu. "Elbette gönderdiğin ilk dergi tarafından kapıldı, değil mi?"

Martin elyazmalarıyla ilgili olarak notlar aldığı defterinin sayfalarını karıştırdı.

"Yirmi yedi dergi tarafından reddedilmiş."

Brissenden uzun ve yürekten bir kahkaha attı, ama kahkahası, bir öksürük nöbetiyle kesildi.

"Şey, şiirle uğraşmadığını bana söyleyemezsin" dedi soluk soluğa. "Bazılarını göstersene."

"Şimdi okuma," diye yalvardı Martin. "Seninle konuşmak istiyorum. Senin için bir paket yapacağım, eve götürebilirsin."

Brissenden "Aşk Döngüsü" ile "Peri ve İnci"yi giderken yanına aldı ve ertesi gün geri dönüp de Martin'i selamlar selamlamaz, "Daha fazlasını istiyorum" dedi.

Yalnızca Martin'i bir şair olduğuna inandırmakla kalmamıştı, ama aynı zamanda Martin de Brissenden'in bir şair olduğunu öğrenmişti. Ötekinin çalışmalarıyla Martin'in ayakları yerden kesilmiş ve onları yayımlamak için hiçbir girişimde bulunmamış olmasına son derece şaşırmıştı.

"Hepsinin yayınevleri başlarına yıkılsın!" oldu Brissenden'in cevabı, Martin çalışmalarını pazarlamak için gönüllü olduğunda. "Güzelliği kendi uğruna sev" diye öğütlüyordu, "ve dergileri rahat bırak. Gemilerine ve denizine geri dön, benim sana öğüdüm bu, Martin Eden. İnsanların bu hastalıklı ve çürümüş kentlerinden ne istiyorsun? Güzelliği dergilerin gereksinimlerine fahişelik ettirmeye çalışıp ziyan ede-

rek her gün kendi gırtlağını kesiyorsun. Geçen gün bana alıntıladığın söz neydi? Ah, evet, 'İnsanoğlu, kısa ömürlü böceklerin sonuncusu.' Pekâlâ, sen, kısa ömürlü böceklerin sonuncusu, büyük ün kazanıp da ne yapacaksın? Eğer ünlü olursan senin için bir zehir olacak o. Benim inancıma göre sen böyle bir mamayla gelişmek için fazlasıyla basit, fazlasıyla saf ve fazlasıyla rasyonelsin. Umarım, dergilere tek bir satır bile satamazsın. Güzellik hizmet edilecek tek efendidir. Ona hizmet et ve yığınların canı cehenneme! Başarı! Başarı eğer Henley'in 'Hayalet'ini gölgede bırakan, senin Stevenson sonende, 'Aşk Döngüsü'nde, şu deniz şiirlerinde değilse hangi cehennemdedir?"

"Onu yaparak ne başardığın değil, yalnızca onu yapmaktır sana sevinç veren şey. Bana anlatamazsın. Ben bunu biliyorum. Sen de biliyorsun. Güzellik seni incitiyor. O senin içinde sonsuz bir acı, iyileşmeyen bir yara, bir alev bıçağı. Neden dergilerle oynayasın? Bırak amacın yalnızca güzellik olsun. Neden güzelliği altına değiştiresin ki? Zaten bunu yapamazsın; bu yüzden benim bu konuda heyecanlanmamın bir yararı yok. Dergileri bin yıl boyunca okuyabilir, ama yine de Keats'in bir dizesinin değerini bulamazsın. Ünü ve parayı bir kenara bırak, hemen yarın bir gemiye yazıl ve denizine geri dön."

"Ün için değil, ama aşk için yapıyorum" diye güldü Martin. "Senin evreninde aşkın yeri yok gibi görünüyor; oysa benimkinde güzellik, aşkın hizmetkârıdır."

Brissenden ona acıyarak ve hayranlıkla baktı. "Öylesine gençsin ki Martin oğlum, öylesine gençsin ki. Çok yükseklere kanat çırpacaksın, ama kanatların

ince tüllerden yapılmış, en uçucu renklere boyanmış. Onları sakın yakma. Ama elbette onları daha şimdiden yaktın bile. 'Aşk Döngüsü'nün yazılış nedenini açıklayabilmek için yüceltilmiş bir eksik eteğe ihtiyaç vardı ve bu da onun ayıbı."

"Eksik eteği olduğu kadar aşkı da yüceltiyor" diye güldü Martin.

"Deliliğin felsefesi," oldu karşılık. "Haşhaş düşlerimin içinde dolaşırken ben de kendimi böyle ikna ediyordum. Ama dikkatli ol. Bu burjuva kentleri seni öldürecek. Seninle karşılaştığım o hainler inine bir baksana. Çürümüş sözü bile az gelir ona. Bir insan böyle bir ortamda aklına hâkim olamaz. Alçaltıcı. Erkek ya da kadın, alçalmayan tek bir kişi bile yok içlerinde. Hepsi, istiridyelerin yüksek zekâları ve sanatsal güdüleriyle yönlendirilen hareketli mideler–"

Ansızın durup Martin'i süzdü. Sonra bir sezgi parlamasıyla durumu gördü. Yüzündeki ifade şaşkın bir dehşete dönüştü.

"Ve sen o şahane 'Aşk Döngüsü'nü ona yazdın, o solgun, kurumuş dişi şeye!"

Bir an sonra Martin'in sağ eli adamın boğazını boğarcasına yakalamıştı ve dişleri takırdayana kadar onu sarstı. Ama onun gözlerinin içine bakan Martin orada korku belirtisi görmedi; sanki meraklı ve alaycı bir şeytan gibiydi. Martin kendine geldi ve kavradığı boynu gevşeterek onu yanlamasına yatağın üzerine savurdu.

Brissenden soluk soluğa kalmıştı ve bir an için acıyla soludu, ardından da kıkırdayarak gülmeye başladı.

"Eğer beni silkeleyip bu ateşi söndürseydin, sana sonsuza dek borçlu kalırdım" dedi.

"Sinirlerim çok gergin bugünlerde" diye özür diledi Martin. "Umarım seni incitmedim. Dur da taze bir *toddy* hazırlayayım."

"Ah, seni genç Yunan!" diye devam etti Brissenden. "Bedeninle yalnızca gurur duyuyorsundur. Şeytan gibi güçlüsün. Genç bir pantersin sen, bir aslan yavrusu. Pekâlâ, pekâlâ, bu gücün bedelini ödeyecek olan da sensin."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Martin merakla, bardağı ona uzatırken. "İşte, şunu kafana dik ve kendine gel."

"Çünkü–" Brissenden *toddy*'sinden bir yudum aldı ve tadından memnun kalarak gülümsedi. "Kadınlar yüzünden. Ölene kadar başına dert olacaklar, şimdiye kadar her zaman oldukları gibi ya da ben hiçbir şey bilmiyorum. Şimdi beni boğmaya kalkışmanın bir yararı yok; söyleyeceğimi söyleyeceğim. Bu hiç kuşkusuz senin çocukluk aşkın; ama güzellik aşkına, gelecek sefer daha iyi bir zevk göster. Şu dünyada bir burjuva kızından ne istiyorsun? Onları kendi hallerine bırak. Yaşama gülen, ölümle alay eden, sevebildiğinde gönülden seven, zevk düşkünü, ateşli birini seç. Böyle kadınlar var ve onlar, korunaklı burjuva yaşamının herhangi bir yüreksiz ürünü kadar seni sevmeye hazırlar."

"Yüreksiz mi?" diye karşı çıktı Martin.

"Evet tam olarak öyle, yüreksiz; kafalarına doldurulmuş olan küçük ahlak değerlerinin gevezeliğini yapar ve hayatı yaşamaktan korkarlar. Seni sevecek-

ler Martin, ama kendi küçük ahlak değerlerini daha çok sevecekler. Senin asıl istediğin şey, yaşamın görkemli bir şekilde terk edilmesi, büyük özgür ruhlar, yanan kelebekler, yoksa küçük gri güveler değil. Ah, eğer yeterince uzun yaşayacak kadar şanssız olursan, onlardan, bütün dişi şeylerden bıkacaksın. Ama uzun yaşamayacaksın. Gemilerine ve denize dönmeyeceksin; bu yüzden kemiklerin çürüyene kadar bu kentlerin mikroplu kovuklarında takılı kalacak ve sonra da öleceksin."

"Bana ders verebilirsin, ama benim sana karşılık vermemi sağlayamazsın" dedi Martin. "Ne de olsa sen yaratılışının bilgeliğinden başka bir şeye sahip değilsin ve benim yaradılışımın bilgeliği de tıpkı seninki gibi suçlanamaz."

Aşk, dergiler ve başka pek çok şey konusunda anlaşamıyorlar, ama birbirlerinden hoşlanıyorlardı ve Martin'in payına, bu derin bir hoşlanmadan daha az bir şey değildi. Her gün birlikte oluyorlardı, Brissenden günde en az bir saatini Martin'in havasız odasında geçiriyordu. Brissenden hiçbir zaman yanında bir litrelik viskisi olmadan gelmiyor ve şehre inip birlikte yemek yediklerinde bile yemek boyunca İskoç viskisi ve soda içiyordu. Her zaman ikisinin parasını da o ödüyordu ve onun sayesinde Martin yemeğin inceliklerini öğrendi, ilk şampanyasını içti ve Ren şaraplarıyla tanıştı.

Ama Brissenden her zaman bir muammaydı. Bir münzevinin yüzünü yansıtan kansızlığına karşın, açık bir zevk düşkünüydü. Ölmekten korkmuyordu, yaşa-

mın tüm yollarına karşı alaycı ve sertti; yine de ölürken bile yaşamı son atomuna kadar seviyordu. Bir yaşama ve heyecan çılgınlığına, bir keresinde kendi söylediği deyimlerle, "Ondan gelmiş olduğum kozmik tozun içindeki küçük yerimi karıştırmak" çılgınlığına kendini kaptırmıştı. Uyuşturucular kullanmış, yeni heyecanlar, yeni duygular arayışıyla birçok garip şey yapmıştı. Bir keresinde Martin'e söylediği gibi, bir kez üç gün susuz kalmış, bunu sadece böylesi bir susuzluğu gidermenin nefis zevkini tatmak için gönüllü olarak yapmıştı. Kim ya da ne olduğunu Martin hiçbir zaman öğrenemedi. Geçmişi olmayan bir adamdı, geleceği çok yakındaki bir mezar ve bugünü keskin bir yaşam aleviydi.

XXXIII

Martin savaşını sürekli olarak yitiriyordu. Elinden geldiğince tasarruf ettiği halde, ıvır zıvır yazılarından gelen para, harcamalarını dengelemiyordu. Şükran Günü geldiğinde siyah takım elbisesi rehindeydi ve Morse'ların akşam yemeği davetini kabul edemedi. Gidememe nedeni Ruth'u mutlu etmemişti ve bunun Martin üzerindeki etkisi umutsuzluk oldu. Ruth'a ne yapıp edip geleceğini söyledi; San Francisco'ya, *Transcontinental*'in bürosuna gidecek, kendisine verilmesi gereken beş doları alacak ve bu parayla takım elbisesini rehinden kurtaracaktı.

Sabahleyin Maria'dan on sent borç aldı. Brissenden'den borç almayı tercih ederdi, ama düzensiz adam o sıralarda ortadan kaybolmuştu. Martin onu son kez gördüğünden bu yana iki hafta geçmişti ve onun kalbini kırdığını düşünüp boşuna bir neden arayarak kafasını yorup durmuştu. On sent Martin'i feribotla San Francisco'ya götürdü ve Market Sokağından yukarıya doğru yürürken parayı almayı

başaramazsa içine düşeceği berbat durumu düşündü. O zaman Oakland'a geri dönme şansı bile kalmayacaktı ve San Francisco'da bir başka on sent borç alabileceği hiç kimseyi tanımıyordu.

Transcontinental'in bürosunun kapısı aralıktı ve Martin kapıyı açarken içeriden gelen yüksek bir ses onu birden durdurdu: "Ama sorun bu değil, Bay Ford." (Ford, Martin'in yazışmalarından bildiği editörün adıydı.) "Asıl sorun ödeme yapmaya hazır olup olmadığınız, nakit ve peşin demek istiyorum. *Transcontinental*'in beklentileri ve gelecek yıl ne yapmayı umduğunuz beni ilgilendirmiyor. Benim istediğim şey, yapmış olduğum iş için paramın ödenmesi. Size söylüyorum, paramı elime alana kadar *Transcontinental*'in Noel sayısı baskıya girmeyecek. İyi günler. Parayı bulduğunuz zaman gelip beni görün."

Kapı birdenbire açıldı ve adam Martin'in önünden öfkeli bir yüzle geçti, lanetler savurarak ve yumruklarını sıkarak koridordan aşağı indi. Martin içeriye hemen girmemeye karar verdi ve on beş dakika kadar holde oyalandı. Sonra kapıyı iterek açtı ve içeri girdi. Bu onun için yeni bir deneyimdi, ilk kez bir editörün bürosuna giriyordu. Bu büroda ziyaretçi kartlarının gerekmediği açıktı, çünkü bir çocuk Bay Ford'u görmek isteyen bir adam olduğu haberini hemen içerideki odaya götürdü. Geri dönerek, yolun yarısından gelmesi için ona işaret etti ve onu özel bir odaya, kutsal editörlük bölümüne götürdü. Martin'in ilk izlenimi odanın düzensizliği ve her şeyin karmakarışık bir şekilde yığıldığı oldu. Daha sonra yazı masasının başında oturmuş, kendisine merakla bakan favorili, genç

görünüşlü adama dikkat etti. Martin adamın yüzünün sakin rahatlığına hayran oldu. Matbaacıyla yapılan tartışmanın huzurunu bozmadığı oldukça açıktı.

"Benim... Adım Martin Eden," diye konuşmaya başladı Martin. ("Ve beş dolarımı istiyorum" demek isterdi.)

Ama bu onun ilk editörüydü ve içinde olduğu koşullar altında adamı birdenbire korkutmak istemiyordu. Ama Bay Ford onu şaşırtan biçimde, "Demeyin!" diyerek havaya sıçradı ve bir an sonra her iki eliyle heyecanlı bir biçimde Martin'in elini sıkıyordu.

"Sizi gördüğüme ne kadar sevindiğimi anlatamam Bay Eden. Sık sık nasıl biri olduğunuzu merak ediyordum."

Martin'i bir kol boyu uzakta tutarak ışıl ışıl gözlerini Martin'in ikinci dereceden iyi elbiseleri, yani en kötü giysileri üzerinde gezdirdi. Pantolonda Martin'in Maria'nın ütüsüyle yaptığı dikkatli çizginin görünmesine karşın, elbise yıpranmış ve onarım geçirmişti.

"İtiraf etmeliyim ki sizi olduğunuzdan daha yaşlı biri olarak düşünmüştüm. Hikâyeniz, biliyorsunuz, öylesine geniş bir soluk ve enerji, olgunluk ve düşünce derinliği gösteriyor ki... Bir başyapıt bu hikâye, daha beş altı satırını okuduğum anda bunu anlamıştım. İzin verin, onu ilk nasıl okuduğumu anlatayım. Ama hayır, durun; izin verin de ilk önce sizi çalışanlarla tanıştırayım."

Hâlâ konuşurken Bay Ford onu ana büroya götürdü ve orada zayıf, çelimsiz, ufak tefek bir adam olan yardımcı editör Bay White ile tanıştırdı. Adamın elleri sanki üşütmüş gibi garip bir biçimde soğuktu, bıyıkları seyrek ve ipek gibiydi.

"İşte bu da Bay Ends, Bay Eden. Bay Ends bizim işletme müdürümüz, biliyorsunuz."

Martin kendini aksi bakışlı, dazlak kafalı bir adamla el sıkışırken buldu. Yüzünün görülebilen azıcık bir bölümünden yeterince genç görünüyordu, ama büyük bölümü dikkatle düzeltilmiş kar beyazı bir sakalla kaplanmıştı. Sakallarını pazar günleri karısı düzeltiyor ve bu arada ense tıraşını da yapıyordu.

Üç adam, hepsi bir ağızdan ve hayranlıkla konuşarak Martin'in çevresini sardılar. Martin'e bunlar bir iddiayı kazanmak için zamana karşı yarışıyorlarmış gibi geldi.

"Bizi neden aramadığınızı sık sık merak ediyorduk" diyordu Bay White.

"Yol param yoktu ve körfezin karşı yakasında oturuyorum," diye cevap verdi Martin açıkça; paraya olan zorunlu gereksinmesini gösterme fikriyle.

Kuşkusuz, şu anki en iyi kıyafetimin görünüşü gereksinimimin dokunaklı bir ilanıdır, diye düşündü kendi kendine. Zaman zaman her fırsat çıktığında oraya geliş amacını ima etti. Ama hayranlarının kulakları sağırdı sanki. Ona övgüler düzüyor, hikâyeyi ilk okuduklarında ne düşündüklerini, ardından ne düşündüklerini, karılarının ve ailelerinin ne düşündüklerini anlatıyorlardı; ama hikâye için ona bir ödeme yapma niyetlerini belirtecek hiçbir şey ağızlarından çıkmıyordu.

"Hikâyenizi ilk kez nasıl okuduğumu size anlatmış mıydım?" dedi Bay Ford. "Elbette anlatmadım. New York'tan batıya geliyordum, tren Ogden'de durduğunda servis nöbetini devralan görevli çocuk trene *Transcontinental*'in son sayısını getirdi."

Aman tanrım, diye düşündü Martin; bana borçlu olduğun beş dolarcık için ben açlık çekerken sen pulmanla yolculuk yapabiliyorsun. İçini bir öfke dalgası kapladı. *Transcontinental* tarafından kendisine yapılan bu yanlış çok korkunç göründü, çünkü bütün o hazin boşu boşuna özlem, açlık ve sıkıntı aylarının etkisi üzerinde hâlâ güçlüydü. Şimdi de açlığı uyandı ve önceki günden beri hiçbir şey yemediğini, hatta o zaman bile azıcık bir şey yediğini ona hatırlatarak içini kemirdi. Bir an için gözünü kan bürüdü. Bu yaratıklar yalnızca soyguncu değillerdi. Bunlar sinsi hırsızlardı. Yalanlar ve tutulmayan sözlerle kendisini aldatıp hikâyesini elinden almışlardı. Pekâlâ, onlara gösterecekti. Parasını alana kadar bürodan ayrılmama konusunda içine kesin bir karar iradesine yerleşti. Eğer parasını alamazsa Oakland'a geri dönebilmesi için hiçbir yol olmadığını da hatırladı. Bir çaba harcayarak kendini kontrol etti, ama daha bunu yapamadan yüzünde beliren saldırganca ifade çevresindekileri korkutup rahatsız etti.

Eskisinden daha konuşkan oldular. Bay Ford "Çan Seslerini" ilk kez nasıl okuduğunu yeniden anlatmaya başladı; aynı anda Bay Ends yeğeninin "Çan Sesleri"ni beğendiğini yinelemek için çabalıyor ve yeğeninin Alameda'da bir okulda öğretmen olduğunu söylüyordu.

"Size ne için geldiğimi söyleyeyim" dedi Martin sonunda. "Hepinizin böylesine beğendiğiniz hikâyenin parasını almaya. Sanırım öykü yayınlandığında bana beş dolar ödeyeceğinize söz vermiştiniz."

Bay Ford, hareketli yüz hatlarında mutlu bir kabullenme ifadesiyle cebine uzandı, sonra birden Bay

Ends'e dönerek parasını evde bıraktığını söyledi. Bay Ends'in buna içerlediği çok açıktı; Martin pantolon ceplerini korumak için onun kolunun kıvrılışını gördü ve Martin paranın orada olduğunu anladı.

"Üzgünüm," dedi Bay Ends, "ama matbaacıya ödeme yapalı bir saat bile olmadı ve yanımdaki bütün bozuk paraları o aldı. Yanımda bu kadar az para bulundurmak benim dikkatsizliğim; ama çekin ödenme zamanı gelmemişti ve matbaacının hemen bir avans verilmesi iyiliğini yapmamızı istemesi de benim için oldukça beklenmedikti."

Her iki adam da beklentiyle Bay White'a bakıyorlardı, ama bu beyefendi güldü ve omuzlarını silkti. Her halükârda vicdanı temizdi. *Transcontinental*'e dergi edebiyatını öğrenmeye gelmiş, ama bunun yerine asıl olarak maliye işlerini öğrenmişti. *Transcontinental* ona dört aylık maaş borçluydu ve yardımcı editörden önce matbaacının tatmin edilmesi gerektiğini biliyordu.

"Bu durumda yakalanmamız oldukça saçma oldu, Bay Eden" diye söze başladı Bay Ford havalı bir biçimde. "Tümüyle dikkatsizlik, sizi temin ederim. Sabahleyin ilk iş olarak size bir çek postalayacağız. Bay Eden'in adresi sizde var değil mi, Bay Ends?"

Evet, Bay Ends'te adresi vardı ve sabahleyin ilk iş çeki postalamak olacaktı. Martin'in bankalar ve çekler hakkındaki bilgisi bulanıktı, ama çeki ertesi gün verebilecekleri halde bugün vermemeleri için bir neden göremiyordu.

"Öyleyse anlaşıldı Bay Eden, çeki yarın size postalayacağız" dedi Bay Ford.

"Paraya bugün ihtiyacım var," diye cevap verdi Martin vurdumduymaz bir tavırla.

"Bu talihsiz koşullar... Eğer buraya gelişiniz başka bir güne rastlasaydı," diye söze başladı Bay Ford tatlı tatlı, ancak ters bakışları sinirliliğini belli eden Bay Ends tarafından sözü kesildi.

"Bay Ford zaten durumu açıkladı" dedi haşin bir sesle. "Ben de açıkladım. Çek postalanacak–"

"Ben de size açıkladım," diye araya girdi Martin, "ve size parayı bugün istediğimi açıkladım."

İdare müdürünün haşinliği karşısında Martin kalp atışlarının biraz hızlandığını hissetti ve *Transcontinental*'in hazır parasının bu beyefendinin pantolon cebinde yattığını sezdiği için gözlerini ona dikti.

"Bu çok kötü–" diye söze başladı Bay Ford.

Ama o anda, sabırsız bir hareketle, Bay Ends odayı terk etmek üzereymiş gibi arkasını döndü. Aynı anda Martin ona doğru sıçradı, bir eliyle boğazını öyle bir yakaladı ki Bay Ends'in kar beyaz, sakalı hâlâ kusursuz düzenliliğini koruyarak kırk beş derecelik bir açıyla tavanı gösterdi. Bay White ve Bay Ford idare müdürlerinin astragan bir halı gibi silkelendiğini dehşet içinde gördüler.

"Sökül paraları, seni yükselen genç bir yeteneğin saygıdeğer cesaret kırıcısı!" diye uyardı Martin. "Sökül, yoksa hepsi bozukluk bile olsa dökülene kadar seni silkeleyeceğim." Sonra korkmuş iki seyirciye döndü: "Uzak durun! Eğer karışırsanız birinin canı yanabilir."

Bay Ends boğuluyordu ve ancak boğazını kavramış parmaklar gevşediğinde paraları sökülme işini kabul ettiğini belirtebildi. Tekrarlanan arama taramaların ardından pantolon ceplerinden dört dolar on beş sent çıktı.

"Cebini ters çevir" diye emretti Martin.

Fazladan bir on sent düştü. Martin emin olmak için yağmasının sonucunu yeniden saydı.

"Sıra sende!" diye bağırdı Bay Ford'a. "Yetmiş beş sent daha istiyorum."

Bay Ford hiç beklemeden ceplerinin altını üstüne getirdi. Altmış sent çıkmıştı.

"Hepsinin bu kadar olduğuna emin misin?" diye sordu Martin tehditkâr bir biçimde, paraları alarak. "Yeleğinin ceplerinde ne var?"

İyi niyetinin kanıtı olarak Bay Ford her iki cebini de ters çevirdi. Birisinden yere bir karton parçası düştü. Onu yerden alıp cebine koyarken, Martin haykırdı:

"O ne? Bir feribot bileti mi? Hey ver onu bana. Bu on sent eder. Onu hesabınızdan düşeceğim. Şimdi bilet dahil dört dolar doksan beş sent aldım. Bana hâlâ beş sent daha borçlusunuz."

Öfkeyle Bay White'a baktı ve o narin yaratığın kendisine bir nikel uzattığını gördü.

"Teşekkür ederim" dedi Martin, hepsine birden seslenerek. "Size iyi günler dilerim."

"Soyguncu!" diye hırladı Bay Ends, onun ardından.

"Sinsi hırsız!" diye karşılık verdi Martin, kapıyı çarparak dışarı çıkarken.

Martin sevinçliydi; öylesine sevinçliydi ki *Hornet*'in de ona "Peri ve İnci" için on beş dolar borçlu olduğunu hatırladığında, hemen oraya gidip parayı almaya karar verdi. Ama *Hornet* bir grup temiz tıraşlı, iriyarı genç adam tarafından birbirleri de dahil olmak üzere her şeyi ve herkesi soyan açıksözlü korsanlar

tarafından yönetiliyordu. Birkaç büro mobilyasının kırılmasından sonra, editör (eski bir kolej atletiydi) idare müdürünün, reklam temsilcisinin ve kapıcının ustalıklı yardımlarıyla Martin'i bürodan çıkarmayı ve ilk itiş ivmesini vererek merdivenlerden aşağı uçuşunu hızlandırmayı başardı.

"Yine gelin, Bay Eden; sizi görmekten her zaman mutlu oluruz," derken merdivenin başından aşağıya bakarak gülüyorlardı.

Martin kendini toparlarken acı ve öfkeyle dişlerini sıktı.

"Öff!" diye mırıldanarak karşılık verdi. "*Transcontinental*'dekiler ana kuzusuydu, ama siz arkadaşlar hepiniz boksörmüşsünüz."

Bu sözleri daha fazla kahkaha izledi.

"Söylemeliyim ki Bay Eden," diye seslendi merdivenin başından *Hornet*'in editörü, "bir şair olarak siz de hatırı sayılırsınız. O sağ kroşeyi nereden öğrendiniz, sorabilir miyim?"

"Sizin yarım boyunduruğu öğrendiğiniz yerden," diye cevap verdi Martin. "Her neyse, morarmış bir gözünüz olacak."

"Umarım boynunuz tutulmaz," diye dostça bir dilekte bulundu editör. "Gidip bunun üzerine –boynunuzun üzerine değil elbette, bu gürültü patırtı üzerine– hep birlikte içki içmeye ne dersiniz?"

"Kaybettiğime göre sizi ben götüreceğim" diye kabul etti Martin.

Ve soyguncularla soyulan hep birlikte içkilerini içerken, savaşı güçlü olanın kazanacağı ve "Peri ve İnci"nin on beş dolarının *Hornet*'in editöryal ekibine ait olduğu konusunda dostça anlaştılar.

XXXIV

Ruth, Maria'nın ön merdivenlerinden tırmanırken Arthur aşağıdaki giriş kapısında bekliyordu. Ruth daktilonun hızlı tıkırtılarını duydu ve Martin onu içeri aldığında, genç adamı bir yazının son sayfasıyla uğraşırken buldu. Ruth, Şükran Günü yemeğine onlara gelip gelmeyeceğini sormaya gelmişti; ama Ruth konuya girmeden önce Martin kendisinin henüz çok yoğun olduğu konuya daldı.

"Şunu sana okumama izin ver," diye bağırdı, karbon kopyaları ayırıp yazıyı bir sıraya sokarak. "Bu en son yazım ve şimdiye kadar yazdıklarımın hepsinden daha farklı. O kadar farklı ki neredeyse ondan korkuyorum, yine de yazının iyi olduğuna dair gizli bir düşüncem var. Sen yargıç ol. Bir Hawaii hikâyesi. Adını 'Wiki-Wiki' koydum."

Ruth soğuk odada titremesine ve sevgilisiyle tokalaşırken ellerinin ne kadar soğuk olduğunu fark etmesine karşın, Martin'in yüzü yaratıcı ateşle parlıyordu. O okurken Ruth dikkatle dinledi ve Martin zaman

zaman onun yüzünde yalnızca hoşnutsuzluk gördüğü halde yazıyı okumayı bitirince sordu:

"Açık söyle, bunun hakkında ne düşünüyorsun?"

"Ben... Ben bilmiyorum," diye cevap verdi genç kız. "Satacağını düşünüyor musun?"

"Korkarım hayır," diye itiraf etti Martin. "Dergiler için fazla güçlü. Ama gerçek, sözüme inan ki gerçek."

"Ama satılmayacağını bildiğin halde neden böyle şeyler yazmakta ısrar ediyorsun?" diye merhametsizce devam etti Ruth. "Yazı yazmanın nedeni bunu yaparak yaşamını kazanmak, değil mi?"

"Evet, bu doğru; ama zavallı hikâye beni alıp götürdü. Onu yazmaktan kendimi alamadım. Yazılmak için beni zorladı."

"Ama şu karakter, Wiki-Wiki, neden onu bu kadar kaba konuşturdun? Kesinlikle okuyucularını kızdıracak ve editörlerin senin çalışmalarını reddetmelerini haklı çıkardığı da kesin."

"Çünkü gerçek Wiki-Wiki bu şekilde konuşurdu."

"İyi, ama kulağa hoş gelmiyor."

"Hayat böyle" diye cevap verdi açıkça. "Bu gerçek ve doğru. Ben de hayatı onu gördüğüm gibi yazmalıyım."

Ruth cevap vermedi ve bir an her ikisi de tedirgin ve sessizce oturdular. Martin'in onu anlayamamasının nedeni onu sevmesiydi; Ruth da onu anlayamıyordu, çünkü Martin genç kızın ufkunun ötesine taşacak kadar büyüklükte yükseliyordu.

"*Transcontinental*'den paramı aldım," dedi Martin, konuşmayı daha rahat bir konuya çekme çabasıyla. Favorili üçlünün, onları son gördüğü hali,

dört dolar doksan sent ve feribot biletiyle zararı ödeyişleri genç adamı kıkır kıkır güldürdü.

"Öyleyse geleceksin!" diye haykırdı Ruth neşeyle. "Bunu öğrenmeye gelmiştim."

"Gelmek mi?" diye mırıldandı Martin dalgın dalgın. "Nereye?"

"Yarınki akşam yemeğe. Biliyorsun, parayı alınca elbiseni rehinden kurtaracağını söylemiştin."

"Tamamen unutmuşum," dedi alçakgönüllü bir şekilde. "Bu sabah belediyenin başıboş hayvanları toplayan adamı Maria'nın iki ineği ile bir buzağısını götürmüş. Maria'nın hiç parası yoktu, onun için inekleri ben kurtarmak zorunda kaldım. *Transcontinental*'in beşliği buraya gitti. 'Çan Sesleri' başı boş hayvanları toplayan belediyenin adamının cebine gitti."

"Öyleyse gelmeyeceksin?"

Martin giysilerine baktı.

"Gelemem."

Düş kırıklığı ve sitem gözyaşları genç kızın mavi gözlerinde parıldadı, ama bir şey söylemedi.

"Bir dahaki Şükran Gününde benimle birlikte Delmonico'da yemek yiyeceksin," dedi Martin neşeyle, "ya da Londra'da, Paris'te veya dilediğin herhangi bir yerde. Bunu biliyorum."

"Birkaç gün önce gazetede gördüm," dedi Ruth ansızın, "Demiryolu Postasında birçok yerel atama yapılmış. Sen ilk sınavı geçmiştin, değil mi?"

Martin ona çağrı geldiğini, ama kendisinin bunu reddettiğini kabul etmek zorunda kaldı. "Kendimden öylesine emindim, öylesine eminim ki" diye bitirdi sözlerini. "Şimdiden sonra bir yıl içinde Demiryolu

Postasındaki bir düzine adamdan daha çok para kazanıyor olacağım. Bekle ve gör."

"Ah," oldu kızın tüm söylediği, Martin sözlerini bitirdiğinde. Eldivenlerini giyerek ayağa kalktı. "Gitmeliyim Martin. Arthur beni bekliyor."

Martin kızı kollarının arasına alıp öptü, ama çok isteksiz bir sevgili görünümündeydi. Bedeninde hiç gerilim yoktu, kolları ona sarılmadı ve dudakları Martin'in dudaklarıyla eski basıncıyla buluşmadı.

Ruth'un ona kızdığı sonucuna vardı Martin, bahçe kapısından geri dönerken. Ama neden? Belediyenin görevlisinin Maria'nın ineklerini götürmüş olması bir talihsizlikti. Ama bu yalnızca kaderin bir cilvesiydi. Bunun için kimse suçlanamazdı. Yaptığından başka türlü davranabileceği de düşünülemezdi. Peki, evet, Demiryolu Postasının çağrısını reddettiği için biraz suçlanabilirdi, oldu bir sonraki düşüncesi. Ama kız "Wiki-Wiki"yi de beğenmemişti.

Öğleden sonra postasını getiren postacıyı karşılamak üzere merdivenlerin başına geri döndü. Uzun zarflar destesini eline aldığında her zamanki umut ateşi Martin'i sardı. Bir tanesi uzun değildi. Kısa ve inceydi, üzerinde de *The New York Outview*'un adresi basılıydı. Zarfı yırtıp açacakken duraksadı. Bu bir kabul mektubu olamazdı. Bu yayına hiçbir yazı göndermemişti. Belki de –yüreği bu çılgınca düşünceyle neredeyse duracaktı– belki de ona bir yazı ısmarlıyorlardı; ama bir an sonra bu sanısının olanaksız olduğunu düşünüp kafasından attı.

Büro editörü tarafından imzalanmış, kısa ve resmi bir mektuptu. Yalnızca aldıkları imzasız bir mektubu

ona gönderdikleri hakkında bilgi veriyor ve *Outview* çalışanlarının hiçbir koşul altında imzasız yazışmaları dikkate almadıkları konusunda güvence vererek Martin'in rahatlayabileceğini bildiriyordu.

Martin imzasız mektubun acemi bir el yazısıyla yazılmış olduğunu gördü. Martin'e yönelik cahilce sövüp saymaların bir karmaşasıydı ve dergilere hikâye satan "Martin Eden denilen adamın" yazar olmadığını, gerçekte eski dergilerden hikâye çalıp daktiloya çekerek sanki kendi hikâyeleriymiş gibi dergilere gönderdiğini iddia ediyordu. Zarfta "San Leandro" damgası vardı. Martin mektubu yazanı bulmak için ikinci bir kez düşünmeye gerek duymadı. Higginbotham'ın dilbilgisi, Higginbotham'ın konuşma diline özgü sözcükler, Higginbotham'ın düşünsel acayiplikleri ve düşünce yöntemleri bütün mektupta apaçık görünüyordu. Martin her satırda enişteşinin narin İtalyan elini değil, ama kaba bir bakkalın yumruğunu görüyordu.

Ama neden, diye boşu boşuna sorguladı kendini. Bernard Higginbotham'a ne zararı dokunmuştu? Bu iş öylesine anlamsız, öylesine nedensiz bir şeydi ki. Bunun bir açıklaması yoktu. O hafta boyunca çeşitli Doğu Yakası dergilerinin editörleri tarafından Martin'e bir düzine kadar benzer mektup gönderildi. Editörler iyi davranıyorlar, diye karar verdi Martin. Onu hiç tanımıyorlardı, yine de içlerinden bazıları çok duygudaş davranmıştı. İmzasız mektuplardan tiksindikleri açıktı. Ona zarar vermek için yapılan kötü niyetli girişimin başarısızlığa uğradığını görüyordu. Aslında, bundan bir şey çıkacaksa, bu iyi bir şey olmalıydı, çünkü en azından kendi adı bir dizi editörün dikkatini çekmiş-

ti. Belki de zaman zaman onun gönderdiği bir yazıyı okurken, hakkında imzasız bir mektup aldıkları adam olarak onu hatırlayabilirlerdi. Böyle bir hatırlamanın yargılarının dengesini birazcık bile olsa onun lehine bozmayacağını kim söyleyebilirdi?

Martin'in Maria'nın gözünde büyük bir düşüşe uğraması da bu sıralarda oldu. Bir sabah kadını mutfakta acı içinde inleyerek ve yanaklarından aşağı güçsüzlük gözyaşları dökerek, önündeki yığınla ütüyü bitirmeye umutsuzca çalışırken buldu. Martin, kadının çektiği acının nedeni olarak hemen La Grippe tanısını koydu, ona ilaç olarak sıcak viski (Brissenden'in bıraktığı şişelerden arta kalanları) verdi ve yatağa gitmesini emretti. Ama Maria inatçıydı. Ütüler yapılmak zorunda, diye karşı çıktı, üstelik o gece teslim edilmeliydi, yoksa yarın yedi küçük ve aç Silva için yiyecek bir şey olmayacaktı.

Maria'nın şaşkınlık dolu bakışları altında (ve öldüğü güne kadar bunu anlatmaktan vazgeçmeyecekti) Martin Eden'in ocaktan bir ütü aldığını ve süslü bir bluzu ütü tahtasının üzerine attığını gördü. Bu Kate Flanagan'ın en iyi pazar bluzuydu; ki Maria'nın dünyasında ondan daha özenli ve titiz giyinen bir kadın yoktu. Aynı zamanda Bayan Flanagan bluzun o gece teslim edilmesi için özel olarak haber göndermişti. Herkesin bildiği gibi demirci John Collins'le arkadaşlık ediyordu ve özel olarak Maria'nın bildiği gibi, Bayan Flanagan ve Bay Collins ertesi gün Golden Gate Parkına gideceklerdi. Maria'nın giysiyi kurtarma çabası boşunaydı. Genç adam onun sendeleyen adımlarını bir sandalyeye yöneltti ve orada otu-

rup yuvalarından fırlamış gözlerle Martin'i seyretti. Kendi yaptığında harcayacağı zamanın dörtte birinde bluzun güvenli bir biçimde ütülendiğini ve Martin'in sonradan kendisine kabul ettirdiği gibi, kendisinin yapabileceği kadar güzel ütülendiğini gördü.

"Daha hızlı çalışabilirdim," diye açıkladı Martin, "eğer ütülerin birazcık daha sıcak olsaydı."

Oysa Maria'ya göre, Martin'in sürdüğü ütüler onun kullanmaya cesaret edeceğinden çok daha sıcaktı.

"Senin nemlendirme yöntemin tamamen yanlış," diye yakındı Martin daha sonra. "Bırak da sana nasıl nemlendireceğini öğreteyim. İstenen şey basınçtır. Eğer hızlı ütülemek istiyorsan basınç altında nemlendir."

Sonra gidip bodrumdaki odun istifinden bir kasa buldu, üzerine bir kapak uydurdu ve Silva kabilesinin hurdacı için topladığı hurda demirleri yağmaladı. Yeni nemlendirilmiş çamaşırlar kasadaydı, üstü tahtayla kapatılmış ve demirle bastırılmıştı. Alet tamamlanmıştı ve çalışmaya hazırdı.

"Şimdi beni seyret Maria," dedi, fanilasını çıkartıp "gerçekten sıcak" dediği bir ütüyü yakalayarak.

"Ütüyü yapmayı bitirdiğinde yünlüleri yıkadı," diye anlatırdı Maria sonradan. "'Maria, sen koca bir budalasın. Yünlüler nasıl yıkanır sana göstereceğim,' dedi ve gösterdi de. On dakikada bir makine yaptı. Bir fıçı, bir bisiklet jantı, iki sopa, tam böyle."

Martin bu mekanizmayı Shelly kaplıcalarında Joe'dan öğrenmişti. Dikey sopanın ucuna takılmış eski bisiklet jantı pompa pistonunu oluşturuyordu. Bunu yaptıktan sonra başka bir sopaya tutturarak

mutfak kirişlerine bağlamıştı. Böylece jant fıçının içindeki yünlülerin üzerinde dönerken, o da tek elle onları iyice dövebiliyordu.

"Artık yünlüleri Maria yıkamıyor," diye bitirirdi kadın hikâyesini her zaman. "Çocuklar yapıyorlar bu işi. Çok akıllı bir adam şu Bay Eden."

Bununla beraber, ustaca çalışmasına ve mutfak çamaşırhanesini geliştirmesine karşın Martin, Maria'nın gözünde çok fazla düşmüştü. Maria'nın hayalinde ona yüklediği romantik parlaklık, onun eski bir çamaşırcı olduğu gerçeğinin soğuk ışığı altında söndü. Bütün kitapların, onu arabalarıyla ya da sayısız viski şişeleriyle ziyaret eden büyük arkadaşlarının hiçbir değeri kalmamıştı. Her şeyden önce o yalnızca bir işçiydi, kendi sınıfının ve kastının bir üyesiydi. Şimdi daha erişilebilir, daha bir insan olmuştu, ama artık gizemli biri değildi.

Martin'in ailesiyle olan yabancılaşması devam etti. Bay Higginbotham'ın nedensiz saldırısının ardından Bay Hermann von Schmidt de gerçek yüzünü gösterdi. Birçok kısa hikâyesinin, birkaç güldürü şiirinin ve birkaç şakanın şanslı bir şekilde satılışı Martin'e geçici bir zenginlik gösterişi sağladı. Yalnızca faturalarının bir bölümünü ödemekle kalmamış, siyah takım elbisesini ve bisikletini rehinden geri almaya yetecek bir bütçesi olmuştu. Bisiklet, krank askısı büküldüğü için tamir gerektiriyordu ve Martin gelecekteki enişte sine dostluk göstermek düşüncesiyle bisikletini Von Schmidt'in dükkânına göndermişti.

Aynı gün öğleden sonra bisikletin küçük bir çocuk tarafından getirilmesi Martin'i sevindirdi. Bu olağandışı incelikten Martin'in çıkardığı sonuç, Von

Schmidt'in de dostça davranmaya eğilimli olduğuydu. Tamir edilen bisikletler genellikle sahipleri tarafından gidilip alınırdı. Ama bisikleti incelediğinde hiçbir tamirat yapılmamış olduğunu fark etti. Günün ilerleyen saatlerinde kız kardeşinin nişanlısına telefon etti ve bu kişinin "hiçbir biçimde, hiçbir durumda ya da konuda" kendisiyle işinin olmasını istemediğini öğrendi.

"Hermann von Schmidt," diye cevap verdi Martin neşeyle, "oraya gelip senin şu Hollandalı burnuna sıkı bir yumruk patlatmak gibi iyi bir fikrim var."

"Sen dükkânıma gel," diye geldi cevap, "ben de polis çağırırım. Ayrıca seni ben de hallederim. Ah, seni bilirim ben, ama benimle kavga dövüş çıkaramazsın. Senin gibilerle bir işim olmasını istemiyorum. Sen bir aylaksın, işte bu ve ben uyumuyorum. Kız kardeşinle evleniyorum diye beni sömüremeyeceksin. Neden bir işe girip dürüstçe yaşamını kazanmıyorsun, ha? Bana bunun cevabını ver."

Martin'in felsefesi öfkesini dağıtarak kendini dayattı, kuşkulu bir eğlenceyle uzun bir ıslık çalarak telefonu yerine astı. Ama eğlencenin ardından tepki geldi ve yalnızlığının altında ezildi. Hiç kimse onu anlamıyordu, kimsenin ona ihtiyacı yok gibi görünüyordu, Brissenden dışında ve Brissenden de ortadan kaybolmuştu, nerede olduğunu ancak Tanrı bilirdi.

Manavdan çıkıp, aldıkları kolunda eve dönerken alacakaranlık çöküyordu. Köşede bir tramvay durdu ve tramvaydan inen zayıf, tanıdık şekli görünce kalbi sevinçle yerinden sıçradı. Bu Brissenden'di ve tramvay kalkmadan önce kısa süreli bir bakışla Martin, biri kitaplarla, diğeri litrelik viskiyle kabarık paltosunun ceplerini fark etti.

XXXV

Brissenden uzun süren yokluğu için hiçbir açıklama yapmadı. Martin de bunu araştırmadı. Bir bardak *toddy*'den yükselen buharların arasından, karşısında duran arkadaşının kadavraya benzeyen yüzünü görmekten hoşnuttu.

"Ben de sadece aylaklık etmedim," diye açıkladı Brissenden, tamamladığı işleri anlatan Martin'i dinledikten sonra.

Ceketinin iç cebinden bir yazı çıkardı ve Martin'e uzattı. Martin başlığa baktı ve meraklı bakışlarını ona doğru kaldırdı.

"Evet, öyle," diye kahkaha attı Brissenden. "Oldukça güzel bir başlık, ha? 'Efemerid', kısa ömürlü böcekler sınıfı, yalnızca tek bir sözcük. Bunun sorumlusu da sensin, o her zaman dik duran, canlandırılmış inorganik maddeden oluşan efemeridlerin en sonuncusu, termometredeki küçük yeriyle caka satan yaratık, senin deyiminle *insanoğlu*. O kafamda yer etti ve bundan kurtulmak için yazmak zo-

rundaydım. Onun hakkında ne düşündüğünü bana söyle."

Martin'in yüzü ilk önce kızardı, okumaya devam ettikçe soluklaştı. Bu kusursuz sanattı. Martin'in başını döndüren, gözlerine tutkulu gözyaşları dolduran ve sırtından serin ürpertilerin geçmesine neden olan öylesine kusursuz bir yapıda ifadesini bulmuştu ki eğer buna zafer denilebilirse, biçim öz üzerinde zafer kazanmıştı. Bu altı ya da yedi yüz dizelik uzun bir şiirdi; garip, şaşırtıcı ve doğaüstü bir şeydi. Çok güzeldi, böyle bir şey olamazdı; ama yine de vardı, siyah mürekkeple yazılmış kargacık burgacık yazılar sayfaların üzerinden akıp gidiyordu. En uzak güneşlerin ve gökkuşağı tayflarının tanıklığı için uzayın derinliklerine dalarak, insanın ve insan ruhunun aranışlarını en yüksek terimleriyle ele alıyordu. Hayal gücünün çılgın bir şöleniydi. Bu yarım hıçkırıklarla soluk alan ve ölmekte olan bir adamın kafatasının içindeki içki âlemiydi. Güçten düşmüş kalp atışlarının vahşi çırpınışıyla canlıydı. Şiir görkemli bir ritimle yıldızlar arası çekişmenin serin kargaşasından yıldızlı orduların saldırısına, karanlık boşluklardaki nebulaların alevlerine ve soğuk güneşin etkilerine salınıyor, bütün bunlar arasında gerilerde bir insanın gümüş bir çan gibi çınlayan tiz sesi hiç kesilmeksizin sürüyordu. Gezegenlerin haykırışları ve sistemlerin çarpışmalarının gürültüsü arasında, yakınan bir cıvıltı duyuluyordu.

"Edebiyatta buna benzer hiçbir şey yok," dedi Martin, sonunda konuşmayı başarabildiği zaman. "Bu olağanüstü! Olağanüstü! Çarpıldım. Onunla sarhoş oldum. Şu devasa ve minicik soru, kafamdan bir

türlü çıkarıp atamıyorum. O araştıran, sonsuz, hep yinelenen, hayıflanan insan sesi hâlâ kulaklarımda çınlıyor. Fillerin ayak sesleri ve aslanların kükremesi arasında bir tatarcığın ölüm yürüyüşü gibi. O minnacık isteğiyle doymak bilmez obur. Biliyorum, kendimi aptal konumuna düşürüyorum, ama bu beni kendimden aldı. Sen –senin ne olduğunu bilmiyorum– sen olağanüstüsün, hepsi bu. Ama bunu nasıl yapıyorsun? Bunu nasıl yapıyorsun?"

Martin yeniden başlamak için heyecanlı konuşmasını bir süre kesti.

"Bir daha asla yazı yazmayacağım. Ben acemi bir ressamım. Sen bana gerçek bir sanatkârın yapıtını gösterdin. Deha! Bu dehadan da öte bir şey. Bu dehayı aşıyor. Çıldırmış bir gerçeklik bu. Bu gerçek, arkadaş, bunun her satırı gerçek. Bilmiyorum bunu anlayabiliyor musun, dogmatik. Bilim yalan söyleyemez. Bu her şeye dudak büken birinin gerçeği. Evrenin kara demirinden kalıpla kesilmiş ve sesin güçlü ritimleriyle görkem ve güzellik kumaşı olarak dokunmuş. Artık başka bir söz söylemeyeceğim. Bunaldım, ezildim. Evet şunu da yapacağım. İzin ver de bunu senin için dergilere yollayayım."

Brissenden sırıttı. "Hıristiyanlık dünyasında bunu yayımlamaya cesaret edecek tek bir dergi bile yoktur, bunu sen de biliyorsun."

"Ben böyle bir şey bilmiyorum. Hıristiyanlık dünyasında bu yazının üzerine atlamayacak bir derginin olmadığını biliyorum. Ellerine her gün böyle şeyler geçmiyor. Bu yalnızca yılın şiiri değil, yüzyılın şiiri."

"Teklifini kabul etmekten sevinç duyardım."

"Şimdi alaycı olma," diye uyardı Martin. "Dergi editörlerinin hepsi de ahmak değil. Bunu biliyorum. Seninle bu konuda bahse girerim. 'Efemerid'in ilk ya da ikinci gönderildiği yerden kabul edileceğine dair nesine istersen seninle iddiaya girerim."

"Seninle iddiaya girmekten beni alıkoyan sadece bir şey var." Brissenden bir an bekledi. "Bu büyük bir iş, şimdiye dek yaptıklarımın en büyüğü. Bunu biliyorum. Bu benim kuğu şarkım. Bununla müthiş gurur duyuyorum. Buna tapıyorum. Viskiden daha iyi. Bu benim, tatlı yanılsamaları ve temiz idealleri olan basit bir gençken düşlediğim büyük ve kusursuz şey. Şimdi son bir çaba göstererek onu yazmayı başardım ve bir yığın domuza çiğnettirip onu kirletmeyeceğim. Hayır, seninle iddiaya girmiyorum. Bu benim. Onu ben yazdım ve seninle paylaştım."

"Ama dünyanın geri kalanını düşün" diye karşı çıktı Martin. "Güzelliğin işlevi insanları sevindirmektir."

"O benim güzelliğim."

"Bencil olma."

"Bencil değilim." Brissenden ince dudaklarından dökülecek sözler hoşuna gittiğinde hep yaptığı gibi ölçülü bir biçimde sırıttı. "Açlıktan ölmek üzere olan bir domuz kadar bencil değilim."

Martin boşu boşuna onu kararından caydırmaya çabaladı. Martin, dergilere duyduğu nefretin kudurmuşçasına ve bağnaz olduğunu, davranışının Efes'teki Diana tapınağını yakan gencin davranışından bin kere daha alçakça olduğunu anlattı. Brissenden, suçlama fırtınası altında, kendinden emin bir tavırla *toddy*'sini yudumladı ve dergi editörleri dışında diğerinin bütün

söylediklerinin doğru olduğunu onayladı. Editörlere nefreti sınır tanımıyordu ve onlara yönelttiği suçlamalarda Martin'i geçiyordu.

"Onu benim için daktiloya çekmeni isterdim" dedi. "Nasıl yazılacağını herhangi bir stenograftan bin kere daha iyi biliyorsun. Şimdi sana bazı öğütler vermek istiyorum." Ceketinin cebinden koca bir tomar kâğıt çıkardı. "İşte senin 'Güneşin Utancı' yazın. Onu sadece bir kez değil, iki ya da üç kez okudum. Sana yapabileceğim en büyük övgü bu. 'Efemerid' hakkında söylediklerinden sonra sessiz kalmalıyım. Ama şunu söyleyeceğim: 'Güneşin Utancı' yayımlandığında olay yaratacak. Öyle bir tartışma başlatacak ki yapacağı reklam senin için binlerce dolar değerinde olacak."

Martin bir kahkaha attı. "Sanırım bir sonraki öğüdün onu dergilere göndermem olacak."

"Tümüyle hayır – yani eğer yazının basıldığını görmek istiyorsan. Onu birinci sınıf yayınevlerine öner. Bazı yayınevlerinin dosyaları okuyan adamı, buna olumlu rapor verecek kadar deli ya da sarhoş olabilir. Bir sürü kitap okudun. Bu kitapların özü Martin Eden'in kafasının imbiğinde değişimden geçerek 'Güneşin Utancı'na aktı. Bir gün Martin Eden ünlü olacak ve ününün bir bölümünü bu çalışmaya borçlu olacak. Bu yüzden ona bir yayınevi bulmalısın – ne kadar çabuk bulursan o kadar iyi olur."

Brissenden o gece geç saatte evine gitti ve tam arabaya ilk adımını atarken birden geriye, Martin'e doğru döndü ve eline sıkıca buruşturulmuş küçük bir kâğıt topağı sıkıştırdı.

"Al bunu" dedi. "Bugün yarışlara gitmiştim, doğru ata oynamışım."

Zil çaldı ve araba, arkasında elinde tuttuğu buruşuk yağlı kâğıt topağının ne olduğunu merak eden Martin'i bırakarak hareket etti. Odasına döndüğünde kâğıdı açtı ve yüz dolarlık bir banknot buldu.

Parayı kullanmakta hiç tereddüt etmedi. Arkadaşının her zaman çok parası olduğunu biliyordu ve aynı zamanda başarı kazandığında onu geri ödeyebileceğine büyük bir kesinlikte inanıyordu. Sabahleyin bütün faturalarını ödedi, Maria'ya üç aylık oda kirasını peşin verdi ve rehindeki her şeyini geri aldı. Daha sonra Marian'ın düğün hediyesini, Ruth ve Gertrude'a Noel'e uygun basit hediyeler aldı. Son olarak da ona kalan parayla Silva kabilesini sürü halinde Oakland'a götürdü. Sözünü tutmakta bir kış mevsimi gecikmiş, ama sonunda tutmuştu işte. Maria'nın kendisi gibi en küçük Silva da yeni bir çift ayakkabı sahibi olmuştu. Ayrıca düdükler, oyuncak bebekler, çeşit çeşit oyuncaklar, şeker ve fındık fıstık paketleri ve torbalarıyla tüm Silva'ların kolları dolup taştı.

Maria ve Martin peşlerinde bu olağanüstü alayla şimdiye kadar yapılmış en büyük şekeri istemek için bir şekerciye girdikleri sırada, Ruth ve annesiyle karşılaştılar. Bayan Morse şaşkınlığa düşmüştü. Ruth bile incinmişti, çünkü o görünüşe önem verirdi ve sevgilisini Maria'yla yanak yanağa Portekizli sokak çocukları ordusunun başında görmek hiç de güzel bir görünüm değildi. Ama Ruth'u böylesine çok inciten bu gördükleri değil, Martin'in gururdan ve kendine saygıdan yoksun oluşuydu. Dahası ve hepsinden acı-

sı, bu olayla sayesinde Martin'in işçi sınıfı kökeninden farklı yaşamasının olanaksızlığını okumasıydı. Bunun kendisi yeterince utanç vericiydi, ama yüzüne –Ruth'un dünyasının– bunu utanmazca ilan etmek biraz aşırıya kaçmak oluyordu. Gerçi Martin'le nişanlılığı gizli tutulmuştu, ama uzun süreli yakınlıkları dedikodulara neden olmamış değildi; dükkânda sevgilisine ve yanındakilere gizlice bakan pek çok tanıdığı vardı. Ruth'da Martin'deki rahatlık ve genişlik yoktu, çevresinin üzerine yükselemiyordu. Hemen incinmişti ve duyarlı doğası bunun utancıyla ürperiyordu. Böylece o gün, daha sonra genç kızı ziyarete gittiğinde daha uygun bir durumda vermek üzere hediyesini göğüs cebinde saklamıştı. Ruth'un gözyaşları –tutkulu, öfkeli gözyaşları –Martin'e bir şeyleri açığa vuruyordu. Ruth'un acı çektiğini görmek kendisinin bir hayvan olduğuna inandırdı onu; ama yine de bunun nasıl ve neden olduğunu bir türlü anlayamıyordu. Tanıdıklarından utanmayı asla aklı almamıştı ve Silva'ları Noel alışverişine götürmek ona hiçbir şekilde Ruth'a saygısızlık anlamına gelmiyordu. Öte yandan, kız durumu açıkladıktan sonra Ruth'un bakış açısını anlayacaktı; ama bütün bu olanlara bütün kadınları, en iyi kadınları bile etkileyen kadınca bir zayıflık olarak baktı.

XXXVI

"Hadi gel, sana gerçek pisliği göstereceğim," dedi Brissenden ona, ocak ayında bir akşam.

Birlikte San Francisco'da yemek yemişlerdi ve Martin'e "gerçek pisliği" gösterme düşüncesi aklına geldiği zaman Oakland'a dönmek üzere feribot iskelesindeydiler. Brissenden aniden döndü ve iskele boyunca Martin ona yetişmek için kendini epey zorladı. Toptan satış yapan bir içki dükkânından galonluk damacanalardan yıllanmış iki porto şarabı aldı ve her biri bir elinde Mission Sokağı tramvaylarından birine bindi, birkaç litrelik viski şişesini yüklenmiş olan Martin de peşindeydi.

Gerçek pisliği oluşturan şeyi merak ederken, Ruth beni bir de şimdi görseydi, diye düşündü Martin.

"Belki de orada hiç kimse yoktur," dedi Brissenden, tramvaydan inip Market Sokağının güneyindeki işçi sınıfı gettosunun tam yüreğine dalarlarken. "Bu durumda çoktandır aradığın şeyi kaçırmış olacaksın."

"Nedir bu kör şeytan?" diye sordu Martin.

"İnsanlar, akıllı insanlar, seni o tüccar ininde arkadaşlık ederken bulduğum gevezelik eden ciğeri beş para etmeyen yaratıklar gibi insanlar değil. Bir sürü kitap okudun ve kendini yapayalnız buldun. Pekâlâ, bu akşam sana bir sürü kitap okumuş başka insanlar göstereceğim ve böylece artık yalnız olmayacaksın."

"Onların bitmek bilmez tartışmalarıyla kafamı yorduğum yok," diye ekledi, bir sokağın ucuna geldiklerinde. "Kitap felsefesiyle ilgilenmiyorum ben. Ama bu adamların birer burjuva domuzu değil, entelektüel kişiler olduğunu göreceksin. Ama dikkat et, güneşin altında yaşanmış herhangi bir konuda senden bir kol boyu ileridedirler.

"Umarım Norton oradadır," dedi biraz sonra soluk soluğa, Martin'in onu iki damacanadan kurtarma çabasına direnerek. "Norton bir idealist, bir Harvardlı. Müthiş bir bellek. İdealizm onu felsefi anarşiye götürdü ve ailesi onu evden attı. Babası bir demiryolu şirketinin başkanı ve multimilyoner, ama oğlu ayda yirmi beş dolara bir anarşist gazetenin editörlüğünü yaparak Frisco'da açlık çekiyor."

Martin San Francisco'yu çok az, Market'in güneyiniyse hiç bilmiyordu; bu yüzden nereye götürüldüğü konusunda hiçbir fikri yoktu.

"Devam et," dedi, "karşılaşmadan önce bana onlar hakkında biraz bilgi ver. Yaşamlarını kazanmak için ne yapıyorlar? Nasıl oluyor da buradalar?"

"Umarım Hamilton da oradadır." Brissenden duraksadı ve ellerini dinlendirdi. "Adı Strawn-Hamilton, tireli olarak yazılıyor, biliyorsun ya. Güney'in eski ailelerinden geliyor. Bir serseri.

Haftada altı dolara bir sosyalist kooperatif dükkânında tezgâhtarlık yapmasına ya da yapmaya çalışmasına karşın, şimdiye kadar tanıdığım en tembel adam. Ama müzmin bir serseri. Kentte serserilik yapar. Onun bütün gün boyunca boğazından tek bir şey geçmeden bir bankta oturduğunu görmüştüm. Akşam onu iki blok ötedeki bir lokantaya çağırdığım zaman bana, 'Sıkıntılı bir iş, dostum. Onun yerine bana bir paket sigara al' dedi. Kreis onu materyalist birci yapana kadar senin gibi bir Spencer'ciydi. Eğer yapabilirsem onu bircilik üzerine konuşturacağım. Norton da bir başka birci, ama o yalnızca ruhun varlığını kabul ediyor. Kreis ve Hamilton'ın ağızlarının payını yalnızca o verebilir."

"Kreis kim?" diye sordu Martin.

"Onun odasına gidiyoruz. Bir zamanlar profesördü, üniversiteden atıldı, her zamanki hikâye. Çelik kapan gibi bir kafa. Geçimini nerden olursa sağlar. Çok yoksul düştüğünde sokakta dilencilik yaptığını bilirim. İlkesizdir. Ne bulsa, bir ölünün kefenini bile soyar. Burjuvazi ile onun arasındaki fark onun soygunlarını yaparken bunu başka bir şey gibi göstermeye çalışmaması. Nietzsche, Schopenhauer veya Kant'tan ya da herhangi bir şeyden konuşur, ama onun dünyasındaki tek gerçek şey, Mary de dahil, birciliğidir. Haeckel onun küçük teneke tanrısıdır. Onu aşağılamanın tek yolu Haeckel'e bir tokat patlatmaktır."

"İşte uğrak yeri burası." Brissenden tırmanmaya başlamadan önce damacanaları üst katın girişinde yere koydu. Burası iki katlı olağan bir köşe başı binasıydı, alt katında bir meyhane ve bir bakkal vardı.

"Çete burada yaşıyor, bütün üst kat onlara ait. Ama yalnızca Kreis'ın iki odası var. Hadi gel."

Üst koridorda ışık yanmıyordu, ama Brissenden tanıdık bir hayalet gibi koyu karanlıkta kendine yol bulup geçti. Martin'le konuşmak için durdu.

"Bir arkadaş var, Stevens, bir tanrıbilimci. Bir başladı mı ortalığı karmakarışık eder. Şu anda bir lokantada bulaşıkçılık yapıyor. İyi puroyu sever. Onu on sentlik aşevinde yemek yiyip arkasından içtiği puroya elli sent öderken görmüştüm. Onun için cebimde bir çift puro var, eğer ortalıkta görünürse."

"Bir başka arkadaş daha var, Parry, Avustralyalı. İstatistikçi ve ayaklı bir ansiklopedi. Ona 1903'te Paraguay'daki buğday üretiminin ne kadar olduğunu; 1890'da İngiltere'nin Çin'e ne kadar çarşaflık bez ithal ettiğini; Jimmy Britt'in hangi kiloda Battling Nelson'la dövüştüğünü ya da 68'de Birleşik Devletler'in orta sıklet şampiyonunun kim olduğunu sor, bir makinenin otomatik hızıyla doğru cevabı alırsın. Sonra Andy var, bir duvarcı. Her konuda fikri vardır ve iyi bir satranç oyuncusudur. Fırıncı Harry ise ateşli bir sosyalist ve güçlü bir sendikacıdır. Yeri gelmişken, Aşçılar ve Garsonlar Grevini hatırlıyor musun? Sendikayı örgütleyip grevi başlatan adam Hamilton'du. Her şeyi önceden burada, Kreis'ın odasında planladı. Yalnızca zevk için yapmıştı bunu, sendikada kalamayacak kadar tembeldi. Eğer isteseydi yine de çok yükselebilirdi. Bu adamın yapabileceklerinin sınırı yok, eğer inanılmaz derecede tembel olmasaydı."

Brissenden karanlığın içinde, incecik bir ışık çizgisi bir kapının eşiğini işaret edene kadar ilerledi. Kapıya

vurup içeriden cevap gelince kapı açıldı ve Martin kendini, göz kamaştırıcı beyaz dişleri, sarkık siyah bıyıklı, iri ve parlak siyah gözlü, yakışıklı, esmer bir adam olan Kreis'la el sıkışırken buldu. Tombul, genç bir sarışın olan Mary, mutfak ve yemek odası görevi gören küçük arka odada bulaşık yıkıyordu. Ön oda yatak odası ve oturma odası olarak kullanılıyordu. Başlarının üstünde o haftanın çamaşırları öylesine alçak gerilmiş iplere asılıydı ki Martin köşede konuşan iki adamı ilkin görmedi. Adamlar Brissenden'i ve yanındaki damacanaları alkışlarla selamladılar ve tanıştırılınca Martin bu adamların Andy ve Parry olduklarını öğrendi. Martin de onlara katıldı ve Parry'nin bir gece önce seyrettiği boks maçını anlatmasını dikkatle dinledi. Bu sırada Brissenden gururla *toddy* yapmaya, şarap ve viski soda servisine dalmıştı. Onun, "Klanı topla," emrini vermesi üzerine Andy pansiyonerleri getirmek için odaları dolaşmaya gitti.

"Çoğu burada olduğu için şanslıyız," diye fısıldadı Brissenden, Martin'e. "İşte Norton ve Hamilton burada; hadi gel, onlarla tanış. Stevens'ın buralarda olmadığını duydum. Eğer becerebilirsem, onları bircilik üzerine tartıştıracağım. Birkaç yudum almalarını bekle, o zaman ısınırlar."

Başlangıçta konuşma dağınıktı. Yine de Martin onların keskin akıl oyunlarının değerini biçti. Görüşlerin sık sık çatışmasına karşın, bunlar görüşleri olan adamlardı. Hazır cevap ve akıllı olmalarına karşın yüzeysel değillerdi. Hangi konu üzerine konuşurlarsa konuşsunlar her bir adamın bilginin karşılıklı ilişkisi ilkesini uyguladığını ve aynı zamanda toplum

ve Evren konusunda derinlere yerleşmiş, birleşik bir kavrayışları olduğunu çabucak gördü. Görüşlerini kimseden almıyorlardı; hepsi şu ya da bu tür bir isyancıydı ve dudakları boş gevezeliğe yabancıydı. Martin, Morse'ların evinde hiçbir zaman böylesine şaşırtıcı bir dizi konunun tartışıldığını duymamıştı. İlgilerini uyandıran şeylerin zamandan başka hiçbir sınırı yok gibiydi. Bayan Humphrey Ward'un yeni kitabından Shaw'un en son oyununa, tiyatronun geleceğinden Mansfield'ın anılarına kadar birçok şey üzerine konuştular. Gazetelerdeki başyazıları beğendiler ya da onlara dudak büktüler; Yeni Zelanda'daki çalışma koşullarından Henry James ve Brander Matthews'a atladılar; Uzakdoğu'daki Alman planları ve Sarı Tehlike'nin ekonomik durumuna geçtiler; Alman seçimleri ve Bebel'in son konuşması üzerinde çekiştiler; yerel politikaya, işçi partisinin yönetimindeki son skandallar ve planlara, Liman Denizcileri Grevini başlatmak için hangi iplerin çekilmesi gerektiğine girdiler. Martin olayların içyüzü üzerine sahip oldukları bilgilerden etkilendi. Gazetelerde hiçbir zaman basılmayan şeyleri –kuklaları dans ettiren telleri, ipleri ve gizli elleri– biliyorlardı. Mary'nin şimdiye kadar tanıdığı kadınlarda hiçbir zaman karşılaşmadığı bir zekâ sergileyerek konuşmaya katılması Martin'i şaşırttı. Birlikte Swinburne ve Rosetti üzerine konuştular, ardından kız Martin'e Fransız edebiyatının yan sokakları boyunca yol gösterdi. Kız Maeterlinck'i savunmaya başlayınca Martin de öcünü aldı ve "Güneşin Utancı"nda dikkatle düşünülüp bir araya getirilmiş tezlerini ortaya sürdü.

Brissenden kırmızı bayrağı salladığında birkaç adam daha gelmiş ve hava sigara dumanıyla ağırlaşmıştı.

"İşte baltanla doğramak için taze et burada, Kreis," dedi, "Herbert Spencer'ı bir âşığın ateşliliğiyle seven, gül beyazlığında bir genç. Ondan bir Haeckelci yap eğer yapabilirsen."

Norton Martin'e tatlı, kız gibi bir gülümsemeyle ve fazlasıyla korunacağını söylemek ister gibi sempatiyle bakarken, Kreis uyanmış ve mıknatıslı bir metal gibi parıldamaya başlamış gibiydi.

Kreis doğrudan Martin'le konuşmaya başladı, ama Norton adım adım, o ve Kreis kişisel bir savaşa girişinceye kadar, araya girdi. Martin dinlerken içinden gözlerini ovuşturmak geçiyordu. Böyle bir şeyin olabilmesi olanaksızdı, hele de Market'in güneyinde bir işçi gettosunda. Bu adamların içinde kitaplar canlıydı. Ateşli ve coşkulu biçimde konuşuyorlar, başka adamları içkinin ve öfkenin uyarması gibi, entelektüel uyarıcılar onları uyarıyordu. Duydukları artık Kant ve Spencer gibi yarı efsaneleşmiş yarı-tanrılar tarafından yazılan, kuru ve basılmış sözlerden oluşan bir felsefe değildi. Bu yaşayan bir felsefeydi; sıcak, kırmızı kanı iki adamın içinde, heyecanları yüz hatlarında okunana kadar güçlü bir şekilde akıyordu. Zaman zaman diğer adamlar da konuşmaya katılıyor ve hepsi de sigaraları ellerinde sönmüş bir halde, dikkatli, uyanık yüzlerle tartışmayı izliyorlardı.

İdealizm Martin'i hiçbir zaman çekmemişti, ama şimdi Norton'un ellerinde kazandığı ifade, bir gizin ortaya çıkarılışıydı. Onun aklına şimdi çekici gelen

idealizmin akla yatkınlığını Norton'u metafizikçi olarak küçümseyen ve karşılığında onun tarafından metafizikçi olarak küçümsenen Kreis ve Hamilton'un gözünden kaçmış gibiydi. *Fenomen* ve *numen* sözcükleri havada uçuşuyordu. Norton'u, bilinci bilincin kendisiyle açıklamakla suçluyorlardı. Norton da onları sözcük oyunları yapmak ve olgulardan kuram çıkarmak yerine sözcüklerden kuram çıkarmakla suçluyordu. Onlar bunun karşısında donakaldılar. Onların akıl yürütme yolunun başlıca ilkesi olgularla başlamak ve olgulara ad vermekti.

Norton Kant'ın karışık düşüncelerine girdiği zaman, Kreis ona bütün iyi ve küçük Alman felsefelerinin öldüklerinde Oxford'a gittiklerini hatırlattı. Kısa bir süre sonra Norton onlara Hamilton'un Tutumluluk Yasası'nı hatırlattığında, hepsi de akıl yürütme süreçlerinin bunun uygulaması olduğunu iddia ettiler. Martin dizlerini kucaklamış ve tartışmayla coşmuştu. Ama Norton bir Spencerci değildi ve Martin'in felsefeci ruhunu ele geçirmeye çalışıyor, iki karşıtına olduğu kadar Martin'e de konuşuyordu.

"Biliyorsun, Berkeley hiçbir zaman cevaplanmadı," dedi, dosdoğru Martin'e bakarak. "Bunu yapmaya en fazla yaklaşan Herbert Spencer oldu, ama o da çok yaklaşamadı. Spencer'ın izleyicilerinin en sadıkları bile daha ileri gidemeyecek. Geçen gün Saleeby'nin bir denemesini okuyordum ve Saleeby'nin söyleyebildiği en ileri şey Herbert Spencer'ın Berkeley'i cevaplamakta *neredeyse* başarılı olduğuydu."

"Peki, Hume'un ne dediğini biliyor musun?" diye sordu Hamilton. Norton başını sallayarak onayladı,

ama Hamilton geri kalanları düşünerek sözlerini sürdürdü. "Berkeley'in tezlerinin hiçbir cevaba izin vermediğini ve inandırıcı olmadığını söylemişti."

"Bu onun, yani Hume'un kafasında" oldu cevap. "Ve Hume'un kafası sizinkilerle aynıydı, şu farkla: O Berkeley'in cevaplanamayacağını kabul edecek kadar akıllıydı."

Norton duyarlı ve kolay heyecanlanan biriydi, ama Kreis ve Hamilton bir çift serinkanlı vahşi gibi dürtüklemek için zayıf yerlerini ararken, o kendini hiç kaybetmiyordu. Gece ilerlediğinde, Norton sürekli tekrarlanan metafizikçi olduğu suçlamalarıyla, ayağa fırlamamak için sandalyesine yapışarak, gri gözleri kıvılcımlar saçarak ve kız gibi yüzü sertleşip keskinleşerek onların mevzilerine büyük bir saldırıya girişti.

"Pekâlâ, sizi Haeckelciler! Ben bir ilkel büyücü gibi akıl yürütüyor olabilirim, ama Tanrı aşkına siz nasıl akıl yürütüyorsunuz? Girmeye hiç hakkı olmadığı yerlere sokuşturduğunuz o pozitif biliminizle siz bilimdışı dogmatikler, sizin üzerinizde duracağınız hiçbir şey yok. Materyalist bircilik okulunun ortaya çıkmasından çok önce, onun üzerinde duracağı zemin, temel kurulamayacak biçimde yıkılıp gitmişti. Bunu yıkan adamsa John Locke olmuştu. İki yüz yıl, belki de daha uzun bir süre önce *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*'sinde doğuştan düşüncelerin var olmadığını kanıtlamıştı. İşin en ilginci de bu, sizin kesinlikle iddia ettiğiniz şey. Bu gece tekrar tekrar doğuştan gelen düşüncelerin var olmadığını öne sürdünüz.

"Peki bu ne demek? Bu mutlak gerçekliği asla bilemeyeceğiniz demek. Doğduğunuzda beyinleriniz

boştur. Beş duyunuzla aklınızın alabileceği içeriğin tamamı görünüşler ya da fenomenlerdir. O zaman doğduğunuzda kafanızda olmayan numenlerin içeri girebilmesi için bir yol yoktur..."

"Reddediyorum–" diyerek sözünü kesmeye çalıştı Kreis.

"Sözümü bitirene kadar bekle" diye bağırdı Norton. "Siz yalnızca şu ya da bu şekilde duyularımıza çarpan madde ve kuvvetin oyunlarını ve karşılıklı oyunlarını bilebilirsiniz. Görüyorsunuz, tartışma uğruna, maddenin var olduğunu kabul etmeye istekliyim; şimdi yapmak üzere olduğum şey, sizi kendi tezlerinizle çürütmek. Bunu başka bir yolla yapamam, çünkü siz her ikiniz de felsefi soyutlamaları anlamaya doğuştan yeteneksizsiniz."

"Ve şimdi şu sizin pozitif biliminize göre madde hakkında ne biliyorsunuz? Onu sadece fenomenlerinden, görünüşlerinden tanıyorsunuz. Yalnızca ondaki değişimlerin ya da bilincinizde değişikliklere neden olan değişimlerinin farkına varırsınız. Pozitif bilim yalnızca fenomenlerle uğraşır, yine de siz varlıkbilimci olmaya ve numenlerle uğraşmaya çalışacak kadar budalasınız. Yine de pozitif bilimin kendi tanımlamasına göre, bilim yalnızca görünüşlerle ilgilenir. Birilerinin söylediği gibi, fenomenal bilgi fenomenleri aşamaz."

"Kant'ı yok etseniz bile Berkeley'i cevaplayamazsınız ve bilimin, Tanrı'nın yokluğunu ya da konumuzla daha ilgili olarak maddenin varlığını kanıtladığını onayladığınız andaysa Berkeley'in yanıldığını farz ediyorsunuz. Biliyorsunuz, ben maddenin varlığını

yalnızca sizin tarafınızdan anlaşılır olmak için kabul ettim. Eğer dilerseniz pozitif bilimci olun; ama varlıkbilimin pozitif bilimde yeri yoktur, bu yüzden onu rahat bırakın. Spencer bilinemezciliğinde haklı, ama eğer Spencer–"

Ama Oakland'a giden son feribotu yakalama zamanı gelmişti ve Brissenden ile Martin yavaşça dışarı süzüldüler. Ayrılırlarken Norton hâlâ konuşuyor, Kreis ve Hamilton ise o sözlerini bitirir bitirmez üzerine atılmaya hazır bir çift av köpeği gibi bekliyorlardı.

"Bana masal dünyasını gösterdin" dedi Martin feribotta. "Böyle insanlarla karşılaşmak yaşamı değerli kılıyor. Beynim tümüyle uyarıldı. Eskiden idealizme hiç değer vermedim. Yine de onu kabul edemem. Biliyorsun, her zaman bir gerçekçi olacağım. Sanırım, ben böyle yaratılmışım. Ama Kreis ve Hamilton'a bir cevap vermek isterdim ve sanırım Norton için de bir iki sözüm vardı. Orada Spencer'ın herhangi bir yara aldığını görmedim. İlk kez bir sirke giden çocuk kadar heyecanlıyım. Görüyorum ki biraz daha okumalıyım. Saleeby'yi iyice okuyacağım. Hâlâ Spencer'ın çürütülemez olduğunu düşünüyorum ve bir dahaki sefere ben de tartışmaya katılacağım."

Ama acıyla soluk alan Brissenden, çenesi atkısına gömülmüş ve çökük göğsüne yaslanmış, bedeni uzun paltosuna sarılı ve gemi pervanelerinin titreşimleriyle sarsılarak uyuyakalmıştı.

XXXVII

Ertesi sabah Martin'in ilk yaptığı şey, Brissenden'in hem öğüdüne hem de emrine karşıydı. "Güneşin Utancı" paketlenip *Acropolis*'e postalandı. Martin bunun dergilerde yayınlanma olanağı bulabileceğine inanıyordu ve dergiler tarafından tanınmasının onu yayınevlerine öveceğini hissediyordu. Aynı şekilde "Efemera"yı da paketleyip bir dergiye postaladı. Brissenden'in dergilere karşı bir saplantı halindeki önyargısına karşın Martin bu büyük şiirin basılması gerektiğine karar vermişti. Bununla beraber onun izni olmadan yayımlanmasını istemiyordu. Martin'in planı, büyük dergilerden birine şiiri kabul ettirmek ve böylece silahlanarak onayını almak için Brissenden ile yeniden uğraşmaktı.

Martin o sabah, birkaç hafta önce tasarladığı ve o zamandan beri yaratılmak için sürekli haykırışlarla kendisini rahatsız eden bir hikâyeye başladı. Görünüşte o, gerçek dünyada, gerçek koşullar altında yaşanan, gerçek karakterlerin ele alındığı bir yirminci yüzyıl aşk

ve macera hikâyesi, canlı bir deniz hikâyesi olacaktı. Ama hikâyenin inip çıkarak ilerleyen akışının altında başka bir şey daha olacaktı. Yüzeysel okuyucunun hiçbir zaman ayırt edemeyeceği, öte yandan hikâyenin böyle bir okuyucu için bile ilginçliğini ve zevkini asla azaltmayacağı bir şey. Martin'i bu hikâyeyi yazmaya zorlayan şey, sadece hikâye değil, buydu. Aslında ona olay örgüsünü öneren şey her zaman o büyük, evrensel motifti. Böyle bir motif bulduktan sonra bu evrensel şeyi kendi içinde ve onunla söyleyeceği özel kişiler ile zaman ve uzayda özel yerler arardı. "Gecikmiş" bu hikâye için seçtiği başlıktı ve uzunluğunun altmış bin sözcükten fazla olmayacağına inanıyordu. Bu onun olağanüstü üretim gücü için bir çocuk oyuncağıydı. İlk gün aletlerindeki ustalığının bilinçli zevkiyle hikâyesini ele aldı. Artık kullandığı aletlerin keskin ve sivri kenarlarının kayarak çalışmasına zarar vermesinden kaygılanmıyordu. O uzun aylar boyu yaptığı yoğun uygulama ve çalışmalar ödüllerini veriyorlardı. O şimdi kendini, biçimlendirdiği şeyin daha büyük aşamalarına güvenle adayabilirdi; birbirini izleyen saatler boyunca çalıştıkça, şimdiye dek hiç olmadığı biçimde yaşam ve yaşam meseleleri konusunda sağlam ve kozmik bir kavrayışa ulaştığını hissetti. "Gecikmiş" özel karakterleri ve özel olaylarıyla gerçek olacak bir hikâye anlatacaktı; ama bütün zamanlar, bütün denizler ve bütün bir yaşam için doğru olan büyük yaşamsal şeyleri de anlatacağından emindi. Herbert Spencer'ın sayesinde, diye düşündü, bir an için masadan geriye yaslanarak. Evet, Herbert Spencer ve Spencer'ın eline verdiği yaşamın temel anahtarı olan evrim sayesinde.

Yazdığının büyük bir şey olduğunun bilincindeydi. "Olacak! Olacak!" sürekli olarak kulaklarında çınlayan nakarattı. Elbette olacaktı. Sonunda dergilerin üzerine atlayacakları bir şey ortaya çıkarıyordu. Bütün hikâye kafasında şimşek çakışları gibi biçimlenmişti. Not defterine bir paragraf yazmak için hikâyeyi bıraktı. Bu "Gecikmiş"in son paragrafı olacaktı; bütün kitap beyninde şimdiden öylesine düzenlenmişti ki sonuna gelmeden haftalar önce sonunu yazabiliyordu. Henüz yazılmamış hikâyeyi deniz konusundaki yazarların hikâyeleriyle karşılaştırdı ve kendi hikâyesinin onlarla karşılaştırılamayacak kadar üstün olduğunu hissetti. "Buna yaklaşabilecek yalnızca tek bir adam var," diye mırıldandı yüksek sesle, "o da Conrad. Ama bu onu bile yerinden doğrultup benim elimi sıktırır ve 'Çok iyi olmuş, Martin oğlum,' dedirtir."

Morse'ların evinde akşam yemeği yiyeceğini son anda hatırlayarak, bütün gün hikâyeyle uğraştı. Brissenden'in sayesinde siyah takım elbisesi rehinden kurtulmuştu ve Martin yeniden akşam yemeklerine gitmeye uygun durumdaydı. Kent merkezindeki kütüphaneye koşup Saleeby'nin kitaplarını aramaya yetecek kadar durdu. Kütüphaneden *Yaşam Döngüsü*'nü aldı ve arabada Norton'un sözünü ettiği Spencer hakkındaki denemeyi buldu. Okudukça öfkelendi. Yüzü kızardı, çenesi kasıldı; sanki nefret ettiği bir şeyi öldürmek için durmaksızın boğazını sıkarcasına farkında olmadan ellerini yumruk yapıyor, açıyor ve yeniden yumruk yapıyordu. Arabadan inince kaldırımda gazaba gelmiş bir insanın tavrıyla yürüdü ve Morse'ların zilini öylesine hırçın çaldı ki zilin sesi-

ni duyunca kendi durumunun bilincine vardı; böylece iyi bir ruh haliyle ve kendi kendine gülerek içeriye girdi. Bununla birlikte, çok geçmeden üzerine çöken büyük bir çöküntünün içine girdi. Bütün gün boyunca esin perisinin kanatlarında yükseldiği yerden aşağı düşmüştü. "Burjuva", "tüccar ini"– Brissenden'in bu insanlara taktığı adlar kafasında tekrarlanıp durdu. Ama bundan ne çıkar, diye öfkeyle sordu. O Ruth ile evleniyordu, ailesiyle değil.

Ruth'u şimdiye kadar hiç daha fazla güzel, daha fazla ruhsal ve göksel, aynı zamanda daha fazla sağlıklı görmemiş gibi geldi ona. Yanaklarında renk vardı ve gözleri –Martin'in içlerinde ilk kez ölümsüzlüğü okuduğu gözler– tekrar tekrar Martin'i kendisine çekiyordu. Son zamanlarda ölümsüzlüğü unutmuş ve bilimsel yazılar onu bu konudan uzaklaştırmıştı, ama orada, Ruth'un gözlerinde, tüm sözlü kanıtları aşan söze dökülemez bir kanıtı okumaktaydı. Onun gözlerinin karşısında bütün tartışmalar uçup gidiyordu, çünkü orada aşkı görüyordu. Kendi gözlerinde de aşk vardı ve aşk cevaplanamaz bir şeydi. Genç adamın tutkulu öğretisi böyleydi.

İçeriye akşam yemeğine girmeden önce, Ruth'la birlikte olduğu yarım saat, onu sonsuz ölçüde mutlu etmiş ve yaşamdan fevkalade tatmin olmuştu. Bununla beraber, masada, zorlu bir günün ardından gelen kaçınılmaz yorgunluk ve bıkkınlık onu kavradı. Gözlerinin yorgun, kendisininse sinirli olduğunun farkındaydı. Şimdi küçümsediği ve sık sık sıkıldığı bu masaya ilk oturduğunda, yüksek bir kültür ve incelik atmosferi olduğunu düşlediği bu ortamda uygar varlıklarla ilk kez

birlikte yemek yiyişini hatırladı. Çok uzun zaman önce kendisinin acıklı görünüşü, kuruntu ıstıraplarıyla her gözeneğinden ter fışkıran, yemek aletlerinin şaşırtıcı önemsiz ayrıntılarıyla kafası karışmış, bir uşağın canavarlıklarıyla işkence çeken, böylesine baş döndürücü toplumsal yükseklikte yaşamak için gerekli sıçrayışı yapmaya çabalayan, sonunda da sahip olmadığı hiçbir cilayı ve bilgiyi taklit etmemeye, samimiyetle kendisi olmaya karar veren görünüşü gözlerinin önüne geldi.

Geminin batması olasılığı yüzünden ani bir panik düşüncesiyle kendini güvende hissetmek için can yeleklerinin yerlerini bulmaya çalışan bir yolcu gibi, Ruth'a baktı. Ne olursa olsun bütün bunlardan geriye şu kalmıştı: Ruth ve aşk. Geri kalan hiçbir şey kitapların sınavını geçememişti. Ama Ruth ve aşk bu sınava dayanmıştı; Martin onlar için biyolojik bir açıklama buldu. Aşk yaşamın en yüce anlatımıydı. Doğa her normal adamı olduğu gibi Martin'i de aşk amacı için tasarlamıştı. Bu görev için doğa on bin yüzyıl –hayır, yüz bin, bir milyon yüzyıl– harcamıştı ve Martin elinden gelenin en iyisiydi. Aşkı onun içindeki en güçlü şey yapmış, ona verdiği hayal gücüyle bu aşkın gücünü yüzde on bin artırmasının ardından coşması, erimesi ve çiftleşmesi için onu efemeridlerin arasına göndermişti. Eli masanın altında gizlenmiş olan Ruth'un elini aradı ve karşılıklı sıcak bir el sıkış oldu. Ruth hızla bir an için ona baktı, gözleri ışıltılı ve sevgi doluydu. Bedenini dolduran heyecanın içinde Martin'in gözleri de öyleydi. Ruth'un gözlerinde gördüğü ışıltı ve sevginin aslında kızın onun gözlerinde gördüğü şeyle çoğaldığını Martin bilemezdi.

Masada Martin'in karşısında çaprazlamasına, Bay Morse'un sağında, yerel bir yüksek mahkeme yargıcı olan Blount oturuyordu. Martin onunla birçok kez karşılaşmış ve sevememişti. O ve Ruth'un babası işçi sendikalarının politikasını, yerel durumu ve sosyalizmi tartışıyorlar; Bay Morse da bu son konuda Martin'i kızdırmaya çalışıyordu. Sonunda Yargıç Blount masanın karşısından sevecen ve babacan bir acımayla genç adama baktı. Martin kendi kendine gülümsedi.

"Büyüyünce geçer bunlar delikanlı," dedi yargıç yatıştırıcı bir tavırla. "Bu tür gençlik heyecanlarının en iyi tedavisi zamandır." Bay Morse'a döndü. "Böyle durumlarda tartışmanın yararına inanmıyorum. Bu hastayı inatçı yapar."

"Bu doğru," diye onayladı diğeri de ciddiyetle. "Ama hastayı zaman zaman kendi durumu konusunda uyarmakta yarar var."

Martin neşeyle güldü, ama bunun için biraz da çaba harcadı. O gün fazlasıyla uzun, günün çalışmasıysa fazlasıyla yoğun olmuştu ve tepkisini göstermek için yanıp tutuşuyordu.

"Hiç kuşkusuz ikiniz de mükemmel doktorlarsınız," dedi; "ama hastanın görüşüne zerre kadar aldırıyorsanız, izin verin de tanı koyma konusunda çok beceriksiz olduğunuzu söylesin size. Gerçekte, siz ikiniz bende bulduğunuz hastalıktan çekiyorsunuz. Bana gelince, benim bağışıklığım var. Sizin damarlarınızda başkaldıran yarı pişmiş sosyalist felsefeyi ben çoktan aşmış durumdayım."

"Akıllıca, akıllıca," diye mırıldandı yargıç. "Konumları tersine çevirmek tartışmada mükemmel bir hiledir."

"Sizin kendi ağzınızdan." Martin'in gözleri kıvılcımlanıyordu, ama kontrolünü korudu. "Bakın, Yargıç, sizin kampanya konuşmalarınızı duydum. İkili bir düşünce süreciyle –ikili düşünce süreci benim çok sevdiğim, ama kimsenin anlamadığı bir şeydir– ikili bir düşünce süreciyle rekabetçi düzene ve güçlü olanın yaşamasına inandığınıza kendinizi inandırıyor ve aynı zamanda bütün gücünüzle, muktedirin gücünü elinden almak için her türlü önlemi onaylıyorsunuz."

"Bakın delikanlı..."

"Unutmayın, sizin kampanya konuşmalarınızı dinlemiştim" diye uyardı Martin. "Eyaletler arası ticaret düzenlemeleri üzerine, demiryolları tekeli ve Standard Oil düzenlemeleri üzerine, ormanların korunması üzerine, bin bir sınırlayıcı önlem üzerine sosyalistçe olmaktan başka hiçbir şey olmayan tutumunuz kayıtlardadır."

"Yani o insafsız güç uygulamalarının düzenlenmesi gerektiğine inanmadığınızı mı söylemek istiyorsunuz?"

"Konu bu değil. Benim söylemek istediğim şey, sizin tanı koymakta başarısız olduğunuz. Size demek istiyorum ki ben sosyalizm mikrobuna yakalanmış değilim. Size demek istiyorum ki aynı mikrobun güçten düşürücü tahribatını yaşayan asıl sizsiniz. Bana gelince, ben sosyalizmin müzmin bir karşıtıyım, tıpkı sizin sahte sosyalizmden başka bir şey olmayan ve sözlükte yeri olmayan sözcüklerle giydirilmiş olduğu için farklı gösterilen melez demokrasinizin müzmin bir karşıtı olduğum gibi."

"Ben bir gericiyim, öylesine tam bir gericiyim ki örtülü bir toplumsal örgütlenme yalanı içinde yaşayan

ve görüşü örtüyü delip geçecek kadar keskin olmayan sizler için benim konumum anlaşılamaz. Siz güçlünün yaşamasına ve gücün egemen olmasına inandığınız konusunda sadece kendinizi kandırıyorsunuz. Oysa ben buna gerçekten inanıyorum. Aramızdaki fark bu. Birazcık daha gençken, birkaç ay daha gençken, ben de aynı şeye inanıyordum. Görüyorsunuz ya, sizin ve sizin gibilerin düşünceleri beni etkiledi. Ama tüccarlar ve satıcılar en iyi olasılıkla korkak yöneticiler olabilirler, onlar bütün günlerini para kazanma yalağında homurdanıp eşinerek geçirirler; işte bu yüzden de ben geriye, aristokrasiye savruldum. Bu odadaki tek bireyci benim. Devletten hiçbir şey beklemiyorum. Devleti kendi çürümüş yararsızlığından kurtarmak için yalnızca güçlü adama, at sırtındaki adama bakarım."

"Nietzsche haklıydı. Size Nietzsche'nin kim olduğunu anlatmak için zaman harcamayacağım, ama o haklıydı. Dünya güçlülere ait, güçlü olduğu kadar da soylu olanlara, ticaretin ve değiş tokuşun domuz yalağında yuvarlanmayanlara. Dünya gerçek soylulara ait, o muhteşem sarışın hayvanlara, uzlaşmacı olmayanlara, 'evet diyenlere.' Onlar sizi yiyip bitirecekler, sizleri, yani siz sosyalizmden korkan ve kendini bireyci sanan sosyalistleri. Zayıfa ve alçağa ait olan köle ahlakınız sizi asla kurtaramayacak. Ah, bütün bunlar sizin için anlaşılmaz şeyler biliyorum ve artık bununla daha fazla canınızı sıkmayacağım. Ama bir şeyi unutmayın: Oakland'da yarım düzine bile bireyci yoktur, ama Martin Eden işte bu bireycilerden biridir."

Martin tartışmayı bitirdiğini gösteren bir hareketle Ruth'a döndü.

"Bugün canım çıktı" dedi alçak bir sesle. "Bütün yapmak istediğim seni sevmek, konuşmak değil."

"Ben ikna olmadım. Bütün sosyalistler Cizvittir. Onları böyle adlandırmak gerekir," diyen Bay Morse'u duymazlıktan geldi.

"Yine de sizi iyi bir Cumhuriyetçi yapacağız" dedi Yargıç Blount.

"Ama o zamandan önce at sırtındaki adam gelmiş olacak," diye karşılık verdi Martin keyifle ve yeniden Ruth'a döndü.

Ama Bay Morse hoşnut değildi. Düşüncelerine saygı duymadığı, doğasını anlayamadığı gelecekteki damadının tembelliği, ciddi ve meşru bir işte çalışmaya istekli olmayışı hoşuna gitmiyordu. Bu yüzden konuşmayı Herbert Spencer'a çevirdi. Yargıç Blount da ustalıkla ona katıldı ve felsefecinin adının ilk sözünün edilişiyle kulakları dikilen Martin, yargıcın Spencer'a karşı ağır ve kendini beğenmiş tarzdaki küçültücü eleştirilerini dinledi. Zaman zaman Bay Morse Martin'e, "İşte, oğlum, görüyorsun" der gibi bakıyordu.

"Geveze kargalar," diye kendi kendine mırıldandı Martin; ama Ruth ve Arthur'la konuşmaya devam etti.

Bununla birlikte yaşadığı uzun gün ve bir gece önceki "gerçek pislik" onun üzerindeki etkilerini gösteriyordu; üstelik arabada okuduğunda onu öfkelendirmiş olan yazı da hâlâ alev alev olan kafasındaydı.

Kendisini kontrol altında tutmak için gösterdiği çabayı görerek telaşlanan Ruth birden, "Ne oldu?" diye sordu.

"Bilinmezden başka Tanrı yok ve onun peygamberi de Herbert Spencer," diyordu tam o anda Yargıç Blount.

Martin ona doğru döndü.

"Çok ucuz bir yargı," dedi sakin bir biçimde. "Bunu ilk kez Belediye Parkında, konuyu daha iyi bilmesi gereken bir işçinin ağzından duymuştum. O zamandan bu yana da sık sık duydum ve her seferinde bu tekerleme midemi bulandırıyor. Kendinizden utanmanız gerek. O soylu ve büyük adamın adını sizin ağzınızdan duymak, bir lağım çukurunda çiğ damlası bulmaya benziyor. İğrençsiniz."

Sanki masaya bir yıldırım düşmüştü. Yargıç Blount felç olmuş bir yüzle Martin'e baktı ve ortalığa sessizlik egemen oldu. Bay Morse gizliden gizliye memnun olmuştu. Kızının sarsıldığını görebiliyordu. Onun istediği de buydu: Sevmediği bu adamdaki doğuştan gelen zorbalığı açığa çıkarmak.

Ruth'un eli masanın altında yalvarırcasına Martin'in elini arıyordu, ama bir kez kan beynine sıçramıştı. Yüksek yerlerde oturan bu insanların entelektüel numaraları ve sahtekârlıkları onu öfkelendirmişti. Bir Yüksek Mahkeme Yargıcı! Daha birkaç yıl önce böyle muhteşem varlıklara çamurun içinden bakar ve onları tanrı sayardı.

Yargıç Blount kendini toparladı ve masada bayanların varlığı nedeniyle olduğunu Martin'in anladığı kibar bir poz takınarak, konuşmasını devam ettirmeye girişti. Bu bile Martin'in öfkesini artırıyordu. Bu dünyada dürüstlük yok muydu?

"Benimle Spencer'ı tartışamazsınız" diye bağırdı. "Spencer hakkında kendi ülkesinin insanlarından

daha fazla bir şey bilmiyorsunuz. Ama bu sizin suçunuz değil, bunu kabul ediyorum. Bu yalnızca günümüzün aşağılık cehaletinin bir görünümü. Bu akşam buraya gelirken bunun bir örneğine rastladım. Saleeby'nin Spencer üzerine yazdığı bir denemeyi okuyordum. Siz de okumalısınız. İsteyen herkes bu yazıya ulaşabilir. Herhangi bir kitapçıdan satın alabilir ya da halk kütüphanesinden bulabilirsiniz. Saleeby'nin konu üzerinde topladıklarıyla karşılaştırıldığında, bu soylu adam hakkındaki cehaletinizin ve küfürlerinizin yetersizliğinden utanç duyardınız. Bu deneme sizin utancınızı bile utandıracak bir utanç belgesi."

"Onun soluduğu havayı kirletmeye değmeyecek bir akademik felsefeci tarafından 'yarı eğitilmişlerin filozofu' olarak adlandırılmış. Spencer'dan on sayfa bile okumuş olduğunuzu sanmıyorum, ama Spencer'dan sizin okuduğunuzdan daha fazla okumamış olan ve büyük olasılıkla sizden daha zeki eleştirmenler var, ki bunlar dehasının damgasını bütün bir bilimsel araştırma ve modern düşünceye vuran, psikolojinin babası olan; bugün Fransız köylülerinin çocuklarının onun tarafından ortaya konulan ilkelere göre üç R ile eğitilmesini sağlayacak şekilde pedagojide devrim yapan Herbert Spencer'ın yazılarından, Spencer izleyicilerinin tek bir düşünce bile çıkaramayacaklarını söylüyorlar. Ve bu sinek benzeri adamlar, kendi ekmeklerini onun fikirlerinin teknik uygulamalarından çıkarırken onun anısına acı veriyorlar. Eğer onların beyinlerinde küçücük değerli bir şey varsa, bunu büyük oranda ona borçludurlar. Eğer Spencer hiç yaşamamış olsaydı, papağan gibi öğrendikleri bilgilerinde doğru olan ne varsa olmayacaktı."

"Ve yine de Oxford'un rektörü olan Fairbanks gibi bir adam bile –sizden bile daha yüksek bir yerde oturuyor, Yargıç Blount– Spencer'ın gelecek kuşaklar tarafından bir düşünürden çok bir şair ve bir hayalci olarak bir kenara atılacağını söyledi. Çenesi düşük gevezeler! İçlerinden biri, *İlk Prensipler*'in belirli bir edebi güçten bütünüyle yoksun olmadığını söylemiş. Diğerleri de onun özgün bir düşünürden çok, çalışkan biri olduğunu söylemişler. Çenesi düşükler! Çenesi düşükler!"

Bir ölüm sessizliği içinde Martin birden sustu. Ruth'un ailesinde herkes Yargıç Blount'u güçlü ve başarılı bir adam olarak görürdü ve Martin'in patlaması onları dehşete düşürmüştü. Akşam yemeğinin kalanı, Yargıç ve Bay Morse'un konuşmalarını kendi aralarında sınırlandırmaları ve konuşmanın geri kalanının aşırı dağınıklığıyla bir cenaze töreni gibi geçti. Daha sonrasında Ruth ve Martin yalnız kaldıklarında kıyamet koptu.

"Sen çekilmezsin" diye ağladı Ruth.

Ama Martin'in öfkesi hâlâ için için yanıyor ve "Hayvanlar! Hayvanlar!" diye homurdanmayı sürdürüyordu.

Ruth yargıca hakaret ettiğini söyleyince Martin karşılık verdi:

"Onun hakkında gerçekleri söyleyerek mi?"

"Gerçek olup olmadığı umurumda bile değil" diye ısrar etti kız. "Belirli terbiye sınırları vardır ve senin kimseye hakaret etme hakkın yok."

"O zaman Yargıç Blount gerçeğe saldırma hakkını nereden almış?" diye sordu Martin. "Kuşkusuz gerçe-

ğe saldırmak, yargıcınki gibi cüce bir kişiliğe hakaret etmekten daha ciddi bir suçtur. O bundan da daha beterini yaptı. Ölmüş olan büyük ve soylu bir adamın adını karaladı. Ah, hayvanlar! Hayvanlar!"

Martin'in karmaşık öfkesi yeniden alevlenmişti. Ruth dehşetle ona bakıyordu. Şimdiye kadar onu hiç böylesine öfkeli görmemişti ve bütün bunlar onun için şaşırtıcı ve mantıksızdı. Yine de kapıldığı dehşetin içinde bile onu Martin'e çekmiş olan ve hâlâ çeken –onu Martin'e yaslanmaya zorlayan– büyülü ipler vardı ve o çılgın, son noktasına erişmiş anda, ellerini Martin'in boynuna koydu. Olanlar onu incitmiş ve öfkelendirmişti, ama yine de Martin "Hayvanlar! Hayvanlar!" diye mırıldanmayı sürdürürken adamın kollarının arasında ürpererek yattı. Martin, "Sizin masanızı bir daha rahatsız etmeyeceğim, sevgilim. Benden hoşlanmıyorlar ve tatsız varlığımı onlara dayatmam benim hatam. Üstelik, onlar da bana aynı derecede tatsız geliyorlar. Öf be! Bunlar insanı hasta ediyor. Bir de düşünsene, yüksek yerlerde oturan, güzel evlerde yaşayan, eğitilmiş ve banka hesapları olan insanların değerli olduğunu düşünecek kadar masumdum bir zamanlar!" diye konuşurken Ruth hâlâ onun kollarının arasındaydı.

XXXVIII

"Hadi gel, lokale gidelim."

Yarım saat önceki kanamadan dolayı –üç gün içinde ikinci kanamaydı bu– halsiz düşmüş olan Brissenden böyle dedi. Her zamanki gibi viski bardağı elindeydi ve titreyen parmaklarıyla bardağı kafasına dikti.

"Sosyalizmle benim ne işim var?" diye karşı çıktı Martin.

"Dışarıdan gelenlerin beş dakika konuşmasına izin veriliyor," diye sıkıştırdı onu hasta adam. "Ayağa kalk ve konuş. Sosyalizmi neden istemediğini onlara anlat. Onlar ve onların getto ahlakı hakkında ne düşündüğünü anlat. Nietzsche'yi yüzlerine çarp ve zahmetin için bir de hırpalan. Sosyalizmi hurdaya çıkar. Bunun onlara yararı olacaktır. Onların istediği şey tartışmak, senin istediğin şey de bu. Görüyorsun ya, gitmeden önce senin bir sosyalist olduğunu görmek isterdim. Varoluşuna bir anlam verirdi. Yaklaşmakta olan düş kırıklığı zamanında seni koruyabilecek tek şey bu."

"Bütün insanlar içinde senin neden sosyalist olduğunu asla çözemiyorum," dedi Martin düşünceli bir sesle. "Yığınlardan öylesine tiksiniyorsun ki sen. Ayaktakımı arasında senin estetik ruhuna seslenebilecek hiçbir şey olmadığı kuşkusuz." Arkadaşının yeniden doldurmaya başladığı viski bardağını suçlayıcı parmağıyla işaret etti. "Sosyalizm seni kurtaracak gibi görünmüyor."

"Çok hastayım" oldu cevap. "Senin durumunsa farklı. Sağlığın ve yaşamak için bir yığın nedenin var, bir şekilde yaşama kelepçelenmek zorundasın. Bana gelince, neden sosyalist olduğumu merak ediyorsun. Sana anlatayım. Çünkü sosyalizm kaçınılmaz; çünkü bugünkü çürümüş ve akıldışı sistem daha fazla süremez; çünkü senin at sırtındaki adamın günü çoktan geçti. Köleler buna katlanmayacak. Sayıları çok fazla ve ister istemez olası bir atlıyı daha atına binmeden alaşağı edecekler. Onlardan kaçamazsın, bütün bir köle ahlakını yutmak zorunda kalacaksın. Bu güzel bir karmaşa değil, itiraf ediyorum. Ama kaynayıp duruyor ve onu yutmak zorunda kalacaksın. Sen zaten kafandaki Nietzsche düşüncelerinle tufandan önceki devre aitsin. Geçmiş geçmiştir ve tarih kendini tekrarlar diyen adam yalancının biri. Elbette yığınlardan hoşlanmam, ama yoksul bir adam ne yapsın? At sırtında bir adamımız olmayacak ve başka herhangi bir şey şu anda yöneten korkak domuzdan çok daha iyidir. Ama neyse hadi gel. Ben sınırıma kadar içtim ve burada biraz daha otururum sarhoş olacağım. Doktorun ne söylediğini biliyorsun, lanet olsun doktora! Onu aldatacağım nasıl olsa."

Pazar gecesiydi, küçük salonu çoğunluğu işçi sınıfından gelme Oakland sosyalistleriyle dolu buldular. Akıllı bir Yahudi olan konuşmacı Martin'in hayranlığını kazanırken, aynı zamanda onun husumetini de uyandırdı. Adamın çöküк, dar omuzları ve hırıldayan göğsü onun kalabalık gettonun gerçek bir çocuğu olduğunu gösteriyordu. Zayıf, perişan kölelerin onları yöneten ve zamanın sonuna kadar da yönetecek olan bir avuç efendiye karşı savaşının Martin'in üzerinde güçlü bir etkisi vardı. Martin için bu kurumuş yaratık bir simgeydi. Biyolojinin yasalarına göre yaşamın zorlukları karşısında yok olan bütün bir zayıflar ve etkisizlerin sefil yığınının temsilcisi olarak öne çıkmış bir şekildi. Onlar uyum sağlayamayanlardı. Kurnaz felsefelerine ve karıncalar gibi işbirliğine eğilim göstermelerine karşın, doğa onları seçkin insanlar yararına bir tarafa atmıştı. Doğurgan elleriyle saçtığı pek çok yaşam tohumu içinden yalnızca en iyiyi seçmişti. Bu, insanların doğayı taklit ederek yarış atları ve salatalık yetiştirmek için uyguladığı yöntemin aynısıydı. Kuşkusuz, bir evrenin yaratıcısı daha iyi bir yöntem tasarlayabilirdi; ama bu belirli evrenin yaratıkları bu belirli yönteme katlanmak zorundaydılar. Elbette yok olurken kıvranabilirlerdi, tıpkı sosyalistlerin kıvrandığı gibi; tıpkı kürsüdeki konuşmacının ve ter döken kalabalığın yaşamın cezalarını en aza indirecek ve akıllarıyla evreni alt edecek yeni bir alet bulmak için birbirlerine danıştıkları şu anda kıvrandıkları gibi.

Martin böyle düşünüyordu ve Brissenden kalkıp canlarına okuması için onu zorladığında bunları söyledi. Platforma çıktığında gelenek olduğu üzere top-

lantı başkanına hitap ederek konuştu. Alçak sesle konuşmaya başladı, duraksayarak konuşuyor, Yahudi konuşurken kafasına doluşan düşünceleri sıraya sokmaya çalışıyordu. Bu tür toplantılarda her bir konuşmacıya ayrılan süre beş dakikaydı; ama Martin beş dakikası dolduğunda daha temposunu yeni bulmuştu, onların öğretilerine saldırısının yarısına gelmişti. Yine de dinleyicilerin ilgisini çekmişti ve başkandan Martin'in süresini uzatmasını istediler. Onun kafalarına göre bir düşman olduğunu görüp, her sözcüğünü takip ederek dikkatle dinlediler. Martin kölelere, onların ahlakına ve taktiklerine yönelik saldırılarında sözlerini sakınmadan ateşli ve inançlı bir biçimde konuştu ve söz konusu kölelerin dinleyicileri olduğunu açıkça söyledi. Spencer ve Malthus'tan alıntılar yaptı ve biyolojik gelişim yasasını açıkladı.

"Ve böylece," diyerek hızlı bir özetle konuşmasını tamamladı, "köle insanlardan oluşan hiçbir devlet ayakta kalamaz. Eski gelişim yasası hâlâ geçerli. Varoluş savaşında, göstermiş olduğum gibi, güçlüler ve güçlülerin soyu hayatta kalırken, zayıflar ve zayıfların soyu ezilip yok olurlar. Bunun sonucunda güçlüler ve güçlülerin soyu yaşamını sürdürür ve bu mücadele sürdükçe her kuşağın gücü artar. Bu gelişmedir. Ama siz köleler –köle olmak kötü bir şey, kabul ediyorum– ama siz köleler gelişme yasasının feshedileceği, zayıfların ve yetersizlerin yok olmayacağı, her yetersizin bir günde istediği kadar çok yemek yiyeceği, güçlüler gibi güçsüzlerin de evlenip çocuk sahibi olabileceği bir toplum düşlüyorsunuz. Sonuç ne olacak? Artık her kuşağın gücü ve yaşam değeri artmayacak. Aksine

azalacak. Sizin köle felsefenizin intikam tanrıçası da bu olacak. Sizin köleler toplumunuz, –kölelerin, köleler tarafından ve köleler için yönetildiği toplum– onu oluşturan yaşam zayıflayıp parçalanırken, kaçınılmaz olarak zayıflayacak ve parçalanacak.

"Unutmayın, ben biyolojiden söz ediyorum, duygusal ahlaktan değil. Hiçbir köle devleti ayakta kalamaz–"

"Ya Birleşik Devletler'den ne haber?" diye bağırdı dinleyiciler arasındaki bir adam.

"Ne haber mi?" diye karşılık verdi Martin. "On üç koloni yöneticilerini devirdiler ve Cumhuriyet dedikleri şeyi oluşturdular. Köleler kendi kendilerinin efendisi oldu. Artık kılıçlı efendiler yoktu. Ama sizler bir tür efendi olmadan yapamazsınız ve orada da bir dizi yeni efendi ortaya çıktı – bunlar büyük, yiğit ve soylu adamlar değil ama açıkgöz, örümceksi tüccarlar ve tefecilerdi. Onlar da sizi yeniden köleleştirdiler, ama bunu gerçek soylu adamların kendi sağ kollarının gücüyle yaptıkları gibi açıksözlülükle değildi, gizlice ve örümceksi mekanizmalarla, yaltaklanarak, kandırarak ve yalanlarla yaptılar. Sizin köle yargıçlarınızı satın aldılar, sizin köle yasa koyucularınızı ayarttılar, sizin köle oğullarınızı ve kızlarınızı eski kölelerin durumundan çok daha korkunç koşullara zorladılar. Çocuklarınızın iki milyonu bugün Birleşik Devletler'de bu tüccar oligarşisi için ter döküyor. Siz kölelerin on milyonu ne doğru dürüst barınabiliyor ne de doğru dürüst beslenebiliyor."

"Ama konumuza dönersek. Hiçbir köle toplumunun ayakta kalamayacağını gösterdim, çünkü böyle

bir toplumun gelişme yasasını feshetmesi gerekir. Bir köle toplumu örgütlenir örgütlenmez çöküş de başlar. Sizin için gelişme yasasını feshetmekten söz etmek kolay, ama gücünüzü koruyacak olan yeni gelişme yasası nerede peki? Onu formüle etmelisiniz. Zaten formüle mi edildi? O zaman söyleyin."

Martin gürleyen haykırışların arasında yerine oturdu. Bir yığın adam ayağa fırlamış, söz almak için elini kolunu sallıyordu. Ve birer birer şamatalı alkışların cesaretlendirmesiyle ateşle, coşkuyla ve heyecanlı el hareketleriyle saldırıya cevap verdiler. Çılgınca bir geceydi – ama entelektüel olarak çılgıncaydı, düşüncelerin savaşıydı. Kimileri konudan saptılar, ama konuşmacıların çoğu doğrudan doğruya Martin'i cevapladılar. Martin için yeni olan düşünce çizgileriyle onu sarstılar. Ona yeni bakış açıları kazandırdılar, yeni biyolojik yasalar değil, ama eski yasaların yeni uygulamalarını gösterdiler. Bununla birlikte her zaman kibar olamayacak kadar ateşliydiler ve başkan birkaç kez düzeni sağlamak için masayı yumrukladı.

Bir rastlantı sonucu toy bir gazete muhabiri de dinleyicilerin arasında oturuyordu, parlak haberlerin olmadığı bir gün oraya gönderilmişti ve gazeteciliğin heyecana gereksinmesinin etkisi altındaydı. Çok iyi bir muhabir değildi. Yalnızca sevimli ve konuşkandı. Ama oradaki tartışmayı izleyemeyecek kadar kalın kafalıydı. Gerçekte, işçi sınıfının bu geveze manyaklardan daha üstün olduğuna dair içinde rahatlatıcı bir duygu vardı. Aynı zamanda yüksek yerlerde oturan, ulusların ve gazetelerin politikalarını dikte edenlere karşı büyük saygı besliyordu. Bundan başka, bir

hiçten bile bir şey –hatta büyük bir şey– çıkarabilen kusursuz bir muhabirin seçkinliğine ulaşmak gibi bir ideali vardı.

Bütün bu konuşulanların ne hakkında olduğunu bilmiyordu. Bilmesi gerekli de değildi. *Devrim* gibi sözcükler ona istediği ipucunu veriyordu. Tek bir fosil kemiğinden bütün bir iskeleti yeniden oluşturabilen bir paleontolog gibi, tek bir *devrim* sözcüğünden bütün bir konuşmayı yeniden oluşturabilirdi. İşte o gece bunu yaptı ve üstelik de iyi yaptı; o gece en büyük karışıklığı Martin çıkardığı için bütün konuşulanları onun ağzına yerleştirdi ve onun gerici bireyciliğini en ateşli kızıl bir konuşmaya dönüştürerek, onu gösterinin baş anarşisti yaptı. Toy muhabir bir sanatçıydı, yerel rengi verirken kalın bir fırça kullanmıştı: Vahşi gözlü, uzun saçlı erkekler, sinir hastası ve dejenere adam tipleri, tutkuyla sarsılan sesler, havaya kaldırılmış sıkılı yumruklar. Üstelik bütün bunlar da yeminler, haykırışlar ve öfkeli adamların iştahlı gürlemesinden oluşan bir fonun üzerine yansıtılmıştı.

XXXIX

Ertesi sabah Martin küçük odasında kahvesini içerek gazetesini okuyordu. Kendisini gazetenin ilk sayfasında, manşette bulmak onun için yeni bir şeydi ve Oakland sosyalistlerinin en ünlü lideri olduğunu öğrenince çok şaşırdı. Toy muhabirin onun için oluşturduğu şiddetli konuşmaya göz gezdirdi ve başlangıçta bu uydurmaya kızmasına karşın, sonunda gülerek gazeteyi bir kenara attı.

"Bu adam ya sarhoştu ya da inanılmaz kötü niyetli," diyordu o gün öğleden sonra yatağının üzerindeki tüneğinden, Brissenden gelip tek sandalyeye gevşek bir biçimde çöktüğünde.

"Ama neye aldırıyorsun ki?" diye sordu Brissenden. "Kuşkusuz bu gazeteyi okuyan burjuva domuzlarının seni beğenmelerini istiyor değilsindir."

Martin bir süre düşündükten sonra cevap verdi:

"Hayır, onların beni beğenip beğenmemelerine aldırmıyorum, hem de hiç. Öte yandan Ruth'un ailesiyle ilişkilerimi birazcık zorlaştıracağa benziyor.

Babası her zaman benim bir sosyalist olduğumu iddia etmişti ve bu sefil yazı onun inancını güçlendirecek. Onun görüşüne aldırdığımdan değil, aman boş ver. Bugün yazdığım şeyi sana okumak istiyorum. Yine 'Gecikmiş' elbette ve neredeyse yarısına geldim."

Maria kapıyı iterek açtığında ve temiz giyimli genç bir adamı içeri getirdiğinde, Martin yüksek sesle yazısını okuyordu. Genç adam uyanık bakışlarla çevresine bakındı, bakışları Martin'in üzerinde dolaşmadan önce gaz ocağına ve köşedeki mutfağa dikkat etti.

"Oturun" dedi Brissenden.

Martin yatakta genç adama yer açtı ve ne için geldiğini söylemesini bekledi.

"Dün gece konuşmanızı dinledim, Bay Eden ve sizinle bir söyleşi yapmaya geldim," diye söze başladı genç adam.

Brissenden içten bir kahkaha patlattı.

"Sosyalist bir kardeş mi?" diye sordu muhabir, kadavra gibi kalmış ve ölmekte olan adamın politik rengini değerlendirmeye çalışan hızlı bir bakışla Brissenden'e bakarak.

"Demek haberi bu yazmış," dedi Martin yumuşakça. "Hey, bu daha çocuk!"

"Neden onu tekmelemiyorsun?" diye sordu Brissenden. "Ciğerlerime beş dakikalığına yeniden sahip olmak için bin dolar verirdim."

Toy muhabir kendisi hakkında, kendi çevresinde ve kendisiyle yapılan bu konuşmalardan biraz şaşkına döndü. Ama sosyalist toplantıyı harika anlatışı nedeniyle övülmüş ve topluma karşı yükselen bu örgütlü tehdidin önderi olan Martin Eden'le kişisel bir söyleşi yapmak için gönderilmişti.

"Resminizin çekilmesine itiraz etmezsiniz değil mi Bay Eden?" dedi. "Dışarda fotoğrafçım bekliyor ve güneş daha da alçalmadan önce hemen fotoğrafınızın çekilmesinin iyi olacağını söylüyor. Daha sonra söyleşiyi yapabiliriz."

"Bir fotoğrafçı," dedi Brissenden düşünceli düşünceli. "Vur ona Martin! Vur ona!"

"Sanırım yaşlanıyorum" oldu cevap. "Biliyorum bunu yapmam gerek, ama gerçekten hiç şevkim yok. Bir şey fark etmezmiş gibi görünüyor."

"Annesinin hatırı için," diye kışkırttı Brissenden.

"İşte bu düşünmeye değer," diye cevap verdi Martin; "ama yine de içimde yeterli enerjiyi uyandırmaya yetmiyor. Görüyorsun ya, bir adamı pataklamak bile enerji gerektiriyor. Üstelik, ne fark eder ki?"

"Doğru, bu şekilde ele almalı," diye havalı biçimde konuştu toy muhabir. Yine de endişeli bakışlarla kapıya doğru bakmaya başlamıştı.

"Ama yazdıklarının tek bir sözcüğü bile doğru değildi" diye devam etti Martin. Dikkatini Brissenden'e vermişti.

"Bu yalnızca genel bir anlatım biçimiydi, anlarsınız," demeye cüret etti toy muhabir, "ve üstelik iyi bir reklam. Önemli olan bu. Sizin için yararlı oldu o yazı."

"İyi bir reklam, Martin, oğlum," diye ciddi bir tavırla tekrarladı Brissenden.

"Ve benim için yararlı oldu, bunu bir düşünsene!" oldu Martin'in katkısı.

"Bakalım... Nerede doğmuştunuz Bay Eden?" diye sordu toy muhabir, dikkatli bir beklenti havası takınarak.

"Not falan almıyor" dedi Brissenden. "Her şeyi hatırlıyor."

"Bu benim için yeterli." Toy muhabir kaygılı görünmemeye çabalıyordu. "İyi bir muhabir not tutmakla uğraşmaz."

"Bu dün akşam için de yeterliydi." Ama Brissenden sakin davranmaya alışkın değildi ve birdenbire tutumunu değiştirdi. "Martin, eğer şunu bir güzel pataklamazsan, bu işi ben kendim yapacağım, hemen sonra cansız yere serilecek olsam bile."

"Kıçına birkaç şaplak atmak nasıl olur?" diye sordu Martin.

Brissenden tarafsız olarak düşündü ve başını sallayarak onayladı.

Bir an sonra Martin yatağın kenarında oturuyor ve toy muhabirin yüzü dizlerinin arasından yere bakıyordu.

"Şimdi ısırmak yok," diye uyardı Martin, "yoksa yüzüne yumruk atmak zorunda kalırım. Yazık olur, çünkü çok sevimli bir yüzün var."

Yukarı kalkan eli indi, ardından hızlı ve düzenli bir ritimle kalkıp inmeye devam etti. Toy muhabir çabaladı, sövüp saydı, ama ısırmaya kalkmadı. Brissenden bir an için heyecanlanarak viski şişesini kavrayıp, "Hey, izin ver bir kere de ben vurayım şuna," diye yalvarmasına karşın, olayı ciddiyetle seyretti.

"Üzgünüm, elim yoruldu," dedi Martin, en sonunda bıraktığında. "Elim uyuştu."

Toy muhabiri doğrultup yatağın kenarına oturttu.

"Bunun için sizi tutuklattıracağım," diye hırladı, çocuksu öfkesinin gözyaşları kızarmış yanakların-

dan aşağı akıyordu. "Bunun için sizi terleteceğim. Göreceksiniz."

"Sevimli şey" dedi Martin. "Yokuş aşağı bir yola girdiğinin farkında değil. Birinin kendisine benzeyen başka insanlar hakkında onun yaptığı gibi yalan söylemesi dürüst, erkekçe, doğru bir davranış değil ve o bunu bilmiyor."

"Bunun ona anlatılması için bize gelmesi gerekiyordu" diyerek boşluğu doldurdu Brissenden.

"Evet, iftira ettiği ve yaraladığı kişiye, yani bana. Eminim ki bakkalım artık bana kredi açmayı reddedecek. Daha da kötüsü bu zavallı çocuk birinci sınıf gazeteci ve aynı zamanda birinci sınıf bir alçak olana kadar bu yolda yürüyecek."

"Ama yine de zaman var" dedi Brissenden. "Kim bilir, belki de senin şu küçük yardımın onu kurtarır. Neden ona bir tane yapıştırmama izin vermedin ki? Benim de bir katkım olsun isterdim."

"Sizi tutuklattıracağım, ikinizi de, sizi koca hayvanlar," diye hıçkırıyordu yanlış yola düşmüş ruh.

"Hayır, ağzı fazlasıyla güzel ve fazlasıyla zayıf." Martin asık suratlı bir biçimde başını salladı. "Korkarım, elimi boşu boşuna uyuşturdum. Bu genç adam düzelemez. Sonunda çok büyük ve başarılı bir gazeteci olacak. Vicdanı yok. Sadece bu bile onu büyük yapacak."

Bu sözlerden sonra, Brissenden'in hâlâ elinde tuttuğu şişeyle sırtına vuracağı korkusuyla tir tir titreyen toy muhabir kapıdan dışarı çıktı.

Ertesi günün gazetesinde Martin kendisi hakkında yepyeni birçok şey daha öğrendi. "Bizler toplumun

yeminli düşmanlarıyız," derken buldu kendini gazetedeki söyleşide yapılan alıntıda. "Hayır, bizler anarşist değil, sosyalistiz." Muhabir ona bu iki ekol arasında çok az bir fark görüldüğünü söylediğinde, Martin sessiz bir onaylamayla omuzlarını silkmişti. Yüzü çarpık olarak tanımlanmıştı ve çeşitli başka soysuzlaşma izleri de taşıyordu. Özellikle dikkati çeken yanı, eşkıya gibi kocaman elleri ve kanlı gözlerindeki ateşli parıltılardı.

Aynı zamanda her akşam Belediye Parkında işçilere konuşma yaptığını ve halkın kafasını tahrik eden anarşistler ve kışkırtıcılar arasında en büyük dinleyici kitlesini çekenin ve en devrimci konuşmaları yapanın da kendisi olduğunu öğrendi. Toy muhabir, onun küçük yoksul odasının, gaz ocağının ve tek sandalyesinin, onunla birlikte olan ve bir kalenin zindanındaki yirmi yıllık hücre hapsinden yani çıkmış gibi görünen ceset suratlı serserinin ayrıntılı bir tablosunu yapmıştı.

Toy muhabir çalışkandı. Sağı solu araştırmış, Martin'in aile tarihine burnunu sokmuş ve önünde Bay Higginbotham'ın durduğu Higginbotham'ın Peşin Satış Dükkânının bir fotoğrafını da elde etmişti. Bu beyefendi tembel, işe yaramaz, kendisine iş önerilince kabul etmeyen ve yakında hapse düşeceği kesin bir adam olduğunu söylediği kayınbiraderinin sosyalist görüşlerine dayanamayan zeki ve ağırbaşlı bir işadamı olarak anlatılmıştı.

Marian'ın kocası Hermann von Schmidt ile de aynı şekilde söyleşi yapılmıştı. Martin'i ailenin yüz karası olarak niteleyip onu reddetmişti. "Benim de sırtımdan geçinmeye çalıştı, ama çabucak ve hemen buna bir son verdim" demişti von Schmidt muhabire.

"Gelip buralarda otlakçılık yapamayacağını iyi biliyor. Çalışmayan bir adamda iş yoktur, benim söyleyeceklerim bu kadar."

Bu kez Martin gerçekten sinirlenmişti. Brissenden bütün bu olanlara güzel bir şaka olarak bakıyor, ama bunları Ruth'a anlatmanın kolay bir iş olmayacağını bilen Martin'i avutamıyordu. Ruth'un babasına gelince, olanlardan çok fazla neşelenmiş olması gerektiğini ve nişanı bozmak için bundan sonuna kadar yararlanacağını biliyordu. Olanlardan ne çıkaracağını çok geçmeden öğrenecekti. Öğleden sonra postası ona Ruth'dan bir mektup getirdi. Martin mektubu bir felaket önsezisiyle açtı ve onu postacıdan aldığı açık kapının önünde ayakta okudu. Okurken eli mekanik olarak eski sigara içtiği günlerinin tütününü ve kahverengi kâğıdını cebinde aradı. Cebinin boş olduğunun ya da sigara sarmak için gerekli malzemelere başka bir şekilde ulaştığının farkında değildi.

Tutkulu bir mektup değildi. İçinde öfke izleri yoktu. Ama ilk cümleden sonuncuya kadar bütün mektup incinme ve hayal kırıklığı ifade ediyordu. Ruth ondan daha iyisini beklemişti. Gençlik çılgınlığını aşmış olduğunu, ona olan aşkının onun daha ciddi ve iyi bir yaşam sürmesini sağlamaya yetecek kadar değerli olduğunu sanmıştı. Artık annesi ve babası kesin bir tutum alarak, nişanın bozulmasını emretmişlerdi. Bunda da haklı oldukları için kabul etmekten başka bir şey yapamazdı. İlişkileri hiçbir zaman mutlu bir ilişki olamazdı. Başından beri şanssız bir ilişkiydi. Mektubun tamamında tek bir pişmanlığı dile getirmişti ve bu Martin için çok acı vericiydi.

"Keşke bir işe girip de bir şeyler olmaya çalışsaydın" diye yazıyordu. "Ama bu olamazdı. Geçmiş yaşamın çok yabani ve düzensizdi. Senin suçlanamayacağını anlayabiliyorum. Yalnızca mizacına ve eski eğitimine göre davranabilirdin. Bu yüzden seni suçlamıyorum, Martin. Lütfen bunu unutma. Bu yalnızca bir hataydı. Babam ve annemin ileri sürdüğü gibi biz birbirimiz için yaratılmamışız ve bunu çok geç olmadan fark ettiğimiz için ikimiz de mutlu olmalıyız."... "Beni görmeye çalışmanın bir yararı yok" diyordu sonlara doğru. "Bu annem için olduğu kadar ikimiz için de mutsuz bir karşılaşma olurdu. Ona büyük acı ve endişe verdiğimi hissediyorum. Bunu telafi etmek için çok uğraşmam gerekecek."

Martin mektubu ikinci bir kez dikkatle sonuna kadar okudu, sonra oturup bir cevap yazdı. Sosyalist toplantıda kendi söylediklerini özetledi, bunların gazetenin onun ağzından yazdığı şeylerin tam tersi olduğunu belirtti. Mektubun sonuna doğru o, yeniden tutkuyla aşk için yalvaran Tanrı'nın âşığı olmuştu. "Lütfen cevap yaz," dedi, "ve cevabında bana yalnızca tek bir şey söylemelisin. Beni seviyor musun? Hepsi bu. Bu tek soruya cevap ver sadece."

Ama ne ertesi gün ne daha ertesi gün bir cevap gelecekti. "Gecikmiş" masanın üzerinde dokunulmadan duruyor ve masanın altındaki reddedilmiş yazılar yığını her geçen gün daha da büyüyordu. Yaşamında ilk kez Martin'in muhteşem uykusu uykusuzlukla bölünüyor ve uzun, huzursuz geceler boyunca yatağında dönüp duruyordu. Üç kez Morse'ların evine uğradı, ama kapıyı açan uşak tarafından geri çevrildi.

Brissenden dışarıya çıkamayacak kadar dermansız bir şekilde otel odasında hasta yatıyordu ve Martin sık sık onunla olmasına karşın, kendi sıkıntılarıyla onu kaygılandırmak istemiyordu.

Çünkü Martin'in pek çok sorunu vardı. Toy muhabirin yaptıklarının berbat sonuçları Martin'in beklediğinden daha büyük olmuştu. Portekizli bakkal ona daha fazla kredi açmayı reddetti. Amerikalı olan ve bundan gurur duyan manav ise onun ülkesi için bir hain olduğunu söyledi ve onunla daha fazla alışveriş yapmayı reddetti. Vatanseverliğini öyle bir noktaya götürdü ki Marin'in hesabını sildi ve ödemeye girişmesini bile yasakladı. Mahalledeki konuşmalar da aynı duyguyu yansıtıyor ve Martin'e karşı öfkeleri artıyordu. Hiç kimsenin sosyalist bir hainle işi yoktu. Zavallı Maria korkmuş ve kararsızdı, ama Martin'e sadık kalmıştı. Mahallenin çocukları bir zamanlar Martin'i ziyarete gelmiş olan büyük arabaya duydukları hayranlıktan kendilerini kurtarmışlar; güvenli bir uzaklıktan ona "berduş" ve "serseri" diye bağırmaya başlamışlardı. Buna karşın Silva kabilesi, onun uğruna bir yığın savaş vererek genç adamı sadakatle savunuyorlardı. Morarmış gözler ve kanayan burunlar gündelik olaylar halini alarak Maria'nın şaşkınlığına ve dertlerine eklendiler.

Bir keresinde Martin, Oakland'da bir sokakta Gertrude'a rastladı ve başka türlü olamayacağını bildiği bir şeyi öğrendi. Bernard Higginbotham aileyi başkalarının gözünde utanca sürüklediği için ona çok kızgındı ve evine gelmesini yasaklamıştı.

"Neden uzaklara gitmiyorsun Martin?" diye yal-

vardı Gertrude. "Buradan uzaklaş, bir yerlerde kendine iş bul ve yerleş. Daha sonra, bütün bunlar yatışınca geri gelebilirsin."

Martin başını sallayarak reddetti, ama açıklama da yapmadı. Nasıl açıklayabilirdi ki? Kendisi ve yakınları arasında açılan korkunç entelektüel uçurum onu afallatmıştı. Bu uçurumu asla geçemez ve onlara kendi konumunu, sosyalizmin karşısında yer alan Nietzscheci yaklaşımını açıklayamazdı. Onun tutumunu ve davranışını onlar için anlaşılır kılacak yeterli sözcükler ne İngilizcede ne de başka herhangi bir dilde bulunuyordu. Onun durumunda doğru davranış kavramları bir iş bulmasıydı. Bu onların ilk ve son sözleriydi. Bu onların bütün düşünce sözlüğünü oluşturuyordu. Bir iş bul! İşe git! Zavallı, aptal köleler diye düşündü, ablası konuşurken. Dünyanın güçlülere ait olması şaşılacak bir şey değildi. Köleler kendi köleliklerine saplanıp kalmışlardı. Onlar için bir iş, önlerinde diz çöküp tapındıkları altın bir puttu.

O gün içerisinde rehinciye bir yolculuk yapması gerektiğini bilmesine karşın Gertrude ona para vermeyi önerdiğinde yine başını sallayıp reddetti.

"Bu aralar Bernard'a yaklaşma" diye tembih etti ona. "Birkaç ay sonra, sakinleştiği zaman, eğer istersen, onun dağıtım arabasını kullanma işini alabilirsin. Beni ne zaman görmek istersen haber yolla, hemen gelirim. Unutma."

Yanından uzaklaşırken ağladığı duyabiliyordu. Martin onun ağır bedeni ve kaba yürüyüşünü gördüğü zaman içine saplanan bir keder acısı hissetti. Onun gidişini seyrederken, Nietzscheci görkemli yapı

sallanıp sarsılıyor gibi göründü ona. Köle sınıfı açıklamaları soyut olarak çok iyiydi, ama onu eve, kendi ailesine uyguladığında bütünüyle tatmin edici değildi. Yine de eğer güçlü tarafından ayak altında çiğnenen bir köle var idiyse, bu köle ablası Gertrude idi. Bu paradoks karşısında vahşi vahşi sırıttı. Kendi entelektüel kavramlarının, karşısına çıkan ilk duygu ya da heyecan tarafından sarsılmasına –köle ahlakının bizzat kendisi tarafından sarsılmasına– izin verecek kadar iyi bir Nietzscheciydi. Çünkü bu ablası için hissettiği acımanın kendisiydi. Gerçek soylu insanlar acımanın ve şefkatin üzerinde olurlardı. Acıma ve şefkat kölelerin yeraltı barınaklarında doğmuştu, sefil ve zayıf yığınların terinden ve ıstıraplarından başka bir şey de değildi.

XL

"Gecikmiş" masanın üstünde unutulmuş bir biçimde beklemeyi hâlâ sürdürüyordu. Şimdiye kadar dergilere gönderdiği her yazı masanın altında yatıyordu. Sadece tek bir yazıyı göndermeyi sürdürüyordu ve o da Brissenden'in "Efemerid"iydi. Bisikleti ve siyah takım elbisesi yine rehindeydi ve daktiloyu kiralayanlar bir kez daha kira parası için kaygılanıyorlardı. Ama böyle şeyler artık canını sıkmıyordu. Kendisine yeni bir yön arıyordu ve onu buluncaya kadar yaşamı hareketsiz olmak zorundaydı.

Birkaç hafta sonra beklediği şey gerçekleşti. Ruth'a sokakta rastladı. Yanında ağabeyi Norman'ın olduğu doğruydu, onu görmezden gelmeye çalıştıkları, hatta Norman'ın onu başlarından savmaya kalkıştığı da doğruydu.

"Eğer kız kardeşime dokunursan, polis çağırırım" diye tehdit etti Norman. "Seninle konuşmak istemiyor ve bu konuda ısrar etmek bir saldırıdır."

"Eğer polisi çağırmak konusunda ısrarcıysan, adın gazetelere geçecek demektir," diye cevap verdi Martin vahşice. "Şimdi, yolumdan çekil ve eğer istiyorsan polis çağır. Ruth'la konuşacağım."

"Cevabını senin kendi ağzından duymak istiyorum" dedi kıza.

Ruth solgundu ve titriyordu, ama başını kaldırıp sorar gibi baktı.

"Mektubumda sorduğum soruyu" diye acele etti Martin.

Norman sabırsız bir hareket yaptı, ama Martin hızlı bir bakışla onu durdurdu.

Ruth başını iki yana salladı.

"Bütün bunlar kendi özgür isteğin mi?" diye sordu Martin.

"Öyle." Ruth alçak ve kesin bir sesle, düşünüp taşınarak konuşuyordu. "Bu benim kendi özgür isteğim. Beni öylesine küçük düşürdün ki arkadaşlarımla karşılaşmaya utanıyorum. Hepsi benim hakkımda konuşuyor, biliyorum. Sana söyleyebileceklerimin hepsi bu kadar. Beni çok mutsuz ettin ve seni bir daha hiç görmek istemiyorum."

"Arkadaşlar! Dedikodu! Yalan yanlış gazete haberleri! Hiç kuşkusuz böyle şeyler aşktan daha güçlü değildir! Yalnızca beni hiçbir zaman sevmemiş olduğuna inanabilirim."

Kızın solgun yüzünü bir kızarıklık kapladı.

"Bütün bu olanlardan sonra mı?" dedi Ruth hafifçe. "Martin, sen ne dediğini bilmiyorsun. Ben bayağı bir kız değilim."

"Görüyorsun, seninle arasında hiçbir şeyin olma-

sını istemiyor," diye fırladı Norman, kardeşiyle birlikte yürümeye başlarken.

Martin kenara çekilip geçmelerine izin verirken bilinçsiz bir şekilde ceketinin cebinde, artık orada olmayan tütününü ve kahverengi kâğıtları arıyordu.

Kuzey Oakland'a yapılan uzun bir yürüyüştü ama merdivenleri çıkıp odasına girinceye kadar bu yolu yürüdüğünün farkına bile varmamıştı. Kendisini yatağın kenarına oturmuş halde ve yeni uyanmış bir uyurgezer gibi çevresine bakınırken buldu. "Gecikmiş"in masanın üstünde durduğunu fark etti ve sandalyesini çekip kalemine uzandı. Doğasında bütünlüğe yönelik mantıksal bir tutku vardı. Burada tamamlanmamış bir şey vardı. Başka bir şeyin tamamlanması için ertelenmişti. Şimdi o başka şey bitmişti ve Martin artık bitene kadar kendini bu göreve verebilirdi. Daha sonra ne yapacağını bilmiyordu. Bütün bildiği şey, yaşamında bir dönüm noktasına eriştiğiydi. Bir döneme ulaşılmıştı ve bir işçi gibi onu tamamlayacaktı. Geleceği merak etmiyordu. Onun kendisi için neler sakladığını nasılsa çok geçmeden öğrenecekti. Bu her ne olursa olsun, fark etmiyordu. Hiçbir şey fark etmiyordu.

Beş gün boyunca hiçbir yere gitmeden, hiç kimseyi görmeden ve azıcık bir şeyler yiyerek "Gecikmiş" üzerinde uğraştı. Altıncı günün sabahında postacı *Parthenon*'un editöründen ona ince bir mektup getirdi. Zarfa bakar bakmaz "Efemerid"in kabul edildiğini anladı. "Şiiri Bay Cartwright Bruce'un onayına sunduk," diye devam ediyordu editör, "ve şiir hakkında öylesine olumlu bir rapor verdi ki onu geri

çeviremezdik. Şiiri yayımlamaktan memnun olacağımızı belirtmek için, söylememe izin verin ki onu ağustos sayımıza aldık; çünkü temmuz sayımız şimdiden hazırlanmıştı. Memnuniyetimizi ve teşekkürlerimizi lütfen Bay Brissenden'e iletin. Onun fotoğrafını ve yaşamöyküsü bilgilerini de lütfen bize gönderin. Eğer vereceğimiz ücret yetersizse, lütfen bize telgraf çekin ve düşündüğünüz uygun fiyatı bildirin."

Önerdikleri ücret üç yüz elli dolar olduğu için Martin telgraf çekmenin gerekmediğini düşündü. Üstelik ilk olarak Brissenden'in onayını almak vardı. İşte, sonunda haklı çıkmıştı. Gerçek şiiri gördüğünde anlayan bir dergi editörü vardı. Ücret de şiir yüzyılın şiiri olmasına karşın, mükemmeldi. Cartwright Bruce'a gelince, Martin onun görüşlerine Brissenden'in az da olsa saygı duyduğunu biliyordu.

Martin bir tramvayla kente indi. Kayıp giden evleri ve kesişen sokakları seyrederken arkadaşının başarısı ve kendi açık zaferiyle çok da sevinçli olmadığını üzüntüyle fark etti. Birleşik Devletler'deki tek eleştirmen şiiri övmüş, böylece iyi şeylerin kendilerine dergilerde yer bulabileceği mücadelesinin doğruluğu kanıtlanmıştı. Ama içindeki coşku sönmüştü ve kendisini bu iyi haberi Brissenden'e götürmekten çok Brissenden'i görmek için istekli bir ruh halinde buldu. *Parthenon*'un yazıyı kabul etmesi, ona "Gecikmiş" üzerine çalıştığı beş gün boyunca Brissenden'den hiçbir haber alamadığını ve onu hiç düşünmemiş olduğunu hatırlattı. Martin içinde bulunduğu şaşkınlığı ilk kez fark etti ve arkadaşını unutmuş olmanın utancını hissetti. Ama bu utanç bile içini yeterince keskin bir biçimde yakmadı. "Gecikmiş"i yazarken hissettiği sa-

natsal duygular dışında her türlü duyguya karşı duyarsızdı. Başka konularla ilgili olarak tam bir trans halinde olmuştu. Aslında hâlâ da trans halindeydi. Tramvayın vızlayarak içinden geçtiği bütün bu yaşam ona uzak ve gerçekdışı görünüyordu; eğer önünden geçtiği kilisenin taştan yapılmış büyük çan kulesi ansızın başının üzerinde ufalanıp toza dönüşseydi bile azıcık ilgi duyar ve daha da azıcık sarsılırdı.

Otele geldiğinde hızla Brissenden'in odasına çıktı ve tekrar hızla aşağı indi. Oda boştu. Bütün valizler gitmişti.

"Bay Brissenden bir adres bıraktı mı?" diye sordu, bir an için kendisine merakla bakan otel kâtibine.

"Duymadınız mı?" diye sordu kâtip.

Martin başını hayır anlamında salladı.

"Nasıl olur, gazeteler bu haberle doluydu. Yatağında ölü bulundu. İntihar. Kendisini başından vurmuş."

"Gömüldü mü?" Martin kendi sesini, sanki başka birinin sesi soruyu uzaktan soruyormuş gibi duydu.

"Hayır. Resmi soruşturmadan sonra cenaze Doğuya gönderildi. Ailesinin tuttuğu avukatlar bu işlerle ilgilendiler."

"Çok çabuk davrandıklarını söylemeliyim" dedi Martin.

"Ya, bilmem. Olay beş gün önce oldu."

"Beş gün önce mi?"

"Evet, beş gün önce."

"Ah," dedi Martin dönüp dışarı çıkarken.

Köşede Western Union'a uğradı ve *Parthenon*'a şiirin yayımlanması çalışmalarını sürdürmelerini öne-

ren bir telgraf çekti. Cebinde eve gitmek için yol parası olan beş sentten başka parası olmadığı için telgrafı ödemeli çekti.

Odasına gelir gelmez yeniden yazmaya başladı. Günler geceler gelip geçti ve o masasında oturarak yazmaya devam etti. Rehinci dışında hiçbir yere gitmiyor, egzersiz yapmıyor, acıktığında ve pişirecek bir şeyler olduğunda sanki bir görevi yerine getirir gibi yemek yiyor, pişirecek bir şey olmadığındaysa aynı şekilde yemek yemiyordu. Hikâye önceden kafasında bölüm bölüm düzenlenmiş; bununla birlikte Martin hikâyenin sanatsal gücünü artıracak bir girişe gerek görüp bunu geliştirmişti. Ama bu yirmi bin sözcük daha yazmasını gerektirmişti. Bu, hikâyenin iyi olması için yaşamsal bir gereksinim değildi, ama sanatsal ölçütleri onu bu işi iyi yapmaya zorluyordu. Önceki yaşamının edebi tuzakları arasında kendisini tanıdık bir hayalet gibi hissederek çevresindeki dünyadan garip bir biçimde kopuk olarak sersemlemiş şekilde çalışıyordu. Birilerinin, bir hayaletin aslında ölmüş ama öldüğünü anlayamayan bir insanın ruhu olduğunu söylediğini hatırladı ve kendisinin gerçekte ölü olup da bunu farkında mı olmadığını düşünerek bir an durdu.

Derken "Gecikmiş"in bittiği gün geldi. Daktilo şirketinden bir adam daktiloyu geri almak için gelmişti. Martin odadaki tek sandalyenin üzerinde bitiş bölümünün son sayfalarını yazarken yatağa oturarak onu bekledi. Sonunda büyük harflerle "Son" yazdı ve onun için bu gerçekten sondu. Daktilonun kapıdan dışarı çıkarılışını bir ferahlama duygusuyla seyretti, sonra

da gidip yatağına uzandı. Açlıktan bayılıyordu. Otuz altı saattir boğazından tek bir lokma geçmemişti, ama bunu düşünmedi. Gözleri kapalı, sırtüstü yattı ve bilinçsizlik ya da uyuşukluk yavaşça yükselip bilincini kaplarken hiçbir şey düşünmedi. Yarı hezeyan içinde, Brissenden'in ona okumayı sevdiği yazarı bilinmeyen bir şiiri yüksek sesle mırıldanmaya başladı. Kapının dışında endişeyle onu dinleyen Maria, onun bu tekdüze konuşmasından telaşa kapılmıştı. Onu telaşlandıran şey sözlerin kendileri değil, ama Martin'in bunları söyleyiş biçimiydi. Şiirin nakaratı "Bitirdim"di.

"Bitirdim–
Bir kenara koydum udu
Şarkılar çok geçmeden biter
Şeffaf gölgeler sallanıp dururken
Mor yoncaların arasında.
Bitirdim–
Bir kenara koydum udu
Bir zamanlar erken saatlerin ardıç kuşları gibi
Çiğ düşmüş çalıları arasında şarkı söylerdim;
Şimdiyse dilsizim.
Bitkin bir ketenkuşu gibiyim
Çünkü gırtlağımda şarkı kalmadı
Şarkı söyleme zamanım geçti
Bitirdim–
Bir kenara koydum udu."

Maria buna daha fazla dayanamadı, aceleyle sobaya gitti, bir kâse çorba doldurdu, içine kepçesinin tencerenin dibinden kazıdığı doğranmış et ve sebze parça-

larının aslan payını koydu. Martin yerinde doğrulup yemeye başladı. Dolu kaşıkların arasında Maria'yı uykusunda konuşmadığına ve ateşi olmadığına ikna etmeye çalışıyordu.

Maria yanından ayrıldıktan sonra üzgün ve omuzları çökmüş bir biçimde yatağın kenarına oturdu; sabah postasıyla gelip açılmadan duran bir derginin yırtık zarfı karanlık beynine bir parıltı saçana kadar hiçbir şey görmeksizin ışıltısız gözlerle çevresine bakındı. Bu *Parthenon* olmalı diye düşündü, *Parthenon*'un ağustos sayısı. "Efemerid" yayımlanmış olmalı. Keşke Brissenden de burada olup bunu görseydi!

Birden durduğunda derginin sayfalarını çeviriyordu. "Efemerid" muhteşem bir başlıklı ve Beardsley tarzı kenar süslemeleriyle verilmişti. Başlığın bir yanındaysa Brissenden'in fotoğrafı, diğer yanında İngiliz Büyükelçisi Sir John Value'nin fotoğrafı vardı. Şiirin önündeki editöryal notta Sir John Value'nin Amerika'da şair olmadığını söylediği alıntılanıyordu ve *Parthenon*'un "Efemerid"i yayınlayışı, "Alın işte Sir John Value!" deyişiydi. Cartwright Bruce Amerika'nın en büyük eleştirmeni olarak tanımlanıyor ve onun "Efemerid"in Amerika'da yazılmış en büyük şiir olduğunu söylediği aktarılıyordu. Son olarak, editörün önsözü şu sözlerle bitiyordu:

> Henüz "Efemerid"in değerini tam olarak anlayabilmiş değiliz ve belki de bunu hiçbir zaman başaramayacağız. Ama şiiri sık sık okuduk; kullanılan sözcüklere ve bunların sıralanışına, Bay Brissenden'in bunları nereden bulduğuna

ve bu sözleri nasıl böyle birbirine bağladığına hayranlık duyuyoruz."

Daha sonra şiir geliyordu.

"Ölmekle iyi etmişsin, Briss, eski dostum," diye mırıldandı Martin; derginin bacaklarının arasından yere düşmesine izin verirken.

Sözlerin ucuzluğu ve kabalığı mide bulandırıcıydı ve Martin midesinin çok bulanmadığını duygusuz bir biçimde fark etti. Kızmış olabilmeyi istiyordu, ama bunu denemeye yetecek enerjisi yoktu. Çok uyuşmuştu. Kanı, öfkesinin gelgit gibi akması için hızlanamayacak kadar pıhtılaşmıştı. Zaten ne fark ederdi ki? Bütün bu olanlar, Brissenden'in burjuva toplumunu lanetlemiş olduğu diğer her şeyle uyumluydu.

"Zavallı Briss," diye konuştu Martin, "beni hiçbir zaman bağışlamazdı."

Bir çabayla yerinde doğrularak, içinde bir zamanlar daktilo kâğıtları bulunan bir kutuyu eline aldı. Kutunun içindekileri gözden geçirerek arkadaşının yazmış olduğu on bir şiiri çıkardı. Bunları enlemesine ve boylamasına yırtıp çöp sepetine attı. Bunu yaparken uyuşuktu ve bitirdiğinde yatağın kenarına oturup boş gözlerle önüne baktı.

Görmeyen gözlerinin önünde ansızın uzun yatay bir beyaz çizgi belirinceye kadar orada ne kadar oturduğunu bilmiyordu. Tuhaf bir şeydi. Ama çizginin yavaş yavaş netleşmesini seyrettiğinde bunun beyaz Pasifik dalgaları içinde buğulanan bir mercan kayalığı olduğunu gördü. Ardından dalgaların köpüklerinin arasında küçük bir kano gördü. Kanonun kıçında, belinde

al bir kumaş sarılı, parıldayan bir küreği suya daldıran bronzlaşmış, genç bir tanrı vardı. Onu tanıdı. Şef Tati'nin en küçük oğlu Moti'ydi ve orası da Tahiti'ydi. Buğulanan kayalıkların ötesinde Papara'nın o güzel toprakları uzanıyordu. Şefin sazlardan yapılmış kulübesi nehrin ağzındaydı. Günün sonuydu ve Moti balık avından evine dönüyordu. Kanosuyla kayaları aşacağı büyük bir kırılan dalganın gelmesini bekliyordu. Sonra Martin, geçmişte sık sık oturduğu gibi kanonun önüne oturmuş, arkalarında kırılan büyük dalganın turkuvaz duvarı yükseldiğinde, küreği deli gibi suya daldırmak için Moti'nin işaretini bekleyen kendisini gördü. Artık sadece bir seyirci değildi, ama kendisi de kanodaydı. Moti haykırıyordu, ikisi de uçan turkuvaz dalganın keskin yüzünde yarışarak küreklerine asılmışlardı. Kanonun burnunun altında su bir buharlı jetten çıkar gibi ıslık sesi çıkarıyordu, hava saçılan su serpintileriyle dolmuştu, bir uğultu, uzun ve yankılı bir gürleme vardı. Kano kayaların arkasında bir gölcüğün durgun sularına kaydı. Moti gülerek gözlerine dolan tuzlu suyu silkeledi ve batan güneşin altında altın gibi görünen hindistancevizi ağaçlarının arasından Tati'nin evinin saz duvarlarının olduğu ufalanmış mercan kumsalına doğru birlikte kürek çektiler.

Resim silindi ve gözlerinin önüne bakımsız odasının dağınıklığı yayıldı. Yeniden Tahiti'yi görmek için boşu boşuna çabaladı. Ağaçların arasında şarkılar söylendiğini ve genç kızların ay ışığında dans ettiklerini biliyordu, ama onları göremiyordu. Yalnızca karmakarışık yazı masasını, eskiden daktilonun bulunduğu boş yeri ve kirli pencere çerçevesini görebiliyordu. Bir iniltiyle gözlerini kapatıp uyudu.

XLI

Gece boyunca deliksiz bir şekilde uyudu ve sabah turuna çıkmış postacı tarafından uyandırılana kadar kıpırdamadı. Martin kendisini yorgun ve eylemsiz hissediyordu, mektupları amaçsızca gözden geçirdi. Soyguncu dergilerden birinden gelen ince bir zarfta yirmi iki dolarlık bir çek vardı. Martin bu çeki göndermeleri için dergiyi bir buçuk yıldır sıkıştırıyordu. Çekin miktarına kayıtsızca baktı. Bir yayıncıdan çek aldığı zamanki eski heyecanı uçup gitmişti. Eski çeklerden farklı olarak bu çek, gelecekteki büyük şeylerin vaatleriyle yüklü değildi. Ona göre yalnızca yirmi iki dolarlık bir çekti, hepsi buydu ve bununla kendine yiyecek bir şeyler alabilirdi.

Aynı postada bir başka çek daha vardı. Aylar önce kabul edilmiş olan bazı gülmece şiirleri için bir New York haftalık dergisinden gönderilmişti. Bu çek on dolarlıktı. Aklına, sakin bir biçimde düşündüğü bir fikir geldi. Ne yapacağını bilmiyordu ve herhangi bir şey yapmak için de acelesi yoktu. Bu arada yaşamı-

nı sürdürmeliydi. Aynı zamanda sayısız borcu vardı. Masanın altındaki büyük yazı yığınının üzerine pul yapıştırıp onları yeniden yolculuklarına başlatmak verimli bir yatırım olmaz mıydı? Bir ya da ikisi belki kabul edilir, bu da onun yaşamasına yardımcı olurdu. Bu yatırımı yapmaya karar verdi ve Oakland'daki bankada çekleri paraya çevirdikten sonra on dolarlık posta pulu satın aldı. Havasız küçük odasına gidip kendisine kahvaltı hazırlama düşüncesi ona itici geldi. Yaşamında ilk kez borçlarını düşünmeyi bir kenara bıraktı. Odasında on beş yirmi sente zengin bir kahvaltı hazırlayabileceğini biliyordu. Ama bunun yerine, Forum Kafe'ye gitti ve iki dolarlık bir kahvaltı ısmarladı. Garsona çeyrek dolar bahşiş verdi ve bir paket Mısır sigarası için de elli sent harcadı. Ruth'un kendisinden sigarayı bırakmasını istediğinden bu yana ilk kez sigara içiyordu. Ama şimdi sigara içmemesi için bir neden göremiyordu ve üstelik sigara içmek istiyordu. Hem paranın ne önemi vardı? Beş sente bir paket Durham tütünü ve kahverengi kâğıt satın alabilir ve kırk sigara sarabilirdi, ama ne olacaktı? Paranın onun için hemen satın alabileceklerinden başka bir anlamı kalmamıştı. Haritasız ve dümensizdi, gidebileceği hiçbir liman yoktu. Sürüklenirken yaşama daha az karışıyordu ve yaşam da acı veren şeyin ta kendisiydi.

Günler gelip geçiyor, Martin her gece düzenli olarak sekiz saat uyuyordu. Şimdi bile, daha fazla çekin gelmesini beklerken, on sente yemek verilen Japon lokantalarında yemek yiyordu. Yanaklarındaki çukurlar gibi, harap olmuş bedeni de dolgunlaşıyordu. Artık kısa uyku, aşırı iş ve çalışmayla kendine zarar

vermiyordu. Hiçbir şey yazmıyordu ve kitaplarının kapakları kapalıydı. Bol bol yürüyor, tepelere çıkıyor ve sessiz parklarda saatlerce dolaşıyordu. Hiçbir arkadaşı ya da tanıdığı yoktu, yeni arkadaşlar edinmiyordu. Böyle bir eğilimi de yoktu. Durdurulmuş yaşamını yeniden harekete geçirmesi için nereden geleceğini bilmediği bir dürtü bekliyordu. Bu arada yaşamı plansız, boş ve aylak bir biçimde akıyordu.

Bir keresinde "gerçek pisliği" görmek için San Francisco'ya yolculuk yaptı. Ama son anda, üst katın girişine geldiğinde geri çekildi ve dönüp kaynaşan gettonun içinden hızla uzaklaştı. Felsefe tartışmaları duyma düşüncesinden korkmuştu ve "gerçek pislik"-ten birisine rastlayabileceği ve onun tarafından tanınabileceği korkusuyla oradan gizlice kaçtı.

Kimi zaman "Efemerid"in nasıl kötü muameleyle karşılaştığını öğrenmek için dergilere ve gazetelere göz atıyordu. Şiir büyük bir başarı kazanmıştı. Ama ne başarı! Herkes onu okumuştu ve herkes onun gerçekten şiir olup olmadığını tartışıyordu. Yerel gazeteler bile onu ele almıştı ve her gün bilgiç eleştirmenlerin sütun sütun eleştirileri, şakacı başyazılar ve abonelerden gelen ciddi mektuplar gazetelerde yayınlanıyordu. Helen Della Delmar (merasim boruları ve davullar eşliğinde onun Birleşik Devletler'in en büyük kadın şairi olduğu ilan ediliyordu) kendi Pegasus'unda Brissenden'e yanında bir yer vermeyi reddediyor, onun bir şair olmadığını kanıtlayan kamuya açık uzun mektuplar yazıyordu.

Parthenon'un bir sonraki sayısı, yarattığı büyük kargaşa yüzünden kendi sırtını okşayarak, Sir John

Value'ye sırıtarak ve Brissenden'in ölümünü insafsız bir ticari tutumla sömürerek çıktı. Yarım milyon satışı olduğuna yemin eden bir gazete Helen Della Delmar'ın Brissenden'i küçümsediği ve onunla alay ettiği özgün ve spontan bir şiirini bastı. Bu kadın ayrıca Brissenden'i gülünçleştirerek taklit ettiği ikinci bir şiir daha yazmıştı.

Martin daha birçok kez Brissenden'in ölmüş olmasından memnuniyet duydu. Yığınlardan öylesine çok nefret etmiş, oysa şimdi onun en güzel ve en kutsal şeyi yığınların önüne atılmıştı. Güzelliğin diri diri bıçak altına yatırılması işi her gün tekrar takrar sürüyordu. Ülkedeki bütün ahmak ve budalalar, buruşuk küçük egolarını Brissenden'in büyüklüğünün dalgasında yüzdürerek toplumun görüşüne sunmak için bedava yayın olanağına üşüşüyorlardı. Bir gazeteden alıntı: "Bir süre önce bunun gibi, ama daha iyi şiir yazan bir beyefendiden bir mektup aldık." Bir başka gazete büyük bir ciddiyetle Helen Della Delmar'ı yazdığı parodiden dolayı paylayarak şöyle diyordu:

> Ama kuşkusuz Bayan Delmar bunu bir latife anında, büyük bir şairin, başka bir büyük şaire ve belki de en büyüğüne göstermesi gereken saygıyı göstermeden yazmıştır. Bununla birlikte "Efemerid"i yaratmış olan adamı ister kıskansın ister kıskanmasın, şurası kesin ki o da diğer binlercesi gibi onun şiirinden büyülenmiştir ve onun da bu adamınkiler gibi dizeler yazmaya çalışacağı bir gün gelebilir.

Papazlar "Efemerid"e karşı vaazlar vermeye başladılar ve şiirin içeriğini yiğitçe savunan biri dine karşı geldiği için kiliseden kovuldu. Bu büyük şiir, dünyanın neşesine de katkıda bulundu. Mizah şiirleri yazanlar ve karikatürcüler onu çığlıklı kahkahalarla ele aldılar. Sosyete dergilerinin dedikodu sütunları Charley Frensham'ın Archie Jennings'e gizlice "Efemerid"in beş dizesinin bir adama bir sakatı dövdüreceğini ve on dizesininse onu nehrin dibine göndereceğini söylediği şeklinde pis şakalarla dolmuştu.

Martin gülmedi, öfkeyle dişlerini de gıcırdatmadı. Bütün bunların onun üstünde yarattığı etki, büyük bir üzüntüydü. Doruğuna yerleştirdiği aşkıyla birlikte bütün dünyasının çöküşünün yanında dergiciliğin ve kamuoyunun çöküşü gerçekten küçük bir çöküştü. Brissenden dergilerle ilgili yargısında bütünüyle haklıydı ve o, Martin, bunu kendisi anlamak için boşuna zorlu yıllar geçirmişti. Dergiler Brissenden'in dediği gibiydiler, hatta daha da kötüydüler. Pekâlâ, yenik düşmüştü, kendini teselli etti. Arabasını bir yıldıza bağlamış ve hastalık yayan bir bataklığa inmişti. Tahiti manzaraları –temiz ve tatlı Tahiti– şimdi daha sık geliyordu gözlerinin önüne. Sonra alçak Paumotus adaları, yüksek Marquesas adaları vardı; artık kendisini sık sık ticaret gemilerinin ya da narin küçük kotraların güvertelerinde, şafak vaktinde Papeete kayalıklarının arasından kayıp geçerek inci mercan adaları arasından Nukahiva ve Taiohae körfezine uzun seferlere başlarken görüyordu. Orada biliyordu ki Tamari onun gelişi şerefine bir domuz kesecek, Tamari'nin çiçek çelenkli kızları ellerini tutacak ve şarkılar söyleyip

gülerek onu çiçek çelenkleriyle süsleyeceklerdi. Güney Denizleri onu çağırıyordu ve er ya da geç bu çağrıyı cevaplayacağını biliyordu.

Bu arada dinlenerek ve bilgi ülkesinde yaptığı uzun yolculuğun ardından gücünü yeniden toplayarak amaçsızca sürükleniyordu. *Parthenon*'un üç yüz elli dolarlık çeki kendisine gönderildiğinde, onu ailesi adına Brissenden'in işleriyle ilgilenen avukata verdi. Martin çek karşılığında bir makbuz aldı ve aynı zamanda Brissenden'in verdiği yüz dolar için bir not ekledi.

Martin Japon lokantalarına gitmeye son verdiğinde çok zaman geçmemişti. Tam mücadeleyi bıraktığı sırada akıntı yeniden yön değiştirdi. Ama bu çok bir geç yön değiştirmeydi. *Millenium*'dan gelen ince zarfı hiçbir heyecan duymadan açtı, üç yüz doları temsil eden çeki gözden geçirdi ve bunun "Macera"nın kabulü üzerine yapılan ödeme olduğuna dikkat etti. Dünyadaki bütün borçları, tefeci faizleriyle birlikte rehinciye olan borçları da dahil, yüz dolardan daha az tutuyordu. Her şeyi ödeyip Brissenden'in avukatıyla yüz dolarlık borç senedini iptal ettirdikten sonra bile cebinde hâlâ yüz dolardan fazla para kalıyordu. Terziye bir takım elbise ısmarladı ve yemeklerini kentin en iyi kafelerinde yedi. Hâlâ Maria'nın evindeki küçük odada uyuyordu, ama yeni elbiselerinin görünümü, mahallenin çocuklarının odunlukların çatılarından ve çitlerin arkalarından kendisine "berduş" ve "serseri" diye seslenmelerine son vermelerine yol açtı.

Hawaii üzerine yazdığı kısa hikâye "Wiki-Wiki" ise *Warren's Mounthly* tarafından iki yüz elli dola-

ra satın alındı. *Northern Review* "Güzelliğin Beşiği" denemesini ve *Mackintosh's Magazine ise* Marian'a yazdığı "Falcı" şiirini almıştı. Editörler ve yazıları okuyanlar yaz tatillerinden dönmüşlerdi ve yazılar büyük bir hızla elden geçiriliyordu. Ama Martin hangi garip hevesin iki yıldır ısrarla reddettikleri yazılara karşı bu genel kabul için onları harekete geçirdiğini bir türlü çözemiyordu. Şimdiye kadar yazdığı hiçbir şey yayımlanmamıştı. Oakland dışında hiçbir yerde tanınmıyordu ve Oakland'da onu tanıdığını düşünen az sayıda kişi içinse kızıl gömlekli bir sosyalist olarak ünlüydü. Bu yüzden mallarının böyle birdenbire kabul edilmesini açıklamanın herhangi bir yolu yoktu. Bu yalnızca talihin cilvelerinden biriydi.

Çok sayıda dergi tarafından reddedildikten sonra Martin Brissenden'in daha önce kabul etmediği öğüdünü benimsemiş ve "Güneşin Utancı" yayınevlerini dolaşmaya başlamıştı. Birkaç kez reddedildikten sonra Singletree, Darnley & Co. kitabı sonbaharda yayımlamaya söz vererek kabul etti. Martin telif hakkından avans istediğindeyse böyle bir uygulamaları olmadığını, kitapların nadiren kendi masraflarını çıkardığını ve bu kitabın bin tane bile satacağından kuşkulu olduklarını yazdılar. Martin böyle bir satışla kitabın ona ne kazandıracağını hesapladı. Bir dolardan satılsa, yüzde on beşlik telif hakkıyla ona yüz elli dolar getirecekti. Bunun üzerine eğer bir daha kitap yazarsa roman yazmaya karar verdi. Bunun dörtte bir uzunluğunda olan "Macera" ona *Millenium*' dergisinden iki katı para getirmişti. Uzun zaman önce okuduğu

gazete yazısı doğruydu yine de. Birinci sınıf dergiler yazıyı kabul ettiklerinde ödeme yapmıyorlardı, ama iyi para veriyorlardı. Millenium ona kelime başına iki sent değil, dört sent ödeme yapmıştı. Üstelik onun yazısını satın aldıklarına göre demek ki iyi yazıları satın alıyorlardı. Bu son düşünceyle birlikte dişlerini acı ve öfkeyle sıktı.

Singletree, Darnley & Co.'ya yazarak "Güneşin Utancı"nın yayın haklarını yüz dolara satmayı önerdi, ama bu riski göze almadılar. Daha sonraları yazdığı hikâyelerin birçoğu kabul edilip satıldığı için Martin'in bu sırada paraya ihtiyacı yoktu. Kendisine gerçekten bir banka hesabı açtı. Dünyada hiçbir yere borcu yoktu ve hesabında birkaç yüz doları vardı. "Gecikmiş" çok sayıda dergi tarafından reddedildikten sonra Meredith-Lowell Company'de kalmıştı. Martin, Gertrude'un ona verdiği beş doları ve bu parayı ona yüz kat fazlasıyla ödeme kararını hatırladı; böylece telif hakkı için beş yüz dolarlık bir avans almak için yazdı. Bu miktarda bir çek yanında bir sözleşmeyle birlikte ilk postayla gelerek onu şaşırttı. Martin çeki beş dolarlık altın paralara çevirdi ve Gertrude'a telefon ederek onu görmek istediğini söyledi.

Gertrude acelesinden soluk soluğa ve kalbi çarparak eve geldi. Bir sorun olabilir endişesiyle sahip olduğu birkaç doları da el çantasına tıkıştırmıştı; kardeşinin başına bir felaket geldiğine öylesine emindi ki ileriye, onun kollarının arasına sendeleyerek ve hıçkırıklar içinde atılırken, aynı zamanda el çantasını sessizce ona uzatmıştı.

"Ben kendim gelecektim" dedi Martin. "Ama Bay Higginbotham ile kavga etmek istemedim, ki gelseydim kuşkusuz böyle olurdu."

"Bir süre sonra o da düzelecektir," diye kardeşine güvence verdi Gertrude, bir yandan da Martin'in başına nasıl bir sıkıntı geldiğini merak ediyordu. "Ama en iyisi önce kendine bir iş bul ve düzenini kur. Bernard bir insanın dürüst bir işte olmasını sever. Gazetelerde çıkan yazılar onu çileden çıkarttı. Onu daha önce böylesine çılgın görmemiştim."

"Bir işe girmeyeceğim" dedi Martin gülümseyerek. "Ona benden bunu söyleyebilirsin. Bir işe ihtiyacım yok ve işte kanıtı da burada."

Martin yüz altın parayı parıldayan ve çıngırdayan bir ırmak halinde ablasının kucağına boşalttı.

"Yol param olmadığında bana verdiğin beşliği hatırlıyorsun değil mi? Pekâlâ, işte burada, farklı yaşlarda ama aynı büyüklükteki doksan dokuz kardeşiyle birlikteler."

Gertrude geldiğinde korku içindeydi, ama şimdi paniğe kapılmıştı. Korktuğu şeyden kesinlikle emindi. Kuşkusu yoktu. Gördüğü şey onu inandırmıştı. Martin'e dehşet içinde baktı ve sanki onu yakıyormuş gibi kalın bacakları altın ırmağın altında büzüldü.

"Bunlar senin" diye güldü Martin.

Gertrude gözyaşlarına boğuldu ve "Benim zavallı çocuğum, benim zavallı çocuğum!" diye inlemeye başladı.

Martin bir an için şaşırıp kaldı. Sonra ablasının heyecanının nedenini sezdi ve çekle birlikte gelmiş olan Meredith-Lowell'ın mektubunu da eline verdi.

Gertrude mektubu bocalayarak okumaya başladı, arada sırada durarak gözlerini sildi ve mektubu bitirdiğinde dedi ki:

"Bu, bu parayı dürüst yollardan kazandığın anlamına mı geliyor?"

"Piyangodan kazanmış olmaktan daha dürüstçe. Bunu çalışarak kazandım."

Yavaş yavaş Gertrude'un güveni yeniden geri geldi ve mektubu dikkatle bir kez daha okudu. Martin'in kız kardeşine bu parayı ona niçin ödediklerini anlatması biraz uzun sürdü. Paranın gerçekten onun olduğunu ve kendisinin bu paraya ihtiyacı olmadığını anlamasını sağlamasıysa daha da uzun sürdü.

"Bunları senin için bankaya yatıracağım" dedi Gertrude en sonunda.

"Böyle bir şey yapmayacaksın. Bu para senin, istediğini yapman için ve eğer sen almazsan Maria'ya vereceğim. O bu parayla ne yapacağını bilir. Yine de bir hizmetçi tutup uzun süre iyice dinlenmeni öneririm sana."

"Bütün bunları Bernard'a anlatacağım" dedi Gertrude giderken.

Martin irkildi, sonra sırıttı.

"Evet, anlat" dedi. "Sonra belki beni yeniden yemeğe davet eder."

"Evet, edecektir... Eminim edecektir!" diye coşkuyla haykırdı Gertrude; ardından Martin'i kendine çekip kucaklayarak öptü.

XLII

Bir gün Martin yapayalnız olduğunun farkına vardı. Sağlıklı ve güçlüydü, ama yapacak hiçbir şeyi yoktu. Yazı yazmayı ve okumayı bırakmış olması, Brissenden'in ölümü ve Ruth'a yabancılaşması, genç adamın yaşamında büyük bir boşluk yaratmıştı ve hayatı da sadece kafelere takılmayı ve Mısır sigaraları içmeyi reddediyordu. Güney Denizlerinin onu çağırdığı doğruydu, ama Birleşik Devletler'de oyununun henüz bitirmediğini hissediyordu. İki kitabı çok geçmeden yayımlanacaktı ve belki de basılacak olan başka kitapları vardı. Bunlardan para kazanılabilirdi. Martin bekleyecek ve Güney Denizlerine yanında çuval dolusu para götürecekti. Marquesas'ta bin Şili dolarına satın alabileceği bir vadi ile bir koy biliyordu. Vadi at nalı biçimindeki koydan başlayarak buluttan şapkaları olan, baş döndürücü tepelere doğru uzanıyordu ve belki de bin dekardı. Tropik meyveler, yaban tavukları, yaban domuzları ve zaman zaman rastlanan yaban sığırı sürüleriyle doluydu. Yükseklerde, tepeler

arasında yaban köpeği sürülerinin kovaladığı yaban keçisi sürüleri bile vardı. Tüm alan vahşiydi. Bir tek insan yaşamıyordu orada. Martin tüm bu vadiyi ve koyu sadece bin Şili dolarına satın alabilirdi.

Hatırladığına göre koy, en büyük gemiyi bile barındırabilecek kadar derin suyuyla muhteşemdi ve öylesine güvenli bir yerdi ki Güney Pasifik Kılavuzu orayı yüzlerce mil çevresinde olan gemilerin karina edeceği en iyi yer olarak tavsiye ediyordu. Bir yelkenli alacak –yatlara benzeyen, büyüleyici biçimde süzülen, bakır gövdeli– adalar arasında kurutulmuş hindistancevizi ve inci ticareti yapacaktı. Vadi ve koyu kendi genel merkezi yapacaktı. Tati'ninki gibi sazlardan kocaman bir ev yapacak ve evi, vadiyi ve yelkenliyi kara derili hizmetçilerle dolduracaktı. Orada Taiohae komisyoncularını, gezgin ticaret gemilerinin kaptanlarını ve Güney Pasifik ayaktakımının en iyilerini ağırlayacaktı. Evini herkese açık tutacak ve bir prens gibi ağırlayacaktı. Okumuş olduğu kitapları ve bir yanılsama olduğu kanıtlanmış olan bu dünyayı unutacaktı.

Bütün bunları yapmak için gereken parayı çuvalla doldurmak içinse California'da beklemek zorundaydı. Şimdiden paralar çuvala akmaya başlamıştı. Eğer kitaplarından birisi çarpıcı bir etki yaparsa, bu onun bütün yazı yığınını satmasını sağlayabilirdi. Ayrıca hikâyeleri ve şiirlerini birer kitapta toplayabilir; vadiyi, koyu ve yelkenliyi garantiye alabilirdi. Bir daha hiç yazmayacaktı. Bu konuda kararlıydı. Ama bu arada kitaplarının yayımlanmasını beklerken içine düştüğü bir tür ilgisiz uyuşukluk içinde afallamıştı ve aptalca yaşamaktan öte bir şeyler de yapmalıydı.

Bir pazar sabahı duvarcıların pikniğinin o gün Shell Mound Parkında yapılacağını öğrendi ve oraya gitti. Eski yaşamında sık sık işçi sınıfının pikniklerinde bulunduğu için bunların neye benzediğini biliyordu ve parka girerken, eski duygularının yeniden kabarışını yaşadı. Ne de olsa onlar, bu çalışan insanlar kendi türündendi. Onların arasında doğmuş, onların arasında yaşamıştı ve bir süre için onlardan uzaklaşmasına karşın yeniden onların arasına dönmek güzeldi.

"Eğer bu Mart değilse!" dediğini duydu birinin ve bir an sonra samimi bir el omzundaydı. "Bunca zamandır nerelerdeydin? Denizde mi? Hadi gel, bir şeyler iç."

Kendisini içinde bulduğu o eski kalabalıktı – Şurasında burasında bir boşluk, şurasında burasında yeni bir yüzün bulunduğu o eski kalabalık. Gelenler yalnızca duvarcılar değildi, ama eski günlerdeki gibi dans etmek, dövüşmek ve eğlenmek için bütün pazar pikniklerine katılıyorlardı. Martin onlarla birlikte içki içti ve bir kez daha gerçekten insan olduğunu hissetmeye başladı. Onları terk ederek aptallık ettiğini düşünüyordu; eğer onlarla birlikte kalıp kitapları ve yüksek yerlerde oturan insanları bir kenara bıraksaydı çok daha mutlu olacağına emindi. Yine de bira eski günlerdeki gibi güzel gelmiyor; eskiden verdiği tadı vermiyordu. Brissenden'in artık bira içemeyecek kadar onu bozmuş olduğunu anladı ve kitapların da bu gençlik arkadaşlarıyla yeniden dostluk edemeyecek kadar onu bozup bozmadığını merak etti. Böylesine bozulmuş olamayacağına karar verdi ve dans pavyonuna gitti. Orada tesisatçı Jimmy ile karşılaştı.

Jimmy'nin yanında uzun boylu, sarışın bir kız vardı ve kız onu bırakıp Martin'in yanına geldi.

"Hey, gene eski günlerdeki gibi," diye açıkladı Jimmy kendisine gülen çeteye, Martin ile sarışın kız vals yaparak uzaklaşırlarken. "Ama bu hiç de umurumda değil. Onun geri döndüğünü gördüğüme çok sevindim. Vals yapışına bakın, ha? İpek gibi. Hangi kızı bundan dolayı suçlayabilirsin ki?"

Ama Martin sarışını Jimmy'ye geri getirdi ve üçü, yarım düzine arkadaşlarıyla birlikte, dönen çiftleri seyrettiler, birbirleriyle şakalaşıp güldüler. Herkes Martin'in döndüğünü görmekten mutluydu. Hiçbir kitabı yayımlanmamıştı, yani onların gözlerinde hiçbir uydurma değeri yoktu. Onu sadece o olduğu için seviyorlardı. Kendini sürgünden dönmüş bir prens gibi hissediyor ve yapayalnız kalbi, içinde yıkandığı bu dostluk havasında tomurcuklanıyordu. Çılgınca bir gün yaşadı, ama kendini çok iyi hissediyordu. Ayrıca cebinde parası vardı ve eski günlerde denizden dönüp ücretini almış olduğu zamanlardaki gibi çevresine para saçıyordu.

Bir an için dans pistinde genç bir işçinin koluna girmiş yürüyen Lizzie Connoly'yi gördü; daha sonra, pavyonda dolaşırken ona bir meşrubat masasının yanında otururken rastladı. Şaşkınlık ve selamlaşmalar bittikten sonra kızı alıp parktan uzağa, müziği bastırmak için bağırmak zorunda kalmadan konuşabilecekleri bir yere götürdü. Martin onunla konuştuğu andan itibaren kız onundu. Bunu biliyordu. Lizzie bunu gözlerinin gururlu alçakgönüllüğünde, gururla taşıdığı bedeninin her okşayıcı hareketinde ve onun söylediklerini dinle-

yişinde gösteriyordu. Artık o tanıdığı eski genç kız değildi. Şimdi bir kadın olmuştu; Martin onun vahşi ve cüretkâr güzelliğinin daha da gelişmiş olduğuna, vahşiliğinden hiçbir şey kaybetmeksizin içindeki cüretkârlığı ve ateşi daha fazla denetlediğine dikkat etti. "Güzellik, mükemmel bir güzellik," diye yavaş sesle mırıldandı hayranlıkla. Kızın onun olduğunu biliyordu. Yapması gereken tek şey, "Gel," demekti ve kız onunla dünyanın neresine götürürse giderdi.

Bu düşünce zihninde yeni yeni parlarken, kafasının yan tarafına, neredeyse onu yere devirecek kadar sert bir yumruk yedi. Bu bir adamın yumruğuydu, öylesine öfkeli bir adam tarafından ve öylesine aceleyle savrulmuştu yumruk hedeflediği çeneyi ıskalamıştı. Martin sendeleyerek döndü ve vahşi bir hamleyle üzerine gelen ikinci yumruğu gördü. Doğal bir hareketle eğildi ve yumruk hiç zarar vermeden geçerken onu atan adamı kendi çevresinde döndürdü. Savurduğu yumruğun ardından bedeninin ağırlığıyla kendi çevresinde dönen adama sol ayağıyla bir çelme taktı. Adam yanlamasına yere yuvarlandı, ama yeniden ayağa fırlayıp çılgın gibi Martin'in üzerine atladı. Martin adamın tutkuyla çarpılmış yüzünü gördü ve bu adamın öfkesinin nedenini merak etti. Ama merak ederken de bedeninin ağırlığını yumruğuna vererek sol yumruğunu adama indirdi. Adam arka arka gerileyerek bir süprüntü yığınının içine düştü. Jimmy ile çetenin diğer üyeleri onlara doğru koşuyorlardı.

Martin'in bütün bedeni heyecanla titriyordu. Bu dansları, kavgaları ve eğlenceleriyle tıpkı eski günler gibiydi. Bir yandan uyanık gözlerle düşmanını gözler-

ken, bir yandan da Lizzie'ye bir göz attı. Erkekler dövüşürlerken kızlar genellikle çığlık atardı, ama Lizzie çığlık atmamıştı. Soluk soluğa, hafifçe öne eğilerek onlara bakıyordu. İlgisi öylesine yoğundu ki bir elini göğsüne bastırmış, yanakları kızarmıştı; gözlerinde büyük ve şaşkın bir hayranlık vardı.

Adam tekrar ayakları üzerine kalkmış, onu engellemeye çalışan kollardan kurtulmaya çalışıyordu.

"Kız sadece benim geri dönmemi bekliyordu!" diye bağırıyordu sağa sola. "Kız benim geri dönmemi bekliyordu ve sonra bu adam gelip burnunu soktu. Bırakın beni diyorum. Onu mıhlayacağım."

"Ne oluyor sana?" diye soruyordu Jimmy, genç adamın olduğu yerde durması için diğerlerine yardım ederken. "O adam Mart Eden'dir. Yumrukları süperdir ve sana söyleyeyim eğer ona dalaşırsan seni canlı canlı yer."

"Benim kızımı böyle çalamaz," diye lafa atladı genç adam.

"Uçan Hollandalı'yı patakladı o, Uçan Hollandalı'nın kim olduğunu biliyorsundur," diye devam etti Jimmy uyararak. "Ve onu beş rauntta yendi. Sen bir dakika bile dayanamazsın, anladın mı?"

Bu bilginin yatıştırıcı bir etkisi olmuş gibi görünüyordu ve öfkeli genç adam ölçüp biçen bir bakışla Martin'i dikkatle süzdü.

"Öyle görünmüyor," diye hakaretle dudak büktü, ama dudak büküşü pek ateşli değildi.

"Uçan Hollandalı da senin gibi düşünmüştü," diye ona güvence verdi Jimmy. "Hadi gel, şimdi gidelim buradan. Bir yığın başka kız var. Hadi gel."

Genç adam kendisinin pavyona doğru götürülmesine izin verdi ve çete de onları izledi.

"Bu kim?" diye sordu Martin, Lizzie'ye. "Hem bütün bunlar ne demek?"

Eskiden öylesine keskin ve uzun ömürlü olan dövüşün zevki şimdiden sönmüştü. Martin yalnızca yüreği ve bileğiyle yaşayan ilkel bir varlık gibi davranamadığını, kendisini çözümlemekle çok fazla uğraştığını fark etti.

Lizzie başını salladı.

"Ah, hiç kimse değil" dedi. "Sadece bana eşlik ediyordu."

"Buna mecburdum, anlıyorsun ya," diye açıkladı kız bir anlık bir duraksamadan sonra. "Kendimi yalnız hissetmeye başlamıştım. Ama hiç unutmadım." Sesi alçalmıştı ve dosdoğru önüne bakıyordu. "Senin için onu her zaman başımdan atarım."

Martin kızın başka yöne çevrilmiş yüzüne baktı. Yapması gereken tek şeyin elini uzatmak ve kızı kendisine çekmek olduğunu bilerek; dilbilgisi kuralları-na uygun ince bir İngilizce konuşmanın gerçekten bir değeri olup olmadığı konusunda düşünceye daldı ve kıza cevap vermeyi unuttu.

"Onun işini bitirdin" dedi kız gülerek.

"Güçlü bir genç adam yine de" diye cömertçe kabul etti Martin. "Eğer onu buradan uzaklaştırmış olmasalardı, beni çok uğraştırırdı."

"O gece seninle gördüğüm hanım arkadaşın kimdi?" diye sordu Lizzie ansızın.

"Ah, yalnızca bir hanım arkadaş" oldu cevap.

"Çok uzun bir zaman önceydi," diye mırıldandı

kız düşünceli biçimde. "Sanki bin yıl olmuş gibi geliyor."

Ama Martin bu konuya daha fazla girmedi. Konuşmayı başka yerlere yöneltti. Martin'in şarap ve pahalı güzel yiyecekler ısmarladığı bir lokantada yemek yediler ve ardından kız yorulana kadar yalnızca onunla dans etti. Martin iyi bir dansçıydı ve kız onunla zevkin cennetinde dönüp durdu. Başını Martin'in omuzlarına yaslamış, bu dansın sonsuza kadar sürmesini diliyordu. Daha sonra, öğleden sonranın ilerleyen saatlerinde ağaçların arasında bir gezintiye çıktılar. Orada eski günlerde olduğu gibi kız oturdu ve Martin de başı onun kucağında sırtüstü sere serpe uzandı. Kız onun saçlarını okşar ve kapalı gözlerine bakarak onu sınırsız bir sevgiyle severken, Martin sadece uzanıp uyukladı. Birden gözlerini açıp yukarı baktığında kızın yüzündeki apaçık belli olan şefkati gördü. Kızın gözleri titreşerek kapandı, sonra yeniden açıldı ve yumuşak bir meydan okumayla Martin'in gözlerine baktı.

"Bütün bu yıllar boyunca temiz kaldım" dedi, sesi öylesine alçaktı ki fısıltı gibi çıkmıştı.

Martin yüreğinin derinliklerinde bunun mucizevi bir gerçek olduğunu biliyordu. Ve yüreğinde büyük bir baştan çıkarma hissi ona yalvarıyordu. Kızı mutlu etmek onun elindeydi. Kendisinden mutluluğu esirgemişti, ama niçin mutluluğu kızdan da esirgemeliydi ki? Onunla evlenebilir ve onu Marquesas'daki saz duvarlı şatosunda yaşaması için yanında götürebilirdi. Bunu yapma arzusu çok güçlüydü, ama bunu yapmaması için doğasının zorunlu emri daha da güçlüydü.

Kendisine rağmen hâlâ aşka sadıktı. Eskinin çapkın ve boş vermiş yaşamı gitmişti. Ne onları geri getirebilir, ne de onlara geri dönebilirdi. Değişmişti – ne kadar değiştiğiniyse şimdiye kadar anlayamamıştı.

"Ben evlenecek bir adam değilim, Lizzie" dedi hafif bir sesle.

Saçlarını okşayan el hissedilir biçimde durakladı, sonra aynı yumuşak okşayışını sürdürdü. Martin kızın yüzünün sertleştiğini fark etti, ama bu sertlik kararlılığın verdiği sertlikti, çünkü o yumuşak renk hâlâ yanaklarındaydı ve ışıl ışıl bir parıltının içinde eriyordu.

"Onu demek istemedim–" diye söz başladı kız, ama sonra kekeledi. "Ya da her neyse, aldırmıyorum."

"Aldırmıyorum" diye tekrarladı kız. "Senin arkadaşın olduğum için gurur duyuyorum. Senin için her şeyi yaparım. Sanırım, böyle yaratılmışım."

Martin kalkıp oturdu. Kızın elini elinin içine aldı. Bunu bile bile ve sıcaklıkla yapmıştı ama hareketlerinde tutku yoktu ve böyle bir sıcaklık kızın içini ürpertti.

"Bu konuda konuşmayalım," dedi kız.

"Sen müthiş ve soylu bir kadınsın" dedi Martin. "Senin tanıdığı için gurur duyması gereken kişi benim. Ve gurur duyuyorum da. Sen benim için çok karanlık bir dünyada bir ışık demetisin ve sana karşı dürüst olmalıyım, tıpkı senin bana karşı dürüst olduğun gibi."

"Senin bana karşı dürüst olup olmadığın umurumda bile değil. Bana ne istersen yapabilirsin. Beni pisliğin içine fırlatıp üzerimde yürüyebilirsin. Dünyada

bunu yapabilecek tek erkek de sensin" diye ekledi cüretkâr bir parlamayla. "Hiçbir işe yaramayan küçük bir çocuk olduğumdan beri, kendime aldırmam ben."

"İşte tam da bu yüzden sana öyle davranmayacağım" dedi Martin yumuşak bir sesle. "Sen öylesine büyük ve cömertsin ki beni de aynı ölçüde cömert davranmaya zorluyorsun. Evlenmiyorum ve evlenmeden de sevmeyeceğim, geçmişte kendi payıma böyle davrandıysam bile. Bugün buraya gelip seninle karşılaştığım için üzgünüm. Ama şu anda elimden bir şey gelmiyor ve böyle bir noktaya gelmeyi hiç beklememiştim."

"Ama buraya bak Lizzie. Senden ne kadar çok hoşlandığımı sana anlatmaya başlayamadım. Hoşlanmaktan da fazla bir şey bu. Sana hayranım ve saygı duyuyorum. Sen muhteşemsin ve olağanüstü iyisin. Ama sözcüklerin ne yararı var? Yine de yapmak istediğim bir şey var. Zor bir yaşamın oldu; izin ver de onu senin için kolaylaştırayım." (Kızın gözlerinde sevinçli bir ışık belirdi, sonra tekrar söndü.) "Çok geçmeden elime biraz para geçeceğine oldukça eminim, çok para."

O anda vadi ve koy, saz duvarlı şato ve güzel, beyaz yelkenli fikrini kafasından atmıştı. Eninde sonunda, ne fark ederdi? Daha önce sık sık yaptığı gibi herhangi bir gemiyle uzaklara gidebilirdi.

"Bu parayı sana devretmek istiyorum. Senin de istediğin bir şeyler olmalı, okula gitmek ya da meslek okuluna girmek gibi. Belki de okula gidip bir stenograf olmak istersin. Bunu senin için ayarlayabilirim. Ya da belki annen ve baban sağdır – onlara bir bak-

kal dükkânı ya da benzer bir şey açabilirim. İstediğin herhangi bir şey, sadece söyle, bunu senin için ayarlayabilirim."

Kız hiç cevap vermedi, ama dosdoğru önüne bakan kuru gözlerle kımıldamadan oturdu. Ama kızın boğazında Martin'in öylesine güçlü bir biçimde sezdiği bir sızı vardı ve bu sızı, Martin'in boğazını da sızlattı. Konuştuğuna pişman olmuştu. Kızın ona sunduğu şeylerle karşılaştırılınca, karşılığında yalnızca para önermiş olması gözüne bayağı bir şey olarak göründü. Lizzie ona alçalma, utanç, günah ve bütün cennet umutlarıyla birlikte kendisini teklif ederken, Martin ona hiç acı duymadan ayrılacağı dışsal bir şey sunmuştu.

"Bu konuda konuşmayalım," dedi kız, sesindeki tutukluğu bir öksürüğe çevirerek. Ayağa kalktı. "Hadi gel, eve gidelim. Çok yoruldum."

Gün sona ermiş ve eğlenenlerin neredeyse hepsi gitmişti. Ama Martin ve Lizzie ağaçların arasından çıkarken çetenin kendilerini beklediğini gördüler. Martin bunun anlamını hemen anladı. Bir sorun vardı. Çete onun koruyucusuydu. Parkın kapılarından, arkalarından dağınık olarak gelen ikinci bir çete, Lizzie'nin genç adamının kızı kaybetmiş olmanın intikamını almak için topladığı arkadaşlarıyla birlikte çıktılar. Çok sayıda polis memuru belayı önceden görerek önlemek için peşlerinden geldiler ve iki çeteyi birbirlerinden ayrı ayrı sürerek San Francisco trenine bindirdiler. Martin Jimmy'ye On Altıncı Cadde İstasyonunda ineceğini ve Oakland'a giden tramvayı yakalayacağını söyledi. Lizzie çok sessizdi ve

başına geleceklere ilgisizdi. Tren On Altıncı Cadde İstasyonuna girdi, bekleyen tramvay görülebiliyor ve tramvayın kondüktörü sabırsızca çan çalıyordu.

"İşte orada," diye gösterdi Jimmy. "Tramvaya koş, biz ötekileri oyalarız. Şimdi git! Yakala şunu!"

Düşman çetenin düzeni yapılan bu manevrayla bozulmuştu, ama sonra kovalamak için trenden aşağı fırladılar. Tramvayda oturan ciddi ve ağır başlı Oaklandlılar tramvaya koşup dışarıda ön tarafta yer bulan genç adamı ve kızı neredeyse fark etmediler. Basamaklara sıçrayıp vatmana, "Gazla ihtiyar, çek git buradan!" diye bağıran Jimmy ile bu çift arasında bir bağlantı kurmadılar.

Bir saniye sonra Jimmy hızla döndü ve yolcular onun yumruğunu koşup tramvaya binmeye çalışan bir adamın suratına indirdiğini gördüler. Ama yumruklar bütün tramvay boyunca yüzlere iniyordu. Bu şekilde, Jimmy ve çetesi uzun, alçak basamaklara dizilmiş halde, saldıran çetenin adamlarını karşıladılar. Tramvay, çanının güçlü çınlamalarıyla hareket etti ve Jimmy'nin çetesi son saldırganları geri püskürttükten sonra, kendileri de kalan işi bitirmek üzere tramvaydan aşağı atladılar. Tramvay kavganın kargaşasını geride bırakarak ileri atılırken, şaşkın yolcular da kavganın nedeninin dışarıdaki koltukta bir köşede oturan sessiz genç adamla sevimli işçi kız olduğunu akıllarına bile getirmediler.

Eski dövüş heyecanlarının yeniden uyandığını hisseden Martin dövüşten çok zevk almıştı. Ama bu heyecanı çabucak söndü ve büyük bir kederin altında ezildi. Kendini çok yaşlı hissediyordu, eski günlerinin o

kayıtsız ve aldırmaz genç arkadaşlarından yüzyıllarca daha yaşlıydı. O çok uzağa, geriye dönemeyecek kadar uzaklara yolculuk yapmıştı. Bir zamanlar kendisinin de yaşam biçimi olan onların bu yaşam biçimi, şimdi onun için tatsızdı. Bu konuda bütünüyle hayal kırıklığına uğramıştı. Yabancı biri haline gelmişti. Biranın tadının yavan gelmesi gibi, onların arkadaşlıkları da Martin'e yavan görünüyordu. Fazlasıyla uzağa gitmişti. Okunan binlerce kitap onlarla kendisinin arasında bir uçurum açmıştı. Kendisini sürgüne yollamıştı. Bilginin uçsuz bucaksız ülkesinde, artık evine dönemeyecek kadar çok yolculuk etmişti. Öte yandan, o da bir insandı ve arkadaşlığa duyduğu toplumsal gereksinim doyurulmadan kalmıştı. Yeni bir ev bulamamıştı. Çetenin onu anlayamaması gibi, kendi ailesinin onu anlayamaması gibi, burjuvazinin onu anlayamaması gibi, çok saygı duyduğu yanındaki kız da ne onu ne de ona duyduğu saygıyı anlayabiliyordu. Bütün bunları yeniden düşünürken kederine daha fazla acılık karışıyordu.

"Onunla barış," diye öğüt verdi Lizzie'ye ayrılırlarken, Altıncı Cadde ve Market'in yakınlarında, kızın yaşadığı işçi barakasının önünde ayakta dururlarken. Martin o gün yerini zorla gasp ettiği genç adamdan söz ediyordu.

"Artık yapamam" dedi kız.

"Ah, hadi" dedi Martin neşeyle. "Yapman gereken tek şey bir ıslık çalmak, koşarak gelecektir."

"Onu demek istemedim," dedi kız yalnızca.

Martin onun ne demek istediğini biliyordu.

Martin iyi geceler demek üzereyken kız ona doğru eğildi. Bunu emredercesine ya da baştan çıkartır-

casına değil, ama arzuyla ve alçakgönüllü bir şekilde yaptı. Bu Martin'in yüreğine dokundu. O büyük hoşgörüsü içinde uyandı. Kollarıyla kızı sardı ve onu öptü. Dudaklarının üstündeki öpücüğün bir erkeğin alabileceği gerçek bir öpücük olduğunu biliyordu.

"Tanrım!" diye hıçkırıklara boğuldu kız. "Senin için ölebilirdim. Senin için ölebilirdim."

Sonra kendini Martin'den kurtarıp merdivenlerden yukarı koştu. Martin gözlerinin nemlendiğini hissediyordu.

"Martin Eden," diye konuştu kendi kendine. "Sen bir hayvan bile değilsin, kahrolası zavallı bir Nietzschecisin. Eğer yapabilseydin bu kızla evlenir ve onun titreyen kalbini mutlulukla doldururdun. Ama yapamazsın, yapamazsın. Lanet olası bir utanç bu."

"'Zavallı yaşlı bir serseri, zavallı eski yaralarını açıklıyor'" diye mırıldandı, Henley'i hatırlayarak. "'Sanırım yaşam bir hata ve bir utanç.' Evet – Yaşam bir hata ve bir utanç."

XLIII

Güneşin Utancı ekim ayında yayınlandı. Ekspres paketin iplerini kesip de yayıncının gönderdiği yarım düzine kitap masaya saçılınca Martin'in üzerine ağır bir keder çöktü. Bu olay birkaç ay gibi kısa süre önce olsaydı duyacağı çılgınca zevki düşündü ve bu zevki şimdiki umursamaz soğukluğuyla karşılaştırdı. Kitabı, ilk kitabı yayımlanmıştı ve nabzı bir vuruş bile yükselmemişti, yalnızca üzgündü. Şimdi bunun onun için çok az bir anlamı vardı. Bu ona en fazla biraz daha para getireceği anlamına geliyor ve Martin parayı pek de umursamıyordu.

Kitaplardan birini mutfağa götürdü ve Maria'ya armağan etti.

"Bunu ben yaptım," diye açıkladı, Maria'nın yüzündeki şaşkınlığı gidermek için. "Bunu oradaki odada yazdım ve sanırım senin birkaç litre sebze çorban da bunun yapılışına katkıda bulundu. Sakla bunu. Bu senin. Beni hatırlaman için, anlarsın ya."

Ne övünüyor ne de gösteriş yapıyordu. Onun tek amacı karşısındaki kadını mutlu etmek, kendisiyle gurur duymasını sağlamak ve kendisine karşı duyduğu uzun süreli inancı haklı çıkarmaktı. Maria kitabı ön odadaki aile İncil'inin üzerine koydu. Kiracısının yazdığı bu kitap kutsal bir şeydi, bir dostluk fetişiydi. Bu onun eski bir çamaşırhane işçisi olduğunu öğrendiği zamanki darbeyi yumuşatıyor ve tek satırını bile anlayamamasına karşın, her satırının muhteşem olduğunu biliyordu. Maria basit, pratik, çok çalışan bir kadındı, ama kendisine verilen bir şeye karşı derin bir bağlılık duygusuna da sahipti.

Martin, *Güneşin Utancı*'nın eline geçtiği zamanki aynı duygusuzlukla her hafta basın izleme bürosunun kesip gönderdiği eleştirileri okudu. Kitap büyük ilgi görüyordu, bu açıktı. Bu da para çuvalında daha çok altın anlamına geliyordu. Lizzie'ye bir düzen kurabilir, verdiği bütün sözleri yerine getirebilirdi ve yine de saz duvarlı şatosunu yapmaya yetecek kadar parası kalıyordu.

Singletree, Darnley & Co. ihtiyatlı davranıp bin beş yüz kopyalık bir baskı yapmıştı, ama ilk eleştirilerin ardından iki katı bir ikinci baskıyı matbaaya sokmuş ve daha bunu dağıtır dağıtmaz da beş bin kitaplık üçüncü baskının siparişleri gelmişti. Bir Londra şirketi telefonla İngiltere baskısı için anlaşma yaptı. Hemen bunların arkasından Fransızca, Almanca ve İskandinav dillerine çevirilere girişildiği haberi geldi. Maeterlinck okuluna saldırı daha uygun bir zamanda yapılamazdı. Ateşli bir tartışma başladı. Saleeby ve Haeckel bir kerecik olsun aynı tarafta yer alıp *Güneşin*

Utancı'nı onaylayıp savundular. Crookes ve Wallace karşı tarafta yer alırken, Sir Oliver Lodge kendi özel kozmik kuramlarıyla uyuşan bir uzlaşma formüle etmeye girişti. Maeterlinck'in izleyicileriyse mistisizmin standartları çevresinde toparlandı. Chesterton konu üzerine yazdığı ve tarafsız olduğunu ileri sürdüğü yazıyla bütün dünyayı güldürdü. Bütün olay, tartışma ve tartışmacılar, George Bernard Shaw'un gürleyen borda ateşiyle neredeyse bir çukura fırlatıldılar. Arenanın daha az parlak zekâlılar tarafından doldurulduğunu, ortalığın toz, ter ve gürültüye boğulduğunu söylemeye gerek bile yok.

"Harika bir şeyler oluyor," diye yazmıştı Singletree, Darnley & Co. Martin'e:

> "Bir eleştirel felsefi deneme, roman gibi satıyor. Daha iyi bir konu seçemezdiniz ve bütün yardımcı faktörler de beklenmedik biçimde elverişli oldu. Her şey iyi giderken bizim de elimizden geleni yaptığımıza sizi inandırmamıza gerek yok. Birleşik Devletler ve Kanada'da şimdiden kırk binin üzerinde kitap satıldı ve yirmi binlik yeni bir baskı matbaada. Talebi karşılamak için hepimiz aşırı çalışıyoruz. Yine de bu talebi yaratmak için biz de elimizden geleni yaptık. Reklam için şimdiden beş bin dolar harcadık. Kitap bir rekor kıracak gibi görünüyor.
>
> Sonraki kitabınız için size gönderme özgürlüğünü kendimizde bulduğumuz, ilişikteki iki kopya sözleşmeyi inceleyin. Lütfen, telif hakkınızı tutucu bir yayınevinin cesaret edebileceği

en yüksek düzeye, yüzde yirmiye çıkardığımızı da göz önünde bulundurun. Eğer teklifimiz size uygunsa, lütfen sözleşmedeki boş yere kitabınızın adını yazın. Kitabın türüyle ilgili herhangi bir şartımız yok. Herhangi bir konuda yazılmış herhangi bir kitap olabilir. Eğer şimdiden yazılmış bir kitabınız varsa, bu çok daha iyi. Şimdi darbeyi indirmenin tam zamanı. Demir bundan daha fazla tavında olamaz.

İmzalı sözleşme elimize geçince size telif hakkının avansı olarak beş bin dolar göndermekten sevinç duyacağız. Görüyorsunuz ki, size inanıyor ve bu konuda büyük oynuyoruz. Aynı zamanda sizinle belirli bir süreyi kapsayan, diyelim on yıllık bir süre için bu süre boyunca yazdığınız bütün yazıları kitap olarak basma hakkını satın alabileceğimiz bir sözleşme yapmayı tartışmak isteriz. Ama bu konunun ayrıntılarını daha sonra görüşebiliriz."

Martin mektubu bıraktı ve aritmetik bir problemi kafasında çözerek on beş sent çarpı altmış binin dokuz bin dolar ettiğini buldu. Yeni sözleşmedeki boş yere *Neşe Dumanı* yazarak sözleşmeyi imzaladı. Gazete öykülerinin formülünü keşfetmeden önce yazmış olduğu yirmi küçük hikâyeyi de ekleyerek yayımcıya postaladı. Ardından da Birleşik Devletler postasının getirip götürebileceği en kısa süre içinde Singletree, Darnley & Co.'nun beş bin dolarlık çeki geldi.

"Maria, bu öğleden sonra saat iki civarında benimle birlikte kente inmeni istiyorum," dedi Martin,

çekin geldiği sabah. "Ya da en iyisi saat ikide On Dördüncü Cadde ile Broadway'in köşesinde buluşalım. Ben seni bulurum."

Belirlenen saatte Maria oradaydı; kafasında bu gizemli olay için geliştirebildiği tek ipucu *ayakkabılardı* ve Martin bir ayakkabıcı dükkânının önünden geçip bir emlakçıya daldığında belirgin bir hayal kırıklığı şoku geçirdi. Bundan sonra olanlarsa kadının hafızasında bir düş olarak sonsuza dek yer edecekti. Kibar beyefendiler Martin ve birbirleriyle konuşurlarken yardımseverlikle ona gülümsediler; bir daktilo tıkırdadı; muhteşem bir belgenin üzerine imzalar atıldı; kendi ev sahibi de oradaydı ve o da imzasını attı; her şey bittiğinde ve Maria kaldırıma çıktığında ev sahibi onunla konuştu: "Pekâlâ Maria, bu ay bana yedi buçuk dolar ödemen gerekmeyecek."

Maria konuşamayacak kadar şaşırmıştı.

"Ya da önümüzdeki ay, daha sonraki ay veya daha sonraki ay bile ödemen gerekmeyecek" dedi ev sahibi.

Maria, sanki yapılan bir iyiliğe teşekkür edermiş gibi, abuk sabuk sözcükler kullanarak ev sahibine teşekkür etti. Ve Kuzey Oakland'daki evine dönüp de kendi türünden insanlarla konuşuncaya ve Portekizli bakkal elindeki kâğıdı inceleyinceye kadar, içinde yaşadığı ve uzun süredir kira ödediği küçük evin sahibi olduğunu gerçekten anlayamayacaktı.

"Neden artık benden alışveriş yapmıyorsun?" diye sordu Portekizli bakkal, o akşam arabadan inen Martin'i selamlamaya çıktığında. Martin artık yemeklerini kendisinin pişirmediğini açıkladı ve ardından dükkâna girerek bakkalın kendisine ikram ettiği

şarabı içti. Bunun bakkalın deposundaki en iyi şarap olduğuna dikkat etti.

"Maria," dedi Martin o gece, "senden ayrılıyorum. Sen de çok geçmeden buradan ayrılacaksın. O zaman evi kiraya verebilir ve artık senin de kiracıların olabilir. San Leandro ya da Haywards'da bir ağabeyin vardı, sütçülük işindeydi. Bütün çamaşırları yıkanmadan geri göndermeni istiyorum, anladın mı? Yıkanmadan. Yarın San Leandro'ya veya Haywards'a ya da her neresiyse oraya gitmeni ve ağabeyini görmeni istiyorum. Ona gelip beni görmesini söyle. Ben Oakland'daki Metropol Otelinde kalıyor olacağım. İyi bir süt çiftliğini görünce anlayacaktır."

Ve böylece Maria hem bir ev sahibi hem de bir süthanenin tek sahibi oldu. İşleri onun için yapacak iki adam kiralamıştı; bütün çocuklarının ayakkabı giymesine ve okula gitmesine karşın, sürekli artan bir banka hesabı vardı. Çok az insan düşledikleri masal prensiyle karşılaşmıştır; ama çok çalışan, mantıklı ve hiçbir zaman masal prensleri düşlememiş olan Maria, kendi masal prensini eski bir çamaşırhane işçisi kılığında evinde ağırlamıştı.

Bu sırada dünya sormaya başlamıştı: "Kim bu Martin Eden?" Martin yayımcılarına yaşamöyküsüyle ilgili herhangi bir bilgi vermekten kaçınmıştı, ama gazetelerden kaçınılamazdı. Oakland onun kendi kentiydi ve muhabirler bilgi verebilecek bir yığın insan arayıp bulmuşlardı. Onun kim olup olmadığı, yapmış olduğu her şey, hatta yapmamış olduğu birçok şey fotoğrafların eşliğinde halkın zevki için ortalığa ya-

yıldı. Fotoğraflar, bir zamanlar Martin'in fotoğrafını çekmiş ve hemen telif hakkını alarak piyasaya sürmüş olan yerel bir fotoğrafçıdan sağlanmıştı. Başlangıçta dergilere ve bütün burjuva toplumuna nefreti öylesine büyüktü ki Martin tanınmamak için mücadele etti, ama sonunda böyle yapmak daha kolay olduğu için teslim oldu. Onu görebilmek için uzun yolculuklar yapan özel yazarları reddedemez durumda buldu kendini. Hem sonra her gün öylesine uzun saatlerden oluşuyordu ki, artık yazı yazmak ve okumakla uğraşmadığı için, bu saatlerin her nasılsa bir şeylerle doldurulması gerekiyordu. Böylece onun gözünde yalnızca saçma bir istek olan şeye teslim oldu, söyleşilere izin verdi, edebiyat ve felsefe üzerine görüşlerini belirtti, hatta burjuvaziden gelen davetleri bile kabul etti. Tuhaf ve rahat bir ruh durumuna girmişti. Artık aldırmıyordu. Herkesi bağışladı. Bir zamanlar onu kızıla boyamış olan toy muhabiri bile bağışladı ve ona özel olarak poz verilmiş fotoğraflarla tam sayfalık bir röportaj verdi.

Arada sırada Lizzie'yi görüyordu ve apaçıktı ki kız onun elde ettiği büyüklüğe kederleniyordu. Bu onların arasındaki uzaklığı artırıyordu. Belki de bu uzaklığı birazcık daraltma umuduyla Martin'in bir gece meslek lisesine gitmesi ve insafsız fiyatlar ödeten harikulade bir terzi tarafından giydirilmesi konusundaki ikna çabalarına teslim olmuştu. Martin doğru bir şey yapıp yapmadığını merak edene kadar Lizzie günden güne gözle görülür bir biçimde gelişti. Martin, onun boyun eğişinin ve çabasının kendisi uğruna olduğunu biliyordu. Kız kendini onun gözünde değerli kılmaya,

onun değer verir göründüğü türden değerli kılmaya çalışıyordu. Yine de Martin ona kardeşçe davranarak ve seyrek görüşerek kıza hiç ümit vermedi.

Gecikmiş Meredith-Lowell Company tarafından ününün doruklarındayken piyasaya sürüldü. Roman olduğu için satış bakımından *Güneşin Utancı*'ndan çok daha büyük başarı kazandı. Haftalar boyunca en çok satanlar listesinin tepesinde yer alan iki kitabın yazarı olarak eşi benzeri görülmemiş bir performansın itibarını yaşadı. Hikâye sadece roman okuyucularını yakalamakla kalmamış, *Güneşin Utancı*'nı istekle okumuş olanlar da benzer şekilde kozmik kavrayışın ustalığıyla ele almış olduğu deniz hikâyesinin çekimine kapılmışlardı. Önce mistik edebiyata saldırmış ve bunu olağanüstü iyi yapmıştı; sonra da kendi ileri sürdüğü edebiyatın örneğini başarıyla vermişti. Böylece aynı zamanda hem bir eleştirmen hem de bir yaratıcı olarak ender bulunan bir deha olduğunu kanıtlamıştı.

Para ona aktı, ün ona aktı; edebiyat dünyasında bir kuyrukluyıldız gibi parlarken yarattığı kargaşa onu ilgilendirmekten çok eğlendirdi. Bir şey kafasını karıştırıyordu, küçük bir şeydi bu, eğer bilseydi dünyanın kafası da karışırdı. Ama dünyanın kafası ona devasa görünen küçük şeyden değil, bunun onun kafasını karıştırmış olmasından dolayı karışırdı. Yargıç Blount onu akşam yemeğine davet etti. Küçük şey buydu ya da çok geçmeden büyük bir şey halini alacak olan küçük şeyin başlangıcıydı. Yargıç Blount'a hakaret edip, çok kötü davranmıştı ve yolda kendisine rastlayan Yargıç Blount tarafından akşam yemeğine davet etmişti. Martin kendi kendine Morse'ların

evinde sayısız kez Yargıç Blount'la karşılaştığını ve Yargıç Blount'un onu hiçbir zaman yemeğe davet etmemiş olduğunu düşündü. Neden o zaman onu yemeğe davet etmemişti? diye sordu kendi kendine. O değişmemişti. Aynı Martin Eden'di. Değişikliği yaşatan neydi? Yazdığı şeylerin kitap kapaklarının içinde görünmüş olması mı? Ama bu yapılıp bitirilmiş bir işti. O günden bu yana yapmış olduğu bir şey değildi. Yargıç Blount'un genel görüşü paylaşarak onun Spencer'ını ve kendisini kafasını küçümsediği günlerde tamamlanmış bir başarıydı o. Bu yüzden Yargıç Blount'un onu yemeğe davet etmesinin nedeni gerçek değeri değil, tamamıyla uydurma olan değeriydi.

Martin sırıttı ve bu arada memnuniyetine şaşırarak daveti kabul etti. Yüksek yerlerde oturan adamların yarım düzinesinin kendi türlerinden kadınlarla birlikte bulunduğu ve Martin'in kendisini bir aslan gibi hissettiği, yemekte Yargıç Hanwell tarafından hararetle desteklenen Yargıç Blount, yalnızca zenginlerin değil, ama beceri sahibi erkeklerin üye olduğu bir aşırı seçkinler kulübü olan Styx'e adını önermek için iznini Martin'den özel olarak istedi. Martin bu öneriyi reddetti ve kafası daha da karıştı.

Elyazmaları yığınını elden çıkartmakla meşguldü. Editörlerin isteklerini karşılayamaz olmuştu. Onun, üslubunun altında bir öz yatan üslupçu olduğu keşfedilmişti. *Northern Review* "Güzelliğin Beşiği"ni yayımladıktan sonra yarım düzine benzer deneme istedi. Eğer daha yatırımcı davranan *Burton's Magazine* beş denemenin her biri için beş yüz dolar önermemiş olsaydı, elyazmaları yığınından bu istediğini sağlayabi-

lirdi. Martin cevap olarak isteği karşılayabileceğini, ama her bir deneme için bin dolar istediğini belirten bir mektup yazdı. Bütün bu yazılarının şimdi onları yaygarayla isteyen aynı dergiler tarafından reddedildiğini hatırladı. Üstelik geri çevirişleri, soğukkanlı, otomatik ve kalıplaşmış bir biçimde olmuştu. Onu zamanında terletmişlerdi, şimdi de o onları terletmeye niyetliydi. *Burton's Magazine* beş deneme için istediği ücreti ödedi ve kalan dördü de aynı paraya *Mackintosh Monthly* tarafından kapıldı; *Northern Review* bu yarışa dayanamayacak kadar yoksuldu. Bu şekilde "Gizemin Yüce Papazları", "Harika Düşleyenler", "Egonun Kilometre Taşı", "Yanılsama Felsefesi", "Tanrı ve Toprak", "Sanat ve Biyoloji", "Eleştirmenler ve Test Tüpleri", "Yıldız Tozu" ve "Tefeciliğin Şerefi" yatışması günler alacak fırtınalar, gümbürtüler ve söylentiler yaratmak için gün ışığına çıktılar.

Editörler ona mektuplar yazıp koşullarını kendisinin belirlemesini istiyorlardı. O da bunu yaptı, ama bu her zaman daha önceden yazılıp bitirilmiş şeyler için oluyordu. Kararlı bir biçimde yeni şeyler için söz vermeyi reddediyordu. Yeniden eline kâğıt kalem alma düşüncesi genç adamı çıldırtıyordu. Brissenden'in yığınlar tarafından paramparça edildiğini görmüştü ve yığınların kendisini alkışlamasına karşın, ne bu sarsıntıyı atlatabiliyor ne de yığınlara saygı duyabiliyordu. Kazandığı ün ona bir yüz karası ve Brissenden'e bir ihanet olarak görünüyordu. Bu onu ürküttü, ama yine de para çuvalını doldurmak için bu işi sürdürmeye kararlıydı. Editörlerden şöyle mektuplar alıyordu:

"Yaklaşık bir yıl önce sizin aşk şiirleri derlemenizi reddedecek kadar talihsizdik. O zaman da bu şiirlerden çok etkilenmiştik, ama önceden girişilmiş belirli anlaşmalar bizim bunları almamıza engel olmuştu. Eğer bunlar hâlâ elinizdeyse ve bize göndermek iyiliğinde bulunursanız, bütün derlemeyi sizin koşullarınızla yayımlamaktan memnun olacağız. Aynı zamanda onları bir kitap olarak yayınlamak için en avantajlı öneriyi yapmaya da hazırız."

Martin kafiyesiz olarak yazdığı manzum trajediyi hatırladı ve aşk şiirlerinin yerine bunu yolladı. Postalamadan önce yazıyı yeniden okudu, bilgiçlik taslayan acemiliğinden ve genelde ne kadar değersiz olduğundan özellikle etkilendi. Ama yine de yolladı ve şiir yayınlandı. Editör böyle bir şey yaptığı için sonsuza dek pişman olacaktı. Halk öfkeli ve kuşkuluydu. Martin Eden'in yüksek standartlarının çok altında olan bir zırvaydı bu. Martin'in bunu yazmamış olduğu, derginin beceriksizce bir taklit yayınladığı ya da Martin Eden'in yaşlı Dumas'yı taklit ederek başarısının doruğundayken yazılarını parayla tuttuğu başkalarına yazdırdığı ileri sürülüyordu. Ama Martin, trajedinin edebi sanatının çocukluk yılları sayılabilecek ilk ürünlerinden biri olduğunu ve derginin de bunu almakta ısrar ettiğini açıkladığında dergiyle alay edildi ve bu olayı editörün değiştirilmesi izledi. Trajedi hiçbir zaman kitap olarak çıkarılmadı, ama Martin ödenmiş olan telif hakkı avansını cebine atmıştı bile.

Coleman's Weekly Martin'e neredeyse üç yüz do-

lar tutan uzun bir telgraf çekerek yirmi makale için makale başına bin dolar önerdi. Bütün harcamaları dergi tarafından ödenerek Birleşik Devletler'de yolculuklar yapacak ve ilgisini çeken konuları kendisi seçecekti. Telgrafın büyük bir bölümü ona ait olan seçim özgürlüğünü göstermek için varsayımsal konulara ayrılmıştı. Konulan tek kısıtlama, kendisini Birleşik Devletler'le sınırlamasıydı. Martin bunu kabul edemeyeceğini ve üzüntüsünü "ödemeli" telgrafla bildirdi.

Warren's Mounthly'de yayınlanan "Wiki-Wiki"de anında başarılı oldu. Büyük boyutlu, çok güzel süslenmiş bir ciltle çıkan kitap tatil piyasasını vurdu ve su gibi sattı. Eleştirmenler bu kitabın iki büyük yazarın iki klasiği olan *Şişedeki Cin* ve *Sihirli Post*'un yanındaki yerini alacağı konusunda fikir birliği içindeydiler.

Bununla birlikte halk *Neşe Dumanı* derlemesini oldukça kuşkulu ve soğuk karşıladı. Küçük hikâyelerin cüreti ve toplumsal kurallara aldırışsızlığı, burjuva ahlakı ve önyargısı için sarsıcı olmuştu; ama hemen yapılan çevirisi Paris'te çılgınca bir ilgiyle karşılanınca Amerikalı ve İngiliz okuyucular da bu duruma uyup öyle çok kitap satın aldılar ki Martin tutucu bir yayınevi olan Singletree, Darnley & Co.'yu üçüncü kitap için yüzde yirmi beş ve dördüncü kitap için yüzde otuz telif hakkı ödemeye zorladı. Bu iki cilt, yazmış olduğu ve dizi olarak yayımlanan tüm kısa hikâyelerini içeriyordu. "Çan Sesleri" ve diğer korku hikâyeleri bir derlemeyi oluşturdu; diğer derleme "Macera", "Çömlek", "Yaşam Şarabı", "Girdap", "Kaynaşan

Sokak" ve başka dört hikâyeden oluşuyordu. Lowell-Meredith Company bütün denemelerini ele geçirdi. Maxmillian Company "Deniz Lirikleri"ni ve "Aşk Döngüsü"nü aldı. Bu ikincisi *Ladies Home Companion* adlı dergi tarafından çok fazla ücret ödenerek dizi olarak yayınlanıyordu.

Martin son elyazmasını da sattıktan sonra rahat bir nefes aldı. Saz duvarlı şatosu ve beyaz, bakır işlemeli yelkenli artık ona çok yakındı. Pekâlâ, en azından Brissenden'in değerli hiçbir şeyin bir yol bulup dergilerde yayımlanamayacağı şeklindeki inancının doğru olmadığını bulmuştu. Kendi kazandığı başarı Brissenden'in yanılmış olduğunu gösteriyordu.

Ama yine de her nasılsa aslında Brissenden'in haklı olduğunu hissediyordu. Başarısının nedeni yazmış olduğu şeylerden daha çok *Güneşin Utancı* olmuştu. Öteki yazıların çıkması buna bağlıydı. *Güneşin Utancı* ise sağda solda dergiler tarafından reddedilmişti. *Güneşin Utancı*'nın yayınlanması bir tartışma başlatmış ve bu tartışma onun lehine bir toprak kaymasını hızlandırmıştı. Eğer *Güneşin Utancı* olmasaydı böyle bir toprak kayması da olmayacaktı ve *Güneşin Utancı*'nın satışındaki o mucize olmasaydı, bu toprak kayması da olmayacaktı. Singletree, Darnley & Co. bu mucizeyi açıkça söylüyordu. Bin beş yüz kitaplık ilk baskıyı yapmışlardı ve bunun satacağından kuşkuluydular. Deneyimli yayıncılardı ve baskıyı izleyen başarı karşısında hiç kimse onlardan daha fazla şaşıramazdı. Onlar için bu gerçek bir mucizeydi. Bu şaşkınlığı hiçbir zaman atlatamadılar ve ona yazdıkları her mektup bu ilk gizemli olay karşısında duy-

dukları büyük saygıyı yansıtıyordu. Bunu açıklamaya kalkışmadılar. Çünkü bu olayın bir açıklaması yoktu. Olmuştu. Bütün deneyimlerinin söylediğinin tam aksine olmuştu.

Böyle akıl yürüttüğünde Martin ününün geçerliliğini sorgulamaya başladı. Kitaplarını satın alanlar ve para çuvalına altın akıtanlar burjuvalardı ve burjuvalar konusunda bildiği azcık bir şey, bu insanların nasıl olup da yazdıklarını beğendiklerini ya da anladıklarını ona açıklamıyordu. Onun özünde olan güzellik ve güç kendisini alkışlayan ve kitaplarını satın alan yüz binlerce kişiye hiçbir şey ifade etmiyordu. O toplumun geçici bir hevesiydi, tanrılar başını eğerken Parnassus'a saldıran bir maceracıydı. Yüz binler onu okudu ve Brissenden'in "Efemerid"inin üzerine atılıp onu parçalara ayırdıkları aynı hayvanca anlayışsızlıkla kendisini alkışladılar – onu dişleyeceğine yaltaklanan bir kurt sürüsü. Yaltaklanma ya da dişleme, bu tamamen bir şans sorunuydu. Kesinlikle bildiği tek bir şey vardı: "Efemerid" onun yaptığı her şeyden sonsuz ölçüde daha büyüktü. Yüzyılların şiiriydi. Bu durumda yığınların kendisine yağdırdığı övgüler kederli övgülerdi aslında, çünkü aynı yığınlar "Efemerid"i çamura yuvarlamıştı. Martin doyumla derin bir nefes aldı. En son elyazmasının da satılmış olmasından memnundu ve yakında bu işten tümüyle kurtulacaktı.

XLIV

Bay Morse, Martin'le Metropol Otelinin bürosunda karşılaştı. Orada bulunmasının başka işleriyle ilgili olarak yalnızca bir rastlantı mı olduğunu yoksa doğrudan doğruya Martin'i akşam yemeğine davet etmek amacıyla mı oraya geldiğini Martin hiçbir zaman anlayamadı, ama ikinci olasılığa eğilim gösteriyordu. Her ne olursa olsun Martin, evine girmesini yasaklayıp nişanı bozan Ruth'un babası Bay Morse tarafından akşam yemeğine davet edilmişti.

Martin kızgın değildi. Kırgın bile değildi. Bay Morse'un böylesine bir davranış gösterirken kendini nasıl hissettiğini merak ederek onu hoşgördü. Daveti geri çevirmedi. Bunun yerine belirsiz bir süre sonraya erteledi ve ona ailesini, özellikle Bayan Morse ile Ruth'u sordu. Ruth'un adını duraksamadan, doğal bir biçimde söyledi, yine de bunu söylerken hiçbir iç ürpermesinin ya da alışık olduğu eski, yürek çarpıntısının ve kanın damarlarında ılıkça yükselişinin olmayışına gizliden gizliye şaşırdı.

Kimilerini kabul ettiği birçok yemek daveti aldı. İnsanlar onu yemeğe davet etmek için kendilerini ona tanıştırtıyordu. Ve büyük bir şey haline gelen o küçük şey üzerinde Martin'in kafası karışmaya devam ediyordu. Bernard Higginbotham bile onu yemeğe davet etti. Bu kafasını daha da çok karıştırdı. Kendisini hiç kimsenin yemeğe davet etmediği umutsuz açlık günlerini hatırladı. Yemeğeyse o zaman ihtiyacı vardı, yemek yokluğundan güçsüz ve baygın düşmüş, büsbütün aç kalmaktan kilo kaybetmişti. Çelişki buradaydı. Yemek istediğinde kimse ona yemek vermemişti ve şimdi yüz binlerce akşam yemeği alabilecekken ve artık iştahını yitirmeye başlamışken, sağdan soldan yemek davetleri yağıyordu. Ama neden? Bunda adalet yoktu, kendi payına bunu hak edecek fazladan bir şey yapmamıştı. O farklı değildi. Yaptığı bütün işleri daha o zaman yapılıp bitmişti. Bay ve Bayan Morse onu aylaklık etmek, işten kaçmakla suçlamış ve Ruth aracılığıyla bir büroda kâtip olarak çalışmaya zorlamışlardı. Üstelik ne iş yaptığından haberleri de vardı. Birbiri ardına yazdığı yazıları Ruth onlara da veriyordu. Bu yazıları okumuşlardı. Şimdi adını bütün gazetelere geçiren aynı yazılardı ve şimdi adı gazetelere geçince bu onları Martin'i yemeğe davet etmeye yöneltmişti.

Bir şey kesindi: Morse'lar Martin'in kendisine de çalışmalarına da aldırmamışlardı. Bu yüzden şimdi de kendisini kendisi ya da çalışmaları için değil, sadece ünü için isteyebilirlerdi, çünkü o insanlar arasında tanınan bir olmuştu ve –neden olmasın?– çünkü yüz bin dolar civarında parası vardı. Burjuva toplumunun bir insana değer verme biçimi buydu ve o kim oluyor-

du da başka türlü olmasını bekliyordu? Ama Martin gururluydu. Böyle bir değer biçmeyi küçümsüyordu. Kendisi için ya da kendisinin dışavurumu olan yapıtları için değer biçilmeyi istiyordu. Lizzie ona böyle değer vermişti. Yazdıkları, o kız için hesaba bile katılmazdı. Lizzie onun kendisine değer veriyordu. Tesisatçı Jimmy'nin ve bütün eski çetenin onu değerlendiriş biçimi de buydu. Bu onlarla geçirdiği günlerde yeterince sık olarak kanıtlanmıştı; o pazar günü Shell Mound Parkında kanıtlanmıştı. Yazdıkları cehenneme gidebilirdi. Onların hoşlandıkları ve birlikte olmak istedikleri gruptan biri olan ve oldukça iyi bir adam olan Martin Eden'di.

Sonra Ruth vardı. Ruth da onu kendisi olduğu için sevmişti, bu tartışma götürmezdi. Yine de onu ne kadar çok severse sevsin, burjuva değer ölçülerini daha çok sevmişti. Ruth onun yazı yazmasına karşı çıkmıştı ve esas olarak Martin'e öyle geliyordu ki bunun nedeni para kazanamayışıydı. "Aşk Döngüsü"nü eleştirmesi bu nedenleydi. O da onu bir işe girmesi için zorlamıştı. Doğru, bunu incelterek kendine bir "konum" olarak nitelemişti, ama bu aynı şey anlamına geliyordu ve Martin'in kafasına eski terminoloji takılmıştı. Ruth'a yazdığı her şeyi, şiirleri, hikâyeleri, denemeleri, *Wiki-Wiki*'yi, *Güneşin Utancı*'nı, her şeyi okumuştu. O da her zaman, sürekli olarak bir işe girip çalışması için onu zorlamıştı. Aman Tanrım, sanki o Ruth'a layık olmak için uykusundan çalarak, yaşamını tüketerek çalışmıyormuş gibi.

Böylece o küçük şey daha da büyüdü. Martin sağlıklı ve normaldi, düzenli olarak yiyor, uzun saatler

boyunca uyuyordu, ama yine de büyüyen o küçük şey bir saplantı halini alıyordu. *İş tamamlandı.* Bu cümle beyninden bir türlü çıkmıyordu. Higginbotham'ın Peşin Satış Dükkânının üzerinde ağır bir pazar yemeğinin başında Bernard Higginbotham'ın tam karşısında oturuyordu ve bütün yapabildiği şunları haykırmamak için kendini tutmaktı:

"Bu iş tamamlanmıştı! O zaman beni açlığa terk ederken, evine girmemi bile bana yasaklarken ve bir işe girmediğim için beni lanetlerken, şimdi beni besliyorsun. Oysa iş ta o zamandan yapılmıştı, hepsi yapılmıştı. Ve şimdi ben konuştuğumda söylenmemiş düşüncelerini denetim altına alıyorsun, ne söylersem söyleyeyim saygılı bir dikkatle ağzımdan çıkan sözleri dinliyorsun. Partinizin çürümüş olduğunu, rüşvetçilerle dolu olduğunu söylüyorum ve sen öfkeyle üzerime atlamak yerine mırın kırın ediyor ve söylediğimde epey gerçek payı olduğunu kabul ediyorsun? Peki neden? Çünkü ben ünlüyüm; çünkü benim çok param var. Bunu ben Martin Eden olduğum için, oldukça iyi bir adam olduğum için ve pek de ahmak biri olmadığım için yapmıyorsun. Sana ayın otlu peynirden yapılmış olduğunu söyleyebilirim ve sen de bunu onaylarsın, en azından karşı çıkmazsın; çünkü benim dağlar kadar dolarım var. Oysa yapıtlarım çok uzun zaman önce yapılmıştı; sen ayağının altına yapışmış bir pislik gibi bana tükürdüğünde bu iş yapılmıştı diyorum sana."

Ama Martin haykırmadı. Gülümseyip hoşgörülü olmayı başarırken, bu düşünce bitmek bilmeyen bir işkence gibi beynini kemiriyordu. Martin suskunlaş-

tıkça Bernard Higginbotham dizginleri eline aldı ve konuşmaya başladı. Kendisi de başarılı bir insandı ve bundan gurur duyuyordu. Her şeyini kendisi yapmıştı. Kimse ona yardım etmemişti. Hiç kimseye borcu yoktu. Bir vatandaş olarak görevini yerine getiriyor ve büyük bir aileye bakıyordu. İşte, Higginbotham'ın Peşin Satış Dükkânı vardı; bu, onun çalışkanlığının ve yeteneğinin anıtıydı. Kimi adamların karılarını sevdiği gibi o da Higginbotham'ın Peşin Satış Dükkânı'nı seviyordu. Kalbini Martin'e açtı ve dükkânı nasıl bir keskin görüş ve muazzam bir planlamayla kurduğunu gösterdi. Ayrıca dükkân için planları vardı, tutkulu planlar. Mahalle hızla gelişiyordu. Dükkân aslında çok küçüktü. Eğer biraz daha yeri olsaydı emek ve paradan tasarruf edecek bir dizi yenilik yapabilecekti. Ama bunları yine de yapacaktı. Bitişik arsayı alıp orada iki katlı başka bir bina dikeceği gün için her türlü çabayı gösteriyordu. Üst katları kiraya verebilirdi, ama her iki binanın da zemin katları Higginbotham'ın Peşin Satış Dükkânı olacaktı. Her iki bina boyunca uzanacak olan yeni tabeladan söz ederken gözleri parlıyordu.

Martin dinlemeyi unutmuştu. Beyninde "İş tamamlandı" nakaratı dönüp duruyor, karşısındakinin gevezeliğini boğuyordu. Nakarat onu çıldırtıyordu ve ondan kaçmaya çalıştı.

"Kaça mal olacağını söylemiştin?" diye sordu ansızın.

Eniştesi mahalledeki iş olanakları üzerine ayrıntılı bir açıklamanın tam ortasında durakladı. Ne kadara mal olacağını söylememişti. Ama bunu biliyordu. Birçok kez hesaplamıştı.

"Kerestenin şimdiki durumunda," dedi, "dört bin bunu halledebilir."

"Tapu da dahil mi?"

"Onu hesaba katmadım. Bir kez bina yapılınca o da olacak."

"Ya arsa?"

"Üç bin daha."

Martin bir çek yazarken, o öne eğilmiş, dudaklarını ve sinirli bir şekilde parmaklarını açıp kapıyordu. Çek kendisine verildiğinde miktara göz attı, yedi bin dolar.

"Ben... Ben yüzde altıdan fazla faiz veremem" dedi boğuk bir sesle.

Martin gülmek istedi, ama onun yerine sordu:

"Bu ne kadar eder?"

"Bir bakayım. Yüzde altı, altı çarpı yedi, dört yüz yirmi."

"Bu da ayda otuz beş dolar ediyor, değil mi?"

Higginbotham başını sallayarak onayladı.

"O zaman, eğer bir itirazın yoksa, bu işi şöyle ayarlayalım." Martin Gertrude'a göz attı. "Eğer bu otuz beş doları yemek, çamaşır ve bulaşık işini başka birine yaptırmak için kullanırsan, ana para sende kalabilir. Eğer bundan sonra Gertrude'un ağır iş yapmayacağını garanti edersen yedi bin dolar senin. Tamam mı?"

Bay Higginbotham güçlükle yutkundu. Karısının bundan sonra ev işi yapmayacak olması, onun cimri ruhuna bir hakaretti. Muhteşem armağan üstü şeker kaplı acı bir ilaçtı. Karısı iş yapmayacaktı ha! Bu onun ağzını tıkadı.

"Peki o zaman," dedi Martin. "Ayda otuz beş doları ben ödeyeceğim ve–"

Martin çeki almak için masaya uzandı. Ama Bernard Higginbotham ondan önce elini çekin üzerine koyarak haykırdı:

"Kabul ediyorum! Kabul ediyorum!"

Martin tramvaya bindiğinde kendini çok hasta ve yorgun hissediyordu. Yukarıya, iddialı tabelaya baktı.

"Domuz" diye homurdandı. "Domuz, seni domuz."

Mackintosh's Magazine "Falcı"yı Berthier'in süslemeleri ve Wenn'in iki resmiyle birlikte, dikkat çekici bir biçimde yayımladığında Hermann von Schmidt şiiri terbiyesiz diye nitelediğini unutmuştu. Şiire karısının esin vermiş olduğunu açıkladı, bunun bir muhabirin kulağına gitmesini sağladı ve ardından da gazeteden gönderilen bir fotoğrafçı ve bir ressam eşliğinde gelen muhabirle bir söyleşi yaptı. Sonuç, pazar ekinde Marian'ın fotoğrafları ve idealize edilmiş çizimleri, Martin Eden ve ailesinin birçok mahrem ayrıntısı, "Falcı"nın *Mackintosh's Magazine*'in özel izniyle yeniden iri harflerle yayımlanan tam metniyle dolu bir tam sayfaydı. Bu olay mahallede oldukça büyük bir heyecana yol açtı, tanımayanlar onu tanımak için acele ederlerken, birçok iyi ev hanımı da büyük yazarın kız kardeşini tanımaktan gurur duyuyorlardı. Hermann von Schmidt küçük tamirci dükkânında keyifle kıkırdadı ve yeni bir torna tezgâhı ısmarladı. "Reklam vermekten daha iyi," dedi Marian'a, "üstelik hiçbir maliyeti yok."

"Onu yemeğe çağırsak iyi olur" diye önerdi Marian.

Martin yemeğe geldi. Hermann von Schmidt gibi yükselen genç bir adama yararlı olabilecek, önemli insanlar olan şişko bir toptancı kasap ile onun daha da şişko olan karısının hoşuna gidecek şekilde davrandı. Onları eve davet etmek için ünlü kayınbiraderin de eve geleceğini söylemekten daha küçük olmayan bir yem gerekmişti. Masada aynı yemi yutan bir başka adam da Asa Bisiklet Şirketinin Pasifik Kıyısı acentelerinin şefiydi. Von Schmidt onu memnun edip tevecc ühünü kazanmak istiyordu; çünkü ondan bisikletin Oakland bayiliğini alabilirdi. Böylece Hermann von Schmidt, Martin gibi bir kayınbiradere sahip olmanın çok işe yaradığını anlamıştı, ama yüreğinin derinlerinde bütün bunların nereden çıktığını anlayamıyordu. Gecenin sessiz saatlerinde, karısı uyurken, Martin'in kitaplarını ve şiirlerini karıştırmasının ardından, dünyanın bunları satın alması için aptal olması gerektiğine karar verdi.

Yüreğinin derinlerinde Martin de durumu çok iyi anlıyordu. Arkasına yaslanıp, hayalinde tam yerini bulan art arda vuruşlarla, von Schmidt'in –kuş beyinli Hollandalının!– kafasını yumruklayarak neredeyse koparmaktan şeytani bir zevk alıyordu. Buna karşın yine de onda hoşlandığı bir şey vardı. Yoksul olmasına ve işinde yükselmeye kararlı olmasına karşın, yine de ağır işleri Marian'ın ellerinden almak için bir hizmetçi tutmuştu. Martin, Asa acentelerinin şefiyle konuştu ve yemekten sonra Hermann ile ikisini bir köşeye çekerek Oakland'daki en iyi bisiklet dükkânı için para desteği vereceğini açıkladı. Daha da ileri gitti ve Hermann'la yaptığı özel bir konuşmada ona

bir otomobil bayiliği ve garajı için gözünü açmasını, çünkü her iki işletmeyi de başarıyla yönetmemesi için bir neden olmadığını söyledi.

Ayrılırlarken Marian gözlerinde yaşlarla ve kolları Martin'in boynunda onu ne kadar çok sevdiğini ve her zaman sevmiş olduğunu söyledi. Bu sözleri söylerken bir an için fark edilebilir bir duraksama olduğu ve bunu daha fazla gözyaşı, öpücük ve tutarsız sözlerle gizlediği doğruydu. Martin bunun kızın ona inancını yitirip bir işe girmesi için ısrar ettiği zaman için bir bağışlanma dileği olduğunu anladı.

"Hiçbir zaman parasını elinde tutamayacak, bu kesin," diyerek sır verdi Hermann von Schmidt karısına. "Faizden söz ettiğimde delirdi, ana parayı bile unuttuğunu ve bir daha faizin sözünü edersem benim Hollandalı kafamı yumruklayarak koparacağını söyledi. Evet bunu dedi – benim Hollandalı kafam. Ama o iyi biri, iyi bir işadamı olmasa da. Bana bir şans verdi ve iyi bir insan."

Martin'e yemek davetleri yağıyordu; davetler çoğaldıkça kafası daha da fazla karışıyordu. Arden Kulübünün verdiği bir ziyafette bütün yaşamı boyunca adlarını duyduğu ve gazetelerde okuduğu çok önemli adamlarla birlikte şeref konuğu olarak oturdu; ve ona *Transcontinental*'de "Çan Sesleri"ni, *Hornet*'te "Peri ve İnci"yi okudukları anda onun büyük bir yazar olduğunu hemen anlamış olduklarını söylediler. Tanrım! Ben aç ve paçavralar içindeydim o zamanlar, diye düşündü Martin kendi kendine. Neden o zaman beni yemeğe davet etmediniz? Asıl o zaman gerekliy-

di. İş o zaman yapılmıştı. Eğer beni şimdi yapmış olduğum iş için besliyorsanız, neden o zaman buna ihtiyacım olduğunda beslemediniz? Ne "Çan Sesleri"nin ne de "Peri ve İnci"nin o zamandan bu yana tek bir sözcüğü değişti. Hayır, beni yapmış olduğum iş için beslemiyorsunuz. Beni besliyorsunuz, çünkü herkes beni besliyor, çünkü beni beslemek bir şeref meselesi oldu. Beni şimdi besliyorsunuz, çünkü siz sürü hayvanısınız, çünkü yığının bir parçasısınız, çünkü yığının tek kör ve otomatik düşüncesi şimdi beni beslemek. Ama Martin Eden'in ve Martin Eden'in yapıtının bütün bunların içinde yeri neresi? diye sordu kendine sızlanarak; ardından da şerefine yapılan zekice ve esprili bir konuşmaya zekice ve esprili bir karşılık vermek için ayağa kalktı.

Bu böyle sürüp gitti. Basın Kulübünde, Redwood Kulübünde, çay partilerinde ve edebiyat toplantılarında, nerede bulunursa bulunsun "Çan Sesleri"nin ve "Peri ve İnci"nin ilk yayımlanışı her zaman hatırlandı. Her zaman Martin'in çıldırtıcı ve söylenmemiş sorusu da şuydu: Beni o zaman niye beslemediniz? İş tamamlanmıştı. "Çan Sesleri" ve "Peri ve İnci" asla değişmemişti. Şimdi olduğu gibi o zaman da sanatsal, o zaman da bu kadar değerliydiler. Ama siz beni ne onların hatırına ne de yazdığım herhangi bir başka şey için besliyorsunuz, Beni besliyorsunuz çünkü şimdi beni beslemek moda oldu, çünkü bütün güruh Martin Eden'i besleme düşüncesiyle çıldırdı.

Sık sık, böyle zamanlarda, genç bir sokak serserisinin kare kesimli ceketi ve başında sert kenarlı Stetson şapkasıyla kalabalığın arasında serserice yürüdüğünü

görüyordu. Bir öğleden sonra Oakland'da Gallina derneğinde böylesi bir olay başına geldi. Sandalyesinden kalkıp platform boyunca yürürken, geniş salonun arkasındaki kocaman kapıdan içeriye giren kare kesimli ceketi ve sert kenarlı şapkasıyla genç bir sokak serserisinin azametle yürüdüğünü gördü. Martin'in bakışı öylesine dikkatli ve sabitti ki modaya uygun giyinmiş beş yüz kadın onun ne gördüğünü görmek için başlarını çevirdiler, ama yalnızca boş girişi gördüler. Martin genç kabadayının sallanarak salonun ortasındaki yoldan ilerlediğini ve şimdiye kadar onsuz hiç görmediği şapkasını çıkarıp çıkarmama konusunda kararsızlık çektiğini gördü. Martin o zamanlar önünde uzanan günleri düşündüğünde kendisinin bu genç gölgesine ağlayabilirdi. Platform boyunca kasılarak Martin'in yanına geldi ve Martin'in bilincinin ön planında ortadan yok oldu. Beş yüz kadın, konukları olan bu sıkılgan büyük adamı eldivenli elleriyle yumuşakça alkışlayarak yüreklendirmeye çalıştılar. Martin başını sallayarak hayali beyninden uzaklaştırdı, gülümsedi ve konuşmaya başladı.

Yaşlı ve iyi bir adam olan okul müdürü, sokakta karşılaştığı Martin'i durdurdu ve kavga ettiği için okuldan atıldığı gün odasında yaşanan sahneleri ona hatırlattı.

"Uzunca bir zaman önce dergilerden birinde sizin 'Çan Sesleri'ni okudum" dedi. "Poe kadar iyiydi. Muhteşem, demiştim o zaman, muhteşem!"

Evet, ama bu olayı izleyen aylar içinde iki kez yolda yanımdan geçtin ve beni tanımazdan geldin, diye-

cekti neredeyse yüksek sesle Martin. Her seferinde açtım ve rehinciye gidiyordum. Yine de iş o zaman yapılmıştı. Beni o zaman tanımazdan gelmiştin. Şimdi beni neden tanıyorsun?

"Daha geçen gün karıma söylüyordum," diyordu yaşlı adam, "sizi bir ara yemeğe çağırmak iyi bir fikir olmaz mı diye? O da benimle aynı fikirdeydi. Evet, benimle aynı fikirdeydi."

"Yemek mi?" dedi Martin keskin bir şekilde, sesi neredeyse bir hırlamayı andırıyordu.

"Tabii, evet, evet, yemek, senin şu yaşlı müdürünle, seni haylaz," dedi ürkek bir şekilde, neşeli bir dostluk yaratma girişimiyle Martin'i çekiştiriyordu.

Martin sersemlemiş bir şekilde yoldan aşağı yürüdü. Köşede durup çevresine boş gözlerle bakındı.

"Hey, olur şey değil!" diye mırıldandı en sonunda. "Yaşlı adam benden korktu."

XLV

Bir gün Kreis –"gerçek pislik"in Kreis'ı– Martin'i görmeye geldi. Bir yatırımcı olarak değil, ama bir romancı olarak ilgisini çekebilecek oldukça çılgınca bir tasarının parlak ayrıntılarını dinlemek için Martin iç rahatlığıyla ona döndü. Kreis açıklamalarının ortasında *Güneşin Utancı*'nın büyük kısmının ancak bir kalın kafalıya yaraşacağını söylemeye yetecek kadar uzun bir süre durakladı.

"Ama buraya felsefe nutku atmaya gelmedim" diye devam etti Kreis. "Bilmek istediğim şey, senin bu işe bin dolar yatırıp yatırmayacağın."

"Hayır, en azından o kadar kalın kafalı değilim" diye cevap verdi Martin. "Ama sana ne yapacağımı söyleyeyim. Sen bana yaşamımın en muhteşem gecesini yaşattın. Paranın satın alamayacağı bir şey verdin. Şimdi param var ve bunun benim için hiçbir anlamı yok. O gece bana verdiğin ve her türlü değerin ötesindeki şey için, değer vermediğim paramdan bin do-

larını sana vermek isterim. Senin bu paraya ihtiyacın var. Benimse ihtiyacım olandan daha fazla param var. Bunu istiyorsun. Bunun için geldin. Onu benden almak için tasarılar yapmaya gerek yok. Parayı al."

Kreis hiç şaşkınlık göstermedi. Çeki katlayıp cebine koydu.

"En azından sana öyle birçok gece yaşatmak için bir sözleşme yapmak isterdim" dedi.

"Çok geç." Martin başını salladı. "O gece benim için tek geceydi. Cennetteydim. Sizin için sıradan olduğunu biliyorum. Ama benim için değildi. Bir daha hiçbir zaman öyle bir dorukta yaşamayacağım. Felsefeyle işim bitti. Artık felsefenin tek sözcüğünü bile duymak istemiyorum."

"Bu yaşamım boyunca felsefeden kazandığım ilk dolar" dedi Kreis kapının ağzında durakladığında. "Ve sonra piyasa kapandı."

Bir gün Bayan Morse caddede arabayla Martin'in yanından geçti, gülümseyip başını eğdi. Martin de karşılığında gülümseyerek şapkasını çıkardı. Bu olay onu hiç etkilemedi. Bir ay önce bu olay onu tiksindirebilir ya da kadının o andaki ruh durumu üzerine düşünür veya merak ederdi. Ama şimdi ikinci bir kez düşünmesine bile yol açmıyordu. Bir an sonra unutup gitti. Önünden yürüyerek geçtiği bir banka binasını ya da belediye binasını nasıl unuttuysa, bunu da öyle unuttu.

Yine de kafası olağandışı şekilde çalışıyordu. Düşünceleri bir çember halinde kafasında dönüp duruyordu. Çemberin merkezinde "İş tamamlandı" vardı. Bu cümle ölümsüz bir kurtçuk gibi beynini yiyor-

du. Sabahları bu cümleyle uyanıyordu. Geceleri rüyalarında bu cümle ona işkence ediyordu. Duyularına işleyen çevresindeki hayata dair her mesele hemen "İş tamamlandı"ya bağlanıyordu. Martin amansız mantığın yolunu izleyerek kendisinin hiç kimse ve hiçbir şey olduğu sonucuna varıyordu. Sokak serserisi Mart Eden ve denizci Mart Eden gerçek olandı, kendisiydi; ama Martin Eden, ünlü yazar asla var olmamıştı. Ünlü yazar Martin Eden, güruhun aklından yükselen bir buhardı ve güruhun aklı tarafından sokak serserisi ve denizci Mart Eden'in cismani varlığının içine üflenmişti. Ama bu onu aldatamazdı. O, güruhun tapındığı ve yemekler adadığı güneş tanrısı değildi. O işin doğrusunu biliyordu.

Dergilerde kendisi üzerine yazılanları okudu, kendi kişiliği o portreleriyle ilişki kuramayacak kadar oralarda yayınlanan kendi portrelerini inceledi. O yaşamış, heyecanlanmış, sevmiş bir adamdı; yumuşak huylu ve yaşamın zayıflıklarına karşı hoşgörülü biriydi; gemilerin baş kasarasında çalışmış, yabancı ülkelerde dolaşmış, eski kavgacı günlerinde çetesini yönetmişti. O halk kütüphanesindeki binlerce kitap karşısında sersemleyen, daha sonra onların arasında yolunu bularak ustalaşan bir adamdı; gece yarısında gaz lambası yakan, gece yatağa mahmuzla giren ve kendisi kitaplar yazan bir adamdı. Ama tek bir şey değildi; güruhun beslemek için üşüştüğü o devasa iştah değildi o.

Bununla birlikte dergilerde kendisini eğlendiren şeyler de vardı. Bütün dergiler ona sahip çıkıyordu. *Warren's Mounthly* abonelerine her zaman yeni ya-

zarlar arayışı içinde olduklarını ve diğerlerinin yanı sıra Martin Eden'i de okuyucu kitlesine tanıttıklarını duyuruyordu. *White Mouse* da ona sahip çıkıyordu; *Northern Review* ve *Mackintosh's Magazine* de öyle, ama hepsi bozulup rezil edilmiş "Deniz Lirikleri"nin gömülü olduğu dosyaları zaferle ortaya süren *Globe* tarafından susturuldular. Faturalarını ödemekten kurtulduktan sonra, yeniden yayın hayatına dönmüş olan ve çiftçi çocuklarından başka kimsenin okumadığı *Youth and Age* ise Martin Eden'i en önce kendilerinin keşfettiğini ileri sürüyordu. *Transcontinental* Martin Eden'i nasıl ilk olarak kendilerinin keşfetmiş olduğu hakkında ağırbaşlı ve inandırıcı bir açıklama yaptı, ki buna "Peri ve İnci"yi ortaya çıkaran *Hornet* şiddetle karşı çıktı. Singletree, Darnley & Co.'nun gösterişsiz iddiasıysa bütün bu gürültü patırtı içinde kayboldu. Ayrıca bu yayınevinin iddiasını daha az alçakgönüllü yapacak bir dergisi yoktu.

Gazeteler Martin'in telif haklarını hesapladılar. Bir şekilde belirli dergilerin ona yaptığı muhteşem öneriler dışarı sızdı ve profesyonel dilenci mektupları posta kutusunda yığılırken Oakland papazları ona dostça ziyaretler yaptılar. Ama bütün bunların en kötüsü kadınlardı. Fotoğrafları yaygın bir biçimde yayınlanmıştı ve özel yazarlar güçlü, bronzlaşmış yüzünü, yüzündeki yara izlerini, ağır omuzlarını, duru ve sakin gözlerini, bir münzevininkine benzeyen yüzündeki hafif çukurlukları kullandılar. Bu sonuncusunda vahşi gençliğini hatırladı ve güldü. Karşılaştığı kadınlar arasında sık sık ona bakanları, ona değer biçenleri, onu seçenleri görecekti. Kendi kendine gül-

dü. Brissenden'in uyarısını hatırladı ve yeniden güldü. Kadınlar onu hiçbir zaman yıkamayacaktı, bu kesindi. O bu aşamayı geçmişti.

Bir keresinde Lizzie ile birlikte gece okuluna doğru yürürlerken kız, iyi giyimli ve güzel bir burjuva kadınının ona yönelmiş bakışını yakaladı. Bakış gereğinden birazcık daha uzun, biraz daha anlamlıydı. Lizzie bunun ne için olduğunu biliyordu ve bedeni öfkeyle kasıldı. Martin bu gerilmeyi ve nedenini fark ettiğinde, Lizzie'ye böyle şeylere alışmakta olduğunu ve zaten aldırmadığını söyledi.

"Aldırman lazım," diye cevap verdi kız, ateşli gözlerle. "Sen hastasın. Sorun bu."

"Yaşamımda hiç bu kadar sağlıklı olmamıştım. Her zamankinden iki buçuk kilo daha fazlayım."

"Bedenin değil, kafan hasta. Senin düşünce makinende bir şey arızalı. Bunu ben bile görebiliyorum, ki ben hiçbir şeyim."

Martin kızın yanında derin derin düşünerek yürüdü.

"Bunu atlattığını görmek için her şeyi verirdim," diye birdenbire tekrar konuştu kız. "Kadınlar sana, senin gibi bir adama böyle baktığında bunu aldırman gerekir. Bu doğal değil. Muhallebi çocukları için böyle olabilir. Ama sen o şekilde yaratılmamışsın. Bana yardım et. Eğer doğru kadın karşına çıkıp da senin ona aldırmanı sağlarsa buna memnun olurdum."

Lizzie'yi gece okuluna bıraktıktan sonra Metropol'e geri döndü.

Odasına gelince bir Morris koltuğa çöktü ve dosdoğru önüne bakarak oturdu. Uyuklamadı. Düşünmedi de. Kafası boştu, yalnızca gözkapakla-

rının altında çağrılmadan ortaya çıkan anı resimleri biçim, renk ve parlaklık kazanıyordu. Bu resimleri görüyordu, ama onları gördüğünün bilincinde değildi – bu resimler eğer birer düş olsaydılar bundan daha fazla bilincinde olmazdı onların. Yine de uykuya dalmamıştı. Bir ara yerinde doğrulup saatine baktı. Saat tam sekizdi. Yapacak hiçbir şeyi yoktu ve yatmak için vakit çok erkendi. Sonra kafası yeniden boşaldı ve gözkapaklarının altında resimler biçimlenip kaybolmaya başladı. Resimlerde ayırt edici hiçbir yan yoktu. Onlar hep yaprak yığını ve arasından sıcak güneş ışığının geçtiği çalı benzeri dallardı.

Kapıya vurulma sesi duyduğunda kendine geldi. Uyumuyordu ve zihni kapının vuruluşunu gelen bir telgrafa veya bir mektuba bağladı ya da belki de hizmetçilerden biri temiz çamaşırlarını çamaşırhaneden getirmişti. "İçeri girin," derken Joe'yu düşünüyor ve onun nerede olduğunu merak ediyordu.

Hâlâ Joe'yu düşünüyordu ve kapıya doğru dönmedi. Kapının yavaşça kapandığını duydu. Uzun bir sessizlik olmuştu. Kapının vurulduğunu unutmuştu ve bir kadının hıçkırığını duyduğunda hâlâ boş gözlerle önüne bakıyordu. Arkasını dönerken bu hıçkırığın istenilmeden çıkarılmış, kontrollü ve bastırılmış olduğuna dikkat etmişti. Bir an sonra ayağa kalkmıştı.

"Ruth!" dedi, şaşkın ve sersemlemiş bir şekilde.

Kızın yüzü beyaz ve gergindi. Tam kapının iç yanında duruyordu, bir eli destek almak için kapıya dayanmış, diğer eliyse yan tarafına bastırılmıştı. İki elini de acınacak bir şekilde Martin'e uzattı ve buluşmak için ona doğru yürüdü. Martin onu parmaklarından

tutup Morris koltuğuna götürürken ellerinin ne kadar soğuk olduğunu fark etti. Yanına bir koltuk çekti ve koltuğun geniş koluna oturdu. Konuşamayacak kadar kafası karışıktı. Kendi kafasında Ruth ile ilişkisi kapanıp mühürlenmişti. Eğer Shelly Kaplıcaları Çamaşırhanesi, Metropol Otelini bir haftalık yıkanılacak çamaşırla bassa nasıl hissedecekse aynı şekilde hissediyordu. Birkaç kere konuşacak gibi oldu, ama her seferinde tereddüt etti.

"Kimse burada olduğumu bilmiyor," dedi Ruth baygın bir ses ve çekici bir gülümsemeyle.

"Ne dedin?" diye sordu Martin.

Kendi sesi onu şaşırtmıştı.

Ruth sözlerini tekrarladı.

"Ya" dedi Martin, sonra daha fazla ne söyleyebileceğini düşündü.

"Senin içeri girdiğini gördüm ve birkaç dakika bekledim."

"Ya" dedi Martin yeniden.

Yaşamında hiçbir zaman dili böylesine tutulmamıştı. Kafasında gerçekten de tek bir düşünce bile yoktu. Kendisini aptal ve beceriksiz hissediyor, ama söyleyebilecek hiçbir şey düşünemiyordu. Shelly Kaplıcalarının çamaşırhanesinin baskınıyla daha kolay başa çıkabilir; kollarını sıvayıp işe girişebilirdi.

"Ve sonra da içeri girdin," diyebildi adam en sonunda.

Kız yüzünde hafif cilveli bir ifadeyle başını sallayarak bunu onayladı ve boynundaki eşarbı gevşetti.

"İlk önce senin yolun karşısında o kızla beraber gördüm."

"Ah, evet" dedi Martin yalnızca. "Onu gece okuluna götürdüm."

"Pekâlâ, beni gördüğüne sevinmedin mi?" dedi kız bir başka sessizliğin ardından.

"Evet, evet." Aceleyle konuşuyordu. "Ama buraya gelmen düşüncesizce bir davranış değil mi?"

"İçeri süzüldüm. Burada olduğumu kimse bilmiyor. Seni görmek istedim. Çok aptallık yaptığımı sana söylemeye geldim. Geldim, çünkü senden uzak kalamıyorum, çünkü yüreğim beni gelmeye zorladı, çünkü... Çünkü gelmek istedim."

Ruth koltuğundan kalkıp ona doğru uzandı. Hızla soluyarak elini bir an için onun omzuna koydu ve sonra kollarının arasına kaydı. Martin rahat, sakin davranışlarıyla ona acı vermek istemeyerek ve kendisini bu şekilde sunan bir kadını geri çevirmenin ona en büyük üzüntüyü vereceğini bilerek kollarıyla sarıp kızı kendisine çekti. Ama bu sarılışta bir sıcaklık, dokunuşunda okşayıcılık yoktu. Kız kollarının arasına gelmiş ve o da onu tutmuştu, hepsi bu kadardı. Kız ona sıkıca sarıldı, sonra pozisyonunu değiştirerek elleri yukarı doğru uzandı ve ensesinde durdu. Ama Martin'in teni bu ellerin altında ateş gibi yanmıyor, adam kendini rahatsız ve tedirgin hissediyordu.

"Seni böylesine titreten şey ne?" diye sordu Martin. "Üşüdün mü? Ocağı yakayım mı?"

Kızın kollarından kendini ayırmak için bir hareket yaptı, ama Ruth şiddetle ürpererek ona daha sıkıca sarıldı.

"Yalnızca sinirden," dedi takırdayan dişlerle. "Bir dakika içinde kendimi toparlarım. İşte, şimdiden daha iyiyim."

Titremesi yavaş yavaş geçti. Martin onu kollarının arasında tutmaya devam etti, ama artık kafası karışık değildi. Onun ne için gelmiş olduğunu biliyordu şimdi.

"Annem Charley Hapgood'la evlenmemi istedi" diye bildirdi Ruth.

"Charley Hapgood, şu hep yavan konuşmalar yapan adam değil mi?" diye homurdandı Martin. Sonra da ekledi: "Şimdi de sanırım annen benimle evlenmeni istiyor."

Bunu bir soru şeklinde söylememişti. Kesin bir şey olarak söylemişti ve gözlerinin önünde telif haklarının rakam dizileri dans etmeye başlamıştı.

"Hayır, ama karşı çıkmayacak, bu kadarını biliyorum" dedi Ruth.

"Beni oldukça uygun buluyor yani?"

Ruth başını sallayarak onayladı.

"Yine de ben nişanımızı bozduğu zaman olduğundan bir damlacık bile daha fazla uygun değilim" dedi düşünceli bir sesle. "Hiç değişmedim. Aynı Martin Eden'im, aslında birazcık daha kötü bir durumdayım, şimdi sigara içiyorum. Nefesimi koklamadın mı?"

Cevap olarak kız parmaklarını onun dudaklarına bastırdı. Bunu cana yakınlıkla, şakacı bir tavırla ve eski günlerde her zaman olduğu gibi ardından gelecek bir öpücüğün beklentisiyle yapmıştı. Ama Martin'in dudaklarından okşayıcı bir karşılık gelmiyordu. Kızın parmakları çekilene kadar bekledi ve sonra devam etti.

"Ben değişmedim. Hâlâ bir işim yok. Hâlâ bir iş aramıyorum. Dahası bir iş de aramayacağım. Ve hâlâ

Herbert Spencer'ın büyük ve soylu bir insan olduğuna, Yargıç Blount'un tam bir eşek olduğuna inanıyorum. Geçen gece onunla yemek yedim, bu yüzden bunu biliyorum."

"Ama babamın davetini kabul etmedin" diye azarladı kız.

"Demek bunu biliyorsun? Onu kim göndermişti? Annen mi?"

Kız sessiz kaldı.

"Öyleyse o göndermiş. Öyle olduğunu düşünmüştüm. Ve sanırım şimdi de seni gönderdi."

"Burada olduğumu kimse bilmiyor" diye karşı çıktı kız. "Annemin buna izin vereceğini düşünüyor musun?"

"Benimle evlenmene izin vereceği kesin."

Ruth keskin bir çığlık attı. "Ah Martin, zalim olma. Beni bir kere bile öpmedin. Bir taş gibi tepkisizsin. Düşün, ben neler yapmaya cesaret ettim." Ürpererek çevresine bakındı, yine de bakışı yarı yarıya merak doluydu. "Yalnızca düşün, şu anda ben neredeyim."

"*Senin için ölebilirdim! Senin için ölebilirdim!*" Lizzie'nin sözleri Martin'in kulaklarında çınlıyordu.

"Neden bunu yapmaya daha önce cesaret etmedin?" diye sordu sertçe. "İşim olmadığı zamanlarda? Açlık çektiğim zamanlarda? Bir erkek olarak, bir sanatçı olarak tıpkı şimdi olduğum gibi bir insanken, aynı Martin Eden'ken? Her gün birçok kez kendime sorduğum soru bu. Yalnızca seninle ilgili olarak değil, herkesle ilgili olarak. Ansızın değerimin apaçık olarak bilinmesi, sürekli olarak bu noktada beni yeniden düşünmeye zorlasa bile, görüyorsun ya ben değiş-

medim. Kemiklerimin üzerinde aynı et, ellerimde ve ayaklarımda aynı parmaklar var. Ben aynıyım. Yeni bir güç ya da meziyet geliştirmedim. Beynim aynı eski beyin. Edebiyat ya da felsefe konusunda tek bir yeni düşünce üretmedim. Ben kişisel olarak hiç kimsenin beni istemediği zamandaki aynı değerdeyim. Benim kafamı karıştıran şeyse şimdi beni neden istedikleri. Elbette beni ben olduğun için istemiyorlar, çünkü ben onların istemediği eski benim. Öyleyse beni başka bir nedenden dolayı istiyor olmalılar, benim dışımda bir şey için, olmadığım bir şey için! Sana bu şeyin ne olduğunu söyleyeyim mi? Elde ettiğim ün için istiyorlar beni. Ama bu ün ben değilim. O başkalarının kafasında yaşıyor. Sonra kazanmış olduğum ve kazanacağım para için. Ama para da ben değilim. Para bankalarda ve Tom, Dick ve Harry'nin ceplerinde duruyor. Sen de bunun için mi, ün ve para için mi şimdi beni istiyorsun?"

"Kalbimi kırıyorsun" diye hıçkırdı Ruth. "Seni sevdiğimi ve burada oluş nedenimin seni sevmem olduğunu biliyorsun."

"Korkarım anlatmak istediğim şeyi anlamıyorsun" dedi Martin yumuşakça. "Benim demek istediğim: Eğer beni seviyorsan nasıl oluyor da, beni şimdi sevgin bir zamanlar beni reddedecek kadar zayıfken olduğundan daha fazla seviyorsun?"

"Unut ve bağışla," diye haykırdı kız tutkuyla. "Seni her zaman sevdim, bunu hatırla ve şimdi burada, senin kollarındayım."

"Korkarım ben senin aşkını tartmaya ve nasıl bir şey olduğunu anlamaya çalışan kurnaz bir tüccarım."

Ruth kendini onun kollarından çekti, dimdik oturdu, uzun ve araştıran gözlerle adama baktı. Konuşmak üzereydi, sonra kekeledi ve fikrini değiştirdi.

"Görüyorsun ya, bana böyle görünüyor," diye devam etti Martin. Ben şimdi neysem tamamen oyken, benim sınıfımın dışında hiç kimse bana aldırır görünmüyordu. Bütün kitaplarım yazılmışken, yazılarımı okuyan hiç kimse bunlara aldırır görünmüyordu. İşin aslına bakılırsa yazdıklarımdan dolayı bana daha da az aldırır göründüler. Öyle görünüyordu ki yazı yazarak, en hafifini söylemek gerekirse, küçültücü bir iş yapıyordum. Herkes, 'Bir iş bul' diyordu."

Ruth onaylamaz gibi bir hareket yaptı.

"Evet, evet," dedi Martin, "senin durumun dışında; çünkü sen bana bir konum edin dedin. Yazmış olduğum şeylerin çoğu gibi, basit olan *iş* sözcüğü seni rahatsız ediyor. Kaba bir söz. Ama seni temin ederim ki, tanıdığım herkesin, ahlaksız bir yaratığa doğru davranışı öğütlercesine bana bunu öğütlemesi sırasında bana daha az kaba gelmiyordu. Ama asıl konuya dönelim. Yazdıklarımın yayımlanması ve karşılaştığım toplumsal ilgi senin aşk tellerinde bir değişiklik yarattı. Bütün çalışmalarını tamamlamış olan Martin Eden'le evlenmezdin. Aşkın onunla evlenmene yetecek kadar güçlü değildi. Ama aşkın şimdi yeterince güçlü ve ben bu gücün kitaplarımın yayımlanmasından ve toplumsal ilgiden kaynaklandığı sonucuna varmaktan kaçınamıyorum. Senin durumunda telif hakkı olarak aldığım paralardan söz etmiyorum; gerçi annen ve babanda ortaya çıkan değişikliğin bundan kaynaklandığına emin olsam bile... Elbette bütün

bunlar bana övünç vermiyor. Ama en kötüsü bu bana aşkı, kutsal aşkı sorgulattırıyor. Aşk öylesine kaba bir şey mi ki kitapların yayımlanması ve toplumsal ilgiyle beslenmesi gereksin? Ama böyleymiş gibi görünüyor. Başım dönene kadar oturdum ve bunun üzerinde düşündüm."

"Zavallı, sevgili baş." Ruth elini uzattı ve parmaklarını yatıştırıcı bir şekilde saçlarının arasından geçirdi. "Artık dönmesine izin verme. Yeniden başlayalım, şimdi. Seni her zaman sevdim. Annemin isteğine boyun eğmekle zayıflık yaptığımı biliyorum. Öyle davranmamalıydım. Yine de senin sık sık insanın zayıflıkları ve yanılabilirlikleri üzerine geniş bir hoşgörüyle konuştuğunu duymuştum. Şimdi de bana hoşgörü göster. Yanlış davrandım. Beni bağışla."

"Ah, elbette bağışlarım," dedi Martin sabırsızca. "Gerçekte bağışlanacak hiçbir şeyin olmadığı yerde bağışlamak kolay. Yaptığın hiçbir şey bağışlanmayı gerektirmiyor. Her insan kendi ışığına göre davranır ve bundan daha fazlasını yapamaz. Ben de kendime bir iş bulmadığım için senden beni bağışlamanı isteyebilirim."

"Niyetim iyiydi" diye karşı çıktı kız. "Hem seni sevip hem de iyi niyetli olmamamın imkânsız olduğunu biliyorsun."

"Doğru; ama iyi niyetinle beni mahvedecektin."

"Evet, evet," diye Ruth'un itiraz girişimini susturdu. "Yazılarımı ve yazar olarak kariyerimi mahvedecektin. Gerçekçilik benim doğam için zorunludur ve burjuva ruhu gerçekçilikten nefret eder. Burjuvazi korkaktır. Yaşamdan korkar. Senin bütün çaban da beni

yaşamdan korkutmaktı. Beni biçimlendirecektin. Beni yaşamın bütün değerlerinin gerçek dışı, sahte ve bayağı olduğu, yaşamın ikiye dörtlük bir güvercin yuvasının içine sıkıştıracaktın." Martin kızın söylediklerine karşı çıkarcasına kıpırdandığını hissediyordu. "Kabalık – güçlü bir kabalık olduğunu kabul ediyorum– burjuva inceliğinin ve kültürünün temelidir. Söylediğim gibi, sınıf ideallerin, sınıf değerlerin ve sınıf önyargılarınla beni kendi sınıfından birine dönüştürmek üzere biçimlendirmek istedin." Başını üzgün üzgün salladı. "Şimdi bile ne dediğimi anlamıyorsun. Benim sözcüklerim sana benim onların taşıması için çabaladığım anlama gelmiyor. Söylediklerim sana çok fazla hayal gibi geliyor. Oysa benim için bunlar yaşamsal gerçekler. Uçurumun çamurlarından yukarı sürünen bu işlenmemiş gencin senin sınıfın hakkında yargıda bulunması ve onu bayağı olarak nitelemesi en iyi olasılıkla senin kafanı biraz karıştırmış, biraz da eğlendirmiştir."

Kız başını yorgunlukla Martin'in omzuna eğdi ve bedeni yinelenen bir sinirle ürperdi. Martin onun konuşması için bir süre bekledi ve sonra sözlerine devam etti.

"Ve şimdi aşkımızı yenilemek istiyorsun. Evlenmemizi istiyorsun. Beni istiyorsun. Ama yine de, dinle – eğer kitaplarım dikkat çekmemiş olsaydı ben yine de şu anda neysem tam da o olacaktım. Sen de benden uzak duracaktın. Bütün iş şu kahrolası kitaplar –"

"Küfür etme" diye araya girdi kız.

Ruth'un onu azarlaması Martin'i şaşırttı. Sonra sert bir kahkahaya boğuldu.

"İşte bu," dedi, "çok önemli bir anda, yaşamının

mutluluğu tehlike içindeyken, tıpkı eskiden olduğu gibi yaşamdan korkuyorsun – yaşamdan ve sağlıklı bir küfürden korkuyorsun."

Ruth onun bu sözleriyle, tepkisinin çocukça olduğunun farkına vardı, ama yine de bunu boş yere büyüttüğünü düşünerek gücendi. Ruth umutsuzca düşünerek, Martin'se artık kendisini terk etmiş olan aşkını kafasında tartarak, uzun bir süre sessizce oturdular. Şimdi anlıyordu ki kızı hiçbir zaman gerçekten sevmemişti. İdealize ettiği Ruth'u, kendi yarattığı uçucu bir yaratığı, kendi aşk şiirlerinin ışıltılı ve parlak ruhunu sevmişti. Bütün burjuva yanlışlarıyla ve kafasındaki burjuva psikolojisinin umutsuz engeliyle, gerçek bir burjuva olan Ruth'u hiçbir zaman sevmemişti.

Ruth birden konuşmaya başladı.

"Söylediklerinin çoğunun doğru olduğunu biliyorum. Ben yaşamdan korkuyordum. Seni yeterince iyi sevmedim. Ama daha iyi sevmeyi öğrendim. Seni şimdi nasılsan onun için, eskiden nasıl idiysen onun için, hatta senin böyle olmanı sağlayan şeyler için seviyorum. Seni, benim sınıfım dediğin şeyden farklı kılan şeyler için, anlamadığım ama anlayacağımı bildiğim inançların için seviyorum. Kendimi onları anlamaya adayacağım. Sigara içmen ve küfretmen bile – bunlar senin bir parçan ve seni onlar için de seveceğim. Hâlâ öğrenebilirim. Son on dakika içinde çok şey öğrendim. Buraya gelmeye cesaret edişim bile şimdiden neler öğrendiğimin bir belirtisi. Ah, Martin!–"

Ruth hıçkırıyor ve Martin'e sokuluyordu.

Kolu ilk kez yumuşak bir şekilde ve sempatiyle Ruth'u sardı ve kız bunu mutlu bir hareket ve aydınlık bir yüzle karşıladı.

"Çok geç" dedi adam. Lizzie'nin sözlerini hatırlamıştı. "Ben hasta bir adamım – ah, bedenim değil. Ruhum, beynim hasta. Bütün değerlerimi yitirmiş gibiyim. Hiçbir şeyi umursamıyorum. Eğer birkaç ay önce böyle olsaydın, her şey farklı olurdu. Şimdi çok geç."

"Çok geç değil," diye haykırdı kız. "Sana göstereceğim. Sevgimin büyüdüğünü, benim için sınıfımdan ve değerli gördüğüm başka her şeyden çok daha büyük olduğunu sana kanıtlayacağım. Burjuvazi için değerli olan her şeyi küçümseyeceğim. Artık yaşamdan korkmuyorum. Annemi ve babamı terk edeceğim, arkadaşlarım adımı bile hatırlamayacak. Eğer istersen özgür aşkımı sana burada, şimdi verecek, seninle birlikte olmaktan gurur ve mutluluk duyacağım. Eğer aşka ihanet ettiysem, o ilk ihaneti yaptıran her şeye, aşk adına ihanet edeceğim."

Ruth Martin'in karşısında parlayan gözlerle duruyordu.

"Bekliyorum Martin," diye fısıldadı, "beni kabul etmeni bekliyorum. Bak bana."

Ona bakarak, bu mükemmel bir şey diye düşündü Martin. Sonunda burjuva yasalarının demirden kuralının üzerine gerçek bir kadın olarak yükselip yoksun olduğu her şeyi geri kazanmıştı. Bu mükemmel, muhteşem ve umutsuz bir şeydi. Yine de Martin'in nesi vardı? Kızın yaptıkları onu ne heyecanlandırmış ne de coşturmuştu. Bu yalnızca düşünsel olarak mükemmel ve muhteşemdi. Ateşli bir an içinde coşkulu olması gerekirken sakin sakin kızı değerlendiriyordu. Yüreğine dokunulmamıştı. Ona karşı herhangi bir istek duymuyordu. Yeniden Lizzie'nin sözlerini hatırladı.

"Ben hastayım, çok hastayım," dedi umutsuz bir hareketle. "Ne kadar hasta olduğumu şimdiye kadar bilmiyordum. Bir şey içimi terk etti. Şimdiye kadar yaşamdan hiç korkmadım, ama yaşama doyacağımı da hiç düşlememiştim. Yaşam beni öylesine doldurdu ki hiçbir şey için istek duymuyorum. Eğer içimde yer olsaydı şimdi seni istemem gerekirdi. Görüyorsun ya, ne kadar hastayım."

Başını geriye doğru atıp gözlerini kapadı; gözbebekleri üzerinde gözyaşlarıyla donuklaşan ince örtüden süzülen güneş ışığını seyrederek acısını unutan ağlayan bir çocuk gibi, Martin de gözkapaklarının ardındaki güneş ışıklarına doğru yükselen bitki yığınını seyrederek hastalığını, Ruth'un varlığını ve diğer her şeyi unuttu. Bu yeşil yapraklar dinlendirici değildi. Güneş ışığı çok ham ve göz kamaştırıcıydı. Ona bakmak canını acıtıyordu ve nedenini bilmeden yine de ona baktı.

Kapı tokmağının takırtısıyla kendine geldi. Ruth kapıdaydı.

"Dışarı nasıl çıkacağım?" diye sordu gözü yaşlı. "Korkuyorum."

"Ah, bağışla beni," diye haykırdı Martin ayağa fırlayarak. "Kendimde değilim, biliyorsun. Senin burada olduğunu unutmuşum." Elini başına koydu. "Görüyorsun ya, hiç iyi değilim. Ama seni evine götüreceğim. Hizmetçi kapısından dışarı çıkabiliriz. Bizi kimse görmez. Şapkandaki şu tülü indir ve her şey yolunda gidecek."

Loş ışıklı geçitler ve dar merdivenlerde Ruth sıkıca koluna sarılmıştı.

"Şimdi güvenlikteyim," dedi kız, kaldırıma çıktıklarında ve aynı zamanda elini Martin'in kolundan çekmeye başlamıştı.

"Hayır, hayır, seni evine götüreceğim," diye cevap verdi Martin.

"Hayır, lütfen bunu yapma," diye karşı çıktı kız. "Buna gerek yok."

Yeniden elini çekmeye başladı. Martin bir an için meraklandı. Ruth şimdi korktuğu tehlikenin dışına çıkmıştı. Martin'den kurtulmak için neredeyse panik içindeydi. Martin bunun için bir neden göremiyor ve bunu kızın sinirliliğine bağlıyordu. Bu yüzden kızın geri çektiği elini tuttu ve onunla birlikte yürümeye başladı. Sokağın ortalarına geldiklerinde, uzun paltolu bir adamın bir kapı boşluğuna doğru geri çekildiğini gördü. Yanından geçerken bir göz attı ve yukarı kaldırılmış yakaya karşın Ruth'un ağabeyi Norman'ı gördüğünden emindi.

Yürüyüş sırasında Ruth ile Martin çok az konuştular. Ruth sersemlemişti. Martin kayıtsızdı. Bir an uzaklara, Güney Denizlerine döneceğinden söz etti, ardından da bir ara Ruth onu görmeye gelmiş olduğu için kendisini bağışlamasını istedi. Hepsi buydu. Kapıda ayrılışları bile basmakalıp oldu. El sıkıştılar, birbirlerine iyi geceler dediler ve Martin şapkasını çıkardı. Kapı kapandı, Martin bir sigara yaktı ve otelin geri döndü. Norman'ı gördüğü kapı boşluğuna gelince durdu ve düşünceli bir gülümsemeyle içeri baktı.

"Bana yalan söyledi" dedi yüksek sesle. "Büyük bir cesaret gösterdiğine beni inandırmak istedi ve bütün bu süre boyunca onu getiren ağabeyinin, onu geri götürmek için dışarıda beklediğini biliyordu."

Kahkahalara boğuldu. "Ah, şu burjuvalar! Parasız olduğum günlerde, kız kardeşiyle birlikte görülmeye uygun değildim. Bir banka hesabım olduğundaysa onu bana kendisi getiriyor."

Yoluna devam etmek için topuklarının üstünde dönerken, aynı yöne giden bir serseri omzunun üzerinden ondan sadaka istedi.

"Hey bayım, yatacak bir yer bulmam için bana bir çeyrek verebilir misiniz?" diyordu serseri.

Ama Martin'i geri döndüren şey duyduğu sesti. Bir an sonra Joe'nun elinden tutuyordu.

"Kaplıcada birbirimizden ayrıldığımız günü hatırlıyor musun?" diyordu öteki. "Yeniden görüşeceğimizi ta o zaman sana söylemiştim. Bunu iliklerimde hissediyordum. Ve işte buradayız."

"İyi görünüyorsun," dedi Martin hayranlıkla, "kilo bile almışsın."

"Elbette aldım." Joe'nun yüzü parlıyordu. "Berduşluk yapmaya başlayıncaya kadar yaşamanın ne demek olduğunu hiç bilmiyordum. On beş kilo aldım ve kendimi şahane hissediyorum. Hey, o eski günlerde bir deri bir kemik kalana dek çalışıyordum. Berduşluk tam bana göre."

"Ama yine de yatacak bir yer arıyorsun," diye kusur buldu Martin, "üstelik soğuk bir gecede."

"Ha? Yatacak yer mi arıyorum?" Joe elini arka cebine soktu ve bozukluklarla dolu olarak çıkardı. "Hiç yoktan iyidir," dedi neşeyle. "Sen iyi görünümlüydün; sana bunun için yanaştım."

Martin güldü ve teslim oldu.

"Elinde bayağı bir kişiyi sarhoş edecek kadar para var," diye ima etti Martin.

Joe parayı cebine attı.

"Benim için yok" diye açıkladı Joe. "Kafayı bulmak bana göre değil, halbuki beni engelleyen hiçbir şey yok, ama canım istemiyor. Seni son kez gördüğümden bu yana yalnızca bir kez sarhoş oldum; o da boş mideye içtiğim için beklenmedik bir şeydi. Bir hayvan gibi çalışırken, bir hayvan gibi içiyordum. İnsan gibi yaşarken de insan gibi içiyorum – arada sırada canım çekince bir kadeh yuvarlıyorum, hepsi bu."

Martin ertesi gün buluşmak üzere onunla sözleşti ve oteline doğru yoluna devam etti. Gemi hareket çizelgesine bakmak için otelin bürosuna uğradı. *Mariposa* beş gün içinde Tahiti'ye yola çıkıyordu.

"Yarın telefon edip bana özel bir kamara ayırtın" dedi kâtibe. "Güverte kamarası değil, ama aşağıda, rüzgâr üstü tarafından, iskele tarafından, unutma, iskele tarafından. En iyisi bir yere yaz."

Odasına ulaşınca yatağa girdi ve bir çocuk kadar sakin uykuya daldı. Akşam olanlar üzerinde hiçbir etki yapmamıştı. Kafası izlenimlere kapalıydı. Joe ile karşılaştığında hissettiği sıcaklık bunların arasında en kısa sürendi. Bir dakika sonra eski çamaşırhane işçisinin varlığı ve konuşma zorunluluğu onu rahatsız etmişti. Beş gün içinde sevgili Güney Denizlerine yelken açacak olması ona hiçbir şey ifade etmiyordu. Böylece gözlerini kapattı, sekiz saat boyunca deliksiz, normal ve rahat bir uyku uyudu. Huzursuz değildi. Yatağında kıpırdamadı, rüya bile görmedi. Uyku onun için bir unutuş olmuştu ve her gün uyandığında, pişmanlık içinde uyanıyordu. Yaşam onu kaygılandırıyor, canını sıkıyordu ve zaman bir sıkıntıydı.

XLVI

"Bana bak, Joe," oldu selamı eski çalışma arkadaşına ertesi sabah. "Yirmi Sekizinci Sokakta bir Fransız var. Bir yığın para kazanmış ve Fransa'ya dönüyor. Mükemmel, iyi düzenlenmiş ve küçük bir buharlı çamaşırhane. Eğer bir yere yerleşmek istersen sana orada bir başlangıç var. İşte, al bunu; bununla kendine elbise al ve saat onda bu adamın bürosunda ol. Çamaşırhaneyi benim için aradı ve seni alıp çevreyi gösterecek. Eğer beğenirsen ve istediği paraya değeceğini düşünürsen –on iki bin dolar– bana haber ver, orası senindir. Şimdi koş bakalım. Seni daha sonra görürüm."

"Şimdi buraya bak Mart," dedi öteki yavaşça, alevlenen bir öfkeyle. "Bu sabah buraya seni görmeye geldim. Anladın mı? Buraya bir çamaşırhane almaya gelmedim. Buraya eski arkadaşlığın hatırına seninle konuşmaya geldim ve sen bana bir çamaşırhane dürtüklüyorsun. Ne yapabileceğini sana söyleyeyim: O çamaşırhaneyi alıp cehenneme gidebilirsin."

Martin onu yakalayıp olduğu yerde döndürdüğü sırada Joe odadan çıkmak üzereydi.

"Şimdi buraya bak Joe," dedi; "eğer böyle davranırsan kafana yumruğu indiririm. Üstelik eski dostluğumuz hatırına okkalı bir yumruk indiririm. Anladın mı? Dediğimi yapacaksın, tamam mı?"

Joe onu kucaklayıp yere savurmaya girişti. Martin kıvrılıp bükülerek öbürünün kollarından kurtulmaya çalışıyordu. Birbirlerinin kollarına kenetlenmiş olarak odanın içinde döndüler ve gümbürtüyle yere yuvarlanırlarken bir hasır koltuğun üzerine devrildiler. Joe altta kalmıştı, iki yana açılmış ellerini tutan Martin'in dizi göğsünün üzerindeydi. Martin onu bıraktığında soluk soluğaydı ve güçlükle nefes alıyordu.

"Şimdi bir dakika konuşacağız" dedi Martin. "Bana karşı dayılanamazsın. Her şeyden önce şu çamaşırhane işinin bitmesini istiyorum. Sonra geri gelirsin ve eski günlerin hatırına konuşuruz. Sana işim olduğunu söyledim. Şunlara bir baksana."

Tam o sırada bir hizmetçi sabah postasıyla, yani bir yığın mektup ve dergiyle içeri girdi.

"Nasıl hem bunlarla uğraşır hem de seninle konuşabilirim? Şimdi git ve o çamaşırhane işini ayarla, sonra birlikte oluruz."

"Pekâlâ" diye kabul etti Joe isteksizce. "Bana yüz çevirdiğini sanmıştım, ama sanırım yanılmışım. Ama ayakta bir dövüşte beni haklayamazsın Mart. Sana erişirim."

"Bir ara eldivenleri giyip görürüz" dedi Martin gülümseyerek.

"Tamam; şu çamaşırhaneyi çalıştırır çalıştırmaz."

Joe kolunu uzattı. "Şunun nereye uzandığını görüyor musun? Buna çok dayanamazsın."

Kapı çamaşırhane işçisinin arkasından kapandığında Martin rahat bir nefes aldı. Giderek toplumdışı biri oluyordu. İnsanlara karşı nazik olmak onun için her gün biraz daha keskin bir çaba gerektiriyordu. Onların varlıkları adamı rahatsız ediyor ve konuşma çabası onu sinirlendiriyordu. İnsanlar onu huzursuz ediyordu ve ilişkiye girer girmez onlardan kurtulmak için gerekçeler arıyordu.

Gelen postaya saldırmadı ve yarım saat boyunca hiçbir şey yapmadan koltuğunda oyalandı. Bu sırada zaman zaman kafasına bulanık, yarı şekillenmiş düşünceler sızıyor ya da daha doğrusu bu düşünceler geniş aralıklarla aklının titrek ışıltısını oluşturuyordu.

Kendine geldiğinde postasına göz atmaya başladı. Bir düzine imza isteği vardı, bunları görünüşlerinden tanıyordu; profesyonel dilenme mektupları da vardı; devridaim makinesinin çalışan bir modeline sahip olan bir adamdan, dünyanın yüzeyinin boş bir kürenin iç yüzü olduğunu ispat eden adama, komünist bir koloni kurmak amacıyla Aşağı California yarımadasını satın almak için parasal yardım arayan adama kadar birtakım çılgınlardan gelen mektuplar bile vardı. Onu tanımak isteyen kadınlardan gelen mektuplar vardı. Bunlardan birine Martin gülümsedi, çünkü inançlı ve saygıdeğer biri olduğunun kanıtı olarak mektuba kilise sırası makbuzu da eklenmişti.

Editörler ve yayımcılar günlük mektup yığınına katkıda bulunuyorlardı. Birinciler onun yazıları için, ikincilerse kitapları için diz çöküyorlardı – onları pos-

talayabilmek için sahip olduğu her şeyi o birçok kasvetli ay boyunca rehine verdiği zavallı, horgörülmüş yazıları için. İngiliz dizi hakları için beklenmedik çekler ve yabancı dile çeviriler için avans ödemeleri vardı. İngiltere'deki ajansı kitaplarının üçünün Almanca çeviri haklarının satıldığını bildiriyor ve İsveççe baskılarının şimdiden piyasada olduğunu duyuruyordu. Bunlardan hiçbir şey bekleyemezdi, çünkü İsveç Berne Anlaşmasının taraflarından biri değildi. Sonra, yine İsveç gibi Berne Anlaşmasının dışında olan Rusya'dan da kitapların Rusçaya çevrilmesi için izin vermesini istiyorlardı.

Martin basın bürosundan gönderilmiş olan devasa gazete kupürü yığınına döndü ve kendisi hakkında yazılanları, nasıl taşkın bir modaya dönüştüğüne dair yazıları okudu. Bütün yaratıcı ürünleri muazzam bir sürüklenmeyle halkın önüne savrulmuştu. Bu her şeyi açıklıyor gibiydi. Halkın ayağını yerden kesmişti, tıpkı Kipling ölüm döşeğinde yatarken sürü aklıyla harekete geçirilen tüm güruhun birdenbire onu okumaya başlaması gibi. Martin yine aynı sürünün Kipling'i okuduktan, onu alkışladıktan ve yazdıklarından hiçbir şey anlamadıktan birkaç ay sonra birdenbire üzerine atılıp onu paramparça ettiğini de hatırladı. Martin bu düşünceye acı ve öfkeyle dişlerini sıkarak güldü. O kim oluyordu da birkaç ay sonra benzer şekilde davranılmasındı? Pekâlâ sürüyü aldatacaktı. O Güney Denizlerinde kendi saz evini yaparak, inci ve kurutulmuş hindistancevizi içi alıp satarak, narin kayıklarla resiflerin üzerinden aşarak, köpekbalığı ve bonitalar yakalayarak, Taiohae vadisinin yanındaki

sarp kayalıklarının arasında yaban keçileri avlayarak çok uzaklarda olacaktı.

Bunları düşündüğü anda durumunun umutsuzluğunun farkına vardı. Gölgeler Vadisinde olduğunu açıkça görebiliyordu. İçindeki bütün yaşam sönüyor, soluklaşıyor ve ölüme yöneliyordu.

Ne kadar çok uyuduğunun ve ne kadar çok uyumayı istediğinin farkına vardı. Eskiden uykudan nefret ederdi. Uyku onun değerli yaşam anlarını çalıyordu. Yirmi dört saatte dört saatlik uyku onun yaşamının dört saatini çalınması anlamına geliyordu. Uykuya nasıl da diş bilerdi! Şimdi diş biledi yaşamdı. Yaşam güzel değildi; ağzında bıraktığı tat keskin değildi ve acıydı. Onun için tehlike buydu. Yaşama sevgi beslemeyen yaşam, yok olma yoluna girmiş demekti. İçinde uzak bir korunma içgüdüsü kıpırdandı ve buradan uzaklaşmak zorunda olduğunu biliyordu. Odada çevresine göz gezdirdi, ama eşyalarını toplama düşüncesi ona ağır geliyordu. Belki de toplanma işini en sona bırakması daha iyi olacaktı. Bu arada belki gerekli donanımı elde edebilirdi.

Şapkasını giyip dışarı çıktı. Bir silah dükkânında durdu, sabahın geri kalanını otomatik tüfekler, cephane ve olta takımları alarak harcadı. Alışveriş yöntemleri değişmişti ve ticari mallarını ısmarlamadan önce Tahiti'ye ulaşıncaya kadar beklemesi gerekeceğini biliyordu. Zaten onlar Avustralya'dan gelebilirdi. Bu çözüm onu keyiflendirdi. Bir şey yapmaktan kurtulmuştu, çünkü hemen şimdi bir şey yapmak onun için tatsız bir şeydi. Rahat Morris koltuğunun kendisini beklediği düşüncesiyle kapıldığı bir doyum hissiy-

le oteline memnuniyetle döndü; ama odasına girince Joe'nun Morris koltuğunda oturduğunu gördüğünde içinden homurdandı.

Joe çamaşırhaneden memnun olmuştu. Her şey kararlaştırılmıştı ve ertesi gün çamaşırhanenin sahibi olacaktı. Joe konuşurken Martin kapalı gözlerle yatağa uzandı. Düşünceleri çok uzaklardaydı, öylesine uzaklardaydı ki düşünmekte olduğunun bile pek farkında değildi. Arada sırada cevap vermek için dahi çaba göstermesi gerekiyordu. Yine de bu, her zaman sevmiş olduğu Joe'ydu. Ama Joe yaşama sımsıkı sarılmıştı. Martin'in bitkin kafasında bunun etkisi can acıtıcıydı. Bu onun yorgun duyarlığına acı veren bir sondaydı. Joe ona ileride bir ara birlikte eldivenlerini giyeceklerini hatırlattığında neredeyse çığlık atacaktı.

"Unutma Joe, çamaşırhaneyi Shelly Kaplıcalarında koymuş olduğun eski kurallara göre işleteceksin" dedi. "Fazla çalışmak yok. Geceleri çalışmak yok. İki silindirli ütü makinesinde çocuk yok. Hiçbir yerde çocuk çalıştırmak yok. Ve iyi bir ücret."

Joe başını sallayarak onayladı ve bir defter çıkardı.

"Bak buraya, bu sabah kahvaltıdan önce kuralları çıkardım. Bunlar hakkında ne düşünüyorsun?

Kuralları yüksek sesle okudu ve Martin onayladı. Aynı zamanda Joe'nun ne zaman çekip gideceğini merak ediyordu.

Uyandığında öğleden sonrayı geçmişti. Yaşam olgusu yavaşça geri geldi. Odasına bir göz attı. Besbelli o uyuklamaya başlayınca Joe sessizce savuşmuştu. Joe düşünceli davranmış, diye düşündü. Sonra gözlerini kapayıp yeniden uyudu.

İzleyen günlerde Joe çamaşırhaneyi düzenleyip örgütlemek konusunda onu rahatsız edemeyecek kadar çok meşguldü; gazeteler onun *Mariposa* ile yolculuk yapacağını, yolculuğa çıkmadan bir gün öncesinde ancak duyurdular. Bir keresinde, kendini koruma içgüdüsü kıpırdanınca bir doktora gitmiş ve ayrıntılı bir fiziksel muayeneden geçmişti. Hiçbir sorun bulunamadı. Kalbi ve ciğerleri muhteşemdi. Doktorun bilebildiği kadarıyla her organı normaldi ve normal olarak çalışıyordu.

"Hiçbir şeyiniz yok, Bay Eden," demişti doktor, "kesinlikle hiçbir şeyiniz yok. Sağlık durumunuz mükemmel. Samimiyetle söylemek gerekirse, sizi, sağlığınızı kıskandım. Muhteşem. Şu göğse bakın. Bu olağanüstü bünyenizin sırrı göğsünüzde ve midenizde yatıyor. Fiziksel olarak siz binde bir, on binde bir bulunacak insansınız. Başınıza bir kaza gelmediği sürece yüz yaşına kadar yaşarsınız."

Fakat Martin, Lizzie'nin tanısının doğru olduğunu biliyordu. Fiziksel olarak hiçbir şeyi yoktu. Bozulan "düşünce makinesi"ydi ve Güney Denizlerine gitmekten başka tedavi yolu yoktu. Şimdi de sorunu, yolculuğun eşiğine geldiği anda, gitmek isteğinin olmamasıydı. Güney Denizleri ona burjuva uygarlığından daha çekici gelmiyordu. Gitme düşüncesinde hiçbir lezzet yoktu, üstelik gitme eylemi bedensel bir yorgunluk olarak onu dehşete düşürüyordu. Şimdiden gemide gidiyor olsaydı, kendini daha iyi hissedecekti.

Son gün çıldırtıcı bir sınanmaydı. Hermann von Schmidt ve Marian'ın yaptığı gibi, yola çıkacağını sabah gazetelerinde okuyan Bernard Higginbotham,

Gertrude ve bütün aile ona güle güle demeye gelmişlerdi. Ardından yapılacak işler, ödenecek faturalar ve katlanılacak sonu gelmez gazeteciler vardı. Lizzie Connolly'ye gece okulunun girişinde aceleyle hoşça kal dedi ve hızla uzaklaştı. Otelde, bütün gün çamaşırhaneyle uğraştığı için daha erken gelememiş olan Joe'yu buldu. Bu son damlaydı. Ama Martin koltuğunun kollarını sıkıca kavrayarak yarım saat boyunca adamla konuştu ve dinledi.

"Biliyorsun Joe," dedi, "bu çamaşırhaneye bağımlı değilsin. Seni bağlayan bir bağ yok. İstediğin an satıp parayı savurabilirsin. Ne zaman bu işten bıkar ve kendini yollara vurmak istersen, çek git. Seni ne mutlu edecekse onu yap."

Joe başını hayır anlamında salladı.

"Benim için yollar bitti artık, sana içtenlikle teşekkür ederim. Berduşluk yapmak güzel, bir şey hariç, kızlar. Elimde değil, ama ben kadınlara düşkünüm. Onlarsız yapamıyorum, ama berduşluk yaparken onlarsız olmak zorundasın. Dansların ve partilerin yapıldığı evlerin önünden geçtiğim zamanlarda kadınların güldüklerini duyduğumda, pencerelerden beyaz elbiselerini ve gülen yüzlerini gördüğümde – Aman Tanrım! Sana söyleyeyim, bu anlar tam bir cehennemdi. Ben dans etmeyi, piknikleri, ay ışığında yürümeyi ve tüm öteki şeyleri seviyorum. Ben çamaşırhane ve temiz giysilerden yanayım, cebimde büyük demir dolarlar şıngırdasın. Daha dün bir kız gördüm ve biliyor musun eğer evli değilse onunla hemen evlenmeye hazır olduğumu hissediyorum. Bütün bir gün bu düşünceyle ıslık çaldım. En zarif gözler ve duyduğun

en yumuşak ses onda, çok güzel bir kız. Tam bana göre bir kız, buna inanabilirsin. Hey, dağıtacağın bu kadar çok paran varken, sen neden evlenmiyorsun ki? Ülkenin en güzel kızını alabilirdin."

Martin gülümseyerek başını iki yana salladı, ama yüreğinin en gizli yerinde bir adamın neden evlenmek isteyebileceğini merak ediyordu. Bu ona şaşırtıcı ve anlaşılamaz bir şey gibi geliyordu.

Hareket saati geldiğinde *Mariposa*'nın güvertesinden, iskeledeki kalabalığın arasında gizlenen Lizzie Connolly'yi gördü. Onu da yanına al, düşüncesi aklına geldi. İyi olmak kolaydı. Kız olağanüstü mutlu olacaktı. Bu bir an için adamı kışkırttı ve bir an sonra bu düşünce bir dehşet halini aldı. Bu düşünceyle paniğe kapıldı. Yorgun ruhu karşı çıkarak çığlıklar atıyordu. İnleyerek parmaklıklara arkasını döndü. "Oğlum, sen çok hastasın, çok hastasın" diye mırıldanıyordu.

Gemi limandan ayrılana kadar gizleneceği kamarasına kaçtı. Yemek salonunda, öğle yemeğinde, kendisini kaptanın sağındaki şeref yerinde buldu ve kendinin gemideki en büyük adam olduğunu keşfetmesi uzun sürmedi. Ama şimdiye dek hiçbir gemide ondan daha doyumsuz bir mutsuz büyük adam yolculuk etmemiştir. Öğleden sonrayı bir şezlongda gözleri kapalı, çoğu zaman da kesik kesik uyuklayarak geçirdi ve akşam erkenden yatağa gitti.

İkinci günden sonra, deniz tutmasını atlatan bütün yolcular ortaya çıkmıştı ve Martin yolcuları daha çok gördükçe onlardan daha çok hoşlanmadı. Yine de onlara haksızlık ettiğini biliyordu. İyi ve sevecen insanlar diye kendini bunu onaylamaya zorladı ve onay anında

onları bütün burjuvalar gibi türlerinin tüm psikolojik engellemeleri ve zihinsel yararsızlığıyla iyi ve sevecen insanlar olarak niteledi. Onunla konuştuklarında canını sıkıyorlardı; küçük, yüzeysel kafaları boşlukla öylesine doluydu ki; daha genç insanlarınsa taşkın enerjileri ve gürültücü neşeleri onu sarsıyordu. Hiç sessiz durmuyorlardı, durmaksızın güvertede halka oyunu oynuyor, halkalar fırlatıyor, geziniyor ya da sıçrayan yunusları ve ilk uçan balık sürülerini görmek için yüksek sesle bağırarak güverte korkuluklarına koşuyorlardı.

Çok uyudu. Kahvaltıdan sonra elinde hiçbir zaman bitirmediği dergiyle şezlongunu aradı. Basılı sayfalar onu yoruyordu. İnsanların hakkında yazacak bu kadar çok şey bulmaları kafasını karıştırıyordu ve kafası karışık bir halde şezlongunda uyukladı. Zil onu öğle yemeği için uyandırdığında uyanması gerektiği için sinirleniyordu. Uyanık olmakta güzel bir yan yoktu.

Bir keresinde kendini bu uyuşukluktan kurtarmaya çalıştı ve denizcilerle birlikte baş kasaraya gitti. Ama onun baş kasarada yaşamış olduğu günlerden bu yana denizciler de değişmiş görünüyordu. Bu duygusuz yüzlü, öküz kafalı, hayvan gibi yaratıklarla kendisi arasında hiçbir yakınlık bulamadı. Umutsuzluk içindeydi. Yukarılarda hiç kimse Martin Eden'i kendisi olduğu için istememişti ve geçmişte onu istemiş olan kendi sınıfından insanların yanına da artık dönemiyordu. Onları istemiyordu. Çünkü onlara birinci sınıf yolculara ve gürültücü gençlere katlanabileceğinden daha fazla katlanamıyordu.

Yaşam onun için hasta bir insanın yorgun gözlerini acıtan güçlü, beyaz bir ışık gibiydi. Bilinçli olduğu

her anda ham bir parıltıyla yaşam çevresine ve üzerine ışık saçıyordu. Bu acıtıyordu. Dayanılmaz derecede acıtıyordu. Bu Martin'in yaşamında ilk kez birinci sınıfta yolculuk edişiydi. Denizde, gemilerde her zaman baş kasarada, dümende ya da kömür deposunun karanlık derinliklerinde ocağa kömür atıyor olurdu. O günlerde, boğucu sıcağın çukurundan dışarı çıkıp merdivenleri tırmandığında, sık sık serin beyaz giysiler içindeki, eğlenmekten başka hiçbir şey yapmayan yolcuların görüntülerini yakalardı; güneşi ve rüzgârı onlardan uzak tutan yayılmış tentelerin altında, onların her isteğini ve kaprisini yerine getirmek için köle gibi boyun eğen kamarotlar çevrelerinde olurdu. Onların içinde hareket ettikleri ve içinde bulundukları dünya, Martin'e cennetten başka bir şey değilmiş gibi görünürdü. Pekâlâ, şimdi işte buradaydı, gemideki en büyük adam, bütün bunların tam ortasındaydı, kaptanın sağında oturuyor, ama yine de kaybettiği cennetin arayışıyla boş yere baş kasaraya ve kazan dairesine kulak veriyordu. Yeni bir cennet bulamamıştı, üstelik artık eskisini de bulamıyordu.

Kendisini canlandırmaya ve ilgisini çekecek bir şeyler bulmaya çabaladı. Küçük rütbeli gemi subaylarını denemeye cesaret etti ve onlardan hemen ayrıldığı için memnun oldu. Vardiyası bitmiş bir serdümenle konuştu. Bu, anında onu sosyalist propagandayla kışkırtan, eline bir yığın bildiri ve broşür tutuşturan akıllı bir adamdı. Adamın köle ahlakı üzerine açıklamalarını dinledi ve dinlerken isteksiz bir biçimde kendi Nietzsche felsefesi üzerinde düşündü. Ama eninde sonunda bunların ne değeri vardı? Nietzsche'nin çıl-

gın sözlerinden birini, o delirmiş adamın gerçeklikten kuşku duyduğunu belirten sözünü hatırladı. Ama kim bilir? Belki Nietzsche haklıydı. Belki de hiçbir şeyde gerçek yoktu, gerçekte gerçek yoktu – gerçek diye bir şey yoktu. Ama kafası çabucak yoruldu ve sandalyesine geri dönüp uyuklamaktan memnundu.

Gemide böyle acınacak bir haldeyken üzerine yeni bir sefalet çöktü. Ama gemi Tahiti'ye ulaştığında ne olacaktı? Karaya çıkmak zorunda kalacaktı. Ticari mallarını ısmarlamak, Marquesas'a giden bir yelkenli bulmak için uğraşmak, düşünmesi bile korkunç bin türlü şey yapmak zorunda kalacaktı. Ne zaman kendisini kasten düşünmeye zorlasa içinde bulunduğu korkunç tehlikeyi görebiliyordu. Bütün gerçekliğiyle o Gölgeler Vadisindeydi ve tehlike onun korkmuyor olmasında yatıyordu. Keşke yalnızca korksaydı, o zaman yaşama yönelirdi. Korkmadığı için, gölgelerin daha derinlerine sürükleniyordu. Yaşamın eski tanıdık şeylerinde hiçbir zevk bulmuyordu. Mariposa şimdi kuzeydoğu alizelerinin içindeydi ve ona dalga dalga çarpan bu rüzgârın şarabı Martin'i sinirlendiriyordu. Eski günlerinin ve gecelerinin bu dinç yoldaşının kucaklamasından kaçmak için sandalyesinin yerini değiştirdi.

Mariposa'nın rüzgârsız ekvator sularına girdiği gün Martin her zamankinden daha acınacak bir haldeydi. Artık uyuyamıyordu. Uykuya doymuştu ve şimdi uyanık kalmak ve yaşamın beyaz ışığına katlanmak zorundaydı. Huzursuz bir biçimde çevrede dolaştı. Hava yapışkan ve nemliydi, sağanak yağmurlar ferahlatıcı değildi. Yaşamdan acı çekiyordu.

Fazlasıyla acı duyana kadar güvertede dolaştı, sonra yeniden dolaşmak zorunda kalana kadar sandalyesinde oturdu. Kendini sonunda dergiyi bitirmeye zorladı ve geminin kütüphanesinden birkaç cilt şiir kitabı seçti. Ama kitaplar bile onu oyalamadı ve bir kez daha yürümeye koyuldu.

Akşam yemeğinden sonra geç saate kadar güvertede kaldı, ama bunun ona bir yararı olmadı, çünkü aşağı indiğinde uyuyamadı. Yaşama bu ara verme girişimi başarısız olmuştu. Bu kadarı çok fazlaydı. Elektrik ışığını yaktı ve okumaya çalıştı. Kitaplardan biri Swinburne'dü. Ansızın ilgiyle okuduğunu fark edene dek sayfalarına göz atarak yatağa uzandı. Kıtayı bitirdi, okumayı sürdürmeye yeltendi, sonra yeniden kıtaya döndü. Kitabı yüzüstü göğsüne koydu ve düşünmeye daldı. İşte buydu. Aradığı şey. Bunun daha önce aklına gelmemesi garipti. Her şeyin anlamı buydu; hep bu yöne sürüklenmişti ve şimdi Swinburne ona bunun mutlu çıkış yolu olduğunu göstermişti. Dinlenmek istiyordu ve burada onu dinlenme bekliyordu. Açık lombar deliğine bir göz attı. Evet, yeterince büyüktü. Haftalardır kendini ilk kez mutlu hissediyordu. En sonunda hastalığının çaresini bulmuştu. Kitabı aldı ve kıtayı yavaş yavaş yüksek sesle okudu:

"Aşırı yaşama sevgisinden
Başıboş bırakılmış umut ve korkudan
Bizi koruyan, her ne ise o tanrılara
Kısaca bir şükran sunarız
Hiçbir yaşam sonsuza dek sürmediği için

Ölüler hiçbir zaman dirilmediği için
Ki en yorgun ırmak bile
Güvenle denize döner bir yerde"

Açık lombar deliğine yeniden baktı. Swinburne anahtarı vermişti. Yaşam kötüydü veya daha doğrusu kötü hale gelmişti, artık dayanılmaz bir şey olmuştu. "Ölüler hiçbir zaman dirilmediği için!" Bu dize derin bir şükran duygusuyla Martin'i heyecanlandırdı. Evrende iyilik eden tek şey buydu. Yaşam acı veren bir yorgunluk haline gelince, ölüm onu sonsuz uykunun sakinliğine götürmek için hazırdı. Ama o neyi bekliyordu? Gitme zamanıydı.

Ayağa kalktı ve kafasını lombar deliğinden dışarı uzatarak, süt gibi su akıntısına baktı. *Mariposa* çok yüklüydü ve elleriyle asıldığında ayakları suyun içinde olacaktı. Sessizce suyun içine kayabilirdi. Kimse duymayacaktı. Boğucu bir su serpintisi yüzünü ıslattı. Dudaklarına tuz tadı geldi ve bu tat güzeldi. Bir kuğu şarkısı yazması gerekir mi diye düşündü, ama bu düşünceyi gülerek kafasından uzaklaştırdı. Zaman yoktu. Gitmek için sabırsızlanıyordu.

Onu ele vermemesi için odanın ışığını söndürerek ayakları önde lombar deliğinden dışarı çıktı. Omuzları sıkıştı ve bir kolu yanında olarak yeniden denemek için kendini geriye çekti. Geminin bir sarsıntısı ona yardım etti, delikten geçmiş ve elleriyle asılı kalmıştı. Ayakları suya değince kendini bıraktı. Süt gibi köpüren suyun içindeydi. *Mariposa* yanından yer yer aydınlık lombar delikleriyle bezeli karanlık bir duvar gibi hızla geçti. Gemi kuşkusuz hızlı gidiyordu.

Neredeyse farkına bile varmadan geminin arkasında kalmıştı ve köpükleri çatlayan suyun yüzeyinde yavaşça yüzüyordu.

Bir bonita beyaz bedenine çarptı ve Martin yüksek sesle güldü. Balık ondan bir parça koparmıştı ve yaranın acısı ona neden orada olduğunu hatırlattı. İşi yaparken işin amacını unutmuştu. *Mariposa*'nın ışıkları uzakta belirsizleşmeye başlamıştı ve o sanki niyeti bin mil kadar uzaktaki en yakın karaya ulaşmakmış gibi güvenle yüzüyordu.

Bu kendiliğinden yaşama içgüdüsüydü. Yüzmeyi bıraktı, ama suyun ağız seviyesinin üzerine yükseldiğini hissettiği anda eller kaldırıcı bir hareketle sertçe çırpınmaya başladılar. Yaşama isteği diye düşündü ve bu düşünceye bir küçümseme eşlik etti. Pekâlâ, iradesi vardı, son bir çabayla kendini yok edecek, varlığına son verecek kadar yeterince güçlü bir irade.

Konumunu dikey konuma değiştirdi. Sessiz yıldızlara bir göz attı, aynı zamanda ciğerlerindeki havayı boşalttı. Ellerinin ve ayaklarının hızlı, kuvvetli itici gücüyle omuzlarını ve göğsünün yarısını suyun dışına kaldırdı. Bu iniş için ivme kazanmak amacıyla yapılmıştı. Sonra kendini bıraktı ve hareket etmeden, beyaz bir heykel gibi denize battı. Uyuşturucu çeken bir adamın hareketleriyle suyun içinde bilerek derin derin nefes aldı. Boğulmaya başlayınca gayri ihtiyari kolları ve bacakları suyu tırmaladı ve onu yüzeye, yıldızların berrak manzarasına çıkardılar.

Yaşama isteği diye düşündü küçümseyerek. Patlayan ciğerlerine hava solumamaya boş yere çabaladı. Pekâlâ, yeni bir yol deneyecekti. Ciğerlerini ha-

vayla, sonuna kadar havayla doldurdu. Bu hava onu çok aşağılara götürecekti. Döndü ve baş aşağı bütün gücü ve iradesiyle yüzerek derinlere indi. Derine, daha derine gitti. Gözleri açıktı ve hızla ileri atılan bir bonitanın fosfor gibi parlayan hayaletimsi izini seyretti. Yüzerken onu ısırmayacaklarını umuyordu, çünkü bu onun irade gücünü zayıflatabilirdi. Ama ona çarpmadılar ve yaşamın ona gösterdiği bu son şefkate minnettar olacak zamanı bulabildi.

Aşağıya, aşağıya, kolları ve bacakları yorulup güçlükle kımıldayana kadar aşağıya yüzdü. Derinlerde olduğunu biliyordu. Kulak zarındaki basınç acı veriyor ve başı uğulduyordu, ama o kollarını ve bacaklarını iradesi kırılıncaya, hava ciğerlerinden büyük bir patlamayla boşalıncaya kadar kendisini derine indirmesi için zorladı. Hava kabarcıkları yukarı doğru giderken yanaklarına ve gözlerine küçük balonlar gibi sürtünüp çarpıyorlardı. Sonra acı ve boğulma geldi. Bu acı, ölüm değil; sersemleyen bilincinde salınan düşünce buydu. Ölüm acı vermezdi. Bu yaşamdı, bu korkunç ve boğucu duygu yaşamın sancılarıydı; yaşamın ona atabileceği son yumruktu.

İnatçı elleri ve ayakları güçsüzce ve gelip geçici bir şekilde suya vurup çırpınmaya başladılar. Ama Martin onları ve onların suya vurup çırpınmasına neden olan yaşama isteğini aldatmıştı. Çok derindeydi. Onu asla yüzeye çıkaramazlardı. Rüya gibi bir denizin içinde yavaş yavaş yüzüyor gibiydi. Renkler ve ışıklar çevresini sarmış, onu yıkıyor, onu kaplıyordu. Bu neydi? Bir fener kulesine benziyordu, ama beyninin içindeydi ışıldayan, parlak beyaz bir ışık. Işık giderek daha hız-

lı, daha hızlı çakıyordu. Uzun, gürleyen bir ses vardı ve ona, bitmek bilmeyen uçsuz bucaksız bir merdivenden yuvarlanıyormuş gibi geliyordu. Aşağılarda bir yerde karanlığın içine düştü. Bu kadarını anlamıştı. Karanlığın içine düşmüştü. Ve bunu anladığı anda anlaması sona erdi.

JACK LONDON

MARTİN EDEN

Jack London'ın yarattığı en unutulmaz karakterlerden biri olan Martin Eden işçi sınıfından yoksul ve eğitimsiz bir gençtir. Üst sınıftan varlıklı bir ailenin son derece güzel ve bilgili kızı Ruth'a âşık olmasıyla okuma ve yazma serüveni başlamıştır. Roman boyunca edebi yolculuğuna tanıklık ettiğimiz bu genç adam değişirken kişiliğinden ödün vermemiştir. Martin Eden'i diğer benzer sayısız kahramandan ayıran şey tutkusu, inancı ve cesaretidir. Peki Amerikan rüyası Martin için bir yenilgi mi yoksa deneyim mi olacaktır?

Jack London farklı sınıfların değer yargılarını karşılaştırırken bir yandan da burjuvanın sarsılmaz sanılan mükemmelliğini eleştirmiştir. Döneminin ideolojik ve sosyolojik meselelerini de tartışan romanın, 1909 yılından bugüne dek dünya edebiyatında bunca kabul görüp bir klasik haline gelmesi, yazarının hayatından yarı-otobiyografik unsurlar taşımasındandır.

ALFA
alfakitap
alfakitap
alfakitap
www.alfakitap.com
9 786051 717432
EDEBİYAT